YE 44

Mishna recd from
Berlin, Nov. 25,
1882.

NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL

A 13652

משניות

ששה סדרי משנה

עם נקודות על פי כללי דקדוק לשון הקדש

וציונים להקל קריאת המשנה כפי הענין וקשור המאמרים, ולהבדיל בין דברי השואל ודהמשיב, ובין האומר והחולק עליו, למען ירוץ הקורא בו;

ועם תרגום אשכנזי צח ונקי באר היטב;

והערות קצרות ומספיקות לפרש כל הרמז הקשה, וכל מלה זרה ונעלמה, אשר לא משפת עברית היא;

והקדמה בראש כל מסכת ומסכת, להודיע ענינה והדינים הנכללים בה.

ומבוא המשנה אשר בו יבוארו דרכי לשון המשנה, להבין דברי חכמים וחדותם, ערך מלים על פי אלפא ביתא עם פירוש ענינם ותרגומם, וכל עניני חכמות החיצונות הנמצאים בה. ולהרבות תועלת המלאכה הזאת נוספו מפתחות המסכתות, והפרקים, והדינים, וחלופי הנוסחאות, ושמות התנאים, וגם רשימת ראשי חיבות, ועוד מעלות רבות כהנה.

מאת

חברת אוהבי תורה ומדע בברלין הבירה יע"א

ויוסף על חלק פירוש מלא כף נחת, חברו הרב הגדול הר"ר שניאור פייבש זצ"ל, לשר חסף ולקט מתוך פירושי הגאונים המפורסמים הר"ע מברטנורה ותי"פ, וכבר הסכימו עליו לכתי שם כי טוב הוא.

סדר זרעים

NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL

ברלין בשנת תק"צב לפק

Gedruckt und zu haben bei I. Lewent in Berlin.
Subscr. Preis 1⅓ Rthlr., feine Ex. 2⅔ Rthlr.

296
M68
Vol I

מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת

דיזער ערשטע טיטעל ענטהעלט דיא גזעזעטצע איבער דיא טעגליכען אונד אנדערע זעגענספרוכע אונד געבעטע פֿארטעלן, אונד איבער איינצעלנע דאבייא וויכטיגע פונקטע.

פ ר ק א

מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בָּעַרְבִית? מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן, עַד סוֹף הָאַשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד חֲצוֹת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ בָנָיו מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּה, אָמְרוּ לוֹ, לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמַע. אָמַר לָהֶם, אִם לֹא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, חַיָּבִין אַתֶּם לִקְרוֹת. וְלֹא זוֹ בִלְבָד, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר: הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְכָל הַנֶּאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. אִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת? כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה: (ב) מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בַּשַּׁחֲרִית? מִשֶּׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת לִלָּבָן. ר' אֱלִיעֶזֶר

פֿאן ווען אן ליזט מאן דאס שמע אם אבענד? פֿאן דער צייט אן, דא דיא פריסטער ווידער איינטרעטען[1] אום פֿאן איהרער תרומה (העבע) צו עסטען, ביס צו ענדע דער ערשטען נאכטוואכע[2]. דיס איזט דער אויספרוך דעס ר' אליעזר. דיא גענעהרטען[3] זאגען: ביס מיטטערנאכט. ר' גמליאל זאגט: ביס דיא מארגענרעטהע[4] אויפֿשטיגט[5]. עס גישאה איינמט, דאס זיינע זוהנע פֿאס גאסטמאהלע (נאך מיטטערנאכט) צוריק קאמען, אונד צו איהם שפראכען: וויר האבען דאס שמע נאך נישט גענוג. ער ווידערטעט איהנען: ווען דיא מארגענרעטהע נאך נישט אויפֿגעשטיגען, זייד איהר פֿערפֿליכטעט צו לעזען: אונד נישט דיס אללין, זאנדערן אללעס, וואבייא דיא גענעהרטען „ביס מיטטערנאכט" געזאגט האבען, גילט געזעצטליך ביס דיא מארגענרעטהע אויפֿשטיגט: דאס אויפֿדעמפֿען דעס פֿעטטעס אונד דער גלידער[6] גילט געזעצטליך ביס דיא מארגענרעטהע אויפֿשטיגט; אונד אללעס וואס (פֿאן אפֿפֿערן) נור אן דעמזעלבען טאגע גענעסטען ווערדען דארף[7], איזט געזעצטליך געשטאטטעט ביס דיא מארגענרעטהע אויפֿשטיגט. ווען דעם אבער זא איזט, וואהרום זאגטען דיא גענעהרטען: ביס מיטטערנאכט? אום דען מענשען פֿאן דער איבערטרעטונג פֿערן צו האלטען. (ג) פֿאן וואן אן ליזט מאן דאס שמע אם מארגען? ואבאלד מאן צוויישען בלויא אונד וויים אונטערשיידעט; ר"א

מאימתי · לקרוא קמ"ש דכתיב ודברת בם בשכבך ובקומך, דמשמע מכיון חיוב ק"ש בזמכם, ושואל מתוך, לימתי זמן ק"ש בערבית? והא דמתחיל בערבית, משום דבקרוא כתיב בשכבך בריש, לכל בם"ד מתוך בתפלות השחר, לפי דתפלות נגד תמידין תקנו, ובתמידין כתיב לת שכבם בתחד תעשה בבקר תחלם: משעה · ומקמי סכי יממא הוא ולאו זמן סכיבה מיקרי: שהכהנים · שבתמלו וטבלו ולית יכולין לאכול בתרומה עד שיעריב שמש והוא נתת בכוכבים, ולפי עדיין לא בכילו קרבנן, וקמ"ל דכפרס ליכה מעבבת · והא דלא תני משעת נתת בכוכבים לשמועינן הא דתכי פי"ד דנגעים, מ"ג, בעריב שמש מוכל בתרומה, לימת הוא בעריב שמש, משעת נ"ם; דלא תימא בעריב שמש הוא בתחלת שקיעת בחמה והוא מהלך ס' מיל קודם נ"ם, קמ"ל: סוף · סוף שליש שלישי, דעד סכי זמן שכיבה; בחמורת · עבודה של מלאכי השרת ושיר שלהם בתחלת לג' כתות: עד · דכל הלילה מקרי זמן שכיבה: עמוד · הוא שחור שבוקע בשחית מזרח קודם עלות השחר בכדי שעה וחומש שעה: משעה · ס"ק בניו, רבנן פליגי עלך ובלבה בריבן, ג"ד כוותה ס"ל ומשום הרהוק אמרו עד חצות וחכו חיכין לקרות? ואכריס · של תמיד של בין הערבים, וי"מ של כל הקרבנות שנזרק דמן כיוס; לסרסיק · שלא יאמרו עדיין יש לי שהות, והעבור עוכתה, ובקרבנות שלא יבא לאכלן אחר שיעלה ע"ם; (ב) ללבן · שבניניות; וי"מ גיזה נאר שבוע

[1] כעמליך דיא חוכריין נעווזעכען, וועלבע נעבאדעט חוכד זיך נעריייגט האטטען · ערשט מיט דעם ערשיינען דער שטערבע דורפֿטען זיא ווידער תרומה עסטען · ויקרא כ"ב ז' · [2] מען טהיילטע דיא נאכט אין דריי גלייכע וואכען · [3] דאס כעהערע מיינען חויסדרוק אין דער תלמודענמיינען חויכלייטונג · [4] חיינענטליך זיילע דער מארגענרעטהע חוידְ חיס תרתכטנט; ר"ג ערקלערט: וועז דוא זיך כידערלעגסט; ר"ח מייכט: וועז דוא זיך דעטטעכב · [5] דער נרוכד דער מיימונדס פערטידעטהייט ליגט אין דער דייטונג דעם ובשכבך · [6] סטיקקע דער אפפערטירע, זיהע ויקרא ו' כ', ז' כ' · [7] ויקרא ז' ט"ו · [8] כעמליך זיא זעלטטע חייבע קירבעבע פרישט, דאמיט מען זיך קיינען פאלל פערשפעטע · [9] כעמליך, כאך דעם תלמוד, נוישען דען כלויען חוכד וויסען שטעלטען אן וואלטע חוכד נוואר, וויא לייכיגע ערקלערען, אן דען נילית ·

וְשָׁלֹא לַהֲתוּם אֵינוֹ רַשַּׁאי לַהֲתוּם: (ה) מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדָּרָשָׁה בֶּן זוֹמָא. שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יְמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יְמֵי חַיֶּיךָ, הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

מעל אויסצולאסטן; וואַ אבער קיינע שלומפֿארמעל זיין זאלל, איזט קיינער בעפֿוגט, איינע שלומפֿארמעל אנצוברינגען. (ה) מאן געדענקע דעם אויסצוגעם אויס עגיפטען אויך אין דער נאכטצייט. ר' אליעזר ב' עזריה שפראך: איך בין יעצט ביינאהע זיבענציג יאהר אלט, אונד וואר ניכט זא גלייקליך (צו בעווייזען) דאס דיא שטעללע פֿאם אויסצוגע אויס עגיפטען אויך נאכטם אויפֿצוזאגען פֿפליכט זייא, ביס בן זומא עס פֿארטרוג, נעהמליך עס הייסט: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ימי חייך (וויידע הייסען) דיא טאגע, כל ימי חייך (דיא גאנצען טאגע) אויך דיא נעכטע. דיא געלעהרטען אבער ערקלערען: ימי חייך בעדייטע: דיזע וועלט, כל ימי חייך זעטצע הינצו, אויך דיא צייטען דעם משיח.

פרק ב

הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה, וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם כִּוֵּן לִבּוֹ, יָצָא, וְאִם לָאו, לֹא יָצָא. בַּפְּרָקִים, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב, וּבָאֶמְצַע, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר. בָּאֶמְצַע, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה, וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, בַּפְּרָקִים, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם: (ב) אֵלּוּ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים, בֵּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה, בֵּין שְׁנִיָּה לִשְׁמַע, בֵּין

וועד גראדע אין דער תורה (דען אבשניטט שמע) ליזט, ווען דיא צייט צום לעזען איינטריפֿט, איזט, זאפֿערן ער זיך נען זין צור אנדאכט געשטימט האט, דער פֿפליכט ענטלעדיגט, ווא ניכט, איזט ער דאדורך ניכט פֿרייא. — בייא דען אבזעטצען דארף מאן יעמאנדן אוים עהרפֿורכט גריפען אדער (דען גרום) ערווידערן, אבער אין דער מיטטע גריפט מאן נור אוים פֿורכט (בייא לעבענסגעפֿאהר) אונד ערווידערט דען גרום. דיס איזט דער אויספרוך דעס ר' מאיר; ר' יהודה זאגט: אין דער מיטטע גריפט מאן אוים פֿורכט, אונד ערווידערט אוים בלאסער עהרפֿורכט; בייא דען אבזעטצען גריפט מאן אויך אוים עהרפֿורכט, ערווידערט אבער יעדערמאן דען גרום.

ומלא. תלת לפתוח, ת"ר לחתום ולא לפתוח: (ה) מזכירין. ולא תני זוכרין, משום דעיקר הפרשה היא במלות ציצית וע"י זוכרין וע"י מצה: ציצית. פרשת ציצית, לפי על פי שלילה לאו זמן ציצית, מזכירין משום י"מ, ולפי שפרשת ציצית שגורה בפי כל בעבור קריאתה כיום, הכהיגו לקרותה בלילה מפני י"מ: כבן. תע"פי שהיה חכם מופלג, שע"י זה זכה לכם וכרחה זקן כיום שחכותו כשיא ולא זקן ממש. וי"מ שלא היתה הזקנה של רחב"ע דרך כס, תלת מרוב היגיע ועמלו בתורה קפצה עליו הזקנה, עד שחלני וה"ק תע"פי שיגעתי בתורה כרחה זקן מ"מ לא נלחתי: שדרשה. כיום שבתמכה רחב"ע לבניה:

פרק ב בתורה. פרשת ק"ש: כיון. תע"ג דלא כרך ברכת ק"ש, דברכות תיכן מעכבות. וי"מ דמיירי שכרך או שיכרך תח"כ, דסלר ברכות תיכן מעכבות תכל ברכות מעכבות. וי"מ דכיתיד תין סברכות מעכבות: כתמצע. סברכה או סברשה או בפסוק תון מפסוק רחבון: ומשיב. תע"ל שמשיב: סכבוד. תכיו או שגדול ממנו בחכמה: סירחה. שיברגנו. וי"מ תכיו או רבו דכתיב כסן מורח דתי משום שלא יהרגנו פשיטא דתין לך דבר עומד מפני פקוח נפש, וע"ל מפני סכבוד, שתר תדם נכבד: (ב) לא. תלת יחמר

ז) דיא נאכצע שטעללע פתן אחת ארוכה תן ווירד הייר תלם תיין תללנעמיינעם, תוך תללע תכדארף נעבעטע זיך תוך בעציהענדעם נשמעתן מיט תיינגעשתלטעט. — תוכטער שלוסאדרעמעל פערשטעהט מתן יעדעם לתכשפרוך, דער מיט ברוך תכפתנעכט דתם נתנגע שליסט. ל' ה' גאל ישראל. ז) ל' ה' עם תיזט פפליכט תוך תין דער כתכט פרשת ציציות זו שפרעכן, וויייל דתרין דעם תוסנוגעם ערווהע, ברוך אתה ה' גאל ישראל. ג) דער תלמוד זתגט: רע"בא זייא דתמתלם כור תכטצהן יההרא תלט, תכער בעדייטט גרוים נעווהנען, ווים תיין גרייס פתן זיבענציג יהרען. ד) עם מום היער בעמערקט ווערדן, דתם היס מתרנעכלהכדא דיזר כתרמתליטעטן פתן וויכטיגקייט ווהרען תוכך כתך זיכ; תיכדעם דיזן תוכטערלאסוכ טייכעם גרוסעם תייסערסט שליממע פתלנען כתך זיך ניהען קתן. דתהער ווהר עם כעטהיג היריבער פערפינוגען זו טרעפפען, תוס דתם נעווייסטען ניכט זו בעזווערן, ווען תיין זתלבער כתלל כיים בעטען פתרקתס.

אוֹמֵר, בֵּין תְּכֵלֶת לְכַרְתִּי • (וְגוֹמְרָהּ) עַד הֲנֵץ הַחַמָּה • ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי מְלָכִים לַעֲמוֹד בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת • הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ, לֹא הִפְסִיד, כְּאָדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה: (ב) בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בָּעֶרֶב כָּל אָדָם יַשְׁו וְיִקְרְאוּ, וּבַבֹּקֶר יַעֲמְדוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ • וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כָּל אָדָם קוֹרֵא כְּדַרְכּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ • אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ? אֶלָּא, בַּשָּׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִים, וּבְשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים • אָמַר ר' טַרְפוֹן, אֲנִי הָיִיתִי בָּא בַדֶּרֶךְ, וְהִטֵּתִי לִקְרוֹת כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי, וְסַכַּנְתִּי בְעַצְמִי מִפְּנֵי הַלִּסְטִים • אָמְרוּ לוֹ, כְּדַי הָיִיתָ לָחוֹב בְּעַצְמְךָ, שֶׁעָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי בֵית הַלֵּל: (ג) בַּשַּׁחַר מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, וּבָעֶרֶב מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ • אַחַת אֲרוּכָה וְאַחַת קְצָרָה, מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר, לְקַצֵּר, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ, לַחֲתוֹם, אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לַחֲתוֹם,

זאגט: צווישען בלויא אונד לויכטרין; (אונד מאן בעגנדעט דאס לעזען[2]) ביס דיא זאננע הערפארשטראהלט) • ר' יהושע זאגט: ביס דרייא שטונדען; דען זא איזט דיא זיטטע דער פירשטענקינדער, ערשט אין דען דרייא שטונדען אויף צו שטעהן[2] — וואר פאן דער צייט אן אונד וויטער (דאס שמע) ליזט ביסט נידטס איין[3], וויא יעדער דער אים געזעטצט ליזט• (ג) דיא שולע דעס שמאי לעהרט: אם אבענד זאלל יעדער ליגענד לעזען אונד אם מארגען שטעהענד; דען עס הייסט: ובשכבך ובקומך • דיא שולע דעס הלל לעהרט, יעדער מאן לעזט נאך זיינער וויזע (נאך בעליבען), דען עס הייסט אויך: ובלכתך בדרך, (וואן דוא אויף דעם וועגע גענסט) • וואן דעס זא איזט, וואראום הייסט עס דען ובשכבך ובקומך? אללין (דיס ווילל זאגען) צור צייט דא דיא מענשען צו ליגען פלעגען, אונד צור צייט דא זיא אויף צו זין פלעגען — ר' טרפון ערצעהלט: איך בעפאנד מיך איינמאל אויף דעם וועגע, אונד לעזטע מיך נידער, אום נאך דעם אויסשפרוך דער שולע שמאי'ס צו לעזען, בראכטע מיך אבער אין געפאהר פאר דען רייבערן[4]. מאן ערווידערטע איהם: דוא וואלסט וועלטה דיר שטראפע צוצויהען, וויל דוא דען אויסשפרוך דער שולע הלל'ס איבערטראטעסט: (ד) אם מארגען שפריכט מאן צוויא אונד אייגע נאכהער; אונד אבענדס שפריכט מאן צוויא פארואן, אונד צוויא נאכהער[5], איינען לענגערען אונד איינען קירצערען[6] • וואו מאן איינע לענגערע פארמעל פעסטגעזעטצט האט, איזט קיינער בעפוגט אבצוקירצען, אונד וואו איינע קירצערע, איזט קיינער בעפוגט צו פערלענגערן; וואו איינע שלוספארמעל צו זעטצען, איזט קיינער בעפוגט דיא שלוספארמ-

וכשאר מקום שלא קלט הכתב; לכרתי • נכתב התכלת דומה קצת לכרתי; וגומרה • כדי שיסמוך גאולה לתפלה כוותיקים; הנץ • שהשמש מתחלת לזרוח כרחב הנהר; ג' שעות • הוא רביע היום שהיום קצר או לרוך, וכן ד' שעות דתפלה; שכן • ורחמנא אמרה, ובקומך, עד שעה שכל ב"י עומדים; לא • מלבוך כל היום שהברכות שלפניהם ושלאחריהם. וי"מ דוקא עד סוף ד' שעות, ותרתי קתני, לא הפסיד הברכות ויש לו שכר כקורא בתורה, אבל אין לו שכר ק"ש כעוסקים; (ג) כשכבך • דרך שכיבה; כדרכן • אפי' כשכיבה ואפי' כהליכה; ובלכתך • וכ"ש דלא כת בלכתך בדרך אלא למדרש, אבל דיבר הוא דמיבה, אבל עוסק במצות פטור, וכ"ש דמילתא דשמא דקורא דרך הליכה; כדי • שלא יסיח את, גרסת בעלמך מיתת כספך; שעברת • ואע"ג דלב"ה נמי קורא כמו שירגיל אפי' מוטב, מ"מ לשור לעשות כן במתכוין, שלא יקבע הלכה כב"ש; (ד) כשחר • אפי' מיירי בברכות דק"ש דלא כתיבי בקרא כיצד ליה למנקט כשחר כדילפינן בקרא גבי תמיד, בקר תחלה; שתים • יוצר אור ואהבה רבה; לאחריה • תמת ויציב; ובערב • תמת ומשכיבנו ושפיכה • וירחו עיניכו, לא תעיב דתקנה לאחרת היא; תרוכה • פותח ומחתם בברוך; קצרה • פותח לו מותם בברוך; להאריך • לפתוח ולחתום בברוך; לקצר • לפתוח או לחתום;

---

[2]) וגומרה, וטען דיל לעזעהרט ריכטיג ליזט, בעליכט זיך לוין קריאת שמע. [2]) דאס גענוטען ובקומך מייכט ער, מום נעלטען כים יעדערמאן לויפגעשטאנדען ליזט • — דיל שטונדען זיכד היער שטעטם כלך דער יהרעסצייט פאן פערזידעכער לענגע; דען מאן טהיילטע דען טאג זוכד דיל נאכט אין יא צוועלף שטונדען • [3]) דיל לויפלענגער ערקלערען כים זא: ער מעגע זיינעזארכין דיל דאלט נעטערינגען פאר, זוכד נאכגעכט טע שפרעכען, אבגלייך דערען צייט פארלויבער ליזט • [4]) וועגע בייגהלע פאן רייבערן ליכערפאללען וואלדען, זוכד מוסטע פליהען • [5]) לפניה בעליבט זיך לוין קריאת שמע. [6]) כעמלוך דעם מארגעם ירצר אור, אהבה רבה זוכד גאולה • דעם אבעדם מעריב ערבים, אהבת שלם, גאולה זוכד השכיבנו • [1]) פערגלייכע יעדלך ר"ת היס תוספות נו דיזער טעללע, ברכות י"ח, מיס רס"י ורמ"כם •

לָהֶם, אֵינִי כְשֶׁאַר כָּל אָדָם, אַסְטְנִיס אָנִי: (ו) וּכְשֶׁמֵּת טָבִי עַבְדּוֹ קִבֵּל עָלָיו תַּנְחוּמִין, אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו, לֹא לִמַּדְתָּנוּ רַבֵּינוּ, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין תַּנְחוּמִין עַל הָעֲבָדִים? אָמַר לָהֶם אֵין טָבִי עַבְדִּי כְּשֶׁאַר כָּל הָעֲבָדִים, כָּשֵׁר הָיָה: (ז) חָתָן, אִם רָצָה לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא • רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָּל חָרוּצָה לְטוֹל אֶת הַשֵּׁם יְטוֹל:

איהנען: איך בין ניכט ווי א אנדערע מענשען, איך בין קרענק= ליך [1]). (ו) אונד אלס זיין שקלאפֿע טבי שטארב, נאהם ער בייאלידסבעזונדע אן • דא שפראכען זיינע שילער צו איהם: לעהרטעסט דוא, אונזער לעהרער! אונם ניכט, דאס מאן וועגען שקלאפֿען קיינע בייאלידסבעזונדע אננעהמע? ער ער= ווידערטע איהנען: מיין שקלאפֿע טבי גליך ניכט אנדערן שקלאפֿען, ער ווער פֿראם • (ז) ווען אַיין ברייטיגאם דאס שמע אויך אין דער ערשטען נאכט לעזען ווילל, מאג ער לעזען • ר"ש ב"ג זאגט: ניכט יעדער, וועלכער זיך איינען נא= מען אנמאסען ווילל, דארף איהן זיך אנמאסען [2]).

פרק ג

מִי שֶׁמֵּרוֹ מוֹטַל לְפָנָיו, פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין • נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְחִלּוּפֵיהֶן וְחִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶן, אֶת שֶׁלְּפָנֵי הַמִּטָּה וְאֶת שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה, אֶת שֶׁלַּמִּטָּה צוֹרֵךְ בָּהֶן, פְּטוּרִין, וְאֶת שֶׁאֵין לַמִּטָּה צוֹרֵךְ בָּהֶן, חַיָּבִים • אֵלּוּ וָאֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה: (ב) קְבוּרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ, אִם יְכוֹלִים לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר, עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַשּׁוּרָה, יַתְחִילוּ, וְאִם לָאו, לֹא יַתְחִילוּ • הָעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה, הַפָּנִימִים פְּטוּרִים, וְהַחִיצוֹנִים חַיָּבִין: (ג) נָשִׁים וַעֲבָדִים וְקַטַּנִּים

ווער זיינען טאדטען נאך פֿאר זיך ליגען האט, איזט פֿרייא פֿאם לעזען דעם שמע, פֿאן דער תפלה אונד פֿאן דען תפילין • דיא טרעגער דער באהרע, דיא אבלעזונגען אונד דערען אבלעזונגען, פֿערנער דיא פֿאר דער באהרע אונד דיא הינטער דער באהרע גיהען, זא פֿערן זיא צום דינסט דער באהרע נעטהיג זינד, זינד פֿרייא; דיא אבער, דערען דיא באח= רע ניכט בענעטהיגט איזט, זינד פֿערפֿליכטעט • ביידע אבער זינד פֿרייא פֿאן דער תפלה • (ב) דאבען זיא דען טאדטען בעגראבען אונד קאממען צורויק, זא זאללען זיא, ווען זיא נאך אנפֿאנגען אונד פֿאללענדען קענגען, בעפֿאר זיא צור רייהע [3]) געלאנגען, אנפֿאנגען, ווא ניכט, זאללען זיא ניכט אנפֿאנ= גען • פֿאן דענען, דיא אין דער רייהע שטעהען, זינד (בייא דאפפעלטען רייהען) דיא אינגערען בעפֿרייעט, דיא אייסערען פֿערפֿליכטעט • (ג) פֿרויען, שקלאפֿען אונד קינדער

---

[1]) אסטנים, גרישכים שאוואכע • [2]) דער חויסדרוק דער מסכה חוזק עטוואם זונקעל • רש"כ מייטט, חיין בריייטיגאם ווירדע דאדורך מר חייבע חיבערמענטע פרעממינקייט ניינען וואללען • — דיא חמויכט דעם רש"כ חוזק חימדעם ניכט בעלטעמד נעבליבען • [3]) פערן פֿאס גרחבע שטעללען זיך דיא בעגלייטער חין צוויי רייהען, דורך וועלכע דיא לייכטרפֿערדען דורכגעהען, חוכ רופען חיהם טרחקט צו •

חסור חלק רחיצה של תענוג: (ז) כשר סיח • שפטיל לו ר"ג חת שכו ושמח ר"ג שמחת גדולה ופגע כר' יסוסע ואמר לו ח"ל יודע שטבי עבדי יגח לחירות? ח"ל ר"י לח עשית כלום שכבר קודית ומודה בקנס וחח"כ כתו עדים, פטור וכסח י"ל דפליגי ר"ג והלמידיו שסוח קבור מודה בקנס וח"חכ כתו עדים חויב וח"כ כשרסיס שכבר יגח לחירות, והלמידיו סברי דפטור: (ח) פסס • שס טוב שסוח מדקדק במלות, לין זה חלח גחוה, והחידנה כל חדם קורח ק"ש כלילה רחשון, דכלמו שכי לין מכווכים, ושס לח יקרח עכשיו מקזי כיסורח דמשמע כשחר לילות יוכל לכוון:

פרק ג לפניו • מוטל עליו לקברו: מק"ש • וס"ס דפטור מכל המלות וכקט כך לרכותח תע"ג שיש כהן קכלת עול מ"ש מ"מ פטור: תפילין • שוח שס ויכוח ובלילות ע"ש שסס עדות וסוכחס שסס ס' כקרח עליכו: וחילופיהן • שככל רוגים לזכות כמצוה: חת • בין שותן שלכאי המטה ובין שותן שלחחר המטה שהם צריך בהן לצחת המטה: שאין צורך • כגון המלוה לכבודו: שלכאי המוחיכים לגבוה: לחחר • שכבר כשאו: פטורים • מק"ש שם טעו וסוכיחו חת המת בזמן ק"ש וקי"ל דחסור לסוכיח חת המת בשעת ק"ש, ח"ב בחדם חצוב דשלחי: חייבים • תע"ג שעוסקים במלות לויה ומטעם זה פחוזרים מן הקבר לח יתחילו מ"מ חיכם טרודים עוזין לנחם החבל כחזרתן מן הקבר: לח • י"מ דוקח כשיש שסות חח"כ לקרות: ספניהם • פרוחים חת החבלים חפי' עומדים

Assistens, Grieschisch schwache • [2]) Der Ausdruck der Mischna hier mochte heißen Entkopfelt • [3]) Parn Fest Gruppe

שְׁמַע לְוֶהְיָה אִם שָׁמוֹעַ, בֵּין וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ לַיֹּאמֶר, בֵּין וַיֹּאמֶר לֶאֱמֶת וְצִיב · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּין וַיֹּאמֶר לֶאֱמֶת וְצִיב לֹא יָפְסִיק · אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, לָמָּה קָדְמָה שְׁמַע לְוֶהְיָה אִם שָׁמוֹעַ? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת · וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ לְיֹאמַר? שֶׁיְּהֵא דָבָר שֶׁיָּבוֹא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה, שֶׁכָּל הַמְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּלֵב שָׁלֵם, סוֹפוֹ לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת · וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ לְיֹאמַר? שֶׁיְּהֵא דָבָר שֶׁיָּבוֹא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה, שֶׁכָּל הַמְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּלֵב שָׁלֵם, סוֹפוֹ לְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת · וְאַחַר כָּךְ י

ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד פְּלַג הַמִּנְחָה • תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע, וְשֶׁל מוּסָפִין כָּל הַיּוֹם • (ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֵׁבַע שָׁעוֹת): (ב) ר׳ נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה מִתְפַּלֵּל בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִיצִיאָתוֹ תְּפִלָּה קְצָרָה • אָמְרוּ לוֹ, מַה מָּקוֹם לִתְפִלָּה זוֹ? אָמַר לָהֶם, בִּכְנִיסָתִי אֲנִי מִתְפַּלֵּל, שֶׁלֹּא תֵאָרַע תַּקָּלָה עַל יָדִי • וּבִיצִיאָתִי אֲנִי נוֹתֵן הוֹדָיָה עַל חֶלְקִי: (ג) רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה • ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה • ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִם שִׁגְּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו, יִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאִם לָאו, מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה: (ד) ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ קֶבַע, אֵין תְּפִלָּתוֹ תַּחֲנוּנִים • ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סַכָּנָה, מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה • אוֹמֵר, הוֹשַׁע הַשֵּׁם אֶת עַמְּךָ אֶת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל, בְּכָל פָּרָשַׁת הָעִבּוּר יִהְיוּ עָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה: (ה) הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, יֵרֵד • וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֵירֵד, יַחֲזִיר אֶת פָּנָיו, וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת פָּנָיו, יְכַוֵּן אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: (ו) הָיָה יוֹשֵׁב בַּסְּפִינָה, אוֹ בָּרָכוֹן, אוֹ בָּאֲפָדָה, יְכַוֵּן אֶת

צום אבענד • ר׳ יהודה זאגט: ביים צור העלפֿטע דער מנחה[1]: — דאס אבענדגעבעט האט קיינע בעשטימטע צייט; דאס צו מוסף דען גאנצען טאג • (ר׳ יהודה זאגט: ביס זיבען שטונדען[2]) • (ב) ר׳ נחוניא בן הקנה בעטעטע געוואהנליך בייא זיינעם איינטרעטען אין דאס שולהויס, אונד ביים הערויסגע־ הען איין קורצעס געבעט • מאן פֿראגטע איהן: וואלכער גרונד איזט צו דיזעם געבעטע? ער ערווידערטע: בייא מיינעם איינ־ טריטט בעטע איך, דאס קיין אירטהום דורך מיך פֿעראנלאסט ווערדע; אונד בייא מיינעם וועגגעהען דאנקע איך גאטט פֿיר מיינען בערוף • (ג) ר״ג זאגט: יעדען טאג בעטעט מאן דיא אכטצעהן שפריכֿע • ר׳ יהושע זאגט: דען אינבעגריף דער אכטצעהן[3] • ר׳ עקיבא זאגט: וועם דאס געבעט געליי־ פֿיגט איזט, דער בעטע דיא אכטצעהן, וועם נים, דען בלאסען אינבעגריף דער אכטצעהן • ר׳ אליעזר זאגט: וואר זיין געבעט נור צור פֿעסטגעשטעללטען פֿליכֿט מאכט, דעסטען געבעט איזט קיין אנדעכטיגעס פֿלעהען • — ר׳ יהושע זאגט: וואר אן איינעם געפֿעהרליכֿען ארט געהט, בעטעט אין קורצעס געבעט, עטווא: הילף, א גאטט! דיינעם פֿאלקע, דעם אי־ בערבליבזעל ישראל׳ס, אויף יעדעם שיידעווגעג[4] זייען איהרע בעירדניסע פֿאר דיר! געלאבט זיסט דוא גאטט, ערהערער דעם געבעטעם! (ה) וואר אויף איינעם עזעל רייטעט שטיינע אב, וועלן ער נים אבשטיגען קאן, וועגדע ער זיין אנגע־ זים, אונד וועלן ער זיין אנגעזיכט נים וועגדען קאן, רים־ טע ער זיינען זין גענען דאס הויס דעם אללערהיליגסטען • (ו) וואר אויף איינעם שיפֿע זיטצט, אדער אויף איינעם קאר־ רען, אדער וואגען[5], רים־טע זיינען זין גאך דעם הויזע דעם

---

[1] דורך דאס וואהרע מנחה דריקט מען נעווהנליך דיא צייט פֿאס מבעמדאפֿפער, ד׳ ה׳ דריטטס האלבע סטונדע פֿאר זאנענאונטערגאנג, כים נו דיזעם, חוים • [2] מוכטער נעבעט האט מען הייער סטעטס דיא סמיכה עשרה זו פערסטעהען • [3] דאס הייסט, מיין קורצער חוימפֿוד דער־ זאלבען חיזב היבריייכעבר • [4] דאס סיינט דער זין דעם פרשת העבור • דיא גמרא ערקלערט דען זין פֿלעגהירט זו: חויב כיא דוייכונגען כוס פעטלטריט, זייא לייבעדעקע דאס זיא דער נפֿלדע בעדירפֿען • — דאס נעבעט זאלבסט חיזב ניכט מין נעבורוך נעקלממען • [5] קרון, נריעכיס καρρα, אסדא, לאטייניס esseda, ניכט וויא מען זאנסט ערקלערט, פלאם •

פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלִּין, וְחַיָּיבִין בַּתְּפִלָּה וּבַמְּזוּזָה וּבְבִרְכַּת הַמָּזוֹן: (ד) בַּעַל קֶרִי מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְעַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר מְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם: (ה) הָיָה עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכַּר שֶׁהוּא בַּעַל קֶרִי, לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יְקַצֵּר. יָרַד לִטְבּוֹל, אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִתְכַּסּוֹת וְלִקְרוֹת עַד שֶׁלֹּא תֵנֵץ הַחַמָּה, יַעֲלֶה וְיִתְכַּסֶּה וְיִקְרָא, וְאִם לָאו, יִתְכַּסֶּה בַּמַּיִם וְיִקְרָא. אֲבָל לֹא יִתְכַּסֶּה, לֹא בְמַיִם הָרָעִים, וְלֹא בְמֵי הַמִּשְׁרָה, עַד שֶׁיַּטִּיל לְתוֹכָן מַיִם. וְכַמָּה יַרְחִיק מֵהֶם וּמִן הַצּוֹאָה? אַרְבַּע אַמּוֹת: (ו) זָב שֶׁרָאָה קֶרִי, וְנִדָּה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע, וְהַמְשַׁמֶּשֶׁת שֶׁרָאֲתָה נִדָּה, צְרִיכִין טְבִילָה. וְר' יְהוּדָה פּוֹטֵר:

זינד בעפרייט פאם לעזען דעס שמע אונד פאן דען תפלין, זינד אבער פערפפליכטעט צור תפלה, מזוזה, אונד צום טישגעבעט. (ד) ווער דורך נעכטליכען צופאלל אונריין איזט, דענקט איננערליך (אן שמע) אונד לעסט דיא דאנקשפריכע פארהער אונד נאכהער אויס. איבער שפייזען געדענקט ער נור דעס נאכגעבעטעס[1]), ניכט אבער דעס זעגענס פארהער. ר' יהודה זאגט, ער בעטעט פארהער אונד נאכהער[2]). (ה) שטעהט יעמאנד אין דער תפלה אונד עראיננערט זיך, דאס ער אונריין זייא, זא הערע ער ניכט אויף, קירצע אבער אב[3]) ווער צום באדען הינאבגעשטיגען, אונד נאך העראויפקאממען, זיך בעדעקקען אונד לעזען קאן, עהע דיא זאננע הערפארשטראהלט, שטייגע הערויף, בעדעקקע זיך אונד לעזע; ווא ניכט, בעדעקקע ער זיך מיט וואססער אונד לעזע; דאך בעדעקקע מאן זיך ניכט מיט שמוטציגעם וואססער, אונד ניכט מיט איינווייכונגסוואססער[4]), בעפאר מאן פרישעס וואסער הינצוגעגאססען האט. וויא ווייט אבער זאלל מאן זיך דאפאן[5]) אונד פאן קאטה איבערהויפט ענטפערנען? פיער עללען. (ו) איין מיט זאמען־פלוס בעהאפטעטער, וועלכער איינע אונריינגקייט געזעהען, איינע אונריינע פרויא וועלכער זאמען אבגעדהט, אונד איינע דיא אים ביישלאף איהר מאנאטליכעס זיהט, בעדירפען דעס באדענס. ר' יהודה שפריכט זיא דאפאן פרייא[6]).

פרק ד

תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת. תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב.

דאס מארגענגעבעט איזט פפליכט ביס מיטטאג. ר' יהודה זאגט: ביס פיער שטונדען. דאס געבעט צו מנחה, ביס

אחורי שורה הפנימית: והחיצונים. שאינם יכולים לראות פני האבלים: (ג) וקטנים. אפי' הגיעו לחינוך לפי שאינו מצוי אצל אביו בעונת ק"ש ואינו יכול לשמור תפילין שלא יפיח בהן: בתפלה. דרבנן תקנוהו אף לנשים ולחנך הקטנים: ובמזוזה. דה"א דנשים פטורים הואיל ואיתקש לת"ת: (ד) ב"ק. בין לאנסו בין לרצונו אסור לקרות בתורה מתקנת עזרא עד שיטבול: מהרהר. ק"ש ואינו מברך אפי' מהרהור, דברכות לאו דאורייתא: לאחריו. בהרהור, דדאורייתא הוא: ולאחריהם. בפה: (ה) יקצר. יאמר כל ברכה פתיחתה וחתימתה לבד, וג' מחלוקים בדבר, ק"ש יהרהר ואפי' התחיל ולא יקצר, תפלה לא יתחיל ואם התחיל יקצר ולא יפסיק, וברכות אף אם התחיל יפסיק: החמה. שהוותיקים מדקדקין על עצמן לגמור אותם עם הנץ החמה: במים. דוקא במים עכורים שאין לבו רואה את הערוה: הרעים. סרוחים: משרה. ששרה בהן פשתן: לתוכן. ח"מ וה"ק, ולא יקרא אצל מי רגלים עד כו' וכמה מים יתן למי רגלים? פ"א רביעית, וכמה ירחיק ממי רגלים שלא נתן בהם מים ומן הצואה, ד' אמות ודוקא לאחריו או לצדדין, אבל לפניו כמלא עיניו: (ו) זב. אע"פ שטמא טומאת שבעה, אפ"ה צריך טבילה לד"ת כתקנת עזרא: שפלטה. שטבלה אחר התשמיש ואח"כ ראתה כדם ופלטה ש"ז בתוך ג' ימים אחר התשמיש: והמשמשת. אפי' לא פלטה: פוטר. אף משמשת שראתה, דמעיקרא בת טבילה היא:

פרק ד חצות. ותחילת זמנה מהנץ החמה, ואם התפלל משעלה ע"ה יצא: ד"ש. שליש היום: המנחה. לשון מנוחת השמש

---

[1]) דער גרונד דאפאן איזט, ווייל נור דאס נאכגעבעט אין דער תורה אנבעפאהלען, דאס פארגעבעט אבער פאן רבנן איינגעפיהרט איזט. [2]) אללע דיזע פערפיגונגען זינד ניכט מעהר גילטיג. [3]) פערגלייכע פרק ד' משנה ג'. [4]) וואריין עטוואס צום איינווייכען געלעגען האט, ווייל עס דאן שמוטציג געווארדען. [5]) נאך דעם תלמוד פעהלט אין דער משנה פארהער: ולא במי רגלים. [6]) אונד זא איזט דער געברויך געבליבען.

סַרְבָּן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה · מִנַּיִן הוּא מַתְחִיל? מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָהּ: (ז) הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה לֹא יַעֲנֶה אַחַר הַכֹּהֲנִים אָמֵן מִפְּנֵי הַטִּרוּף, וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֵן אֶלָּא הוּא, לֹא יְשָׂא אֶת כַּפָּיו, וְאִם הַבְּטָחָתוֹ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, וְחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ, רַשָּׁאִי: (ח) הַמִּתְפַּלֵּל וָטָעָה, סִימָן רַע לוֹ, וְאִם שְׁלִיַּח צִבּוּר הוּא, סִימָן רַע לְשׁוֹלְחָיו, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ · אָמְרוּ עָלָיו עַל רַ׳ חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, כְּשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים, הָיָה אוֹמֵר, זֶה חַי, וְזֶה מֵת · אָמְרוּ לוֹ, מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם, אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקוּבָּל, וְאִם לָאו, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטוּרָף:

חין אונד זײַא ניכט ווידערשטרעבענד[1]) אין זאלכעם אויגענבליקע · פֿאַר וואָ מום דיזער בעגינענען? פֿאַם אַנפֿאַנג דעם זעגענספרוכעם, דאַרין יענער גאַירדעט האטטע · (ד) דער פֿאַר דיא לאדע טריטט זאלל ניכט נאך דען פּריסטערן[2]) אמן שפרעכען, וועגען דער זיננעסצערשטרייאונג · וועז קיין פּריסטער אויסער ער זעלבסט דא איזט, זאלל ער ניכט זיינע העגדע (צום זעגענשפרוך) ערהעבען · וועז ער יעדאך זיכער איזט, דאס ער דיא העגדע ערהעבען (דען זעגען ערטהיילען) אונד צום גענבעט (אהגע איררונג) צוריקקעהרען קעננע, זא איזט עס איהם געשטאטטעט · (ה) וועז דער בעטענדע אירעט, איזט עס איהם איינע שלימעמ פֿאַרבעדייטונג · איזט ער דער געמיינדע בעפֿאללמעכטיגטע (פֿאַרבעטער), איינע שלימעמ בעדייטונג פֿיר זיינע זענדער · דען דער בעפֿאללמעכטיגטע דעם מענשען איזט איהם זעלבסט גלייך · מאן ערצעהלט פֿאם ר׳ חנינא בן דוסא, דאס ער, וועז ער פֿיר קראנקע גענבעטעט האטטע, צו בעשטיממען פֿפֿלעגטע; דיזער וירד לעבען, דיזער וירד שטערבען · מאן שפראך צו איהם: וואהער וויסט דוא דאס? ער ערווידערטע; וועז מיר מיין גענבעט געליינפֿיג פֿאם מונדע געהט, וויס איך, דאס ער אנגענאממען איזט, אונד וועז ניכט, זא וויס איך, דאס ער פֿערלארען איזט[3]) ·

פ ר ק ו

בֵּיצַד מְבָרְכִין עַל הַפֵּרוֹת? עַל פֵּרוֹת הָאִילָן אוֹמֵר, בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ, חוּץ מִן הַיַּיִן, שֶׁעַל הַיַּיִן הוּא אוֹמֵר, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ אוֹמֵר, בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, חוּץ מִן הַפַּת, שֶׁעַל הַפַּת הוּא אוֹמֵר, הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ · וְעַל הַיְרָקוֹת אוֹמֵר, בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, רַ׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׁאִים: (ב) בְּרַךְ עַל פֵּרוֹת

וויא שפריכט מאן דען זענען איבער פֿרוכטע אוים?[4]) אויבער בוימפֿרוכטע זאגט מאן: „דער דוא דיא בוימפֿרוכט שאפֿפֿעסט,“ אויסגענאממען דען וויין, דען איבער דען וויין זאגט מאן: „דער דוא דיא פֿרוכט דער רעבע שאפֿפֿעסט“ · איבער ערדפֿרוכטע שפריכט מאן: דער דוא דיא פֿרוכט דעם באדענם שאפֿפֿעסט, אויסגענאממען דאס בראט, דען איבער בראט זאגט מאן: דער דוא שפייזע אוים דער ערדע הערפֿארברינגסט · אויך איבער גרינעס שפריכט מאן: דער דוא פֿרוכט דעם באדענם שאפֿפֿעסט · ר׳ יהודה זאגט: דער דוא אללערלייא קרייטער שאפֿפֿעסט · (ב) ווער איבער בוימפֿרוכטע דען זענען:

מפתקין · שעושה מדותיו של הק״בה רחמים וכן גזירת המלך על עבדיו: וטעם · י״מ כשתתק: סרכן · כדרך שאר יורדין שנכנסי׳ לתוכה שתפלה מופסקת כ״כ: (ד) טטרוף · שלא יטעה שצריך להקרות לכהניס מלה במלה; טוף · לרבותה קתני אע״פי שתתבטל כ״כ ואכ״מ כשיש כהן אחר שלא יעה שעובר את כפיו: בשאי · שלא תתבטל כ״כ ואס יש שם כהן אחר לא ישא הש״ץ את כפיו, ואפי׳ אס הבטחתו וכן לא יעכב אפי׳ אס הבטחתו: (ה) מטורף · החולה, פ״ה שהפלה היכה מקוכלת:

פרק ו ביצד · כאיזה צד: מברכין · דשברית טוב שלא יקנח מע״ז כלא ברכה: היכי דשקלי לפיר׳ ונשאר שעוף מברך בפ״עצ · ואס לא כשאר שעוף מברך בורא פרי האדמה; היין · מחוך שמיבתו וכן הפת קובע ברכה לעצמו: דשתים · דר׳ יהודה בעי היכר ברכה לכל מין, והא דמברכין ב״ש האדמה דוקא לירקות שאוכל כדרכן אבל ירקות שדרכן לאוכלן חיין ואוכלן מבושלין אז שדרכן לאוכלן מבושלין ואוכלן חיין מברך שהכל: (ב) יצא · דעיקר חילן לרעת; שהכל · ואפי׳ על הפת ויין ודוקא בדיעבד אבל

[1]) כעמלך לויס בעזיידענהייט · [2]) וען זיא אס דוכן דען זענען שפרעכען · [3]) דער גרונדגעדאנקע דיזער מצוה לויט, וויא לאן דער גמרא בעמערקט ווירד, דיא לכתחלה פעלטיגסטען לויפמערקזאמקייט בייס בעטען · [4]) דיא מצוה זעטצט דיא כהערע קענטניס דער זעגענספריכע פֿארלויס · לויט לויט היער שטעגט זו ערגענצען: ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם ·

ברכות פרק ד ה

לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קׇדְשֵׁי הַקׇדָשִׁים: (ו) ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין תְּפִלַּת הַמוּסָפִין אֶלָּא בְּחָבֵר עִיר, וַחֲכָ"א בְּחָבֵר עִיר וְשֶׁלֹּא בְּחָבֵר עִיר. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חָבֵר עִיר, הַיָּחִיד פָּטוּר מִתְּפִלַּת הַמוּסָפִין:

אללערהיילגסטען. (ז) רא"בע זאגט, דיא תפלת המוספין ווירד נור געבעטעט אין פֿערזאמלונג דער שטאדט. דיא גע־לעהרטען זאגען: אין פֿערזאמלונג אונד אויסער פֿערזאמ־לונג. ר' יהודה זאגט אים נאמען ר' אליעזר'ס: אויבערהלל ווא איינע שטאדטפֿערזאמלונג איזט, איזט דער איינצעלנע פֿרייא פֿאן תפלת המוספין.

פרק ה

אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֶד רֹאשׁ. חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִים שָׁעָה אַחַת וּמִתְפַּלְּלִים, כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּנוּ אֶת לִבָּם לַמָּקוֹם. אֲפִילוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ לֹא יְשִׁיבֶנּוּ, וַאֲפִילוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ לֹא יַפְסִיק: (ה) מְזַכִּירִין גְּבוּרַת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים. וְשׁוֹאֲלִין הַגְּשָׁמִים בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים. וְהַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, אוֹמָרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית בְּפָנֵי עַצְמָהּ. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בְּהוֹדָאָה: (ו) הָאוֹמֵר, עַל קַן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ, וְעַל טוֹב יִזָּכֵר שִׁמְךָ, מוֹדִים, מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ. הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְטָעָה, יַעֲבוֹר אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא יַחֲזֹר

מאן ערהעבע זיך צום בעטען ערשט אויס טיעפֿער אנ־דאכט[1]. דיא פֿאראמאליגען פֿראממען פּפֿלעגטען איינע שטונדע צו פֿערווייללען אונד דאן ערשט צו בעטען, אום צו־פֿאר איהרען זין צו גאטט צו ריכטען. — זעלבסט וועז דער קעניג איינען גרייסט, זאלל מאן איהם ניכט אנטוואָרטען, אונד וועז איינע שלאנגע אום זייע פֿערזע זיך געוואונדען האט, זאלל מאן ניכט איננע האלטען[2]. (ה) מאן ערוועהנע דער גאטטעסקראפֿט דעס רעגענס, בייא דער אויפֿערוועקונג דער טאדטען;[3] מאן פֿלעהע אום רעגען בייא דעם זעגען דער יאהרע;[4] אונד דיא שיידונג[5] דעס שבת בייס זעגען; חונן הדעת. ר' עקיבא זאגט, מאן שפרעכע זיא אלס איינען פֿיערטען דאנקשפרוך פֿיר זיך אללין. ר' אליעזר זאגט: בייא דעם בעקענטניסע[6]. (ו) וועד (בייס פֿארבעטען) שפריכט: „בים אויך איין פֿאגעלנעסט ערשטרעקט זיך דיינע בארמהער־ציגקייט," אדער: „דעס גוטען וועגען זייא דיינעס נאמענס געדאפֿט," אדער: „וויר דאנקען, וויר דאנקען," דעס געבעטע מאן צו שוויגען[7]. וועז דער פֿאר דיא לאדע טרעטט[8] איי־נען פֿעהלער מאכט, זא טרעטע אין אנדערער פֿיר איהן

עניס קומרים ומהדקים יחד ומזיטין לותן בנהר, וכ"ש הולכין עליהן; יכוין. וה"ג לעמוד ולא חזרת פניס; (ז) כחבר. י"מ סטמס מאחר שהתפלות כנד המידין של נבור תקנו לא שייכי אלא בנבור, מיהו אחר תפלות שהס כנד קרבנות דבתין נדהס תקנו אף כיחיד, מידי דהוי דהס נדהס, ומצ"ל מוספיס שחינן בחין נדהס; כיחיד פטור. שצליח נבור פוטרו;

פרק ה כובד. ככבוע; שוהים. במקום שכאו להתפלל; שעה. המלך. דוקא שעה; המלך. דוקא מלך ישראל אבל מלך עכ"ום פוסק שלא יהרגנו; נחש. ארוב פעמים חיינו נופל, אבל עקרב ואפעה שודאי נופלת פוסק; יפסיק. כדכתי דאילו הליכה לא מציינו דמקרי הפסקה; (ב)מזכירין. כל ג"ן מכריז ומזכיר את הנבור שיזכירו מזיב הרוח; בתחיית. דת"ה מייס לעולס ונשמים חייס לעולס; וטוללין. ותן טל ומטל; הגשים. שהיא ברכת פרנסה; והבדלה. שאס אין דעס הבדלה מכאן; בהודאה. שמודה לשם שזיכה אותו להכאין ולהבדלה, ואומרה קודס שיתחוס ברכת מודים; (ג) האומר. כתפלתו דוקא; רקמיך. כמו שהגיע רקמיך על ק"ג, וגזרת לא תקא כו' כן חוס ורחס עלינו; סטוב. משמע שעל ברע לא נודה; מודים מודים. למחזי כב' רשויות, ודוקא בנבור;

---

[1]) מתוך כובד ראש, חוים דער זוערע דעם טויפטעם, דאס הייסט, כאכדעם מען פארהער זיך פעללען נור אכדאכט נעשטיממט האט, חוכד זין דעמיטיגער שטעללונג זיך בעפינדעט. — [2]) איכריגענס חיזט הייסט פען שמנה עשרה דיא רעדע. [3]) דיא ערקלערער זאגען, דאס דים נור זין ניכט לענענס־נעפֿאהר דרוהענדעם פעללען גילט. [4]) דאס חיזט ניים נייטען, וות מען חייכשאלטעט: ניכ טוית חוכד רעגען. [5]) הבדלה וועהרען חוכד דען רעגען הערהקוממען לאסטעט. [6]) דעס חבשניטט מורים אנחנו. [7]) דיא חבגעפיהרטען כייספיעלע וועלכ חיזט דיא פארמעלע, וועהוים דער טוים דעס טבת נעפייערט ווירד. [8]) דיא חבשניטט מורים אנחנו. לען זאגען, אם זאלל כיים דאנק פיר דיא נעזאטצע דער נאטטהייט קייכע נריכדע חוכטערגעלעגט וווערדען, וות עטווא דיא כחרמהערציגקייט כיים דברים כ"ב, ו', עבען זו זאלל נאטט ניכט כלאק פיר דאס נוטע נעפרייזען וווערדען; חייכע פערדאפפעלטוב דעם בעקענפעם עכדלך ווירדע וות חייכע סטערוכ דעם חייכהייטבעגריפפעם לויטען. [9]) דאס חיזט דער פארבעטער.

הַמּוּגְמָר, אֶלָּא לְאַחַר הַסְּעוּדָה: (ו) הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַיִם לַחֲתִחִלָּה, וּפַת עִמּוֹ, מְבָרֵךְ עַל הַמָּלִיחַ וּפוֹטֵר אֶת הַפַּת, שֶׁהַפַּת מְפַלָּה לוֹ. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא עִיקָּר וְעִמּוֹ מְפַלָּה, מְבָרֵךְ עַל הָעִיקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַמְּפַלָּה: (ז) אֲבָל תַּאֲנִים וַעֲנָבִים וְרִמּוֹנִים, מְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶן שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וַחֲכָ"א בְּרָכָה אַחַת מְעַיִן שָׁלֹשׁ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפִילּוּ אָכַל שָׁלַק וְהוּא מְזוֹנוֹ, מְבָרֵךְ אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. הַשּׁוֹתֶה מַיִם לְצָמְאוֹ, אוֹמֵר שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ. ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת:

דעם גאסטמאהל געבראכט ווירד. (ו) ברינגט מען איינעם געזאלצענעם ערשט אונד בראט דאצו, זא שפריכט מאן דען זעגען איבער דאס געזאלצענע אונד בעפריים דאס בראט, דען דאס בראט איזט דאביא גור נעבענזאכע. דאס איזט דיא אללגעמיינע רעגעל: איממער וועו הויפטשפייזע דא איזט אונד נעבענשפייזע דאצו, שפריכט מאן דען זעגען איבער דיא הויפטשפייזע אונד בעפריים דיא נעבענשפייזע. (ז) דאבט איינער פייגען, וויינבעערען אדער גראנאטעפפעל געגעסטען, זא שפריכט ער דאנאך דרייא זעגען [1]. דיס איזט דיא מיינונג דעם ר' גמליאל; דיא גענאהרטען זאגען: איינען זעגען דרייערליי אינהאלטעם. ר"ע זאגט: זעלבסט וועו איינער גענוג אונד צוואר אלס מאהלצייט, איסט, שפריכט ער דאנאך דרייא זעגען. וועו וואססער וועגען דורשטעם טרינקט, שפריכט שהכל, ר' טרפון זאגט: (געפריזען זייא) דער פֿילע בעלעבטע וועזען ערשוף (אונד איהרען בעדארף [2]) אונד זא וויטער).

פ ר ק ז

שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, חַיָּבִין לְזַמֵּן. אָכַל דָּמַאי וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשָּׁמֵשׁ שֶׁאָכַל בַּזַּיִת, וְהַכּוּתִי, מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם. אֲבָל אָכַל טֶבֶל

דרייא וועלכע צוזאממען געשפייזט האבען, זינד געהאלטען, זיך פֿערמליך צו געמיינזאמעם געבעט פֿארצובעריטן. וועו איינער צוויי פֿעלהאפֿטעם אדער ערשטען צעהנטען, וואפֿאן זיינע העבע אבגענאממען איזט, צווייטען צעהנטען אדער געהיליגטעם, וועלכע אויסגעלעזעט זינד [3]; פֿערנער וועו דער אויפֿוועדטעד עטוואם פֿאן דער גרעסע איינער אליפֿע מיטגעגעסטען; פֿער-

מכילין וזה התחיל בברכת המזון אע"ג דלאכל עדיף מכיה כיון דלתחיל בחדא, ר"ל המברך על סיון שלאחר המזון כיון שמכילין המוגמר מחר כ"המ כיון דהתחיל בברכת לחרוכה: מוגמר. לבונה ע"ג גחלים; (ז) מלית. שאכל פירות מחוקים כיותר חוכל לחרי מלית לחתך לליחות ולחיכו יכול לחכול המלית בלא פת, ודוקא בכה"ג לחתך לליחות ולא בעבין לחר; המלית. שהוא עיקר ולא הוו פירות עיקר ומלית טפל, דמיירי שלא היה דעתו בשעת חכילת הפירות לחכול המלית לף שסיס לפכיו שלא ידע שיהלוש לבו, ר"ל שלא היה לפכיו המלית כשחכל הפירות: העיקר. לס העיקר קביב עליו: ופוטר. כיון מברכה רחשונה כיון מברכה לחרונה; (ח) ג' ברכות. ברכות המזון דוחכלת ושבעת וברכת חכל ז' מיכיס הנזכרים בקרח קלי; מעין. על העץ ועל פרי העץ ומוחס על הארץ ועל הפירות וכ"ש מוחס על הארץ ועל פירותיס. וברכה זו מברך על היין שפותח על הגפן כו' וכן מוחס, והדבר מבשמ מה' מיכיס מברך על המחיים ועל הכלכלה וכן מוחס: לגמרי. חכל לבלוע מחכל שיחחב לו בגרונו חיכו מברך; בורח כפשוח רבות. לפכי הפחיס:

פרק ז באחד. על זולחן לחד לו מפת לחד; לזמן. לברך בלשון רבים; דמאי פירות עם הארץ קרויים דמאי, כלומר דת מאי מעושרים הו לא, דרוב עמי הארלים מעשרים סס: תרומתו. לף על פי שלא נטלה ממכו תרומה גדולה כגון שהקדיס בן לוי לת הכהן בשכלין ונטל המעשר קודס שנטל הכהן ת"ב ומשמעינן מתניתין דפטור הלוי מן הת"ב: שנפדו. שנתן הקרן ולא נתן החומש וקמ"ל דחין החומש מעכב: שמש. ע"פי דחין לו קבע: והעב"ם. גירי תריות; טבל. לשון טב לא ותפי' טבל דרבנן כגון דגן

[1]) דיא דרייא זענעגעפֿרייכט זיכ דיא סיס טיפֿגעבעטע עטוהאלטעטען, מיבער שפייזע, מיבער דאם געלאבטע לאמ הוכ מיבער דען ווידער מויפבויט ירושלם"ס. [2]) דיזע לויזע זו זופפלירען: והסרונן על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים. [3]) דיזע בעדייפבע וועדען ווייטער הוכטען לין מסכ' דמאי, תרומות הוכ מעשרות דייטלך. דיא נעכטען נעגעסטעדע, כעמליך ווייפֿעלהאפֿטעם, וואפֿאן מען ניכט ווייס אב זיא פערלאבט ווערדען זיכ, פערכער, ערשטען צעהנטען, וועו דער לוי לויכ כאם פעלדע נעכאממען, עהע דער פריסטער דיא גרעסע ערהאלטען האטטע, הוכ ישבט בור זייכ תרומה (תרומת מעשר) אבגענומען האט, זו האם כאך לוין טהייל דער גרעסטן תרומה דחרין לויזט, פערכער האם וואם בור אם הייליגען חרטע נעגעסטען וווערדען זיכלך, הוכ דער חויפלוזוב מיט הינלופיגונג דעם פיפטעלם בעדארף, זינד חללע חייגענטלין חוכערלויבט; חכער וועו מען זיא נעגעסטען האט, ערפחרדערן זיא דען ועגען.

הָאוֹיְלָן בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, יָצָא • וְעַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ, לֹא יָצָא • עַל כֻּלָּם, אִם אָמַר שֶׁהַכֹּל, יָצָא: (ג) עַל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אוֹמֵר, שֶׁהַכֹּל • עַל הַחוֹמֶץ וְעַל הַגְּבִנּוֹת וְעַל הַגּוּבָאִי אוֹמֵר, שֶׁהַכֹּל • עַל הֶחָלָב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַבֵּיצִים אוֹמֵר, שֶׁהַכֹּל • ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא מִין קִלְקָלָה, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו: (ד) הָיוּ לְפָנָיו מִינִים הַרְבֵּה, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מִמִּין שִׁבְעָה, מְבָרֵךְ עָלָיו • וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה: (ה) בָּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן, פָּטַר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן • בָּרַךְ עַל הַפַּרְפֶּרֶת שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן, פָּטַר אֶת הַפַּרְפֶּרֶת שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן, בָּרַךְ עַל הַפַּת, פָּטַר אֶת הַפַּרְפֶּרֶת • עַל הַפַּרְפֶּרֶת, לֹא פָטַר אֶת הַפַּת • בֵּ"שׁ אוֹמְרִים, אַף לֹא מַעֲשֵׂה קְדֵרָה: (ו) הָיוּ יוֹשְׁבִין לֶאֱכוֹל, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לַעֲצְמוֹ • הַמְסֻבּוֹ, אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם • בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לַעֲצְמוֹ • לְאַחַר הַמָּזוֹן, אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם • וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמּוּגְמָר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַבִּיאִין אֶת

,,דער דוא דיא פֿריכטע דעם באדענם שאפֿפֿעטט,'' געשפראכען האט, ענניגטע דער פּפֿליכט; וועו דאגעגען איבער ערדפֿריכטע; ,,דער דוא דיא בוימפֿרוכט שאפֿפֿעטט,'' געניגט ער ניכט, בייא אללען אבער איזט עס גענוג, וועו ער געשפראכען: ,,דורך דעסטען ווארט אללעס געוואנרדען'' [1]) • (ג) איבער איינע זאכען, דערען וואכסטהום ניכט פֿאן דער ערדע קאממט, שפריכט מאן: שהכל • איבער עסטיג, איבער אוגרייף אבגעפֿאללענע פֿרוכט, איבער היישרעקע, שפריכט מאן: שהכל • איבער מילך, איבער קעזע, איבער אייער, שפריכט מאן שהכל • ר' יהודה זאגט: איבער אללעס וואס איינע ארט פֿלוכען (פֿערדערבענם) זייא, שפרעכען מאן קיינען זעגען [2]) • (ד) וועו מעהרערע ארטען פֿאר זיך האט, זאלל, וויא ר' יהודה מיינט, וועו דארונטער פֿאן דען זיבען [3]) איינע איזט, איבער דיזע דען זעגען שפרעכען • דיא געלעהרטען זאגען: ער שפרעכע דען זעגען איבער וועלכע ער ווילל • (ה) האט מאן איבער דען ווין פֿאר דער מאהלציים דען זעגען געשפראכען, זא בעפֿריים מאן דען ווין נאך דער מאהלציים • האט מאן איבער נעבענגעריכטע [4]) פֿאר דער מאהלציים דען זעגען געשפראכען, זא בעפֿריים מאן דיא נעבענגעריכטע נאך דער מאהלציים • שפריכט מאן דען זעגען איבער דאם בראט, זא בעפֿריים מאן דיא נעבענגעריכטע, (שפריכט מאן דאגעגען דען זעגען) איבער נעבענגעריכטע, זא בעפֿריים מאן ניכט דאם בראט • ב"ש זאגם: אויך ניכט געקאכטעם • (ו) זעטצען זיך מעהרערע צום עסטען, זא שפריכט יעדער פֿיר זיך דען טיש זעגען; לאגערן זיא אבער הערום, זא שפריכט איהן איינער פֿיר אללע • ווירד איהנען ווין בייא דער מאהלציים גערייכט, זא שפריכט יעדער פֿיר זיך דען זעגען; אבער נאך דער מאהלציים שפריכט איהן איינער פֿיר אללע, אונד דערזעלבע שפריכט איהן איבער דיא רייכערונג [5]) אבגלייך דיא רייכערונג ערשט נאך

חיכו יודע לברך לא יאכל עד שילמד סדרכה דרלוי'; (ג) וכללה • שמוסרין קודם ביזול כל נוכרן ואם הניחן במקלה לו כשפר ונתכשלו ורלוי לאכילה מכרך כפ"ם: חומן • שמזגו במים: גובאי • חגבים טסורים: קלקה • חומן וכוללות שהיו מתקלה טובים וכפקדו • אבל גובאי שטעמו עומד ואיכו כפסד לא הוה מין קלקה וי"מ דגובאי הוה מין קלקה ממזיק לעולם; (ד) ז' • דמין ז' עדיף והן חטה שעורה גפן תאנה ורמון זית תמרים שכתבתם בהן ק"י • שירנה • דמביא עדיף: (ה) שלאחר • לאחר שאילקו ידם מן פת ועדיין לא ברכו כ"המזון ודוקא כשהות וי"ט שרגילין לקבוע על היין לאחר המזון, אבל כשאר ימים איכו פוטר לאחר מזון; פרפרת • פת הנאומה בקערה שאין כה מדאם לאם דמברכין בורא מיכי מזוכות, ואע"ג דסיא כמי פת איכה פוטרת פת; לא פטר • אבל למעשה קדירה פטרי, וכ"ם דלפ ס"ק לא פטר, ל"כ דכ"ם ארישא פליג דקתכי פת פוטר הפרפרת פליג כ"ם דפת לא פטר אפי' ס"ק: (ו) יושבין • כלא הסיבו וסיכן סוא שלא כתוצדו יפד לסעודת קבע ומיסו אס אמרו כיכל כאמת בדוכתא פלן כסכיבו דמי: לעצמו • דמייצין שאת יאכל כשבע לעצמו כמן; וסוא, סמברך סמוגיא מברך על סמוגמר ול"ג שאין מביאין סמוגמר, אלא אחר סאכילה, כיון שבתוך סמעודה

---

[1]) שכל כיוס כדכרו • דער שעקסט קירצט זיך אוכד ניכט מר דאס אנפאנגסווארט • [2]) דיעם ניעלט אוף פערדארבענע פרוכט אוכד סייערעק, קען • אללין זייכע מיינונג איזט ניכט רעכיפירט • [3]) זיבען אדטען פריכטע וועדדען פארטינלין אוים כבען נעריכמט, נאמלין: ווייצען, נערסט, מיין, פיינע, נרשנטאפפעל, אליפע אוכד פרוכטאהנין • זיהה: דכרים ח' ח' • [4]) פרפרת איזט נרישבים, עכטוועדער: παραφερναλια אדער אוים נעבילדעט • היער בעדייטעט עס, נעריכטע, וועלכע דען אפפעטיט צו רייצען, אדער כאך דער מאהלציים אלם נאכנעט נעריכט וועדדען • [5]) דיא מארנעלאבדער רייכערן מיט ווייהרוים אוכד אכדערן וואהלריכעדדען דינגען כאך דער מאהלציים •

אֶת ה' הַמְבוֹרָךְ : (ד) שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָת, אֵינָן רַשָּׁאִין לְחַלֵּק, וְכֵן אַרְבָּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה. שִׁשָּׁה, נֶחֱלָקִין עַד עֲשָׂרָה. וַעֲשָׂרָה אֵינָן נֶחֱלָקִין עַד שֶׁיִּהְיוּ עֶשְׂרִים : (ה) שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד, בְּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ, חֲבֵרֵי אֵלּוּ מְצָטָרְפִין לְזִמּוּן, וְאִם לָאו, אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן, וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן, עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, דִּ"ר אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָ"א מְבָרְכִין :

הייסט (תהלים ס"ח כ"ז); אין פֿערזאממלונגען פֿרייזעט גאטט, דען עוויגען, איהר פֿאם אורשפרונגע ישראל'ס. — אללײן ר' עקיבא זאגט; וויא פֿינדען וויר עס אין דער זינגאגוג? [1] גלײַפֿעל אב איהרער פֿיעלע אדער וועניגע, זאגט ער (דער פֿארבעסערער): פֿרייזעט דען העררן! — ר' ישמעאל זאגט; פֿרייזעט דען העררן, דען פֿרייזווירדיגען. (ד) דריײַען וועלכע צוזאממען שפּייזען, איזט ניכט ערלויבט זיך (בײַם זעגען) צו טהיילען, עבען זא וועניג פֿיער אדער פֿינף. זעכס מעגען זיך טהיילען, אונד זא בים צעהן. צעהן אבער דירפֿען זיך ניכט טהיילען, בים אהרער צוואנציג זינד. (ה) צוויי גרופּען פֿון זעקס אדער מעהר, וועלכע זיך אין איינעם הויזע שפּייזען, זאפֿערן זיא איינאנדער זעהען קענגען, פֿערבינדען זיך צור פֿארבערייטונג פֿארמעל; וועלכע דיס ניכט דער פֿאלל, זא שפּרייכט זיא דיזע פֿיר זיך אללײן, אונד יענע פֿיר זיך אללײן. — מאן שפּרייכט דען זעגען איבער דען ווײַן ניכט עהער אלס בים מאן וואס־סער דארונטער געמישט [2], זא זאגט ר' אליעזר. דיא געלעהרטען זאגען; מאן דירפֿע אויך אהנעדים דען זעגען שפּרעכען.

פרק ח

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בַּסְּעוּדָה. בֵּשׁ"א, מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וּבֵהַ"א מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם : (ג) בֵּ"שׁ אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לַדָּבָרִים, וְאַחַר כָּךְ מְזַגִּין אֶת הַכּוֹס, וּבֵהַ"א

דיס זינד דיא שטרייטפונקטע צוויישען דער שולע שמאי'ס אונד הלל'ס בייא דער מאהלצייט. ב"ש זאגט; מאן שפּרייכט דען זעגען (אן פֿייערטאגען) ערשט איבער דען טאג, דאן איבער דען ווײַן; ב"ה דאגעגען; ערשט איבער דען ווײַן, דאן איבער דען טאג. (ג) ב"ש זאגט; מאן וואשע ערשט דיא הענדע אונד פֿילע דאן דען בעכער [3], ב"ה

יוצאים ליכא למיטעם : (ד) ג' · תע"ג דכבר תכח לה כרים פרקין הא קמ"ל שיעכו לאכול אף שעדיין לא אכלו, מ"ב שאכל כל אחד מכבירו, מ"כ ג' שכאו מג' מכורות של ג' ולא מזמינו עליהן כדוכתייהו מ"ר לחלק ; עד י' · שאל עליהם מוכח זימון בשם ; עד עשרים · כחלקים הם ירצו : (ה) מצרפין · הם רוצים ; לעצמן · והם שמע מ' משמע־לכ' החבורות בשמע מצרפן ; ואין · כפ"ב אלא בפ"הע ; מים · שהיה ייכם חזק ולא היה רואי לשתיה בלא מזיגת מים ; מברכין · וכבום של ברכה מודים חכמים שאין מברכין דבעיכן מצוה מן המובחר, והא דקתני פלוגתא זו כאן ולא בכיצד מברכין לעשמועיכן דפלוגתא זו שייך כמי כאן, לפי שאמרו בכום של ברכה שצריך להיות מי וכאן משמע שיין מי היכו רואי לברכת בפ"הג, ופירשו שצריך להיות מי עד ברכת הארץ ואז ימזגנו, עי' בפ"ע מ"ח סי' קפ"ג ס"ב כמצא י"ל דכהא פליגי דרש"ם אין מברכין מ"כ צריך שימזגנו קודם כ"שמו דקיימינן שמא ישכח למזגו בברכת הארץ ויברך עליו, וחכ"ם דמברכין ויחתין למזגו עד ברכת הארץ והם ישכח למזגו לית לן בה דם"ל דמברכין :

פרק ח היום · כשבת וי"ט שתחילה קידש היום ומק"ש בא היין בשביל היום ועוד שהיום גורם ליין שיבא לקדש עליו ; היין · וה"ם הפת דהם אין לו יין או פת היכו מקדש כמצא שהיין או הפת גורמין לקידוש ועוד דברכת היין או הפת תדיר וברכת היום היכו תדיר : (ב) כוטלין · לפי שצריך ליטול ידיו לסעודה אן מכלי דוקא, וכלי שמו כוטלה לפיכך אומר כוטלין, תע"ג דבשחרית ק"ש כלי מ"מ מברך עכ"י משום דלא מלקו בברכות ; לידים · שהם יחזור הכום תחלה מיישיכן שמא יטמאו הידים שקודם הכוטלה שיש להן תורת שני לת לחורי הכום מחמת הכוזלין שיכחזו מתוך הכום לחוריו, וכתוך הסעודה ישתמש בכלי שחוריו טמאים, וכש"ם לסור להשתמש בכלי שחוריו טמאים לכן יטול ידיו תחלה ויהיו ידיו טהורים, וכ"ם סברו מותר להשתמש בכלי שחוריו טמאים ולכן מוזגין הכום תחלה ושותה שהם יטול ידיו תחלה מיישיכן שלא יהיו ידיו נגועים יפה דבשחיה יהן לחדם מדקדק לנגב ידיו יפה, משא"כ בחכילה כשיטול ידיו ואוכל מיד לא גזרו לפי שמדקדק לנגבן יפה שכל האוכל בלי נגוב ידים כאוכל דבר טמא ומייישיכן שיטמאו לחורי הכום

---

[1] דען בעוויין ערקענט ר' יוסי ניכט מן, ווייל אין דער זיכצענדע דיל נאהל ניכט גליך בלייבט · [2] ווייל דער דארט זאהר שטארקע ווין ערשט דאדורך נעמיסכט ווירד · [3] אוס ניכט דורך דיא אומרייניגן העכדע דען בעכער דורך צופאלל צו פערוניריניגען, ווען ער איבערפליסט · כ"ה העלט דיס ניכט פיר אומרין, זאכאלד דיל העכדע פאהרעכער גערייניגט זיכד ·

וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ • וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת • וְהָעכו"ם אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם: (ב) נָשִׁים וַעֲבָדִים וְקְטַנִּים, אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם, עַד כַּמָּה מְזַמְּנִין? עַד כְּזַיִת • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד כְּבֵיצָה: (ג) כֵּיצַד מְזַמְּנִין? בִּשְׁלשָׁה אוֹמֵר, נְבָרֵךְ, בִּשְׁלשָׁה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ • בַּעֲשָׂרָה, אוֹמֵר נְבָרֵךְ, בַּעֲשָׂרָה וְהוּא, אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ, בַּעֲשָׂרָה וְהוּא, אוֹמֵר בָּרְכוּ • אֶחָד עֲשָׂרָה, וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא • בְּמֵאָה, אוֹמֵר, נְבָרֵךְ לֵיי אֱלֹהֵינוּ • בְּמֵאָה וְרִבּוֹא, אוֹמֵר בָּרְכוּ • בְּאֶלֶף, אוֹמֵר, נְבָרֵךְ לַיי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל • בְּאֶלֶף וְרִבּוֹא, אוֹמֵר בָּרְכוּ • בְּרִבּוֹא אוֹמֵר, נְבָרֵךְ לַיי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים • בְּרִבּוֹא וְרִבּוֹא, אוֹמֵר בָּרְכוּ • כְּעִנְיַן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, בָּךְ עוֹנִין אַחֲרָיו • בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ • ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, לְפִי רוֹב הַקָּהָל חַן מְבָרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר, בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל • אָב' עֲקִיבָא, מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת? אֶחָד מְרוּבִּין וְאֶחָד מוּעָטִין אוֹמֵר בָּרְכוּ אֶת ה' • ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בָּרְכוּ

נער וועז איין מאמאריטאנער[1]) דאבייא איזט, שפריכט מאן דיא פֿארבערייטונגס פֿארמעל • אבער מיט איינעם נער אונפֿערצענטעס, אדער ערשטען צענטען, דעסטען העבע ניכט אבגענאמטען, אדער צווייטען צענטען אונד גענהיליגטעס, דאס ניכט אויסגעלעזעט ווארדען, איסטעט; פֿערנער, מיט דעם אויפֿוועדטער, דער וועניגער אלס דיא גרעסטע איינער אלייפֿ געגעסטען, פֿערנער מיט איינעם געטצענדריינער שפריכט מאן ניכט דיא פֿארבערייטונגס פֿארמעל • (ב) מיט פֿרויען, שקלאפֿען, אונד אונמינדיגען, פֿערשיינט מאן זיך ניכט צור פֿארבעריטונגס פֿארמעל • — בייא ווייא פֿיעל (שפייזע) איזט זיא ערפֿארדערליך? בייא דער גרעסטע איינער אליפֿ • ר' יהודה זאגט: איינעס איעס • (ג) וויא ליוטעט דיא פֿארבערייטונגס פֿארמעל? בייא דרייען זאגט איינער: לאסט אונס פריזיגן (דען דעסטען איזט וואס ווער גענאסטען!) זינד דרייא אויסער איהם (דער שפריכט), זא זאגט ער: פרייזעט, (אונד זא ווייטער) • בייא צוועז זאגט איינער: לאסט אונס אונזערען גאטט פרייזגן א' ז' וו' זינד צוועז אויסער איהם, זא זאגט ער; פרייזעט א' ז' וו' • עס איזט גליכפֿיעל אב צוועז אדער צוועז מיריאדען אנווועזענד זינד[2]) • — בייא דונדערט זאגט איינער: לאסט אונס דען העררן אונזערן גאטט פרייזגן • זינד דונדערט אויסער איהם, זאגט ער: פרייזעט • בייא טויזענד שפריכט איינער: לאסט אונס פרייזען דען העררן אונזערן גאטט דען גאטט ישראל'ס • זינד טויזענד אויסער איהם, זאגט ער; פרייזעט • בייא צווענטויזענד זאגט איינער: לאסט אונס פרייזען דען העררן אונזערן גאטט, דען גאטט ישראל'ס, דען גאטט דער העערשאפֿט דער צוויישען דען כרובים טהראנט • זינד צווענטויזענד אויסער איהם, זאגט ער; פרייזעט • — נאך דעם אינהאלט, וויא ער דען זעגען אנרופֿט, גאנץ זא אנטוואורטעט מאן דאנאך • (צום ביישפיעל): געפריזען זייא דער הערר אונזער גאטט, דער גאטט ישראל'ס, דער גאטט דער העערשאפֿט, דער צוויישען דען כרובים טהראנט, פֿיר דיא שפייזע, וועלכע וויר געגאסטען דאבען • — ר' יוסי הגלילי זאגט: יע נאך דער גרעסטע דער פֿערזאממלונג ריכטעט מאן דען זעגען איין, וויא עס

שמתו בעצין שהיו נקוב: שלא נטלה תרומתו • שהקדיש בן לוי את הפרה בכרי: שלא נפדו • שלא נפדו כהלכתן, שפדה מעשר שני בגרוטאות של כסף או במטבע שאין עליו צורה, והקדש שחללו בקרקע: פחות • משכא שהיכה בריכה; והעכו"ם • גר שמל ולא טבל: אין מזמנין • י"מ דמ"מ מברכין עליו ברכת המזון • וי"מ דדוקא ברכת הנהנין מברכין דסח נהנה • וי"מ דאפי' ברכת הנהנין אין מברכין משום בזעה דרך: (ב) כשיש • דוקא עם עבדים וקטנים משום פריצותא ואפי' כשיש עם בעליהן לא, דאין מברכין כאה אלא כשיש לעצמן ועבדים לעצמן מזמנים; קטנים • וכן י"ג שכיש ויוש לאחד קיודע למי מברכין אע"ג שלא הביא שתי שערות מזמנים עליו: כביצה • וה"ה לכ"ש כלא זיתון אלא דרכותא דמעמיכן דאפי' על כזית מזמנים: (ג) כברך אלהינו • כלא למד: ברכו • דאפי' לומר ברכו: רבוא • ר"ע היא דאמר מה מצינו כו'; כמאה • אך היכא כולי ר"י הגלילי היא דאמר לפי רוב אוכל הן מברכין; המזון • והא דאמרינן האומר על המזון שאכלנו ס"ז כור, התם נג' שאינו מזכיר הנס וכרחם כמברך לבע"ה, אבל בעשרה שמזכיר הנס מוכח דאפי' לאב"ה; מצינו • וכב"ה מודה ר"י דבב"ה אלו נכנסין ואלו יוצאין ואלו אומרים דע"ז ויטעה במכוונת, אבל בבא שיושבין קבועין ואינם

---

[1]) כותים אדער סאמאריטאנער האלטען נור דיא תורה שבכתב, ניכט אבער תורה שבעל פה • [2]) זא לויטעט דיא מסכה נאך ר' עקיבא • דיא ווייטערע מוסכיהרונג דער מסכה גיוט נאך ר' יוסי הגלילי •

בְּשֵׂ״א, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן • וּבְהָ״א מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן • עוֹנֵין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְבָרֵךְ, וְאֵין עוֹנִין אָמֵן אַחַר הַכּוֹתִי הַמְבָרֵךְ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה:

שפרעכט מאן דען זעגען איבער דען ווין אונד נאכהער (דאס טיש־ געבעט) איבער דיא שפייזע! ב״ש דאגעגן: ערשט איבער דיא שפייזע דאן איבער דען ווין •— מאן אנטווארטעט אמן נאך איינעם דען זעגען שפרעכענדען ישראל, אבער מאן אנטווארטעט ניכט אמן נאך איינעם דען זעגען שפרעכענדען סאמאריטא־ נער בים מאן דען גאנצען זעגען אויסגעהערט האט [1] •

פרק ט

הָרוֹאֶה מָקוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר, בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה • מָקוֹם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אוֹמֵר, בָּרוּךְ שֶׁעָקַר ע״א מֵאַרְצֵנוּ: (ב) עַל הַיְּקִין וְעַל הַזֵּעוֹת וְעַל הַבְּרָקִים וְעַל הָרְעָמִים וְעַל הָרוּחוֹת, אוֹמֵר, בָּרוּךְ שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם • עַל הֶהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְעַל הַיַּמִּים וְעַל הַנְּהָרוֹת וְעַל הַמִּדְבָּרוֹת, אוֹמֵר, בָּרוּךְ עוֹשֵׂה בְרֵאשִׁית • ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרוֹאֶה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל, אוֹמֵר, בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל • בְּזְמַן שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ לִפְרָקִים • עַל הַגְּשָׁמִים וְעַל הַבְּשׂוֹרוֹת הַטּוֹבוֹת אוֹמֵר, בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב • וְעַל בְּשׂוֹרוֹת (ס״א שְׁמוּעוֹת) רָעוֹת אוֹמֵר, בָּרוּךְ דַּיַּן הָאֱמֶת: (ג) בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ, וְקָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים,

וער איינען ארט זיהט, וויא דעם פאלקע ישראל וואונ־ דער געשעהען זינד, שפריכט: גענריזען זייא דער אונזערן פאראהרען אן דיזעם ארטע וואונדער געטהאן האט • (וואר זיהט) איינען ארט וויא דער געטצענדיינסט אויסגעראטטעט וואירדען, זאגט: גענריזען זייא דער דען גאטצענדיינסט פאן אונזערם לאנדע פערטילגט האט • (ג) איבער שטערנ־ שנופפען [2], ערדבעבען, בליטצע, דאנגער אונד שטירמע, זאגט מאן: גענריזען זייא דעסטען קראפט אונד אללמאכט דיא וועלט ערפיללט. איבער בערגע, היגעל, מעערע, פלים־ סע, וויסטען, זאגט מאן: גענריזען זייא דער דיא שעפפונג פאללכראכט האט • ר׳ יהודה זאגט: וואר דאס גראסע מעער זיהט, שפרעכע: גענריזען זייא, דער דאס גראסע מעער גענמאכט האט! נעהמליך זאפערן ער עס אין צווישענרייטען זיהט •— איבער דיא (בעפרוכטענדען) רעגען, איבער גליק־ ליכע נאכריכטען, זאגט מאן: גענריזען זייא דער גיטיגע אונד וואהלטהעטיגע • איבער אונגליקליכע נאכריכטען זאגט מאן: גענריזען זייא דער גערעכטע ריכטער • (ג) האט מאן אין נייעם הויז גענויעט, נייע גערעטהע אנגעקויפט, זאגט מאן:

---

[1]) וויל זיא נעהמליך תכוויכענדע פארמעלן האבען. [2]) נאך דעם תלמוד, לויז שטערן מיט לויכטם שוויפענד, פלוג לוין קלעטט • עם ווייל זיא דער ווהרשיינליך היער בלאס לוין שטערנשנופפען גענוינט, דער ויזעלבע גשטאלט האט; די כאן הטמיפערישען ערשיינונ־ נען דיא רעדע וחזט •

לגהורא חלא לכבוד: בשמים • דלעבורי ריחא עביד: שיחותו • שיכולים להנות ולא שיכנו ממש: (ז) שיהעכל • כ״ז שהיכו רעב מחמת מזונו שהכילה ודוקא שכא תכל כזיד ד״ס יחזור למקומו ויכרך: (ח) בש״מ • דסברי לין כ״שמז טעון כוס בלבד מברך על היין לם ירנה: ישראל • מע״פי שלא שמע מזכרת השם: כל • שמע לסר גריזים ברך:

פרק ט לישראל • כגון מצברות י״ם וכמלי תרכון ודומיהן, ותכיסא דרכיס כגון שכי מסויכיס כ״ע לברך, ותכיסא דיקיד שבשבת לו כם הוא וכבו וכן כבו מברך וכל הברכות האלו בשם ומלכות: מחרגבו • כשבשקרם מע״י וכשבשקרם משחר מקומות חומר ממקום הזה • (ב) זיקין • כוכב סיורס כתן ממקום למקום, ע״כ כוכב שברחה שיש לו זנב חרוך: זוועות • שהרץ מזדעזעת: רעמים • קול שבשמע ברקיע מן שבעכיס השופכיס זה לזה: רוחות • בשערם וזשף ואיכא מלויים: שבהו • ואי בעי מברך ברוך עושה בראשית: סהרים • המשוכים ודוקא עושה בראשית ולא שבהו כו': שבהרות • דוקא ד' כהרות דכתיבי בקרא פיסון גיחון חדקל פרת: הגדול • יש לוקיכוס: לפרקים • מל' יום לל' יום: טוב • בם יש לו ולחברים קרקע ואם יש לו לבדו מברך שהחיינו ואם אין לו כלל חומר מודים לחבהו לך על כל טפה כו': (ג) חדשים • אף אם יש

מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס, וְאַחַר כַּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם: (ג) בֵּשַׁ"א, מְקַנֵּחַ יָדָיו בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. וּבֵהִ"א, עַל הַכְּסָת: (ד) בֵּ"שׁ אוֹמְרִים, מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת, וְאַחַר כַּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. וּבֵהִ"א, נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְאַחַר כַּךְ מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת: (ה) בֵּשַׁ"א, נֵר וּמָזוֹן וּבְשָׂמִים וְהַבְדָּלָה, וּבֵהִ"א, נֵר וּבְשָׂמִים וּמָזוֹן וְהַבְדָּלָה. בֵּשַׁ"א, שֶׁבָּרָא מְאוֹר הָאֵשׁ, וּבֵהִ"א, בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ: (ו) אֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עכ"וס, וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל מֵתִים, וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁלִּפְנֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים. אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר, עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ לְאוֹרוֹ: (ז) מִי שֶׁאָכַל וְשָׁכַח וְלֹא בֵרַךְ, בֵּשַׁ"א יַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ, וּבֵהִ"א יְבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכָּר. עַד אֵימָתַי הוּא מְבָרֵךְ? עַד כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו: (ח) בָּא לָהֶם יַיִן לְאַחַר הַמָּזוֹן, וְאֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתוֹ הַכּוֹס,

דאגעגען מאן פֿיללע ערשט דען בעכֿער אונד וואשע דאן דיא הענדע. (ג) ב"ש זאגט: מאן טראקענע זיינע הענדע מיט איינעם טוכֿע אונד לעגע דיס אויף דען טיש[1]), ב"ה זאגט, אויף דען פאלסטער. (ד) ב"ש זאגט: מאן פֿעגע (נאך דעם עססען) ערשט דיא שטובע, אונד וואשע דאן דיא הענדע, ב"ה דאגעגען: מאן וואשע זיך ערשט דיא הענדע, אונד פֿעגע דאן דיא שטובע[2]). (ה) ב"ש ארדנעט:[3]) זעגען איבער ליכֿט, שפייזע, געווירץ, אונד פֿעסטשיידונג. ב"ה דאגעגען: איבער ליכֿט, געווירץ, שפייזע אונד פֿעסטשיידונג. ב"ש זאגט (דיא פֿארמעל): דער דאס ליכֿט דעס פֿייערס געשאפֿפֿען. ב"ה דאגעגען: דער דיא ליכֿטער[4]) דעס פֿייערס שאפֿפֿעט. (ו) מאן שפרעכֿע ניכֿט דען זעגען איבער ליכֿט אונד געווירץ דעס געטצענדיענערס, ניכֿט איבער ליכֿט אונד געווירץ דער לייכֿען, ניכֿט איבער ליכֿט אונד געווירץ, וועלכֿע זיך פֿאר איינעם געטצענבילדע בעפֿינדען. — מאן שפרעכֿע דען זעגען איבער דאס ליכֿט ערשט ווען מאן זיך דעססען ליכֿטשטראהל'ס ערפֿרייען קאן. (ז) ווער געשפייזעט אונד פֿערגעססען האט דען טישזעגען צו שפרעכֿען, ב"ש זאגט: דער קעהרע אן זיינען ארט צוריק אונד שפרעכֿע דען זעגען; ב"ה זאגט: ער שפרעכֿע דען זעגען, דא ווא ער זיך דעססען ענטזיננעט. — ביס וויא לאנגע איזט מאן צום זעגען פֿערפֿפֿליכֿטעט? ביס דיא שפייזע אים מאגען פֿערדויעט איזט. (ח) קאממט איהנען (דען שפייזענדען) וויין נאך דער שפייזע, אונד עס איזט נור איין בעכֿער פֿאלל דא, ב"ש זאגט: זא

המשקין שבידיו ויחזרו ויטמאו הידים, ואי משום כצוצות כצוצות לא שכיחי והמשקין שבידו מחמת האוכלין אין תורת משקין עליהם: (ג) מקנח. מכט"י ראשונים: השלחן. סברו ב"ש אסור להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה גזירה משום אוכלי תרומה שהשני פוסל את התרומה ואף אם יהיה במפה משקה טופח אין לו במה ליטמא אבל אם יניחם על הכסת שמא יהיה הכסת ראשון או אפי' שני דלעולם המשקה נעשה תחלה ומקבלת המשקה שבמפה טומאה מן הכסת ותחזור המפה ותטמא את הידים כשיקנח בתוך הסעודה, ובה"ס מותר להשתמש בשלחן שהוא שני לטומאה הלכך לא יניח המפה על השלחן שלא תחזיר המפה ותטמא האוכלין ואף אם הכסת יהיה טמאה מוטב שיטמאו הידים שאין להם עיקר מן התורה לחולין ולא יטמאו אוכלים שיש להם עיקר מן התורה: (ד) מכבדין. דב"ש סברו מותר להשתמש בשמש ע"ה כדי שלא לשמש בשמש ת"ח, לפיכך מכבדין את הבית בפרורי כזית תחלה קודם נט"י אחרונים שלא יפסידו האוכלים שנתפררו, ובה"ס אסור להשתמש בשמש ע"ה ושמש ת"ח אינו מניח פירורין שיש בהן כזית ופירורין פחות מכזית מותר לאבדן בידים הלכך יכול ליטול כו': (ה) והבדלה. מי שאכל בשבת במנחה ואין לו כ"א כוס א' יין וחשכה לו ועדיין לא גמר סעודתו ורוצה לברך ב"המז על הכוס אפי' למ"ד ב"המ אינו טעון כוס מ"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס: כר. בגמרא אמרו דכ"ע סברו לעולם מזון תחלה והבדלה בסוף ולא כתלקו כ"א על הכר ובשמים דבש"ס מזון כר בשמים והבדלה, ובה"ס מזון בשמים כר והבדלה: שברא. משמע לשעבר: מאור. דחדא כהורא איכא בנורא ובה"ס בורא כמי לשעבר משמע ולשון קרא עדיף בורא חושך בורא רוח בורא שמים, ומאורי דכמה גוונים איכא בשלהבת: (ו) עכ"וס. שלא שבת אין מברכין עליו: ובשמים. של מסיבת עכ"וס דסתם מסיבת עכ"וס לע"א והסיפא שלפני עכ"וס אסור טעמא דרישא הוא, מ"ט אין מברכין משום דסתם מסיבת עכ"וס לע"א: מתים. דלא עביד

---

[1]) נעמליך צום ווייטערן געברויכע; דען מאן אם מיט דען פינגערן אהנע גאבעל. ב"ה פירכטעט דאפאן פעראונרייניגונגען. [2]) מאן אם נעהמליך אויף כידריגען טישען. [3]) ווען נעהמליך יעמאנד אם פייערטאגע ביים פעספער זיצט, ביס דיא שטערנע ערשיינען, דא אלסדאן דיא פפליכט איינטריט, אויסער דעם טישגעבעט אויך נאך איבער ליכט, געווירץ אונד דיא בעענדיגונג דעם פעסטעס איינען זעגען צו שפרעכען, וואבייא דערזעלבע וויין צו געברויכען איזט. [4]) נעהמליך דיא פערסידענען ליכטפארבען.

בְּמַקְלוֹ וְלֹא בְּמַנְעָלוֹ וְלֹא בְּפוּנְדָתוֹ וְלֹא בְּאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ קָפַנְדְּרִיָּא, וּרְקִיקָה מִקַּל וָחוֹמֶר · כָּל חוֹתְמֵי בְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הָיוּ אוֹמְרִים, מִן הָעוֹלָם · מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הָאֶפִּיקוֹרוֹסִים, וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהְיוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, וְהִתְקִינוּ, שֶׁיְּהֵא אָדָם שׁוֹאֵל אֶת שְׁלוֹם חֲבֵירוֹ בְּשֵׁם · שֶׁנֶּאֱמַר וְהִנֵּה בֹעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים הֲ׳ עִמָּכֶם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ, יְבָרֶכְךָ ה׳ · וְאוֹמֵר, ה׳ עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל · וְאוֹמֵר, וְאַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ · וְאוֹמֵר עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ, ר׳ נָתַן אוֹמֵר, הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ מִשּׁוּם עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ :

אויף דען טעמפעל בערג מיט זיינעם שטאקקע, ניכט מיט שוהען, ניכט מיט איינעם געלדגירטעל [1]), ניכט מיט שטויב אן דען פיסען · מאן מאכע איהן ניכט צו איינעם ריכטוועג [2]), אונד שפייע דארויף נאך פיעל וועניגער · — אללע דיא איינען זעגען שלאססען, צור צייט דעס הייליגטהומעס, שפראכען: „פאן דער וועלט (עוויגקייט)" · אלס אבער דיא גאטטעסלייגנער [3]) פעלשליך לעהרטען, עס געבע נור איינע וועלט, פעראר דנעטע מאן, דאס זיא שפרעכען: פאן וועלט צו וועלט · אויך פער־ארדנעטע מאן, דאס יעדער זיינען נעכסטען מיט דעם נאמען גאטטעס בעגריסע, דען עס הייסט: (רות ב׳ ד׳) דא קאם בועז פאן בית לחם, אונד שפראך צו דען שניטטערן, גאטט זייא מיט אייך! אונד זיא ערווידערטען: גאטט זעגגע דיך! אויך הייסט עס (שופטים י׳) גאטט זייא מיט דיר, דוא שטארקער העלד! אונד עס הייסט פערנער (משלי כ״ג): פעראכטע דיינע מוטטער ניכט, ווייל זיא אלט געווארדען [4]); אונד ענדליך (תהלים ק״ט): אין איינער צייט, ווא עס גאלט פיר גאטט צו ווירקען, צערשטערטען זיא דיינע לעהרע, וועלכעס ר׳ נתן ערקלערט: מאן פערלעטצ־טע גאטטעס געזעטץ, ווייל עס צייט וואר, פיר גאטט צו ווירקען ·

שנאמר עת לעשות לה׳: רנ״א · י״ל ע״פ הגמרא דברכות ד״ה ע״ב גבי אבא בנימין כו׳ ועל תפלתי שתהא סמוך למטתי ע״ש רש״י ותוס׳ ומהרש״ל ומהרש״א, דאיכא דס״ל דא״ב לא למד קודם התפלה אפי׳ עדיין לא הגיע זמנו ואיכא דס״ל דוקא כשהגיע וא״כ ה״פ דתק״ם דשרי ללמוד קודם התפלה וה״ק עת לעשות לה׳ דהיינו כשבא העת לעשות לה׳ להתפלל אז הפרו תורתך דאסור ללמוד, ור״נ סבר אף שעדיין לא הגיע הזמן אסור ללמוד א״כ ה״ק, הפרו תורתך משום עת לעשות לה׳ והטעם שלא ימשוך בד״ת :

מַסֶּכֶת פֵּאָה

דיזער טיטעל האנדעלט פאן דער פפליכט, נאך ויקרא י״ט ט׳ אונד י׳, כ״ג כ״ב אונד דברים כ״ד י״ט, איין שטיק דעס ערנטעפעלדעס פיר דיא ארמען שטעהען צו לאססען, איינער פפליכט, דיא איהרען גרונד, דער ארמוטה יעדעס אר־טעס איין געזעטצליכעס איינקאממען צו פערשאפפען, אונד זאמיט איהר עלענד צו מילדערן, אן זיך טרעגט · אויך שיינט עס, דאס דיא אבזיכט דארין ליגט, דיא ארמען יעדעס ארטעס אן דען באדען צו פעססעלן, אינדעם איהנען איין גענוס דעס פעלדערטראגעס צוגעזיכערט איזט, זא דאס איין מיסיגעס הערומוואנדערן דער ארמען פערמידען ווערדע · זא ערשיינט דאס געזעטץ העכסט וואהלטהעטיג · — עס ווירד נון היער אונטער דעם טיטעל פאה אללעס בעשפראכען, וואס דאמיט אין פערבינדונג שטעהט · צוערשט אן וועלכער שטעללע דעס פעלדעס זיא שטאטט האבע, פאן וועלכען פריכטען אונד וויא לאנגע זיא געליעפערט ווערדען מיססע · דאן ווערדען דיא גרענצען וועלכע צור פאה פערפפליכטען פעסטגעשטעללט אונד אייניגע אויסנאהמספעללע אנגעפיהרט · איערויף ווירד דיא קוואנטיטעט דעס פעלדעס בעשטיממט, וואפאן דיא פאה צו ענטריכטען, פערנער דיא ארט וויא דיעס געשיהט · עס ווירד אויך דאס ארמענרעכט דער נאכלעזע (לקט אונד שכחה) בעהאנדעלט · עס ווירד נאכגעוויזען, ווער אלס ארמער צו אללען דיזען געניססען בערעכטיגט זייא · — איבריגענס ווירד נאך דער געוואהנהייט דער לעהרווייזע עפטערס איין אנדערער געגענשטאנד מיט בעריהרט, דער צופעלליג אין איינער הויפטרעגעל דער פאה מיט ערוועהנט איזט, אונד דעסהאלב בייאלייפיג ערלייטערט ·

[1]) פונדה, לאטייניש funda, איינעגטליך איין נעטן, אונד דאן איבערהויפט בעהעלטנים · [2]) קפנדריא, לאטייניש compendiaria, איין דורכגאנג אום צייט צו ערשפארען · [3]) אפיקורס, איין עפיקורעער, דינט שטעטס אלס בעצייכנונג איינעם מאטעריאליסטען, וועל־כער נור דעס גענוסס דיזער וועלט פרעהנט אונד אללעס געטטליכען זיך ענטציהט, דאהער אויך איינעם גאטטעסלייגנערס. [4]) דאס הייסט, אויס עלטערן ביישפילען לערנען וויר אפט דיא זיטטען פערבעסערן ·

אוֹמֵר, בָּרוּךְ שֶׁחֶחֱיָנוּ · מִבָּרֵךְ עַל הָרָעָה מֵעֵין הַטּוֹבָה, וְעַל הַטּוֹבָה מֵעֵין הָרָעָה · הַצּוֹעֵק לְשָׁעָבַר, הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא · כִּיצַד, הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת וְאָמַר, יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר · הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא · הָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ וְשָׁמַע קוֹל צְוָחָה בָּעִיר, וְאָמַר, יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יִהְיוּ אֵלּוּ בְּנֵי בֵיתִי, הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא: (ד) הַנִּכְנָס לַכְּרַךְ מִתְפַּלֵּל שְׁתַּיִם, אַחַת בִּכְנִיסָתוֹ, וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, אַרְבַּע, שְׁתַּיִם בִּכְנִיסָתוֹ · וּשְׁתַּיִם בִּיצִיאָתוֹ · וְנוֹתֵן הוֹדָאָה לְשָׁעָבַר, וְצוֹעֵק לֶעָתִיד לָבֹא: (ה) חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר, וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ · בְּכָל־לְבָבְךָ, בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ, בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר רָע · וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ, אֲפִילּוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשֶׁךָ · וּבְכָל־מְאֹדֶךָ, בְּכָל־מָמוֹנֶךָ · דָּבָר אַחֵר, בְּכָל־מְאֹדֶךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ חֱיֵי מוֹדֶה לוֹ בְּמְאֹד מְאֹד · לֹא יָקֵל אֶת רֹאשׁוֹ בְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח, שֶׁהוּא מְכֻוָּן בְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים · לֹא יִכָּנֵס לְהַר הַבַּיִת לֹא

גע׳פּריזען זײַא דער אונס ערהאלטען האט[1]) א · ו · וו · — · מאן שפּריכט דען זעגען איבער אונגליק אהנע ריקזיכט אויף דעסטען גוטע פֿאלגען, אונד איבער גוטעס אהנע ריקזיכט אויף דעסטען איבלע פֿאלגען · — וועז יעמאנד איבער געשעהענעס בעטעט, זא איזט דיס אין אייטעלעס געבעט · צום בייספּיעל: וועז אײנער דעסטען פֿרויא שוואנגער איזט, שפּריכט מעגע עס גאטט געפֿאללען דאס מיין ווייב איינען קנאבען גע׳בערן! זא איזט דיס אין אייטעלעס געבעט · אדער, עס קאממט יעמאנד דאהער אונד פֿערניממט גראסעס געשרײַ אין דער שטאדט, אונד שפּריכט: מעגע עס גאטט געפֿאללען, דאס דיס ניכט מיינע פֿאמיליע זײַא! זא איזט דאס אין אייטעלעס געבעט · (ד) ווער אין איינע פֿעסטונג אײַנטריטט בעטע צוויימאל, אין געבעט ביים אײַנטרעטען, אונד אײַנע ביים הערויסגעהען · בן עזאי זאגט: פֿיער, צוויײַא ביים אײַנטרעטען אונד צוויײַא ביים הערויסגעהען · מאן דאנקע נעמליך פֿיר דאס פֿערגאנגענע אונד בעטע פֿיר דאס בעפֿארשטעהענדע · (ה) יעדערמאן איזט פֿערפּליכטעט פֿיר דאס בעזע עבען זא גאטט צו דאנקען, וויא מאן פֿיר דאס גוטע דאנקט · דען עס הייסט (דברים ו' ה') דוא זאללסט דען עוויגען דיינען גאטט ליבען פֿאן גאנצעם הערצען, פֿאן גאנצער זעעלע אונד אוים אללען קרעפֿטען · פֿאן גאנצעם הערצען הייסט: מיט בייידען טריבען, דעם גוטען אונד דעם בעזען[2]), פֿאן גאנצער זעעלע הייסט: זעלבסט וועז ער דיר דאס לעבען ניממט · אוים אללען קרעפֿטען הייסט: מיט דיינעם גאנצען אײַגענטהומע · איינע אנדערע עריקלערונג: אוים אללען קרעפֿטען הייסט: בייא אללען מאסען, וואמיט דיך גאטט מיספֿעט, דאנקע אים זא זעהר דוא קאננסט[3]) · מאן בענעהמע זיך ניכט לייכטזיניג געגען דאס עסטליכע טהאר (דעס טעמפּעלס); דען עס איזט געגען דאס אללערהייליגסטע געריכטעט · מאן געהע ניכט

לו כיוצא בהם: מברך: דיין האמת: ברעה · כגון שנטפו מים תבואתו דהנה זו לע"פי שנעשה שדהו משובח' לשכיח הטובות: הטובה · דהשכח מציאה ורואה ח' כמציאתו לע"פי דחי שמע מלכא מוכטו כמכות ויסורים ושקל מכיה, השתא מיהו טובה היא ומברך הטוב ומטיב · וי"מ דוקא שמצא כשותפות דהל"ב חיובו מברך הלא שהחייבו: (ד) לכרך · עיר גדולה ובכורם ושם מצויין מושלים רעים ומפעזים עלילות: כ' בכניסתו · תומר י"ר שהכניסתי לכרך זו לשלום, ככתב תומר מודה כו' שהכנסתיכי, נקט לשתתומר י"ר שהוציאתי כו', יצא תומר מודה כו' וכל כך למה? שצריך ליתן הודאה להש"י כו': (ה) לכרך · דיין האמת: כשם שמברך על הטובה · כשמחה וכטוב לב שחייבו יודע שם תהיה קופה רעה, ח"כ שיחשוב כי הכל הוא כפרת עוונותיו: ביצר רע · שעת הענרה וכעס והקף: כנגד · חון להר הבית: מכוון · כל השערים זה כנגד זה ככית ראשון שהיה האם טרקסין דהייבו תומת וכה היה שער זו פתח, אבל בבית שני לא היתה אותה תמה תומה אלא פרוכת עיין רפ"ק דיומא: ברכות · דבמקדש ראשון היו תומרים בסוף כל ברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם חזון הדעת, והעוכין תומרין בשכמל"ו וכן כלם, וכשקלקלו המיכים שהיו תומרים ירין עולם אלא אחד שתקיפו שיהיו תומרים מן העולם ועד העולם: בשם · ולא תמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום: ותומר · וכ"ת בועז מדעתו דבפשיטי עביד ולא גמרינן מיכיה ת"ש מן המלאך שאמר לגדעון, וכ"ת המלאך כיון לגדעון שבשליחת עמו, ת"ש אל תבוז את בועז שהוא מזקני אחך לאמר מבפשו עביד אלא יש לו לסמוך על הפסוק

---

[1]) דיא גאנצע פֿארמעל לויטעט: שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. [2]) דער בעזע טריב דיזע דיא זיבענצעלנסט, וועלכע לייכט תויסארטעט. [3]) דיזע ערקלעראנג תיזט ניכט תיבערזעטצבאר, וויל זיא תיין וואהרשפיל עבטהעלט, מיט מאד, מדה, מורה.

וְהַחֲרוּבִין וְהָאֱגוֹזִים וְהַשְׁקֵדִים וְהַגְּפָנִים וְהָרִמּוֹנִים וְהַזֵּתִים וְהַתְּמָרִים חַיָּיבִין בַּפֵּאָה: (ו) לְעוֹלָם הוּא נוֹתֵן מִשּׁוּם פֵּאָה, וּפָטוּר מִן הַמַּעְשְׂרוֹת, עַד שֶׁיִּמְרַח. וְנוֹתֵן מִשּׁוּם הֶפְקֵר, וּפָטוּר מִן הַמַּעְשְׂרוֹת, עַד שֶׁיִּמְרַח. וּמַאֲכִיל לַבְּהֵמָה וְלַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת, וּפָטוּר מִן הַמַּעְשְׂרוֹת עַד שֶׁיִּמְרַח. וְנוֹטֵל מִן הַגּוֹרֶן וְזוֹרֵעַ, וּפָטוּר מִן הַמַּעְשְׂרוֹת, עַד שֶׁיִּמְרַח, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁלָּקְחוּ אֶת הַגּוֹרֶן, הַמַּעְשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶם עַד שֶׁיִּמְרַח. הַמַּקְדִּישׁ וּפוֹדֶה, חַיָּיב בְּמַעְשְׂרוֹת, עַד שֶׁיִּמְרַח הַגִּזְבָּר:

יאהאנניסבראט [1]) = נוס = אונד מאנדעלביימע, דיא וויינשטעקקע, דיא גראנאטביימע, דיא אליפֿענביימע אונד דיא דאטטעלפאל=מען אונטערליגען דער פאה. (ו) מאן איזט זא לאנגע בע=רעכֿטיגט אלס פאה צו געבען, אונד איזט דעס צעהנטען ענט=בונדען, ביס מאן דאס קארן (ווארפֿעלט, נאך אנדערן: אויפֿ=שיטטעט, אדער נאך אנדערן: דאס אויפֿגעשיטטעטע) גלאטט שטרייכֿט; עבען זא לאנגע קאן מאן קארן (אהנע עס צו פֿערצעהנטען) אלס הערדענלאז הינגעבען; עבען זא לאנגע קאן מאן פֿיה, ווילד אדער פֿעגעל, אהנע צו פֿערצעהנטען, דאמיט פֿיטטערן; אונד עבען זא לאנגע קאן מאן אויס דער שיינע נעה=מען אונד אהנע צו פֿערצעהנטען, זעען. דיס איזט דער אויס=שפרוך דעס ר' עקיבא. ווען איין פריסטער אדער לוי דאס קארן אויס דער שיינע, בעפֿאר מאן עס געשיכֿטעט, געקויפֿט האבען, זא געהערען איהנען דיא צעהנטען [2]). ווער עטוואס דעס הייליגטום געשענקט האט, אונד ווידער אויסלעזט, איזט צום צעהנטען פֿערפֿליכֿטעט, עס זייא דען דאס דער שאטצמייסטער עס שאן אופֿגעשיטטעט אונד געשטריכֿען האטטע [3]).

פרק ב

וְאֵלּוּ מַפְסִיקִין לַפֵּאָה, הַנַּחַל, וְהַשְּׁלוּלִית, וְדֶרֶךְ הַיָּחִיד, וְדֶרֶךְ הָרַבִּים, וּשְׁבִיל הָרַבִּים, וּשְׁבִיל הַיָּחִיד הַקָּבוּעַ בִּימוֹת הַחַמָּה וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְהַבּוֹר, וְהַנִּיר, וְזֶרַע אַחֵר. וְהַקּוֹצֵר לְשַׁחַת מַפְסִיק, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָ"א אֵינוֹ מַפְסִיק, אֶלָּא אִם כֵּן חָרָשׁ: (ב) אַמַּת הַמַּיִם, שֶׁאֵינָה יְכוֹלָה לְהִקָּצֵר כְּאַחַת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מַפְסָקֶת. וְכֹל הֶחָרִים אֲשֶׁר בַּמַּעֲדֵר יֵעָדֵרוּן,

פֿאלגענדע דינגע בילדען אבזעטצע צור פאה [4]), איין פֿלוס, איין קאנאל, דער וועג איינעס אייגענטהימערס אונד דער עפֿ=פֿענטליכֿע וועג, דער עפֿפֿענטליכֿע שטעג אונד זאגאר דער איי=נעס איינצעלנען, ווען ער בלייבענד איזט זאוואהל אין דער זאמ=מער = אלס אין דער רעגענצייט, איין בראכֿפֿעלד, געפֿפֿליגטעס פֿעלד, אונד אנדערע זאאט [5]). ווער צום פֿוטטער שניידעט ביל=דעט אבזעטצע. דיס איזט דער אוסשפרוך דעס ר' מאיר. דיא געלעהרטען זאגען: ער בילדעט קיינען אבזאטץ, עס זייא דען דאס ער דאס פֿעלד אומאקקערט. (ב) איין וואססערגראבען, דעססען ביידע אופֿער ניכֿט צוגלייך געשניטטען ווערדען קעננען, שיידעט, נאך דעס אויסשפרוך דעס ר' יהודה. בייא אללען בער=

ספיחי אסטי שהוא אוכל ע"י הדחק לא מקרי אוכל: כשמר. למעוטי הפקר: מן הארץ. למעוטי כמהין ופטריות: כא'. למועטי תאני' וכיוצא בה: לקיום למעוטי ירק שאינו מתקיים: בכלל הזה. כשיש בהם כל התנאים. וי"מ לא נמצא כל התנאים הללו כ"א בתבואה וקטניות: (ה) האוג. לאו דוקא אלו אלא אלו ודומיהן: (ו) לעולם. אפילו מן התלוש אם לא הניח במחובר: שימרח. שיעשה כרי וישוה פני הכרי ברחת ואחר המירוח אם נותן פאה צריך שיפריש תרומות ומעשרות: מאכיל. אפי' אכילת קבע ואכילת ארעי אפי' הוא עצמו מותר: הגורן. חכמי' קנסום שמחויבין ליתן המתנות לכהנים ולוים אחרי' שלא יקפצו לקנות כל הגרנות והגתות, ולא קנסו קודם המירוח:

פרק ב מפסיקין. שלא ישייר מזה על זה: נחל. נהר: שלולית. אמת המים שמחלק מים לאמת אחרת: הרבים. משום סיפא' נקיט לה דבאילן אפי' דרך הרבים אינו מפסיק: שביל. אפי' שביל הרבים צריך שיהי' קבוע: בור. שדה שאינו חרושה. ניר חרושה ושיעור כולם כג' תלמים של מענית המחרישה: שחת. קוצר תבואה שלא הביאה שליש למאכל בהמה: (ב) כא'. שהעומד באמצע אינו יכול לקצור מכאן ומכאן. וי"מ שהעומד בצד זה אינו יכול לקצור בצד השני ר"י פליג את"ק דתני שלולית בכל ענין מפסיק: לכל פאה א' לכל השדה ואין ההר מפסיק ולא אמרינן הואיל ואין הבקר יכול לעבור בכליו ישאר ההר כך שהרואה או' למחר

[1]) חרוב ceratonia siliqua. [2]) ווען נאכהער, מיססען זיא דען צעהנטען אן אנדערע געבען. [3]) הייליגעס איזט נעמליך פרייא פאס צעהנטען. [4]) נעמליך זיא בילדען אבזעטצע, זא דאס יעדעס פעלד איינע בעזאנדערע פאה האבען מוס. [5]) אללעס אין דער ברייטע דרייער פורכען.

פאה פרק א

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר, הַפֵּאָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהָרָאָיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה, אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, כִּבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם: (ב) אֵין פּוֹחֲתִין לַפֵּאָה מִשִּׁשִּׁים, וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, אֵין לַפֵּאָה שִׁעוּר. הַכֹּל לְפִי גּוֹדֶל הַשָּׂדֶה, וּלְפִי רוֹב הָעֲנִיִּים, וּלְפִי רוֹב הָעֲנָוָה: (ג) נוֹתְנִין פֵּאָה, מִתְּחִלַּת הַשָּׂדֶה וּמֵאֶמְצָעָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, וְכֻלָּבָד שֶׁיִּתֵּן בְּסוֹף כַּשִּׁעוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אוֹמֵר, אִם שִׁייֵר קֶלַח אֶחָד, סוֹמֵךְ לוֹ מִשּׁוּם פֵּאָה, וְאִם לָאו, אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא מִשּׁוּם הֶפְקֵר: (ד) כָּלַל אָמְרוּ בַּפֵּאָה, כָּל שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְנִשְׁמָר, וְגָדוֹלָיו מִן הָאָרֶץ, וְלֹקְטָתוֹ בְּאֶחָת, וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם, חַיָּב בַּפֵּאָה. וְהַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת בְּכֻלָּל הַזֶּה: (ה) (וּבְאֵילָן) הָאוֹג

פֿאלגענדע דינגע האבען קיין (געזעטצליכֿעם) מאאס • דיא פאה, דיא ערשטלינגע, דיא וואללפֿאהרט (אונד דיא דאביא צו ברינגענדען אפֿפֿער), דיא מילדטהעטיגקייט, דאס שטודיום אים געזעטצע • פֿאלגענדעם זינד דינגע דערען פֿריכֿטע דער מענש אין דיזעם לעבען גענישט, אונד דערען שטאממגוט שטעהען בלייבט פֿיר דאס קינפֿטיגע לעבען • עהרערביטונג פֿאר פֿאטער אונד מוטטער, מילדטהעטיגקייט, פֿרידענשטיפֿטען אונטער נעהבענשען, אונד שטודיום אים געזעטצע איבער אללעם • (כ) מאן מאבֿע דיא פאה ניכֿט אונטער דעם זעכֿציגסטעל, אבגעלייך געלעהרט וואורדען, דיא פאה האבע קיין מאאס • מאן ריכֿטעט זיך נאך דעם אומפֿאנגע דעם פֿעלדעס, נאך דער צאהל דער דירפֿטיגען, אונד נאך דעם ערטראגע דעם קארנס[1] • (ג) מאן קאן פאה פֿאם אנפֿאנג דעם פֿעלדעס, אדער אויך פֿאן דער מיטטע געבען • ר' שמעון זאגט; נור מיססע מאן אם ענדע מינדעסטענס דאס אביגע מאאס געבען[2] • ר' יהודה זאגט: וועז איינער נור איינען האלם אם ראנדע שטעהען לעסט, קאן ער אלס פאה (פֿאן געשניטטענעם קארן) צוגעבען, וואס ניכֿט (וועז אללעם געשניטטען איזט) זא קאן ער עס נור אלס הערערנאלאזעם גוט[3] הינגעבען • (ד) אלס אללגעמיינע רעגעל הייסט עס פֿאן דער פאה; אללעם וואס צור שפייזע דיענט, וואס געהיטעט ווירד, זיין וואכסטהום פֿאן דער ערדע האט, דעסגלען ערנטע צו גלייכֿער צייט געשיהט, אונד וואס מאן צור עראהלטונג אינואממעלט, אונטערליגט דער פֿפֿליכֿט דער פאה • געטרייד אלזא אונד הילזענפֿריכֿטע זינד אין דיזער רעגעל בעגריפֿפֿען • (ה) פֿאן בייטען, דיא שמאקקע[4], דיא

פרק א שיעור • מדאורייתא אכל מדרכנן יש לקצתן שיעור דסח קתני הין פוחתין לפאה משמיס: ברחיון • שחייב להתרומות לעזר' כשעולה לרגל כל חימת דבעי עייל ומתקזי ר"ש עולת ראי' ושלמי חגיגה הין לה שיעור מדאורייתא דחיים כמתנת ידו כתיב אכל מדרכנן יש לה שיעור העולה מעט ככף ומגיבה שתי ככף: וג"ש • דגופו אכל דממונו יש לה שיעור במלות עשה, עש"ה סתרכ"ו, והוא כפעם ראשון חמשי' מן הקרן שלו לפדיון שכוי' ולהלכיש ערומים ומכסן ואילך יפרים מן הריוח החומש • ומשמה דכריס דמשמינן כפר' המפקין הס בכלל אלו דחשוב כאוכסכסת חורשים וביקור חולים ועיון תפלה הס בכלל ג"מ, דבתפילה ג"כ כתיב גומל נפשו אים חסיד ככפ היא תפלה דכתיב ואשפוך את נפשי, ומגדל בניו לת"ת הו' בכלל ת"ת והדין כו' הוא בכלל הבאת שלום: והקרן • גוף הדבר ובעבור שהבא בקרניו' נקרא גוף הדבר קרן: כולס • שקול נגד כולס ואע"ג דת"ת הוא בין אדם למקום מ"מ הוא נגד כולס שמביאו לידי מעשה ואית בי' כמי בין אדם לחבירו: (ב) גודל • ס"ק לף שאין לפאה שיעור ומשה להוסיף אם הענייי מועטי' אין כ"ש מצוה בהוספ' שמפקיע מן המעשרות שנותן בתורת פאה ואינו נותן בתורת הפקר: מעכוות • עניוות של בע"הב ת"ש עניה שתענה השדה ת"ש עבכה שאם במקום אחד שדופי' ובמקום ת' מלחים לא ישייר פאה מן השדופות לבד: (ג) ומחמצה • דפאת שדך לאו דוקא; כשיעור • תשלום ת' אם אם שהביא בתחלה ורמב"ם פירש כשיעור כל הפאה חוץ מה שהביא ת"ש כשיעור ממה שנשאר קמה בשדה אחר שספרים את הרשונה ואע"פ שספרים בתחלה לו כחמצע כשיעור כל השדה: משום פאה • וכל מה שהביא בתחלה ובחמצע הורת פאה עליו ואם נאמן לומר שהביא משום פאה אלא שהביא פאה ת' משום הפקר וב"מ בין הפקר לפאה לענין עשירים: (ד) מוכל • לחפוקי

[1] ענוה הייסט דאס קארן שהרע • פערגליכֿע ס' ו' מאנה ז' • דיזעלבע בעדייטונג האט ענבה, וויא לייכֿטיגע מיטגעהבען היער לעזען •
[2] דאס הייסט פאס שטעהעדען ליין זעכֿציגסטעל • רמ"כס, וועלכער ערשט ערקלערטע, אם עכדע ליין זעכֿציגסטעל, אהבע דאס שון נעגעבענע,
האט זייגע מייכוכ כאכמאלם צוריקגעכאמען • [3] ליין דיזעם פאללע לייזט עם פיר יעדערמאן צוגעהערייג פריייגעגעבען • [4] ארג, כאך רמ"כס סומאק מוכ דיעבע מוס געבראכן, דאס ליזט rhus coriaria; טיבע וויא בראמבערי וויללי, קרכיאולי, וועלכעם cornus וועהרע •

קְרָמּוֹתָ נְמָלִים, שֶׁבָּרָתָה הָרוּחַ אוֹ בְּהֵמָה, פְּטוּרָה • קָצַר חֶצְיָהּ וְקָצְרוּ לְסָטִים חֶצְיָהּ, פְּטוּרָה, שֶׁחוֹבַת הַפֵּאָה בַּקָּמָה : (ח) קָצְרוּ לְסָטִים חֶצְיָהּ, וְקָצַר הוּא חֶצְיָהּ, נוֹתֵן פֵּאָה מִמַּה שֶׁקָּצַר • קָצַר חֶצְיָהּ וּמָכַר חֶצְיָהּ, הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל • קָצַר חֶצְיָהּ וְהִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ, הַפּוֹדֶה מִיַּד הַגִּזְבָּר, הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל :

וועלכעס סאמאריטאנער געשניטטען, אדער וועלכעס רייבער [2]) געשניטטען, אדער דעסטען עהרען דיא אמייזען אבגעבייסטען, אדער דער שטורם אדער דאס פיה צערבראכען האבען, איזט פרייא • שניידעט איינער דיא העלפטע אונד רייבער דיא אנדערע העלפטע, זא איזט עס פרייא, דען דיא פפליכט דער פאה איזט אס שטעהענדען געטרייד • (ח) שניידען רייבער דיא העלפטע אונד ער דיא אנדערע העלפטע, זא גיבט ער פאה פאן דעם וואס ער זעלבסט געשניטטען • שניידעט ער דיא העלפטע אונד פערקויפט דיא אנדערע העלפטע, זא גיבט דער קייפער פאה פאס גאנצען • שניידעט איינער דיא העלפטע אונד שענקט דעם הייליגטהומע דיא אנדערע העלפטע, זא גיבט דער, וועלכער דיזע פאס שאטצמייסטער אויסלעזעט, פאה פיר דאס גאנצע •

פרק ג

מַלְבֵּנוֹת הַתְּבוּאָה שֶׁבֵּין הַגֹּרָנוֹת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, פֵּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מֵאַחַת עַל הַכֹּל • וּמוֹדִים שֶׁאִם הָיוּ דָאשֵׁי שׁוּרוֹת מְעוֹרָבִין, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֵּאָה מֵאַחַת עַל הַכֹּל : (א) הַמְנַמֵּר אֶת שָׂדֵהוּ, וְשִׁייֵר קְלָחִים לַחַיִּים, רִבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד • וַחֲכָ"א, מֵאֶחָד עַל הַכֹּל • וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרִבִּי עֲקִיבָא, בְּזוֹרֵעַ שֶׁבֶת, אוֹ חַרְדָּל, בִּשְׁנַיִם וּבִשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד : (ב) הַמַּחֲלִיק בְּצָלִים לַחַיִּים לַשּׁוּק, וּמְקַיֵּים יְבֻשִּׁים לַגֹּרֶן, נוֹתֵן פֵּאָה לְאֵלּוּ

פּאן דען פּיערעקקיגען בעעטען צווישען אליפּענרייהען, [2]) זאגט ב"ש, מאן געבע פאה פּאן יעדעם פּעלדע, ב"ה זאגט, פּאן איינעם פּיר אללע • יענע געשטעהען אבער צו, דאס זוען דיא ענדען דער רייהען אן איינאנדער שטאסען [3]) מאן נור איינע פאה פּיר אללע געבע • (ב) וועז יעמאנד זיין פּעלד שטעללענווייזע שניידעט אונד 'גרינע שטענגעל נאך שטעהען לעסט, זא זאגט ר' עקיבא, ער גיבט פּאה פּאן יעדעם שטיקקע, דיא געלעהרטען זאגען: פּאן איינעם פּיר אללע • זיא געשטעהען אבער דעם ר' עקיבא צו, דאס וועד דילל אדער זענף אן צווייא אדער דרייא שטעללען געזעעט האט, פּאן יעדער שטעלל פאה געבען מיססע • (ג) וועד גרינע צווייבעלן פּיר דען מארקט שניידעט, אונד אנדערע טראקקענע פּיר דיא טענגע שטעהען לעסט, גיבט פאה פּיר יענע בעזאנדערס

לר"ג ולח הי' בידו ועלו שניים : לכלר • סופר : זוגות • המזכרים במסכת תכות, שקבלו זה מזה ; (ז) כותיים • ולח כטלו תלח הניסוס, שהי' צריכי' למקוס פכוי וקברו התכואה : (ח) לכל • שחובת הפאה ממה שקצר כשאר כזה החני' :

פרק ג מלבנות • ערוגות מרוכעות כדמות מלבן, ע"כ מלשון שדה הלבן, ע"ש כשהכשלה התבואה מתלכנת • וי"מ ע"ש שהמלה זורמת כה ואין להן גל כשדה רחילן : מזיתי' לפי' זיתים שחייבי' כפאה' לח מפסיקי לכ"ה וכ"ש שאר חילוות שחין חייבי' בפאה, ולח נחלקו חלח כשיש עשר חילוות בניח פחה מכווכות שהוח ממשים לחה על כ"ח, שחם הן רכופים יותר, מודה כ"ש, ואם מרוחקי' מודה כ"ה ; ומודים • ומע"ג דלח כ"מ כסודחתם דהח חין הלכה כב"ש דל"ת ב"ה לח קחמרי חלח כרחשי שורות מעורכין קמ"ל : (ב) מבמר • קוצר התבוח' שהכשלה רחשון ומחזי כמבוח', ומ"מ הוה לקיטתו כח' וזלח מפטרי מן הפחה, משום דכל קלח וקלח לקיטתו כח' ואין גרעין מהכשל קודם גרעין : לחיס • שלח כתבשלו : לכ"ח • כשחוזר ומלקט הלחיס דמשמע לשו שתחלת' דקמירה הוה ומן הלח המשוי' כוטל מח' על הכל על מה שלקט : שהוח • דאין דרכן לזרוע שדה ח', לפיכך כל ערוגה משוב לעלה ; (ג) המחליק • ע"ד ע"ש כשהתלשו כשאר המקוו' חלק, וע"ד שמחלק הלקוי לשוק והיכשים לגרן : לעצמן •

---

[1]) לסטים גרייבט שנידט • [2]) בייספיעלסווייזע, חלוח היבערהויפט וות צווישען כויסרייבען זיחלעפעלדער שטעהען • [3]) וום בייסכיעל, וועז איז פעלד איט נעפיערט מיט דאפפעלטען כויסרייבען זוממשטעלט ליזט •

אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבָּקָר יָכוֹל לַעֲבוֹר בְּכֻלָּן, הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל: (ג) הַכֹּל מַפְסִיק לַזְּרָעִים, וְאֵינוֹ מַפְסִיק לָאִילָן, אֶלָּא גָּדֵר. וְאִם הָיָה שֶׁעֶר כּוֹתֵשׁ, אֵינוֹ מַפְסִיק. אֶלָּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל: (ד) וְלַחֲרוּבִין, כָּל הָרוֹאִין זֶה אֶת זֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אַף לַחֲרוּבִין שֶׁהָיוּ לָהֶם בְּכָל הָעִיר: (ה) הַזּוֹרֵעַ אֶת שָׂדֵהוּ מִין אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁתֵּי גְרָנוֹת, נוֹתֵן פֵּאָה אֶחָת. וְרָעָה שְׁנֵי מִינִין, אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹרֶן אַחַת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פֵּאוֹת. הַזּוֹרֵעַ אֶת שָׂדֵהוּ שְׁנֵי מִינֵי חִטִּין, עֲשָׂאָן גּוֹרֶן אַחַת, נוֹתֵן פֵּאָה אֶחָת, שְׁתֵּי גְרָנוֹת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פֵּאוֹת: (ו) מַעֲשֶׂה שֶׁזָּרַע רַבִּי שִׁמְעוֹן אִישׁ הַמִּצְפָּה לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְעָלוּ לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית וְשָׁאֲלוּ, אָמַר נָחוּם הַלְבְלָר, מָקוּבָּל אֲנִי מֵרַבִּי מֵאָשָׁא, שֶׁקִּבֵּל מֵאַבָּא, שֶׁקִּבֵּל מִן הַזּוּגוֹת, שֶׁקִּבְּלוּ מִן הַגְּבִיאִים, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, בּוֹרֵעַ אֶת שָׂדֵהוּ שְׁנֵי מִינֵי חִטִּים, אִם עֲשָׂאָן גּוֹרֶן אַחַת נוֹתֵן פֵּאָה אֶחָת, שְׁתֵּי גְרָנוֹת נוֹתֵן שְׁתֵּי פֵּאוֹת: (ז) שָׂדֶה שֶׁקְּצָרוֹהָ כּוּתִים, קְצָרוֹהָ לְסָטִים,

גען דיא מיט דער הויע אויפֿגעריסענע וועדרען, גיבט מאן וועג גלייך דאס רינד מיט דעם פּפֿלוג ניכט דינאיבער קאממען קאן, נור איינע פּאה פֿיר דאס גאנצע. (ג) אללעס דים שיידעט אונטער זאטען, אבער ניכטס שיידעט דיא ביימע אלס דער צוין [1]. וועג אבער דיא צוויגע פֿערפֿלאכטען זינד, שיידעט אויך דער צוין ניכט, זאנדערן מאן גיבט פאה פֿיר דאס גאנצע. (ד) אין בעטרעף דער יאהאנניסבראטביימע בילדען אללע, דיא איינאנדער זעהען קעננען, איין פֿעלד. ר"ג זאגט: מאן פּפֿלעגטע אין מיינעם פֿאטערס הויזע אינע פאה פֿיר יעדע עהלבוימרייהע אן יעדער זייטע דעם פֿעלדעם, אונד פֿיר אללע יאהאנניסבראטביימע, דיא איינאנדער זעהען, צו גענבען. ר' אליעזר ב"צ זאגטע אין דעסטען נאמען: אויך פֿיר אללע יאהאנניסבראטביימע דיא זיא אין דער גאנצען שטאדט האטטען, צוואממען. (ה) וועך זיין פֿעלד מיט איינער זאטגאטטונג בעזעעט, גיבט, וועג ער אויך דאדורים צוויא טעננען מאכט, איינע פאה. בעזעעט ער עס מיט צוויא גאטטונגען, זא גיבט ער, וועג ער אויך דאדורים איינע טעננע מאכט, צוויא פאות. בעזעעט איינער זיין פֿעלד מיט צוויא ארטען וויצען [2] זא גיבט ער, וועג ער דאדורים איינע טעננע מאכט, איינע פאה, וועג צוויא, צוויא פאות. מאן ערצעהלט דאס ר' שמעון פֿאן מצפה איינמט פֿאר [3] ר' גמליאל זא זעעטע. זיא שטיגען בייד הינאויף צום זאל דער סנהדרין [4] אונד פֿראגטען אן. דא שפראך נחום דער שרייבער [5] איך האבע איינע איבערליפֿערונג פֿאן ר' מיאשא, דער זיא פֿאן זיינעם פֿאטער עמפּפֿינג, וועלכער זיא פֿאן דען פֿאארען [6] האטטע, וועלכע זיא פֿאן דען פּראפֿעטען עמפּפֿאנגען האטטען, אלס איין געזעטץ זייט משה פֿאם סיני הער, דאס וועג איינער זיין פֿעלד מיט צוויא ארטען וויצען בעזעעט, ער, דאפֿערן ער איינע טעננע דאדורים מאכט, איינע פאה גענבע, אונד וועג צוויא, צוויא פאות. (ז) איין פֿעלד,

---

[1] וויכדעסטעסם נעמען האכדריים האך. [2] זאכאלד מען זייכען פּלאס מכדערן לוים זעטען קען - דער גרוכד דאפֿען ליוט וואכל, וויל זיא טעטעם זוייט פֿען זייכאדער טעטעטן. [3] כייספילוויייז, דאם הייסט ליכערהויפּט, מיט צוויי ארטען דערזעלבען נאטטונג - [4] עם ווירד ניכט דייטליך, אב זין נעגענוואדט דעם ר"ג אדער אב הייר נו זופֿירען זיין: ובא, ער קאם פֿאר ר"ג; כעמליך [5] לשכת הגזית, זויא זין כאפֿרעגען, דאם זיא זין אכדערן לויסנעטאלטעט ליוט. [6] זיכדעדער דער זיטוכנסזאהל דעם נרוסטען רעטעטם לוים דעם טעמפּעלבערג זן דער זידזייטע דעם טעמפּעלם נעהאלטע. [7] לבלר, לאטיינים libellarius.

שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים · ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, כְּדֵי לְקָצוֹר וְלִשְׁנוֹת · וַחֲלָכָה כִּדְבָרָיו · רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, חַיָּיב בַּפֵּאָה, וּבַבִּכּוּרִים, וְלִכְתּוֹב עָלָיו פְּרוֹזְבּוּל, וְלִקְנוֹת עִמּוֹ נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוֹת, בְּכֶסֶף וּבְשְׁטָר וּבַחֲזָקָה : (ו) הַכּוֹתֵב נְכָסָיו שְׁכִיב מֶרַע, שָׁיֵיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, מַתָּנָתוֹ מַתָּנָה · לֹא שָׁיֵיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, אֵין מַתָּנָתוֹ מַתָּנָה · הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִבְנָיו וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, אָבְדָה כְתוּבָתָהּ · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָתַב לָהּ, אָבְדָה כְתוּבָתָהּ : (ז) הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לַעֲבָדוֹ, יָצָא בֶּן חוֹרִין · שָׁיֵיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין, עַד שֶׁיֹּאמַר, הֲרֵי כָל נְכָסַי נְתוּנִין לְאִישׁ פְּלוֹנִי עַבְדִּי, חוּץ מֵאֶחָד מֵרְבּוֹא שֶׁבָּהֶן :

זאגט: איין פּעלר, זעכס האנדבריים אים געפּיערט · ר׳ יהודה בן בתירא זאגט: זא פּיעל אלס צו צווייא שניטטען געהערט · אונד דער געברויך איזט פּיר זיינע מיינונג · ר׳ עקיבא זאגט; יעדעס נאך זא קלייגע לאנדשטיק אונטערליגט דער פּאה, דער פּפליכט דער ערשטלינגספּפּער, געניגט אויך אום איינען גערינטלינגען פּארבעהאלט[1] דאריבער צו שרייבען, אונד צום מיטערוועלבע פּאן בעוועגלינגען גיטערן דורך צאהלונג, קאנטראקט אדער ערזיטצונג[2]. (ז[3]) זא אויך, וועון יעמאנד אין דער קראנקהייט זיין פּערמעגען פּערשרייבט, זא איזט, דאפּערן ער איין נאך זא קלייגעס שטיק פּעלד אים בריג לעסט, זיינע שענקונג גילטיג, דאפּערן ער אבער ניכט דאס מינדעסטע זיך פּארבעהעלט, גילט זיינע שענקונג ניכט[4]. — וועון פּערנער יעמאנד זיין פּערמעגען זיינען קינדערן פּערשרייבט אונד זיינער פּרויא איין נאך זא קלייגעס פּעלדשטיק, פּערליערט זיא איהרע כתובה (פּערשריבענע מיטגיפּט) · ר׳ יוסי זאגט: וועון זיא עס אויך נור אנגענאממען, זא פּערליערט זיא, וועון אויך דער מאן איהר ניכט עטוואס פּערשריבען האט, איהרע כתובה. (ח) וועון יעמאנד זיין פּערמעגען זיין נעם שקלאפּען פּערשרייבט, זא איזט דיזער צוגלייך פּרייא־געלאסספּען[5] · שליעסט ער אבער איין נאך זא קלייגעס פּעלד אוים, זא איזט יענער ניכט פּרייגעלאסספּען · ר׳ שמעון זאגט: ער איזט איממער פּרייגעלאסספּען, עס זייא דען, דאס ער (דער אייגענטהימער) זאגט: אלל מיין פּערמעגען, מיט אויסנאהמע אייגעס (וועון אויך נור) צוהנטוויזענדטהיילס דעס־זעלבען, זייא דעס אונד דעס, מיינעס שקלאפּען, געשענקט[6] ·

הוא י׳ חמת ומקצ׳ על עשר חמות : סחתים · דכתר קרקע חזלינן ; וכבכורים · ודוקא כבורי חטה ושעורה, אבל כבורי חילן חייב אע״פ שיש לו קרקע עם עשרה חמות סביב לחילן : פרוזבול · תקנת הלו׳, שכאשר מלוות לעני׳ משום שמיטה, והתקינו שיהיה המלוה שטרותיו בב״ד, וכותב מוסר אני פלוני לכם פלוני ופלוני דדיינין כל חוב שיש לי שבגבי כל זמן שארצה, וכתבו וחתמו וכתבו לו, שוב אין השביעי משמטת : (ז) ג״מ · לאחר ג״י או שקפצ׳ עליו סחובי : קרקע · ל״ד קרקע אפילו מטלטלין, אלא חיידי דתני לעיל קרקע תכ״ה קרקע, וכ״ש ל״ד אלא די פרנסתו יב״ח : מתנה · אם קנו מידו אע״פ שעמד שהוא גלי דעתו דלאו מתנת מיתה כתן, דאם מתנת מיתה כתן לא היה שייר לעצמו כלום ; לא · אפי׳ קנו מידו : לאחזה · כש״מ שחלק נכסיו לבניו וכתב לאחזתו חלק בין הבכיר ויתיר שעשה ושתקה, ולא אמרה כתובתי אני גובה, אבדה כתובתה : קבלה · להיות שותפת בין הבכיר, אפי׳ לא קנו מידה ולא כתב לכתוב, אבדה כתובתה : (ח) לעבדו · אע״פ שכת׳ לפלוני עבדי, יצא ב״ח, ועבדי דכת׳ עבדים שהים כבר ; שייר · דכל היכא דכתיב לשייר אמריכן לדידי׳ כמי שייר, ולחכופי לי׳ קחתי, כיון דלא כתב עכשיו וככאי, ואפי׳ אין לו כ״א הקרקע ששייר ושעבד, מ״מ חיכו יוצא ב״ת ; לעולם · כין יש לו עוד בכסים בין אין לו ; מע׳ מרבוא · ולא פירש מה ששייר, דע׳ מרבוא דקאמר סייכו עבד, ואיכו לא מסיב ליה אלא אחד מרבוא, אע״ג דשוי׳ טפי :

---

[1]) פרוזבול, בריכים $\pi\rho\acute{o}\sigma\beta\alpha\sigma\iota\varsigma$, זיכא שכיעית פ׳ י׳ מ׳ ג׳ · [2]) דיזע פונקטע וועדען אים ערשטען הנסכיטטע פאן קדושין פאלנשטענדיג ערלייטערט · [3]) דיזע לוכמ דיא פאלנשדע מסכה וועדען היער נור אלס פארזוטצוכ דער פארינגען בייליפיג אני־נעפיהרט · [4]) כעמלך אים פאלנע דער נעכענזוכ · אינריגעכם זיכא בכא כתרא פ׳ ט׳ מ׳ ו׳ · [5]) וויייל ער זעלבסט איין טהייל דעם פערמעגכם איזט · [6]) וויייל דיא חוכבשטיממטע חויסבהמוע דען שקלאפען זעלבסט בעציכגען קעגכע ·

לְעַצְמָם, וּלְאֵלּוּ לְעַצְמָם, וְכֵן בָּאֲפוּנִים · וְכֵן בְּכֶרֶם · הַמַּחֲלִיל נוֹתֵן מִן הַמְשׁוּאָר עַל מַה שֶׁשִּׁייֵר · וְהַמַּחֲלִיק מֵאַחַת יָד נוֹתֵן מִן הַמְשׁוּאָר עַל הַכֹּל:

(ד) הָאֲמָהוֹת שֶׁל בְּעָלִים חַיָּבוֹת בַּפֵּאָה, וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר · מַלְבֵּנוֹת הַבְּעָלִים שֶׁבֵּין הַיָּרָק, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, פֵּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת · וַחֲכָ"א מֵאַחַת עַל הַכֹּל: (ה) הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ נוֹתְנִין שְׁתֵּי פֵאוֹת · חָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ, נוֹתְנִין פֵּאָה אֶחָת · שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ אֶת הָאִילָן, נוֹתְנִין פֵּאָה אֶחָת · לָקַח זֶה צָפוֹנוֹ וְזֶה דָּרוֹמוֹ, זֶה נוֹתֵן פֵּאָה לְעַצְמוֹ, וְזֶה נוֹתֵן פֵּאָה לְעַצְמוֹ · הַמּוֹבֵר קִלְחֵי אִילָן בְּתוֹךְ שָׁדֵהוּ, נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד · אָמַר יְהוּדָה אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁלֹּא שִׁייֵר בַּעַל הַשָּׂדֶה, אֲבָל אִם שִׁייֵר בַּעַל הַשָּׂדֶה, הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל: (ו) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קַרְקַע בֵּית רוֹבַע חַיָּב בַּפֵּאָה, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, הָעוֹשֶׂה פָּאתַיִם · ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר,

אונד פֵּיר דיזע בעואנדערס, עבען זא בייא ערבסען, עבען זא בייס ווייגארטען · וועד (דיא צוויבעלזאאטען) פֵּעררדיננעט[1] גיבט פֵּאן דעם איבריגבלייבענדען נאך מאאסגאבע דעסען וואס ער שטעהען געלאססען · וועד נור פֵּאן איינער זייטע שניידעט, גיבט פֵּאם איבריגבלייבענדען פֵּיר אללע · (ד) דיא מוטטער= צוויבעלן (זאאטצוויבעלן) אונטערליגען דער פּפֵלִיכט דער פֵּאה · ר' יוסי אבער שפריכט זיא פֵּרייא דאפֵּאן · פֵּאן צוויבעלפֵּעלדערן צווישען אנדערן קרויטבעטען זאגט ר' יוסי, גיבט מאן פֵּאה פֵּאן יעדעם; דיא געלעהרטען הונגעגען, פֵּאן איינעם פֵּיר אללע · (ה) ברידער (אונד טהיילנעהמער איבערהויפט) דיא זיך גע= טהיילט האבען, גיבען צוויא פֵּאות · טרעטען זיא ווידער צו= זאממען, זא גיבען זיא איינע פֵּאה · צוויא, דיא איינען בוים קויפֵּען, גיבען איינע פֵּאה · קויפֵּט איינער דיא נערדליכע, דער אנדערע דיא זידליכע זייטע[2]) זא גיבט יענער איינע בעואנדערע פֵּאה, אונד דיזער איינע בעואנדערע · וועד בוימשטעממע אין זיינעם פֵּעלדע פֵּערקויפֵּט, גיבט פֵּאה פֵּאן יעדעם איינצעלנען · ר' יהודה זאגט; וואן דיעס? וועז דער הערר דעם פֵּעלדעס ניכטס האטטע שטעהען לאססען, אבער וועז ער נאך שטעממע האטטע שטעהען לאססען, גיבט ער דאפֵּאן פֵּאה פֵּיר אללעס · (ו) ר' אליעזר זאגט; איין לאנד פֵּאן דער גרעסע אינעם פֵּיר= טעלס קב*) אויסזאאט[3]) אונטערליגט דער פֵּאה · ר' יהושע זאגט; (איין פֵּעלד) דאס צוויא פֵּאה טרעגט · ר' טרפון

ולא דמי למתכית' דלעיל, דלחכמי' כוטל מ' על מ' שלקט ועל מ' שזייר דסתם לח ויבש הוא מין ק', וכבי שוק וגורן שבי מיכין: כלפוכין · השופין שסן מין זרע ומייבים כפאה · וכן בכר' · אס מחלק בכרס; במדל · כשזרעים רצופי' כוטל ק' מכין ב' שבשתרים יעשו גבי'; שזייר · והנעקר פטור דתקנת הכשתרי' היא; מחתת · או כולו לשוק או כולו לגורן, והרמב"ם פי' ממקום ק' הוא לוקט למכור: (ד) האמהות · בגלי' שמוכחין לגדל זרע תע"ג דלא מזו לתכילה אלא ע"י הדחק, כמו שפיתי פטיס, מ"מ הואיל דקודם שבשתהו הוות לוכל לא יצאו מכללן; שבין הירק · דאבר ר"י דירק כזרע לאחר דמי; (ה) האחים · וכ"ש שאר שותפין; קלא איכא · ולא אבר לו הקרקע שביכתי'; מכל ק' · והא דתנן, פ"ג מ"ג, דבאילן היכו מפסיק אלא גדר מיירי שבשדה והאילנות של ק'; אלא שזייר · אלא התחיל, כיון שזייר כיון לא שזייר, אלוקח נותן מכל ק' ק', ואס התחיל ולא שזייר, אלוקח נותן מכל ק' ק' ומאס שלקט, ואמאס שלקט בע"ס נותן מק' על הכל אבל אס התחיל וכתקייב כפאה ושזייר, ומן הכשתרים מבר קטן, האובר הוא כו'; (ו) רובע ·

---

[1]) דאס הייסט, וואר זיינעלבע לויסציטט הוא דען איבריגען מעהר דויס נו לאססען · [2]) דאס הייסט ליבערהויפט איינען טהיילן · [3]) דאס לויט כאך דער תוספתא הוכגעפעהר 105 קווארטט עללען ·

*) בייא דיזער בעלגענהייט מעגע דיא איבערזיכט דער מאספערהעלטניססע, ווייל זיא רמ"כס הבשעטצט, איהרען פלאטן פיכדען · נו= ערטע פאן דען האלבען מאספען · לוין לוג, וועלכעם וועדער מן פיערטעל (רביעית) הוכד הכטעל (שמיכית) נעטהיילט ווירד, ענטהעלט 43⅔ קוביק צאלל, הוכד הנגעבליך זא פיעל אלם זעכס מיטטלערע היכנער, לוייער, דערען יעדעם 17⅔ ענגליסטע דרחכמען וויעגט, דיא דרחכמא וויין זו 61 נערשטענקערנער נערעכנעט, כאך וועלכען לכדערע נענגעסטעכדע מיט בעאחכטוכ דעם חוכטערציי, דעם דער שפעניפיסטען סוועדע לויכט זו בערעכנען זיכד · וואס לוג בייא נאסטען דינגען היזט, הייסט רבע בייא טרחקקענען, חוכד פיער דאפאן כילדען לוין קב, דערען זעכס לויכע סאה חויסמחכען, דאפאן וועדער דריית לויכע ליפה, חוכד פיק פאן דישזעס לוין לתך, נאהן לוין כור כילדען · — בייא כאסטען דינגען רעכנעט מאן צוואלף לוגים חוף לוין הין, חוכד זעכס הין חוף לוין בת, וועלכעם מיט ליפה גלייך גרחם · חלם לענגעמאחם בעדיעט מאן זיך דעם חבל (סטרייקעס, מעסטמור) וועלכע פוכפניג חמות בעטרעגט · קנה (רוטהע) היזט גלייך זעכס לחמות חוכד לוין טפח · בייא מיטטלערע חמה (עללע) בעטרעגט זעכס, חוכד בייא קלייגערע פיק טפחים · טפח (האנדברייטע) היזט גלייך פיער נאלל (הצבע)·

ר׳ יְהוּדָה מְחַיֵּב בַּשִּׁכְחָה, שֶׁאֵין הַשִּׁכְחָה אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֲמוֹר: (ו) הַקְּדִישׁ קָמָח וּפָדָה קָמָח, חַיָּב · עוֹמְרִין וּפָדָה עוֹמְרִין, חַיָּב · קָמָח וּפָדָה עוֹמְרִין, פְּטוּרָה, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבָתָהּ הָיְתָה פְּטוּרָה: (ז) בֵּיוֹצֵא בוֹ, הַמַּקְדִּישׁ פֵּרוֹתָיו עַד שֶׁלֹּא בָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפָדָאָן, חַיָּבִין · מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפָדָאָן, חַיָּבִין · הַקְּדִישָׁן עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ, וְגָמָרָן הַגּוֹבֶר, וַאֲחַר כָּךְ פְּדָאָן · פְּטוּרִין, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבָתָן הָיוּ פְּטוּרִין: (ט) מִי שֶׁלָּקַט אֶת הַפֵּאָה וְאָמַר, הֲרֵי זוֹ לְאִישׁ פְּלוֹנִי עָנִי, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, זָכָה לוֹ · וַחֲכָ״א יִתְּנָה לָעֲנִי שֶׁנִּמְצָא רִאשׁוֹן · הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁל עכו״ם, חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, אֲבָל אֵינָם בֵּן חֲפָקִיר: (י) אֵיזֶהוּ לֶקֶט? הַנּוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה, הָיָה קוֹצֵר מְלֵא יָדוֹ, תָּלַשׁ מְלֵא קֻמְצוֹ, הִכְרִיזוּ קוֹץ וְנָפַל מִיָּדוֹ לָאָרֶץ, הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · תּוֹךְ הַיָּד וְתוֹךְ הַמַּגָּל, לָעֲנִיִּים · אַחַר הַיָּד וְאַחַר הַמַּגָּל, לְבַעַל הַבַּיִת · רֹאשׁ הַיָּד וְרֹאשׁ הַמַּגָּל, ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר לָעֲנִיִּים · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת: (יא) חוֹרֵי הַגְּמָלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקָּמָה, הֲרֵי הֵן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁלְּאַחַר

צונר פאה · ר׳ יהודה פֿערפֿלײכטעט איהן שכחה צו לאסן סען, ווײל דיזע ערשט צור צײט דעם גארבענבינדענס גילט · (ז) דײליגט יעמאנד שטעהענדעם אונד לעזעט דאס נאך שטעהענדע אויס, זא איזט ער פֿערפֿלײכטעט צור פאה; גארבען, אונד לעזעט זיא אלס גארבען אויס, זא איזט ער פֿער־פֿלײכטעט שכחה צו לאסען; שטעהענדעס, וועלכעס ער אין גארבען אויסלעזעט איזט פֿרײא, ווײל עס צור צײט דער פֿלײכט פֿרײא ווער · (ח) אויף גלײכע וויזע, וועז יעמאנד זיינע פֿרײכטע הייליגט, עהע זיא אין דיא צײט דעם פֿערצעהנטענס געלאנגט זינד, אונד לעזעט זיא, זא זינד זיא פֿלײכטיג; נאכ־דעם זיא אין דיא צײט דעם פֿערצעהנטענס געלאנגט זינד, אונד ער לעזעט זיא, זינד זיא פֿלײכטיג · הייליגט ער זיא עהע זיא דאצו פֿערטיג געווארדען, אונד דער שאטצמײסטער מאכטע זיא פֿערטיג, זא זינד זיא, וועז ער זיא דאן אויסלע־זעט, פֿרײא, וועל זיא צור צײט דער פֿלײכט פֿרײא ווארען · (ט) וועז אין בעמיטטעלטער איינע פאה ערנטעט אונד שפרײכט: דיס זאלל פֿיר דען אונד דען ארמען זיין, זא זאגט ר׳ אליעזר: ער האבע עס פֿיר איהן ערווארבען · דיא גלעלעהרטען זאגען: ער גאבע זיא דעם ארמען, דער זיך צום ערשטען איינפֿינדעט · — לקט, שכחה אונד פאה איינעם גאטצענדינערם[1] איזט צעהנטפֿלײכטיג, עס זיא דען, דאס מאן עס צו הערראלא־זעם גוטע גאמאכט · (י) וואס איזט לקט? וואס בײם שניידען אבפֿעלט · שניידעט איינער איינע האנדפֿאלל, אדער פֿלײקט איינע פֿוסטפֿאלל אב, אונד עס שטיכט איהן אין דארן, דאס עס איהם אוים דער האנד צור ערדע פֿעלט, זא גאהערט עס דעם חעררן, האט ער עס אין דער האנד, אדער אין דער זיכעל, זא גאהערט עס (דאס פֿאללענדע) דען ארמען · וואס היגטער דער האנד אונד היגטער דער זיכעל אבפֿעלט, דעם חעררן · וואס אם ענדע דער האנד אונד אם ענדע דער זיכעל אבפֿעלט, ר׳ ישמעאל זאגט: דען ארמען; ר׳ עקיבא היגגעגען: דעם חעררן · (יא) אמייענלעכער (וואירן קארן איזט) איננער־האלב דעם שטעהענדען גע־טרײדעס, גאהערען דעם חעררן, היגטער

עומרים, וזה לא היה בשכחת קמה: (ז) עומרין, וה״ה לא פדה שכבר נתחייבו קודם שהקדישן אלא לחייבי תני: פטורה · ולעכין שכחה פליגי ר׳ יהודה וחכמים כמו בעכו״ם: (ח) אלא כאן, בייבו מרוח: (ט) זכה לו · פלוגתיי׳ בעמיר שלקט לעני, ר״ש אומרים כ׳ מגות, מי בעי מפקר לכספים והוי עני וזכי לכפשי׳ והוחיל וזכי כמי לעני אחר, וחכמים אומרו אחת מגו אחרינן, אכל מעני לעני ד״ם וזכה לו: עכ״ו · י״מ עניי ישראל שלקטו בשדה עכו״ם, ומשום דאין קנין לעכ״ום, ומתני׳ ר״מ, דסבר אין קנין לעכ״ום כר״י להפקיע מן המעשרות · וי״מ עכ״ום שלקטו בשדה ישראל, אחור ישראל לאכול הלקט הוות כלא מעשר, דאדעתי׳ דעכ״ום לא הניח: (י) קצר · דבר שדרכו לקצור, ואפילו דבר שדרכו לתלוש, אכל אפכח לא: קוץ · היה מחמת חוכם: תוך היד · וכשר, תוך כו׳: אחר · מחמת נעכוע: רחב · כיון רחבי מקבעותיו לפם ידו: (יא) חורי · שכבשו הגמלים תבואה בקוריהן: הקמה · עד שלא התחיל לקצור: שלאחר · חייביכן שמא הניחו הגמלים, ר״ל התחתונים השחורים ככרים שהם של שנה שעברה: והתחתונים הירוקים, וכרים שמן התבואה שלא נתבשלה הניחו הגמלים, ר״ל התחתונים הכרים שהם של שנה שעברה:

[1] דיזע שטעלע חיזט שהן חיים תלמוד ירושלמי סטרייטיג, חיכדעם כיכט קלאר נעזוגט ווירד, וועם דאם פעלד נעהערט חוכד וועד דיא לכנהכע נעכחמען האכע ·

פאה פרק ד

פרק ד

הַפֵּאָה נִתֶּנֶת בַּמְּחוּבָּר לְקַרְקַע. בַּדְּלִית, וּבַדְּקַל, בַּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לַעֲנִיִּים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף בַּחֲלִיקֵי אֱגוֹזִים. אֲפִילוּ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לְחַלֵּק. וְאֶחָד אוֹמֵר לָבוֹז. לָזֶה שׁוֹמְעִין, שֶׁאָמַר כַּהֲלָכָה: (ב) בַּדְּלִית וּבַדְּקַל אֵינוֹ כֵן, אֲפִילוּ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לָבוֹז, וְאֶחָד אוֹמֵר לְחַלֵּק, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שֶׁאָמַר כַּהֲלָכָה: (ג) נָטַל מִקְצַת פֵּאָה וְזָרַק עַל הַשְּׁאָר, אֵין לוֹ בָהּ כְּלוּם. נָפַל לוֹ עָלֶיהָ, וּפֵירַשׁ טַלֵּיתוֹ עָלֶיהָ, מַעֲבִירִין אוֹתָהּ הֵימֶנּוּ. וְכֵן בַּלֶּקֶט. וְכֵן בְּעוֹמֶר הַשִּׁכְחָה: (ד) פֵּאָה, אֵין קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגָּלוֹת, וְאֵין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַרְדּוּמוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכּוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ: (ה) שָׁלֹשׁ אֶבְעָיוֹת בַּיּוֹם, בַּשַּׁחַר וּבַחֲצוֹת, וּבַמִּנְחָה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְחָתוּ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ. שֶׁל בֵּית נָמָר הָיוּ מְלַקְּטִין עַל הַחֶבֶל וְנוֹתְנִים פֵּאָה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמֵן: (ו) נָכְרִי שֶׁקָּצַר שָׂדֵהוּ וְאַחַר כַּךְ נִתְגַּיֵּר, פָּטוּר מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֵּאָה.

דיא פאה ווירד פֿרייאגעגעבען פֿאן דעם וואס אם באדען האפֿטעט. פֿאן אויפֿגעצאגענעם וויינע אונד פֿאן דער פאלמע ניממט דער הויזפֿאטער אב אונד פֿערטהיילט אן דיא ארמען. ר' שמעון זאגט אויך פֿאם גלאטטען נוסבוימע [1]). — ווען זעלבסט ניין אונד ניינציג פֿיר פֿערטהיילען שטיממען אונד איינער פֿיר אויפֿראפֿפֿען, זא פֿאלגט מאן דעם איינען, דער נאך דעם געזעטצע געשפראכֿען. (ב) בייא אויפֿגעצאגענעם וויינע אונד דער פאלמע איזט עס ניכֿט זא. ווען אויך ניין אונד ניינציג פֿיר אויפֿראפֿפֿען שטיממען, אונד איינער פֿיר פֿערטהיילען, זא פֿאלגט מאן דעם איינען, דער נאך דעם געזעטצע געשפראכֿען האט. (ג) ניממט איין ארמער עטוואס פאה אונד ווירפֿט עס אויף דאס איבריגע, זא געהערט איהם דאפֿאן גאר ניכֿטס. פֿיעל עס בלאס דארויף, אדער האט ער זיין אבערטוך דאריבער אויסגעברייטעט, זא ענטציהט מאן עס איהם. זא איזט עס מיט לקט (נאכֿלעזע) אונד זא מיט עומר השכחה (פֿערגעסענעם). (ד) דיא פאה שניידעט מאן ניכֿט מיט זיכֿעלן, אונד הויעט זיא ניכֿט אויס מיט האקקען. דאמיט זיא (דיא ארמען) איינאנדער ניכֿט פֿערוואונדען. (ה) דרייא פֿארדערונגסצייטען [2]) זינד אם טאגע, נעמליך מארגענס, מיטטאגס, אונד געגען אבענד. ר"ג זאגט: מאן האט דיס נור בעשטיממט, דאמיט מאן ניכֿט וועניגער אננעמע. ר"ע זאגט: מאן האט דיס נור בעשטיממט, דאמיט מאן ניכֿט מעהר אננעמע. — דיא בעוואהנער פֿאן בית נמר ערנטעטען נאך דעם שטריקקע אונד גאבען פאה פֿאן יעדער רייהע [3]) (ו) איין פֿרעמדער וועלכֿער זיינען אקקער געשניטטען אונד נאכֿהער זיך בעקעהרט האט, איזט פֿרייא פאן לקט, שכחה

פרק ד דלית. המודלה ע"ג עצים: חליקי. שאין בהן קשרי': ומחלק. ולא ישליך לפניהם והם יבוזו כדי שלא ישליך לפני עני קרובו: כ"ט. עניים: וא'. והוא ברי וחזק יותר מחבריו, ואנתנת במחובר קאי: (ב) וא'. ואפי' הוא זקן וחולי: (ג) וזרק. שסבר שע"י זריקה זו יקנה הפאה: כלום. אפי' במה שלקט דקונסים אותו: נפל. ואע"ג דד"א קוני' לו דוקא בר"ה או בסימטא קוני', אבל ברשות חבירו לא, א"כ כיון שנפל גלי דעתי' בנפילה ניחא ליה לקנות ולא בד"א, וע"יל שבאו ב' או ג' כא' לד' האמות, ומדחלק המשנה לב' בבות, ש"מ דלא קניס בסיפ': וכן. וה"ה בשכחת קמה: (ד) יכו. מרוב הבאים ללקוט דוחקי' זה את זה או שמא יתקוטטו: (ה) אבעיו'. ג"פ מתגלה בע"הב בשדה, לפי שהעניים אסורים ליקח פאה בלא דעת בע"הב: בשחר. מפני המניקות שבניהם ישנים: ובחצות. מפני התנוקו' שהיו ישנים בשחרית ומנחה: ובמנחה. מפני הזקנים שאינם מגיעי' לשדה אלא סמוך לערב: יוסיפו. דחייסינן שמא יודיעו לאוהביו או לקרוביו העניי' הזמן שיצא, ושאר עניים לא ידעו זה הזמן ויפסדו שאר עניים: הטבל. הי' קושרי' חבל בצד הקמה וקוצרים עד כלות החבל ומשיירים פאה, וחוזרים וקושרים וקוצרים ומשיירים פאה וע"ז היו מזכירן לשבח: (ו) ר' יהודה מחייב ורבנן סברו הואיל ואיכא שכחת קמה ואיכה שכחת עומרים, את שישנו בשכחת קמה ישנו בשכחת

---

[1]) חליקי אגוזים ווירד פאם רמ"בם פיר איינע ארט האטען, גלאטטען נוסבוימעם, אויך אגוזי פרך גענאנגט, ערקלערט. מאן האט דען געמיינטען בויס נאך ניכט אויסגעמיטטעלט. [2]) זא רמ"בם. נאך דעם תלמוד הייסט עס יעדאך: ערשיינונגסצייטען, וואן דער איינענטהימער זיך צור פערטהיילונג איינפינדען מיססע. [3]) דאך זאלל דיא פאה נור דען הונדערטסטען טהייל בעטראגען האבען. זיא ווערדען נור דעסהאלב געלאבט, ווייל זיא דען ארמען דאס איינזאממעלן ערלייכטערטען.

וּמְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ: (ג) אֵין מְגַלְגְּלִין בְּטוֹפַח. דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר, וַחֲכָמִים מַתִּירִין, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר: (ד) בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְצָרִיךְ לִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי, יִטּוֹל, וּכְשֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ יְשַׁלֵּם. דִּבְרֵי ר׳ אֱלִיעֶזֶר, וַחֲכָ״א, עָנִי הָיָה בְּאוֹתָה שָׁעָה: (ה) הַמַּחֲלִיף עִם הָעֲנִיִּים, בְּשֶׁלּוֹ פָּטוּר, וּבְשֶׁל עֲנִיִּים חַיָּב. שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַשָּׂדֶה בָּאֲרִיסוּת, זֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי. וְזֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה לִקְצוֹר, אָסוּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי. אָמַר ר׳ יְהוּדָה, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ לְמֶחְצָה לְשָׁלִישׁ וּלְרָבִיעַ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ, שְׁלִישׁ מַה שֶּׁאַתָּה קוֹצֵר שֶׁלָּךְ, מוּתָּר בַּלֶּקֶט וּבַשִּׁכְחָה וּבַפֵּאָה, וְאָסוּר בְּמַעֲשֵׂר עָנִי: (ו) הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ, הַמּוֹכֵר מוּתָּר וְהַלּוֹקֵחַ אָסוּר. לֹא יִשְׂכּוֹר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל מְנָת שֶׁיִּלְקוֹט בְּנוֹ אַחֲרָיו. מִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לִלְקוֹט, אוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ אֶת אֶחָד, וְאֶחָד לֹא, אוֹ שֶׁהוּא מְסַיֵּיעַ אֶת

ער איינע עהרע פערצעהנטען אונד איהם געבען. (ג) מאן לייטע ניכט דיא רעדער[1]) מיט וואסער (איבער דאס פעלד, בעפאר דיא נאכלעזע געהאלטען איזט). דאס איזט דער אויסשפרוך דעס ר׳ מאיר. דיא געלעהרטען ערלויבען עס, ווייל עס מעגליך איזט (נעמליך דיא ארמען פיר דיא פערדערבטע נאכלעזע צו ענטשעדיגען). (ד) איין אייגענטהימער, וועלכער פאן איינעם ארט צום אנדערן רייזט, אונד גענעטהיגט איזט לקט, שכחה, פאה אדער ארמענצעהנט אנצונעהמען, מאג עס אננעהמען, בעצאהלע עס אבער, ווען ער נאך הויזע צוריקקעהרט. זא זאגט ר׳ אליעזר. דיא געלעהרטען זאגען: ער וואר איין ארמער צו יענער צייט. (ה) ווען איינער מיט דען ארמען טוישט, זא איזט דאס זייניגע צעהנטפרייא, אבער וואס ער דען ארמען גיבט, מוס ער פערצעהנטען. — ווען צווייא ארמע איין פעלד אין פאכט געגען קוואטע[2]) נעהמען, זא קאן דער איינע דעם אנדערן, אונד דיזער יענעם זיינען אנטהייל אם ארמצעהנט געבען. ווער איין פעלד געגען קוואטע צו שניידען איבערניממט, האט קיין רעכט אן לקט, שכחה, פאה אונד ארמענצעהנט. ר׳ יהודה זאגט: וואן דיעס? ווען ער עס פאן איהם אויף דיא העלפטע, אדער איין דריטטעל אדער איין פירטעל דעס גאנצען (פאר דער ערנטע) בעדונגען. אבער ווען ער זא זאגט: דאס דריטטעל פאן דעם, וואס דוא שניידעסט, איזט דיין, זא בעהעלט ער זיין רעכט אויף לקט, שכחה אונד פאה, אבער ניכט אם ארמענצעהנט[3]). (ו) ווען איינער זיין פעלד פערקויפט, זא איזט דער (עטווא ארמע) פערקייפער בערעכטיגט, דער קייפער אבער ניכט צוצולאסען (צו לקט, שכחה ופאה). — ניעמאנד מיטהע איינען ארבייטער מיט דעם בעדינג דאס זיין זאהן נאכלעזע הינטער איהם[4]). ווער דיא ארמען ניכט צום נאכלעזען צולעסט, אדער איינען צולעסט אונד איינען ניכט, אדער איינעם דערזעלבען בייקאמר, לדידכו דפלגיתו עלי, בעשיר שלקט לעני ואמריתו דלא זכו לי׳, היאך כו׳, אלא לדבריכם מזכה כו׳ במתנה ע״מ להחזיר דשמה מתנה, ורבנן אמרי הכא עשו את שאינו זוכה כזוכה בהשבולת ויכול להחליף: (ג) מגלגלים. לקצור טופח עם מין אחר כי הראוי ליפול מן התבואה יפול הטופח שהוא מין גרוע: שאפשר. שיפול מן המין הטוב כמו מן הגרוע. פ״א, אין מגלגלי׳ להעלות מים מן הבאר בגלגל להשקות השד׳ שעליו הלקט, עד שיהי׳ המשקה טופח על השדה שהוא מפסיד לעניים: שאפשר. לשום הלקט ויתן לעניים ולר״מ דאמר אין מגלגלי׳, שמין לבע״הב וכוטל מן העניים: (ד) ישלם. ממדת חסידות דאי משום מזיק מתנת עניים הא קי״ל דפטור: (ה) המחליף. שנותן תבואתו לעני וכוטל ממנו לקט שכחה ופאה: שלו. שנתן לו העני פטור: עניים. שלקחו מבע״הב חיב, וחיב לעשרן קודם שיתן לעניים: שנים. והם עניים: לזה. דכ״א נעשה על חלקו בע״הב ולא על חלק חבירו, וכן שני עניים שנדרו כדק׳ נותנין זה לזה וזה לזה. אימתי. שזכה במחובר: אבל. דאין לו חלק במחובר, וגר שנתגייר לאחר קצירה דחיב בשכחה דקרינן בי׳ שדך, ומ״מ מה״ט לא מחיב הגר בלקט מאחר שעיקרו במחובר: (ו) שדהו. עם הקמה אבל מכר הקמה לבד, שניהם אסורי׳, דלזה קרינן שדך ולזה קרינן קצירך: מותר. אם הוא עני:

---

[1]) בעקאנטליך וועסערט מאן דיא פעלדער איס מארגענלאנדע דורך וואסערדעדער. רמ״בס ערקלערט מגלגלין פערמענגען אונד טופח פיר דיא הילזענפרוכט דיזעס נאמענס, זיהע כלאים א׳ א׳. אלליין דער תלמוד ירושלמי האט דען ווארטזין ריכטיגער אנגעדייטעט. [2]) ארים איזט איין קאלאניסט, וועלכער געגען איינע קוואטע דעם ערטראגעס דאס פעלד בעשטעללט. [3]) יענע זינד נעמליך פאס שטעהענדען געטריידע צו געבען, דיזעס פאס געשניטטענען. ווער אן דיזעס טהייל האט, ערהעלט ניכטס וואס דען ארמען צוקעממט. [4]) ווייל דער ארבייטער דאן וועניגער לאהן פארדערט, אונד דאס לקט זאמיט דעם העררן צו גוטע קעמע.

פאה פרק ד ה

הַקּוֹצְרִים, הָעֲלִיּוֹנִים לָעֲנִיִּים, וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הַכֹּל לָעֲנִיִּים, שֶׁפָּפַק לֶקֶט לֶקֶט :

דען שניטטערן געהערט דאס אבערע דען ארמען, דאס אונטערע דעם הערדן · ר' מאיר זאגט: אללעס געהערט דען ארמען, דען צוויפֿעלהאפֿטעס לקט איזט לקט ·

פ ר ק ה

גָּדִישׁ שֶׁלֹּא לוֹקֵט תַּחְתָּיו, כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ, הֲרֵי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים · הָרוֹחֵשׁ שֶׁפִּזְּרָה אֶת הָעֲמָרִים, אוֹמְדִין אוֹתָהּ, כַּמָּה לֶקֶט הָיָה רָאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לָעֲנִיִּים · רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נוֹתֵן לָעֲנִיִּים בִּכְדֵי נְפִילָה : (ג) שִׁבֹּלֶת שֶׁבַּקְצִיר וְרֹאשָׁהּ מַגִּיעַ לַקֶּמָה, אִם נִקְצָרָה עִם הַקָּמָה, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · וְאִם לָאו, הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים · שִׁבֹּלֶת שֶׁל לֶקֶט שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּגָּדִישׁ, מְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ · אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר, וְכִי הֵיאַךְ הֶעָנִי הַזֶּה מַחֲלִיף דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא בָּרִשׁוּתוֹ? אֶלָּא מְזַכֶּה אֶת הֶעָנִי בְּכָל הַגָּדִישׁ,

פֿאן גארבענהויפֿען, אונטער דענען נאך ניכט נאכֿלעזט געהאלטען, געהערט אללעס וואס דיא עֹרדע בעריהרט, דען ארמען [1] · וועו דער זוינד דיא גארבען פֿערשטרייט, זא שעטצט מאן וויא פֿיעל לקט דער ארט אינגעטראגען האבען דירפֿטע, אונד גיבט עס דען ארמען · רש"בג זאגט: מאן גיבט דען ארמען נאך אללגעמיינעם פֿערהעלטנים דעם אבפֿאללעס [2] · (ג) איינע עהרע דיא אין דער ערנטע שטעהען געבליבען, געהערט, וועו איהרע שפיטצע אן דאס שטעהענדע רייכֿט אונד זיא מיט דיזעם צוגלייך געשניטטען וועردען קאן, דעם העררן; וואס ניכֿט, דען ארמען · איזט איינע עהרע פֿאן לקט מיט איינעם גארבענהויפֿען פֿערמענגט וואردען, זא פֿערצעהנטע מאן איינע עהרע אונד גיבט דעם ארמען [3] · ר' אליעזר זאגט הירויף [4] וויא קאן דען דער ארמע עטוואס פֿערוועכסלען, וואס ניכֿט אין זיינען בעזיטץ געקאממען איזט? דער הערר מיסטט דעם ארמען ערשט דען בעזיטץ דעם גאנצען גארבענהויפֿענס צוזיכֿערן, דאן קאן

---

[1] סדר סטרוקטא וויל מען דיא נעכסטען ערטא תויכענסטעם הפט · [2] דאס ווערט פאן מיינעם כור תויסזוהלט פיער קטין · [3] וויל ער דאס צעהנטע פאר זיך נעהאלטען וועגענס מיכט עהער וועגענען קאן, כיא דיא מכנקטא דאפאן ערהאלטען מוזט · עם פערזטעהט זיך, דאס דער צעהנט פון תמארן נעהענען וועגענען מיסטט · מיכער דיא דאכויא מכוואלטענדען צווירינקייטען זיכא מכטן דען כף נחת · [4] פון בעציהונג פוקי זיינע מיינונג ס' ל' מ' ב' ·

ספק · שמ"ש לגורן כלא ירקון וזה ספק, זילפינן ספק לקט לקט, מדה"ל למכתב עזוב, וכתב תעזוב, משמע מצלך, זמע"ג דדרשינן בר"פ מתעזוב, הכא לפניסם וסס יבוזו, מ"מ מדלא כתב תתן, דמשמע כמי מצלך, וכתב כלעזון עזיבה ס"מ תרתי, ולת"ק לא הוס ספיקא :

פרק ה תחתין · שהגדים ע"ג סלקט : הכוגעת · לפי' סגדים תטי' ע"ג שעורי' דקנסוהו רבנן : הבוגע · לפי' שוגג ומפילו דיעבד גזרו שלא יוכל לומר שוגג הייתי, ולפיכך גבי הרוח שפזרה לא גזרו דהתם לא עשה שום דבר : כפילה · ג"ל ומוסיף, דק שרגיל ליפול בשעת הקציר' מרבע' קטין לכור זרע, והכור הוא שלשי' סתין : (ב) שבקצר · שהקצה : שהקצה הכ· שהקנים מצילת : שבולת ג' · לפי שהייב ליתן לו דבר מתוקן, ומע"פ שעדיין לא כתמרק, קל עליו שם מעשר, וכיצד הוא עושה? מביא ג' שבלים ואומר, על ג' הס זו היא הלקט מוטב, וא"ל הרי המעשרות קבועי' בכ', והס הכ' הוא הלקט יפ' המעשרות קבועי' בג', ומהן רשאוכ לעכו', והגדים לא יהוקן כ"ש ע"י פרנסה ממקום אחר, דמכי' וכי' ג"ש לתקן, שמא יפגע בשבולת של לקט ומפרים מן הכסור על הכיוב, וכיצד הוא עושה? לוקח ודחי טבל ומפרים על כל הגדים פחות מעל שבולת ג', מאוס שפק השבולת של לקט, שמא היא בגדים או בחותן שהתה עליהן, ומתנה על הודחי טבל שלקח, הס השבולת של לקט בגדים יפה הפרשתי פחות מעל השבולת שלא עשרתי עלי' ממקום אחר, יכי' מעשרותיהם קבועין כמ' מילו הג' שהנחתי ברחשוכ, וכמלא השתא כחלו הג' שבולות בכ"ש שפק שסס מעשרות ושלא תרומות, דסייכו מעשר רחשון ושכי משבולת שהתן לעכו', ומעשרות כל אחד בכברתה, ומעשרות של עכמן, דשמא שלשתן חיכן של לקט שהשהה הלקט בגדים, וא"ת יתקן תכף ממקום אחר, וי"ל כשעת הקנר חיכ' מצוי עדיין תבואה וטעכי עומדים ליקח לקט, ועיי' כהר"ש, וחס יש לו שבולת של טבל ודחי ג"ש להניח ג' שבולת, אלא מניח אחת של וודחי טבל ומתנה : אמר ר"ש · לדבריהם דרבנן

שֶׁהוּא סָמוּךְ לַפֶּרֶט, וְלַגֶּדִישׁ, לַבָּקָר וְלַכֵּלִים וּשְׁכָחוֹ, בֵּ"שׁ אוֹמְרִים, אֵינוֹ שִׁכְחָה · וּבֵ"ה אוֹמְרִים, שִׁכְחָה: (ג) רָאשֵׁי שׁוּרוֹת, הָעוֹמֶר שֶׁכִּנְּסוּהוּ מוֹכִים · הָעוֹמֶר שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ אֶל הָעִיר, וּשְׁכָחוֹ, מוֹדִים שֶׁאֵינוֹ שִׁכְחָה: (ד) וְאֵלּוּ הֵן רָאשֵׁי שׁוּרוֹת, שְׁנַיִם שֶׁהִתְחִילוּ מֵאֶמְצַע הַשּׂוֹרָה, וְזֶה פָּנָיו לַצָּפוֹן וְזֶה פָּנָיו לַדָּרוֹם, וְשָׁכְחוּ לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, אֶת שֶׁלְּפָנֵיהֶם שִׁכְחָה, וְאֶת שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם אֵינוֹ שִׁכְחָה · יָחִיד שֶׁהִתְחִיל בְּרֹאשׁ הַשּׂוֹרָה, וְשָׁכַח לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, שֶׁלְּפָנָיו אֵינוֹ שִׁכְחָה וְשֶׁלְּאַחֲרָיו שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּבַל תָּשׁוּב · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא בְּבַל תָּשׁוּב, שִׁכְחָה, וְשֶׁאֵינוֹ בְּבַל תָּשׁוּב, אֵינוֹ שִׁכְחָה: (ה) שְׁנֵי עוֹמְרִים שִׁכְחָה, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָם שִׁכְחָה · שְׁנֵי צִבּוּרֵי זֵיתִים, וְהַחֲרוּבִין, שִׁכְחָה, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן שִׁכְחָה · שְׁנֵי הוֹצְנֵי פִּשְׁתָּן שִׁכְחָה, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן שִׁכְחָה · שְׁנֵי גַּרְגְּרִים

זײַא שכחה · (כ) איינע גארבע, דיא אנגעלעהנט איזט אן איינע מויער, אן איינען גארבענהויפֿען, אן איין רינד, אן פֿעלד־גערעטה, איזט, וועז מאן זיא פֿערגיסט, נאך ב"ש ניכט שכחה, נאך ב"ה דאגעגען שכחה · (ג) בייא דען אנפֿענגען דער רייהען[1]), דיענט דיא געגענגארבע אלס בעוויין (זיהע משנה ד') · איינע גארבע, דיא מאן בעריים צום איינברינגען איז דיא ששאדט ערגריפֿען, אונד דאך ווידער פֿערגעסטען האט, איזט, ווײַ בייד שולדען איינגעשטעהען, קיינע שכחה · (ד) פֿאלגענדעם זינד אנפֿענגע דער רייהען: וועז צווייא פֿאן דער מיטטע דער רייהע אנפֿאנגען, איינער מיט דעם געזיכט נאך נארדען, דער אנדערע נאך זידען, אונד זיא פֿערגעסטען פֿאר אונד הינטער זיך, זא איזט דאס פֿאר איהנען שכחה, אבער דאס הינטער איהנען ניכט שכחה[2]) · וועז איין אינצעלנער אם אנפֿאנגע דער רייהע אנפֿענגט אונד פֿאר אונד הינטער זיך פֿערגעסטען האט, זא איזט דיס פֿאר איהם קיינע שכחה אונד דאס הינטער איהם שכחה · וויײל עס אין בל תשוב (לקחתו) בעגריפֿען איזט · דאס איזט דיא רעגעל: אללעס וואס אונטער בל תשוב[3]) צו בעגריפֿען, איזט שכחה, וואס ניכט, קיינע שכחה · (ה) צוויײא גארבען זינד שכחה, דרייא זינד עס ניכט · צוויײא הויפֿען אליפֿען אדער יאהאנניסברוטבערען זינד שכחה, דרייא זינד עס ניכט · צוויײא בייששעש פֿלאכס זינד שכחה, דרייא זינד עס ניכט · צוויײא

גדר תכניס קדורי' זה ע"ג זה כלא קיד; לכליס · כלי המקריפה; כפ"ח · פלוגתייהו בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר וכתב כאד הנפה, כפ"ח היכו שכחה דלא החזיק בו, וכ"ח שכחה דהוי שכחה מחמת עצמו, שהם לא הניחו לגל דבר מסוי', הוי שכחה מחמת ד"ח, דע"י שלא הניחו לגל דבר מסויס גרם לו שישכחו, לגל דשהניחו לגל דבר מסויס וח"ח שכחו, הוי שכחה מחמת עצמו · וי"ח טעמיה דב"ה דכיון שהניחו לגל דבר מסויס כתכוין לבטל החזקה שהחזיק בו להוליכו לעיר, לגל רגא שיניח פה עד לגורן ויש לו שכחה · פ"ח לפי' בעומר שלא החזיק בו להוליכו, פליגי, דהוחיל והניחו בחקום מסוי' לא הוי שכחה כ"ה שכחה כ"ע שלא החזיק בו, ומודי' שהם החזיק בו ושכחו שהיכו שכחה; (ד) הסוד' · על שורים; פניו · ספך פניו: לצפון · ואחוריו של זה כנגד אחוריו של חבירו, דרך משל שני כאן שורה של ט"ו עומרין מצפון לדרום, והתחיל אחד לעמר מן העומ' הנ" ופניו לצפון לעמר ז' ו' ה' ד' ג' ב' א', והשני פניו לדרום לעמר ט' י' י"א יב' ולעומר הא' הניחו ביניהם להיותו לאחורי שניהן, אין לו שכחה, שכל א' מהך ח"ע על חבירו שיקחנו לעמר אותו, ולפניהם, כגון אחר שעמר הט' י' דלג הי"ח ועמר הי"ב, וכן השני אחר שעמר ז' ו' דלג הה' ועמר הד', יש להם שכחה; יקיד, השתח מפרש רחשי הסורות העומר שכנגדו מזכיר, כגון שהיו לו י' סורות של י' י' עומרים והתחיל לעמר מרחש הסורה מצפון לדרום, ועמר א' או כ' ודלג הב', ועמר הד' עד ט' שלפניו דהיינו הי"ד, הינו שכחה, דאמרינן הטומר שכנגדו מוכיח עליו, שיעשה סורה ממזרח למערב של אחריו, דהיינו מה שדלג הב' יש לו שכחה וה"ה אם הניח א' או כ' בהתחלת הסורה דלא הוי שכחה אם עומר שכנגדו מוכיח עליו, וכשוד' אחת דל"ל עומר שכנגדו מוכיח עליו, הוי שכחה, היון שעבר ממנו; (ה) פשהן כשזרעו למאכל, אבל שאר פשתן לא שייך בי' שכחה:

[1]) דיזע הוכד דיא פאלגענדע מצוה מאכען הינערד כעגריפֿעדוב וועגען הינטערקיטטען, נוען לעזע דיא קומפענטאריע דאריבער · [2]) ווער האכען היער דען זען זיך בייטליכען וואהרזין הינטערזעצט · [3]) דער גרונד פאן לעצטערעם איזט, דאם הייסער זיך הויף דען חכם דערן פערלאסטען האט, וועדער הויך וויל דיזעגבע שטעגעדע גאנצע כאמחלם פאן חמטען כאך וועטטען מיטגענומען וועדען קאן, הוכד זען דיזער בעזיהוב דיעכט דיא גענגארבע חלם בעוויין, אב יעגע פערגעסטען דיא וועדער ניכט · [3]) ד' ה' זוהלו מאן נאטה, וועגדיג פומקערען מום הום עם זו האלטן ·

אֶחָד מֵהֶן, חֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים • עַל זֶה נֶאֱמַר, אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים : (ו) הָעוֹמֵר שֶׁשִּׁכְחוּהוּ פוֹעֲלִים וְלֹא שִׁכְּחוֹ בַּעַל הַבַּיִת, שִׁכְּחוֹ בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא שִׁכְּחוּהוּ פוֹעֲלִים, עָמְדוּ עֲנִיִּים בְּפָנָיו אוֹ שֶׁהִפִּיחוּ בְקַשׁ, חֲרֵי זֶה אֵינוֹ שִׁכְחָה : (ז) הַמְּעַמֵּר לְכוּבָעוֹת, וּלְכוּמְסָאוֹת, לַחֲדָדָה, וְלֶעֱמָרִים, אֵין לוֹ שִׁכְחָה • מִמֶּנּוּ וַלַּגּוֹרָן, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה • הַמְּעַמֵּר לְגָדִישׁ יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה • מִמֶּנּוּ וַלַּגּוֹרָן, אֵין לוֹ שִׁכְחָה • זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְּעַמֵּר לְמָקוֹם שֶׁהוּא גָּמַר מְלַאכְתּוֹ, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה • מִמֶּנּוּ וַלַּגּוֹרָן, אֵין לוֹ שִׁכְחָה, לַמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ גָּמַר מְלַאכְתּוֹ, אֵין לוֹ שִׁכְחָה • מִמֶּנּוּ וַלַּגּוֹרָן, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה :

שטעה־ט, דער בעריבט דיא ארמען, אונד איבער איהן הייסט עס: פֿערריקקע ניכט דאס גרענצציכען דער עמפאר־קאממענדען [1]) • (ז)איינע גארבע, וועלכע דיא ארבייטער, אבער ניכט דער הערר פֿערגעססען, אדער דיא דער הערר, אבער ניכט דיא ארבייטער פֿערגעססען דאבען, אדער פֿאר וועלכע זיך ארמע געשטעללט, אדער וועלכע זיא מיט שטאפּ־פעלן בעדעקט האטטען, איזט ניכט שכחה • (ח) וועו מען גארבען זאממעלט פֿיר הויבען [2]), אדער פֿיר העהלונגען, אדער פֿיר איינען מיהלשטיין, אדער צו גרעסערן גארבען, זא גילט דאבייא־קיינע שכחה • פֿאן דא בים צור טעננע האט ער שכחה צו בעאכטען • וועו גארבען זאממעלט צום הויפֿען (אהנע פֿארם) האט שכחה צו בעאכטען; פֿאן דא בים צור טעננע גילט איהם קיינע שכחה • — דים איזט דיא רעגעל: וועו גארבען זאממעלט פֿיר דען ארט וא דיא ארבייט פֿאללענ־דעט איזט, דאט שכחה, פֿאן דא בים צור טעננע אבער, קיינע שכחה; דאגעגען צום ארטע, וא דיא ארבייט ניכט בעענדעט איזט, דאט קיינע שכחה, אבער פֿאן דא צור טעננע, האט שכחה צו בעאכטען •

פ ר ק ו

בֵּ״שׁ אוֹמְרִים, הַפֵּקֵר לָעֲנִיִּים, הַפֵּקֵר • וּבֵ״ה אוֹמְרִים, אֵינוֹ הַפֵּקֵר עַד שֶׁיְּפַקֵּר אַף לָעֲשִׁירִים, כַּשְּׁמָטָה • כָּל עוֹמְרֵי הַשָּׂדֶה שֶׁל קַב קַב, וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּע קַבִּין, וְשָׁכְחוֹ, בֵּ״שׁ אוֹמְרִים, אֵינוֹ שִׁכְחָה, וּבֵ״ה אוֹמְרִים, שִׁכְחָה : (ט) הָעוֹמֵר

בֵּ״שׁ זאגט: וואס פֿיר ארמע פֿרייגעגעבען ווירד, גילט אלס העררענלאס (אום צעהנטפֿרייא צו זיין) • בֵּ״ה דאגעגען: עס איזט ניכט העררענלאס, וועו עס ניכט אויך פֿיר רייכע פֿרייא־געגעבען ווירד, וויא בייא דען פֿרוכטען דעס ערלאסיאהרעס • — זינר אללע גארבען יערע צו איינעם קב, דאבייא אבער איינע צו פֿיער קב, אוגד מאן האט דיזע פֿערגעססען, זא איזט זיא נאך בֵּ״שׁ ניכט שכחה, בֵּ״ה הינגעגען זאגט: עס

לאחריו • שעי״כ הפועל כשכר בזול וכמלאכתו קובו כלקט : שחיכו • לא כבעל הבית לחירי דמ״כ עובר על, לעני ולגר תעזוב אותם; עולים • כלומר יורדי, ע״ד סגי כהר, ג״ש כעולי מצרים, לא תשכח התורות שכתב לי״מ: (ז) ולא • וכגון דכע״ס כשדה, דקאי גבי, וזכי בי, לכל בע״ס כעיר, אע״ג דלא שכחו בע״ס, הוי שכח'; (ח) לכובעות • דרך קוברים לעשות עטרו' משבולת לשום ברחש; לכומסאו': שחיכם גבוהי כל כך; לחררה • לעשות פיסה קטנה ע״ג גחלים • פ״ה לכובעו' לעשות גדים כגובה הקרקע ככובע, או בקרקע כחפירה נקרא כומסאו'; לחררה • כחבן ברקים ומשם יבשתם למקום סגורן; ולעמרי • קטניס ומכ' או ג' יעשה ג'; אין לו • כשעה שמוליך לאחד מן המקומות הללו; ממנו • מן המקומות הללו כשמוליך לגורן ושכח יש לו כו'; לגדים • ומשם ידוע לוחם:

פרק ו לעניים • כדין לקט שכחה ופאה משם לעניים ולא לעשירים : ד' קנין • שעמי' דמ״ש כיון שיכול לחלק עומר ג' לד' אל קב קב ובמ״ש ג' לעניי' וד' לבע״ס זכן אם עומרי כשדה אל ג' ד' ועומר ג' אל ק' וכ״ש לית להו רוחין : (ב) גפה •

---

[1]) זיהע מעלי כ״ב, כ״ח, וזע עולם שטעהט • — דער פערם ווירד היער מר אלם חייסע לענדייטונג אינגעפיהרט. וועכייא עפטערם חיין ווערט מכזיכטליך מכדערם נעלעזען ווירד, חום חייסע לכוועכדונג לייכט זו מאכען • עולים זחלל עכטוועדער עולי מצרים, חלוח נכול עולים, דיא נעזעטצע דער חום עניפטען בשפריעטען; אדער כאך מכדערן זא פיעל אלם יזרדים (הערהבנעקוממענען) הייסען, חוכד מיט דעם נעגענטהייל דיא ארמען מכלייבען • פיעלליכט דאכטע מען כלאם עולים, דיא לויס'ם פעלד קוממען; אדער חוך: דיא זיך עט־וזחם ערוועכדען • [2]) דים זיכד פארמען, חין וועלכע דיא שיטטער דיא נארבען כרינגען • זיא כילדען האהע פפיטצהיטע אדער סיכצען, אדער זיא לעגען זאממטליכע נארבען חין ערדהעהלונגען, אדער זיא כילדען דאפֿען לייכע רוכדע מאכטע, מהגליך דעם מיהלשטיינ • מפעטער וועדרען זיא פאן דא טור טעננע גשברוכט •

עֲקוּדָה, וְסָאָה שֶׁאֵינָהּ עֲקוּדָה, וְכֵן בָּאִילָן, וְהַשּׁוֹם וְהַבְּצָלִים אֵינָן מִצְטָרְפִים לְסָאתַיִם, אֶלָּא שֶׁל עֲנִיִּים הֵם · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם בָּאת רִשׁוּת הֶעָנִי בָּאֶמְצָע, אֵינָן מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאו, חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין : (ו) תְּבוּאָה שֶׁנִּתְּנָה לְשַׁחַת, אוֹ לָאֲלוּמָה, וְכֵן בַּאֲגוּדֵי הַשּׁוּם, וַאֲגוּדוֹת הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, אֵין לָהֶן שִׁכְחָה · וְכָל הַטְּמוּנִים בָּאָרֶץ, כְּגוֹן הַלּוּף, וְהַשּׁוּם, וְהַבְּצָלִים, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לָהֶם שִׁכְחָה · וַחֲכָ"א יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה : (ז) הַקּוֹצֵר בַּלַּיְלָה, וְהַמְעַמֵּר וְהַסּוֹמֵא, יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה · וְאִם הָיָה מִתְכַּוֵּין לִטּוֹל אֶת הַגֶּפֶן הַגֶּפֶן, אֵין לוֹ שִׁכְחָה · אִם אָמַר, חֲרֵי אֲנִי קוֹצֵר עַל מְנַת מַה שֶּׁאֲנִי שׁוֹכֵחַ אֲנִי אֶטּוֹל, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה :

ניכט מעהר האפטענדעם) געטריידע, אונד איין סאה שטעהענדעם, אונד עבען זא בײם בוימע, בייא לויף אונד צווישען בעלן, וועהרענד ניכט צו צוויא סאה פערבונדען, זאנדערן געהערען דען ארמען · ר' יוסי זאגט: נור וועהן שאן ארמען בעזיטצטהום דאצווישען ליגט, פערבינדעט מאן זיא ניכט, וועהן דאס ניכט דער פאלל, רעכנעט מאן זיא צוזאממען · (ו) גע־טריידע, דאס מאן צום פוטטער אדער צום גארבענבינדען ברויכט, זא אויך דיא בינדעהאלמע צו קנאבלויך אונד דיא בינדער־אלמע פאן קנאבלויך אונד צוויבעלן, דר־אבען קיינע שכחה · אללעם וואס אין דער ערדע פערדעקט וועכסט, אלס: ארום [1]), קנאבלויך אונד צוויבעל, חאט, וויא ר' יהודה זאגט, קיינע שכחה · דיא געלעהרטען זאגען: זיא האבען שכחה · (יח) וועהן אײנער בייא נאבט, זא אויך וועהן אין בלינדער, שניידעט אדער זאממעלט, זא גילט בייא איהנען שכחה · וועהן ער נור בעאבזיכטיגט דיא גראסען גארבען פארצוברינגען, גילט קיינע שכחה · זאגט ער אבער, איך שניידע היער מיט דעם בעדינגע, דאס איך, וואס איך פערגעסע אבהאלטען דירפע, זא גילט בייא איהם שכחה ·

פ ר ק ז

כָּל זֵית שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם בַּשָּׂדֶה, (אֲפִילוּ) כְּזֵית חַנְטוּפָה בְּשַׁעְתּוֹ, וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה · בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁמּוֹ, וּבְמַעֲשָׂיו, וּבְמְקוֹמוֹ · בְּשִׁמּוֹ, שֶׁהָיָה שִׁפְכוֹנִי, אוֹ בִישָׁנִי · בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה חֲרֵבָה · בְּמְקוֹמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַד

יעדער עהלבוים, זועלכער איינען נאמען אים פעלדע האט, וויא עטווא דער עהלבוים פאן נטופה, אין זיינער צייט, איזט, וועהן פערגעסטען, קיינע שכחה · וואבייא איזט דיס בעשטיממט? (וועהן ער בעקאננט איזט) דורך נאמען, לייס־טונג אדער שטאנד · דורך נאמען, צום ביישפיעל שפכוני, בישני [2]); דורך לייסטונג, וועהן ער פיעל לייפערט; דורך שטאנד, וועהן ער אן דער קעלטער אדער אינער מויערליקקע

קמח כגלי', ר"ל קמח סוס עקורה וקמח סוס מחוברת : דשות · שיש לקט כין קמח לקמח וככרם יש פרט, אבל כמירות החילן לא שייך פרט ולקט, ולפ ע"ג דמשכחת קמח כחילן, מ"מ כיון דמחובר מציל אין רשות הענני מועלת שלא להפטרף : (ו) לשחת · למאכל בהמ' כעודה לתה : לאלומה · לאגוד עמה עומרים אחרים ; ואגודות · שלקטן לאגד כם שומי אחרים ; אגודי · אפ שאכל מימו שכחה, דדרך שומי' וכגלי' לאגדן אגודות קטנות וחוזרין ואוגדין אותן חמש או שש כיחד להיות אגוד גדול, ושל קטנות אומרים שאינן שכחה ; (יא) והמעמר · כלילה : והסומא · כין כיום וכין כלילה ; כגם · אפי' סדקים אין להם שכחה לפי שעמר כלילה ועשה עמרים גדולים וקטנים כאחוכה ונטל הגפן למקום הגורן והניח הקטנים עד למחר ויולכם ג"כ למקום הגדולים לעשותן גפי' כמותן, ר"ל שיעשה מכ' או מג' עומר ל' כחה דמ"ח פ"ה גבי ולעמרים, ות"כ כמקום זה לא הוו גמר מלאכתן של הקטנים, לפיכך לא היה שכחה לקטנים אפי' כשמגדיש כיום :

פרק ז הנטופה · כוטף שמן · כשעתו · ת"ש שאינו כוטף ככל שכה ; שופכני · שופך שמן הרבה ; כישני · שיש שופכני אלא דאינה אתרא דקרי לי' שופכני, ואינה אתרא דק"ל כישני, ועי"ל שופכני שזיתיו שופכין שמן הרבה' מעלמן, וכישני שעוש' שמן הרבה' ע"י כפיש' · והרמב"ם פי' שהוא מכוים מזיתים אחרים שזיתיו אינם עושין שמן הרבה' ; ר"י אומר ·

---

[1]) לוף אינו פערוים לוף אחרים אוכד בעדייטעט אייגע ארט ארוס, הייסט דאס לוף זיריען אייכהיימיש aruin colocasia, מיט גוט בעלאדטענער וואורצעל · [2]) כטופה, שפכוני, כישני זיכד זיינע־נענאמען פאן ארטען, וואהרער דאס עכלבוים שטאממען · כישני אינט פאן כי שאן אוכד דאס אינרינגן וואהרשיינליך אלטע פאן זיריען אדער פאלעסטינא, דאך זיהט דאס קאמוענטאהרע ·

פֶּרֶט, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן פֶּרֶט · שְׁנֵי שִׁבָּלִים לֶקֶט, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן לֶקֶט · אֵלּוּ כְּדִבְרֵי בֵּ״ה · וְעַל כּוּלָּן בֵּ״שַׁ אוֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה לָעֲנִיִּים וְאַרְבָּעָה לְבַעַל הַבַּיִת: (ו) הָעוֹמֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָאתַיִם, וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה · שְׁנֵי עוֹמְרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת, וַחֲכָ״א, לָעֲנִיִּים · אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְכִי מֵרוֹב הָעוֹמְרִים יוֹפִי כֹחוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ הוּרַע כֹּחוֹ? אָמְרוּ לוֹ, יוֹפִי כֹחוֹ · אָמַר לָהֶן, וּמָה אִם בִּזְמָן שֶׁהוּא עוֹמֶר אֶחָד וּבוֹ סָאתַיִם וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה, שְׁנֵי עוֹמְרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהוּ שִׁכְחָה? אָמְרוּ לוֹ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּעוֹמֶר אֶחָד, שֶׁהוּא כְּגָדִישׁ, תֹּאמַר בִּשְׁנֵי עוֹמְרִים, שֶׁהֵן כִּכְרִיכוֹת: (ז) קָמָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סָאתַיִם, וּשְׁכָחָהּ, אֵינוֹ שִׁכְחָה · אֵין בָּהּ סָאתַיִם, אֲבָל הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סָאתַיִם, אֲפִילוּ הִיא שֶׁל טוֹפַח, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא עַנְוָה שֶׁל שְׂעוֹרִים: (ח) הַקָּמָה מַצֶּלֶת אֶת הָעוֹמֶר וְאֶת הַקָּמָה · הָעוֹמֶר אֵינוֹ מַצִּיל לֹא אֶת הָעוֹמֶר וְלֹא אֶת הַקָּמָה · אֵיזוֹ הִיא קָמָה שֶׁהִיא מַצֶּלֶת אֶת הָעוֹמֶר? כָּל שֶׁאֵינָה שִׁכְחָה, אֲפִילוּ קֶלַח אֶחָד: (ט) סָאָה תְבוּאָה

וויינבעערען זינד פרט (וויינבעערען=נאכלעזע), דרייא זינד עס ניכט · צווייא עהרען זינד לקט, דרייא זינד עס ניכט · אללעס דיס איזט נאך דעם אויסשפרוכע פאן בית הלל · איבער אללע זאגט בית שמאי, דרייא דען ארמען, פיער אבער דעם הערן[1]) · איינע גארבע, ווארין צווייא סאה ענטהאלטען, איזט, ווען מאן זיא פערגעססען האט, קיינע שכחה[2]) צווייא גארבען, ווארין צווייא סאה ענטהאלטען, געהערען, וויא ר' גמליאל זאגט, דעם הערן, דיא געלעהרטען אבער זאגען: דען ארמען · ר' גמליאל זאגטע (צו דיזען): ווירד וועגען דער צאהל דער גארבען דאס רעכט דעם הערן בעסער אדער שלעכטער? זיא ערווידערטען: עס ווירד בעסער · דארויף שפראך ער: וויא נון? ווען, דא עס איינע גארבע, ווארין צווייא סאה וואר, דאס פערגעססענע ניכט שכחה איזט, זאללטען צווייא גארבען, ווארין צווייא סאה, ניכט פאלגליך אויך ניכט שכחה זיין? זיא ערווידערטען: ניכט זא וויא דוא אורטהיילסט פאן איינער גארבע, דיא אלס גארבענהויפען צו בעטראכטען איזט, דארפסט דוא אורטהיילען איבער צווייא גארבען, דיא אלס צווייא בינדעל ערשיינען · (ז) שטעהענדעס געטריידע, דארין צווייא סאה ענטהאלטען, איזט, ווען פערגעססען, ניכט שכחה · זינד דארין ניכט צווייא סאה, אבער עס קעננטע צווייא סאה ענטהאלטען, זא זיהט מאן דיזעלבע, ווען דיא קערנער אויך דעם טופח[3]) גלייכען, אלס גוטע גערשטענקערנער אן · (ח) דאס שטעהענדע געטריידע רעטטעט דיא גארבע אונד אנדערעס דאנעבענשטעהענדע (וועלכעס פערגעססען ווארדען) · דיא גארבע רעטטעט אבער וועדער דיא אנדערע גארבע, נאך דאס שטעהענדע · — וועלכעס איזט שטעהענדעס, דאס דיא גארבע רעטטעט? אללעס וואס ניכט שכחה איזט, זעלבסט איין שטענגעל · (ט) איין סאה אויסגעריסענעס (איבערהויפט

ב' · דכתיב לעני ולגר הרי ב', ובש"ס ג' לגר ליתום ולאלמנה כתיב: (ו) סאתים · דלא תשוב לקחתו, עומר שאפשר לקחתו יש לו שכחה: יופי כחו · דהא אמרו ב' שכח ג' אינה שכחה: כגדיש · ובגדיש לא שייך שכחה: (ז) קמה · דילפי' שכחת קמה משכחת עומר: טופח · בקמה של שעורי' שנשתדפ' ונעשי' דקים כטופח: רואי' · ואלו הוו הענבים גסים הי' בה סאתים אע"פ שהיא עכשיו דקים, לא הוי שכחה: (ח) הקמה · קמה שלא שכחה שהיתה בצד קמה ששכחה וראשו של שכח' מגיע לקמה שלא שכחה, וכן אם מונחת עומר ששכח אצל הקמה שלא שכחה: העומר · אם הי' עומר שכוח או קמה שכוחה אצל עומר שלא שכח אינו מציל: (ט) עקורה · תלושה: אינן מצטרפין · שיהי' סאתים ולא יהי' שכחה, ודוקא ששכח שניהם, אבל אם שכח עקורה, ולא שכח הקמה, הקמה מצלת העקורה: באילן · סאה פירות תלושין אצל סאה מחוברי': והבצלין · סאה קמה שומי' וסאה

[1]) ב"ה שטיטצט זיך אויף ויקרא י"ט י', ווא צווייא, דער ארמע אונד דער פרעמדע; ב"ש אויף דברים כ"ד י"ט, ווא דרייא, דער פרעמדע דיא ווייזע אונד דיא וויטטווע גענאננט זינד · [2]) ווייל זיא ניכט צו בל תשוב לקחתו געהערט, אינדעס מאן זיא דער שווערע האלבער ניכט טראגען קאן · [3]) טופח איזט היער אפפענבאר פערקיממערטעס קארן, אונד האט זיינען נאמען וואהל פאן דער וואסערפפלאנצע Typha, דערען איינע ארט אויך קעטצכען טרעגט · אויך איינע הילזענפרוכט הייסט אין דער משנה, כלאים א' א' זא, אבער דיזע שיינט היער ניכט געמיינט · דיא ערקלערונג דעם ירושלמי: מילתא, אונד דעם רמ"בם קרטמאן אונד גילבאן זינד בים יעטצט נאך רעטהזעלהאפט · דיא ערקלערונג מילתא פיר μελίνη איזט געוואגט ·

ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶשְׁכּוֹל · וַחֲכָ״א, עוֹלֶלֶת:
(ה) הַמְדַל בַּגְּבָנִים, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מַדֵּל בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, כֵּן הוּא מַדֵּל בְּשֶׁל עֲנִיִּים · דִּבְרֵי ר׳ יְהוּדָה · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל עֲנִיִּים: (ו) כֶּרֶם רָבָעִי, בֵּ״שׁ, אֵין לוֹ הוֹמֶשׁ, וְאֵין לוֹ בִּיעוּר, וּבְח״א יֶשׁ לוֹ · בְּשַׁ״א יֶשׁ לוֹ פֶּרֶט וְיֶשׁ לוֹ עוֹלֶלוֹת, וְהָעֲנִיִּים פּוֹדִין לְעַצְמָם · וּבְח״א כּוֹלוֹ לַבַּעַל: (ז) כֶּרֶם שֶׁכּוֹלוֹ עוֹלֶלוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, לָעֲנִיִּים · אָמַר ר׳ אֱלִיעֶזֶר, כִּי תְבַצֵּר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל, אִם אֵין בָּצִיר, מְנַיִן עוֹלֶלוֹת? אָמַר לוֹ ר׳ עֲקִיבָא, וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל, אֲפִילּוּ כּוֹלוֹ עוֹלֶלוֹת · אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר, כִּי תְבַצֵּר (לֹא תְעוֹלֵל)? אֵין לָעֲנִיִּים בָּעוֹלֶלוֹת קוֹדֶם הַבָּצִיר:
(ח) הַמַּקְדִּישׁ בַּרְמוֹ, עַד שֶׁלֹּא נוֹדַע בּוֹ הָעוֹלֶלוֹת, אֵין הָעוֹלֶלוֹת לָעֲנִיִּים · מִשֶּׁנּוֹדַע בּוֹ הָעוֹלֶלוֹת, הָעוֹלֶלוֹת לָעֲנִיִּים · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, יִתְּנוּ שֶׁכַּר גְּרִידָן לְהֶקְדֵּשׁ · אֵיזֶהוּ הִיא שִׁכְחָה בָּעֳרֵי? כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְפַשּׁוֹט אֶת יָדוֹ וְלִטְלָהּ · וּבַרְגָלִיּוֹת, מִשֶּׁיַּעֲבוֹר הַיְמָנָה:

צעלנען בעערעז, ציזט נאך ר׳ יהודה, איינע טרויבע; דיא גע׳עלעהרטען זאגען: עוללת · (ה) וואר אם וויינשטאק ליפּ־ טעט [1]) דער פּערדיננע, זא וויא דאס זיניגע, אויך דאס דער ארמען; זא זאגט ר׳ יהודה. ר׳ מאיר זאגט: אם זיניגען דארף ער עס, אבער ניכט אן דעם דער ארמען · (ו) בײם פּיעד־ יעריגען וויינשטאק [2]), זאגט ב״ש, פּינדעט ניכט דאס פּינפּ־ טעל, אויך ניכט דיא וועגריימונג שטאטט · ב״ה דאגעגען זאגט: עס מיספּע ביידעם זיין · אויך זאגט ב״ש, עס גע׳עלטע דאבײא פּרט אונד עוללות, אונד דיא ארמען מיספּען דיזע פּיר זיך אויספּלעזען, ב״ה אבער זאגט: אללעם צור קע׳עלטער. (ז) אין אײנעם וויינבערגע, דער לויטער עוללות האט, גע־ הערען זיא נאך ר״א דעם העררן · ר״ע זאגט: דען ארמען. ר״א זאגט דאראויף: עס שטערכט, וועז דוא דיינען וויינגארטען שנייד־עפט זאללסט דוא ניכט בעערען זאממעלן. וועז גון קיינע וויינלעזע, וואהער דען עוללות? ר״ע ערווידערטע איהם: דוא זאללסט אין דיינעם וויינגארטען ניכט בעערענלעזע האלטען, בעדייטעט: אויך וועז לויטער עוללות דא זיינ. אבער וועז דעם זא איזט, וואהרום שטעהט דען: וועז דוא שנייד־עפט? וויל דיא ארמען אן עוללות פּאר דער וויינלעזע קיין רעכט האבען · (ח) וועז אייגער זיינען וויי־ בערג הייליגט עהע דיא עוללות קענטליך וואהרדען, זא געהערען דיזע ניכט דען ארמען; נאכדעם זיא קענטליך וואהרדען, גע־ הערען זיא דען ארמען · ר׳ יוסי זאגט: זיא מיספּען יעדאך דען צינס וויייטערע פּיר׳ם וואכספּען אנם הייליגטהום צאהלען. — וואס איזט שכחה אם אויפּגעצאגענען וויינשטאק? וואס מאן ניכט ווידער מיט אויסגעשטרעקטער האנד פּאספּעז קאן; אונד בײא ליעגענדעם וויין, וויא מאן פּאריבער געגאנגען איזט.

כיתור על זמור׳ וכטמי׳ יש בהם עוללות: נקרנת · נקלנת: עס · דדמי לשכולת שרחשם מגיע לקמח פ״ם מ״ג: יחידי · תשכול שמין לו תשכולות קטנות שוכבים זו על זו חלח מחוברים כשרכיט: תשכול · כשהגרגרים שוכבים זו על גבי זו: (ה) ענייס · חף על פי שיש בהם פחח חו עוללות של ענייס, קשבר ענייי׳ דין שוחף יש להם, ור״מ סבר ענייס דין קונה יש להם ואסור ליגע בהן: (ו) כרם · ל״ד ה״ם כל עוד שחכלו, כמוטע עץ שחכל הו׳ ג׳ שני׳ ערלה וכשכה הל׳ מעלה ספירות חו דמיהן לירושלים יחוכלין בקדושת מ״ש: חין לו חומש · דלח כחיב כי חומש, ובח״ח יכפיהן קדש קדש ממ״ש, וחע״ג דילף ג״ש ממ״ש ומ״ש כריך פדיון, כריך נמי פלוגין, למדרש שחלי׳ וקדר שכלי׳, דל״ת דת״ל פדיון חלח בשבח ג׳ וי׳ כמו מ״ש, מ״כ חי לח הלוגין ה״ח דכילף מעשיות, שהוסף חת דמיו וגלח תשני פדיון: פרט · דכחולין הן חשוכי׳: לעצמן · ומעלי׳ הדמים לירושלים: לגת · דס״ל מעשר שני ממון גבוה הוח, וחין לעניי׳ חלק בהם ובבעלי׳ דורכי׳ העוללות עם שחר היין ומעלי׳ ככל לירושלים, חו פודים ויעלו הדמים ויחכל בירושלים, וכ״ם דתכח פודים וה״ם שמעלי׳ הפירות: (ז) חין לעניים · ורח״ש, דלח תימח כוחיל וחין לעניים בעוללות קודם הבציר יזכה בהן בע״כ קודם הבציר, לכך נחמר כי תבצור, וחע״ג כי תבצור מפרש ר״ח לחם חין בציר, ומ״ל דחין לעניי׳ בעוללו׳ קודם לבציר? י״ל דממילח שמעיקר דחח קודם הבציר עדיין חין בציר, ושיעור בציר ג׳ חשכולות שעושים רביעית: (ח) משנודעו · שכיכר מהו חשכול ומהו עוללות; לעניים · שחין לחם מקדיש דבר שחינו שלו, וחף על גבי כלוכסחות: ולויטלה · ממקום שנזכר: משיעבור · דכל זמן בח״ע חשיב כחומן וחסור לשוב ממומן לחומן:

[1]) ויקע פ׳ ג׳ מ׳ ג׳. [2]) דיאסעז פּריכטע הייליג זיכ מוכך תייער תויסלעזונג כיבדיכען, וועז מען זיא תויסער ירושלים פּירצלעהרען ווילל.

חַגַּת אוֹ בְּצַד הַמַּפְרֵצָה · וּשְׁאָר כָּל חַוָּתִים, שָׁנִים שִׁכְחָה וְשִׁלְשָׁה אֵינָן שִׁכְחָה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שִׁכְחָה לַחַוָּתִים : (ב) זַיִת שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁלִּשְׁנֵי מַלְבְּנִים, וְשָׁכְחוּ, אֵינוֹ שִׁכְחָה · זַיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָאתַיִם, וְשָׁכְחוּ, אֵינוֹ שִׁכְחָה · בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמָן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ, אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ, אֲפִילּוּ כְּזַיִת הַנִּטּוֹפָה בְּשַׁעְתּוֹ, וְשָׁכְחוּ, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה · כָּל זְמָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחְתָּיו, יֵשׁ לוֹ בְּרֹאשׁוֹ · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, מִשֶּׁתְּהַלֵּךְ הַמְחַבֵּא : (ג) אֵיזֶהוּ פֶּרֶט? הַנּוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַבְּצִירָה · הָיָה בוֹצֵר, עָקַץ אֶת הָאֶשְׁכּוֹל חוֹסְבֵךְ בֶּעָלִים, נָפַל (מִידוֹ) לָאָרֶץ וְנִפְרַט, חֲרִי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּלְכָּלָה תַּחַת הַגֶּפֶן, בְּשָׁעָה שֶׁהוּא בוֹצֵר, חֲרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים · עַל זֶה נֶאֱמַר, אַל תְּסֵג גְּבוּל עוֹלִים : (ד) אֵיזוֹהִי עוֹלֶלֶת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָתֵף וְלֹא נָטֶף · אִם יֵשׁ לָהּ כָּתֵף אוֹ נָטֶף, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · אִם סָפֵק, לָעֲנִיִּים · עוֹלֶלֶת שֶׁבַּאֲרֻכּוֹבָה, אִם נִקְרֶצֶת עִם הָאֶשְׁכּוֹל, חֲרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאִם לָאו, חֲרִי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים · גַּרַר יְחִידִי,

שטעהט; בייא אנדערן עהלבייטען אבער זינד צווייא שכחה, דרייא אבער ניכט[1] · ר' יוסי זאגט: עס גיבט קיינע שכחה בייא עהלבייטען[2] · (ב) איין עהלבוים דער אונטער דרייא רייהען, וועלכע צו צוויי פעלד־פיערעקקען גערעכנעט, איז דער מיטטע זיך בעפינדעט אונד פערגעסטען ווירד, איזט ניכט שכחה · — איין עהלבוים דער צווייא מאל טרעגט, איזט, וועו פערגעסטען, ניכט שכחה · — איז וועלכעם פאללע איזט דיעס[3] בעשטיממט? וועו מען נאך ניכט דארף אנגעפאנגען האטטע, אבער וועו מען בעריים אנגעפאנגען האטטע, זא פינדעט זעלבסט בייס עהלבוים פאר נטופה איז זייגער צייט, וועו פערגעסטען, דיא שכחה שטאטט · — זא לאנגע דער ערער עטוואס אונטער דעם בוימע האט, גע־הערט איהם אויך אללעס אם וויפעל · ר' מאיר זאגט: בייס דער וויהלשטאק[4] וועגגעטהאן ווירד · (ג) וואס איזט פרט? וואס איס וויינלעזען אבפעללט · וועו דער שניטטער איינע טרויבע שניידעט, דיזע אבער זיך אין בלעטטער פערוויקקעלט, דאדורך נידערפעללט אונד בעערען דאפאן זיך אבלעזען, זא געהערען זיא דעם העררן · — וועו דען קארב אונטער דען וויינשטאק זעטצט וועהרענד ער שניידעט, דער בערויבט דיא ארמען, פאן איהם הייסט עס: פערריקקע ניכט דיא גרענצ־צייכען דער עמפארקעממלינגע · (ד) וואס איזט עוללת?[5] יעדע טרויבע דיא קיינע גערדענגטע זייטען־טרייבפען אונד קיינע דיכטע ענדטרויבע האט[6] · וועו איינס פאן דיזען דא־ראן איזט, געהערט דיא טרויבע דעם העררן, וועו איין צוויי־פעל איזט, דען ארמען · עוללה אן איינער רעבע[7] געהערט, וועו זיא מיט דער טרויבע צוגלייך געשניטטען וועררען קאן, דעם העררן, וא ניכט, דען ארמען · איינע טרויבע מיט איינ־

לפ אמר ר' יוסי אלא בזמן שלפ הי' זיתים מצוי, אבל בזמן שזיתים מצוי מודה ר' יוסי, וכן מי שכל זיתיו שופכני' יש לסס שכחה : כגיס . כ' לילקי זיתי' : (ב) ג' שורות · ושכח שלילקי האמצעי היכו שכח' דדמי לעמדו העגיים כפניו עפ"ס מ"ז : כד"ה · לאתכי' דזית הנטוף' כשעתו קל מהדר ואומר כד"ה בזמן שלפ התחיל בה, אבל חס התחיל בה, הוי שכחה עד שיבי' כו סאתים ; כשעתו · סרכה דריש נקיט דטפי הוה רבותא לפי' בנטוף' כל הצכה : תתתיו · שכח כרחב הזית היכו שכחה כ"ז שיש לו עדיין תחת האילן שלפ לקט ; מקבל · תע"ם שאין לבעל הבית תחת האילן לפ הוי שכח' עד שהלך המקבל לבדוק במקבולות הזיתים · (ג) תחת · שיפול הפרט לתוכן ; גוזל · דבכוונתו זכו בו העניים קודם שיגיע לארץ ; (ד) כתף · שרביט האמצעי של האשכול וכו מפורש בעבולות קטניס, וכשהן שוכבין זה על זה כמשמעו על כתף הכירו, וכשהן מפוזרין אין בהן כתף ; נטף · גרגרים המפוברים בסוף השרביט : ספק, שברחים שוכבים והיכו שוכבים : שבארכובה · עבולות הרבה תלוי'

---

[1] זיהע לעהן פ' ו' מ' ה' . [2] ער זאגט דיעס זו וויינער צייט, וואו דער קריעג מיט קייזער האדריען פאסט אללע עהלבייטע נערר, שטערט האטטע . [3] וואו עס שייבט בעזיהט זיך דיזע בעמערקונג אויף אללע פאלערר אנגעשבעהען פעללע; דאך זיכר דיא קאמ־מענטאטארען אוכאייבער דאריבער אוכר בעזיהען זיא וויייסט עבער אויף דען ערשטען זאטז אין מסכה ת' . [4] איין שטאפ וואפיט מען צוויסען דען בלעטטערן וועלכע אום פערשטעקט אליפען הבאוטלאגען . [5] זיהע ויקרא יט' י' . [6] זו ווירד כתף אוכר נענ, דער וואהרשבייזוכ נאך, ערקלערט . [7] ארכובה איינעבוגלייך אין בוג, היער איין קלאטען, אן וועלכעם מען איינע רעבע מיט מעס־רערן טרויבען אבשניידעט .

לְהָיוֹת מוֹצִיא מִלְּפָסוֹ׃ (ה) אֵין פּוֹחֲתִין לָעֲנִיִּים בַּגּוֹרֶן מֵחֲצִי קַב חִטִּים וְקַב שְׂעוֹרִים · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, חֲצִי קַב, קַב וְחֲצִי כּוּסְמִין, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת, אוֹ מָנֶה דְּבֵילָה · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר פֶּרֶס · חֲצִי לוֹג יַיִן · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, רְבִיעִית · רְבִיעִית שֶׁמֶן · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁמִינִית · וְשֶׁאַר כָּל הַצְּרוֹת, אָמַר אַבָּא שָׁאוּל, כְּדִי שֶׁיְּמַכְּרֵם וְיִקַּח בָּהֶם מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת׃ (ו) מַדָּה וּ אֲמוּרָה בַּבַּהֲנִים וּבַלֵּוִים וּבְיִשְׂרְאֵלִים · הָיָה מַצִּיל, נוֹטֵל מֵחֶצְיָה וְנוֹתֵן מֵחֶצָה · הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם, וְהֵן מְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶן׃ (ז) אֵין פּוֹחֲתִין לֶעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן מֵאַרְבַּע בָּאִין בַּסֶּלַע · לָן, נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לֵילָה · שַׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת · מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, לֹא יִטּוֹל מִן הַתָּמְחוּי · מָזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת, לֹא יִטּוֹל מִן הַקּוּפָּה · וְהַקּוּפָּה נִגְבֵּית בְּשָׁנַיִם, וּמִתְחַלֶּקֶת בְּשָׁלֹשָׁה׃ (ח) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז, לֹא יִטּוֹל

טימערס איזט, אויס דעם קעפּסעל דען צעהנט צו געבען · (ה) מאן גיבט דען ארמען אויס דער טענגע (אלס ארמענ־צעהנט) ניכט וועניגער אלס אין דאלבעס קב ווייצען אונד אין קב גערשטע · ר״מ זאגט, אויך דאפּאן נור אין האלב; אנדערטהאלב קב דינקעל אונד אין קב טראקקענער אדער איינע מנה געפּרעסטער פייגען · ר״ע זאגט; דיא העלפּ־טע · אין האלבעס לוג ווין · ר״ע זאגט; אין פּיערטעל · אין פּיערטעל עהל · ר״ע זאגט; אין אכטעל · בייא אללען איבריגען פּרינציפּיען, זאגט אבא שאול, זא פּיעל דאס דער ארמע זיא פּערקויפּען אונד דאפּיר שפּייזע צו צוויי־א מאהל־צייטען קויפּען קענען · (ו) דיס מאאס איזט בעשטימט, דער עמפּפּענגער זייא אין כהז, לוי אדער ישראל · — ווילל מאן פּיר אייגענע ארמע פּערוואנדטע צוריקבעהאלטען, זא קאן מאן אינען טהיל בעהאלטען אונד אינען טהייל גע־בען · דאס אינער דאן נור וועניגעס, זא גיבט ער עס דען ארמען דין אונד זיא טהיללען אונטער זיך · (ז) מאן גיבט דעם פּאן ארט צו ארט וואנדערנדען ארמען מינדעסטענס אין בראט פּיר אין פונדיון (בייא דעם פרייז) פּאן פּיער סאה פּיר אין סלע[2] · איבערנאכטעט ער, גיבט מאן איהם דען נאכטלאגער בעדארף · איזט שבת, גיבט מאן איהם שפּייזע צו דרייא מאהל־צייטען · — ווער שפּייזע צו צוויי־א מאהלצייטען האט, דער נעהמע ניכטס אויס דער עפּפּענטל־פּען שיסעל[3] · וועך שפּייזע צו פּיערצהן מאהלצייטען האט, נעהמע ניכטס אויס דער ארמענביכסע · איבריגענס ווירד דיא אינ־נאהמע דער ארמענביכסע שטעטס פּאן צוויי־א פערזאנען בעזארגט, אונד צור פּערטהיילונג מיסען דרייא אנווועזענד זיין · — (ח) ווער צווייהונדערט זוז בעזיטצט, זאלל ניכט

[2] מכס לויט לויף נעווילכט, עכשהלטענד (25 סלעים) כוכדערט דינר, לויף דיבר זענכס דרילכמען חדער וזוזים, לויף זוז דאס נעווילכט פּלן זעכצעהן נערשטענקערנערן; לויף זח עכטהעלט צוויי־ל כוכדיון, לויף כוכדיון צוויי־ל לויסר · [3] זיהע דיא מסכה ק׳ · [4] דיא תרומעכפּהרשטע־פער זעמומעלטען טענלף כיטורלילען צור שפּייזוכ דער תרמען ·

אלא כי׳ דרכם לחלק מעשר עכי תורו חלא כשכלי׳, ת״כ כקליפים נסגו לחלק; נקוף · דדבר מועט הוא ואין דרך להוציא מהן שמן ובמקום שנהגו למסקן כאתן; מלפסו · כשנתת לעשר מעשר מתוך הקדרה או מחפה: (ה) לעניים · כשמחלקים מעשר עכי כגורן, דצריך ליתן לו כדי שכשו לפי שעוכו מוציא עם ליקח, אבל בבית מחלק כפי רלונו; מכה · משקל ק׳ דינר וכל דינר ל״ו גרעיכי שעורות; דכלה · תלכי׳ יבשי׳ וכמכרי׳ במשקל: פרס · הוי מכה וכשמחלק בביתו מחלק כרלונו ולא כתכו חכמים שיעור: (ו) בכסנים · שמחלקים מ״ע שלפס בגורן, ת״כ בעניי כהנים ולויס, דסד״ח כיון שיש להס תרומות ומעשרות לא נתכוין להת להס: ביערלים · שמחלקים מ״ע בגורן: מגיל · בגורן שרוצה להגיל לקרובי העניים; מחצה; ונצריכין לקרובי ואס לאחר שגגיל בעאר לו דבר מועט ואין לו לשיעור ליתן לעניים כל״ל; (ז) מכבר · כשמכרים ד״ס בסלע וכסאס סיח י׳ קכין בחצי ד׳ סלין כ״ד קכין סרי סוא מ״ח חצי קכין, וכסלע ד׳ דינרין, והדינר ו׳ מעות, והמעה כ פונדיות, סרי מ״ח פונדיות למ״ח חצי קכין, אבל לפי שהכתוב משתכר שכר מלאכתו ואפילו חצי, בחצי כסף רוצה פקה בפונדיות, לפיכך כשנותנין לו הכותח נותנין לו חצי קב וכשנותנין לו פת נותנין לו רובע פקה שהיא ו׳ ביצים: ליתה · מטה וכרים וכסתות: התמחוי · שנגבת בכל יום תבשיל מבעל הבית: פקופה · נגבת בכל ע״ש: כשני · שממשכנין על הנדקה, ואין עושין שררה על הצבור פחות משנים: מג · שהיו כהיכי ממונו שמתחלקת כפי טורך העני ורוב בניו, והתמחוי נגבת ג״כ בני לפי שהכף לגבייתה מתחלקת ואין לטרוח ולבקש לו שנ׳ דחלו גבייתה בין בקופה בין בתמחוי אין צריך ג׳ דאין

פרק ח

מֵאֵימָתַי כָּל אָדָם מוּתָּרִין בַּלֶּקֶט? מִשֶּׁיּוֹלְכוּ הַנְּמוּשׁוֹת · בַּפֶּרֶט וָעוֹלְלוֹת? מִשֶּׁיּוֹלְכוּ הָעֲנִיִּים בַּכֶּרֶם וְבָאוּ · וּבַזּוֹתִים? מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה · אָדָר יְהוּדָה, וַהֲלֹא יֵשׁ שָׁאִינָן מוֹסְקִין אֶת זֵיתֵיהֶם אֶלָּא לְאַחַר רְבִיעָה שְׁנִיָּה? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵי הֶעָנִי יוֹצֵא, וְלֹא יְהֵא מֵבִיא בְּאַרְבָּעָה אִסָּרוֹת: (ב) נֶאֱמָנִים עַל הַלֶּקֶט וְעַל הַשִּׁכְחָה וְעַל הַפֵּאָה בְּשַׁעְתָּן, וְעַל מַעֲשֵׂר עָנִי בְּכָל שָׁנָתוֹ, וּבֶן לֵוִי נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְאֵינָן נֶאֱמָנִין אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבְּנֵי אָדָם נוֹהֲגִין בֵּן: (ג) נֶאֱמָנִים עַל הַחִטִּין, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַקֶּמַח, וְלֹא עַל הַפַּת, נֶאֱמָנִין עַל הַשְּׁעוֹרָה שֶׁל אוֹרְז, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו, בֵּין חַי בֵּין מְבוּשָׁל · נֶאֱמָנִין עַל הַכּוּסְבָּר, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַגְּרִיסִין, לֹא חַיִּין וְלֹא מְבוּשָׁלִין · נֶאֱמָנִין עַל הַשֶּׁמֶן לוֹמַר, שֶׁל מַעֲשֵׂר עָנִי הוּא, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו לוֹמַר שֶׁל זֵיתֵי נִיקּוּף הוּא: (ד) נֶאֱמָנִין עַל הַדָּרָק חַי, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַמְבוּשָׁל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת

פֵּאן וואָ אַן, אויט יִעדערמאַן דִיא נאַכְלעזע געשטאַטעט? זאַבאלד דיא שוועכְלינגע[1]) געהען; אונד דאס בעערענ= וויינענאַכְלעזען, זאַבאלד דיא ארמען צום צוויטען מאל הינ= געהען · בייא עהלבייסען האט יעדער דיא נאַכְלעזע, זאַבאלד דער צוויטע רעגען פֵּעללט[2]). ר' יהודה זאגט: עס גיבט יא אבער לייטע, דיא ערשט נאך דעם צוויטען רעגען אייהרע עהלבייסע אבלעזען, דאהער בעסער, זאַבאלד דער אויס= געהענדע ארמע ניכְט מעהר פֵּיר פֵּיער איסר מיטברינגט[3]). (ב) דיא ארמען זינד בעגלויבט איבער לקט, שכחה, פאה אין איהרער צייט, אונד איבער ארמענצעהנט[4]) אין זיינעם גאנצען יאהרע; דער לוי איזט אימער בעגלויבט[5]). דאך איזט מאן נור בעגלויבט בייא דינגען, דאראן דיא מענשען זא צו פֵּערפֵּאהרען פֵּפֵלעגען. (ג) זא זינד דיא ארמען בעגלויבט איבער ווייצען, אבער ניכְט איבער מעהל, אויך ניכְט איבער בראט[6]). זיא זינד בעגלויבט איבער ריז אין דער עהרע (אדער הילזע) ניכְט אבער איבער ריז זעלבסט, ראה אדער געקאַכְט; איבער באהנען, אבער ניכְט איבער באהנענ= גרויפֵען, ראהע אדער געקאַכְטע. זיא זינד איבער עהל בעגלויבט, צו זאגען ער זייא פֵּאם ארמענצעהנט, אבער ניכְט, ער זייא פֵּאן דען אבגעשלאגענען אליפֵען[7]). (ד) זיא זינד בעגלויבט איבער ראהעם קרויט, אבער ניכְט איבער געקאַכְטעם, עס זייא דען, מאן דאבע גוד איין וועניגעם, ווייל עס דאן זיטטע דעם אייגע=

פרק ח בלקט · וה"ס כשכחה ופאה: הנמושות, זקני' הסולכים על משענתם, ה"כ לקוטי כתר לקוטי לז כבר נתיאשו העניים ממותם שלם, וכזיתים לח תבא כמושות, מפני שהוא עת נכה וחין יוצאי' חלח הכחורים; ויכוחו · שלקטו וחזרו וכלו פעם ב': רביעה · סתר ע"ם שמוליד לתרן, ה"כ ע"ם רבוע שמשכיב הערפ · וזמן הרביעה בשבע כיכוכים כ"ג במרקשון, וי"ח שהוח י"ו במרקשון; בד' ליסרו · כ' פוכדיון, דכבר כפוכדיון הוח מזון שתי סעודות, וכיון שחיכו מוציח כ"ם לו וכ"ם לחשתו חיכו יוצח ללקוט: (ב) בלקט · תלי' ושעורי': בשעת הקלור ופטור מן המעשרות: שכחה · בשבת ג' וכשבת ו'; לעולם · על המעשר ולח כשבדו שלח ספרים תרומת מעשר; נוסגין כן · מפרש וחוזל: (ג) הקטין · לומר על לקט שכחה זפאה ומעשר עני הם: פקמה · לומר שכיתין לו פקמה לו פת מעשר עני, לו לקט שכחה פאה, כגון שלח כתו עניי', וכע"ה טוחנו ולפאה לשמור לעניים, שדבר זה חינו מצוי · וחם תומר חני טחנתי ולפיתי מן התבוחה של לקט כו' נחמן, וחינו נחמן על הקמח, חמנו, דחי בעי חמר שטחנו קמח דמאי שחין דרך לחלק קמח, הוו כמו עדיס וחין מגו במקום עדי'; בשעורה ·

[1]) הנמושות הייסט נאך ווייטען וואך שווחכטען, כאך תמדערן: דיא וואך קריקקען נעהען. [2]) ד' ל' חס עגדע דעם וחכטען מחכטעם. [3]) ח"סר, לחטייטים asser, וחייבו קלייבו מיבלע, לפיכר מלן וכונעפעהר ליין בראבכטן קויפען קלענטע, דלם ליינען מיבעלען זעטטינטע · וועך דער תרומע ניכט פיר פיער פיסר וויינבריגנען קלענטע, זי לפיכטע עם ליסס דיא מיבע ניכט מעהר הינלונעהען. [4]) דער שטעטם ווים בריטטען וואך זאכסטען יאהרע נעגעבען ווירד. [5]) נעמלך בעגלויבט, דלם דיא פריכטע פעהבטפרייא זינד וואך יעדער זיא קויפען לדער נעניסען דירפע. [6]) דלם דים פיר"ם תרומערבט נעגעבען זייא, דען דלם ווייז ניכט וויבלך. [7]) נעמלך דער נחבלשוא; וואך דער גרוכד, וויל מלן טוים ומבינען פריבטען קיין עהל פרעסט.

מַסֶּכֶת דְּמָאי

דאס ווארט דמאי בעדייטעט צווייפעלהאפטעס, נעמליך פריכטע, פאן דענען מאן, ווען מאן זיא פאן איינעס עס הארץ, אדער דער געזעטצע ניכט קונדיגען לאנדמאננע קויפט, ניכט ווייס, אב דיא געביהרען אדער אבגאבען בערייטס דאפאן ענטריכטעט זייען אדער ניכט. דער תלמוד ערקלערט דאס ווארט עטימאלאגיש אלס בעשטעהענד אויס דען צווייא ווארטען: דא מאי, וויא איזט עס דאמיט? — צור פערמיידונג דעס גענוסעס פאן זאלכען צווייפעלהאפטען פריכטען איזט פערארדנעט ווארדען, דאפאן ערשטליך איין הונדערטסטעל אלס צעהנט פאס צעהנט פיר דען פריסטער אבצוזאנדערן, דאן אויך אין זיינער צייט דען צווייטען צעהנט, וועלכער אין ירושלים פערצעהרט אדער אויסגעלעזעט ווערדען מוס. דאגעגען ברויכט מאן וועדער דען ערשטען צעהנט, נאך דען ארמענצעהנט דאפאן צו געבען, דען יענער קאממט דעס לוי צו, דיזער דען ארמען, אונד ביידע קעננען איהן רעכטליך נור פארדערן, ווען זיא נאך דעס אללגעמיינען גרונדזאטצע: ווער פאס אנדערן עטוואס פאן רעכטסוועגען ערלאנגען ווילל, האט דען בעווייז צו פיהרען,,. בעווייזען קעננטען דאס דיזע אבגאבע נאך ניכט דאפאן ענטריכטעט זייא. אויך איזט פאן דמאי ניכט נאכמאלס איינע תרומה גדולה (גראסע העבע) צו נעהמען, אינדעס דיא פארויסזעטצונג יעדעסמאל גילט, דאס זיא זעלבסט פאן דען אונקונדיגען שאן ענטריכטעט זייא, ווייל מימאנד זיא פערנאכלעסיגע. — אונטער דעס טיטעל דמאי ווערדען נור פאלגענדע פונקטע בעהאנדעלט: דיא אויסנאהמען, בייא דענען דיא בעדענקליכקייט וועגען דמאי ניכט שטאטט פינדעט; דיא פערשידענהייט פאן דמאי אונד ודאי (ד' ה' וואפאן דער צווייטע צעהנט בעשטיממט נאך ניכט געזאנדערט איזט) אין בעטרעף דעס צווייטען צעהנט; פערנער איינצעלנע פעללע, וועלכע אויסנאהמען פאס דמאי = געזעטץ בילדען; פערשידענע רעכטע בייא דמאי=פריכטען; דיא ארט דער פערמליכען בעגלויביגונג דער פערזאנען אין בעטרעף איהרער אויסזאגע איבער דמאי, אונד דאס פערהאלטען בייא קויף אונד פערקויף, פערנער ווען מאן דמאי געבען דירפע, אונד דיא פעללע אין דענען מאן דמאי, וועלכעס מאן וועגגיבט, ערשט פערצעהנטען מיססע. דיא ארט דער בעגלויביגונג וועגען דער צעהנטען; דיא ארט דער נאמענבענעננונג דעס צעהנטען אונד דיא פערצעהנטונג איינעס געגענשטאנדעס דורך איינען אנדערן. פערהאלטונגסרעגעלן בייא פאכטונגען אונד אין איינינגען אנדערן פעללען, ענדליך פערהאלטונגסרעגעלן אין בעצוג אויף אונבעגלויבטע, פערנער דיא ארט דער אבזאנדערונג דער צעהנטען אין איינצעלנען פעללען אונד בעזאנדערס פאן געמישטען פריכטען, דערען איין טהייל שאן פערצעהנטעט איזט. — איבריגענס וואללע מאן בעמערקען, דאס דער קירצע וועגען דער אויסדרוק דמאי אפט געברויכט ווירד פיר: דיא אויף דמאי האפטענדען פפליכטען.

פרק א

הַקַּלִּין שֶׁבַּדְּמָאי, הַשִּׁיתִין, וְהָרִימִין וְהָעוֹזַרְדִין וּבְנוֹת שׁוּחַ, וּבְנוֹת שִׁקְמָה, נוֹבְלוֹת הַתְּמָרָה,

פאלגענדע דינגע זינד דער דמאי פפליכט ענטהאבען[1]: אונטער דען בלעטטערן וואכסענדע פייגען, קאננארען, מיספעלן, דיא פריכטע דער ווייסען פייגע אונד דער זיקאמארע,

פרק א דמאי. תבואה הנקח מע"ה, והחבר הלוקח מע"ה פירות מחויב להפריש תרומת מעשר, ומעשר שניאם הוא שנת מעשר שני, שלא לאכלו בטומאה, אבל תרומה גדולה שהיא במיתה לא נחשדו ע"ה עליה, ועוד אפי' חטה אחת פוטרות כל הכרי, ומעשר ראשון ומעשר עני א"צ להפריש שהכהן והעני הוו ה"מ, וע"ה צריך לקרות לו שם כדלקמן מ"ג פ"ד, ובאלו

---

[1]) נאך דעס ירושלמי: שיתין — שהן יוצאות תחת העלין; רימין — כנדי, ואהרשייגליך ריכטיגער: כנרי, κοννάροι, נאך רמ"בס ארבאיס: אלנבק, וועלכעס Lotus Cyrenaica ווערע, דאך איזט דיס ניכט צופערלעססיג. — עוזרדין — טולש, וועלכעס ווארט אונבעקאנגט; עולשין וויא ר' שמשון ליזט, ווערע intybus, דאס היער ניכט געמייינט זיין קאן; נאך רמ"בס ארבאיס אלזערור דאס איזט: מיספעל. — בנות שוח — תאיני חיורתא. — בנות שקמה — תאיני דולבי; נאך רמ"בס אלגיוס, זיקאמארע. דיא פרוכט דער ווילדען זיקאמארע ווירד ניא רייף, דיא דער גוטען ווירד ערשט רייף נאכדעם זיא איינגעשניטטען. — גופנין — שלהיגופני. נצפה — פרחה, נאך רמ"בס: קפאד איס ארבאישען.

פאה פרק ח

לָקֵט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי · הָיוּ לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִילוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ בְּאַחַת, הֲרֵי זֶה יָשׁוּל · הָיוּ מְמוּשְׁכָנִין לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לְכְתוּבַת אִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זֶה יָשׁוּל · אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִמְכּוֹר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ : (ט) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים וְהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם, הֲרֵי זֶה לֹא יָשׁוּל · וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְטוֹל וְנוֹטֵל, אֵינוֹ מֵת מִן הַחֻקָּה*) עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת · וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְטוֹל וְאֵינוֹ נוֹטֵל, אֵינוֹ מֵת מִן הַחֻקָּה עַד שֶׁיִּפְרְנֵס אֲחֵרִים מִשֶּׁלּוֹ · וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר, בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ · וְכֵן דָּנִין שֶׁדַּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ לֹא חַגֵּר וְלֹא סוֹמֵא וְלֹא פִּסֵּחַ, וְעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאַחַד מֵהֶם, אֵינוֹ מֵת מִן הַחֻקָּה עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּאַחַד מֵהֶם שֶׁנֶּאֱמַר, וְדוֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ · וְנֶאֱמַר, צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדּוֹף · וְכָל דִּין שֶׁלּוֹקֵחַ שׁוֹחַד וּמַטֶּה אֶת הַדִּין אֵינוֹ מֵת מִן הַחֻקָּה עַד שֶׁיַּעֲנִיו בְּהוֹת · שֶׁנֶּאֱמַר וְשׁוֹחַד לֹא תִקָּח, כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים :

לקט, שכחה, פאה אונד ארמענצעהנט נעהמען · דאס ער אבער אויך נור איינען דינר וועניגער אלס צווייהונדערט, זא מאג ער, זעלבסט וועז אידם טויזענד מאוך איינ= מאל געבען, עס מאנגעהמען · איזט זיין פערמעגען דעם גלייביגער אדער פיר דאס פערשריבענע פרויענגוט פערפפענ= דעט, זא דארף ער אננעהמען : אויך פערפפליכטעט מאן איהז ניכט זיין הויז אדער זיינע גערעטהע צו פערקויפען · (ט) וואר אבער אויך נור פונפציג זוז האט, אונד דאמיט נע= שעפטע טרייבט, דער נעהמע ניכטס אן · איבערהויפט, וואר ניכטס צו נעהמען ברויכט אונד דאך ניממט, שטירבט ניכט אים העהרן אלטער אהנע אנדערער מענשען בעדורפט צו האבען [1]; וואר הינגעגען בעדירפטיג איזט צו נעהמען אונד דעננאך ניכט ניממט, ערלעבט נאך דיא צייט, אנדערע פאם זיניגען צו פערפפלעגען · פאן אידם זאגט דיא שריפט: (ירמיה י"ז ז') געפריזען זייא דער מאן, דער אויף גאטט פער= טרויעט, דעסטען צופערזיכט גאטט איזט · עבען זא ערגעהט עס יעדעם ריכטער, דער דען ריכטערליכען אויסשפרוך נאך דער וואהרהייט ערטהיילט · עבען זא וירד וואר וועדער לאהם נאך בליבט, נאך הינקענד איזט, אונד זיך דאך זא שטעללט (אום ארמענשפענדע צו ערלאנגען) עס ערלעבען, דאס ער זא וועדע; וויא עס (משלי י"א כ"ז) הייסט: וואר אונגליק ערזוננט, דעם קאממט עס צו; אויך הייסט עס: (דברים כ"ג ח') דוא זאללסט נור נאך גערעכטיגקייט שטרעבען [2] · זא אויך יעדער ריכטער, דער בעשטעכונג ניממט אונד דאס רעכט פערדרעהט, ווירד עס ערלעבען, דאס זיינע אויגען זיך טריבען, וויא עס הייסט: (שמות כ"ג ח') בעשטעכונג גים ניכט אן, דען דיא בעשטעכונג בלענדעט דיא זעהענדען .

(*) אינו נפטר מן העולם

כתן דין, לפי שאים נותן כנדבת לבו · וי"מ לפי שידוע שכוס כל אחד כמה יתן : (ח) מאתים . מספיקין לו לעשה לכבוד ולמזונות : זוז . של מדינה : חסר . וה"ה כשנחסר לו מזון כמשנה לעיל : חלף . עיין פירושו מי"ג פ"ה דלקוטת : לכתובת . לפי' יושבת תחתיו : תשמישו . שמשמש בהן כשבתות וי"ט, וה"מ כשבא ליטול לקט כו' בשעה דהייט ממש שמלילין לו קריבי מאל אם בא ליטול נדקה כפרקים אין מניחין אותו ליטול אפילו לקט עד שימכור כלי תשמישו : (ט) מחזיק · דמחזיק דעבדים טבין כמאתים דלא עבדים : כפטר . מאחר שאינו תולה בטחונו בקונו, עושה שיפטר מהר מן השוק, ויצטרך לבריות, אבל כשצריך ואינו נוטל אתולה בטחונו כו' שכרו מיזקין ויפרנס כו' מש"ה תני הכא לינו את מחזיקה ולעיל תנא לינו כפטר : ואינו . שדוחק עצמו במלאכה ומקפיד במעשה ידיו כדי שלא יתפרנס מאחרים, אבל אם אין מעשה ידיו מספיקין לו, ומשגיח עצמו בחיי נער קרובים למיתה, עז"ש וכל שצריך ליטול ואינו נוטל הרי הוא שופך דמים, ואסור לרחם עליו בלב . מ"ב אסור להמניעו לו תחבולות ליתן לו, על עצמו לא אם כ"ש על אחרים, דטעמא דשצריך ליטול ואינו נוטל זוכה לפרנס אחרים משלו, משום דאינו רוצין שדוחק מ"ע במעשה ידיו ואם על עצמו ובודאי ג"כ הוא אם על אחרים משום ואהבת לרעך כמוך, אבל כשמשגיח מ"ע ואינו אם על עצמו, מ"כ גם על אחרים לא יהום, ואף כשיהיה לו לא יפרנס כו' : מגר· כת' מרגליו : כסף · כב' רגליו :

---

*) ד' ה' פערפעלט זין דיא שטרافע, זוירקליך זו פערהרמען, זומד ביטטערע נאטה זו שמפפיגדען · **) דיא לעזעהרטען זימ לא דיזער מצנא זעהר פערשיעדען · עם זיינט דאס דיזער פערם אבען חלק נלאסקע זו דער כעמערקונג. איכעד ריכטער הין נעהערט ·

וּלְהַלָּן, פָּטוּר מִן הַדְּמָאִי • חַלַּת עַם הָאָרֶץ, וְהַמְּדוּמַע, וְהַלָּקוֹחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּשְׁיָרֵי הַמְּנָחוֹת, פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי • שֶׁמָּן עָרֵב, בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין: (ז) הַדְּמָאִי מְעָרְבִין בּוֹ, וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ, וּמְבָרְכִין עָלָיו, וּמְזַמְּנִין עָלָיו, וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ עָרוֹם, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת • הָא אִם הֶקְדִּים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם • שֶׁמָּן שֶׁהַגַּרְדִּי סָךְ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו חַיָּב בַּדְּמָאִי, וְשֶׁהַסּוֹרֵק נוֹתֵן בַּצֶּמֶר פָּטוּר מִן הַדְּמָאִי •

אונד ווייטער הינוים, איזט אללעם פֿרייא פֿאן דמאי • — דיא חלה [1]) (בראשאבגאבע) איינעם אונערפֿאהרענען, פֿערנער געמישטע [2]) פרוכט, פֿערנער וואם פֿיר לעזעגעלד דעם צווייטען צעהנטען געקויפֿט איזט, פֿערנער דיא אבערבלייבזעל פֿאן אפפֿערגאבען, זינד פֿרייא פֿאן דמאי • — מיררהעזעהל [3]) איזט נאך ב"ש פפֿליכטיג, נאך ב"ה פֿרייא • (ז) מיט דמאי קאן מאן דיא גרענצען דער שבת = וועגע פֿעראייניגען [4]) אונד דיא גאסטען אין פֿערבינדונג ברינגען; מאן קאן דאריבער דען שפּייזעגעגען אונד דיא פֿארבעריטונגספֿארמעל בייט טישזעגעגען שפרעכען [5]); מאן קאן דאפֿאן דיא אבגאבען, זעלבסט ענטקליידעט, אונד אים צווילידט (פֿאר שבת [6]) אבזאנדערן; אויך וועגן מאן דען צווייטען צעהנטען פֿאר דעם ערשטען אבגענאממען, איזט ניכטס דאבייא • עהל, וואמיט דער וועבער זיינע פֿינגער בעשטרייכט, איזט דעם דמאי אונטערווארפֿען; וואם דער וואללקעממער אן דיא וואללע טהוט, איזט פֿרייא •

פ ר ק ב

וְאֵלּוּ דְּבָרִים מִתְעַשְּׂרִין דְּמַאי בְּכָל מָקוֹם, הַדְּבֵילָה וְהַתְּמָרִים וְהַחֲרוּבִין הָאוֹרֶז וְהַכַּמּוֹן • הָאוֹרֶז שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ פָּטוּר: (ז) הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת נֶאֱמָן, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לוֹקֵחַ, וְאֵינוֹ מִתְאָרֵחַ אֶצֶל עַם הָאָרֶץ • ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמִּתְאָרֵחַ אֶצֶל עַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן •

פֿאלגענדע דינגע אונטערליגען דער צעהנטפֿליכט אלס דמאי אן אללען ארטען [7]) • געפֿרעסטע פֿייגען, דאטטעלן, יאהאנניסברויט, ריים אונד קיממעל • ריים פֿאם אויסלאנדע יעדאך, וועו מאן דאפֿאן געברויך מאכט, איזט פֿרייא • (כ) וועד עם אויף זיך ניממט [8]) בעגלויבט צו זיין, דער טוט אללעם, וואס ער איסט, וואס ער פֿערקויפֿט אדער קויפֿט [9]) פֿערצעהנטען, אונד דארף ניא בייא איינעם (דעם געזעטצעם) אונקונדיגען אלס גאסט אינקעהרען • ר' יהודה זאגט: אויך דער בייא איינעם אונקונדיגען איסטעט, קאן בעגלויבט זיין •

הכל לכהן, ודמע הוא שם תרומה, ע"ש הכתוב מלחתך ודמעך: טלקות • כזין בכסף של ודאי כזין של דמאי: המנחות • שהכליס לכהנים: שרוב • לפרסמין, ל"ל מעורב עם כשמים: (ד) מערכין • ערובי תחומין וערובי חצרות: משתתפין • שתופי מבואות דאי נמי מפקר לנכסי וקוי עכו וחזי לי: ומברכין • ברכות המוציא כשהתחיל בכל ע"ס דהל"כ לאכול דמאי • ו"מ ברכת המזון ומיירי כגון שלא ידע ואכל ואח"כ נתודע לו: ערוס • דלא כמי ברוכי: כזין השמשות • של ע"ש: של • סירכה דליכא דס' בתרת דמ"ש נקט, והתי"ט הביא שהוא משנה ס' ומוסק מהל"ף: כלוס • ויכול להתודות משא"כ בודאי דאין יכול להתודות: גרלי • המורג: בגמר • של לסוף ת"ל הכליס ופטור •

פרק ב בכל מקום • דבידוע שמע"ה כאו וכסורי', דאי כא"ל הא כרפ"ג דחלה הוא מחלוקת דר"מ ור"ע, ויש מחלקין בין מעשר לתרומה וחלה: סדבילה • יש מהלו המיכים כא"י המצוכין ביותר ומשמת תשיבתן כוצמין לוחן לא"ל, וכרין קן צפין דוגמתן אלא כא"י ולכן מייבין במעשרות אפי' כא"ל, אבל יש ג"כ מהלו המיכים שדוגמתן יש כא"ל ודיכס לעכין דמאי כפי המקום אשר ימצאו שם: פטור • אפילו כא"י, דאורז של א"ל דמכרי טפי לא אתו לאחלופי בחורז של א"י, אבל שאר מיכים אתו לאחלופי וגזרו רבכן: (ב) כאמן • על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי: לוקח • למכור, דאי לאכול הא תני

---

[1]) נמוכר ס"פ כ' • [2]) ויכא היינו דיא ערלייסערונגען איס ירושלמי • [3]) מוכשער וועלכע הייליגעם נערחסהען לאוס, וועלורך דאס נאכמא דאס פריסטער צופעללט • [4]) נעמיטטעם מדער נעווירצטעם עהל צום זאלצען • [5]) זיכא מסכת עירובין • [6]) בייזעם דאדורך כייא מכדערן צעכהט ניכא נעשעהען • [7]) אלם פריכטא פאן ארץ ישראל, חוץ איס מויסלאנדע. דאך פערגליי תוספות י"ט • [8]) ד' ס' וץ דאט פאר ציגען פערפליכטעט • [9]) צום וויטערן פערקויפֿע •

דמאי פרק א

וְהַגּוּפְנִין, וְהַנִּצְפָּה · וּבִיהוּדָה הָאוּג, וְהַחוֹמֶץ (שֶׁבִּיהוּדָה) וְהַכַּסְבָּר · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַשִּׁיתִין פְּטוּרִין חוּץ מִשֶּׁל דּוּפְרָה, כָּל הָרִימִין פְּטוּרִין חוּץ מֵרִימֵי שִׁקְמוֹנָה, כָּל בְּנוֹת שִׁקְמָה פְּטוּרוֹת, חוּץ מִן הַמּוּסְטָפוֹת : (ד) הַדְּמָאי אֵין לוֹ חוֹמֶשׁ, וְאֵין לוֹ בִּיעוּר, וְנֶאֱכָל לָאוֹנֵן, וְנִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצֵא, וּמְאַבְּדִין אֶת מִיעוּטוֹ בַּדְּרָכִים, וְנוֹתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ וְיֹאכַל כְּנֶגְדּוֹ, וּמְחַלְּלִין אוֹתוֹ כֶּסֶף עַל כֶּסֶף, נְחֹשֶׁת עַל נְחֹשֶׁת, כֶּסֶף עַל נְחֹשֶׁת, וּנְחֹשֶׁת עַל הַפֵּירוֹת, וּבִלְבַד שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִפְדֶּה אֶת הַפֵּירוֹת · דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר, וַחֲכָ״א, יַעֲלוּ הַפֵּירוֹת וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם : (ג) הַלּוֹקֵחַ לֶזֶרַע, וְלַבְּהֵמָה, קֶמַח לְעוֹרוֹת, שֶׁמֶן לַנֵּר, שֶׁמֶן לָסוּךְ בּוֹ אֶת הַכֵּלִים, פָּטוּר מִן הַדְּמָאי · מִכְּזִיב

אבגעפאללענע דאטטעלן, שפעט־ווייניטרויבען, קאפפערן, אונד אים לאנדע יהודה שמאקקע אונד דער וויינבעערעסס״ג אין יהודה, אונד קאריאנדער · ר׳ יהודה זאגט: אללע אונטער־בלאטטפייגען זינד פרייא, אויסער דען דאפפעלטטראגענדען [1]), אללע קאננארען זינד פרייא אויסער דענען פאן שקמונה [2]) אונד אללע זיקאמארענפריכטע זינד פרייא · אויסער דען אויפ־געשפרונגענען [3]) · (ד) בייא דמאי גילט ניכט דיא פפליכט דעס פינפטעלס [4]), עס בעדארף ניכט דער וועגריימונג [5]), קאן פאן איינעם ליידטראגענדען געגעסען ווערדען, דארף נאך ירושלים געבראכט אונד ווידער אויסגעפיהרט ווערדען; מאן גיבט, וואס אונטערוועגעס פערמינדערט ווירד, פערלאדען [6]); מאן קאן דאפאן איינעם דעס געזעטצעס אונערפאהרענען געבען אונד דעסען ווערטה (אין ירושלים) פערצעהרען · מאן קאן דאס לעזעגעלד ווידער ענטהייליגען אונד זילבער אין זילבער, קופפער אין קופפער, זילבער אין קופפער אונד קופפער אין פריכטע אומזעטצען, מיט דעם פארבעהאלט, דאס מאן ווידער דיא פריכטע אויסלעזע · דאס איזט דער אויסשפרוך דעס ר״מ · דיא געלעהרטען זאגען: דיא פריכטע מיסען נאך ירושלים געבראכט אונד דארט פערצעהרט ווערדען · (ג) ווער צור זאאט אדער פיר דאס פיה, אדער מעהל צום לעדער־בערייטען, עהל צור לאמפע אדער עהל אום געפעסע צו בעשטרייכען קויפט, איזט פרייא פאן דמאי · — פאן כזיב [7])

הנזכרים במתני׳ הקלו חכמים שלא׳ לעשרן דמאי, דחזקתן שבאי׳ מן ההפקר, ואת״ל מן השמור שמא כתעשרו דרוב ע״ה מעשרים הן והא דחשו בדמאי למעוט׳ טפי משאר מעוטי משום דהוי מיעוט דשכיח׳ טובא: שיתין: תאכים מדבריות: שוח · תאכים לבנים שמגדלים מג׳ שנים לג׳ שנים: שקמה · תאכים המורכבים בערמון: נובלת · שאין מתבשלים באילן ותולשים אותן הזוכי׳ מן ההפקר ומניח אותן עד שיתבשלו, א״כ שהפילם הרוח קודם בישולן: גופנים. שמניחין בגפן ובקושי מתבשלים: שביהודה · קודם שבטלו הנסכים לא הי׳ מחמיץ ולא היה חומץ בא אלא מן התמד, והא דבשקלי׳ פ״ד משמע שחששו שלא יחמיץ אף קודם ביטול הנסכים, י״ל שחששו שמא נפלו לתוכן שעורים, א״כ שלא רצו לסמוך על הנס: כסבר · קוליינדי: דופרה · שטוען פירות ב״פ בשנה: שקמונה · שם מקום: מוסטפות · שנתבשלו עד שנתבקעו, וכל אלו חשובים הן: (ב) חומש. הפודה מעשר שני של דמאי, דקרן מעכב בדאורייתא איתא בדרבנן, חומש דלא מעכב ליתא בדרבנן · וי״מ באכילת תרומת דמאי דאימ מוסיף חומש: ביעור · סוף ג׳ שנים: ויוצא · טבל של דמאי שנכנס לירושלים, ועיי׳ מ״ו פ״ג דמ״ש: ונפדה · ונאכל חוץ לירושלים: ומאבדים · אם היה במקום גדודי חיו׳ ולסטים מניח אותו לאבדן אפי׳ יכול להביאן בלא טורח · וי״מ שאם כשמוליך מ״ש של דמאי לירושלים נאבד ממנו מעט בדרך אינו חושש, משא״כ בודאי שצריך להעלות כולו או דמיו לירושלים: לע״ה · לאכלן בירושלים משא״כ בודאי דחשוד לאכלן בטומאה: כנגדו · נגד מה שנתן לע״ה לוקח מנכסיו ואוכל בתורת מעשר בטהרה בירושלים: כסף · אם יש לו כסף של מ״ש של דמאי וצריך לו, יכול לחללו על כסף של חולין, בודאי אסור כ״א בסלעים של ב׳ מלכים אם הב׳ הוא חריף: נחושת. ואפי׳ שלא מדוחק: ובלבד · ויש מוחקין תיבת ובלבד, וה״ק ויכול לחזור ולפדות את הפירות אם רוצה, א״כ ה״פ מחללי׳ כסף על כסף אפי׳ לחזור ולפדו׳ הכסף על דבר אחר, וכן נחושת על הפירות יכול ג׳כ לחזור ולפדות הפירות, ובלבד שיהיה דעתו בשעת החלול לחזור ולפדות הפירות, דאם הי׳ דעתו להעלותם צריך להעלותם: (ג) לזרע · דודאי אסור לזרוע: לבהמה · ואם מתחלה לקחה לאדם ונמלך להאכיל לבהמה חיב: לעורות · לעבד בו עורות: חלת · ע״ה שגבל לו חבר בטהרה ורוצה ליתן לכהן החלה: מדומע · ע״ה שנפלה לו סאה תרומה לפחות ממאה חולין, ונותן

---

[1]) ficus biferae בייא פליניום · [2]) נאמע איינעם ארטעם · [3]) דער גרונד דער אויסנאהמע; דיע שלעכטיגקייט דער פריכטע פינדעט, נאך ר׳ יהודה, בייא דיזען ניכט שטאטט · [4]) נעמליך בייא דער אויסלעזונג דעם צווייטען צעהנטם מום מאן זאכסט איין פינפטעל צולעגען · [5]) זיהע דברים כ״ד, י״ג · [6]) איבער דען זין דיזעם זאטצעם זינד דיא געלעהרטען ניכט איינינ · מאן זעהע דען ירושלמי היערצו · [7]) כזיב, דער נערדליכע גרענצארט פאן פאלעסטינא ·

פרק ג

מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי, רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה מַאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו דְּמַאי · גַּבָּאֵי צְדָקָה, בֵּשַׂ"א נוֹתְנִין אֶת הַמְעוּשָׂר לְשָׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מְעוּשָׂר לִמְעֻשָּׂר, נִמְצְאוּ כָּל הָאָדָם אוֹכְלִין מְתוּקָן · וַחֲכָ"א גּוֹבִין סְתָם וּמְחַלְּקִין סְתָם, וְהָרוֹצֶה לְתַקֵּן יְתַקֵּן:

(ב) הָרוֹצֶה לַחֲזוֹם עָלַי יָרָק לְהָקֵל מִמַּשָּׂאוֹ, לֹא יַשְׁלִיךְ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר · הַלּוֹקֵחַ יָרָק מִן הַשּׁוּק וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר, לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא מִנְיָן · הָיָה עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ, וְרָאָה טוֹעַן אַחֵר יָפֶה מִמֶּנּוּ, מוּתָּר לְהַחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ:

(ג) הַמּוֹצֵא פֵּרוֹת בְּדַרְכּוֹ, וְנָטְלָן לְאוֹכְלָן, וְנִמְלַךְ לְהַצְנִיעַ, לֹא יַצְנִיעַ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר · וְאִם מִתְּחִלָּה

מאן דארף דען ארמען דמאי צו עסען געבען, זא אויך דען דורכציהענדען טרופפען[1] · ר"ג גאב זיינען ארבייטערן דמאי צו עסען · ב"ש זאגען: דיא ארמענשפענדער געבען דאס פערצעהנטעטע אן דען, דער ניכט פערצעהנטעטע, אונד דאס ניכט פערצעהנטעטע דענען, וועלכע דען צעהנטען ענטריכטען, זא דאס יעדער געזעטצמעסיג געארדנעטע פריכטע גענוסע · דיא געלעהרטען אבער זאגען: זיא נעהמען ריקזיכטסלאז אין אונד פערטהיילען אויך ריקזיכטסלאז, ווער דען בעריכטיגען וויל, דער בעריכטיגע זיינען אנטהיילי · (כ) וועד פאן קרייטערבינדעלן בלעטטער אבשניידען וויל, אום זיינע לאסט צו ערלייכטערן, וועדפע זיא ניכט פאדרט, עהע ער דען צעהנטען אבגעזאנדערט[2] · וועד קרייטער פאם מארקטע קויפט, אונד זיך בעזינגט, זאלכע צוריק צו געבען, געבע זיא ניכט צוריק, אדנע זיא צו פערצעהנטען, וויל ניכטס (אם קויפע) פעהלט, אויסער עטווא דיא פאללע צו צעהלונג[3] · שטעהט אבער יעמאנד אונד קויפט, זיהט אבער עבען איינע אנדערע לאדונג בעסערער פריכטע, זא קאן ער דאפאן ווידער אבגעהען, וויל ער עס נאך ניכט אן זיך געצאגען האט[4] · (ג) וועד פריכטע אויף דעם וועגע פינדעט, זיא צום עסען אופניממט, דאן אבער זיך בעזינגט, זיא צו פערוואהרען, דער פערוואהרט זיא ניכט, בעפאר ער דען צעהנטען אבגעגעבען; וועלן ער זיא אבער גלייך אנפאנגס

פרק ג מאכילין · לפילו הם חברים, וטעם היתר כדי להקל הנדקה על הבע"ה, ואין היתיר על האוכל, ורשות האוכל להחמיר על עצמו, הלכך כשהעכו"ם נותן חבית לבית הבעל לעכו, שמא יסבור העכו"ם נותיל והבע"ה יודע שהוא חבר עיבר מה שמאכילו, וכשמודיע לו אם רצה להחמיר ע"ע לעשרן יעשרן: לאכסניא · מיל המלך ומוטל על בני המקום לפרנסם, מאכילין אותם דמאי בזמן שהיא עוברת, ואין לאו מיכים לעשר; למעשר · ונותן לו יותר בכדי מעשרותיו; יתקן · י"ל דקאי על הגבאי אם רוצים לטרוח ולשחול את הכותבים אם הוא דמאי אם לאו, בכדי שידעו ליתן המעושר לאיזו מעשר, יתקן, וי"ל בפירש הרב שכתב, וכ"ש לטעמי' דאמרו אין מאכילין, דקשה הא אף לקמיים דס"ל מאכילין כו' אמרו דוקא שעודם אצל מי שצא לידם נריכים העניים לתקן, כמאי קאמפליגי? ועוד מי קאי הרוצה לתקן על העניים אין תלה הרצונם אלא שכבר נאסר להם מה שצא לידם וחיבות לתקן? ועוד ל"ל למימר גוכין סתם הלח על הגוכים לח דכרו כ"ש אי נריך לשחול אם הוא מעושר אם לאו? הלח דסכי פירושו דכ"ש לטעמיים, דסבר אין מאכילין ח"ל כל הכותבין כותבין דבר מתוקן, והגבאי הוא היודע מי שהוא סבר וכותן דבר מתוקן, את זה כותן לשאינו מעשר וכותן לו יותר כדי מעשרותיו, אבל לקמיים דס"ל מאכילין מטעם דהקילו, ח"ל אפי' הכותבים יכולין לתת דמאי, ואפשר שכותבין כמי דבר מתוקן, ח"כ אי' נריך הגבאי לשחול להכותבים הכותבים, עז"א וגוכין סתם שהגבאי ח"ל לשחול, ומחלקין סתם שהעניים מחויבים לעשר, והרוצה להייטי הגבאי שרוצה לטרוח ולשחול את הכותבים הכותבים, יתקן ויתן את המעושר לשאינו מעשר, כדברי כ"ש דלא הותר דמאי לעניים אלא כשאוכלין אבל בע"ה מאכילה ח', אבל כשהגבאי מחלק שאבל הגבאי אין טעם לקולא להאכיל לעניים דמאי, מקויב עכי להקן, הלכך מחלקים סתם וא"ל להודיעם: (ב) לחזום · לכרות: יצליך · שמא ימצא ע"ה ויאכלם, ונירק שלא כיגד מותר להצליך: הסוק · לקח בידו לגודת

---

[1] זא כלך דעם ירושלמי; כלך דעם ווארטזין ווירדע ח כסכיח, נריכים ξενοις, פרעמדע נעסטע הייסען, ווייל רמ"כס עם פערזטעטע · [2] דא, מיט ניכט איין מוכפערפהרעענער עם היננעהמע לוכד לוכפערצעהנטעטע פריכטע נעניסע · [3] דיא חלטע לעזוהרט לויזט מעזר, וועלכעם חינדעם זא פיעל חלם מחוסר הייסען זחלל · [4] חיין קוף ווירד גילטיג דורך דיא ערנרייפונג דער זחכע, מסיכה (חן זיך ניהען), חדער כגבה (חויפהעבען) ·

אָמְרוּ לוֹ, עַל עַצְמוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן, בֵּיצַד יְהֵא נֶאֱמָן עַל אֲחֵרִים: (ג) הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת חָבֵר, אֵינוֹ מוֹכֵר לְעַם הָאָרֶץ לַח וְיָבֵשׁ, וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ לַח, וְאֵינוֹ מִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ עַם הָאָרֶץ, וְלֹא מְאָרְחוֹ אֶצְלוֹ בִּכְסוּתוֹ • ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא יְגַדֵּל בְּהֵמָה דַקָּה, וְלֹא יְהֵא פָּרוּץ בִּנְדָרִים וּבְשִׁחוּק, וְלֹא יְהֵיֶה מְסַמֵּא לַמַּרְאִים, וּמְשַׁמֵּשׁ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ • אָמְרוּ לוֹ, לֹא בָאוּ אֶלָּא לַכְּלָל: (ד) הַנַּחְתּוֹמִים, לֹא חָיְבוּ אוֹתָם חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ, אֶלָּא כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה • חַלָּנִים אֵינָן רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר אֶת הַדְּמַאי • כָּל הַמַּשְׁפִּיעִין בְּמִדָּה גַסָּה, רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר אֶת הַדְּמַאי • אֵלּוּ הֵן הַמַּשְׁפִּיעִין בְּמִדָּה גַסָּה, כְּגוֹן הַסִּיטוֹנוֹת וּמוֹכְרֵי תְבוּאָה: (ה) ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהָמֵד בַּגַּסָּה, וּמָדַד בַּדַּקָּה, טָפֵל דַּקָּה לַגַּסָּה, אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהָמֵד בַּדַּקָּה, וּמָדַד בַּגַּסָּה, טָפֵל גַּסָּה לַדַּקָּה • אֵיזוּ הִיא מִדָּה גַּסָּה? בְּיָבֵשׁ שְׁלֹשָׁה קַבִּין וּבְלַח דִּינָר • ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, סַלֵּי תְאֵנִים, וְסַלֵּי עֲנָבִים, וְקוּפּוֹת שֶׁל יָרָק, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מוֹכְרָן אַכְסָרָה פָּטוּר:

מאן מאכטע איהם אבער דען איינוואורף: אין בעטראף זײ־ נער זעלבסט איזט ער ניכט בעגלויבט, וויא קאן ער עס דען אין בעטראף אנדערער זײן? (ג) ווער עס אויף זיך ניממט, איין חבר (זיך דען געזעטצקונדיגען אנשליסענדער) צו זײן, פֿערקויפֿט אן אונקונדיגע וועדער פֿײכטע נאך טראקקענע פֿרוכטע, קויפֿט פֿאן אירהם קיינע פֿײכטע, קעהרט ניכט אלם גאסט בײא אײנעם אונקונדיגען אין אונד ניממט אירהן ניכט אין זײנעם געוואנדע אלם גאסט אויף: (ד) ר' יהודה זאגט: ער דארף אויך קיין קלײנעם פֿיעה ציהען: ניכט לײכטזינניג זײן מיט געלידען אונד מיט שערצען, זיך ניכט אן טאדטען פֿערואורײניגען; מום דאגעגען אים שולהויזע אויפֿוואורטען. מאן ערווידערטע איהם אבער, דאס אללעם קאממט ניכט צור הויפטאכע: (ד) דען בעקקערן האבען דיא געל־עהרטען נור צור פֿלײכט געמאכט, דיא דעבע דעם צעהנטען אונד חלה אבצוזאנדערן. דען קרעמערן איזט ניכט געשטאטטעט דמאי צו פֿערקויפֿען: דיא נור מיט גראסעם מאאסע אבלאססען, דירפֿען יעדאך דמאי פֿערקויפֿען: זאלכע דיא מיט גראסעם מאאסע אבלאססען, זינד צום בײשפיעל, דיא פֿרוכט־ אונד געטרײדעהענדלער[3]: (ה) ר' מאיר זאגט: וועהן דאס, וואס געוועהנליך אים גראסען מאאס געמעסטען ווירד, מיט דעם קלײנען געמעסטען וואהרדען, זא ווירד דאס קלײנע אלס צום גראסען גע־הערײ, אונד וועהן וואס געווע־הנליך אים קלײנען מאאס געמעסטען ווירד, אים גראסען געמעס־ סטען וואהרדען, זא ווירד דאס גראסע אלס צום קלײנען גע־ הערײג בעטראכטעט — וועלכעס איזט גראסעס מאאס? בײא טראקקענעם דרײא קב, בײא פֿײכטעם אים ווערטהע אײ־ נעס דינר. ר' יוסי זאגט: קערבע מיט פֿײגען אדער קערבע מיט ווײנטרויבען אונד גראסע קערבע מיט קרײשערן זינד, פֿאללם מאן זיא נור נאך אונגעפֿעהר פֿערקויפֿט, פֿרײא.

ריפא: עצמו. שהרי לוכל דבר שהיו מתוקן כשמתחיל תכל ע"ס: (ג) חבר. לענין טהרות, ובריך להרגיל עצמו ל' יום קודם קבלתו לפי' ת"ח, ואין קבלת חברות בפחות מג', עפ"כ מי' המקבל זקן ויודע ביושבה, שאז לפי' לחרים מקבלין לפניו, ות"ח נקרחין חברים כי חברתם נפש שמי': לח. דמין מוסרים טהרות לע"ה: לוקח כו'. חכל יכא לוקח ממנו וכאמן ע"ה ליומר לח סוכשרו, חכל היכו כאמן ליומר סוכשרו ולח כטמאו, שהיכו בקי בדקדוקי טהרות: מתארח. לפי' עיסר פירותיו נפניו: נכסותו. דטומאת נגדיו חמורה מטומאת עצמן, דשמאי שכא חשתו כדם עליהן, ע"כ דמטומאת עצמו יכולים ליזהר חכל מטומאת נגדיו חין יכולים ליזהר: דקה. שחסור לגדל בהמה דקה בא"י: בבדרים. שלח יכא לידי חלול: בשחוק. שמרגילין לשרוש: ומשמש. ת"ח כב"ה: (ד) הנחתומים. כתחום מבר שקיבא מע"ם תבואה ומוכרם במדה דקה, שמחויבים בת"מ וחלה ופטרוס מע"ם, מתוך שעושרי המלך מוכטים לחתן למכור בזול, ודוקא כשמוכר לחבר חכל חם מוכר לע"ה חיב להפריש קודם שימכור, ומבר דהכי פי' כחתן, דחבר ממש חסור לו למכור לע"ה לח ויבא, ע"כ למ"ד מותר לגרוס טומאה בא"י פי' לה כחבר ממש, ע"כ י"ל שמוכר לו מולין טמאי': המכוכים. שמוכרים מעט מעט ומשתכרים הרבה לו שמוכרים לתכוקה: המשפיעין. שמוכרים הרבה ביחד ודרכן להוסיף על המדה: הסיטונות. המוכרים בלח: ומוכרי התבואה. למכובי ביבא. (ה) דקה לגבי גסה. ופטור. וי"ג לוכיח להמד בדקה ומדד בגסה טפלה דקה לגסה ופטור, דבהר מדידה שמודד עבשיו מזליכן: ובלח. שהשער כשהוא תמיד: מכסרה. לפי הלומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה:

[1] וועגען דער גראסען אונרייניגקייט דער חוקונדיגען. [2] וויל דיא שפעירלעך פרימדען ווקקער ניכט שיכען חונד ניכט שטרעננע רעכט, ליקויט בעשלכטעו. [3] סיטון, גריכיש, פערקויכע תום' י"ט, נעגען דיא תכדערן קלימעטטרע.

מוֹדֶה ר׳ יְהוּדָה, בְּנוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ שְׁבִיעִית, שֶׁאֵינָהּ חַשׁוּדָה לְהַחֲלִיף לְהַאֲכִיל אֶת בִּתָּהּ שְׁבִיעִית:

שוויגערמוטטער פֿריכטע דעם זיבענטען יאהרעם גיבט, זיא גיבט פֿערדעכטיג זייא זיא צו פֿערוועכסלען, אונד עטווא איהרער טאכטער בראכיאהרפֿריכטע צום עסטען רייכען ווערדע.

פרק ד

הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מִמִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, וְשָׁכַח לְעַשְּׂרָן, וְשׁוֹאֲלוֹ בְּשַׁבָּת, יֹאכַל עַל פִּיו • חָשְׁבָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר • לֹא מְצָאוֹ, אָמַר לוֹ אַחֵר, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, מְעוּשָּׂרִין הֵן, אוֹכֵל עַל פִּיו • חָשְׁבָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר • תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ • ר׳ שִׁמְעוֹן שׁוּרִי אוֹמֵר, אַף בַּחוֹל שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו: (ב) הַמַּדִּיר אֶת חֲבֵירוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, אוֹכֵל עִמּוֹ בְּשַׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעְשְׂרוֹת • וּבִלְבָד שֶׁיֹּאמַר לוֹ, מְעוּשָּׂרִין הֵן • וּבְשַׁבָּת שֵׁנִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּדַר מִמֶּנּוּ הַנְיָה לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר: (ג) ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין אָדָם צָרִיךְ לִקְרוֹת שֵׁם לְמַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁל דְּמַאי, וַחֲכָ״א קוֹרֵא שֵׁם וְאֵינוֹ צָרִיךְ

ווער פֿריכטע פֿאן איינעם, דער וועגען דער צעהנטען גיבט בעגלויבט איזט, געקויפֿט, אונד זיא צו פֿערצעהנטען פֿערגעסטען האט, אונד יענען אם שבת דיזערהאלב בעפֿראגט, מאג אויף דעסטען פֿערזיכערונג דאפֿאן עסטען • טריטט אבער בעריישט דיא נאכט אם אויסגאנגע דעם שבת איין, זא עסטע מאן גיכט דאפֿאן, אהנע עס צו פֿערצעהנטען • פֿינדעט ער איהן (דען פֿערקייפֿער) גיכט, אבער עס שפריכט איין אנדערער, דער אויך גיכט וועגען דער צעהנטען בעגלויבט איזט: זיא זינד פֿערצעהנטעט, זא מאג ער אויף דעסטען פֿערזיכערונג דאפֿאן עסטען; טריטט אבער בעריישט דיא נאכט אם אויסגאנגע דעם שבת איין, זא עסטע מאן גיכט דאפֿאן, אהנע עס צו פֿערצעהנטען • איזט דיא העבע פֿאם צעהנטען דעם דמאי ווידער דאראנטער גערעטהען, זא זאגט ר״ש שזורי: מאן קענע אויך אן וואכענטאגען דען פֿערקיפֿער בעפֿראגען, אונד אויף זיינע פֿערזיכערונג דאפֿאן עסטען [1]• (כ) וועך יעמאנד אייגען אנדערן דורך געלויבדע [2] נעטהיגט, בייא איהם צו עסטען, דיזער איהן אבער גיכט וועגען דער צעהנטען פֿיר בעגלויבט העלט, זא מאג ער בייא איהם אם ערשטען שבת (נאך זיינער האכצייט) עסטען, אבגלייך ער איהן גיכט פֿיר בעגלויבט העלט וועגען דער צעהנטען, זאפֿערן יענער נור פֿערזיכערט, עס זייא פֿערצעהנטעט. אם צווייטען שבת אבער זאלל ער, זעלבסט וועך יענער איהם ואנסט אללע געגענזייטיג דינסטלייסטונג אבשוועהרט, גיכט עסטען אהנע צו פֿערצעהנטען • (ג) ר׳ אליעזר זאגט: נייעמאנד ברויכט דען ארמענצעהנט פֿאן דמאי מיט נאמען צו בענענגען [3] • דיא געלעהרטען זאגען: מען

בוטל ממנה. ותף ע״ג דחין ע״ה תשוד להחליף, דסוכדקית מתכווכית לטוכת המכר ומחלפ׳: רי״ח • דסכור דלגזול מתכוכית: (ו) תר״י • קמייתי נמי ר״י היח וה״ק דכרי ר״י אר׳ יהודה תומר רואה כו׳: שביעית • כשהם שביעית דתמירת לסו:

פרק ד בשבת: ירח לשקר יותר מכחול; מ״ש • אחר נאת הכוכבים לא יאכל מאותן פירות שאכל מהן כשבת עד שיעשר ת״ת ומ״ש על הכל, לפי שיש ע״ה שאין חייבת שבת עליו: עד שיעשר • אכל כ״שאפ תוכל על פיו: ת״ת • שהפירש׳ אחכר לו הע״ה בפכיהו, לפי שיודע שלא כאמיכותו ובפלה לפ״ש שאפס הופרשה, שוחלין את הע״ה אם כבר תקנה ג״כ לעצמו שאפשר שלא היה צריך להפרים ת״ת זאת, ואם שהפרישה לפי שיודע עליו, מפני שחייבת דמוע עליו; (ב) המדיר • שהדירו בהכייה, והמדיר ע״ה, וכקיט תכירו משום דגייס בי׳: סרחשוכה • של סעודה כשוחין לכאור שבאת כתולה, שתירו לו לאכול עמו משום חיכה; שיעשר • ולא דמי לנוקה פירות לעיל, דהתם כבר נקח והרי הן שלו, שתירו לו שיסמוך ע״פ: (ג) תני׳ל • דלא כחזדו ע״ה לחעשר עני שהיח כמיתה; וחכ״א • מחאר דחיכו מפסיד דחיכו כותן לעני, דהוי העני הממע׳ה, קורח שם;

---

[1]) עם ווירד היער פֿאריסענשטעטע, דאם זויך דער זונקוכדיגע אם שבת, זוכך זין בעטערף דער תרומה, ניכט לייכטזיכטג אנטוואר־טען וועגדע. [2]) דיס ווירד ערשט דורך מסכת כדרים קלאר. [3]) ווייל מען פאן דמאי קיינען מעשר עכי גיכט. — לידיגענם מום היער זויך מסכת תרומות זוכך מעשרות פערווייזען וועגדען.

נְטָלָן בְּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ, פָּטוּר • כָּל דָּבָר שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְמָכְרוֹ דְּמָאי, לֹא יִשְׁלַח לַחֲבֵירוֹ דְּמָאי • ר' יוֹסֵי מַתִּיר בַּנְּדָאי, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעֲנוּ : (ד) הַמּוֹלִיךְ חִטִּים לְטוֹחֲן כּוּתִי, אוֹ לְטוֹחֲן עַם הָאָרֶץ, בְּחֶזְקָתָן לַמַּעְשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית • לְטוֹחֲן עכ"ום, דְּמָאי • הַמַּפְקִיד פֵּירוֹתָיו אֶצֶל הַכּוּתִי, אוֹ אֶצֶל עַם הָאָרֶץ, בְּחֶזְקָתָן לַמַּעְשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית, אֲבָל עכו"ם, בְּפֵירוֹתָיו • ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, דְּמָאי : (ה) הַנּוֹתֵן לַפּוּנְדָּקִית, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ, וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדָה לַחֲלוֹף • אָ"ר יוֹסֵי, אֵין אָנוּ אַחֲרֵיהֶן לְרַמָּאִים, אֵינוֹ מְעַשֵּׂר אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה בִּלְבָד : (ו) הַנּוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׁוּדָה לַחֲלוֹף אֶת הַמִּתְקַלְקֵל • אָ"ר יְהוּדָה, דּוֹגָה הִיא בְּתִקָּנַת בָּתָּהּ וּבוֹשָׁה מֵחֲתָנָהּ •

געגאממען האט, דאמיט זיא ניצט פֿערלארען גינגען[1], איזט ער דאפֿאן בעפֿרייט • — אללעם וואס מאן ניצט בעפֿוגט איזט, אלס דמאי צו פֿערקויפֿען[2], זאלל מאן אויך ניצט זיינעם נעכסטען זעגדען • ר' יוסי ערלויבט עס בייא דעם וואס גיעזוים אונפֿערצעהנטעט איזט, נור מוס מאן עס דעם עמפּפֿענגער אנצייגען • (ד) וועז מאן וויצען צום מיללער, דער איין סאמאריטאנער אדער איין אונקונדיגער איזט, ברינגט, זא בלייבט ער[3], איז זיינעם שטאנדע איז בעטרעף דער צעהנטען אונד דער בראכיאהרגעזעצט • ברינגט מאן איהן אבער צום מיללער, דער איין גענצענדינער איזט, זא ווירד ער דמאי • — וועז מאן זיינע פֿריכטע בייס סאמאריטאנער אדער דעם אונקונדיגען צו פֿערוואהרען גיבט, בלייבען זיא, דער פֿאראויסזעטצונג צופֿאלגע, וויא זיא ווארען, אין בעטרעף דער צעהנטען אונד דער בראכיאהרגעזעטצט; בייס גענצענדינער ווערדען זיא וויא דעסגלעכען אייגענע פֿריכטע • ר' שמעון זאגט : זיא ווערדען דמאי • (ה) ווער איינער גאסטווירטהין[4] עט= וואס גיבט, דער פֿערצעהנטעט וואס ער איהר גיבט אונד וואס ער פֿאן איהר עמפּפֿענגט, וויייל זיא פֿערדעכטיג איזט, עס צו פֿערווענדען • ר' יוסי זאגט; וויר זינד קיינע בירגען פֿיר בעטריגער[5]; ער ברויכט נור וואס ער פֿאן איהר עמ= פּפֿענגט צו פֿערצעהנטעז • (ו) ווער זיינער שוויגערמוטטער עטוואס (צום צובערייטען) רייכט, פֿערצעהנטעט וואס ער איהר גיבט אונד וואס ער פֿאן איהר עמפּפֿענגט, וויייל זיא פֿערדעכטיג איזט, דאס וואס עטווא פֿערדירבט צו פֿערווענ= דען[6] • ר"י זאגט: וויייל זיא דען פֿארטהייל איהרער טאכ= טער בעאבזיכטיגט אונד דאבייא זיך פֿאר דעם שוויגערואהנע שייעט • דאגעגען גיבט ר' יהודה צו, דאס וועז מאן זיינער

---

[1]) חלוש מיכט צום לייגענען נעברויכט • [2]) זיהע לעבען פ' כ' מסכת ל' • [3]) ל' ה' מלן זעטצט קיינע פערוועכסלונג דעם נעטרייידעם וועלכען ער פֿון בעטרעף דעם שביעית מיט ר' יוסי לכערשיימט • זיהע ר"ש צו דיזער סטעלע, וועמיט יעדעך דער ירושלמי צו פערגלייבען איזט •

[4]) פונדקית, נריכיש פּאנדאכיאן • [5]) ווייר דרויכען מיכט לאפיר צו זוערגען, לייהר פערצעהנטעטעם צו נעבען, לאמיט זיא איט פאלל דער פערטוישונג ניכטם זוי= ערלויבטעם עססען אלדער ווייטער נעבען • [6]) דיזער לעהרזאטץ שליסט זיך אן דען פאן מסכת ה' אן, וועלכען ר' יוסי ניכט נעלטען לאסטען וויללל, היינ ווירד אין עטלייכער זאטץ אויפֿגעשטעלט, דאך ר' יהודה כור צום טהייל דעם כיינגעפֿנטען נרונדעם וועגען לכיימעט, דאגעגען ער אין בעטרעף דעם שביעית מיט ר' יוסי לכערשיימעט • זיהע ר"ש צו דיזער סטעלע, וועמיט יעדעך דער ירושלמי צו פערגלייבען איזט •

מִמְּאָה מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ בַּאן, חֲרֵי בְצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאַר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר, עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חֻלָּה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בִדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת: (ב) הָרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּאַחַת, נוֹטֵל אֶחָד מִשְּׁלוֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ וְשָׁלִישׁ, וְאוֹמֵר, אֶחָד מִמְּאָה מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ בַּאן, חֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה חוּלִין, וְהַשְּׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל, וּמְאָה חוּלִין שֶׁיֵּשׁ בַּאן, חֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאַר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר, עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חֻלָּה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בִדְרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת: (ג) הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם, מְעַשֵּׂר מִן הַחַמָּה עַל הַצּוֹנֶנֶת, וּמִן הַצּוֹנֶנֶת עַל הַחַמָּה, אֲפִילּוּ מִטְּפוֹסִין הָרַבֶּה, דִּ"ר מֵאִיר · ר' יְהוּדָה אוֹסֵר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, חֲטִים שֶׁל אֻמָּנִים הָיוּ מְשֻׁל אֶחָד, וְשֶׁל הַיּוֹם הָיוּ מְשֻׁל אַחֵר · ר' שִׁמְעוֹן אוֹסֵר בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּמַתִּיר בְּחֻלָּה: (ד) הַלּוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטֵר, מְעַשֵּׂר מִכָּל טְפוֹס וְטְפוֹס · דִּ"ר מֵאִיר,

הונדערט פאן דעם וואס היער איזט, זאלל אויף דיזער זייטע צעהנט זיין, אונד דער רעסט דעם צעהנט (ניין טהיילע) דיבט דאנעבען · דיס וואס איך צום צעהנט גענאבט האבע, זאלל דיא צעהנט=העבע דעסוועלבען זיין, דאס אנדערע שטיק איזט חלה; דער צווייטע צעהנט זייא אן דעסטען נאבד=אדער זידזייטע[1]) אונד ווערדע דורך דאס לעזטגעלד ענטהיילט[2]). (ג) ווער פאן ודאי דיא העבע אונד דיא צעהנטהעבע צוגלייך אבואנדערן ווילל, ניממט איינס פאן דרייא אונד דרייסיג אונד איין דריטטעל[3]) אונד שפריכט: איין הונדערטסטעל פאן דעם וואס היער איזט, זייא אן דיזער זייטע חולין, דאס איבריגע (דיא צווייא טהיילע) תרומה איבער דאס גאנצע · דאס הונדערטסטעל חולין, וועלכעם היער איזט, זייא אן דיזער זייטע מעשר, אונד דאס איבריגע דעם צעהנטען דאנעבען, דאס וואס איך אלס צעהנטען בענאנגט האבע, זייא תרומת מעשר (צעהנטהעבע) דאפאן, אונד דאס איבריגע[4]) חלה · אונד דער צווייטע צעהנט אן דער נאבד=אדער זידזייטע אונד ענטהיילג דורך דאס לעזטגעלד · (ד) ווער פאם בעקקער קויפט דאדף דען צעהנטען אבואנדערן פאם וואדמען איבער דאס קאלטע, פאם קאלטען איבער דאס וואדמע, זעלבסט פאן פערשידענען פארמען[5]) · דיס איזט דער אויסשפרוך דעס ר"מ · ר' יהודה ערקלערט עס פיר אונערלויבט; דען איך קאן זאגען: דער וויצען פאן גענטערן וואר פאן איינעם אנדערן[6]) · ר' שמעון ערקלערט איבערהויפט (בייא פערשידענען פארמען) דיא צעהנטהעבע גענענזייטיג צו נעהמען פיר פערבאטטען, אבער דיא חלה פיר ערלויבט · (ד) ווער פאן דעם פערקייפער[7]) קויפט, גיבט דען צעהנטען פאן יעדער אינצעלנען בראט=פארם · דיס איזט

פרק ה הנחתום · שמוכר כמה גסה, ולעיל פ"ב מ"ד חיירי שמוכר בדקה: מוטל · ולא שיפרים מן הככר חלה ממקן ומניח מקוכר: כדי · ג' מק': וחלה · ג' ממ"א: ממאה · לפילו על החלה: ושאר · דהיינו עוד ט' שצריך לקבוע מקום למעשר כדיזיפרים הת"מ עש"ה לפרוס ת"מ קודם למעשר: עשוי ת"מ · וכותן לכהן הת' ממאה והשאר חינו צריך להפרים דהו' חלוי הממע"ה: חלה · ג' ממ"ח, וממ"ם קובע לו מקום ואת"כ מחללו ות"ל לסוסיף חומש: (ב) כוטל · מסמן: מל"ג · סחלוקה סקלה כיותר: כוטל · ג' חלקים ממאה ג' לת"מ וכ' לתרומה גדולה: ממאה · היינו העלים מחות' סאה שהו' חלק ג' ממאה: חולין · ושאר חולין כלו' בטבלה, דאסור לקרות שם מעשר קודם לת"ג: והשאר · היינו הכ' חלקים הכותרים: ומאה חולין · היינו החלק הג' שנאמרתי שתשאר בטבלה ולא כל החלק חלא חסר דבר מועט, שנאסר מחמת הכ' חלקים של תרומה: חלה · ס"ק זאת רוצה להפרים ג"כ חלה כאן, כוטל ג' ממ"ח, דהיינו ס' סאה כ' לת"ג ג' ת"מ וכ' לחלה שהיא ג' ממ"ח ומומר כו': (ג) הלוקח · דבדמאי סתירו להפרים מן הרע על היפה: מטפוסין · שהיו עושין הלחם בטפוס · הרבה · דבסתום מחד גברי זבין, ואין מזגיחים בדפוסים: ר' יהודה חוסר · כשביניהם של יוס ג', מודה ר"י לר"מ ולא חייש לדפוסים, אבל בשל חמש ושל היוס לפילו מדפוס ג' חוסר, ור"ש חייש לדפוסים, מיהו בחלה כ"ע ס"ל, דאזל בסתום בתריה אחי מדפוסים הרבה, ואפילו

---

[1]) ד' ס' אין לירנעמ לייבער בעשטימטען זייטע · [2]) לחבע דאס פיבפטעל גופיבען · [3]) ד' ה' לחיבערהויפט דריין הונדערטסטעל; יעדאך לחבע דיזע לחבוחדערן · [4]) וועו נעמליך לויך חלה לחפלן לו כעמען לזזט · [5]) טפוס, גרייכיש טיפוס · [6]) חוכד לייבער דער פערקייפער החבע בעריים דען צעהנטען חבנשחדערט · [7]) פלטר, גרייכיש לזזט פאלאטיא לוין לרט, וות זחבען פערקייפט וווערדען, דחרוים לזזט הייר שאלאטיא, לויינעבטליך שאלאטיא, פון שפיא · עם היסט היער לי כער, דער בעקקערוואהרען לויבלעלן פערקו פט ·

לְהַפְרִישׁ: (ד) מִי שֶׁקָּרָא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דָּמַאי, וּלְמַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁל וַדַּאי, לֹא יְשַׁלֵּם בְּשַׁבָּת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עָנִי לְמוּדִים לֶאֱכוֹל אֶצְלוֹ, בָּאוּ וְיֹאכְלוּ, וּבִלְבָד שֶׁיּוֹדִיעֵם: (ה) הָאוֹמֵר לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת, קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן, וּמִמִּי שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר, אֵינוֹ נֶאֱמָן. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, חֲבֵרִי הוּא נֶאֱמָן. הָלַךְ לְקַח מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ, לֹא מְצָאתִיו, לָקַחְתִּי לְךָ מֵאַחֵר שֶׁהוּא נֶאֱמָן, אֵינוֹ נֶאֱמָן: (ו) הַנִּכְנָס לָעִיר וְאֵינוֹ מַכִּיר אָדָם שָׁם, אָמַר מִי כַאן נֶאֱמָן? מִי בַאן מְעַשֵּׂר? אָמַר לוֹ (אֶחָד, אֲנִי אֵינוֹ נֶאֱמָן), אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן, חֲבֵרִי הוּא נֶאֱמָן, הָלַךְ לְקַח מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ, מִי בַאן מוֹכֵר יָשָׁן? וְאָמַר לוֹ מִי שֶׁשְּׁלָחָךְ אֶצְלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה, חֲבֵרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין: (ו) הַמָּכְרִים שֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, אָמַר אֶחָד, שֶׁלִּי חָדָשׁ, וְשֶׁל חֲבֵרַי יָשָׁן, שֶׁלִּי אֵינוֹ מְתֻקָּן, וְשֶׁל חֲבֵרַי מְתֻקָּן, אֵינָן נֶאֱמָנִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, נֶאֱמָנִין:

בענענט איהן, ברויכט אידן אבער ניכט אבצוזאגנדערן. (ד) ווער (פאר דעם שבת) דיא צעהנט=העבע פאן דמאי אדער דען ארמענצעהנט פאן ודאי (געווים אונפערצעהנטעט) מיט נאמען בענאננט האט, דארף זאלכע אם שבת ניכט אבנעהמען, אום זיא דעם פריסטער אדער ארמען צו רייכען; איזט אבער איין פריסטער אדער ארמער געווענט, בייא איהם צו שפייזען, זא מעגען זיא קאממען אונד עסמען, נור מוס ער זיא דאפאן אין קענגטנים זעטצען[1]. ווען יעמאנד צו איינעם וועגען דער צעהנטען ניכט בעגלויבטען זאגט: קויפע מיר עטוואס פאן איינעם בעגלויבטען, פאן איינעם דער פער=צעהנטעט; זא איזט ער (דער באטע) ניכט בעגלויבט. זאגט ער אבער: פאן דעם אונד דעם, זא איזט ער בעגלויבט. איזט ער אום פאן דיזעם צו קויפען הינגעגאנגען, אונד זאגט נון: איך האבע איהן ניכט געפונדען אונד דאהער פאן איינעם אנדערן, דער בעגלויבט איזט, פיר דיך געקויפט, זא איזט ער ניכט בעגלויבט. (ו) טריסט יעמאנד אין איינע שטאדט איין, וואו ער נימאנדען קענגט אונד שפריכט: ווער איזט היער בע=גלויבט? ווער איזט היער, דער איממער פערצעהנטעט? אונד איינער זאגט: איך בין ניכט בעגלויבט, אבער דער אונד דער איזט בעגלויבט; זא איזט דיזער בעגלויבט. געהט ער אום פאן איהם צו קויפען אונד זאגט צו איהם: ווער איזט היער פערקייפער אלטער פריכטע, אונד ער ערווידערט איהם: דער דיך צו מיר געשיקט האט; זא זינד ביידע, אבגלייך זיא איינאנדער צו בעגינסטיגען שיינען, בעגלויבט. (ז) קאממען עזעלטרייבער (מיט געטרייד) אין דיא שטאדט אונד איינער זאגט: דאס מיניגע איזט נייא (דיסיעהריג) אונד דאס מיינעס געפעהרטען איזט אלט; אדער, דאס מיניגע איזט ניכט גע=ארדנעט, אבער דאס מיינעס געפעהרטען איזט געארדנעט, זא זינד זיא ניכט בעגלויבט. ר' יהודה זאגט: זיא זינד בעגלויבט[2].

פרק ה

הַלּוֹקֵחַ מִן הַגַּתָּנִים, כֵּיצַד הוּא מְעַשֵּׂר? נוֹטֵל כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה, וְאוֹמֵר, אֶחָד

אויף וועלכע וויזע פערצעהנטעט דער פאם בעקקער (דמאי) קויפט? ער ניממט דען וועדטה דער צעהנטענהעבע ($\frac{1}{100}$) אונד דער חלה ($\frac{1}{48}$) אונד שפריכט: איינס פאם

(ד) שקרא. כע"ס ואמר שיסיס סת"מ מוכח כנפוכו לו כדרומו ולא ספריסס וכודאי אין ישראל קורא שם דכלוי הוא מפריש: לא יטלם. כדי ליתנם לכהן ולעני כשבת שכתנר לו מבוי, שאסור להוליך ממתנות לכהן לו לעני כשבת, דלספריסס אחר שקרא שם מע"ס, מותר: למודים. רגילים אללו על שלחנו; שיודיעס. שלא יסברו שמכילים משלו ושוי כמאכיל לחורפיו תרומס ומעשר, מ"ב יודיעס כדי שיטהר הכהן עצמו לאכול בתרומס והעני יטהר שלא יטמא טהרות של מכר: (ה) חיני נאמן. דאפאי יאמין שלקח מע"ס, מני לשאתמוטי ולומר כשיבי לי' נאמן; חיני נאמן. ומ"ל כהמכי' כמגו דאי כשי אמר שאלתו ולקח ממנו, י"ל שמחירת שישאלוהו המשלח: (ו) נכי. ויש"ב אכי חיני נאמן מ"ל חיש פלוני ס"ז נאמן; נאמן. תע"ב שלא כי' רצוי להאמין, כאכסכי' הקילו משום חיי כסף; יצן. ויכס כל ברכו ולאו לעכין חיסור מדס חיירי, ומשכס ז' לרכותא דר"י נקיט ונריך לפרש, דקמ"ל אף דחזינן שהן כגומלין ומ"ב לא כהמכי' לרחשון שאמר חיש פלוני קמ"ל; (ז) חיכן נאמנים. דודאי גומלין זה את זה; ורבי יהודה. משום חיי נכי העיר:

[1]) דאמיט ער ניכט דען זיין מענשמע, דאם ער מיט חיערשם פפליכטטטייל נאסטפרייכדשאפט חיכע. [2]) דער גרונד חיזט דיא ערלייכטערונג דעם נעטרייד=פערקעהרם.

אֶלָּא לְצוֹרֶךְ: (ט) מְעַשְּׂרִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל עכ״ום, מִשֶּׁל עכ״ום עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִים, מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים: (י) עָצִיץ נָקוּב הֲרֵי זֶה כָּאָרֶץ, תָּרַם מֵהָאָרֶץ עַל עָצִיץ נָקוּב, מֵעָצִיץ נָקוּב עַל הָאָרֶץ, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · מִשֶּׁאֵינוֹ נָקוּב עַל הַנָּקוּב, תְּרוּמָה וְיַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם · מִן הַנָּקוּב עַל שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, תְּרוּמָה וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת: (יא) תָּרַם מִן הַדְּמָאי עַל הַדְּמָאי, מִדְּמָאי עַל הַוַּדָּאי, תְּרוּמָה וְיַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם, מִן הַוַּדָּאי עַל הַדְּמָאי, תְּרוּמָה וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת:

פֿען · (ט) מאן פֿערצעהנטעט פֿאן דעם געטריידע איינעס [1] ישראל פֿיר דאס איינעס געטצענדינערס, אונד פֿאן דעם איינעס געטצענדינערס פֿיר דאס איינעס ישראל; פֿאן דעם איינעס ישראל פֿיר דאס איינעס סאמאריטאנערס, אונד פֿאן דעם איינעס סאמאריטאנערס פֿיר דאס איינעס ישראל, פֿאן דעם איינעס סאמאריטאנערס פֿיר דאס איינעס אנדערן סאמאריטאנערס · ר׳ אליעזר העלט דיס לעטצטערע פֿיר אונערלויבט · (י) איין דורכֿלעכֿערטער זאאטענטאפף ווירד בעטראכֿטעט וויא דער ערדבאדען · ווען מאן דיא העבע גענאמען פֿאן דער ערדפֿרוכֿט פֿיר דיא פֿאם זאאטענטאפפֿע, אדער פֿאן דער דעם זאאטענטאפפֿעס פֿיר דיא ערדפֿרוכֿט, זא איזט דיא תרומה גילטיג · האט מאן פֿאן איינעם ניכֿט דורכֿלעכֿערטען פֿיר איינען דורכֿלעכֿערטען דיא העבע געגעבען, זא איזט דיס תרומה, אבער מאן מוס נאכֿמאלס איינע העבע אבזאנדערן · פֿאם דורכֿלעכֿערטען פֿיר דען ניכֿט דורכֿלעכֿערטען, איזט עס תרומה, אלליין זיא דארף ניכֿט פֿאם כהן געגעסען ווערדען בעפֿאר מאן דאפֿיר נאך אנדערווייט דיא גראסע תרומה אונד דיא צעהנטען אבגעזאנדערט האט · (יא) האט מאן פֿאן דמאי פֿיר אנדערעס דמאי, אדער פֿאן דמאי פֿיר ודאי דיא העבע אבגענאממען, זא איזט עס תרומה, דאך מוס מאן זיא נאכֿמאלס אבזאנדערן · פֿאן ודאי פֿיר דמאי איזט עס תרומה, דאך דארף זיא ניכֿט געגעסען ווערדען ביס מאן דאפֿיר אנדערווייט דיא גראסע העבע אונד דיא צעהנטען אבגעגעבען ·

פרק ו

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, מִן הַכּוּתִי, מִן העכ״ום, יְחַלֵּק לִפְנֵיהֶם · הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ · אָ״ר יְהוּדָה, אֵימָתַי? בִּזְמָן

ווער איין פֿעלד פֿאן איינעם ישראל, פֿאן איינעם סאמאריטאנער, פֿאן איינעם געטצענדינער, געגען פֿרוכֿטאנטהייל איבערניממט [2] טהיילט פֿאר איהרען אויגען (אהנע דען אנטהייל דעם אייגענטהימערס צו פֿערצעהנטען) · ווער אבער איין פֿעלד פֿאן איינעם ישראל געגען פאכֿטצינס אין פֿריכֿטען

חולין מרובים, כתבטל הטבל ופטור מדאורייתא, וא״י לתקן בטבל ודאי ממקום אחר, ודוקא לחבר יכול למכור, ואם כתערב לע״ה חולין בטבל הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו: (ט) עכו״ם · ס״ל אין קנין לעכו״ם בא״י להפקיע מן המעשר: משל כותי · דודאי מוכרים טבל דלא חיישו אלפני עור, ומשום גזל את הכהן ואת הלוי כמי לא חיישו, דהוה ממון שאין לו תובעין, ועוד דלא הזברר חלקן של הכהן והלוי: ר׳ אליעזר אוסר · דזימנין דמעשר לנפשי׳ לאכול ונמלך למכרן: וכ״ש משל ישראל על של כותים: (י) עציץ · כלי שמשימן בו עפר וזורעים בו: נקוב · כדי שורש קטן שהוא פחות מכזית: כארץ · ופירותיו טבל דאוריתא: תרם · אפי׳ לכתחילה ומשום סיפא נקט לשון דיעבד: תרומה · כיון שקרא עליה שם תרומה, דלא ליתא לזלזולים בתרומה, וא״צ להוציא עליה תרומת מעשר, דלאו טבל הוא מדאוריתא: שיוציא · הבע״הב ואח״כ יתנכה לכהן: (יא) מן הדמאי על הדמאי · ולא אמרינן שמא הדמאי שמפריש ממנו אינו מתוקן ואידך הוא מתוקן, ולא תאכל התרומה עד שיוציא המעשר כמו מן הנקוב על שאינו נקוב, משום שיש כאן הרבה ספיקות, שמא כולם מתוקנין או אינם מתוקנין, וגם רוב ע״ה מעשרים הן: ולא תאכל · דהו טבל דאוריתא ואסור אף לכהנים:

פרק ו המקבל · למחצה לשליש ולרביעי: יחלק · וא״צ המקבל לעשר ולתרום התבואה שנותן לבע״הב, כדי שלא ימנעו מלקבל שדות באריסות בא״י, וצריך להודיע לבעל השדה שנותן לו טבל: החוכר · בדבר קצוב בין שהשדה עושה הרבה ובין

[1] נעמליך פאן איהם געקויפט א׳ז׳וו׳ · [2] נעמליך ער בעשטעללט דאס פעלד אונד צאהלט דעם אייגענטהימער איינען אנטהייל דעם ערטראגעס ·

דמאי פרק ה

ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מְאַחֶת עַל הַכֹּל · מוֹדֶה ר׳ יְהוּדָה בְּלוֹקֵחַ מִן הַמְנֻפוֹל שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד : (ה) הַלּוֹקֵחַ מִן הָעָנִי, וְכֵן הֶעָנִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פֵּרוֹסוֹת פַּת אוֹ פִלְחֵי דְבֵילָה, מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד · וּבַתְּמָרִים וּבַגְּרוֹגָרוֹת בּוֹלֵל וְנוֹטֵל · אָ״ר יְהוּדָה, אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁמַּתָּנָה מְרוּבָּה, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמַּתָּנָה מוּעֶטֶת מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד : (ו) הַלּוֹקֵחַ מִן הַסִּיטוֹן, וְהָעֵר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנָיָה, לֹא יְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִילּוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג, אֲפִילּוּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין · נֶאֱמָן הַסִּיטוֹן לוֹמַר, מִשֶּׁל אֶחָד הֵם : (ז) הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, וְהָעֵר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנָיָה, מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִילּוּ מִשְּׁתֵּי קוּפּוֹת, אֲפִילּוּ מִשְּׁתֵּי עֲיָרוֹת · בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יָרָק בַּשּׁוּק, בִּזְמַן שֶׁמְּבִיאִין לוֹ מִגָּנוֹתָיו, מְעַשֵּׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, וּמִגָּנוֹת אֲחֵרוֹת, מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד : (ח) הַלּוֹקֵחַ מֵכָל מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת, מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, אֵין אָדָם רַשַּׁאי לְמַכּוֹר מֵכָל

דער אויסשפרוך דעם ר״ט · ר׳ יהודה זאגט פֿאן איינעם פֿיר אללע · יעדאך גיבט ר׳ יהודה צו, דאס ווער פֿאן איינעם אויפֿ= קייפֿער[1]) קויפֿט, דען צעהנטען פֿאן יעדעם איינצעלנען גיבט · (ה) וועד פֿאם ארמען קויפֿט, אונד זא אויך דער ארמע זעלבסט[2]), דעם מאן שטיקקט בראט אדער שטיקקע פֿאן פֿייגענקוכֿען גערייכֿט האט, פֿערצעהנטעט יעדעם איינצעלנע · דאטטעלן אבער אונד דיררע פֿייגען דארף ער פֿערמענגען אונד דאפֿאן אבנעהמען · ר׳ יהודה זאגט: וואן דיעם? וועז דיא גאבע בעדייטענד איזט, אבער וועז דיא גאבע גערינג איזט, פֿערצעהנטעט מאן יעדעם איינצעלנע[3]) · (ו) וועד פֿאם גראסען געטרייד־הענדלער[4]) עטוואס געקויפֿט, דאן איינען צווייטען אנקויף פֿאן איהם געמאכט האט, דארף ניכֿט פֿאן איינעם פֿיר דאם אנדערע פֿערצעהנטען, זעלבסט ניכֿט וועז עס אוים איינערלייא קארבע אדער פֿאן איינערלייא גאט= טונג איזט · דאך איזט דער הענדלער בעגלויבט, וועז ער זאגט: ביידעם זייא פֿאן דעמזעלבען מאנגע געקויפֿט · (ז) וועד פֿאם גרונדאייגענטהימער קויפֿט, דאן פֿאן איהם איינען צוויי= טען אנקויף מאכט, פֿערצעהנטעט פֿאן איינעם פֿיר דאס אנ= דערע, זעלבסט וועז עס אוים צווייא קאסטען, אדער פֿאן צווייא פֿערשידענען שטעדטען איזט · וועז דער גרונדאייגע= טהימער קרייטער אויף דעם מארקטע פֿערקויפֿט, זא קאן דער קייפֿער, דאפֿערן מאן עס יענעם אוים זיינען אייגענען גערטען צופֿיהרט, פֿאן איינעם פֿיר אללע פֿערצעהנטען · וועז אבער אויך פֿאן פֿרעמדען גערטען, זא מוס מאן פֿאן יעדעם איינ= צעלנען דען צעהנטען גיבען · (ח) וועד טבל (נאך ניכֿט פֿערצעהנטעטעם) פֿאן צווייא ארטען אנקויפֿט, פֿערצעהנטעט פֿאן איינעם פֿיר דאס אנדערע · אינדעם איזט נימאנד געשטאט= טעט, טבל, עס זייא דען אים נאטהפֿאללע[5]) צו פֿערקוי=

משל לחם על שלם היום · וי״מ דלית לחד ר״י אלא כשנוי דפוסים וכשני ימים : (ד) פלטר · ר״ש דפלטר מכ׳ מג׳ כתחומים הוא לוקח, ורי״ם מחד כתחום הוא לוקח, ואם כולם של יום ל׳ מפרישים מזה על זה : מכפול · לוקח מפלטרי׳ הרבה : (ה) טעני · המחזיר על הפתחים : וכן העני · הרוצה לתקן : פרוסות · תתיכות : פלחי תל׳ קולח ובוקע : בולל · דים בלילה כדבר יבש לכל פרוסות לחם ופלחי דבלה ליכא בבללין : מרובה · דכול׳ נותנין בשוה לז מושיל בלילה, לכל כשליכין שוה חייבי׳ שמא מפרישין מן הרוב על המועט, וז׳ מעשר וז׳ ליכא מעשר · וי״מ בזמן, דסייגו בשעת השובע, שכל נותנים מתנה מרובה, משו״ב בשאר השנים · וי״מ המתנה מרובה שנותנים מתנה גדולה, מתמה נדיבים הם, והוליאו המעשרות ואם המתנה קטנה יש לחוש שמא כילי הוא ולא יעשר : (ו) הסיטון · שלוקח תבואות הרבה : הסוג · קופה : המין · שמורית או לבנה : (ז) מזע״ז · וכלבד שיהי׳ מאותו המין ובתוך שכתו : לחברות · דשמא זה יעשר וזה לא יעשר : (ח) לעפ״י שאמרו · ס״ק, לע״פ שאמרו הלוקח מכל לא תימא שרשאי למכור, שהין לדם רשאי · וי״מ שמירי כדיעבד וס״ק לע״פ שאמרו הין מדם כו׳ הם שבר מעשרין מזע״ז : לגורך · שהשרש למכירו תולין מועטים בשכל מרובה, והין לשכל זה תקנה, עד שיעשר עליו ממקום אחר, משל

---

[1]) מכפל גריכיש, μονοπωλος, דער פֿאן פיעלען צוזאממענקויפֿט · [2]) וועז ער ווילל; זיהע פ׳ ג׳ מ׳ ל׳ · [3]) היכער דען גרונד דיזעם אויסצופֿרוכ טען, וואס היכרינגען מיר היין חבר כאללגיהען דארף, תוכ היין עס החרן היזט הין זאלכעם פאלל פערפאליכטעט, עם דורך היינען חבר תרדנען זו לאססען · [4]) סיטון ז׳ תכנן פ׳ כ׳ מ׳ ל׳ · [5]) היין זאלכער כאטהפֿאלל היזט, זיכ דיא קלעמענטארע ניכט הייניג · אין לעזע דען ירושלמי תוכ רמ״כס · אין טבל דורך נאכן תכדערעם גענטטיגט היזט, וועז היין וועניג חולין תוכטער פיעל טבל פעללט, זו לאס אין ענגטטיגט היזט, דים טבל דורך נאכן תכדערעם גענטריידע זו פערצעה=

(ו) שְׁנַיִם שֶׁבָּצְרוּ אֶת בַּרְמֵיהֶם לְתוֹךְ גַּת אַחַת, אֶחָד מְעַשֵּׂר, וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר, הַמְעַשֵּׂר מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ וְחֶלְקוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא: (ז) שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בַּאֲרִיסוּת, אוֹ שֶׁיָּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ, יָכוֹל הוּא לוֹמַר לוֹ, טוֹל אַתָּה חֲמִשִּׁים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי חֲמִשִּׁים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אַתָּה יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ, טוֹל אַתָּה חֲמִשִּׁים, וַאֲנִי שְׁעוֹרִים, טוֹל אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי (אֲטוֹל) שֶׁמֶן: (ט) חָבֵר וְעַם הָאָרֶץ שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם עַם הָאָרֶץ, יָכוֹל הוּא לוֹמַר לוֹ, טוֹל אַתָּה חֲמִשִּׁים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי חֲמִשִּׁים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אַתָּה יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וַאֲנִי יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ טוֹל אַתָּה חֲמִשִּׁים, וַאֲנִי שְׁעוֹרִים · טוֹל אַתָּה הַלַּח, וַאֲנִי (אֲטוֹל אֶת) הַיָּבֵשׁ: (י) גֵּר וְעכו"ם שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם עכו"ם, יָכוֹל הוּא לוֹמַר, טוֹל אַתָּה עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וַאֲנִי מָעוֹת, אַתָּה יַיִן, וַאֲנִי בֵּירוֹת, וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַגֵּר אָסוּר:

שולע הלל"ס ריכטעטען זיך אינדעם היערין דאך נאך ב"ש · (ז) וועו צוויי"א איהרען ווייבערג געלעזען אונד (דיא טרויבען) אין איינע קעלטער געבראכט האבען, אונד דער אייגע איין צעהנטגעבענדער, דער אנדערע איין ניכט=צעהנטגעבענדער איזט, זא פֿערצעהנטעט יענער דאס זייניגע אלס ודא, אונד זיינען אנטהייל אם ווייגע, ער בעפֿינדע זיך אן וועלכער שטעלע עם זיי"א[1] אלס דמא"י · (ח) וועו צוויי"א[2] איין פֿעלד אין פֿאכֿט איבערנאמטען, אדער עס געערבט האבען, אדער פֿערטראגסמעסיג צוואממען בעזיטצען, זא דארף איינער זאגען: נים דוא דען ווייצען אן דיזער, אונד איך ווילל דען ווייצען אן יענער שטעללע נעהמען; דוא דען ווין פֿאן דיזער איך דען ווין פֿאן יענער שטעללע; אבער ער דארף ניכט זאגען: נים דוא ווייצען, אונד איך גערשטע, נים דוא ווין אונד איך עהל · (ט) וועו איין חבר אונד איין אונקונדיגער איהרען פֿאטער, דער איין אונקונדיגער געוועזען, בעערבען, זא קאן יענער זאגען: נים דוא דען ווייצען אן דיזער, איך ווילל דען ווייצען אן יענער שטעללע נעהמען, דוא דען ווין פֿאן דיזער, איך דען ווין פֿאן יענער שטעללע · אבער ער דארף ניכט זו איהם זאגען: נים דוא ווייצען, איך גערשטע, דוא דאס פֿייכטע, איך דאס טראקקענע · (י) וועו איין פראזעליט אונד איין היידע איהרען פֿאטער, דער איין היידע וואר, בעערבען, קאן דער ערשטערע זאגען: נים דוא דיא געטצענבילדער[3] אונד איך ווילל נעהמען, דוא וויין, איך אנדערע פֿריכֿטע · אבער נאכדעם עטוואס אין דען בעזיטץ דעם פראזעליטען איבערגענגען איזט, דארף דיזער טויש ניכט געשעהען ·

זין עומדין לחכמן כך, כשליל כל דהוה דמיכין לתלות תליכן, וכליגי חס מיתר לגרוס טומח' לחולין שכח"י : וכנועי · המדקדקין · (ז) וחלקו · פירש וחלקו של חבירו שחיטו מעשר כשאר דמאי, ומשום דחין בריריס מחויב עוד לתקן חלי חלק חבירו, דחיירי שחלקו כתלוש חכל חס לח חלקו מעולס וכגרו כו' יש לגו לומר כשחלקו' חמ"כ היין שכל ל' כוטל חלקו וכוכרר הדבר : (ח) לח יחמר · דבחטים יש לכל ל' חלק כמו במעות ומוס כמחליפין, כמצח מוכר חלקו לשחיטו מעשר · וי"מ דס"ל דהוס מוכרים זה לזה טכל וחין חדס רשחי כו' חפי' בשכיכס מעשרים קמ"ל כיון ששכיכס מין ל' : (ט) שיבשו . לעיל חיירי בחחד מיעשר וחת חינו מעשר, וכחן חיירי בחחד חבר וחחד ע"ס דשייך למתני גבייהו לח ויבש, ולי"מ כמתני' דלעיל משמעינן הכח שיבשו ע"ס והוס דמחי וכו' מיכיס הוו כמוכרי דמחי דלסור כמ"ד פ"ג : חטים · ס"ל שחלקו כמוכר : לח · דלסור לחבר לחכור לע"ס לח ויבש : יחמר · ושם חביח עד הגת בדבר שיש לו גת רשחי להחליף בשעת הגתות : (י) עכ"ום · לע"ג דחלוקי

(1) זא ערקלערט רע"בס · היס ירושלמי ווירד דיזן מסכה גאנץ אנדערש חויפגעפאסט, חונד ווירד דער מעשר פערפפליכטעט, חויך דען אנטהייל זיינעם גענעהרטען צו פערלענגערן, חין זא ווייט זיך עסווחם דחכחן חוכטער זיינעם אנטהייל בעפיכדען פירפטע · זיהע חויך ר"ם · (2) רמ"בס ערקלערט דיזן מסכה פיר טר בייליפיג טיער חיינערליי; חלליין כלכמלכם פיכדעט ער זיך דחך נוחממעכחפ׳ נעמד מיט דער פחרהערנעהענדען · דיזן נוויישן פערחכטען היער זחללען ניכט גרחדע חלם פערזידען נעדחכט ווערדען · דער גרונד דיזט דחרין צו זוכען, חב חייגע זחללע חיכערחייקופט ווירד חיין פערקויף פחן טבל חוסזוסטע חדער ניכט · נחך כרטכורה ווערדען דיזן פערחכטען כערזידען נעדחכט, ווירד חין מסכה ז' · (3) חכבליין עם דען סיין רחט, חלם חב דער פרחזעליט פחן דען נעטצען חייגען נעמוס פרלחכטע; דען חייגענטלין קחן ער דיזן ערבטחכט ניכט חין חנספרוך כיהמוען, חונד טר מדרבנן דיזט עם נעטטחטטעט ווחרדען דען, דחס חיין פרחזעליט זיינען פחטער בעערבע ·

שֶׁנּוֹתֵן לוֹ מֵאוֹתוֹ הַשָּׂדֶה וּמֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲבָל אִם נָתַן לוֹ מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת אוֹ מִמִּין אַחֵר, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ: (ב) הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הָעכ"וּם, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמְקַבֵּל שְׂדֵה אֲבוֹתָיו מִן הָעכ"וּם, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ: (ג) כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בְּחוֹלִין כַּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הַמַּעְשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁעַל מְנַת כֵּן בָּאוּ: (ד) יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי, הַמַּעְשְׂרוֹת לַבְּעָלִים. ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, הַקַּרְתָּנִי שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִירוּשַׁלְמִי, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל יְרוּשַׁלְמִי. וַחֲכָ"א, יָכוֹל הוּא הַקַּרְתָּנִי לַעֲלוֹת וּלְאָכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם: (ה) הַמְקַבֵּל זֵתִים לְשֶׁמֶן, כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בְּחוֹלִין כַּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי זֵתִים לְשֶׁמֶן לְמַחֲצִית שָׂכָר, הַמַּעְשְׂרוֹת לַבְּעָלִים: (ו) בֵּשַׁ"א, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם אֶת זֵיתָיו אֶלָּא לְחָבֵר, בֵּהִ"א, אַף לִמְעַשֵּׂר, וּצְנוּעֵי בֵּ"הִ הָיוּ נוֹהֲגִין כְּדִבְרֵי בֵּ"שַׁ:

פאכטעט, מוס דיא העבע אבנעהמען עהע ער איהם דיזע גיבט. ר' יהודה זאגט: וואן דיעס? ווען ער איהם דיא פאכט פאן דעמזעלבען פעלדע אונד דערזעלבען ארט גיבט, אבער ווען ער זיא איהם פאן איינעם אנדערן פעלדע אדער פאן איינער אנדערן ארט גיבט, מוס ער דיזע אויך פערצעהנטען עהע ער עס איהם גיבט. (ב) ווער איין פעלד פאם געטצענדינער געגען פאכטצינס אין פריכטען פאכטעט, מוס דיזען פערצעהנטען, עהע ער איהן אבגיבט. ר' יהודה זאגט: אויך ווער זיינער אייגענען פארפאהרען פעלד פאם געטצענדינער געגען פרוכט-אנטהייל איבערניממט, פערצעהנטעט דיזען, עהע ער איהן אבגיבט[1]. (ג) ווען איין כהן אדער לוי איין פעלד פאן איינעם ישראל געגען פרוכטאנטהייל איבערנעהמען, זא טהיילען זיא זיך אין דען אבגאבען (תרומה אונד מעשר) עבען זא וויא אין חולין. ר' אליעזר זאגט: אויך דיא אבגאבען (דיא תרומה פיר דען כהן אונד דיא מעשרות פיר דען לוי) געהערען איהנען, דען אונטער דיזער בעדינגונג זינד זיא (שטיללשווייגענד) איינגעטרעטען[2]. (ד) ווען איין ישראל איין פעלד פאם כהן אדער לוי געגען פרוכטאנטהייל איבערניממט, געהערען דיא אבגאבען דען אייגענטהימערן. ר' ישמאל זאגט: ווען איין דארפבעוואהנער איין פעלד פאן איינעם בירגער ירושלים'ס געגען פרוכטאנטהייל איבערניממט, זא געהערט דער צווייטע צעהנט דעם בירגער ירושלים'ס. דיא געלעהרטען זאגען: דער דארפבעוואהנער קאן הינויפגעהן אונד איהן אין ירושלים פערצעהרען. (ה) ווען איינער עהלביימע צו עהל געגען אנטהייל איבערניממט, זא טהיילען זיא דיא תרומה וויא דיא חולין. ר' יהודה זאגט: ווען איין ישראל פאם כהן אדער לוי עהלביימע צו עהל (אדער[3]) געגען האלבען געווין איבערניממט, געהערען דיא אבגאבען דען אייגענטהימערן. (ו) ב"ש זאגט: מאן פערקויפע אליפען קיינעם אנדערן אלס איינעם חבר[4]. ב"ה זאגט: אויך וואהל איינעם, דער שטעטס פערצעהנטעט. דיא זארגפעלטיגען אויס דער

עושה מעט: תורס. ולא מעשר דע"מ כן חכר ליתן לו פירות מהשדה בטבלם ומיהו משום שא"א לגורן שתעקר אלא א"כ כתרמה, משום הכי תורס, ומסתברא דמכנה לו התרומה מחכירתו: אימתי. סגי לחוכר בתרומה: מעשר. אף מעשר דדמי לפורע חובו א"כ אין דעת בעל הבית לקבל הפירות בטבלן אלא כשנותן לו מאותו השדה ומאותו המין: (ב) אבותיו. שגזלה עכ"וס, שהיא חביבה עליו ולא יכיחנה מלקבלה ביותר מהראוי לה, וכשיכבד עליו המעשר יקננה: (ג) בתרומה. אע"פ שאינה ראוי לזר וכ"ש במעשרות והוא יתננה לכל כהן ולוי שירצה: אף. וכ"ש התרומה והתרומה לכהן ומעשרות ללוי: (ד) לבעלים. בהא אפי' רבנן מודים דמקום מעשר שיורו שייר: הקרתני. לשון קריה והוא כפר: (ה) המקבל. ישראל שקבל מכהן או מלוי: חולקין. דלא עבדו רבנן זיתים כקרקע: למחצית. שימכרו השמן ויחלוקו הריוח. וי"ג או למחצית, דבמקבל דהיינו באריסות המעשרות לבעלים: לבעלים. דר"י עביד זיתים כקרקע: (ו) זיתיו. שנתלשו מן האילן ולא הוכשרו, שעדיין לא היזעו זיעו המעטן: לחבר. שידרוך בטהרה: למעשר. אף שאינו מוחזק לטהרות דאמרינן שיאכלו קודם שיזיעו ואע"ג דרוב זיתים

---

[1]) דער גרוכד פאן דיזען בעשטיממונגען איזט נאך איינינגען, דאס פאכטען דער פעלדער פאן געטצענדינערן צו ערשווערען; נאך אנדערן, ווייל דער גאנצע ערטראג דעם צעהנטענרעכט אונטערווארפען איזט, אלזא אויך דער צור פאכט פערוועגדעטע טהייל. [2]) דיזע מיינונג האט קיינע אויפנאהמע געפונדען. [3]) דיס איזט נאך דער לעזארט דעם ברטנורה, וועלכער או למחצית ליזט, אונד דאן הייסט עס: צום האנדעל. [4]) ווייל דיזע פריכטע זאפט אויסשוויטצען, דער צו פערואונרייניגונג אנלאס געבען קאן. זיהע פ' ב' מ' ג'.

עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ
אוֹ בְּדָרוֹמוֹ, וּמְחוּלָּל עַל הַמָּעוֹת: (ב) מָזוֹג לוֹ
אֶת הַכּוֹס, אוֹמֵר מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְשַׁיֵּיר בְּשׁוּלֵי
הַכּוֹס חֲבֵרַי הוּא מְעַשֵּׂר, וְשֵׁאַר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ,
זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מְעַשֵּׂר, עֲשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו,
וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּפִיו, וּמְחוּלָּל עַל הַמָּעוֹת: (ג) פּוֹעֵל
שֶׁאֵינוֹ מְאַמֵּן לְבַעַל הַבַּיִת, נוֹטֵל גְּרוֹגֶרֶת אַחַת
וְאוֹמֵר, זוֹ וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אֲחֲרֶיהָ עֲשׂוּיוֹת מְעֻשָּׂר
עַל תִּשְׁעִים שֶׁאֲנִי אוֹכֵל, זוֹ עֲשׂוּיָה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
עֲלֵיהֶן, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּאַחֲרוֹנָה, וּמְחוּלָּל עַל
הַמָּעוֹת, וְחוֹשֵׁךְ גְּרוֹגֶרֶת אַחַת. ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן
נַמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא יַחֲשׁוֹךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַעֵט
מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא
יַחֲשׁוֹךְ מִפְּנֵי שֶׁהוּא תָּנָאי בֵּית דִּין: (ד) הַלּוֹקֵחַ
יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים, אוֹמֵר, שֶׁנִּי לוֹגִין שֶׁאֲנִי עָתִיד
לְהַפְרִישׁ, חֲבֵרַי חֵן תְּרוּמָה, וַעֲשָׂרָה מַעֲשׂוֹת
(רִאשׁוֹן), וְתִשְׁעָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מוּחָל וְשׁוֹתֶה:
(ה) הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שֶׁל טֶבֶל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהוּא
בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹ בַשָּׂדֶה, אוֹמֵר, שְׁתֵּי תְּאֵנִים
שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ, חֲבֵרַי חֵן תְּרוּמָה וְעֶשֶׂר

דער צווייטע צעהנט אן דער נאמען אדער זיבזיטע, אונד זיא ענטהייליגט דורך לעזעגעלד. (כ) האט מאן איהם דען בעפֿער איינגעשענקט, זא שפּרֵכט ער: וואס איך אם באדען דעם בעפֿערס איבריג לאססען וועדע, זיא צעהנט, דאס וואס נאך אם צעהנט פֿעהלט זיא דאנעבען: דאס וואס איך צום צעהנט געמאכט האבע, זיא זיא צעהנט־פֿיר דאס גאנצע, דער צווייטע צעהנט זיא אם ראנדע אונד ענטהייליגט דורך לעזעגעלד. (ג) איין ארבייטער דער זיינען גרונדהערדען ניכט פֿיר בעגלויבט העלט, ניממט איינע דירדע פֿיינע אונד שפּריכט: דיזע אונד נין, וועלכע נאך איהר פֿאלגען, זיינען צעהנט צו דען נייניציג, דיא איך עססע. דיזע איינע זיא צעהנט־פֿיר אללע, דער צווייטע צעהנט זיא אין דענען דיא נאכפֿאלגען[1]) אונד ענטהייליגט דורך דאס לעזעגעלד. יעדאך לאססע ער איינע פֿיינע ליגען[2]). רש״בג זאגט: דיס זאלל ער ניכט, ווייל ער דאדורך דיא ארבייט דעס גרונדהערדן פֿעררינגערט[3]) ר׳ יוסי זאגט: ער זאלל עס ניכט, ווייל עס ערניכטליכע בערינגונג איזט. (ד) ווער ווין פֿאן דען פֿאמאריטאנערן קויפֿט (ווען עבען דער שבת איינפֿעללט) זאגט: צווייא לוג (פֿאן הונדערט) וועלכע איך אבזאנדערן נוערדע, זאללען (נראאסע) העבע זיין, צעהן אנדערע זיינען צעהנט, אונד נין אנדערע צווייטער צעהנט. דאן מאג ער מישען אונד טרינקען. (ה) האט איינער פֿיינגען דיא טבל זיינד אים הויזע, אונד בעפֿינדעט זיך (פֿאר שבת) אים שולהויזע, אדער אויף דעס פֿעלדע, זאגט ער: צווייא פֿייגען (פֿאן הונדערט) דיא איך אבזאנדערן וועדע, זיינען העבע, צעהן אנדערע זיינען ערשטער צעהנט, אונד נין אנדערע צווייטער צעהנט. זינד זיא דמאי, שפּריכט

ת״מ, ומ״ו נרייך ג״כ לרמב״ם בספרו, ומפרר את התרומה לפרורין דקין שאין בהן משום מכוד מוכלין ולא יכיתם כך אלא ע״ה, שלא יבא לתקלה, ולפ ע״ג דלא קזמיכו אלא לתכול ולא להספיד, וכשמתבדו הוי גזל, י״ל כיון שיש לו בית דיש בזמנתו לא חיכפת לי׳: (ב) מזגו. בשבת וי״ט בשהותכיס לו לתכול: תומר. ואין די לו במס שהתנס מע״ש ונרייך לומר מס שאכי עתיד לשייר מעכשיו ולכשאתה, דמס חומר מעכשיו לתוד, שותה מדומע ואס חומר לכשאתה לתוד, שותה טבל: בפיו. כפי הכוס. (ג) מאמין. על המעשרות: בתמרוכ׳. אחר אלו העשרה. וחושך. מוכע ל׳ נגד מותם שמפרים שלא יגזול את בשל הבית: ממעט. שמרעיב את עצמו אלא יקנס גרוגרת ויאכל: כ״ד. שיהי׳ חיוב של ת״מ על כע״ב וע״ם מצל קופל, הלכך רשאי לאכול: (ד) הכותים. דיש״א לאסור למכור לכל וקודם שגזרו עליהם היה ודאי טבל, וכודאי אין לדם יאכנ על דבר שאינו ברשותו, והכי תייבי שלקח פ״ם בין השמשות, מ״ב שלא מכר עד בין השמשות, ואז אסור להפרים ודאי הלכך אסור ג״כ לקבוע לו מקום, ומ״ש ג״כ לתלמן על המעות כיון דלא קבע לו מקום, אבל לקרות שם לא גזרו בין השמשות; עתיד. ולא קתני למתר כדלעיל במזמין דהתם היינו מתקן אלא מס שאוכל ושותה אבל הכא מתקן כל השנה, וכן כמ״ה וגם חיינו קורא שם לת״מ כדלעיל משום דגבי דמעי דמעשרן והם שלו קורא שם ומתקן כדי לאכלו, אבל הכא דנריך ליתן ללוי הלוי נריך לקרות שם: ועשרים. לאו דוקא אלא פחות מעט, שהרי הפרים כ׳ לת״ג: מוחל. מ״ב מתחיל, מ״ב מוזג: (ה) כב״ת.

---

[1]) וז שהקלערט ת״ם דאס בתמרוכה. [2]) אלס שרחשן פיר דיא תרומת מעשר. [3]) נעמליך תומדעס שר דען לאהן חוס מיינם פאס הונדערט פערמיכדערט.

דמאי פרק ו ז

(יח) הַמּוֹבֵר פֵּירוֹת בְּסוּרְיָא, וְאָמַר, מִשֶּׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן, חַיָּב לְעַשֵּׂר · מְעוּשָּׂרִין הֵן, נֶאֱמָן, שֶׁהַכֹּפֶה שֶׁאָסַר הוּא הַכֹּפֶה שֶׁהִתִּיר · מִשֶּׁלִּי הֵן, חַיָּב לְעַשֵּׂר · מְעוּשָּׂרִין הֵן, נֶאֱמָן · שֶׁהַכֹּפֶה שֶׁאָסַר הוּא הַכֹּפֶה שֶׁהִתִּיר · וְאִם יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׂדֶה אֶחָד בְּסוּרְיָא, חַיָּב לְעַשֵּׂר: (יט) עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לְחָבֵר, קַח לִי אֲגוּדַת יָרָק, קַח לִי גְּלוֹסְקָן אֶחָד, לוֹקֵחַ סְתָם וּפָטוּר · וְאִם אָמַר שֶׁלִּי זֶה וְזֶה שֶׁל חֲבֵירִי וְנִתְעָרְבוּ, חַיָּב לְעַשֵּׂר, וַאֲפִילוּ הֵן מֵאָה:

(יח) וועז יעמאנד פֿריבטע אין סיריען[1] פֿערקויפֿט אונד זאגט, זיא זיינען אויס דעם לאנדע ישראל'ס, מוס מאן זיא פֿערצעהנטטען · (פֿיגט ער הינצו): זיא זיינן פֿערצעהנטעט, זא איזט ער בעגלויבט · דען דערזעלבע מונד דער זיא פֿיר אונערלויבט קלערטע, ערקלערט זיא ווידער פֿיר ערלויבט (זאגט ער): זיא זינד פֿאם מיניגען, מוס מאן זיא פֿערצעהנטטען · (פֿיגט ער הינצו): זיא זינד פֿערצעהנטעט, זא איזט ער בעגלויבט; דען דערזעלבע מונד דער זיא פֿיר אונערלויבט ערקלעטע, ערקלערט זיא ווידער פֿיר ערלויבט · איזט עם אבער בעקאננט, דאם ער איין פֿעלד אין סיריען האט, זא מוס מאן עם דעננאך פֿערצעהנטען · (יט) זאגט איין אונקונדיגער צו איינעם חבר: קויפֿע מיר איין בינדעל קרייטער, קויפֿט מיר איין פֿיינעם בראט! זא קאן דיזער אהנע בעזאנדערע בעמערקונג קויפֿען אונד איזט פֿרייא פֿאן צעהנטפֿליכט[2] · האט ער אבער הינצוגעזעטצט: דים קויפֿע איך פֿיר מיך, אונד יענעם פֿיר מיינען פֿרייגד; אונד זיא וועד דען פֿערמעגנט, זא מוס ער זיינע פֿריכטע פֿערצעהנטען, וועד רען עס אויך הונדערט, (אונטער וועלכע דאם זיניגע נערא טהען איזט).

פרק ז

הַמְזַמֵּין אֶת חֲבֵירוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אוֹמֵר מֵעֶרֶב הַשַּׁבָּת, מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ מָחָר הֲרֵי הוּא מְעֻשָּׂר, וְשֶׁאֵד מַעֲשֵׂר מָמוּד לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מֵעֻשָּׂר

וועז יעמאנד זיינען פֿריינד פֿארהער[3] איינלאדעט (אם שבת) בייא איהם צו שפייזען, דיזער אבער איהן גיכט וועגען דער צעהנטען פֿיר בעגלויבט העלט, זא שפריכט ער אם פֿארעבענד דעם שבת (אם פֿרייטאגע); וואס[4] איך מארגען אבע וואגדערן וועדע, זייא דער צעהנט, אונד וואס נאך אם צעהנטען פֿעהלט, זייא דאנעבען; דאם וואס איך צו מעשר געמאכט האבע, גילט אלס צעהנט=העבע פֿיר דאם גאנצע אונד

ע"פ וי"כ מסורי' בהגמ' הכא ערי עד שלא כתו לידה, משו' דירושת גר את הע"ו מכיון, ליכו מן התורה חלה מתקנת חכמי' שלא יזמרו לסורס, וכאבר וע"ה שירצו מכיסם ע"ה סוי ירוש' דתורייתא וקוי כאלו כא לידו; (יא) בסורי · מרזות שכבש דוד שליכם מל"י, וכמקנת דיכים כמ"י, והקוכים פירות בסורי' ל"ל להפרים דמחי, שרוב' מח"ל בחים הלכך נחמן כשחומר מעוברים הם, מגו דחי כעי הוי חמר מח"ל הם וחי' נחמן; משלי · מן השדה שים לי בסורי'; ידוע · מסתמא משדהו הכיא ולא הוי מגו; (יב) לחבר · למעשר שהלך לשוק לקנות ירק לעצמו ואמר לו הע"ה קח לי ג"כ, ולקח כשבר כ' תגודות סתם נותן לע"ה ג' וח"ל לעשר, דיש ברירה שזות שתגוד' ולקח לע"ה וח"ל לעשר, ומיירי שחוכר כמדה גמה · פ"ה שהחוכר הוא חבר ויודע שזה הסבר הקוב' קובה תגוד' ג' לע"ה וכודאי עיבר החוכר, דחסור למכור לע"ה חלה ח"כ עיבר, וחם קבה החבר ג"כ לעצמו וכתערבו, חייב לעשר, דשמא מה שקבה לעצמו מיכו מעושר, שהחוכר לחבר ג"ל לעשר; מתה · חפי' חם כתערבו ג' שלו כמתה של ע"ה לא תאריכן דכיזול כבר ברוב, וכיון שחה שבתן לע"ה ה"ה שלו, ולפי הב' ה"ה חע"ג דשל ע"ה המעושרי' הם ק', חפ"ה לא כתבטל הכלתי מעושר שלו; גלוסקן · ככר יפה:

פרק ז מע"ש · דחם לא התבה, חסור, דתכן שפק תשיבה כו' שה דאי תשיבה לא, ומיירי בחזמיכו ולא הדירו דאי הדירו מותר לחכול עמו שבת רחשוכה, ומיירי שרוצה לחכול מתוקן, חע"פ שלא קבל עליו להיות נחמן, דאי קבל עליו חסור להתארח אצל ע"ה אם לא הדירו, ל"ב כייחד לו עדיים שבך הוא עושה ואימו מפקיד כחמתו בבך, ל"ב התם מיירי שהדירו בשבת הכא מיירי בהדירו מע"ש, דיכול להקן, ל"ב הכי מיירי בשחר שבתום: ומקולב · כמנה שע"ל למכר להפרים אלא

---

[1] סוריא, Syria, חיזם הייער דער פֿאן קעניג דוד בעזיגט, וויבט מ' ארץ ישראל בעהערבט טהיל דחעם לחמדעם, חם פֿייפֿרהט · — דיא פֿריכטע פֿאן סיריען זיכד פֿרייא פֿאם צעהנט · [2] כלך דעם ירושלמי, וויבל דער פֿערקויפֿער איהם, דא שד פֿיר חייכבן ע"ה קויפֿט, קיין טבל נעבען דאך · — כלך חכדערן וויבד הייער חנגענחמען, דאם דער מכר חוך פֿיר זיך עטוחם קויפֿט · [3] כלך חע"ה וחט דיעם עבען דער גוכטערצייעד נויבשען דיזער מבכה חוכד דער חין כ' ד', וחז עם אם שבת זעלבער נשזיבט · [4] חיינבבטליך חיין כוכדערטעפֿטעל חבנגענפֿער, וויל כ' ה' שלן דייטליך נעמאכט חיזט ·

אֵיזוֹ הִיא, נוֹטֵל שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת לוֹכָסָן • חֲצִי שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא, נוֹטֵל אַרְבַּע חֲבִיּוֹת מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת • שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא, נוֹטֵל שׁוּרָה אַחַת לוֹכָסָן • חֲצִי שׁוּרָה אַחַת מַעֲשֵׂר, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא, נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לוֹכָסָן • חֲבִית אַחַת מַעֲשֵׂר, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא • נוֹטֵל מִכָּל חֲבִית וְחָבִית :

איזט, וועלכעס עס זייא? זא ניממט ער צוויא קריגע אים דיאגאנאלווינקעל • האט ער אבער געזאגט • איין קרוג פאן דער האלבען אייסערן רייהע, אונד עס איזט ניכט בעשטיממט וועלכער עס זייא? זא ניממט ער פיער קריגע דער פיער ווינקעל • האט ער געזאגט : אויס איינער רייהע זייא דער צעהנט, אונד עס איזט ניכט בעשטיממט וועלכע, זא ניממט ער איינע גאנצע רייהע אין דער דיאגאנאלע • זאגטע ער : פאן דער האלבען רייהע זייא דער צעהנט, אונד עס איזט ניכט בעשטיממט וועלכער עס זייא? זא ניממט ער ביידע רייהען דער דיאגאנאלען • זאגטע ער : איין קרוג זייא צעהנט אונד עס איזט ניכט בעשטיממט וועלכער עס זייא? זא ניממט ער פאן יעדעם קרוגע •

ממקום לחר, ואיכו מפסיד בלוס, חלח מפרים לפי חשבון • וכולה מתכיתי' כחין לו פרנסה ממקום לחר : כ"ו • ודוקא שיכי' המריכה עשר : (ח) שורות • מסודרים עשר על עשר : ט' מעשר • חבית ט' שבשורה החיצוכה לחת מעשר על עשר כדות לחרות שכביכתו וכח על חלו כמלח שמעשרותיהם עשרה • ואין ידוע • כלומר שורה : כ' חביות לוכסין • כוטל חבית ט' מזרחית דרומית וחבית ט' לפוכית מערבית וממלח חבית ט' משתיהן ורואין כחלו כל התערובות מאותו החבית שלקט ושני מעשר : חני שורה • הם לחר כד ט' שבאחי שורה החיצוכה : כוטל • וממלח חבית ט' כ"ל : שורה • הם לחר חבית ט' שבשורה ט' ואין ידוע : לוכסין • מדרומית מזרחית עד לפוכית מערבית וממלח חבית ט' : חני שורה • חבית שבאחי שורה ואינו יודע : כ' שורות לוכסין • ממזרחית דרומית עד מערבית לפוכית, וממזרחית לפוכית עד מערבית דרומית, וממלח כללעיל :

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם

אונטער דיזעם טיטעל ווירד דאס געזעטץ פאן ויקרא י"ט י"ט (דברים כ"ב ט', י' י"א) וואנאך עס פערבאטען איזט, טהיערע פאן פערשידענער גאטטונג מיט איינאנדער צו פאארען, דען אקקער מיט פערשידענען זאטטען צוגלייך צו בעזעען, אונד קליידער פאן פערשידענען שטאפפען צוהאמענגענעזט אדער געווירקט צו טראגען, נעהער ענטוויקקעלט אונד אין דען אייגצעלנען פארקאממענדען פעללען דארגעשטעללט •

דאס וואהרט כלאים בעציכנעט; איינע מישונג צווייער פאן נאטור פערשידענארטיגער דינגע, אונד ווירד דאהער דער קירצע האלבער אין דער משנה אין דער בעדייטונג; פערשידענארטיג צו אינאנדער, געברויכט •

עס ווירד נון אין דער משנה ערשטליך דארגעשטעללט, וועלכע גענענשטענדע דעס פעלדבויעס אונד דער פיר־צוכט אלס כלאים צו בעטראכטען זיין אדער ניכט • דאן וועדען דיא בייא דען זאאטפעלדערן פארקאממענדען אדער דענקבארען פעללע ערצרטערט, אונד אנוויאונג גענעבען, ווי א דארין צו פערפאהרען זייא; עבען זא ווירד דער גארטענבויא אונד בעזאנדערס אין בעציהונג אויף דברים כ"ב ט' דער ווייכויא אין היזיכט דער כלאים איינער גענויען ערצרטערונג אונד טערוואדפען • נאכדער ווירד פאן דעם נעברויכע אונגלייכארטיגער טהיערע ביים אקקערן געשפראכען, וועלכער עבענדאזעלבסט פערבאטען איזט, אונד ענדליך ווירד איבער דיא שטאפפע דער קליידער אונד דערען פערכינדונג אונטערא־דער דאס נעהערע בעשטיממט •

ב) לן מלמנו דחק פשלמן פילגם שר לוים משהרשון לייכטן • זיהא פיגור 1. 2. 3.

דמאי פרק ז

מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְתִשַּׁע מַעֲשֵׂר שֵׁנִי • הָיוּ דְמָאֵי אוֹמֵר, מַה שֶּׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ לְמָחָר הֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר, וּשְׁאַר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר, עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בְּדָרוֹמוֹ, וּמְחוֹלֵל עַל הַמָּעוֹת: (ו) הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל וְאָמַר, מַעֲשְׂרוֹת זוֹ בְזוֹ, הָרִאשׁוֹנָה מְעוּשֶׂרֶת • שֶׁל זוֹ בְזוֹ, וְשֶׁל זוֹ בְזוֹ, הָרִאשׁוֹנָה מְעוּשֶׂרֶת • מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מְעוּשָׂרוֹת כַּלְכָּלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ, קָרָא שֵׁם: (ז) מֵאָה מֵטֶבֶל מֵאָה חוּלִין, נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד • מֵאָה טֶבֶל מֵאָה חוּלִין, נוֹטֵל מֵאָה וְאֶחָד • מֵאָה חוּלִין מֵיתוֹקְנִין מֵאָה מַעֲשֵׂר, נוֹטֵל מֵאָה וְעֶשֶׂר • מֵאָה טֶבֶל תִּשְׁעִים מַעֲשֵׂר, תִּשְׁעִים טֶבֶל וּשְׁמוֹנִים מַעֲשֵׂר, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם • זֶה הַכְּלָל, כָּל זְמַן שֶׁהַטֶּבֶל מְרוּבֶּה לֹא הִפְסִיד כְּלוּם: (ח) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר בַּהֲדֵי יַיִן • וְאָמַר שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה אֲחַת מַעֲשֵׂר, וְאֵין יָדוּעַ

ער: וואס איך מארגען אבזאנדערן וועדע זייא צעהנט, דאס איבריגע דעם צעהנט דאנעבען; דאס וואס איך צום צעהנט געמאכט זייא צעהנט העבע פיר דאס גאנצע, דער צווייטע צעהנט אן דער נארר = אדער זידזייטע, אונד ענטהיליגט דורך דאס לעזעגעלד • (ו) האט איינער צווייא קערבע מיט טבל פאר זיך, אונד שפריכט: דיא צעהנטען פאן דיזעם זייען אין יענעם, זא גילט דער ערשטע אלס פערצעהנטעט • (זאגט ער): פאן דיזעם אין יענעם אונד אוסגעקעהרט, זא גילט נור דער ערשטע אלס פערצעהנטעט • (זאגט ער): איהרע צעהנטעז זאללען אויס יעדעם דער קערבע פיר דען אנדערן געגעבען ווערדען, זא האט ער דאמיט דען נאמען אויסגעשפראכען[2] (ד' ה' יעדעם מעשר זיינען בעשטימטען פלאטץ אנגעוויזען[1]) (ז) זינד יעמאנד הונדערט טהיילע טבל[2] אונד הונדערט חולין פערמענגט, זא מוס מאן ערשטליך הונדערט נעהמען אונד דאן איינס דאריבער • זינד הונדערט טבל אונד הונדערט מעשר פערמענגט, ניממט מאן עבענפאללס פאס הונדערט אונד איינס דאריבער • זינד הונדערט פאללשטענדיג גע׳ארדנעטע חולין אונד הונדערט מעשר פערמענגט, זא ניממט מאן הונדערט אונד נאך צעהן דאריבער, בייא הונדערט טבל אונד נייניציג מעשר, נייניציג טבל אונד אפשציג מעשר, פערלירט מאן גאר ניכטס[3] • דים איזט דיא רעגעל; זא אפט דאס טבל מעהר איזט, פערלירט מאן ניכטס • (ח) ווען איינער, דער צעהן רייהען פאן יע צעהן קריגען ווין האט, גע׳שפראכען האט: פאן דער אייסערן רייהע זייא איינער צעהנט; אונד עס נון ניכט בעשטימט

בע"ם ומתירה שלא יקדם עליו היום ולא יוכל לעשר: (ו) ברמשוכה • ומפרש מן הכ' מעשרות של שתיהן, דמיד כשאמר מזו על זו כפטר' ברמשוכה ואין מפרישין מן כו': כזו • ברמשוכה ומפרש ג"כ מסכ' על שתיהן: בתכריהם • של כל ג' בכלכלה האחרת ושייר טבל בכל כלכלה כדי מעשרות שלשניים, ואין לספרים ממקום אחר • פ"ק קרית שם וכך אמר מעשרות יהי' של שניים בחיו' מהן שתרנ': (ז) מאה כו' • שהשערכו וטבל דסכי שהורמה ממנו ת"ב אבל לא מעשרות ות"מ והחולין כשעה' כטבל עצמו לעניין ת"מ וכוטל ג' מן המאה חולין כדי ת"מ ולא דמפקיד ג' מהחולין מפוס קס' טבל שהשערכו שיש בהן מאה ג' ת"מ, ולא קי"ל דתרומ' עולה בק"ח ול"כ כשמעלה ק' לשם טבל כעלה ג"כ מאה ת"מ שיש בק' טבל ובשתים קס' חולין, וי"ל דכשכפלה מאה תרומ' דין הוא שיעלה מאה ושארו מחולין מוכחי' כמו שהיו, ולא תמריכן יעלה קס' מחולין ושאר מאה תרומ' ול"כ כשיעלה עתה ק' לשם טבל יטעה לומר שחולין הוא מעלה ויאכלם, וכאמת שם טבל שלכך מפוס היכר מעלה ק"ח; מאה מעשר • שלא הורמה ת"מ נוטל מאה טבל כדלעיל ומן המאה מעשר נוטל ג' כדין ת"מ ושתים ג"ט ומפרישים מהן לפי ערך, דהייגו עשר פחות עשירית כמלא מפרישים י"ח פחות עשירית ת"מ ומפקיד ג' פחות עשירית: מתוקני' • לפי שמאה חולין בקדש כשמוציא מן טבל רק ת"ב ות"מ שמקדוש' בטלה ממנו, וכאן מיירי שמוציא כל שתרומה ומעשרות מש"ה בקט מתוקני', זמ"מ כריבא כמי שמתוקנים מיירי הלא שבריבא אין מקו' לטעות: מאה מעשר • שלא בטלה ת"מ: ועשר • דכל דבר שבתערב קוזר להיות בתחילתו, הלכך חולין כשאוכל בטבל לספרים ממ' מעשר אבל טבל שבתערב במעשר לא תמרי' שיכי' בטבל במעשר לשנויי שוד עשר: תשעים מעשר • דשיעור שיש בטבל י' יפירים, ס"ל כאלו יש לשם פרנסה

---

[1]) ער שם אלזא זייפעס וואלטע נעמי נאכאממען, נאוד וויס יעדעם דען צעהנט פיר דען אנדערן אנזוהנדען. זיא ערקלערט רמ"כם.
[2]) פאן סבל אויס מור דיא תרומה, פאן חולין אויס אבער[1] נאוך תרומת מעשר מו נעבען. — מעשר איזט היער מען כאך ניכט תרומת מעשר דאפאן נעכאממען; נאוך חולין מתוקנין, פאן דעמען אללעם נעהדעט איזט. [3]) פאן דען פאהרערנעגאנ׳ שען פעללען טריפט דורך דיא פערמענגונג בייא דער בעריכטיגונג איין קלייכער פערלוסט איין. איזט אבער מעהר טבל דא, זא פאן מזון פאן אנדערן פריכטען אללעם כאך פערהעלטניס ערדבען, זא דאס קיין פערלוסט דאבייא איזט. מאן לעזע היללו רמ"כם.

וְזֶה לְוֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה: (ה) הַזָּאנוֹן וְהַנְּפוּץ, הַסַּחְרָדָל וְהַכַּפְסָן, וְהַלַּעַת יָוָנִית עִם הַמִּצְרִית, וְהָרְמוּצָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּמְּנוּ זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. (ו) הַוָּאב וְהַכֶּלֶב, כֶּלֶב הַכּוֹפְרִי וְהַשּׁוּעָל, הָעוֹיִם וְהַצְּבָאִים, הַיְּעֵלִים וְהָרְחֵלִים, הַפּוּס וְהַחֲמוֹר, הַפֶּרֶד וְהַחֲמוֹר, הָעֲרוֹד אַף עַל פִּי שֶׁהוּמְּנוּ זֶה לָזֶה, כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה: (ז) אֵין מְבִיאִין אִילָן בְּאִילָן, יָרָק בְּיָרָק, וְלֹא אִילָן בְּיָרָק, וְלֹא יָרָק בְּאִילָן. ר' יְהוּדָה מַתִּיר יָרָק בְּאִילָן: (ח) אֵין נוֹטְעִין יָרָקוֹת בְּתוֹךְ סְדָן שֶׁל שְׁקָמָה. אֵין מַרְכִּיבִין פִּיגָם עַל גַּבֵּי קֻדָּח לָבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בָּאִילָן. אֵין נוֹטְעִין יַחוֹר שֶׁל תְּאֵנָה לְתוֹךְ הַחֲצוּב, שֶׁהֵא מַקִּירוֹ. אֵין תּוֹחֲבִין וְמוֹרָה שֶׁל גֶּפֶן לְתוֹךְ הָאֲבַטִּיחַ, שֶׁתְּהֵי זוֹרֶקֶת מֵימֶיהָ לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אִילָן בְּיָרָק. אֵין נוֹתְנִין זֶרַע הַלַּעַת לְתוֹךְ הַחַלָּמִית שֶׁתְּהֵא מְשַׁמַּרְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּיָרָק: (ט) הַשּׁוּמְן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת תַּחַת הַגֶּפֶן, אִם הָיוּ מְקֻצַּת הֶעָלִין מְגוּלִין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית,

עהנליך זינד, זינד כלאים צו איינאנדער. (ה) רעטטיג אונד ראפס, זענף אונד אנדארן[1], גריכישע אונד עגיפטישע קירבים אונד ביטטערע קירבים, זינד, אבגלייך איינאנדער עהנליך, דאך כלאים צו איינאנדער. (ו) דער וואלף אונד דער הונד דער בויערנהונד[2] אונד דער פֿוכס, ציגען אונד רעהע, געמזען אונד שאפֿע, פֿערד אונד מוילטהיער, מוילטהיעד אונד עזעל, עזעל אונד וואלדעזעל, זינד אבגלייך איינאנדער עהנליך, דאך כלאים צו איינאנדער. (ז) מאן פֿראפֿפֿע ניכט אייגע ארט ביימע אוף דיא אנדערע, קרויט אוף קרויט, בוים אוף קרויט, קרויט אוף בוים. ר' יהודה העלט לעצטערעם פֿיר ערלויבט. (ח) מאן פֿפֿלאנצע ניכט קריישער, אין אייגע זיקאמארענשטומפף. מאן אימפֿפֿע ניכט רויטע אין ווייסע קאספֿיא, וויל עס קרויט אוף בוים איזט; מאן שטעקקע ניכט אין פֿראפֿתריין פֿאם פֿייגענבוים אין חצוב דאמים דיזער יענען קיהלע[3]; מאן זענקע ניכט איינע ווינרעבע אין איינע מעלאנע, דאמיט זיא איהרען זאפֿט אין יענע וועדפֿע, וויל עס בוים אין קרויט איזט. מאן טהוע ניכט קירבים זאמען מען אין מאלוועז, דאמים דיזע יענען אין זיך בעוואהרע, וויל עס קרויט אוף קרויט איזט. (ט) וועז יעמאנד דיבעז אונד רעטטיגע אונטער דען ווייטשטאק פֿערבירגט, זא ברוכט ער, דאפֿערן אין טהיל דער בלעטטער אויפֿגעדעקקט בלייבען, קיין בעדענקען צו טראגען, אין בעטרעף דער כלאים, אויך ניכט

(ה) קרוסתומלין · מין לפתים קטנים: פריזן · קויטין: פוזרדי' · שפיירלינג: וסמזרד · תפוח יערי: תפרסקים · כשהם קטנים הוא דומים לסקדיס: שיזפין · המרכיב זיתים על רמון כפק מכהון שיזפין: (ה) סלמון כו' · שהין שעם ספרי דומם ביותר, משל"כ במשנה ג', הלפת ונפוך, שהין ריחוקן ריחוק גדול הקילו: (ו) כופרי · קטן ודומם לשועל: סיעלים · מין חי': שרוד · מין חמור סכר: (ז) לילן · מלכיל בלילן סרק ומילן סרק בלילן סרק סרי, סור ושכחתם תש"ב דתני לה במשנה ד' לפרושי, דסח דאיתא כלאים בלילן דוקא כהרכבה ולא בזורע כ' מיני פילוגות: ירק · מין כשמיהו מיבו, ורבי יהודה מתיר ירק בלילן ולילן בירק, שלא לאסר ר"י שלא כשנעשה ע"י הרכבה פרי מן ירק משונה, וירק בלילן מן מיפכח לפ כשעשה מהן פרי משונה: (ח) סדין · לשאר שנחתך ונשתרו שרשיו בארץ: סלוב · מין ירק שנשרשיו יורדי' בעומק שהרץ ביותר, וכו חיסס יהושע את הארץ: לין תוכלין · לפי כשמעמיקין למטה מג"ט ומכניס זה לתוך זה, ולמעלה מן שהרץ רחוקים כשעור שרחק' זרע מגפן יחידי, דהל"כ כלא תהיכה לאור להכיל זרע תחת הגפן: מקירו · לגל לגון קורה, ר"ל לקררו: מימים · שהלכטית לה ומלא מים: משמרתו · הפלמית מרטיב חזרע ומשמרו עד שתשרים בארץ: (ט) לפת · שלא כדרך שחילה, כגון שטמן מגודש של לפת ומגודש של לפת ומגודש יחד: מצוקין · משום שכת נקטה דשם יי' כל העלין מכוסין, ר"ח ליטלם כשבת: לא · משום זורע כלאי, ולא משום זורע כשביעית, ע"כ לפי' שם סוסיף מאחים כשלאים או קוניחו ספיחי

---

[1]) כלך רש"כם מרחנים ספרנל ד' ל' malus cydonia · [2]) לפמן ליוס Lapsana · [3]) כופרי, פיפלייכם קיפריס, חוים ניפערן · [4]) תצוב, דיזע פפלאנצע ווירד חוריכטיג פיר פעדערל געפֿלטען · דיעם שטיממע ניכט מיט דער בעשרייבונג, דאם זיא זענען רעטטע ווחורצלען טרייבע · [5]) לינער דיזעם פערפֿאהרען דער דימפֿלינגען נערשנערייא פעהלט עם לן חוסקוכפט ·

פרק א

הַחִטִּים וְהַזְּוָנִין, אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה • הַשְּׁעוֹרִים וְשִׁבּוֹלֶת שׁוּעָל, הַכּוּסְמִים וְהַשִּׁיפוֹן הַפּוֹל וְהַסַּפְּיר, הַפּוּרְקָדָן וְהַטּוֹפַח, וּפוֹל הַלָּבָן וְהַשְּׁעוּעִית, אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה : (ד) הַקִּשּׁוּת וְהַמֶּלֶךְ פִּפּוֹן אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה • ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כִּלְאַיִם • חֲזֶרֶת וַחֲזֶרֶת גַּלִּים, עוֹלְשִׁין וְעוֹלְשֵׁי שָׂדֶה, כְּרִישִׁין וּכְרִישֵׁי שָׂדֶה, כּוּסְבָּר וְכוּסְבַּר שָׂדֶה, חַרְדָּל וְחַרְדַּל מִצְרִי, וְדַלַּעַת הַמִּצְרִי וְהָרְמוֹצָה, וּפוֹל מִצְרִי וְהַחָרוּב, אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה : (ג) הַלֶּפֶת וְהַנָּפוֹץ, וְהַכְּרוּב וְהַתְּרוּבְתּוֹר, הַתְּרָדִים וְהַלְּעוֹנִים, אֵינָם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה • הוֹסִיף ר׳ עֲקִיבָא הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית, הַבְּצָל וְהַבְּצַלְצוֹל, וְהַתּוֹרְמוֹס וְהַפַּלְסְלוֹס, אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה : (ד) וּבְאֵילָן, הָאֲגָסִים וְהַקְּרוֹסְתְּמִלִּין, וְהַפְּרִישִׁים וְהָעֲזַרְדִים אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה • הַתַּפּוּחַ וְהַחַזָּרָד, הַפַּרְסָקִים וְהַשִּׁקְדִין, וְהַשִּׁזְפִין וְהָרִימִין, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין

ווייצען אונד לאלך [1]) זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • געשטע אונד האפער [2]) שפעלט אונד ראגגען [3]) באהנע אונד קיכער ערבזע, קלייגע ערבזע אונד טופח [4]), ווייס באהנע אונד שמינקבאהנע [5]), זינד ניכט כלאים צו איינאנדער [6]) (כ) גורקען אונד מעלאָפעפען זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • ר׳ יהודה זאגט : זיא זיינן כלאים • לאטטיך אונד בערגלאטטיך, ענדיוויע אונד ווילדע ענדיוויע, לויך אונד ווילדער לויך, קאריאנדער אונד ווילדער קאריאנדער, זענף אונד עגיפטישער זענף, עגיפטישער קירבים אונד ביטטערער (דורך הייסע אשע גענייעסבאר צו מאכענדער) קירבים, עגיפטישע באהנע אונד שאָטע [7]) זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • (ג) ריבע אונד ראפס [8]), קאהל אונד ווילדער קאהל [9]) ערדבעערשפינאט אונד הערמעלקרויט זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • ר״ע זעטצט הינצו : קנאבלויך אונד ווילדער (קלייגער) קנאבלויך, צוויבעל אונד ווילדע (קלייגע) צוויבעל פיגבאהנע אונד ווילדע פיגבאהנע זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • (ד) פאן בייס מען איזט דיא געמיינע בירנע אונד דיא קרוסטומיא [10]) קוויטטען [11]) אונד מיספעלן זינד ניכט כלאים צו איינאנדער • דער אפפעל אונד האָלצאפפעל, דיא פפירזיך אונד דיא מאנדעל, דיא פפלוימען אונד קאנאריען, אבגלייך זיא איינאנדער [12])

פרק א החטים • דכמכול בארץ ג״כ השחיתה את דרכה, כשזרעו מטיס סוליחה זוכין, ועל כן סוס זוכין מין חטים, ופ״ג דלח מזו למחכל חדם ולח הוה כלחים חלח למקום שמקיימו, כיון שמוליכי׳ ממקום למקום למחכל יוכיס, הוי כלחים ; ושבולת שועל • כל השנויס במשנה זו״ג חיכה כלחים זה בזה : וספיפון • דדמי זה לזה : ש״ס • שבולת שלה עמו כזכ שועל, חע״ג דלעניו חלה כוסמין מין חטין וסיפון מין שעורים, מ״מ הוי כלחים זה בזה ; (כ) חזרת • הסח הגדילה בגניס, ומסח הגדיל׳ בהריס : עולשין • של גני׳, הנקר׳ הנדבח ; כרישי • כרישי גנה וכרישי שדה : כוסבר • קולייאנדרו : והרמוצה • דלעת מרה, שממתקין חותה בחפר חס : והחרוב • קטניות, שתרמילו דומין לחרוב עקומין, והוח מין פול המצרי ; (ג) כפוף • מין נכון ; והתרוכתור מין כרוב שקלחים שלו דקים ; הטומנית • סוס מדברי, והוח קטן מן הסוס גדל בגניס ; כגלגול • כגל מדברי קטן ; הורמוס • מין קטניות מר מחוד, שטולקיס ז״פ ומוכלין בקנוח סעודה ;

---

[1]) Lolium כלך זורעכוס ; תנדערע ערקלערען σιαγών, תנדערע טעמען עם פיר ווי׳קקען, כלך תנדערע פיר קוכווייצען, melampyrum. דער צוויטען דעס ווייצען וועכסט • יעדעכפלללם בעציכנעט עם זיין נעווענכס, דעסקען פרוכט חוכגעסכלאכן חיזט, חוכד דח עם דעס ווייצען עהכלך זיין מוס, זח סייכט Lolium נעמיינט זו זיין • [2]) שבולת שועל, פוכסעהרע, וועגען דער עהכליקייט מיט דעס פוכסשוואנצ • [3]) כלך בריטטורח • כלחכלט חוכד נוויזיוס שוחנקען, חך כיכט σιαγών נייסחויינע, טויכע נעריטטע, צו פערשטעהען זייך • [4]) היער סייכט עם כלך דעס ירושלמי חייכע חרט היולזעפרוכט • זיכע פלה פ׳ ה׳ מ׳ ג׳ • [5]) פסילותח, phaselus • [6]) נעמ, לין יע צוויי׳ דער נעהכלכטען פלחרע • [7]) מלפפון חיזט דיח פערעדעלטע גורקע, כיח פלינים melopepo נעהכלכט • [8]) חך היער siliqua dulcis נעמיינט זיח, חיזט כיכח קלחר • [9]) כפוך חדער נפוס, לחטייכיש napus • [10]) תרוכתור העלט נוויזיוס פיר חיינערליח מיט דעס חפריקחנישען Ἀφρικανός, ווחמיט חייכע חרט רעטטיג בעציכנעט ווירד • [11]) חגם, כלך רמ״כם חרחכט כרקוק, בירנע • קרוסטומלין סייכט crustumia כיח פלינים (XV. 16.) פחרחדיסבירנע • [12]) היס נעסמחקקע •

לְבֵית סָאָה: (ג) הָיְתָה שָׁדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּים וְנִמְלַךְ לְזָרְעָה שְׂעוֹרִים, יַמְתִּין לָהּ עַד שֶׁתַּתְלִיעַ, וְיוֹפֵךְ וְאַחַר כַּךְ יִזְרַע. אִם צִמְּחָה, לֹא יֹאמַר, אֶזְרַע וְאַחַר כַּךְ אוֹפֵךְ, אֶלָּא הוֹפֵךְ וְאַחַר כַּךְ זוֹרֵעַ. כַּמָּה יְהֵא חוֹרֵשׁ? כְּרַבְּלְמֵי הָרְבִיעָה. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְשַׁיֵּר רוֹבַע לְבֵית סָאָה: (ד) זְרוּעָה וְנִמְלַךְ לְנוֹטְעָהּ, לֹא יֹאמַר אֶטַּע, וְאַחַר כַּךְ אוֹפֵךְ, אֶלָּא הוֹפֵךְ וְאַחַר כַּךְ נוֹטֵעַ. נְטוּעָה וְנִמְלַךְ לְזוֹרְעָהּ, לֹא יֹאמַר, אֶזְרַע וְאַחַר כַּךְ אֲשָׁרֵשׁ, אֶלָּא מְשָׁרֵשׁ וְאַחַר כַּךְ זוֹרֵעַ. אִם רָצָה, גּוֹמֵם עַד פָּחוֹת מִטֶּפַח, וְזוֹרֵעַ וְאַחַר כַּךְ מְשָׁרֵשׁ: (ה) הָיְתָה שָׁדֵהוּ זְרוּעָה קִרְבַּס אוֹ לוּף, לֹא יֶחֱא זוֹרֵעַ וּבָא עַל גַּבֵּיהֶם, שֶׁאֵינָן עוֹשִׂין אֶלָּא לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. תְּבוּאָה שֶׁעָלוּ בָהּ סְפִיחֵי אֲסָטִים, וְכֵן מָקוֹם הַגַּרְנוֹת שֶׁעָלוּ בָהֶן מִינֵי הַרְבֵּה, וְכֵן תִּלְתָּן שֶׁהֶעֱלָתָה מִינֵי צְמָחִים, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַנֶּבֶשׁ. אִם נִבַּשׁ אוֹ כִיסָּה,

ציגסטעל נאך דעמזעלבען פֿערהעלטנים[1]. (ג) וועז יעמאנד זיין בעריטט מיט ווייצען בעזעעטעם פֿעלד מיט גערשטע צו בעזעען זיך ענטשליסט, זא ווארטע ער ביס דער ווייצען צערגאנגען איזט[2], אקקערע אום, אונד דארף דאן ערשט זעען. וועז דער ווייצען שאן געטריבען האט, דארף ער ניכט זאגען: איך ווילל ערשט זעען אונד הערנאך אומאקקערן, זאנדערן ער מוס ערשט אומאקקערן אונד קאן דאן זעען. וויא שטארק מוס מאן אומפֿלִיגען? זא וויא דיא פֿורכען, פֿאר דעם פֿריהרעגען[3]. אבא שאול זאגט: זא דאס מאן פֿאן איינעם זאאטפֿעלד איינעם סאה, ניכט איין זאאטפֿעלד[4] איינעם פֿיערטעל קב איבריג לאססע. (ד) ווער עס בעזעעט אונד מאן ענטשליעסט זיך עס צו בעפֿלאנצען, זא דארף מאן ניכט זאגען: איך ווילל ערשט פֿלאנצען אונד דאן אומאקקערן, זאנדערן ערשט מוס מאן אומאקקערן אונד דאן דארף מאן פֿלאנצען. ווער עס בעפֿלאנצט אונד מאן ענטשליעסט זיך צו זעען, זא דארף מאן ניכט זאגען: איך ווילל ערשט זעען אונד דאן אויסריסען, זאנדערן מאן מוס ערשט אויסריסען אונד דארף נאכהער זעען. יעדאך וועז מאן ווילל, שניידעט מאן דען שטאם[5] ביס וועניגער אלס איינע האנד בריט אונטען אב, זעעט, אונד ריסט דאן ערשט אוס. (ה) ווער דאס פֿעלד מיט קארווי[6] אדער ארום בעזעעט, זא זעע מאן ניכט אנדערעם דאריבער, ווייל זיא ערשט נאך דרייא יאהרען ריפֿען[7] — וועז צווישען געטריידע שטומפֿע פֿאן איסאטים[8] ווידער אויפֿגעשאסען זינד, עבען זא וועז אויף דען טענגע פֿלעטצען פֿיעלערליא גאטטונגען אויפֿגעשאסען זינד, אדער וועז פֿענום גרעקום[9] אללערליא קרייטער אויפֿגעריבען האט, זא פֿערפֿליכטעט מאן דען אייגענטהימער ניכט אויסצויעטצען; וועז ער אבער עטוואס

להקל. זרע פשתן צריך ג' סתין כמקום שזורעי' סאה תכוחה, הלכך ח"ל למעט חמ"כ נפלו ג"ר של קב: (ג) שתתליע. ושעורן שצמחו ג' ימים בקרקע: ויופך. הקרקע כמחריש' שלא יצמיח הזרע: הופך. לאחר שהתליע: כמה. שלא תחמר שצריך לחרוש תלמים קמוכי' זה לזה: ישייר. שלא יפחר בחרך מקום שחיפך שלא רוכב הקב לכית סאה: (ד) גומם. כורת הגפן שלא ישייר מן הקרקע גבוה טפח: (ה) קנכוס. מין תבלין, שמיכי' הלזו מתקיימין בחרך ג' שנים ואין מתליעי. וי"מ שהוא מין פשתן, וי"ג נרכוס, שהרי מה שחלו קורין קנכוס עוש' ככל שנה: הגרנות. שדשין שם התכוחה וקטניות: מין מחייבין הכלאו הכי סופו לעקרם, שקשין למיכים הללו ולמקום דישה, ולא יתשדוהו שזרעם: נבש. עוקר עם השורש: כיסה. משייר

---

[1] זיפגליך פלאכם מעהר פלאטן ברויכט · לויבריגענם וויזט מיער דיא לויבערוועטונג דען שפינערן קוממענטאטארען נעפאלגט · רמ"כם פערכינדעט דיא מיט דעם זאטן, לא תמרו חלא ממין אחר, אין מסכה ס"פ· [2] דאס וויזט אין כייכטעם בחדען דריית טאגע, אין טרוקקענעם לענגער · [3] דיזע זינד ניכט זעהר טיף גוג זעהר נעדרענגט · ז' רמ"כם אוכד ירושלמי · כאך מנדערן הייסט עם: כאך דעם רשענן · [4] עם וויזט ניכט קלאר, אב איס נאטנגען מדער איס לויבנעלטען; דאך דירפטע ערשטערעם וואהל נעמייכט זיין · [5] כאך רמ"כם דיא ווארצעל · [6] רמ"כם אוכד ר' תנחום זאגען: תרלכים, כרוויא, דאס וויזט שערוי, נוקקערריבע · דאך לשזען זיא קרבס נריכים: καρδαμον אוכד καρδον, καρδον, καρδον: קנכוס וועדע האלף, וועלכעם הייזר קייכען זין העטע · [7] דיזער פונקט וויזט זוויריג · ערשטליך לשזען דיא האכדריפטען לף על פי שהיכן עושין, וועלכעם לייכען מנדערן זין נעבע · צוויישטעכם טרוגען דיא בעלייכטעטען שאן לויס ערשטען יהרע פרוכט · דיא קוממענטאטארען זאגען ריכטיג: עם קענטעכן דיזע בפלאנצען, זעלבסט וואך דער חומקקערונג, לויס דריטטען יהרע נאכמאלם לויסזוסען, וויל לויהרע וואורצעל זיך ערהאלטע. דאן וויזט דער זין: וויל מאן נו בעזאהרנען האבע דאס זיך כאך דריית יהרען ווידער לויפגעהען · [8] לויסטים, לאכים isatis, דאס בעקאנטע פערבעקרויט · [9] תלתן, גריכים τηλις, לאטייניש fenum graecum, דייטש בייא פיעלען נחקסהארן נעפאנגט ·

וְלֹא מִשּׁוּם מַעְשְׂרוֹת, וְנִיטָּלִין בְּשַׁבָּת • חַזּוֹרֵי חִטָּה וּשְׂעוֹרָה כְּאַחַת, דִּבְרֵי רַ' כִּלְאַיִם • ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ כִלְאַיִם עַד שֶׁיְּהוּ שְׁתֵּי חִטִּים וּשְׂעוֹרָה, אוֹ חִטָּה וּשְׁתֵּי שְׂעוֹרִים, אוֹ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכוּסֶמֶת:

אין בעטרעף דער פֿרוכט דעם בראַבֿיאהרעם [1]) אונר ניכט אין בעטרעף דער צעהנטען • אויך דארף מאן זיא אן שבת הערוס־נעהמען • — וועו מאן ווייצען אונד גערשטע צוגלייך זעעט, איזט עס כלאים • ר' יהודה זאגט, עס איזט נור דאן כלאים, וועו עס צוויי־ערלייא ווייצען אונד גערשטע, אדער ווייצען אונד צוויי־ערלייא גערשטע אדער ווייצען אונד נערשטע אונד דינקעל זינד [2]) •

פ ר ק ב

כָּל סָאתָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוֹבַע מִמִּין אַחֵר, יָמַעַט • ר' יוֹסֵי אוֹמֵר יָבוֹר, בֵּין מִמִּין אֶחָד, בֵּין מִשְּׁנֵי מִינִין • ר' שִׁ"א לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִמִּין אֶחָד • וַחֲכָ"א כָּל שֶׁהוּא כִּלְאַיִם בַּסָּאתָה מִצְטָרֵף לְרוֹבַע: (ב) בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? תְּבוּאָה בִּתְבוּאָה, וְקִטְנִית בְּקִטְנִית, תְּבוּאָה בְּקִטְנִית, וְקִטְנִית בִּתְבוּאָה • בְּאֶמֶת אָמְרוּ, זֶרְעוֹנֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין מִצְטָרְפִין אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בַּנּוֹפֶל לְבֵית סָאָה • רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ לְהַחֲמִיר כָּךְ אָמְרוּ לְהָקֵל, הַפִּשְׁתָּן בַּתְּבוּאָה, מִצְטָרֵף אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בַּנּוֹפֶל

ווען אין איינעם סאה אין פֿירטעל (קב) פֿאן איינער אנ־דערן גאטטונג איזט, מוס מאן דיזעם [3]) פֿערמינדערן • ר' יוסי זאגט: מאן לעזט עס הערוס, עס בעשטעהט אוס איינער אדער אוס צוויי ארטען • ר' שמעון זאגט: דיס גילטט נור פֿאן איינער ארט • דיא גילטערטען זאגען: אלליעס וואס אין איינעם סאה צו דיזעם כלאים איזט, פֿעראייניגט זיך צום פֿירטעל (קב [4]) (ב) וואבייא איזט דיס גילטיג? בייא גיטרייד אונטער גיטרייד, הילזענפֿרי־כטען אונטער הילזענפֿרי־כטען, גיטרייד אונטער הילזענפֿרי־כטען, הילזענפֿרי־כטען אונטער גיטרייד • דאהינגעגען האט מאן פֿעסטגיזעצט [5]) דאס גארטען־גיזעמע, וועלכעם ניכט עסבאר איזט, שאן צו כלאים פֿערבונדען ווירד, ואבאלד אין פֿיער אונד צוואנציגסטעל זאאט פֿאן דעם וואס הינריי־כט, אום אין וויי־צענפֿעלד פֿאן איינעם סאה אויסזאאט צו בעשטעללען [6]), איינגעמענגט וואר־דען • ר' שמעון זאגט: זא וויא הייר פֿעסטגיזעטצט וואר־דען שטרע־גער צו פֿערפֿאהרען, זא האט מאן אין אנדערער הינזי־כט דא־מיט איינע ערלייכֿשערונג גימאכֿט, דען בייא פֿלאכט אונטער גיטרייד פֿערבינדעט זיך עבענפֿאללס אין פֿיער אונד צוואנ־

---

[1]) וועו זיא פאס זעכסטען יאהרע וואהרען, וועדען זיא דאדורך ניכט שבישית • [2]) ד' ה' ליבערהויפט דרייערליי ארטען • דען נרוכ זיכט אין דען קלימאטארען, זא וויא צוגלייך ליינע ניכטליכען היערצו גיהערן פ' ט' מ' י' • [3]) ליבערהויפט דאס פערהעלטנים זא סטעללען, דאס לעטסטערעם וועיזער • [4]) וועו אדער ליינע ארט, דיא ניכט כלאים, צו דעם ניכטהלט דעם סאה דאכיא ליזט, דיא אדער ווייט ליינער דרימטען דאזוטער בעפינדליכען ארט, כלאים ווירד, זא גילט דיזע ניכט מוס רבע • — ליבריגענס בעטרעגט זיין כיח סאה 2500 קוואדראטעללען פלעכענהאלט • [5]) דער לויסדרוק כחמת זין דער מסכה בעציכענט שטעטס ליינען פעסטען לעהרזאטץ, נלייך ליינער הלכה למשה מסיני • [6]) ד' כאך דער חלנענמיינען מנהגמע זיין לוכד זיין החלב קב נעזעמע, דערען ½ חלוז ¼ קב לויסמאכט, וועלכעם וועו עס לויטער 1½ פעללט לויסנעזוכט לדער פערמינדערט וועדען מוס •

פרק ב רובע • הקב, ג' מכ"ד בסאה : ימעט • לוהו הזין המעורב, דהיינו שימעטנו מרובע לו יוסיף על זין הסאה, ויהין בו משום מבטל ליסור במזיד, דקודם זריעה אין כאן ליסור ; יבור • כיון שהתחיל לברור ואינו כורר את כולו מחזי כמקיים כלאים, אבל אם מתחלה הוא פחות מרובע שרי ; בין • בין שאותו רובע ממין אחד בין ממינים שרבה צריך למעט : וחכמים • ליכא בין ת"ק לחכמים שאם יש בסאה שעורים רובע ס"ס וכוסמין, לת"ק צריך למעט, ולחכמים ס"ב, דס"ס לא הוי כלאים בשעורים : (ב) בד"ה • דברובע לסאה ימעט ; זרעוני גנה • חזרע עצמה ליכא בהבל, אבל הצאת מהן בהבל ס"ב חזרע לזרע ואין עומדין לאכילה, שבתערבו בתבואה או בקטניות : ג' מכ"ד • דשיעור בית קאה הוא ב' אמה על ב' אמה, ואין זרעוני גנה נזרעין בו אלא קב ומני, הלכך אם נתערב כביצ' ומני זרעוני גנה בסאה תבואה, מיב למעט :

הָאָרֶץ, וְלַמֵּעֲלָה שְׁרוּאָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחְבָּ
אַרְבָּעָה: (ט) הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שָׂדֵהוּ קְרָחַת
קְרָחַת מִכָּל מִין, עוֹשֶׂה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע קְרָחוֹת
לְבֵית סָאָה, מְקָרְחַת לְבֵית רוֹבַע, וְוֹרֵעַ בְּתוֹכָהּ
כָּל מִין שֶׁיִּרְצֶה · הָיְתָה קְרָחַת אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם,
וְזָרַע חַרְדָּל · שָׁלֹשׁ, לֹא יִזְרַע חַרְדָּל, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּשָׂדֶה חַרְדָּל · דִּ"ר מֵאִיר, וַחֲכָ"א,
תֵּשַׁע קְרָחוֹת מוּתָּרוֹת, עֶשֶׂר אֲסוּרוֹת · רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֲפִילּוּ כָּל שָׂדֵהוּ בֵּית
כּוֹר, לֹא יַעֲשֶׂה בְּתוֹכָהּ חוּץ מִקְּרָחַת אֶחָת:
(י) כָּל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ בֵּית רוֹבַע, עוֹלֶה בְּמִדַּת
בֵּית רוֹבַע · אֲבִילַת הַגֶּפֶן וְהַקֶּבֶר וְהַסֶּלַע עוֹלִין
בְּמִדַּת בֵּית רוֹבַע· תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה בֵּית רוֹבַע,
יָרָק בְּיָרָק שִׁשָּׁה טְפָחִים, תְּבוּאָה בְּיָרָק, יָרָק
בִּתְבוּאָה, בֵּית רוֹבַע · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָרָק
בִּתְבוּאָה שִׁשָּׁה טְפָחִים: (יא) תְּבוּאָה נוֹטָה עַל
גַּבֵּי תְּבוּאָה, יָרָק עַל גַּבֵּי יָרָק, תְּבוּאָה עַל גַּבֵּי
יָרָק, יָרָק עַל גַּבֵּי תְּבוּאָה, הַכֹּל מוּתָּר, חוּץ

דִּיא נִיכְט דְּרִיא הָאנְדְּבְּרַיִיט דְּחָצֵ זָוגְ', אוּנְד גְּלַיִיכְזָאם אַיִינְעֶן
צוּיִן בִּילְדְּעֶן), אוּנְד אֶן אַיִינְעֶן צְעהֶן הָאנְדְּ בְּרַיִיטְעֶן הָאהֶעֶן
אוּנְד פִּיעְר בְּרַיִיטְעֶן פַּעלְזוּעֶן[1]· (ט) וּוִען אַיִינֶער זִיךְ פַּעלְד
אִין פִּיעְרעקִיגְע פְּלָאטְטֶעֶן צוּ אַללֶערְלַייא גְּאטְטוּנְגֶען אַבְטְהִיי־
לֶען וּוִילל, זָא מַאכְט עֶר פִּיעְר אוּנְד צְוואַנְצִיג פְּלָאטְטֶעֶן אוּיס
אַיִינְעם פַּעלְדְּ צֶן אַיִינְעם סָאהְ אוּיסְזָאאט, יְעדְּ פְּלָאטְטֶע
צֶן אַיִינְעם פִּירְטֶעל קַב, אוּנְד זְעצְט דְּארוּיף יְעדְּ בְּעלִיבִּיגְ
גְּאטְטוּנְג· דָּאזִיט אִין אַיִינְעם גְּעטְרַיידְּ־פַּעלְדְּ אַיִינְע אִדְּעֶר
צְוַוַיִיא זָאלְצֶן פְּלָאטְטֶעֶן, זָא קָאן מָאן דְּארוּיף זְעצֶן זְעצְן;
זִיךְ דְּעֶרְען דְּרַיִיא (אִין אַיִינְאַנְדְּעֶר) זָא דְּארְף מָאן נִיכְט זְעצֶן
דְּארוּיף זְעצְן, וּוַיִיל עִם וּוַיִיא אַיִין זְעצֶן פַּעלְד אוּיסְזָעהֶען וּוִירְדְּ·
זָא ר' מֵאִיר · דִּיא גְּעלְעהְרְטֶען זָאגֶען; גַּיִין זִינְד עֶרְלוּבְט,
צְעהֶן אַבְער נִיכְט[2]· ר' אֱלִיעֶזֶר ב"ר זָאגְט; אַוִיךְ וּוֶען דָּאס
פַּעלְד צְוַוֶר אוּיסְזָאאט אַיִינֶעם כּוֹר הִינְרַיִיכְט, דְּארְף מָאן דָּא־
רִין נוּר אַיִינֶע אַיִינְצִיגְע פְּלָאטְטֶע מַאכֶּען· (י) אַללֶעס וָאם
אִינְנֶערְהַאלְב אַיִינֶעם פַּעלְדֶּעם פַּאן אַיִינֶעם רֶבַע אוּיסְזָאאט
לִיגְט, וּוִירְדְּ אִין דָּאס מָאאס מִיטְגֶערֶעכְנֶעט[3]; זָא וּוִירְדְּ דֶער
רוֹים דֶען דֶער וּוַיִינְשְׁטָאק אִיבֶער דֶער עֶרְדְּע וּועגְנִימְמְט, אִדֶּער
אַיִין גְּרַאבְ, אִדֶּערְ אַיִין פַּעלֶן אִין דִּיעֶם מָאאס מִיטְגֶערֶעכְנֶעט·
גְּעטְרַיידְּ מוּס פַּאן גְּעטְרַיידְּ אַיִין רֶבַע אוּיסְזָאאט עֶנְטפֶּערְנְט זִיךְ;
קְרוּיט, פַּאן קְרוּיט, זָעכְס הָאנְדְּבְּרַיִיטֶען, גְּעטְרַיידְּ פַּאן קְרוּיט
אוּנְד קְרוּיט פַּאן גְּעטְרַיידְּ אַיִין רֶבַע אוּיסְזָאאט · ר' אֱלִיעֶזֶר
זָאגְט[4] קְרוּיט פַּאן גְּעטְרַיידְּ זָעכְס הָאנְדְּבְּרַיִיטֶען· (יא) נִיכְט
זִיךְ גְּעטְרַיידְּ אִיבֶער אַנְדֶערְעם גְּעטְרַיידְּ הִין, קְרוּיט אִיבֶער
קְרוּיט, גְּעטְרַיידְּ אוֹיבֶער קְרוּיט, קְרוּיט אִיבֶער גְּעטְרַיידְּ, אַיִיט
אַללֶעס נִיכְט אוּנְגֶערְלוּבְט, אוּיסְגֶענָאמֶען גְּרִיבִּישְׁעֶר קִירְבִּיס· ר"מ

חִפּוּי סַלַע כְּעִיכָּן רְחַב ד', דְּפוּחוֹת מִד' לֹא הָוֵי סְפֵסֶק, חֹם לֹא כְּעֵשֶׂה לְעֵם גָּדֵר וְשָׁכִיל הַרְבֵּיס וְשָׁכִיל הֵיקִיד הַקְּטוּעִים וְנִחַל
וְשָׁלוּלִית כְּמִי חִיכָּן מִפְסִיקִים: (ט) כ"ד · הָכִית סְתָם כ' עַל כ', עֲשָׂה מֵהֶם כ"ם קְרָחוֹת עַל עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר וְעֵשֶׂה מִקְרַחַת ט'
כ"ד רְבוּעוֹת יְתֵי' בְּכָל רְבוּעָה י"ח מוּרָךְ וכ"ט וּמַחֲצִי רוּחַב, יִתֵּן לְכָל קְרַחַת רְבוּעָה מֵהֶן נִמְצָא כָּל קְרַחַת י"ח וכ"ט וּמַחֲצָה מוּרָךְ
עַל י"ח רוּחַב, הֵא"פ שֶׁהִיכּוּ מְרוּבָּע מֵאַחַת דִּמ"ח לְרֶבַע כ"ם לְכ"ד חֻלְקֵי שִׁית, כָּל חֵלֶק מְרוּבָּע מֵאַחַת דִּמ"ח הַכ"ם לְד'
רְבוּעוֹת לְמוּרָךְ וּמַחֲצָה עוֹשֶׂה מִכָּל רְבוּעָה ו' קְרָחוֹת וְחוּץ כ"ד: שִׁירְטָה · כְּיוָן דְּמְרוּבָּעוֹת הֵכֵּה גְּרִיסִים מְפוֹרְדוֹת; לוּ שְׁתִים ·
בְּתוֹךְ שְׂדֵה תְּבוּאָה: מִרְדֶּל · דְּמִיכָּן כְּרִיסִים כְּשְׂדֵה חֲדֵדִי לְעֵכֶן כְּלָאִים, לָכֵל לְעֵכֶן פְּחוֹת הֵיוּ כָּל עֲרוּגָה שְׂדֵה בְּפֵנֵי עַצְמָהּ: ט'
קְרָחוֹת · דְּסֵיוּכוּ, זוֹרֵעַ רְחָסוֹכָה וְשָׁלִישִׁית וּמַעֲשֵׂית מְשׁוּרַת רְחָסוֹכָה, וְשׁוּרַת שְׁכִיחַ, סֵיוּכוּ ס' קְרָחוֹת, מִפְּנֵי כּוֹר, וְהַשּׁוּרָה הָגֵ' זוֹרֵעַ
ג"כ, ח' ג' ס', וְהַשּׁוּרָה דְּד' מְכִיחַ ג"כ כּוֹר, וְהַקְּמִיצִי' זוֹרֵעַ ג"כ ח' ג' ס', וח"ת יִזְרַע י"ב דְּהַיְינוּ שׁוּרָה ח' כְּכ"ל וְכָשׁוּב כ' יִזְרַע
כ' ד' וְכֵן כְּשׁוּרָה ד' וְיִהְיוּ מוּתָּרִים רְחַב כּוֹר וי"ל דְּמִן תּוֹר אַחַת כְּשְׂדֵה גְּדוֹלָה לְעֵרוּבָה לוֹ לְחִיכָּב: לְקוּרוֹ · שְׁרִיךְ הֶפְסֵק
כ' ד' וְכֵן כְּשׁוּרָה ד' וְיִהְיוּ מוּתָּרִים רְחַב כּוֹר וי"ל דְּמִן תּוֹר אַחַת כְּשְׂדֵה גְּדוֹלָה לְעֵרוּבָה לוֹ לְחִיכָּב: לְקוּרוֹ · שְׁרִיךְ הֶפְסֵק
בֵּין פְּקִרַת כְּשִׁיעוּר קִרַת בֵּית רוֹבַע: (י) עוֹלֶה · כְּגוֹן נְקָעִים מְלֵאִים מִיס מְחֻכָּיִס פְּרָקִים אַחַ"פ שֶׁחִיכָּב לִזְרֹעַ;
לְחִילָּה · עֵשֶׂב טְפֵיסִים, שֶׁסְּגֶפֶן לוֹכֶלֶת סְבִיב לְסוֹר לִזְרוֹעַ: וְסַלְסָלָה · שֶׁהִיכּוּ גְּבוֹהַ י"ט וְאַ"ג דְּרוֹחַב ד' דְּמִי גְּבוֹהַ י"ט וְרוֹחַב
ד' הוּי מְחִיכָּ'; בֵּית רוֹבַע · פְּרִיךְ סְרָמָךְ כְּזִת רוֹבַע, וּבְלֹבֶד סְלָא יְהֵי בְּחַטֵּי מְקִיפִין חֵת הַשְּׁעוֹרִים מִד' רוֹחַב: יֶרֶק · דּוּקָא
כְּמִרוֹבַע, לְכָל יְכוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּרָה שֶׁל יֶרֶק כְּתוֹךְ שְׂדֵה שֶׁל תְּבוּאָה תּוֹרָךְ עֲשָׂרָה חֻמּוֹת וּמַחֲצָה וְרוֹחַב ו"ט, וּר"ת סָבַר דְּלֹא מְמַרִיכִין

---

1) סַלַע דִּיכָּע וְעֶרְדֶּען סַלָם זַיידוּמְגֶען זִין פַּעטֶרְזָאק דֶער כְּלָאִים אַכְצִיגְסְטֶען · 2) זִיךְ כְּעמֶען (כְּלַל בֶּרֶטְכ') אַיִינֶע לַיִינְטַיילוּנְג פַּאן 25
זָען, חוּכְּד גְּעטְרַאפְּטֶען זִין יְעדֶער דֶער פִּיכְּי רַייהֶען כּוֹר דִּיא פִּיעְר עֶקְפֶּעלְדֶער חוּכְּד דִּיא כִּיכְּי מִיטְטֶעלְפֶּעלְדֶער כּוֹ כְּאַטְטֶעלְלֶען, זָא דַּאס זִיא
תַּיילְחִנְדֶער מִיכְט בְּעֶרַיהֶרְטֶען · פִּיג' 6 · כְּלַל רמ"כס אַכְצֶער פִּיג' ד · 3) כ' וְוֶעסֶטֶערְגְּרוֹכֶען, חוּכְּד וְוִיתֹּ זְאכְּסְט מִיכְט כְּאַטְטֶעלְלֶכְּעֶר תִּיוֹט ·

אוֹמְרִים לוֹ, עֲקוֹר אֶת הַכֹּל חוּץ מִמִּין אֶחָד: (ו) חֲרוּצָה לַעֲשׂוֹת שֶׁדֵּהוּ מֻשָּׁר מִכָּל מִין, בֵּשׂ"א, שְׁלֹשָׁה תֵּלָמִים שֶׁל פָּתִיתַּ · וּבְהֹ"א, מְלֹא הָעוֹל הַשָּׁרוֹנִי · וְקִרּוּבִין דִּבְרֵי אֵלּוּ לִהְיוֹת כְּדִבְרֵי אֵלּוּ: (ז) הָיָה רֹאשׁ תּוֹר חֲטִים נִכְנָס בְּרֹאשׁ שֶׁל שְׂעוֹרִים, מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּסוֹף שֶׁדֵּהוּ · שֶׁלּוֹ חִטִּים וְשֶׁל חֲבֵירוֹ מִין אַחֵר, מוּתָּר לְסָמוֹךְ לוֹ מֵאוּתוֹ הַמִּין · שֶׁלּוֹ חִטִּים וְשֶׁל חֲבֵירוֹ חִטִּים, מוּתָּר לְסָמוֹךְ לוֹ תֶּלֶם שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא תֶּלֶם שֶׁל מִין אַחֵר · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֶחָד זֶרַע פִּשְׁתָּן וְאֶחָד כָּל הַמִּינִין · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף בְּאֶמְצַע שֶׁדֵּהוּ מוּתָּר לַחֲרוֹק בְּתֶלֶם שֶׁל פִּשְׁתָּן: (ח) אֵין סוֹמְכִין לְשֻׂדֵּה תְבוּאָה חַרְדָּל וְחָרִיעַ, אֲבָל סוֹמְכִים לְשֻׂדֵּה יְרָקוֹת חַרְדָּל וְחָרִיעַ, וְסוֹמֵךְ לַבּוֹר וְלַנִּיר וְלַגַּפָּה וְלַדֶּרֶךְ, וְלַגָּדֵד שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלַחֲרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְלָאִילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עַל

שאן געיטעט ארער אבגיעשניטטען האט, זא בעפֿיעהלט מאן איהם אללעם, ביס אויף א יינ ע גאטטונג אויסצוריסען[1] (ו) וועו יעמאנד זיין פֿעלד שטהייפֿענווייז מיט אללערליא בעשטעל= לען ווילל, זא זאגט ב"ש: ער לאססע דרייא אקקער= פֿורפֿען צווישען יעדעם, ב"ה זאגט: דיא בריישע דעם יאפֿעם אין דער עבענע[2]. (ז) ווען איינע ווינקעלשפיטצע, איינעם ווייצענפֿעלדעם איינ= דרינגט אין איין גערשטענפֿעלד; איזט ניכטס דאוויידער, ווייל זיא אפֿפֿענבאר אלס דאס ענדע יענעם פֿעלדעם ערשיינט. איזט דאס פֿעלד דעם איינען מיט ווייצען, דעם גאנצאכאר אבער מיט איינער אנדערן גאטטונג בעשטעללט, זא דארף יענער אן דיזע דיזעלבע גאטטונג אנברינגען. זינד בייד מיט ווייצען בעשטעללט, זא דארף דער איינע איינע צוויישענפֿורכע מיט פֿלאכס בעשטעללען אבער ניכט מיט עטוואס אנדערם. ר' שמעון זאגט: וועדער מיט פֿלאכס נאך מיט איינער אנדערן גאטטונג. ר' יוסי זאגט: זאגאר מיטטען אים פֿעלדע דארף מאן איינע פֿורכע פֿלאכס צום פֿערזוכע אנברינגען. (ח) אן איין קארנ= פֿעלד זעע מאן ניכט זענף אדער ווילדען זאפֿראן אן, וואהל אבער נעבען איין קרייטערפֿעלד[3]. — איבר= גענס קאן מאן פֿערשידענע ארט אנזעטצען, אן איין בראכ= פֿעלד (פֿאן מינדעסטענס איין רבע אויסזאאט), אן איין פֿריש אומגעאקקערטעם פֿעלד, אן איינע שטיינוואנד, אן איינען פֿוסוועג, אן איינען צעהן האנדבריישען האהען צוין, אן איינען צעהן האנדבריישע טיעפֿען אונד פֿיער בריישען גראבען, אן איינען בוים דער זיינע צווייגע אן דער ערדע הינציהט (דאס הייסט:

סדורם: הכל · דכיון שמיכים הללו קצי' לתבואה ולמקום הגרנות והתמיל לנכש, דסתם גלח דעתו דניחא לי, כחותן הכותרים דיש לו בהן תועלת יותר מן הסנסנד, משמ"כ במ"ח דלעי"ג דהתמיל למעטו ויצויר, ליז כאן גלוי דעת שרוצ' בקיומן, די"ל שמיכו רוצה להשתירם לת עצמו לבור לת הכל: (ו) מתר · ערוגות: ג' תלמים · מכיח כיז מתר למתר ג' תלמים שהוא כ' לחות רוחב על כ' לחות תורך, ומיצר וסולך עד שלא יפייר בסוף המיצר הלא כ"ש: בשרוכי · בבקעה שהוא רחוב מהעול שהורסים בתר: (ז) תור · שם תכשיט של ג' זויות, ולא קרן אויה של שדה סטיים ככתם' בתוך שדה שעורי' מותר, שניכר שלא כזרע בערכובי: מלותו המין · דנרמה כקוף שדהו של חבירו: של פשתן · שערוב' יודע שמין שוה תועלת בהלם לחד של פשתן ולו' לבדוק כו' וכמ' כזורע לשתה: ר"ש כו' · תוסר לסמוך · וי"מ דר"ש מקיל בהלם לחד שיחמרו לבדוק שדיהו קמכוין, וכ"ל דמדברי רבי יוסי בשמע דר"ש בסתירת מיירי, דקתמר לף בחמצע שדהו תות' משמע דר"ש כמי בסתירת חיירי, דחל"כ ס"ל למימר דבי יוסי מתיר לף בחמצע: (ח) תבוא' · ל"מ שאר כל המיני' דלקור כדתני במתני' דלעיל, הלא לפי' חרדל וחריע דמזיקין לתבואה, וס"ל דלבדוק שדהו זרעו וזרע, קמ"ל דמשום כדיקה לחוד לא הי' מפסיד תבואתו, הלא ערוגה ג"כ בקיומן: חריע · כרכום יערי וחרדל מזיקין לתבואה, וככל יודעים שאל כעל לחד הוא, דחל"כ לא היה מביא לחד לחמר לסמוך כ' מיכים הללו לתבואתו: ירקו' · שערואה תומר של לחר הוא ואין מקפידין כירקות: לבור · שמיכו זרוע בית הוכא: ולדרך · היקיד: מיסך · שמין כוסס גבוה מן הארץ ג"ט וזרוע תחת החילן מותר לסמוך מכחוץ מין לחר; ורחב ד' · גפה וגדר חרב ד' ושוכי כ"ש, משום דגדר נרחה כמסקיק וחרין לפילו חרוך כמה לחות בעי רוחב ד"ט משפתו של שפתו; ולסלע ·

---

[1]) וויל עד שלן בעווינען בלאט, דלא ליכם לן דער ערהאלטונג גיינער נלטטונג נעלעגען זיין. [2]) לן דער עבענע זיוט דלא יהא בריישער לגם היס נעבירגע. — לינבריגענם ווירד היס ירוסלמי נעזאגט, דיל ענטפערטונג זיין כור לף לייכעם ענדע כעטיין, תוכ קענכנען דיל שטרייפען שפיטצע ווינקעל כילדען, זא דלא ליין ניקלאך ענטשטעט. [3]) היערבער לעזע מלן רמ"כם תוכ דיל בעגענע, ערקלערונג דעם תי"ט.

מִתְחִלָּתוֹ · הַתֶּלֶם וְאַמַּת הַמַּיִם שֶׁהֵם עֲמוּקִים טֶפַח, זוֹרְעִים לְתוֹכָן שָׁלֹשׁ זֵרְעוֹנִין, אֶחָד מִכַּאן וְאֶחָד מִכַּאן וְאֶחָד בָּאֶמְצָע : (ג) הָיָה רֹאשׁ תּוֹר יָרָק נִכְנָס לְתוֹךְ שְׂדֵה יָרָק אַחֵר, מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּסוֹף שָׂדֵהוּ · הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יָרָק, וְהוּא מְבַקֵּשׁ לִטַּע בְּתוֹכָהּ שׁוּרָה שֶׁל יָרָק אַחֵר, ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּהֵא הַתֶּלֶם מְפֻלָּשׁ מֵרֹאשׁ הַשָּׂדֶה וְעַד רֹאשׁוֹ · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, אוֹרֶךְ שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרוֹחַב מִלּוּאוֹ · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, רוֹחַב כִּמְלֹא רוֹחַב הַפַּרְסָה : (ד) הַנּוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוּל הַמִּצְרִי, מוּתָּר · שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין, שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים, שׁוּרָה שֶׁל פּוּל הַמִּצְרִי, אָסוּר · שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין, שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִים, שׁוּרָה שֶׁל פּוּל הַמִּצְרִי, וְשׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִים, ר׳ אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין : (ה) נוֹטֵעַ אָדָם קִישׁוֹת וְדָלַעַת לְתוֹךְ גּוּמָא אֶחָת, וּבִלְבָד שֶׁתְּהֵא זוֹ נוֹטָה לְצַד זֶה וְזוֹ נוֹטָה לְצַד זֶה (כ״א ל״ג וְנוֹטֶה שֵׂעָר שֶׁל זוֹ

אונד אויסגעטראקקנעטען) קאנאל, וועלכע איינע האנד־ברייט טיעף זינד, קאן מאן דרייא ארטען גארטען־טענ־קרייטער זעען, איינע דיסזייטס, איינע יענזייט, אונד איינע אין דיא מיטטע[1]) · (ג) געהט דיא ווינקעלשפיטצע פאן גארטענקרויט אין איינעס אנדערן קרויטפעלד איין, זא איזט עס ערלויבט, ווייל יענע אפפענבאר אלס דאס ענדע דעס ערשטען פעלדעס ערשיינט · — ווילל מאן אין זיינעם מיט קרויט בעזעעטען פעלדע איינע איינציגע ציילע אנדערן קרוי־טעס אנברינגען, זא זאגט ר׳ ישמעאל, עס זייא נור געשטאט־טעט, ווען דיא (טרעננענדע) פורכע פאן איינעם ענדע דעס פעלדעס ביס צום אנדערן אָפפען זייא · ר״ע זאגט : זיא ברויכע נור זעכס האנדברייטען לענגע, אונד דיא ברייטע גלייך דער טיעפע צו האבען[2]) · ר׳ יהודה זאגט, דיא ברייטע דער פוס־זאהלע[3]) · (ד) ווען איינער צווייא רייהען גורקען, צווייא רייהען קירביסע, צווייא רייהען עגיפטישע באה־נען, (מיט איינער פורכע צווישען יעדער ארט) זעעט, איזט עס ערלויבט; אבער איינע רייהע גורקען, איינע רייהע קירביס, איינע רייהע עגיפטישע באהנען, איזט ניכט ערלויבט[4]) · איינע רייהע גורקען, איינע רייהע קירביס, איינע רייהע עגיפטישע באהנען, אונד ווידעררום איינע רייהע גור־קען, איזט נאך ר׳ אליעזר ערלויבט; דיא געלעהרטען אבער ערקלערען עס פיר אונערלויבט · (ה) מאן קאן גורקען אונד קירביסע אין איינע פערטיפונג פפלאנצען, נור מיססען יענע נאך דער איינען אונד דיזע נאך דער אנדערן זייטע זיך נייגען · (אנדערע לעזארט: נור נייגע מאן דיא בלעטטער דער איי־

שלמעלה מן הקרקע · וי״מ אם מוציא העלין מעכפיו הוא מין אילן ואם מוציא משרשיו הוא מין ירק : זרעים · הא דשרינן לעיל ה׳ זרעונים כו׳ דוקא ירקות, שדרכן לזרוע ערוגות, אבל זרעים שדרכן לזרוע יותר מערוגה לא : השופין · חלקי׳ ונראי׳ כמשופין בכלי א״כ קטנים : גמלנים · גדולי, בל׳ ארמי קורין לדבר גדול גמלוני : ונתמעט · אחר שזרעו בו י״ב מיני׳ : כשר · וא״כ לעקור משום כלאים : התלם · שהוא רחוב ו׳ וכן אמת המים כשיבשו המים דחזי לזריעה : מכאן · גרעין א׳ בשפת התלם לרחבו וא׳ בשפת הב׳ וא׳ באמצע ובאורך יכול לזרוע כל האורך : ועמוקי׳ לרבותא נקט דאע״ג דמחזי כחבוש : (ג) מפולש · שיעור הרחקה לר״י תלם הזה הוי הפסק בין ירק לירק אחר, דהיינו פתוח מב׳ רוחות ורוחב התלם ו״ט, דכ״ש הוא מדר״ע דמקיל וקאמר ו״ט ולר״ע הוי הפסק לקלח א׳ ו״ט על ו״ט ולשורה גדולה ו״ט על פני כל השור׳ סביב אע״פ שירק אחר מקיפו מג׳ רוחות ולר׳ יוסי פרס׳ דהיינו טפח אחד הוי הפסק : מלואו · ו״ט, וי״מ שיהי׳ רוחבו כעומקו : (ד) ב׳ שורות · דכל ב׳ שורות נראו כשדה בפני עצמ׳ והוא דאיכא תלם מפסיק בין מין למין, אבל שור׳ א׳ של דלועי׳ כו׳ אע״ג דאיכא הפסק תלם, אסור דנראית כאלו נזרעו במפולת יד : שורה כו׳ · רא״ם דחשבינן שתי השורות של קשואין כאלו הן סמוכו׳, ושורה של דלועין ופול המצרי נראי׳ כאלו נטועי׳ בשדה של קשואים, וסגי להו בהפסקת תלם, וחכמים אסרו לפי שאין הב׳ שורות של קשואין סמוכות א״כ ברישא דתני׳ ב׳ שורות של קשואין ב׳ שורות של דלועין ל״ד ה״ה אפי׳ ב״ש של קשואי׳ ושורה א׳ של דלועין : (ה) קישות · אע״פ שהעלין מתפשטין ומתערבין זע״ז וכ״ש שאר מינים : ונוטה · אף ע״פ שאין הפסק תלם מועיל להן

[1]) דאך מיט אבשטענדען פאן $1\frac{1}{2}$ האנדברייטען · [2]) ד׳ ה׳ זעכס האנדברייטען · דיעס לעטצטערע אויך נאך ר׳ ישמעאל · [3]) ד׳ א׳ איינע האנדברייט · [4]) ווייל דיא בלעטטער זיך פערמענגען, אונד עס וויא כלאים אויסזיהט ·

מִדַּלַּעַת יְוָנִית · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אַף חַקְשׁוּת וּפוּל הַמִּצְרִי · וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵיהֶם מֵהֲבָרִי :

זאגט : אויך גורקע אונד עגיפטישע באהנע; דענאך זיהע איך איהרען אויסשפרוך דעם מיינונגען נאך .

פ ר ק ג

עֲרוּגָה שֶׁחִיא שִׁשָּׁה טְפָחִים עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים, זוֹרְעִים בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זְרָעוֹנִים, אַרְבָּעָה בְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע · הָיָה לָהּ גְּבוֹהַ טֶפַח, זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, שְׁלֹשָׁה עַל כָּל גְּבוֹל וּגְבוֹל וְאֶחָד בָּאֶמְצַע · לֹא יִטַּע רֹאשׁ הַלֶּפֶת בְּתוֹךְ הַגְּבוֹל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַלְּאֶהוּ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁשָּׁה בָאֶמְצַע :

(ב) כָּל מִין זְרָעִים אֵין זוֹרְעִין בָּעֲרוּגָה, וְכָל מִין יְרָקוֹת זוֹרְעִין בָּעֲרוּגָה · חֲרֶדָל וַאֲפוּנִים הַשּׁוֹפִין מִין זְרָעִים, אֲפוּנִים הַגַּמַּלָּנִים מִין יָרָק · גְּבוֹל שֶׁהָיָה גָּבוֹהַ טֶפַח וְנִתַּמְעֵט, כָּשֵׁר, שֶׁהָיָה כָּשֵׁר

אויף איין קוואדראט=בעעט פֿאן זעכס האנדבריייטען דאדף מאן פֿינפֿערלייא ארטען זאאטען ברינגען, נעמליך פֿיער אן דען פֿיערזייטען דעם בעעטעם, אונד איינע אין דער מיטטע [1]) איזט אבער איין ראנד פֿאן איינער האנדבריייטע הע=הע אום דאסזעלבע, זא קאן מאן דרייצעהן ארטען דאריין זעען, נעהמליך דרייא אן יעדעם ראנדע, אונד איינע אין דער מיטטע · [2]) דאך פֿפֿלאנצע מאן קיינען ריבען=קאפף אינגער=האלב דעם ראנדעם, ווייל ער איהן פֿיללען ווירדע · ר' יהודה זאגט : מאן קענגע זעכס ארטען אין דיא מיטטע ברינגען [3])

(כ) אללע פֿעלדזאאטען דירפֿען גיבט אויף זאלצעם בעעט גערבאבט וועדען, וואהל אבער אללערלייא גארטענ=וואא=טען · זענף אונד קלייגע ערבסען זינד פֿעלדזאאטען, קאמעל=(גראסע) ערבסען, זינד נארטען=קרייטער — וועלן דער איינע האנדבריייס האהע ראנד געזונקען איזט, בלימבט ער גילטיג, וויל ער אים אנפֿאנג גילטיג וואר · — אין איינע (זעכס האנדבריייטען ברייטע) פֿורכע אונד אין איינען (עבען זא ברייטען

כמוכע טפי מכזורס ודי כו"ט רוחב זי"ח ומחצה חורך : (יא) כוטס · שכזרעו כהלכתו ומחמת גודלן נכפפת ושוכבי' זע"ז : יוכית · שעלין שלה מרוכים ומתפשטי' ביותר ומסתבכין ומתקשרין יותר משאר מיני' · מדברי · שמין עלין שלהן מסתבכין כדלעת יוכית :

פרק ג ה' זרעונים · ס' מיני ירקות ויש כדי להפריש ביניהם ולא יפי' ערבוב : כד' רוחות · ממ' כלו רוח עד סוף לקרן : כחמצע · וכחמצע אין זורע אלא גרעין אחד כדי שיהיה בגרעין רחוק מכל צד ג"ט , דשיעור יניקות כל זרע טפח וחחצה עם מקום שורש · וכרכמית , תע"ב דקרוביס זה לזה אין כאן בית מיחוש , דבכלאי קפיד קרא דלא לסוי ערבוב , וכאן יש סיכר גדול , שרוח זה זרוע נפוץ ודרוס , ורוח זה זרוע מזרח ומערב , ולניקה לא חייסינן , דסא כגדר זה סומך לגדר מכאן וזה סומך כו' אבל בין זרע החחצי לזרעוני הרוחות אין סיכר , לפיכך בעינן פרחקה שיעור יניקה וט' מיניס ביניהן יכול לזרוע דסייכו ד' כד' קרנות וד' ו' כחמצע כל רוח : ואם' כחמצע · דהוי פרחקה ג"ט לכל ו' וחחד דכולי האי הוי ערבוב, ו"ב דסשתא יכול לזרוע בכל רוח פרכה ממין אחד וסא דאכן ירק בירק ו"ט , ס"מ כשדה גדולה שיש כה ירק הרבה אבל כחמוצע לא חייסינן , ועיי' כחמצע ג' : גבוה · ונם רחבו טפח : י"ג · דסייכו שחייס בכל קרן טפח על טפח וזורע ברוחב הטפ' על הגבול , ומניח ג"ט וזורע ברוח' הגבול מן אחד , ומניח ג"ט וזורע ברוחב הגבול ומניח הקרן טפח על טפח וכן זורע בכל פרוחות : ואחד כחמצע · ויותר ליכו יכול לזרוע , דבריך פרחק מן הזרעים שעל הגבול דבבהות הגבול ליכו מפסיק : לא יטע · דהוי נראה כערבוב שיש מיניס הרבה על הגבול אבל בערוג' פשוטה רשאי ליטע ; ור"י · דר"י לטעמי' דס"ל דחייכו כלאים עד שיהי' כ' מטיס זשעורה כו' הלכך יכול לזרוע בחמצע כ' מיני זרעים , וס"ל כמי דגבולים מפסיקין , לפיכך יכול לזרוע לר"י שפה בערוגה פשוטה דסייכו ד' מיני' כד' רוחות וכ' בחמצע , דכ' מיניס לא הוו כלאים , ומ"מ בכל רוח חייכו יכול לזרוע כ' מיני' דקרא קמ"ל דו' כו' יכול לזרוע ולא יותר , ובערוגה שיש לה גבול יכול לזרוע י"ח מיניס , ו' בכערוגה פשוטה וי"ב על הגבול ; (ב) ירק · הוא שמונח מן הארטיס דסייכו המכוסה בחדך ואילן הוא סיומא מן הגזע דסייכו ספדין

---

[1]) זיהע פיגור 8 a תוכד b כלך רמ"כס, תוכד פיגור 9 כלך ירושלמי · זין לעטצטערער תיוט דיא ענטפערנונג תיכערלא דיא דיאגנאלא דעם קוואדראטם פלן $1\frac{1}{4}$ האנדבריייטע, דאם תיוט תיכבר $1\frac{1}{2}$ האנדבריייטע, ווילכעם נעלטנם [2]) זין אללעם תכטאלען · זיהע פיגור לעהן · [3]) זיהע פיגור 11 · תיכרינערנם פיכדעא מלן דיים רמ"כס תוכד תי"ט כלך דיא פריפונג תנדערער נאמעטרישען פיגורען, דיא מיינלא, תבער תוים דארט ענטוויקקעלטען נרינדען, תוכלולעמקיי זיכד ·

כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית סָאָה, לֹא יָבִיא זֶרַע לְתוֹךְ בֵּית סָאָה · ר׳ יוֹסֵי בֶּן הַחוֹטֵף אֶפְרָתִי אָמַר מִשּׁוּם ר׳ יִשְׁמָעֵאל, כָּל שְׁלֹשָׁה דְלוּעִין לְבֵית כּוּר, לֹא יָבִיא זֶרַע לְתוֹךְ בֵּית כּוּר:

זאבאלד דרייא (גריכישע) קירביסע אין איינעם פעלדע פאן איינעם סאה אויסזאאט שטעהען, דארף מאן קיינע אנדערע זאאט דארויף ברינגען · ר׳ יוסי בן החוטף אפרתי זאגט אין דעם ר׳ ישמעאל נאמען: זא באלד דרייא קירביסע אין איינעם פעלדע פאן איינעם כור (דרייסיג סאה) אויסזאאט שטעהען, דארף מאן קיינע אנדערע זאאט דארויף ברינגען [1])

פרק ד

קָרַחַת הַכֶּרֶם, בֵּשַׁ״א, אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת, וּבֵהִ״א, שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה · מְחוֹל הַכֶּרֶם, בֵּשַׁ״א שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וּבֵהִ״א, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה · וְאֵי זוֹ הִיא קָרַחַת הַכֶּרֶם? כֶּרֶם שֶׁחָרַב מֵאֶמְצָעוֹ · אִם אֵין שָׁם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, הָיוּ שָׁם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר: (ב) אֵי זוֹ הִיא מְחוֹל הַכֶּרֶם? בֵּין כֶּרֶם לַגָּדֵר · אִם אֵין שָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם · הָיוּ שָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, נוֹתְנִין לוֹ עֲבוֹדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר: (ג) ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין זֶה אֶלָּא גֶּדֶר הַכֶּרֶם · וְאֵי זֶה הוּא מְחוֹל הַכֶּרֶם? בֵּין שְׁנֵי הַכְּרָמִים · וְאֵי זֶה הוּא גָּדֵר? שֶׁהוּא גָבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְחָרִיץ שֶׁהוּא עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרָחֹב אַרְבָּעָה: (ד) מְחִיצַת הַקָּנִים, אִם

איינע פלאטטע אים וויינבערגע, מוס נאך ב״ש (אום בעזעעט ווערדען צו דירפען) פיער אונד צוואנציג עללען, נאך ב״ה זעכצעהן עללען אים געפיערט האבען · דער אייסערע רוים דעס וויינבערגעס מוס, נאך ב״ש זעכצעהן, נאך ב״ה צוועלף עללען בעטראגען · וואס איזט איינע פלאטטע אים וויינבערגע? איין שטיק אים וויינבערגע ווא קיין וויינשטאק שטעהט; ווען אלזא (נאך ב״ה) ניכט זעכצעהן קוואדראט־עללען דא זינד, ברינגע מאן קיינע אנדערע זאאט דארויף; זינד זעכצעהן עללען דא, זא לעסט מאן (דען וויינשטעקקען אן דער זייטע) פלאטץ צום בעבויען (פיער עללען) אונד בעזעעט דאס איבריגע · (ב) וואס איזט דער אייסערע רוים דעס וויינבערגעס? דער צווישען דעם וויינבערג אונד דעם צוינע · ווען אלזא דא ניכט צוועלף עללען זינד, ברינגע מאן קיינע אנדערע זאאט דאהין; זינד צוועלף עללען, זא לאססע מאן רוים צום בעבויען, אונד בעזעע דאס איבריגע · (ג) ר׳ יהודה זאגט: דיס איזט נור דיא אומציינונג [2]) דעס וויינבערגעס · וואס אבער איזט דער אָבענגענאננטע אייסערע דוים [3])? דער רוים צווישען צווייא וויינבערגען [4]) · וואס אבער איזט איינע שיידעבדע גרענצע? איין צעהן האנדברייטען האהער צוין, אדער איין צעהן טיעפער אונד פיער ברייטער גראבען · (ד) איינע שיידעוואנד פאן

שמתפשטות: רמ״א · מה שאמר ר״מ משום ר״י אמר בילדותו וחזר ממנו בזקנותו, וזה א״ר יוסי משום ר״י, ור״מ פליג את״ק דסבר דלעת בתבואה בית רובע ודלעת השנוי כאן הוא דלעת יוני בלבד, אבל דלעת מצרי׳ עם שאר דלעת דינן כיריק:

פרק ד בש״א · אם יש בקרחת כד״א מותר לזרוע לשם: שחרב · ויש גפנים כל סביבות הקרחה וכן אם הלכה הקרחת על פני רוחב הכרם, ואין גפנים אלא מב׳ צדדים: ט״ז אמות · כב״ה: לא יביא · אפילו באמה האמצעית, דד״א שבצד הכרם היו עבודת הכרם, שהיו חורשים בשוורי׳ ועגלו׳ מזה ומזה וככרם דמי, ואם נשאר׳ ח״א לבד מאותן ד״א לכל צד, מותר לזרוע, בציר משמנה שדי פלגא להכי ופלג׳ להכי ובטלי לגבי כרם, ובש״ס בפחות מח״א לא מקרי שדה, וצריך טז״א לבד הח״א, ד״א לעבודת הכרם מכאן וד״א מכאן: (ב) מחול · מקום פנוי בין כרם לגדר, לשון אז תשמח בחולה במחול: יב״א · כב״ה, דד״א להדי כרם עבודת הכרם, וד״א דלהדי כותל לא מזדרעי מפני תיקון הכותל, שידרסו בני אדם ויתחזקו יסודותיו, ומפני שהאיסור מצד אחד לכך סגי ביב״א וכל הנך אמות בת ו״ט: (ג) גדר · ואם יש שם יותר מד״א מרחיק ד״א וזורע המותר: שני הכרמים · דהיינו ששורות כרם זה ממזרח למערב ושורות כרם השני מצפון לדרו׳, ואם השורות של ב׳ הכרמים מכוונים, מודה ר״י דנראה כקרחת ובעי טז״א, ותק״ס מקום שבין ב׳ כרמים ככרם שחרב באמצעו דמי: אי זה גדר: שמפסיק: (ד) ג״ט · דכלבוד דמי: כמחיצה · ומותר לסמוך גפנים מצד זה וזרעים מצד זה: כפתח · ואפי׳ כנגדו

---

[1]) נאך דיזער שפעטערן מייצונג היעלט ר׳ ישמאל איינען ווייט גרעסערן רוים פיר איינע קירבים פיר נעטהיג · [2]) אונד דא זינד נור זעכס עללען נעטהיג · [3]) וואלו צוועלף ערפארדערליך זינד · [4]) דערען רייהען איינען ווינקעל בילדען ·

לַבַּאן, וְשֶׁעָר שֶׁל זוֹ לְבַאן, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָסְרוּ חֲכָמִים לֹא נָזְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן׃

(ו) הָיְתָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה בְּצָלִים, וּמְבַקֵּשׁ לִטַּע בְּתוֹכָהּ שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים, ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, עוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְנוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת, וּמַנִּיחַ קָמַת בְּצָלִים בְּמָקוֹם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְעוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְנוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת • ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, עוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְנוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וּמַנִּיחַ קָמַת בְּצָלִים בְּמָקוֹם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְעוֹקֵר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, וְנוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת • וַחֲכָ״א אִם אֵין בֵּין שׁוּרָה לַחֲבֶרְתָּהּ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, לֹא יְקַיֵּם אֶת הַזֶּרַע שֶׁל בֵּינַתַיִם׃ (ז) דָּלַעַת בְּיָרָק בְּיָרָק, וּבְתַבוּאָה נוֹתְנִין לָהּ בֵּית רוּבַע • הָיְרָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה תְּבוּאָה, וּבְקֵשׁ לִטַּע לְתוֹכָהּ שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, נוֹתְנִין לָהּ לַעֲבוֹדָתָהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְאִם הִגְדִּילָה, יַעֲקוֹר מִלְּפָנֶיהָ • ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת • אָמְרוּ לוֹ, הַרְחַמְתָּ זוֹ מִן הַגֶּפֶן? אָמַר לָהֶן מָצִינוּ שֶׁזּוֹ הַמְּזוּרָה מִן הַגֶּפֶן, שֶׁלֹּא נִפְּלָה יְחִידִית נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְלִדְלַעַת יְחִידִית נוֹתְנִין לָהּ בֵּית רוּבַע • ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר מִשּׁוּם ר׳ יִשְׁמָעֵאל,

נעז נאך איינער אונד דער אנדערן נאך דער אנדערן זייטע; דען אן אללעם וואס היערביא דיא געלעהרטען פֿערבאטען האבען, בעריקזיכטיגען זיא נור דען איינעלנען שיין [1]• (ו) וואן יעמאנד אויף זיין מיט צוויבעלן בעשטעללטעם פֿעלד איניגע רייהען קירביסע זעטצען ווילל, זא זאגט ר׳ ישמעאל: ער רייסע פֿאס רוים פֿיר צוויי קירבים=רייהען (ערדע צו פֿיער עללען) צוויבעלן אוים, אונד פּפֿלאנצע איינע רייהע קירבים (אין דער מיטטע), לאססע ווידער פֿיר צוויי קירבים=רייהען צוויבעלן שטעהען אונד רייסע דען ווידער צוויי אוים, אונד פּפֿלאנצע איינע [2] ר״ע זאגט: ער קענענ פֿיר צוויי קירבים=רייהען אויסרייסען, אונד צוויי רייהען דאזווישן פּפֿלאנצען, מיססע דאן ווידער דען רוים צוויעער רייהען מיט צוויבעלן שטעהען לאססען אונד קאן דאן אבערמאלס צוויי רייהען אוים רייסען אונד בעפּפֿלאנצען. דיא גלעהרטען אבער זאגען: וואן ניכט צווישען איינער רייהע קירבים אונד דער אנדערן צוועלף עללען זינד, דארף ער דיא זאאט דאצווישען ניכט שטעהען לאססען [3]•

(ז) קירבים נעבען גארטען=קרויט, ווירד גלייך גארטענקרויט גערעכנעט; נעבען געטרייד מוס מאן צו איינעם פֿירטעל קב אויסזאאט רוים לאססען • איזט דאס פֿעלד מיט געטרייד בעשטעללט, אונד מאן ווילל איינע רייהע קירבים=דארונ= טער זעטצען, זא לעסט מאן איהר צו איהרעם אנבויא זעכס האנדבריייטען רוים, אונד וואן זיא זיך אויסברייטעט, שניידעט מאן פֿארן (דעם געטרייד צו) אב • ר׳ יוסי זאגט: מאן לאס= סע איהר צו איהרעם אנבויא פֿיער עללען רוים • מאן וועג= דעטע איהם אין: זאללטע דיזעם מעהר ערשווערט וועדדען אלס דיא אנזעטצונג דעם וויינשטאקקעם? [4]) ער ערווידערטע: ווייר פֿינדען אללערדינגס דאס דיזעם מעהר ערשווערט ווער= דע אלס דער וויינשטאק; דען פֿיר איינען אינצעלנען וויינ= שטאק לעסט מאן צום אנבויא נור זעכס האנדבריייטען [5]) רונדאום, אונד פֿיר איינען אינצעלנען קירבים, אין פֿירטעל קב אויסזאאט • ר׳ מאיר זאגט אים נאכמען דעם ר׳ ישמעאל:

הטויית העלין מועיל, שכל מס כו׳: (ו) שורה • אין פחות מד״ח רוחב וכשעוקר כ׳ שורות שהן ק׳ אמות, ונוטע בחמצע שור׳ ל׳ שהוא ד׳ אמות כשאר כ״א בורו׳ מכל צד, וכור הוא הפסק ולא דמי למ״ד שנוטע כ׳ שורות דכיון שכח לעקור חמיר טפי: כ׳ שורות • שהן ח״ל ואינו כ׳ שורות וזורע בחמצע שורה של דלועי׳, כמלא כין שורה של דלועי׳ לשורה של דלועי׳ כ״ח, וכן לעולם, ורע״ם שם״ל להפסיק כין הדלועין אלא התלם כדלעיל מ״ג, וחכמים כר״י ס״ל, שאריך י״ב אמות כין דלועין לדלועי׳, לפי שהדלועין עלין שלהן רחכין ומתפשטות הרבה, אך כשח פליגי אר״י, דל״ל כ״ח כורות כין שורה של דלועי׳ לקמה של כצלי אלא תלם א׳ כלבד: (ז) דלעת • הכא ליטע דלעת אצל ירק: כירק • עבודתה ו״ט: שורה • וקילא שור׳ מדלעת יחידי׳ דדלעת יחידי׳ כתבואה צריכ׳ כית רובע, דשור׳ מכברי טפי וליכא ערבוב: ו״ט • שיעור רוחב ושיעור מורך צריך ו״א ומקצ׳ הגדילה • וכאן ו״ט עיקר מה שכאן מן לשיעור: שהתמיר • דתנן בפ״ד המוטע שורה של ס׳ גפנים כתב״א מינו כרם ועבודת׳ ו״ט, ואין להתמיר בכלאי זרעים דמותרי׳ בהכילה יותר מכלאי כרם דאסורי׳ בהנאה כדתנן בריש פ״ח; תמורה • מפני

---

[1]) דאס נעמליך נירגענד זיין פעלד דאס זמזעהן האבען, אלס זיין דאדורך פארזעטצליך כלאים גשעהען. [2]) זיהע פיגור 12. — [3]) עם מוס זעטצט צוויזען צוויי קירבים=רייהע זוכד דער אנדערן זיין רוים פאן צוועלף עללען בלייבען. [4]) דער לעערע צוויישערוים זיזט הירהלך, צוויפער דער שיידעדען כורכע, ניכט נעטרוי. — הירצו לעזע מען יעדאך דען ירושלמי. [5]) ז׳ פ׳ ד׳ מ׳ ה׳. [6]) ז׳ פ׳ ו׳ מ׳ ח׳.

מִלְמַעֲלָה הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת: (ח) הַנּוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת אִם אֵין בֵּינֵיהֶם שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. הָיוּ שָׁלֹשׁ, אִם אֵין בֵּין שׁוּרָה לַחֲבֶרְתָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. ר׳ אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשּׁוּם חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינָאי, אֲפִילוּ חָרְבָה הָאֶמְצָעִית וְאֵין בֵּין שׁוּרָה לַחֲבֶרְתָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שֶׁאִלּוּ מִתְחִלָּה נְטָעָן הָיָה מוּתָּר בִּשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת: (ט) הַנּוֹטֵעַ אֶת כַּרְמוֹ עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, מוּתָּר לְהָבִיא זֶרַע לְשָׁם. אָמַר ר׳ יְהוּדָה מַעֲשֵׂה בְּצַלְמוֹן, בְּאֶחָד שֶׁנָּטַע אֶת כַּרְמוֹ עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְהָיָה הוֹפֵךְ שֵׁעָר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לְצַד אֶחָד וְזוֹרֵעַ אֶת הַנִּיר, וּבַשָּׁנָה הָאַחֶרֶת הָיָה הוֹפֵךְ אֶת הַשֵּׂעָר לְמָקוֹם אַחֵר וְזוֹרֵעַ אֶת הַבּוֹר, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּ. ר׳ מֵאִיר וְר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, אַף הַנּוֹטֵעַ אֶת כַּרְמוֹ עַל שְׁמוֹנֶה שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, מוּתָּר:

דיא וויינשטעקקע דאריבער הינוועג אנאיינאנדער געצאגען האט. (ח) ווען יעמאנד אויך נור צווייא רייהען פאן יע צווייא וויינשטעקקען פפלאנצט, זא דארף ער, ווא פערן ניכט אכט עללען דאצווישען זינד, דעננאך קיינען אנדערע זאאט דאהין ברינגען. זינד דערען דרייא רייהען זא דארף ער, ווען ניכט זעכצעהן עללען[1]) צווישען איינער אונד דער אנדערן זינד, קיינע אנדערע זאאט דאהין ברינגען. ר"א ב"י זאגט אים נאמען דעס חנניה זאהן חכינאי, דאס זעלבסט ווען דיא מיטטלערע רייהע פערניכטעט ווארדען, קיינע אנדערע זאאט דאהין גע־בראכט ווערדען דארף, ווען ניכט צווישען איינער רייהע אונד דער אנדערן זעכצעהן עללען בלייבען, אבוואהל ווען זיא אנ־פאנגס זא געפפלאנצט ווערען, עס בייא אכט עללען שאן ערלויבט געוועזען ווערע. (ט) פפלאנצט יעמאנד זיינען וויינבערג מיט שטעטס זעכצעהן עללען צווישענרוים, זא דארף ער אנדערע זאאט דאהין ברינגען. ר׳ יהודה ערצעהלט: עס געשאה איינסט צו צלמון, דאס יעמאנד זיינען וויינבערג מיט שטעטס זעכצעהן עללען צווישענריימען בעפפלאנצטע, אונד דיא צווייגע פאן יע צווייא רייהען נאך איינער זייטע צו איינאנדער צאג, דאן דאס לעערע פעלד (יענזייט, ביס זעכס האנדברייטען צום וויינשטאק) בעזעעטע, אונד אים נעכסטען יאהרע דיא צווייגע נאך דער אנדערן זייטע צאג, אונד דאס בראכפעלד בעזעעטע; דיא זאכע קאם פאר דיא געלעהרטען אונד דיזע געשטאטטעטען עס. ר"מ אונד ר"ש זאגען: אויך ווער זיינען וויינבערג מיט יע אכט עללען צווישענרוים בע־פפלאנצט, דארף דאצווישען זעען.

פ ר ק ה

כֶּרֶם שֶׁחָרַב, אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט עֶשֶׂר גְּפָנִים לְבֵית סָאָה וּנְטוּעוֹת כְּהִלְכָתָן, הֲרֵי זֶה נִקְרָא כֶּרֶם דַּל. כֶּרֶם (דַּל) שֶׁהוּא נָטוּעַ עַרְבוּבִיָּא, אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּין שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ, הֲרֵי זֶה כֶּרֶם,

איין צערשטערטער וויינבערג, אויף וועלכעס מאן נאך צעהן, נאך דער ארדנונג געפפלאנצטע, וויינשטעקקע, אויף איינעם רוימע פאן איינעם סאה אויסזאאט, לעזען קאן, הייסט איין שלעכטער וויינבערג[2]). — ווען איין זאלכער וויינבערג אונארדענטליך בעפפלאנצט איזט, זא בלייבט ער, ווען מאן דארין נור צווייא געגען דרייא געארדנעט ריכטען קאן, דעננאך

של חבירו: מעשרה. כלומר עשרה, דדוקא כמוך מעשר' מצטרפות, והא דתני גבוה מעשרה, לרבותא דר"י שאם ערסן למעלה מצטרפין: (ח) ב' שורות. ב' כגד ב' ואין אחד יוצא זכב: לשם. שתוכה חמור מחוצה לה, ואם יש ביניהם ח"א חוץ ממקום הגפנים, הוי כגפן יחידית ומרחיק ו"ט מכל שורה וזורע ששה אמות שבאמצע: טז"א. דכיון דאיכא ג' שורות הוי ככרם גדול, ובין כל שורה כידון קרחת ואם חרבה השורה האמצעי' לת"ק, א"צ שיעור קרחת טז"א דלא נשתייר כרם: אפי'. מאחר שהי' כבר כרם אף עתה דין כרם יש לו: מתחילה. שלא הי' מגיע לכלל כרם מעולם הרי זה כו': (ט) זרע לשם. וא"צ להרחיק רק ו"ט: צלמון. שם מקו': לצד אחד. הענפים אלו כנגד אלו ונשאר המקום פנוי מצד זה ומצד זה: ח"א. ולא בעינן טז"א אלא בכרם חרב אבל בנוטע מעיקרא די בח"א ומניח ו"ט לכל שורה וזורע את השאר:

פרק ה בהלכתן. ב' כגד ב' ואחת יוצאת זכב, אע"פ שאין הנוף מכוון ואין זו מזו טז"א ולא פחות מד"א: דל. ואעפ"כ דין כרם יש לו, ואין זה קרחת הכרם, דהתם כחרב מאמצעו וזה חרוב מכל צד: ערבוביא. שאין הגפנים מכוונים בשורה:

[1]) זיהע מ' א'. [2]) פערלירט דאדורך ניכט דיא איינענשאפט איינעם וויינבערגס.

אֵין בֵּין קָנֶה לַחֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי, הֲרֵי זוֹ כִּמְחִיצָה · וְגָדֵר שֶׁנִּפְרַץ עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי הִיא כְּפֶתַח · יֶתֶר מִכֵּן, כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה אָסוּר · נִפְרְצוּ בוֹ פְּרָצוֹת הַרְבֶּה, אִם הָעוֹמֵד מְרוּבָּה עַל הַפָּרוּץ מוּתָּר, וְאִם הַפָּרוּץ מְרוּבָּה עַל הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הַפִּרְצָה אָסוּר: (ה) הַנּוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל חָמֵשׁ גְּפָנִים, בֵּשַׁ״א כֶּרֶם, וּבֵהִ״א אֵינוֹ כֶּרֶם, עַד שֶׁיְּהוּ שָׁם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת, לְפִיכָךְ הַזּוֹרֵעַ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם, בֵּשַׁ״א קִדֵּשׁ שׁוּרָה אַחַת, וּבֵהִ״א קִדֵּשׁ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת: (ו) הַנּוֹטֵעַ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, וְאַחַת יוֹצְאֵת זָנָב הֲרֵי זֶה כֶּרֶם · שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת בֵּינְתַּיִם, אוֹ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, וְאַחַת בָּאֶמְצָע אֵינוֹ כֶּרֶם, עַד שֶׁיְּהוּ שְׁתַּיִם נֶגֶד שְׁתַּיִם, וְאַחַת יוֹצְאֵת זָנָב: (ז) הַנּוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְשׁוּרָה אַחַת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְדֶרֶךְ הַיָּחִיד וְדֶרֶךְ הָרַבִּים בָּאֶמְצַע, וְגָדֵר שֶׁהוּא נָמוּךְ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת, גָּבוֹהַּ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים אֵינָן מִצְטָרְפוֹת · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם עֵרְסָן

ראהר שטעבען גילט אלס שיידעוואנד, זא לאנגע ניכט צווישען איינעס ראהר אונד דעם אנדערן דרייא האנד־ברייטען רוים איזט, דאס איין ציקליין דורכגעהען קאן · אם צוין, אין וועלכעם צעהן עללען ברייט איינגעריסען איזט, גילט דיס אלס איין איינגאנג; איזט מעהר אלס דיס איינגעריסען, זא דארף מאן געגען דיא ליקקע ניכט זעען אונד פפלאנצען · זינד מעהרערע איינבריכע[1]) דאראן, זא איזט עס, דאפערן דאס שטעהענדע מעהר איזט אלס דיא ליקקע, ערלויבט; ווען אבער דער איינברוך מעהר אלס דאס שטעהענדע[2]) בעטרעגט, פערבאטען · (ה) ווען יעמאנד איינע רייהע פאן פינף רעבען פפלאנצט, זא׳ זאגט ב״ש: עס זייא איין וויינבערג[3]) · ב״ה זאגט: עס איזט קיין וויינבערג ווען ניכט צווייא רייהען געפפלאנצט זינד · אין פאלגע דעסען זאגט ב״ש: דאס ווער איננערהאלב דער פיער עללען דעס וויינבערגעס זעע, איינע רייהע הייליגע[4]), וועהרענד ב״ה זאגט: ער הייליגע צווייא רייהען · (ו) פפלאנצט מאן צווייא וויינשטעקקע צווייען געגענאיבער, אונד איינען אלס שווייף אויסטרעטענד אים איינערן ווינקעל[5]) זא איזט עס איין וויינבערג; צווייא געגען צווייא אונד איינען צווישען צווייען, אדער צווייא געגען צווייא אונד איינער אין דער מיטטע מאכען קיינען וויינבערג, זאנדערן נור צווייא געגען צווייא אונד איינען אלס שווייף אויסטרעטענד · (ז) פפלאנצט יעמאנד איינע רייהע (פאן צווייא וויינשטעקקען) אויף זיינעם באדען אונד איינע רייהע (פאן דרייען) אויף דעם זיינעם נאכבארס, פערנער ווען צווישען דען רייהען איין פריוואט־וועג אדער איין עפפענטליכער וועג[6]) אדער איין צוין, דער נידריגער אלס צעהן האנדברייטען איזט, זיך בעפינדעט, זא רעכנעט מאן זיא צוזאממען · איזט דער צוין (זא האך אדער) העהער אלס צעהן האנדברייטען, זא רעכנעט מאן זיא ניכט צוזאממען · ר׳ יהודה זאגט: זעלבסט דאן רעכנעט מאן זיא צוזאממען, דאפערן מאן

מותר: הרבה · פחותות מי׳ ויתירות מג׳: מרוב׳ · וה״ה פרוץ כעומד כמי מותר: אסור · כנגד הפרוץ, ואם אין בעומד רוחב ד׳ טפחים אף כנגד העומד אסור: (ה) כרם · וצריך להרחיק ד״א: אינו כרם · וא״ל להרחיק ד״א כ״א ו״ט כגפן יחידי: ד״א שבכרם · בתוך ד״א של עבודת הכרם חוץ לכרם דאלו תוך הכרם החמירו בפ״ה מ״ה: שורה א׳ · שאם היו נטועי׳ ה׳ שורות שבכל שורה ה׳ וזרע חוץ לכרם בתוך ד״א, לב״ש קידש כל השורה של צד הזרע ולב״ה קידש ג׳ בשור׳ החיצונה וג׳ שכנגדו בשורה שני׳: (ו) זנב · גפנים נטועים בשורה א׳ וב׳ כנגד ב׳ מן הג׳ כזה: : · כרם · ומודדין מן האלכסון ומותחין חוט מגפן הג׳ עד הגפן הב׳ שבשורה הב׳ · וי״מ שרואין כאילו גפן שלישי נטוע בשורה ב׳ נגד הג׳ שבשורה א׳: בינתיים · ב׳ נגד ב׳ ואחת נגד האויר כזה: : · באמצע כזה · : · עד · הא תו ל״ל לאשמועי׳ שאם הנוף מכוון והגזע אינו מכוון אין זה כרם: (ז) שלו · דהיינו שורה א׳ ג׳ גפנים ושור׳ א׳ ב׳: ודרך הרבים · שאינו רחב ח״א: מצטרפות · לאסור הזרעי שלו ואפילו ר״ש דאמר לעיל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, הכא מודה דנאסרים הזרעים שלו, כיון דאיכא שלו עם

---

[1]) ניכט איבער צעהן עללען, אונד ניכט אונטער דרייא האנדברייטען · [2]) דאך מוס דיס מינדעסטענס פיר האנדברייטען בעטראגען. [3]) אין בעטרעף דער פיער עללען ענטפערנונג; דא בייא איינצעלנען וויינשטעקקען זעכס האנדברייטען הינרייכען · ד׳ ה׳ ניכט געניסען דירפע, זיהע דברים כ״ב ט׳ · [5]) זיהע פיגור 13. c, b, a, · נאך רמ״בס, אונד α, β, γ, נאך ברטנורא; אלליין תי״ט פפליכטעט אוים דער ערפאהרונג דעם רמ״בס בייא · [6]) אונטער אכט עללען ברייט ·

חָיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ אוֹ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע, הֲרֵי זֶה מְקֻדָּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגוּלוֹת וְלֹא מְרֻבָּעוֹת: (ו) הָרוֹאֶה יָרָק בַּכֶּרֶם וְאָמַר, כְּשֶׁאֶגְדַּע לוֹ אֲלַקְּטֶנּוּ מוּתָּר. כְּשֶׁאֶחֱזוֹר אֲלַקְּטֶנּוּ, אִם רוֹסִיף בְּמָאתַיִם, אָסוּר: (ז) הָיָה עוֹבֵר בַּכֶּרֶם וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים, אוֹ שֶׁיָּצְאוּ עִם הַזְּבָלִים אוֹ עִם הַמַּיִם, הַזּוֹרֵעַ וְסִירָתוֹ הָרוּחַ לַאֲחוֹרָיו, מוּתָּר. סִירָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו, ר עֲקִיבָא אוֹמֵר אִם עֲשָׂבִים יוֹפֵךְ, וְאִם אָבִיב יִנָּפֵץ, וְאִם הֲבִיאָה דָּגָן תְּדֻלַּק: (ח) הַמַּקִּיפִים קוֹצִים בַּכֶּרֶם, ר אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר קֹדֶשׁ. וַחֲכָ"א לֹא קֹדֶשׁ, אֶלָּא דָּבָר שֶׁבָּמוּחוֹ מְקַיְּמִין. הָאֲרוּס וְהַקִּיסוֹם וְשׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ וְכָל מִינֵי זְרָעִים אֵינָן

צווישענריימען פֿאַן יע זעצט אדער יע זיבען עללען געפֿלאַנצט, זא היילִיגט מאן נור זעצַעהן עללען נאך אללען ריכטונגען אין דער קרייזלִינִיע, ניכט אים קוואדראט[1]. (ו) ווען יע מאנד קרייטער אים ווינטערגע וואהרניממט אונד שפּריכט: ווען איך דאראן קאממע, ווילל איך עס פּפֿליקקען; זא איזט דיס געשטאטטעט. (זאגט ער אבער); ווען איך ווידער קאממע, ווילל איך עס פּפֿליקקען; אונד עס איזט אונטערדעם אום איין צוויי הונדערטסטעל געוואכסען, זא איזט דיס ניכט געשטאטטעט[2]. (ז) ווען יעמאנד דורך דען ווינטערג געהט, אונד איהם זאטטען ענטפֿאללען, אדער זיא זינד מיט דעם דינגער אדער מיט דעם וואסער הינגעקאממען אונד געוואכסען, אדער ווען אייגער זעעט אונד דער ווינד האט דען זאמען ריקוועטס (אין דען ווינטערג) געווועהט, זא איזט קין בעדענקען דאבייא[3]. האט אבער דער ווינד איהן פֿארנהין גע־ווארפֿען, זא זאגט ר"ע: זינד גרעזעֶר דאדורִם ענטשפּראסטען, זא אקקערט מאן אום; איזט עס בעריטס קארנעהרט געוואדרען, זא שלאגט מאן דיא קערנער אוים דען עהרען; טרעגט עס אבער בעריטס רייפֿעס געטרייד, זא טוט דיס פֿערבראנגט וועדרען. (ח) וועו יעמאנד אים ווינטערגע דאדרנען (איין אין ארביען איבליכֿעס קאמעלפֿוטטער) שטעהען לעסט, זא זאגט ר"א: ער היליגע דען ווינגבערג. דיא געלעהרטען אבער: נור זאלֿכֿע דינגע דיילִיגען, דערגלייכֿען מאן אין דעמזעלבען לאנדע געוועהנליך שטעהען לאססע, אלזא דארנען נור אין אראֿ־

הכשופים על ד' ד'; על ו' ו'. זזם סבדל כיכר וליכא למיטע', לפיכך העמידו על הדין ומקדש טז"ח, וכשהן כטופי' על ח' ח' חיכו מקדש כלל ואפי' לת"ק דסוף פ' דלעיל דאוסר מ"מ חיכו מקדש; טז"ח. כדין קרמת הכרם דריש פ' דלעיל: (ו) הרואה. דוקא פועל מ"כ כש"כ שעוסק במלאכתו, אבל כש"כ שאינו עוסק במלאכתו חיכו יכול לומר כשאגיע כו'; מותר. אפי' הוסיף מאתים עד שלא הגיע לו, אבל כשאחזור, הוא מהעבל ומתייאש, ואסור, ודכוותיה גבי מציאת הכרם שנפרצה, דכשהתייאש ולא נגדרש מקדש, אבל במתעסק כל שעה לגדור ולא הספיק עד שהוסיף מאתים, לא קידש, וכיצד משערין אם הוסיף? רואים כשהותכים תבואה זו לו ירק זה מן המחובר בכמה זמן הוא מתיבש, ולא ישאר בה שום לחה, הגע עצמך שיבש בתוכו שעה אם כשהסך נחרך תני שעה משהגיע לו ולא לקטו, הרי הוסיף במאתים, שבשה שהוא מתרבה בתוכו שעה כך הוא מוסיף בתוכו שעה כשהוא במחובר: (ז) שיצאו. זורעים עם הזבלים ומים כשמובל לו משקה השדה, דכל הני שלא בכוונה זרעו: לאחוריו. שלא ראה שהוליך הרוח: מותר. ואיכ לעקרן כשירדוס ואם קיימן ה"ז קידש: לפניו. ורוח כיוצ יעשה: יוסף. יתרום ויספוד השרשים: תכיכ. שכבר נמח הזרע תלת שלא הביא שליש: יכפן. הזרע, והקשין מותרין וסדגן חסור: דגן. שהביא שליש: תדלק. שכל חסור עם הגפנים הסמוכים להס: (ח) קוצים. מחקר שמקנת כ"ח מקיימים

---

[1]) דער פּלאַץ ליגט דיזער: ווען רוכ טוס לייכען מייסטאַלך אכדערע זאלטען שטאטען, זא ווערדען חלקע וויינשטעקקע ליס הומקרייזע פֿאן זאכשען עללען נשטייליגט. טיא לייכעם צוויישכערוים פֿאן פיער עללען זיכד עם 45, זיבע פינגר 14. טיא לייכעם פֿאן פיכֿ עלֿ לען ווערען עם מר 37, זיבע פינגר 15; חפער מאן כאם (ווית עם תי"ט נעגען רמ"כס חוכד רש"כד העכסט טרעפפעמד בעוויזט) מיהרזייגליך הוס ניבט כיית דעם נעריגערן חוכטערזיכד דער עכטערנוכ מיספערשטעלדיגסע זו פערהלאסען, לין דיזעם פאללע לויך 45, לין דעם עטוואס ערוויטערטען קרייזע, זיבע פינגר 16, פעסטנעשטעללט. טיית נרעסערן רייסען חבער פלייבט עם טיית נשטעללִיכען כשטוממוכג פֿאן זכלשען עללען, זיבע פינגר 17 חוכד 18. [2]) ד' ה' דער ווינטערג ליזט דאן לין דעם כאלל דער פּאריגען כשטוממוכגען לין מ' ד'. לין כשערש דעם צוויישכערטסטעלם זיכד דיא קאממכטערע ניבט לייניג, ווית דיא זו פרמיע, מעלן זיית. כאך דעם ירוזלמי שייפּ, ווית כן הייים ריבטיג נעגען דיא ליבריגען קאממכטערע בשמעקט, דאם מיטטעל דאמ דאם נעוויבט זו זיין. מאן ווערש כשליך לין לויכנריסשנעם חוכד לין כים דאהין שטעהען נשבליבענעם חוכד זיבט, אך דיזעם חוס לין צוויישכערטסטעל מעהר ווינש חלם יענעם. [3]) ד' ה' זיא היילִיגען ניבט, חבער מאן חוס זיא, ווען זיא עמפֿלרקאמֿען, לויסרייסען.

וְאִם לָאו, אֵינוֹ כֶּרֶם · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהוּא נִרְאֶה כְּתַבְנִית הַכְּרָמִים, חֲרֵי זֶה כֶּרֶם : (ג) כֶּרֶם שֶׁהוּא נָטוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ כֶּרֶם, וַחֲכָ"א כֶּרֶם, וְרוֹאִין אֶת הָאֶמְצָעִיּוֹת כְּאִילּוּ אֵינָן : (ד) חָרִיץ שֶׁהוּא עוֹבֵר בַּכֶּרֶם עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אִם הָיָה מְפֻלָּשׁ מֵרֹאשׁ הַכֶּרֶם וְעַד סוֹפוֹ, חֲרֵי זֶה נִרְאֶה כְּבֵין שְׁנֵי כְרָמִים וְזוֹרְעִים בְּתוֹכוֹ, וְאִם לָאו, חֲרֵי הוּא כְּגַת, וַחֲגַת שֶׁבַּכֶּרֶם עֲמוּקָה עֲשָׂרָה וְרָחָבָה אַרְבָּעָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, זוֹרְעִים בְּתוֹכָהּ, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים · שׁוּמְרָה שֶׁבַּכֶּרֶם גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָבָה אַרְבָּעָה, זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ · וְאִם הָיָה שָׁעָר בּוֹתֵשׁ, אָסוּר : (ה) גֶּפֶן שֶׁהִיא נְטוּעָה בַּגַּת אוֹ בַּבֶּקַע, נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם אֵין שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת, לֹא יָבִיא וָדַע לְשָׁם · וְהַבַּיִת שֶׁבַּכֶּרֶם, זוֹרְעִין בְּתוֹכוֹ : (ו) הַנּוֹטֵעַ יָרָק בַּכֶּרֶם אוֹ מְקַיֵּם, חֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וַחֲמִשׁ גְּפָנִים · אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁהָיוּ נְטוּעוֹת עַל אַרְבַּע, אַרְבַּע אוֹ עַל חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ ·

איץ ווייגבערג; זוען ניכט, זא איזט ער קיין ווייגבערג מעהר · ר"ם זאגט: דא ער איינמאהל דיא געשטאלט דער ווייגבערג האט, זא איזט ער אויך אלס ווייגבערג צו בעטראכטען · (ג) איזט איין ווינבעדט מיט יע וועניגער אלס פֿיער עללען צווישענרוים בעפֿלאנצט, זא זאגט ר"ש: עס זייא קיין ווייגבערג[1] · דיא געלעהרטען אבער זאגען: עס זייא איין ווייגבערג אונד בעטראכטט מאן דיא מיטטלערן אלס ניכט פֿארהאנדען · (ד) וועו איין גראבען, דער דורך דען ווייגבערג גענהט צעהן האנדבריייטען טיף אונד פֿיער בריית איזט, זא זאגט ר"א ב"י: דאפֿערן ער פֿאן איינעם ענדע דעס ווינבערגעס בים צום אנדערן אָפֿפֿען איזט, וועדע ער אלס צווישען צווייא ווייגבערגען בעטראכטעט, אונד קענע מאן דאריין זעהן; וואָ ניכט זייא ער אלס קעלטער צו בעטראכטען · אין אייגע קעלטער צעהן האנדבריייטען טיף אונד פֿיער בריית, זאגט ר' אליעזר, דירפֿע מאן זעהן: דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט · אויף אייגער צעהן האנדבריייטען האהען אונד פֿיער בריייטען וואַרטע איס ווייגבערג דארף מאן זעהן, יעדאך וועו דיא צווייגע זיך דאריבער דין אין אייגאנדער שלינגען, איזט עס פֿערבאטען · (ה) וועו אין ווינשטאק אין אייגער קעלטער אדער גרובע געפֿלאנצט איזט, לעפט מאן איהם דען רוים צום אנבויא אונד בעזעעט דאס איבערגע · ר' יוסי זאגט וועו ניכט פֿיער עללען רוים זייא דירפֿע מאן קיינע אנדערע זאמט דאהין ברינגען · — שטעהט אין הויז אים ווייגבערגע, זא קאן מאן דארין זעהן · (ו) וועו אייגער קרויט אים ווייגבערג אנפֿפֿלאנצט אדער שטעהען לעפט, זא הייליגט ער פֿינף אונד פֿיערציג ווייגשטעקקע,! אים פֿאללע זיא אין צווישענרייטען פֿאן יע פֿיער אדער יע פֿינף עללען שטעהען, זינד זיא אבער אין

לכזית · וכל הכרס שמותר מזה ומזה לגזוע מכוון כ' כגד כ' ואחת יוצא זכר : סרי זה · וכעי הרמבם טז"ח : (ב) חיבו כרס · ומרמיך ו"ט וזורע סמותר : כרס · דרומן המפעני כתלו חיבם, ומטרפין המיזוכים שם יש ביניהם ריוח הרחוי לסם : (ג) ס"ם כגת · שמלקו ר"ח וחכמים, ור"ח כ"י ס"ל כרבנן דלסור לזרוע כגת : שומרה · תל גבוה שהשומר עומד עליו : זורעים · לפי' רבנן מודיע לר"ח, לפי שהיא גבוהה ואין לחוש הכרס מקיפה : כותש · שהשריגי' על הגפנים שקציב השומרה מתפרכין למעלה ע"ג השומרה : (ד) שם אין שם ד"ח · ושם יש שם ד"ח, ירמיק ו"ט וזורע את סמותר : וסכיח · ולא למריבן סוחיל וסגפני' מקיפים לותו אין סמיזוכות מועילות : (ה) לו מקיים · עד שסוקיף מאתים : מקדש : ויזרעו : מ"ם גפנים · שהם כרם נטוע על ד' ד', וקניב גפן המאתני נטוע ירק, ומקדש ט"ז אמות לכל רוח, כמלא במרקם כזה שהוא לכ"ח על לכ"ח, וכין כל שורה מרקם ד"ח, כמלאים שם ט' שורות בכל שורה ט' גפנים, שהם פ"ח גפנים, ומפני שהד' שורות המיזוכות אינן בתוך המידוד והם חוץ ללכ"ח, ח"כ לא יעמדו בתוך הלכ"ח על ל"כ כ"ח ז' שורות וביניהן ו' מרקחי' על ד' ד' אמות, שבין כולם מ"ט גפנים, ומפני שהיו מקדש במרובע כ"ח בעיגול, כמלא גם הד' גפנים שבד' זויות שם חוץ לעיגול, שהרי המלבזון של ג' מרקחין עולם טז"ח וד' מאזין דכל אמתא ברבוע אמה וכ' תומאי' כהלכתא, ויעמדו מ"ה גפנים; על ה' ה' · אע"פ שכמלא במטע זע"ז שורות וביניהם ו' מרקחים של ה' ה' לא יהיו בעיגול ל"כ על ל"כ כ"ח ל"ז גפנים, מ"מ ביון דבין מטע על ד' ובין מטע על ה' ה' יכולים לטעות, גזרו חכמים שגם במטע על ה' ה' יקדשו מ"ה גפנים, כשהם כרמים

[1] וויל רוים צום לאקקערן פעפלאנ ·

וּבוֹצֵר אֶת בָּלוֹ, חֲרֵי זֶה אוֹסֵר אַרְבַּע אַמּוֹת בַּשָּׂדֶה, וְאִם לָאו, אֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא כְּנֶגְדּוֹ · רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הַנּוֹטֵעַ אַחַת בָּאָרֶץ וְאַחַת בַּמַּדְרֵגָה, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֵינָהּ מְצָטָרֶפֶת עִמָּהּ · וְאִם לָאו, חֲרֵי זוֹ מְצָטָרֶפֶת עִמָּהּ : (נ) הַמַּדְלֶה אֶת הַגֶּפֶן עַל מִקְצַת אֲפִיפָרוֹת, לֹא יָבִיא עֲרַע אֶל תַּחַת הַמּוֹתָר, וְאִם הֵבִיא לֹא קִדֵּשׁ, וְאִם חִלֵּל אָסוּר, וְכֵן הַמַּדֶּלֶה עַל מִקְצַת אִילָן סָרָק : (ד) הַמַּדְלֶה אֶת הַגֶּפֶן עַל מִקְצַת אִילָן מַאֲכָל, מוֹתָר לַהֲבִיא עֲרַע אֶל תַּחַת הַמּוֹתָר, אִם חִלֵּל הֶחָדֵשׁ יַחֲזִירֶנּוּ, מַעֲשֶׂה שֶׁחִלֵּל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לַכְּפַר עָזִּי, וְהֶרְאָהוּ גֶּפֶן מוּדֶלֶת עַל מִקְצַת תְּאֵנָה · אָמַר לוֹ מָה אֲנִי לְהָבִיא עֲרַע אֶל תַּחַת הַמּוֹתָר? אָמַר לוֹ מוֹתָר · וְהֶעֱלָהוּ מִשָּׁם לְבֵית הַמִּגְנִיָּה, וְהֶרְאָהוּ גֶּפֶן שֶׁחוּא מוּדֶלֶת עַל מִקְצַת חַקּוֹרָה, וְסָדָן שֶׁל שְׁקָמָה וּבוֹ קוֹרוֹת הַרְבֵּה, אָמַר לוֹ, תַּחַת חַקּוֹרָה זוֹ אָסוּר וְהַשְּׁאָר מוּתָּר : (ה) אֵיזֶהוּ אִילָן סָרָק? כָּל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה

אללעס אבלעזען קאן, מאכט עס פֿיער עללען זוייטער אינם פֿעלד אונבעשטעלבאר, ווא גיכט, זא זיינן נור גראדע אונטער דעמזעלבען[1] זא פֿיעל פֿערבאטען · ר' אליעזר זאגט: אויך[2] וועו מאן איינע רייהע אונטען אונד איינע אויף דער טעראססע אנפֿלאנצט, ברויכט מאן, דאפֿערן דיא טעראססע צעהן האנדבריייטען פֿאן דער ערדע האך איזט זיא גיכט צוזאממען צו רעכנען, ווא אבער גיכט, זא געהערען זיא צוזאממען · (נ) וועו יעמאנד ווינשטעקקע איבער איינען טהייל דער איבערלעגנדען שטעבע[3] ציהט, זא דארף מאן קיינע זאאט אונטער דען אייבריגען טהייל ברינגען, וועו מאן אבער געטהאן האט, זא הייליגט עס (דיא ווינשטעקקע) גיכט · וועו זיך יעדאך דער יונגע ווינשטאק ווייטער אויסגעברייטעט האט, זא איזט דיא זאאט פֿערבאטען (זא באלד זיא אום איין צוויי הונדערטסטעל נאכגעוואכסען) · עבען זא איזט עס, וועו מאן דען ווינשטאק איבער איינען טהייל אייגעס ווילדען בוימעס ציהט · (ד) וועו מאן דען ווינשטאק איבער איינען טהייל איינעס פֿרוכטבוימעס ציהט, זא דארף מאן אונטער דען אייבריגען טהייל זאאט ברינגען, אונד וועו זיך דער יונגע ווינשטאק ווייטער פֿערברייטעט, ביגע מאן אייהן צוריק · עס געשאה איינמט דאס ר' יהושע צו ר' ישמעאל נאך כפר עזיז קאם, זא צייגטע דיזער איהם איינען איבער איינען טהייל איינעס פֿייגענבוימעס הין נעצאגענען ווינשטאק אונד שפראך צו איהם: דארף איך וואהל אונטער דעם אייבריגען טהייל זעהן? ער ערווידערטע: עס זייא ערלויבט · דאראוף פֿיהרטע ער איהן הינוים נאך בית המגניה אונד צייגטע איהם איינען ווינשטאק דער איבער איינען קווער־אסט אייגער זיקאמארע[4] גענצאגען זואר, אוים דערען שטאממע נאך פֿילע עסטע הערויסראגטען · ענער זאגטע צו איהם: אונטער דיזעם איינען אסטע איזט פֿערבאטען צו זעהן, אונטער דען אייבריגען ערלויבט · (ה) וואס פֿערשטהט מאן אונ־

ג"ט · סוס עבודת גפן יחידית : (ב) המדרגה · תל גבוה עשוי כמין מדרגה, והגפנים נטועין כמדרגה, והערים שלפנ יונקת ומסכך על השדה : כולו · יכול ללקוט הענבים התלוי' בערים, רואים הערים כאלו הוא מקום עיקר הגפנים, ואוסר ד"ח כשדה מפני הערים ולאוזן לכל רוח, ודוקא להתחלה הוא דאסור לזרוע, אבל אין מקדש אלא ו"ט : ואם לאו · שאינו יכול ללקוט עד שיעלה במדרגה או בסולם : אינו אוסר · ומונח לו מותר ואפי' בתוך ד"ח של עיקר הגפנים של ערים : אחת כארץ · והשתא לא מיירי לענין ערים אלא כג' שורות של גפנים, שדיכם להיות כרם : אם כן · והוא גפן יחידי : (ג) אפיפרות · ענפי הערים הקרובים כך : המדש · שגדל כל הגפן והוציא ערוגים זאלא כל האפיפרות : אסור · הזרע שבזרע אחת המותר אם הוסיף מאתים לאחר שהלך המדש : סרק · שאדם מבטלו לגבי גפן ואינו מועיל מזרע, שבכר בטבטל לאילן סרק, אבל אילן מאכל בשמחזירו מוכיח שלא בטבטל : (ד) עזיז · שם מקום : מותר · שאין אדם מבטל תאכתו מפני גפן : המגדייה · שם מקום : וסדן · שורש של אילן שקמה והוא תאכה הגדל בינערים : שלו · כלומר קורה זה משל סדן של שקמה היה : מותר · שאני רואה שכל קורה וקורה כאילן בפני עצמו, דאילן מאכל פירות מדבריות יש לו דין אילן סרק,

---

א) פיער עללען פאס שטאממע, נאך רמ"כס · ב) דיא רעדע איזט נאך ר"ש פאן לייכעס זא נעשפלאנצטען ערים; זוגד דיא שייבט דיא, טיגער אלס דיא ערקלערונג דעס כרטמורא, ווא דער נוחמעכתנג דער מכס לעהרט · ג) אפיפרות שייבט הוים ספיפוס ענט, לעכבט, זוגד דיא ערקלערונג דעס רמ"כס איזט דיא לייכטיג ריכטיגע, וועלכער כרטמורא פאלגנטע . ד) לייגיגע לעשען דיטליכער בתוך סדן ·

כִּלְאֵי בַכֶּרֶם · הַקִּנְבּוֹס, ר׳ טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ כִלְאַיִם, וַחֲכָ״א כִּלְאַיִם · וְהַקִּינָרִס כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם :

ביעו) · אירוס [1]), עפייא [2]) אונד קעניגסליליע [3]) וויא איבער־הויפט אללע פעלדזאטען זינד ניכט כלאים אים וויינבערג · האנף [4]), זאגט ר״ט, איזט ניכט כלאים, דיא געלעהרטען זאגען, עס זייא כלאים · קינרס [5]) (דיסטעל) איזט כלאים אים וויינבערג ·

פ ר ק ו

אֵיזֶהוּ עָרִים? הַנּוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל חָמֵשׁ גְּפָנִים בְּצַד הַגָּדֵר שֶׁהוּא גָבוֹהַ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ בְּצַד הָרִיץ שֶׁהוּא עָמוֹק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב אַרְבַּע, נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת · בְּשַׁ״א מוֹדְדִין אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעִקַּר הַגְּפָנִים לַשָּׂרָה, וּבְהַ״א מִן הַגָּדֵר לַשָּׂרָה · אָמַר ר׳ יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, טוֹעִין כָּל הָאוֹמְרִים בֵּן, אֶלָּא אִם יֵשׁ שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעִקַּר גְּפָנִים וְלַגָּדֵר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת עֲבוּדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר · וְכַמָּה הִיא עֲבוּדַת הַגֶּפֶן? שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה · (ב) עָרִים שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַמַּדְרֵגָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אִם עוֹמֵד בָּאָרֶץ

וואס פערשטעהט מאן אונטער ערים [6])? וועז מאן איינע רייהע פאן פינף וויינשטעקקען אן איינען צוין פאן צעהן האנדבריישטען העהע, אדער אן איינען צעהן האנדבריישטען טיפען אונד פיער בריישטען גראבען אנפפלאנצט · מאן לעסט דאראן פיער עללען צום בויע שטעהען; ב״ש זאגט: מאן מעסט דיזע פאן דעם שטאממע דער וויינשטעקקע בים אנס פעלד; ב״ה זאגען: פאם צוינע בים אנס פעלד · ר׳ יוחנן זאהן נורי זאגט: אללע אירערן, וועלכע דים [7]) זאגען, פילמעהר זאלל עס הייסען: וועז פאם שטאממע דער וויינשטעקקע צום צוינע פיער עללען זינד לעסט מאן רוים צום אנבויע אונד קאן דען רעסט בעזעהען · אונד וויא גראס איזט דער רוים צום אנבויע דעס וויינשטאקקעס? זעכס האנדבריישטען נאך יעדער זיטע · ר״ע זאגט: דרייא · (ב) וועז אין איבערהאנגענדעס וויינגעלענדער פאן דער טערראסס העראבהענגט, זא זאגט ר״א ב״ר, דאפערן מאן אויף דעם אונטערן באדען שטעהענד

חתם בשדותיהם לצורך גמלים הוי כלאים בכ״מ; מקיימין · בלותו מקום דוקא ולא בשאר מקומות; חרוס · מין ירק שעלין דחבים; קיסוס · שמלין על הכניות ועל הסלונות; תינה · מן התורה אכל מדרבנן הוי כלאים; קינרס · הוא דרדר שמור בתורה;

פרק ו איזהו ערים? ערים · הוא שמסרגים קנים כדרך שמסרגים המטות ומלין עליהן ערוגי הגפנים, ולכ״ם קבעי, דמודה בעלים לעיל פ״ד דאפי׳ בשורה אחד הוי כרם וכותבין עבודה ד״ח; מן הגדר · כגון אם הי׳ הגפנים נטועים למזרחה של גדר וזמורו׳ עולים על הגדר אם בא לזרוע למערב׳ אמורי הגדר צריך להרחיק ואח״כ יתן הגדר מפסיק לפי שהגפני׳ ערוסי׳ על הגדר הוי הגד׳ בעיקר הגפני׳ · וי״מ דמיירי שזרע בתוך הכרם בגד הגפני׳ והוי כ״ם לתומר׳ טועי׳, דמעולם לא אמר כ״ם דערים של שורה אחד צריך ד״ח, אלא לעניין זה הוזכר ד״ח בערים, שאם יש ד״ח מעיקר הגפנים לגדר שתן מודלות עליהם, ותכנין ו״ט לגפנים וזרע המותר עד הגדר ואם אין אם ד״ח לא יביא זרע לאם, כדר״י בפרקן לעיל משנה ד׳;

---

[1]) כאך רמ״כם תרחטיט סוסנבר, וועלכעם sisymbrium (ניכט מינטא menta, וויא רמ״כם ערקלערט) נו זיין סייכט, תוכ נוחר sisymbrium irio דער לעטייניער, פיעלליכט חלם לייניערליי בעדאכט מיט Erisimum irio כיין פליכיום, ווחם דוכ דען נחמען תירוס זיך בעשטעטיגט · כאך לייניעען לינבערי, כאך אכדערן: תירים (דיא בלומע) נו אינערזעטצען, ניזט קיין גרוכ · דיא ערקלערונג דעם רמ״כם דחם דיא בלעטטער בריייט זייען, תוכ דער נוחטען דעם דרטבורה, דחם מען זיא חכם עסקען טהוט, פחם סען נו קייניער פאן דיזען · — [2]) כאך דרטבורת hedera · מוספיה וויכל כאלניסע פערזעטצען, וועלכע נוחרסיכט ניזט קיסס דחם לעטייניטע festuca תוכ דער מרחטים בלבב, שפחטים קחריולה, וועלכעם ביכט מאכר קלחר ניזט · פילליכט ניזט קיסס דחם לעטייניטע coquiola, נו בעמען · [3]) עם ניזט ניכט כאך חוים דעם לעטייניטען עכטלעכט, דחן וועכע כיין רמ״כם קחכיחלה, נו בעמען · [4]) עם דייטליך וועלכע לילינגחרט; נאך רמ״כם חייכע חרט רחוע · [5]) קינכום ניזט cannabis · [6]) קינכום ניזט cynara, וועלכעם דיא hortensis · ניכטרינגכם ניזט דחם יככל מיני זרעים מר מן התורה נו פערזעטצען · דען מדרבנן זיכד זיא כלחים · [7]) נעמליך ניזט עם זיין ניכטרחבחנגעכדעם שפחליער · כיים ערים כרוכען עם ניכט צוויא רייהען נו זיין · [7]) נעמליך ניס זין דער שולע הללים, וועלכע זייכער מיינונג נאך דורכנוים צוויא רייהען פיר בעשטיט הללטע ·

מֵאֵילָן לָאֵילָן, תַּחְתֶּיהָ אָסוּר • סְפֻקָּהּ בְּחֻבֶּל אוֹ בְּגֶמִי, תַּחַת הַסְּפוּק מוּתָּר, עֲשָׂאָהּ כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ עָלָיו הֶחָדָשׁ, אָסוּר :

זײַא מיטטעלסט איינעם שטריקקעם אדער איינער בינזט אן איינעז בוים געבונדען, זא איזט אונטער דער ליינע צו זעען געשטאטטעט • איזט עס אבער אין דער אבויכט געמאכט דאס דיא יונגע רעבע דארען ווישטער ראנקע, זא איזט עס פֿערבאטטען •

פ ר ק ז

הַמַּבְרִיךְ אֶת הַגֶּפֶן בָּאָרֶץ, אִם אֵין עָפָר עַל גַּבָּהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, לֹא יָבִיא זֶרַע עָלֶיהָ, אֲפִילּוּ הַזְּבָרִיָּה בָּדָלַעַת אוֹ בְּסִילוֹן • הַבְרִיכָהּ בְּסֶלַע אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָפָר עַל גַּבָּהּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, מוּתָּר לְהָבִיא זֶרַע עָלֶיהָ • הָאַרְכּוּבָה שֶׁבַּגֶּפֶן, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִן הָעֵקֶר הַשֵּׁנִי : (ב) הַמַּבְרִיךְ שָׁלֹשׁ גְּפָנִים וְעֵקְרֵיהֶם נִרְאִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וָעַד שְׁמוֹנָה, חֲרֵי אֵלּוּ מְצֻטָּרְפוֹת, וְאִם לָאו אֵינָן מְצֻטָּרְפוֹת • גֶּפֶן שֶׁיָּבְשָׁה, אֲסוּרָה וְאֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת • ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אַף צֶמֶר גֶּפֶן אָסוּר וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ • ר׳ אֱלִיעֶזֶר ב׳ צָדוֹק אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אַף עַל גַּבֵּי הַגֶּפֶן אָסוּר וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ :

ווען מאן איינען אינצעלנען זוישטאק אומבינט אונד דורך דיא ערדע ציהט, זא דארף מאן (אויך אויסערהאלב דער געזעצליכען ענטפֿערנונג), ווען ניכט דרייא האנדבריייטען ערדע דאריבער לעגען, קיינע זאאט דארויף ברינגען [2]), אויך ניכט ווען דער ווישטאק דורך איינען טראקקענען קירבים אדער איינע טהאן=רעהרע געצאגען איזט [2]) • ציהט מאן איהן אבער דורך איינען הארטען שטיין, זא דארף מאן, זעלבסט ווען נור דרייא פֿינגער בריים ערדע דאריבער איזט, דארויף זאאט ברינגען • — אן איינעם איינגעקרימטען ווישטאק (דעסטען הויפטשטאם ניכט צו זעהען איזט) מיסטעט מאן (דען רוים וועלכער בלייבען מוס) ערשט פֿאם צווייטען שטאם (וואו ער ווידער אויפֿשטייגט) • (ב) ווען מאן דרייא ווישטעקען אומבייגענד דורכציהט, אונד איהרע שטעממע נאך זיכט באר זינד, זא זאגט ר״א ב״צ : וואפֿערן צווישען דענזעלבען פֿיער בים אכט עללען זינד, רעכנעט מאן זיא צוזאממען [3]) וואו ניכט, רעכנעט מאן זיא ניכט צוזאממען • — אן איינעם פֿערטראקנעטען ווישטאק איזט עבענפֿאלס צו זעהן פֿערבאטטען [4]) אבער עם הייליגט ניכט [5]) • ר״מ זאגט : אויך דען בוימוואללענבוים איזט פֿערבאטטען אנצופֿלאנצען (אויך דעם ווינבערגע) אבער ער הייליגט ניכט • ר״א ב״צ זאגט אין דעסען נאמען : אויך איבער דעם אינגעלעגטען ווינשטאק [6]) איזט עם פֿערבאטטען איהן אנצופֿלאנצען, אבער ער הייליגט ניכט •

עכוהה ואפי׳ אין שם פרח אסור : מטוטלת • סכרזל שסכוכים מורידים בכבל, לרחות שם סחומה ישרה : כדלית . וכן מזערים בגפן יחידית המולכת : תחתיהן • אבל מן הגדדים מותר, ובלבד שלא יסי׳ בתוך עבודת עיקר הגפן : ספקה . שלא היתה מהזמורה מגיע לאילן וקשר בזמורה אבל :

פרק ז המבריך • ועוברת ההברכה תוך ט״ו, דבתוך ו״ט ואפי׳ יש עפר ע״ג אסור : עליה • דגפן סוף דך זהוי ירק בחילן, אבל שאר אילנות שרי, אבל מן הגדד ואפי׳ גפן מותר, דזרעים לגדדי לא משתרשי : כדלעת • יבשה ואין בה לאסור מחמת זרעים כדלעת : וכסילון • של הרס לייורי, דבסילון של מתכת ר״ל עפר ע״ג : בסלע • קשה, דקלא רך מתפלג : ארכובה • דגפן עקומה וכבפפת ע״ג קרקע ומוחרת וכוקפת בשכחין למדוד ו״ט עבודת הגפן יחידי : השני • ודוקא שאין עקר ברחשון ברחה, ואם העקר ברחשון ברחה וניכר מודדין מן ברחשון : (ב) המבריך . כשיוצאים ג׳ זמורות מגפן אחד, סופר כאורך ומשכיב זמורה אחד באותה גומא, ומוציא רחשה מגד אחד ובעשית גפן, כמלא מג׳ עשרון ו׳, וה״ה אם עשו מב׳ ד׳, והג׳ כשהרם כמו שני׳, דאם ניכא ב׳ כגד ב׳ וג׳ יוצא זכה : ועקריהן • אף ע״פ שעקריהן ברחין ושתיהן יוקנות משורש ג׳ אפ״ה משכיהן להו כב׳ גפנים אם יש כו׳, דאם אין עקריהן ברחי׳ ליכא רבותא שיסי׳ כשבין כב׳ : אסור • אסור לזרוע בסוך שתחת, משום מרחים כעין ולא מבעי׳ בשורף שכל הגפנים ברחים כיבשים, אלא אפי׳ בקיץ דניכר שהוא יבש משום דגם

---

[1]) סילון, נרחים ווחגאש, אלזה ווחאל ריכטונגער פֿולין זו שרייבען • [2]) ווייל דיא ווחורצעלן דער זאאטעטן דורכדרינגען קעננטען • [3]) דאס זיא ליינען ווייכבארע בילדען • [4]) ווען ער אויך כאך ניכט לויפֿנאנהפֿנאנען לויזט, נור פערמוידונג מיינער מיסדייטונג • [5]) ווען עם אינטאל נעשטאנען • [6]) ווען ניכט דרייא בחמדרייטען ערדע דאזוף זיכד •

פֵּירוֹת • ר' מֵאִיר אוֹמֵר, הַכֹּל אִילָן סָרָק, חוּץ מִן הַתְּאֵנָה וְהַחִתָּאנָה • ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ נוֹטְעִין שָׁרוֹת שְׁלֹמוֹת, חֲרֵי זֶה אִילָן סָרָק: (ו) פְּסָקֵי עָרִים שְׁמֹנָה אַמּוֹת וְעוֹד, וְכָל מְהוֹת שֶׁאָמְרוּ הַכָּמִים בַּכֶּרֶם, אֵין בָּהֶם וְעוֹד, חוּץ מִפְּסָקֵי עָרִים • אֵלּוּ הֵן פְּסָקֵי עָרִים, עָרִים שֶׁהָרַב מֵאֻמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בוֹ חָמֵשׁ גְּפָנִים מִבַּאן וְחָמֵשׁ גְּפָנִים מִבַּאן, אִם יֵשׁ שָׁם שְׁמוֹנָה אַמּוֹת לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שְׁמוֹנָה אַמּוֹת וְעוֹד, נוֹתְנִין לוֹ כְּדֵי עֲבוֹדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר: (ו) עָרִים שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַכּוֹתֶל מִתּוֹךְ הַקֶּרֶן וְכָלֶךְ, נוֹתְנִין לוֹ עֲבוֹדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר • רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם אֵין שָׁם אַרְבַּע אַמּוֹת, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם: (ח) הַקָּנִים הַיּוֹצְאִים מִן הָעָרִים וְהַסְּמוּכִים לָהֶם בְּנֶגְדּוֹ מוּתָּר • עַשָּׂאָן כְּרֵי עֲלֵיהֶם לְפָסְקָן, כְּנֶגְדּוֹ אָסוּר: (ט) הַפֶּרַח הַיּוֹצֵא מִן הָעָרִים, אָסוּר: (ט) הַפֶּרַח הַיּוֹצֵא מִן הָעָרִים, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ מְטוּלָּת תְּלוּיָה בּוֹ, כְּנֶגְדּוֹ אָסוּר • וְכֵן בַּדָּלִית • הַמּוֹתַחַ וְמוֹרֶה

טער איינעם ווילדען בוימע? יעדען דער קיינע פֿריכטע טרעגט • ר"ג זאגט: אללע אנדערן זיך ווילדע בייטע [1]) אויסער דעם עהלי בוים אונד דעם פֿייגענבוים, ר' יוסי זאגט: אללע, מיט דערגלייכען מאן ניכט גאנצע פֿעלדער צו בעפֿלאנצען פֿפֿלעגט, נע הערען אונטער דיא ווילדען בייטע • (ו) דיא שטיקקע איינעם ווייגעלענדערס ערפֿארדערן אכט עללען אונד עטוואס [2]) דא ריבער • אללע אנדערן מאאסע ביים ווייגערגע, וועלכע דיא געלעהרטען פֿעסטגעשטעללט האבען, ערפֿארדערן קיינען אי בערשוס, אויסער דיא שטיקקע דעם ווייגעלענדערס • פֿאל נענדעם איזט דארונטער צו פֿערשטעהען: וועו איין זאלכעם געלענדער מיטטען צערשטערט ווארדען, אונד עם בלייבען נאך פֿינף וויינשטעקקע אן דער איינען אונד פֿינף אן דער אנדערן זייטען זא דארף מאן, וועו נור אכט עללען דאצווי שען ליגען, קיינע זאאט דאהין ברינגען; זינד אבער אכט על לען אונד דאריבער, זא לעסט מאן רוים צום אנבויע [3]) אונ קאן דאס איבריגע בעזעען • (ז) וועו איין ווייגעלענדער אוים איינער מויער פֿאן דעם ווינקעל [4]) אן אויסגעהט אונד דאן אויסלייפֿט, זא לעסט מאן דען רוים צום אנבויע אונד קאן דאס איבריגע בעזעען, ר' יוסי זאגט: וועו ניכט פֿיער עללען דא זינד, דארף מאן קיינע זאאט אנברינגען • (ח) וועו שטעבע אוים דעם גע‍לענדער דערפֿארטרעטען אונד מאן זיא שאנע אונד ניכט אבשנייידען ווייל, דארף מאן גע‍ראדע אונטער איהנען זיהט מאן זיא אבער געמאכט דאמיט דיא יונגע רעבען זיך דאריבער הינציהען זא איזט עם פֿערבאטען • (ט) וועו ווייגראנקען אוים דעם ווייגעלענדער היבוים וואכסען זיהט מאן עם אן, אלם אב איין זענקבלייא דאראן חינגע, אונד זא ווייט דים הערא‍בפֿאללען ווירדע איזט צו זעען פֿערבאטען • עבען זא בייא איינעם איינצעלנען אויפֿגעצאגענען ווייגשטאק, וועו מאן איינע רעבע פֿאן איינעם בוימע צום אנ הערן ציהט איזט דארונטער צו זעען פֿערבאטען • האט מאן

---

[1]) כעמליך דיא מאן כעבען דעם ווייכסטאק ניכט ווייטער בעאכטעט מוכ נור נוס הימוסליכען דעם ווייכעם בעמוסט • [2]) לייכט הינד, בריייטע, כאך ירוסלמי • [3]) כאך דען חבען תכנעפירטען פערשידענען מיינונגען • [4]) דער זין לויט ניער זאהר זוויריג • רמ"פס ער קלערט: דער ערים קאמען אוים דעם ווינקעל נוויייער מויערן, מוכ לויפֿע מין דעם תפפענען רוימע מין לייכען ספיסוויינקעל אוים, זו דאס ער מיין ער נעכנליכעם דרייעק (זיהע פיג' 19) כילדע • ר"ם מוכ כיטמורת ערקלערטן: דער ערים שטעפֿע מין נוויית סמיילען מן כייד ן עכדען לייכער מויער, מוכ דיל רעדע ווית פֿון דעם נוויסענהויס מן דער מויער •

לקורס סמוך שבו סגפן מודלם • וי"מ דכל מילן מאכל לוחו סעכף שבו מודלם סגפן כולו לאסור, ושאר סעכפים מותרים: (ה) סרק • שאדם מכטל מכל גפניס: (ו) ועוד • טפח הוא ד' גודלין הו ו' מלכעות שתת סלגודל לר' יוחנן דלא מצוב ערים כרם נותנין לו ו"ט לזה ו"ט לזה וזורע המותר ולמאן דאמיב לי' כרם לימו זורע חלא העוד: שחרב • וכטע י"ח גפניס ומרב גפן סלמעלי וכעשו כ' עריסין שתין ערים פסות מס' גפניס: (ז) מתוך הקרן • כגון ס' גפניס כטוחות בכל סגדר, ג' כרחב הקרן מזה וכ' כרחב הקרן השני וכאמלע לוין שם גפניס: עבודתו • ו"ט מכאן וו"ט מכאן ואפי' לוין בכותל ד"ח חורב: ר' יוסי אומר • ר"י לטעמי' דאסור לעיל גבי גת ובקע, וגריסה גבי גת ובקע וכותל דאי אמעיכן בכותל כהא קאמר ר"י דגריך ד"ח, דהא יש כאן ס' גפניס, אבל כותל גת ובקע דשם גפן יחידי, לימא לא גריך ד"ח, וא"ח גת ובקע שהחומים מתרבע רוחות הוא דמגריך ד"ח, אבל כותל לא, קמ"ל: (ח) לפוסקן • אלא שכיחן שיהלך עליהן האדם, אלא מפני שהחומים מתרבע רוחות הוא דמגריך ד"ח, אבל כותל לא, קמ"ל: (ח) לפוסקן • אלא שכיחן שיהלך עליהן האדם, אלא מפני שהחומים מתרבע רוחות הוא דמגריך ד"ח, אבל כותל לא, קמ"ל: (ח) לפוסקן • אלא שכיחן שיהלך עליהן האדם, אלא מפני

מוּתָּר · תְּבוּאָה שֶׁהִיא נוֹטָה תַּחַת הַגֶּפֶן, וְכֵן בְּיָרָק, מַחֲזִיר וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ, מֵאֵימָתַי תְּבוּאָה מִתְקַדֶּשֶׁת? מִשֶּׁתַּשְׁרִישׁ · וַעֲנָבִים? מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ כְּפוּל הַלָּבָן · תְּבוּאָה שֶׁיָּבְשָׁה כָּל צָרְכָהּ, וַעֲנָבִים שֶׁבִּשְׁלוּ כָּל צָרְכָן, אֵינָן מִתְקַדְּשׁוֹת: (ח) עָצִיץ נָקוּב מְקַדֵּשׁ בַּכֶּרֶם, וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ, וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זֶה וְזֶה אוֹסְרִין וְלֹא מְקַדְּשִׁין · הַמַּעֲבִיר עָצִיץ נָקוּב בַּכֶּרֶם, אִם הוֹסִיף בְּמָאתַיִם, אָסוּר:

בען (האלב געבראכען) איבער געטריידע הין געטריבען האט, זא מוס מאן זיא זאגלייך וועגשניידען (אונד פארטשאפפען), ווען יעדאך איין צופאלל דאראן הינדערט, זא בלייבען זאאט אונד רעבען ערלויבט · נייגט זיך געטריידע אדער קאהלקרויט ביס אונטער דען וויינשטאק הין, זא מוס מאן עס צוריקנייגען, איבריגענס בעווירקט עס יעדענפאללס קיינע הייליגונג · פאן וואן אן ווירד געטריידע אם וויינע איבערהויפט געהייליגט? פאן דא אן, דאס עס וואורצעל טרייבט [1]; אונד וויינבעערען, זא באלד זיא זא גראס וויא ווייסע באהנען געווארדען [2]· ווען דאס געטריידע שאן פאללקאממען טראקקען וואר (אלס מאן איינען וויינשטאק אנפפלאנצטע), אדער דיא וויינבעערען בערייטס פעלליג רייף ווארען (אלס מאן דאנעבען זעעטע), זא ווירד קיינע הייליגונג בעווירקט · (ח) איין דורכלעכערטער זאאטענ־טאפף בעווירקט נעבען דעם וויינע הייליגונג, ניכט אבער איין ניכט דורכלעכערטער · ר' שמעון זאגט: ביידע זינד פערבאטען, אבער פעראנלאססען קיינע הייליגונג · ווען יעמאנד איינען דורכלעכערטען טאפף (מיט זאאטען) דורך דען וויינבערג (נאכדעם דיא בעערען שאן דער ווייסען באהנע גלייך געווארדען) טרעגט, זא ווערדען דיא זאאטען, דאפערן זיא אום איין צווייאהונדערטסטעל אונטערדעס צוגענאממען [3]), פערבאטען·

פרק ח

כִּלְאֵי הַכֶּרֶם אֲסוּרִין מִלִּזְרוֹעַ וּמִלְּקַיֵּים וַאֲסוּרִין בַּהֲנָאָה · כִּלְאֵי זְרָעִים אֲסוּרִין מִלִּזְרוֹעַ וּמִלְּקַיֵּים, וּמוּתָּרִין בַּאֲכִילָה, וְכָל שֶׁכֵּן בַּהֲנָאָה · כִּלְאֵי בְגָדִים מוּתָּרִין בְּכָל דָּבָר, וְאֵינָן אֲסוּרִין אֶלָּא מִלִּלְבּוֹשׁ · כִּלְאֵי בְהֵמָה מוּתָּרִים לְגַדֵּל וּלְקַיֵּים וְאֵינָן אֲסוּרִים אֶלָּא מִלְּהַרְבִּיעַ · כִּלְאֵי

כלאים אם וויינבערגע דארף מאן וועדער זעען, נאך שטעהען לאססען, נאך אירגענדוויא בענוטצען · כלאים פאן אנדערן זאאטען דארף מאן וועדער זעען נאך שטעהען לאססען, אבער מאן דארף זיא עססען, אונד אום זא מעהר זאנסט בענוטצען · כלאים פאן קליידערן קאן מאן אין יעדער ארט געברויכען, אונד עס איזט נור פערבאטען זיך דאמיט צו בעקליידען · כלאים פאן פיה דארף מאן ציהען אונד ערהאלטען, אונד נור דאס פאארען איזט פערבאטען · כלאים פאן פיה [4])

די בחזרה כמו בתבואה וירק, דסיפא דהכא 'מיירי שנשברו הענפי' ומחוברים עדיין ואין להם תקנה להעמידם בנטיה יחזיר התבואה והירק למקומה ואם לא החזירו אינו מקדש, דהא דתנן לעיל, תחת הגפן אוסר ומקדש, היינו כשעיקר התבוא' תחת הגפן: משתשריש · ואם זרע תבואה או ירק בכרם שלא הגיע ענבים לפול הלבן, או אם זרע בכרם שנעשה כפול הלבן ולקט הזרע קודם שהשריש, ה"ז קידש · וי"ג משתשליש: שיבשה · ונטע גפן בצד התבואה שיבשה ששוב אינו קרוי מלאת זרע ותבואה כרם, וזרע תבוא בצד הענפים שבישלו: (ח) נקוב · כדי שורש קטן וזרע בתוכה: מקדש · אם הניח' בכרם או בד"א של עבודת הכרם: המעביר · שיש בה תבואה שהביאה שליש והעבירה בכרם שהענבים נעשו כפול הלבן אף שלא הניחו בארץ: במאתים · אבל הגפנים לא קדשו כיון שלא הניח העציץ בקרקע:

פרק ח אסורים · אבל אינו לוק', אא"כ זרע ב' מיני' שהם כלאים זע"ז עם חרצן במפולת יד, דאז לוק' ב' משום כלאי זרעים ומשום כלאים בכרם: ומלקיים · אם רואה אותם ומתייאש מלעקר' ואינו לוקה אא"כ עושה מעשה: מללבוש · וה"ה מלהעלות עליו: מלהרביע · להכניס כמכחול בשפופרת: אסורי' · כגון הנולדי' מן הסוס שאביהם חמור עם הנולדי' מן החמור שאביהם סוס, ולמ"ד שחוששין לזרע אב מותרי' זה בזה, ובירושלמי רצה להוכיח שאסור לרכוב על הפרדה מק"ו מבגדי' שמות' ללבוש זע"ז אסו' בתערובתן בהמה כו', ומיהו חזינן לרבנן קשישי, שרוכבי' לפניהם על הפרדות, ואין מוחה משום דק"ו פריכא הוא, דאף בכלאי בהמה דוקא יחדיו קשורי' בעינן, אלא שמזהירין שלא להכהיג יחד שתי פרדות קשורים

---

[1]) אנדערע לעזארט: משתשליש, ד' ה' פאן דא אן, דאס עס דען דריטטען טהייל זיינעם וואכסטהומעם ערריכט · [2]) דיא הייליגונג פינדעט ניכט שטאטט, ווען מאן פריהער דיא כלאים פארטגעשאפט האט · [3]) זיהע פ' ה' מ' ו' · [4]) נעמליך דיא אוים כלאים ערוואכסענען טהיערע · איבער דיא אוים איינער אונד דערזעלבען מישונג ענטשטאנדענען, זינד דיא געלעהרטען געטהיילטער מיינונג ·

(ג) אֵלּוּ אוֹסְרִין וְלֹא מְקַדְּשִׁין, מוֹתַר חָרְבַּן הַבֹּקֶר, מוֹתַר מְחוֹל הַבֹּקֶר, מוֹתַר פְּסֻקֵי עָרִים, מוֹתַר אֶפְפָּרוֹת, אֲבָל תַּחַת הַגֶּפֶן, וַעֲבוֹדַת הַגֶּפֶן, וַאֲרַבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּבֹּקֶר, חֲרֵי אֵלּוּ מְקֻדָּשׁוֹת: (ד) הַמְסַכֵּךְ אֶת גַּפְנוֹ עַל גַּבֵּי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, חֲרֵי זֶה קוֹדֶשׁ וְחַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ • רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, אֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ: (ה) אָמַר ר׳ יוֹסֵי מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁזָּרַע אֶת בָּרְמוֹ בַּשְּׁבִיעִית, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי ר׳ עֲקִיבָא, וְאָמַר אֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ: (ו) הָאַנָּס שֶׁזָּרַע אֶת הַבֹּקֶר וְיָצָא מִלְּפָנָיו, קוֹצְרוֹ אֲפִילּוּ בְּמוֹעֵד • עַד כַּמָּה הוּא נוֹתֵן לַפּוֹעֲלִים? עַד שָׁלִישׁ • יֶתֶר מִבְּאן, קוֹצֵר בְּדַרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ אֲפִילּוּ לְאַחַר הַמּוֹעֵד • מֵאֵימָתַי הוּא נִקְרָא אַנָּס? מִשֶּׁיִּשְׁקַע: (ז) הָרוֹחַ שֶׁעֶלְעֲלָה אֶת הַגְּפָנִים עַל גַּבֵּי תְבוּאָה, יְגַדֵּר מִיָּד • אִם אֵרְעוּ אוֹנֶס,

(ג) אין פאלגענדען שטעללען איוט דאס זעען פערבאטען, אהנע הייליגונג צו בעווירקען: דער איבערעסט איינער אונפאללשטענדיגען[1] פלאטשע איס ווייגבערגע, (וואס איבער אבט עללען ענטפערנט איוט); דער איבערעסט איינעם אונפאללשטענדיגען אייסערן רויסעם (וואס איבער פיער עללען ענטפעדנט איוט); דער איבערעסט (דעם אונפאלשטענדיגען רויסעם) צווישען שטיקקען איינעם ערים, אונד דער איבערעסט איינעם איבערהאנגענדען געלענדערס. אבער דיא שטעללען אונטער דער ווייגרעבע, דער רוים צום אנבויע דעם איינצעלנען אונד דיא פיער עללען איס ווייגבערגע בעווירקען הייליגונג. (ד) וען יעמאנד זיינען ווייגשטאק איבער דאס געטרייד זיינעם נאכבארס הינצייהט, זא בעווירקט ער הייליגונג, אונד איוט צור עגטשיידונגג געהאלטען. ר׳ יוסי אונד ר״ש זאגען: נימאנד קאן הייליגען וואס אנדערס גיכט געהערט. (ה) ר׳ יוסי ערצעהלט: איינסט בעזעסט יעמאנד זיינען ווייגבערג אים בראכיאהרע[2]; דיא זאכע קאם פאר ר״ע, אונד דיזער ענטשיידע: נימאנד קענען הייליגען וואס אנדערס גיכט געהערט. (ו) וען איינער געוואלטזאם איינען ווייגבערג גערויבט אונד בעזעסע האט אונד איהן דאן פערלאסט, זא שניידט עם (דער נאכמאליגע בעזיצער) זעלבסט אן דען מיטטעלטאגען דער פערלאנגען) דען ארבייטערן געבען? בים אין דרייטעל[3]; פארדערן זיא מעהר אלס דיס, זא מאג ער אויך געוועהנליכע ווייזע אללמעהליג שניידען לאסטען, זעלבסט נאך דען פעסטטאגען פאן ווען בעלבער ציט אן הייסט אבער, איין ווייגבערג דער איינעם גרויסע געוואלטטהעטיגען? פאן דא אן, דא דער פאריגע נאמע דעם בעזיצערס ערליש[4]. (ז) וען דער ווינד ווייגרע

---

[1]) כיכט זעכצעהן עללען בעטרעפענדען, פערגליכע פ׳ ד׳ מ׳ ח׳ לוכד כ׳, לוכד כ״ו מ״ו לוכד מ׳ נ׳. [2]) לין ווען כעמליך דיא תרכיטער נור נעגען ערהעבטען לעהען נו הכטען זיכד, זא וויזט ער פערפעליכטעט, דים לפפער נו בריננען, נוס דיא כלעיס וועגטפפען. דאך ווירד דאס דריטסעל דאס העכסטע בעסטיממט; כאך הייסינגען, לוין דריטעל ליכער דען נעווענהליכען טהעלהען, כאך הכדערן לוין דריטעל דער זהלטען לוכד דעם ווערטהעם דער ווייגרויכען. [3]) כאך רמ״כס: זהלהלד דער ערסטע בעזיטצער זיך היימליך עכטפערנט הלט; דיא זהכע וויזט תיבריגעכם ווילטיג, לוין ווית פערן דער יעטציגע בעזיטצער, הלס לוין זיינעם הייגענטהומם הכהדעלכד נעההלטע ווערדע, זא דאס זייכע זהלטען הייכע הייליגונג בעווירקען.

חַשָּׂרָה חַיָּה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, מְטַמְּאוֹת בְּאֹהֶל כְּאָדָם · הַקּוֹפֵד, וְחוֹלֶדֶת הַסְּנָנִים חַיָּה · חוֹלֶדֶת הַסְּנָנִים, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, בֵּשַׂ"א, מְטַמְּאָה כְּנֵרֶת בְּמַשָּׂא, וְבַעֲדָשָׁה בְּמַגָּע: (ו) שׁוֹר בָּר מִן בְּהֵמָה, וְר' יוֹסֵי אוֹמֵר מִן חַיָּה · כֶּלֶב מִן חַיָּה, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, מִן בְּהֵמָה · הַחֲזִיר מִן בְּהֵמָה · הָעָרוֹד מִן חַיָּה · הַפִּיל וְהַקּוֹף מִן חַיָּה · וְאָדָם מְתָּר עִם כָּלָם לְמָשׁוֹךְ וְלַחֲרוֹשׁ וְלַהֲנִיג:

דעם טהיר צו בעטראכטען · ר' יוסי זאגט יעדאך, עס בעזיר קע (ווען עס טאדט איזט) פֵּעראונרייניגונג אין דעם צעלטע[1]) וויא איין מענשענלייכנאם · — דאס שטאכעלשווין אונד דאס ווילדע וויעזעל (נאך אנדערן: מארדער) זינד ווילדע טהירע · ר' יוסי זאגט: דיזע לעטצטערן בעווירקען, נאך ב"ש, ווען מאן (פאם אזוע) וויא איינע אלי֫פֿע גראס טראגע, אדער נור וויא איינע לינזע גראס בעריהרע, פֵּעראונרייניגונג · (ו) דער ווילדע אכסע געהערט צום פֵּיה; ר' יוסי זאגט: צו דען ווילדען טהירען · דער הונד געהערט צו דען ווילדען טהירען; ר' מאיר זאגט: צום פֵּיה · דאס שווין געהערט צום פֵּיה: דער וואלדעזעל צו דען ווילדען טהירען; דער עלעפאנט אונד דער אפֿע צו דען ווילדען טהירען · — דער מענש דארף צוגלייך מיט יעדעם ציהען, פֿרֵליגען אונד פֿאהרען ·

פרק ט

אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם אֶלָּא צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בַּנְּגָעִים אֶלָּא צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, אֵין הַכֹּהֲנִים לוֹבְשִׁין לְשַׁמֵּשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא צֶמֶר וּפִשְׁתִּים · צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר רֶחֶלִים שֶׁטָּרָפָן זֶה בְּזֶה, אִם רוֹב מִן הַגְּמַלִּים, מֻתָּר · וְאִם רוֹב מִן הָרֳחֵלִים, אָסוּר · מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, אָסוּר · וְכֵן הַפִּשְׁתָּן וְהַקַּנָּבוֹס שֶׁטָּרָפָן זֶה בְּזֶה: (ב) הַשְּׂעָרִים

פֵּאן כלאים וועגען זינד נור שאאפֿ=וואללע אונד פֵּלאכס פֵּערבאטען · עבען זא גילט דיא פֵּעראונרייניגונג דורך אויסזאטץ נור פֵּאן שאאפֿ=וואללע אונד פֵּלאכס; עבען זא קליידען זיך דיא פּריסטער בייס דינסט אים הייליגען טעמפעל נור אין שאאפֿ=וואללע אונד פֵּלאכס · — איזט קאמעל=האאר מיט שאאפֿ=וואללע פֵּערמענגט, זא איזט פֵּלאכס דאצו ערלויבט, וועז דעם קאמעלחאארעס מעהר איזט, דאגעגען פֵּערבאטען, וועז מעהר שאאפֿ=וואללע דארונטער, אדער וועז גלייך פֵּיעל פֵּאז יעדעם איזט · דאסזעלבע גילט פֵּאן פֵּלאכס אונד האנף אונ= טערא'יינאנדער, (אין בעצוג אויף וואללע) · (ב) זערזקום[2]) (פֵּיינע זיידע) אונד מושעל=זיידע זינד ניכט בעדענקליך וועגען

---

[1]) דיס וויבד מאן ערשט דורך דען זעכסטען טהייל דיזעם וועדקעם נעגווייר פערשטעהען. [2]) זירים, נריכיש , ווייכע מרט זיידע, דיא מוים כיכח (כייא דען תלטען זעריקח נעגהכט) קאס, תוכד כלך תיזט וואהרשיינליך דאס נריכיש ?σχοῖνος.

כנד תמור, דאין תוספין לזרע מכ: (ה) פרוטו' · מין פרדס שאין אדם יכול לעמוד עליו היזב לחו, תמור לו סום, הלכך תמורי' זע"ז: והרמך · שכלס לחם סום: ואדני הפדס · הגדלה כפדות וכמין תכל יוצא מן הארץ ומתוכר כטבורו, וכורתו כורת אדם, ודכורו דומה לדכור אדם, עם ידים ורגלי', וכל הקרב אליו טורף והורג, וכשרוצים לגוד אותו מוריס בחיצי' כחבל עד שנפסק, ונופל בקול מר ומת מיד: קופד · ערך שנופו מלא קוכ' וכשנוענעי' בו מכניס ידיו ורגליו כטבטו וכפשך פכדור: הסכיי' · הגדילה בסכים: כמשל · דמספקא להו אם הוא מין חי' או מין ארך, ומטמא כמעדשה: (ו) כר · הגדל במדבר דעקרו מן היסוד אלא שברית למדבר: ורי"ח מין חי' · והלבו מותר ודמו טעון כסוי דעקרו מן המדבר, וכל הפמכי' שמנו חכמי' להכיר בין חי' לכהמה, כשחר חיות נאמרו, חוץ משור הבר: כלב · וק"מ למקח וממכר ולכותב כל חיה שברשותו לאמר, וכן הכ"מ כאחדי אדם:

פרק ט צמר · סתם צמר הוא צמר רחלים וחילי' כלבד: כנגעי' · כשהן לבושים, דבגדים צבועי' חיכן מטמחין כנגעים: הכהנים · פבגדי כהונה כתיב שם וכד והוא פשהן, שמכל גרעין עולה כד ק': שטרפן · ערבן: מוהר · לערב עמהן פשהן: וכן · הולכי' אחר הרוב: (ב) וכלך · מין ממיכי משי ודומה לצמר: מרחיק העין · והמידהם דמשי מצוי כיניהו, וכלך מכירין במשי, חין שום חיסור במשי עם צמר חו בפשהן: הכרים · לפי שהן עשוי' לשכיבה, והתורה אמרי לח יעלו עליך, הכל אות' אתה לפניך תחתיך, וס"מ כשהן קצי' ורקיעים ותחוכים ע"ג מלטחת וחין בשרו נוגע בהן, הכל כשהם רכים או מלאים, או לפי' רקיעים ומוכחים ע"ג המטח של מכלים, לפי' עשר מלעות זעג"ז וכלאי' תחתי', אמור ליהן

בְּהֵמָה אֲסוּרִים זֶה בָּזֶה׃ (ג) בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה, וְחַיָּה עִם חַיָּה, בְּהֵמָה עִם חַיָּה, וְחַיָּה עִם בְּהֵמָה, טְמֵאָה עִם טְמֵאָה, וְטָהוֹרָה עִם טְהוֹרָה, טְמֵאָה עִם טְהוֹרָה, וְטָהוֹרָה עִם טְמֵאָה, אֲסוּרִין לַחָרוּשׁ וְלִמְשׁוֹךְ וּלְהַנְהִיג׃ (ד) הַמַּנְהִיג סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים, וְהַיּוֹשֵׁב בְּקֶרֶן סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים • ר׳ מֵאִיר פּוֹטֵר • וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִיא קְשׁוּרָה לָרְצוּעוֹת, אֲסוּרָה׃ (ה) אֵין קוֹשְׁרִין אֶת הַסּוּס לֹא לְצִדֵּי הַקָּרוֹן, וְלֹא לְאַחַר הַקָּרוֹן, וְלֹא אֶת הַלּוֹבְדִים לַגְּמַלִּים, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַגּוֹלְדִים מִן הַסּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר מֻתָּרִין זֶה עִם זֶה • וְכֵן הַגּוֹלְדִים מִן הַחֲמוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶם סוּס, מֻתָּרִין זֶה עִם זֶה • אֲבָל הַגּוֹלְדִים מִן הַסּוּס עִם הַגּוֹלְדִים מִן הַחֲמוֹר אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה׃ (ו) הַפְּרוֹטִיּוֹת אֲסוּרוֹת • וְהָרַמָּךְ מֻתָּר • וְאַרְנִי

איזט אויך אונטער איינאנדער צו פאארען פֿערבאטען • (ג) מיט צווייערליי בֿיה, צווייערליי טהיר, בֿיה אונד וויל־דעם טהיר אונד אומגעקעהרט, מיט צווייערליי אוגריינען אדער צווייערליי ריינען, מיט איינעם אוגריינען אונד איינעם ריינען אונד אומגעקעהרט, דארף מאן ניכט פֿפליגען, אונד מאן דארף זיא ניכט צוואמענגעשפאננט צִיהען אדער טרייבען[1]? (ד) וועך כלאים לענקט ערלייִדעט דיא שטראפֿע דער פֿירציג גייסעלהיבע, אונד עבען זא דער אדף דעם וואגען זיטצט • ר״מ שפריכט דיזען פֿרייא • אויך דארף מאן זיך קיינעם פֿערשידענארטיגען דריטטען[2] נעבענהער בייאגעשפאנג־טען טהיערעם (וועך עם אויך ניכט ציהט) בעדינגען • (ה) מאן דארף ניכט איין פֿפֿערד אן דער זייטע דעם (מיט רינדערן בע־שפאננטען) וואגענס, אויך ניכט הינטער דעם וואגען אנבינ־דען; פערנער ניכט איינען ליבישען עזעל[3] מיט קאמעלען צוואממען • — ר׳ יהודה זאגט: אללע דיא פֿאן איינער שטוט־טע געוואר־פֿען זינד, וועך אויך דער פֿאטער איין עזעל וואר זינד נעבענאיינאנדער. צולעסט, עבען זא אללע פֿאן איינער עזעלין געוואר־פֿענגען, וועך אויך דער פֿאטער איין פֿפֿערד וואר • אבער דיא פֿאן איינער שטוטע זינד מיט דענען דיא איינע עזע־לין געוואר־פֿען, ניכט מיט איינאנדער צו פֿערבינדען • (ו) צווי־פֿעלהאפֿטע מולטהירע[4] דארף מאן ניכט פאארען, וואהל אבער דען רמך[5] • — דער פֿעלדמאן[6] איזט אלם וויל־

יחד דשמא ר׳ מתן תכיו סום וחכ׳ תכיו חמור׃ (ב) בשמא • מגד תכ וחס ממין ת׳ ; עס • כשמא מגד תכ וחס ממין ת׳, וכשמא גמורים עס חיה, מגד ת׳ היח חיס ומגד תחד היח כשמא, מאומו המין שהוח רוכס לשכרס : כשמא • דשור וחמור לחן דוקח ; למשוך • חת שדרכו למשוך, גמל תרתי כמשיכה, וחמור תרתי כשהגבה, ומיהו כשולהזן חייב, כיון מושך וכיון מנסיג : (ג) סמכניג • אפי׳ בקול, ואפילו מפי שסכניגו כת׳, ומשוונו תיכו חייב עד שיכניסנו ; בקרון • דחולי׳ מתמהי׳ ; פוטר • ביושב בקרון ; לרכושו • ואיכו מושך ; (ד) לגדדי • כשסכר מושכי׳ בקרון כדי שילמוד למשוך לפי שפעמים דוקף בסום שחסר סקרון כגופו ; סלובדקי׳ • חמור של לוד סוח גדול ודומס לגמל ; כל סגולדי׳ • וגלף תמרינן לתי גד סום ומשתמש

[1]) כלף רמ״כס הייסם עם: לוס ליסען געהרוכיכען, לדעד כללם פיהרען • [2]) רמ״כס ערקלערט: לויך דריטטער וועגען לדער קלרערן, דער פיכטער צוויין, כלף כללים געפֿאהרען וועגען לכגעכוכדען ליוס • [3]) לובדקים ליוס לויך סוועד כו ערקלערעכדעם וועדט • שלף דער תלמוד לשו פיער לין לכדערן הלכדערים נבדקם לוכד ערקלערט עם דורך אבחטים לוכד לים דורך חמר סלק • דא לכער לויך דיא ערקלערכדען וועדטער עכטטעללט זיכד, (פערגלייכע שבת פ׳ ה׳ מ׳ ת׳) זא כלייבט דיא עטימאלאגיע דעם וואדטעם רעטזהעלהאפט; לוכד ווער מיסקען לוכס מיט דער דעם רמ״כס, וועלכער כיכלוועכט, דאס ראטטוכג הלכע עכלליכקייט מיט דעס קלמעל, כעגיכען • זיכע יעדלך גוויזיום כייך זוריככום לוכד כלכדרט • [4]) דלם וואדט פרוטיות לויס כים יעטצט דעטהעלהאפט • עם קלן לויס, דעם זאער וואהל לוים פדט לוכד פרוטה לכגעלייטעט זוערדען, לוכד לייכעלכע, לויכער לכקוכפט כלך כיכע נעכוים בעלייככעטע, מוילטהירע, בעדייטען • — עם מיט גוויזיום פלן עפירדים מן ערקלערן, לויט קיין גרוכד • [5]) וועלכעם טעטעם לויך כלין לייכער טעטע נעוואר־פענעם סהיר בעלייכעט • [6]) אדני שדה ערקלערט רמ״כס פיר דלם ערלכטעט כסכלם, ד׳ ת׳ לויך פלבעלע, כלפטעם טהיר וועלכעם מר לויך לוינע, לויך יהדר, לייכע פלכך, לייכע פוס, הלכען וואלך • הללין דער ירוזעלמי ערקלערט, עם זיין לייכע ערט לוליפיט (zoophyt) וועלכעם הלם לויך הלכטעטיר כלן מעטליכעם לגמעכן מיט דעם כלכעל לן דעם פרדכלדען כלפטע, לבער כלבם מיט מעכטליכער טעימע שפרעכע • עם זיין נפפערליך לוכד מלן טעדטע עם, לוכדעם מלן מיטטעלטע לוייכעם כפיילעם דיא כלכעלעמר לבמעיסע, וועלרוף עם לוכטער קלעלליכעם נעשריין טעדרע • דיא כלטורפלאטער וויסכען כלן וואלכעם טהירע ניכטם • עם ליוס דלהבר וועהל מעגליך, דלם לוכטער אדני שדה לין ווירקליכעם טהיר (פיעללייכט לויכע לפפעלדרט) זו פער־שטעהען זיין, וועמיט דיא ערקלערוע דעם ירוזעלמי בר נש דטור לוייכפערטעהדעכען זיין מלג •

ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, הַבָּאִים מֵחוּץ הַיָּם וּמִמְּדִינַת הַיָּם אֵינָן צְרִיכִים בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתָן בְּקַנַּבּוֹם · וּמַנְעָל שֶׁל וֶרֶד אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם: (ח) אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, אֶלָּא טָווּי וְאָרוּג · שְׁנֶאֱמַר לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז, דָּבָר שֶׁהוּא שׁוֹעַ טָווּי וְנוּז · ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, נָלוּז וּמֵלִיז הוּא אֶת אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָלָיו: (ט) לַבַּדִּים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם שׁוֹעִים · פִּיו שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם חוֹזְרִין בְּאָרִיג · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, מְשִׁיחוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן אֲסוּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלֵל עַד שֶׁלֹּא קוֹשֵׁר · לֹא יִקְשׁוֹר סֶרֶט שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן לַחֲגוֹר בּוֹ אֶת מָתְנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְצוּעָה בָּאֶמְצַע: (י) אוֹתוֹת הַגַּרְדִּין, וְאוֹתוֹת הַכּוֹבְסִין, אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם כִּלְאַיִם· הַתּוֹכֵף תְּכִיפָה אַחַת אֵינָהּ חִבּוּר, וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְהַשּׁוֹמֶטֶת בְּשַׁבָּת פָּטוּר ·

הען בעפֿאר מאן זיא געהעריג אוגטער וונֿט האט (אב זיא ניכֿט מיט צווירן געגעהט וינד ·) ר׳ יוסי זאגט; וועו זיא פֿאן דער זעעקיסטע אדער איבער דאס מעער הערקאממען בעדיר־פֿען זיא קיינער אונטערזוכֿונג, וויל דיא פֿארויסזעטצונג גילט, זיא זיינן מיט האנף גענעהט · לעדערנע (געפֿיטטערטע) האלב־שטיפֿעל (נאך אנדערן: פֿאנטאפֿפֿעלן) אונטערליגען קיינעם בעדענקען וועגען כלאים · (ח) אלס כלאים איזט נור פֿערבא־טען וואס צוזאמענגעשפאננען אדער געווירקט איזט, דען עס הייסט (דברים כ"ב י"א) לא תלבש שעטנז, דאס הייסט איינע זאכע דיא שוע, מזוי אונד נוז (געהעכֿעלט, געשפאננען אונד געצווירנט) זייא [1] · ר"ש ב"א זאגט; מאן לעזע לעצטערעם ווארט: נלוז, (דאס הייסט) געקרימפט, וועלכֿעם דיישעט דאס דער איבערטרעטער קרוממע וועגע וואנדעלט אונד דען פֿאטער אים הימעל פֿאן זיך אבצולענקען זוכֿט · (ט) פֿילץ איזט (מיט פֿלאכס צו מישען) פֿערבאטען [2], וויל ער אוים געקעממטער וואללע בעשטעהט · דען ראנד דעס געוועבעם פֿאן פֿלאכס דארף מאן ניכֿט אוים וואללע מאכֿען, וויל דיא פֿערען וידער אינס געוועבע איינגרייפֿען · ר׳ יוסי זאגט; בין־דעשנירע אוים פורפֿורוואללע, איזט ניכֿט ערלויבט (אום דאס העמדע) צו בינדען, וויל מאן דיזעלבע אינפֿלידכֿט (אדער איננעהט) עהע מאן זיא אומקניפֿפֿט · מאן זאלל אויך ניכֿט איינען וואללענען שטריק אן איינען לייענענען קניפֿפֿען, אום איהן אום דיא לענדען צו גירטען, זעלבסט וועו דער לעדערנע ריעמען דאצווישען ליגט [3]) · — (י) אויך דיא ציבֿען [4]) דער וועבער אונד דער וואלקער וינד וועגען כלאים צו בעריקוי־טיגען · — איין אינציגער נאדעלשטיך איזט קיינע אנהעפֿ־טונג [5]) אלזא אויך ניכֿט וועגען כלאים בעדענקליך · אויך איזט דער איהן אם שבת הערויסצירהט ניכֿט שטראפֿבאר ·

שלו דקיס ולו עבי: דלמטיקיון · כתי שוקייס; הפיכון · מפסולת הצמר: וממדינת הים · מחוץ הים שסוחר במדינה הים; מ"ל · וכזמן הזה שפשתן מצוי בכל מקום, כולן צריכין בדיקה, שלכך לוקח בגדי' מן העכו"ם כו"ן, לפ יבכה עד שיבדוק יפה; זרד · מנעלים של עור ומגיעי' עד הירך ומקופי' בפני' בלבדי' לו בצמר · וי"מ שסוף מנעל שמין לו עקב שקורין (פאנטאפעל) וטעם הסיתר לפי שעור סרגל קשה, וחיכו כשכה כשאר עור הגוף; (ח) שוע · סרוק במסרק, ושוע לשון חלוק, ועקר כלאים מן התורה, שיהי' הצמר סרוק וטווי ואזור לבדו, וכן בפשתן, וחק"כ תרוגי' לו מקוברי' יחד, ומ"ד שוע טווי הצמר לבד וכן בפשתן, וחק"כ כוז תרוגי' יחד: כלוז · עקוס ומעקים: (ט) לבדי' · צמר טרוף בלא טווי' ואריגה ועוזי' בגד, ואם טרף צמר ופשתן יחד, ועשה מהן בגד, מקור מדרבנן; פיו · סתורגי' רגילי' לעשות, אחר שהשלימו בבגד, ג' או ד' חוטי' עבים, כדי שיתקיים בבגד, אם בבגד פשתן ועשה פיו של צמר, אסור: חוזרי' · מקבכי' פ"ת דומי' לחריג: של תרגמן · בבלים ויתירים של צמר בגוע תרגמן: אסורי' · לתגור על חלוק של פשתן; מולל · שדרכן לתכר בתגור עם החלוק קודם שיקשור; שרשוע · של עור, דהיינו כרחם ר' של רשועה קשור צמר וכרחם הכ' פשתן, וע"פ כן אסור לתגור, לפי שתגור קושר פשתן והצמר יחד; (י) אותות · דרך התורגים והכובסי' לרשום אם הבעלים מעש' רושם על הבגד שלא יתחלפו, אם עשה רושם של צמר בבגד פשתן או איפכ' אסור: תכיפה · תפיסה; תכור · לעניין טומאה וטהרה; כלאים ·

---

[1]) ויכבר דיא נעמויערע בעדייטונג דיזער פערבינדונגסארטען לעזט מען דיא קלממענטארע · [2]) נעמלך מדרבנן · [3]) זוכֿד מן דעם, דען בינדען עבדען תכלתפֿאדען וואדען, וויל זיא כלכבער געבונדען ווערדען · [4]) תיכגעפינגערטע כלמען דער תיינגעטיימער · [5]) מן בינדען דער טומאה וטהרה, וואפֿלן לוס ושבשטען טהילע דיזעם ווערקעם ·

וְהַכְּלָךְ אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, אֲבָל אֲסוּרִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעָיִן · הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם · אֵין עֲרָאי לְכִלְאַיִם · וְלֹא יִלְבַּשׁ כִּלְאַיִם אֲפִילוּ עַל גַּבֵּי עֲשָׂרָה, אֲפִילוּ לִגְנוֹב הַמֶּכֶס: (ג) מִטְפְּחוֹת הַיָּדַיִם, מִטְפְּחוֹת הַסְּפָרִים, מִטְפְּחוֹת הַסַּפָּג, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר · וּמִטְפְּחוֹת הַסְּפָרִים אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם כִּלְאַיִם: (ד) תַּכְרִיכֵי הַמֵּת וּמֶרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם · לֹא יִתֵּן הַמֶּרְדַּעַת עַל כְּתֵפוֹ, אֲפִילוּ לְהוֹצִיא עָלֶיהָ זֶבֶל: (ה) מוֹכְרֵי כְסוּת, מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּנוּ בַחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים · וְהַצְּנוּעִים מַפְשִׁילִין בַּמַּקֵּל לַאֲחוֹרֵיהֶן: (ו) תּוֹפְרֵי כְסוּת תּוֹפְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּנוּ בַחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה · וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים · וְהַצְּנוּעִים תּוֹפְרִים בָּאָרֶץ: (ז) הַבֹּרְסִין וְהַבַּרְדֵּיסִין וְהַדַּלְמָטִיקִיּוֹן וּמַנְעָלוֹת הַפִּינוֹן, לֹא יִלְבַּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁיִּבְדּוֹק ·

כלאים, אבער פֿערבאטען וועגען דעם אייסערן שיינעם · פאל־סטער אונד קיסען אונטערליגען קיינעם בעדענקען וועגען כלאים, זאפֿערן מאן זיא ניכֿט מיט בלאסעם לייבע בעריהרט [1]) · — איבריגענס דארף מאן כלאים וועדער נור אויף איינען אוי־גענבליק, נאך איבערהויפט אנציהען, זעלבסט איבער צעהן אנדערע קליידער; יא ווערע עס אויך נור אום ווילל־קיהרלי־כֿעם צאלל צו ענטגעהען · (ג) דיא האנדטיכֿער, אונד טיכֿער אום דיא געזעטצראללען, באדעטיכֿער (וואמיט מאן דען גע־באדעטען קערפער טראקקנעט), אונטערליגען, (ווען זיא אויס כלאים בעשטעהען [2]) קיינעם בעדענקען וועגען כלאים · ר"א פֿערביטעט זאלכֿע · דיא אומהענגעטיכֿער דער בארטשעע־רער [3]) זינד, אים פֿאלל זיא אויס כלאים בעשטעהען, פֿערבא־טען · (ד) דיא איינהיללונג דער לייכֿען, אונד דיא זאטטעל־פאלסטער אויף דעם עזעל אונטערליגען קיינעם בעדענקען וועגען כלאים, דאך זאלל מאן ניכֿט זאלכֿען פֿאלסטער אויף דיא שולטער נעהמען, ווערע עס אויך אום דארין מיסט וועג־צוטראגען · (ה) קליידערהענדלער קעננען וויא געוועהנליך טראגענד (כלאים = קליידער) פֿערקויפֿען, נור דירפֿען זיא ביים זאננענשיין ניכֿט געגען דיא זאננע, אונד אים רעגענוועטטער ניכֿט געגען דען רעגען זיך צו שיטצען בעאבזיכֿטיגען · דיא זארגפֿעלטיגען טראגען (דיא פֿיילגעבאטענען קליידער) דורך איינען שטאב פֿאן דער שולטער געטרעננט הינטער זיך · (ו) דיא קליידער נעהען, (שניידער) קעננען (כלאים = קליידער) נאך געוואהנהייט נעהען (דיא קליידער אויף דעם שאאס האלטענד), נור דירפֿען זיא ביים זאננענשיין ניכֿט געגען דיא זאננע אונד אים רעגענ־וועטטער ניכֿט געגען דען רעגען זיך צו שיטצען בעאבזיכֿטיגען · דיא זארגפֿעלטיגען נעהען זא, דאס דיא קליידער אן דער ער־דע ליגען · (ז) ביררוס, ברדיאקוס, דאלמאטיקא, אונד זאק־קען פֿאן אונגעקעממטער וואללע [4]) זאלל מאן ניכֿט אנצי־

עליהן, לפי שנכפפה תחתיו ונכרכ' על בשרו: ע"ג עשרה · ואע"פ שאינו נהנה מן הכלאים: המכס · מקום שהיהודים פורעי' מכס, ולובש כלאים שלא יכירוהו · א"נ מקום שנותני' מכס ממלבושי' וממה שהוא לבוש אינו פורע · וממוכס שאין לו קצבי' איירי, או במוכס העומד מאליו, דאל"ה אסור לגנוב המכס גם בלאו האיסור משום כלאי', וסתם מתני' פליג אאידך סתמא דתנן, מוכרי כסות מוכרין כדרכן: (ג) הידים · שמנגבי' בהן הידים כשנוטלן: הספרי' · שנותני' ע"ג הס"ת: הספג · שנוגב כל הגוף אחר הרחיצה: רא"א · לפי שפעמים מחמם בהם: ומטפחות הספרים · שפעמים שמשימן בחיקו ומתחמם, ומטפחת הספג פעמים שרואה את רבו ומתעטף בהם: ספרים · מגלחי': אסורי · בהא ת"ק מודה, דכיון דיש להן בית ראש ולובשין דרך מלבוש: (ד) מרדעת · היא קשה יותר מכר וכסת, הלכך אפילו בשרו נוגע בו לא חיישינן, שמא תכריך כימא על בשרו, ודוקא כשהכלאים נכרים בו, אבל בגד שאבד בו כלאים אסור לעשותו מרדעת לחמור, דחיישינן שמא יקח ממנו טלאי לבגדו: כתפו · דהצעה שרינן שהוא דרבנן, אבל העלאה שהוא דאורייתא לא: (ה) מוכרי · מרחים לקונה מדת ארכו ומדת רחבו: יתכוונו · ואע"ג דכי מתכוון איכא אסורה דאורייתא כי לא מתכווין שרי לכתחיל': במקל · על כתפיהן ואין כתפיהן בכלאים: (ו) כדרכן · מניחן על ברכיהן: (ז) והברדיסין · שניהן הן מצמר ומכסים בהן את המטות אלא

---

[1]) נעהערע בעשטיממונגען דאריבער גיבט יעדאך דער תלמוד · [2]) ווייל זיא אפט פיר דען אויגענבליק צור איינהיללונג דינען · [3]) ווייל זיא געוויסערמאסען אלס העמדען צו בעטראכטען זינד · [4]) ברים אדער בעסער בירס איזט דאס לאטייניש birrus, ברדס וואהר־שיינליך bardiacus, אונד דלמטיק dalmatica, ארטען פאן אבערקליידערן, וועלכע אויס דען רעמישען אלטערטהימערן בעקאננט זינד · פינון איזט גריכיש πινος, אונגעקעממטע וואללע ·

הָאוֹיְלִין? כָּל שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת לְבֵית סָאָה, אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כְּכַר דְּבִילָה שֶׁל שִׁשִּׁים מָנֶה בָּאִיסַּלְקִי, חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן, פָּחוֹת מִכָּאן אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא מִלְּא הָאוֹרָה וְסָלוֹ חוּצָה לוֹ: (ג) אֶחָד אִילָן סָרָק, וְאֶחָד אִילָן מַאֲכָל רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵם תְּאֵנִים. אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כְּכַר דְּבִילָה שֶׁל שִׁשִּׁים מָנֶה בָּאִיסַּלְקִי, חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן, פָּחוֹת מִכָּאן אֵין חוֹרְשִׁים לָהֶן אֶלָּא לְצָרְכָּן: (ד) הָיָה אֶחָד עוֹשֶׂה כְּכַר דְּבִילָה וּשְׁנַיִם אֵין עוֹשִׂין, אוֹ שְׁנַיִם עוֹשִׂין וְאֶחָד אֵינוֹ עוֹשֶׂה, אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא לְצָרְכָּן, עַד שֶׁיִּהְיוּ מְשֻׁלָּשָׁה וְעַד תִּשְׁעָה. הָיוּ עֲשָׂרָה, מֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה, בֵּין עוֹשִׂין בֵּין שֶׁאֵינָן עוֹשִׂין חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן, שֶׁנֶּאֱמַר בַּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבּוֹת, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר חָרִישׁ וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית, אֶלָּא חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה.

אונטער איינעם מיט ביימען בעזעטצטען פֿעלדע פֿערשטאנדען? יעדעם ווארויף דרייא ביימע אויף איינער פֿלעצע פֿאן איינעם סאה[1]) אויסואאט שטעהען; וועו זיא איינען פֿייגענקוכֿען פֿאן זעכֿציג איטאלישען מנה[2]) הערפֿארבריגען קענגען, זא דארף מאן איהרענטוועגען דאס גאנצע פֿעלד בעאקקערן; וועו אבער וועניגער אלס דיס, זא בעאקקערט מאן נור אום דיא ביימע דען רוים, דען דער פֿייגען פֿפֿליקקער מיט זיינעם וויישטערהינוים שטעהענדען קאלבע איינגיממט. (ג) עס איזט גלייכֿפֿיעל אב אונפֿרוכֿטבארע אדער גענישבאר פֿרייטע טראגענדע ביימע דאריוף שטעהען, מאן זיהט זיא אן, אלס וועריען עס פֿייגענביימע; זאבאלד יעדער (וועו עס פֿייגען וועריען) איינען פֿייגענקוכֿען פֿאן זעכֿציג איטאלישען מנה הערפֿארבריגען קענגטע דארף מאן דאס גאנצע פֿעלד איהרענטוועגען בעאקקערן, וועו וועניגער, זא בעאקקערט מאן אום זיא הערום נור צו איהרעם בעדארף. (ד) קאן איינער דער זעלבען זאפֿעל, אלס צוס פֿייגענקוכֿען געהערט, טראגען אונד צחזייא ניכֿט, אדער צוויייא קענגען עס אונד איינער ניכֿט, זא דארף מאן נור צו איהרעם בעדארף אקקערן; אונד דיס גילט בייא דרייען בים מין ביימע. וינד אבער צעהן ביימע אונד דאריבער, זא דארף מאן זיא מעגען זא פֿיעל טראגען אדער ניכֿט, דאס גאנצע פֿעלד איהרענטוועגען בעאקקערן — דיא גאנצע פֿעראדנונג פֿאם אקקערן איס זעבטען יאהרע, איזט ענטהאלטען איס געזעטצע), דא עס היימט (שמות ל"ד כ"א) בחריש ובקציר תשבות, פֿאם אקקערן אומ ערנטען זאללטט דוא רוהען[3]), פֿאם אקקערן אונד ערנטען איס זיבענטען יאהרע וועריען ניכֿט נעטהיג[4]), אבער זיא בעדייטען דאס אקקערן איס זעכסטען זאפֿערן עס זיינע ווירקונג אינם זיבענטע היניין אויסדעהנט, אונד דאס ערנטען דער פֿרוכֿטע דעס זיבענטען, זאפֿערן עס זיך בים אין דען אויסגאנג דעס זיבענטען יאהרעס הינציהט. —

חילן וחילן לעצות ככר. וי"מ כולם יחד: ככר. תלוי' בכוסס עשוי' כככר לקט: כחשלקי. כחשלקי של יון. מכס. משקל ק' דינרין והדינר ו' מעס' והמעה י"ו שעורות: פאות. מס' מכס מין תורשין אלא תחת סחילן וחוכס סביב מוך לחילן כמלא חזרה, המלקט, וסלו, שנותן בו מה שלקט: (ג) סרק. וכטוען ג' לבית סאה ולא כרסה כמתקן שדהו, דקריסה מעכה הקורות, ולמה שערו כתלמים? לפי שהם גבוהים ושוטין כרכב: לצרכן. מלא תורס ופלו: (ד) מג' עד ט'. כלומר דין זה אמור כשמילכות המס מג' עד ט'. ר"ל אף־על־פי ט' לריך ג' מהן עושין כ"א ככר: שנאמר. תריסה קלי דתכן מין תורשין אלא לצורכן קאמר, ומכין שאין תורשין אל כו' ואם מין מכין לשכת, שכבר כתוב בשם ימים תעבוד כו' ולא לשמיטה, שכבר נאמר שם שכים כו' אלא לכ' זמנים מפסק לשדה לבן, ומעברת לשדה חילן, וס"ק בתריס של ע"ש שקנירו אסור בשביעית ולקיר של מ"ש דהיינו ספיסי שביעית, או אם עבר וזרע, אסור לקנות כמ"ש: רי"ח. לעולם בשכת משתעי קרא, ואתי

---

[1]) דוקא ר' גמליאל לחוד דער לערטערונג דעם טעמפעלם דוקם נעוסטן אבגעשעדערט חוכד נעטהטטעט וואדרען, כים כו עכדא דעם יהרעם כו אקקערן. [2]) 2500 קווארדרטטעלטען. [3]) לויכע מלה כו הוכדערט דיבר, אין דיבר מ זעכס מעס, דערען יעדע זעכצעהן נערטענקערער וויגט. [4]) עס טטעהט כייס נעזעטצע מיבער שבת; חלוין דער טטקסט זעטצט היער חויסער לוויייפל, דאם דוא וואדטע ניכֿט אוך שבת בעזעגען וואדרען קענגען, וויל יא שען פֿארפֿער אלץ חרבייטען אן דעמזעלבען פערבאטען זיין; דעמנאך חוזט היער פאן דעם רוכֿע יאהרע דיך רעדע. [5]) דא מיינע תנדערע שטעלע דחריבער דאם כעהרע פערפינט.

עָשָׂה שְׁנֵי רָאשִׁיהָ לְצַד אֶחָד, חָבוּר וְיֵשׁ בָּהּ מָשׁוֹם כִּלְאַיִם, וְהַשּׁוֹמֶטֶת בְּשַׁבָּת חַיָּב · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּשַׁלֵּשׁ · הַיָּשָׁק וְהַקּוֹפָּה מִצְטָרְפִין לִכְלָאַיִם :

מאכט מאן אבער דען שטיק זא, דאם ביידע ענדען אוף אי= נער זייטע זינד, זא איז עס איינע אנהעפטונג, איז וועגען כלאים בעדענקליך, אונד ווער איהן אם שבת הערויסציהט, איז שטראפבאר · ר' יהודה זאגט : ערשט ווען מאן דרייא שטיקע מאכט · איין זאק אונד איין ווייענקארב וועדרען, אים פאלל כלאים דארען זינד, צוואמענגערעכנעט [1]) .

חס ח' נמר וח' פשתן : בשבת · ע"פ לתפור ; לצד ח' · שמעביר המקט לצד ח' ולח שמעביר כל החוט, וחזר ומעביר כל החוט לצד כ', כמלא כ' רחצי' לצד ח' וקצרן ; עד שיעלם · מיכנים ויוצא ויחזור ויכנים ; הסק . חס תחיכת כנד נמר מחוברת לצק ותחיכת כנד פשתן מחוברת לקופה, וחיברן התחיכות זו בזו בכ' תכיפות הוי כלאים, ולח מחדיקן המי לחודי קמי וקמי לחודי קמי, וכ"ם חס מחוברי' לעשר כלים :

מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית

אונטער דיעם טיטעל ווערדען דיא גענעטצע דעם זיבענטען יאהרעם, וועלכעם אויך שמטה, ערלאס= אדער רוהע=יאהר, הייסט, פערהאנדעלט · שמות כ"ג י' אונד ויקרא כ"ה א' איזט פערארדנעט, דאם אין יעדעם זיבענ= טען יאהרע קיין פעלד=גארטען=אונד ווייגבויא שטאטטפינדען, אונד וואם פאן זעלבסט וואכזט, פערלאססען וועדרען זאללע, זא דאם עם יעדער, בעזאנדערם דיא ארמען המענהמען קענגען, אונד דאם איבריגע דאם ווילד דעם פעלדעם אבפרעססע · אונד דברים ט"ו א' ווירד פערנער פעראדרנעט, דאם אויך אללע שולדפארדרונגען אין דעמזעלבען יאהרע ערלאססען זיין זאללען, אונד קיין גלייביגער זיינען שולדנער צור צאהלונג זאללע אנהאלטען דירפען ·

דער ארדנונג נאך ווירד נון צונעכסט פאם בעגינגע דעם זיבענטען יאהרעם בייא אקקערפעלדערן מיט בייממען אונד אהנע בייממ, אונד וואם בים דאהין ערלויבט אדער גיכט עדלויבט זייא דאם נעהעריע פעסטגעזעטצט; דאן פאלגען דיא גע= זעטצע איבער דאם פערהאלטען אין בעטרעף דער עקקער, בייממ אונד דער אים זיבענטען יאהרע וואכסענדען פרוכטע; אונד אין בעטרעף דער אקקערגערעטהע; הירויף פאלגען בעשטיממונגען איבער אונטערשיעדע דער לענדער אונד איבער פרוכט= אויפקוהר; דאן בעשטיממונגען איבער דיא דעם גענעטצע דעם זיבענטען יאהרעם אונטערווארפענען אדער גיכט אונטערווואר= פענען דינגע; הירויף, איבער דיא פערווענדונג אונד דען פערקויף דער פרוכטע דעם זיבענטען יאהרעם אונד דער דאפיר איינגע= הענדען געלדער, זא וויא איבער דאם איינזאממעלן דיזער פרוכטע, אונד איבער וועגשאפפונג דער אויפבעווואהרטען פרוכטע · ענדליך דיא גענעטצע איבער דיא שולדען ·

פ ר ק א

עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין בִּשְׁדֵה הָאִילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית? בֵּ"שׁ אוֹמְרִים, כָּל זְמַן שֶׁהוּא יָפֶה לַפֵּרִי · וּבֵ"ה אוֹמְרִים, עַד הָעֲצֶרֶת · וְקִרּוּבִין הַדְּבָרִי אֵלּוּ לִהְיוֹת כְּדִבְרֵי אֵלּוּ : (ב) אֵיזֶהוּ שְׁדֵה

בים וויא לאנגע דארף מאן אים מיט ביימען בעזעטצטען פעלדע אים יאהרע פאר שביעית [2])? ב"ש זאגט; זא לאנגע אלם עם דער (דיסיעהריגען) פרוכט נוטצט · ב"ה דא= גענען זאגט בים עצרת (שבועות, דאם וואכענפעסט [3]) · ביידע מיינונגען קאממען איינאנדער נאהע [4]) (ב) וואם ווירד

פרק א עד אימתי · לפי שצריך להוסיף מחול על הקודש : לפרי · של שנה שניה מותר לחרוש : עצרת · כשדה חילן וכשדה לבן עד הפסח של שנית, מכאן ואילך כרתה כמתקן לצורך שביעית : (ב) קתה · היא כ' תמוז על כ"ח ; רחויין · כל

---

[1]) זייא רמ"כס, דאנגענען זין הלכ' כלע' ליזט ער זיך קופה · [2]) ערב שביעית הייסט דיס יאהר,נאך דער אנהאלטונג פאן ערב שבת · [3]) נעמליך פאן דיס זעכסטען יאהרע מום דאס פקקערן, זין זיא פערן עם דעס פינפצעגדטען יאהרע פאן נוטצטן ווערע, זייענעטטעללט וועדרען ·

אָדָם חוֹרֵשׁ לִסַּע בַּמִּקְשָׁאוֹת וּבַמַּרְלָעוֹת · אַ״ר שִׁמְעוֹן, נָתַתָּ תוֹרַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיָדוֹ · אֶלָּא, בְּשָׁרָה הַלָּבָן עַד הַפֶּסַח, וּבְשָׁרָה הָאֵילָן עַד עֲצֶרֶת : (ב) מְזַבְּלִין וּמְעַדְּרִין בַּמִּקְשָׁאוֹת וּבַמַּרְלָעוֹת עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · וְכֵן בְּבֵית הַשַּׁלְחִים · מְזַבְּלִין מְפָרְקִין מְאַבְּקִין מְעַשְּׂנִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף נוֹטֵל הוּא אֶת הֶעָלֶה מִן הָאֶשְׁכּוֹל בַּשְּׁבִיעִית : (ג) מְסַקְּלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · מְקַרְסְמִין מְזַרְדִין מְפַסְּלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בְּזֹרוֹדָה וּבְפִסּוֹלָהּ שֶׁל חֲמִשִּׁית בַּד שֶׁל שִׁשִּׁית · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל זְמַן שֶׁאַנִי רַשַּׁאי בַּעֲבוֹדַת הָאֵילָן, רַשַּׁאי אֲנִי בְּפִסּוֹלוֹ : (ד) מְזַהֲמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת, וְכוֹרְכִין אוֹתָן, וְקוֹטְמִין אוֹתָן, וְעוֹשִׂין לָהֶם בָּתִּים, וּמַשְׁקִין אוֹתָן, עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · ר׳ אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, אַף מַשָּׁקָה הוּא אֶת הַנּוֹף בַּשְּׁבִיעִית

נאך אין גורקען = אונד קירבים לאנד גראבען אום צו פפלאנצען · ר״ש זאגט הירוף : דאס היעסט, יעדעם דאס געזעטצט צור ווילקיהר איבערלאסטען ; אלזא בעסטער : אים וויינטען פֵּעלדע בים פסח, אונד אים מיט ביימען בעזעטצטען פֵּעלדע בים עצרת (שבועות) · (ב) מאן דארף אין גורקען = אונד קירבים פֵּעלדערן בים ראש השנה דינגער לעגען אונד אומגראבען עבען זא אין דירערן, קינסטליך בעוועסערטען, פֵּעלדערן [1] · מאן דארף דיא וואורצעל דער ביימע וועגשניידען, דיא וועלקען בלעטטער, אבנעהמען, דיא וואורצעלן מיט ערדע בעדעקען, אונד דיא ביימע בעריינֵערן (אום דיא אינזעקטען צו טעדטען), בים ראש השנה · ר״ש זאגט : מאן דארף דאס בלאטט פֵּאן דער וויינטרויבע זעלבסט אים זיבענטען יאהרע אבלעזען · (ג) בים ראש השנה דארף מאן דיא שטיינע אוים דען פֵּעלדערן פֵּארטשאפֵּען, דיררע עסטע אבשניידען, פֵּייפֵּטע עסטע וועגנעהמען, אונד דיא אונגיטצען אויסווייכסע אויסשניידען (נאך אנדערן : דיא צוויגע אבשטוטצען) · ר׳ יהושע זאגט : זא וויא דאס בעשניידען דער עסטע אונד דאס אויסשניידען אים פֵּינפֵּטען יאהרע, עבען זא איזט עס אים זעכסטען [2] ר״ש זאגט : זא לאנגע וויא איך דאס פֵּעלד אום דען בוים הערום בעשטעללען דארף, זא לאנגע דארף איך איהן אויך נור אויסבעסערן · (ד) מאן דארף בים ראש השנה דיא ינגען בייטע בעשטרייֵען [3] בינדען, אבשטוטצען, מיט שוטץ = דילללען אומגעבען, אונד בעגיעסען [4] · ר״א ב״צ זאגט : מאן דארף אויך אים זיבענטען

פרק ב לבן . שחין בו חילן וחין שם על שהוח שמור, ר״ל לפי שהתבוחם כשמתבשלת מתלבנית, לכך נקרח שדה לבן : פליחה · לחלוח הקרקע מחמת הגשמים ; מקשחות . מקום זריעת הקשואים : כל חקד · שזה יחמר כלחה ליקה וזה יחמר עדיין לח כלחה ; (ב) מעדרין · חופרין בעקרי המקשחות שהוח לצורך פירות של שנית וכל שהוח לצורך שנית מותר בחוספות שביעית, ודבר שהוח לצורך תקון החילן חקור, ר״ל כגון שחפי׳ בשביעית עצמה חין חסורו חלח מדברי סופרים ; המלחים · שחין די לו בחי גשמים ; מיכלין . מוחכים מומין הכולדים בחילן ; מפרקין · להקל העלים מעל החילן ; מחכין · מכסים בחכך הסרטים המגולים בחילן ; מעשנין · להמית התולעים הגדלים בחילן ; בשביעית · עצמה ; (ג) מסקלין · מסירים החכנים המקוברות ; מקרסמין · מוחכים העכשים היבשים מן החילן : מזרדין · כשהעכשים לחים מרובי׳ רגילים לחחוך מקנה ; מפסלין · מוחכים הפסולות, ר״ל מוחכים כל העכשים והחילן מתעבה : ממישית · ככנסת לעשית כך עשית בכנסת לשביעית ; כל זמן · עד עצרת ; (ד) מזהמין · כשקליפות החילן נופלי׳ מלבוקי׳ שם זבל כדי שלח יחותו · ר״ל מועחים כדבר שריחו רע להמית התולעים · ולפירוש הב׳ ל״ק דהח שמעי׳ ממשנה ג׳ דקמ״ל הכח דחפי׳ בגוף החילן שרי · ו״מ שבסיף הנטיעו׳ שהן רפין כדבר שיש לו זוהמה שלח יחכל חותו העוף ; וכורכין · סביב החילן כחמה מפני החמה וכגנה מפני הגנה · ר״ל קושרי הקנפי׳ זו עם זו למעלה שלח יפלו׳ בטומי׳ על הארץ ; קוטמין · שובר הראשים . ו״מ שמשימים כשרשיהם חפר: בתים · סוכה מלמעלה כדי להגין עליהם מפני החמה או מפני הגנה, ר״ל רגילין היו לעשות סביב החילן גדר גובה חמה ומחלחי׳ חפר : ומזקין . שופכין מים על רחש החילן ויורד על כל גוף החילן : העקר · שלח יעשה כשחר השנים :

[1] זא דיא גמרא זוכט דיא קלימענטינטארען · מיכדעם יאיזט דען עיגה הסיריים ד׳ ו״ב זוכט כחמיש ג׳ ט״ו מ׳ פערגלייכען · [2] ד׳ ה׳ מ׳ ו׳ חייבען ג׳ ט״ו פערגלייכען, וואמיט דען עיגה הסיריים ד׳ ו״ב זוכט כחמיש ג׳ ט״ו מ׳ פערגלייכען · [3] ד׳ ה׳ עם קען יעדעסמאל כלך היס פלעכטען יפארא נעשעהען · [4] מיט מיכדעם [וועדרען אויך [מכדערם [אויסבלעטט, חלם : מזהמין = דיא עכטלעסטען שטעללען דעם שטממעם מיט מיסט בעלעגען; כורכין = חייבינדען, עטווא מן שטרוה · קוטמין = דיא וואורצעלן מיט חעסט בעשטרייען . בתים = חייכפחסטכגען, חדער: בעדחכוכ · זיכט ערוך מן דעם וואדטע זבל ·

שביעית פרק א ב

שְׁבִיעִית • ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, מָה חָרִישׁ רְשׁוּת אַף קָצִיר רְשׁוּת, יָצָא קָצִיר הָעוֹמֶר: (ה) שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן • וְכַמָּה יְהֵא בֵּינֵיהֶם? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַבָּקָר עוֹבֵר בְּבֵלָיו: (ו) עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מְפוּזָּרוֹת בְּתוֹךְ בֵּית סָאָה, חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה • הָיוּ עֲשׂוּיוֹת שׁוּרָה וּמוּקָפוֹת עֲטָרָה, אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא לְצָרְכָּן: (ז) הַנְּטִיעוֹת וְהַדְּלוּעִים מִצְטָרְפִין לְרֹחַב בֵּית סָאָה • רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל עֲשָׂרָה דְלוּעִים לְבֵית סָאָה חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה: (ח) עַד אֵימָתַי נִקְרָאוּ נְטִיעוֹת? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיָּחוֹלוּ • רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בַּת שֶׁבַע שָׁנִים • רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נְטִיעָה כְּשֶׁמָּהּ • אִילָן שֶׁנִּגְמַם וְהוֹצִיא חֲלִיפִין, מִטְּפַח וּלְמַטָּה, בִּנְטִיעָה, מִטְּפַח וּלְמַעְלָה, בְּאִילָן, דִּ״ר שִׁמְעוֹן:

ר׳ ישמעאל אבער ערקלערט דען פַּערז זא: (אם שבת איזט) זא וויא דאס איממער פֿרייווילליגע אקקערן, אויך יעדעם פֿרייווילליגע ערנטען (פֿערבאטען), אונד איזט צום ביישפיעל דאס אבשניידען דער פּפֿלי5טגאבע (זיהע מנחות פ׳ י׳ מ׳ א׳) דאפֿאן אויסגענאממען. (ה) דרייא זאלבֿע בייטע, וועלבֿע דריין העררען אנגעהערען, וועלבֿע צוואממענגעהעבֿנעט, אונד מאן דארף איהרענטוועגען דאס גאנצע פֿעלד בעאקקערן. — וויא פֿיעל רוים מוס אבער צווישען איהנען זיין? זא פֿיעל דאס איין געשפאנן רינדער מיט איהרעם גערעטהע דורבֿגעהען [1]. (ו) זינד צוויי [2] יונגע ביימע צערשטרייט אויף איינעם פֿעלדע פֿאן איינעם סאה אויסזאאט, זא דארף מאן דאס גאנצע פֿעלד איהרענטוועגען בים צום נייא־יאהרספֿעסט בעאקקערן. זינד זיא אבער אין אייגער גערעדען רייהע, אדער קראנצפֿערמיג [3]) אין רונדער רייהע, זא בעאקקערט מאן נור צו איהרעם בעדארף. (ז) יונגע ביימע אונד גרי5ישע קירבים וועדען אין איינעם פֿעלדע פֿאן איינעם סאה אויסזאאט צוא־זאממענגערע5נעט. ר״ש ב״ג זאגט: אויך וועז צוויי קירבי־סע אין זאלבֿעם פֿעלדע שטעהען דארף מאן דאס גאנצע בים צום נייא־יאהרספֿעסט בעאקקערן. (ח) בים וויא לאנגע חיי־סען זיא היער יונגע ביימע? ר״א ב״ע זאגט: בים זיא צום גע־נוסע [4]) ערלויבט זינד. ר׳ יהושע זאגט: בים זיא זיבען יאה־רע שטעהען. ר״ע זאגט: זא לאנגע מאן איינען יונגען בוים אללגעמיין זא בענענגט. — וועז איין בוים אבגעשניט־טען וואדען אונד נייע שפרעסלינגע טרייבט, זא איזט ער, וואפֿערן ער אונטער איינער האנדבריייטע פֿאן דער ערדע אב־געשניטטען וואר, אלס איין יונגער בוים, וועז אבער וויי־טער הינוף, אלס איין אלטער בוים אנצוזעהען. דים איזט דער אויסשפרוך דעם ר׳ שמעון.

פרק ב

עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין בִּשְׁדֵה הַלָּבָן עֶרֶב שְׁבִיעִית? עַד שֶׁתִּכְלֶה הַלֵּיחָה • כָּל זְמַן שֶׁבְּנֵי

וויא לאנגע דארף מאן אים זעכסטען יאהרע איין וויי־סעם פֿעלד (געטי־יידעפֿעלד אהנע ביימע) בעאקקערן? בים דיא פֿייב־טיגקייט דעם באדענם אויפֿהערט; דאס איזט, זא לאנגע דיא לייטע

לעשמועיכן, מה מריש דאין לך מריש של מצוה דלא בעיכן מריש לעשמה: קעומר. שדומה שכח, דכעיכן קכירה לעשה: (ה) וכמה. קלי כמי לאתכיהן כ׳: ביכיהן. כין חילן לחילן: שיהי׳ בקר: והייכו ד״ח, תכל פחות מכאן למעקר קיימא ואין חורשים: (ו) נטיעות. ילדות, ולזקוקות קרי חילן, והכי קא״ל, אף ע״ג דכחילוכות כב׳ קרי שדה לחילן, כנטיעות לא מקרי שדה עד עשרה, דאין כאן יפה כוקנות, ואם לא יתרוש לפן מתיבשות: שורה. שנטושין כמקום אחד ואין מפוזרי׳ לו מוקפות עטרה נדר סביב: (ז) מצטרפים. דוקא בדלעת יווכית שהיא עולה כחילן ונריך שיהיה הנטיעות ו׳ והדלועים ד׳ לו מצטרפים, ומורשין כל בית סאה כשבילן: (ח) עד מיימתי. כקרחין נטיעות, שמשם ואילך יקרחו חילוחות, ויתרשו כל ב״ם כשבילן אם הם שלשה: שיהולו. שכח הל׳ אם כפדת, ואם לא כפדת עד שכח הם נעשים מולין מחליפין: כשמה. כת שכחה, פ״ה כ״ז שכבי חדם קורחים לותם נטיע׳ ולא חילן: שנגמם. שכחתך: חליפין. שנזעו מחליף: מטפח. אם לא כשחר מן הארץ טפח: כנטיעה. לעכין מרישה ולעכין ערלה:

---

[1]) פיער עלפֿען. [2]) כייא וועכינערען דארף מען גאר ניכט לאקקערן. [3]) כרעטזורה ערקלערט: לוכד לומנשבען פתן לויינעם פוינע. [4]) ד׳ ק׳ לוס פירטען יהכרע דורך לוסלעזוכ, אדער זאכסט ערשט לוס פינפטען. זיהע מסכת ערלה.

אוֹמֵר, אֲפוּנִין הַמַּמְלוֹנִין בַּיּוֹצֵא בָהֶן · ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אֲפוּנִין הַמַּמְלוֹנִין מִשְׁתַּרְמְלוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה: (ט) הַבְּצָלִים הַסְּרִיסִים, וּפוֹל הַמִּצְרִי שֶׁמִּנַּע מֵהֶם מַיִם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמְתָרִים בַּשְּׁבִיעִית · וְאִם לָאו אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לַשָּׁנָה הַבָּאָה · וְשֶׁל בַּעַל, שֶׁמִּנַּע מֵהֶם שְׁתֵּי עוֹנוֹת, דִּ׳ר מֵאִיר, וַחֲכָ״א שָׁלֹשׁ: (י) הַדְּלוּעִין שֶׁקִּיְּמָן לֶזֶרַע, אִם הֶחֱשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִפְסְלוּ מֵאוֹכֶל אָדָם, מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית · וְאִם לָאו, אָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית · הַתְּמָרוֹת שֶׁלָּהֶם אֲסוּרוֹת בַּשְּׁבִיעִית · וּמַרְבִּיצִין בְּעָפָר לָבָן, דִּ׳ר שִׁמְעוֹן · ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹסֵר · מְמָרְסִין בָּאוֹרֶז בַּשְּׁבִיעִית, ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲבָל אֵין מְכַסְּחִין:

דיא קאמעל=ערבסען (גראסע ערבסען) · ר״א זאגט: דיזע לעטצטערן גור, וועז זיא פֿאר ראש השנה בעריטס לאקקע־רע שׂאָטען ערלאנגט האבען · (ט) דיא זאמענלאזען צווי־בעלן[1]) אונד עגיפטישע באהנען, וועלכע מאן דרייסיג טאגע פֿאר ראש השנה ניכט מעהר בעגאסטען האט, וועררען נאך דעם פֿערפֿלאסטענען יאהרע פֿערצעהנטעט אונד זינד אים זיבענטען ערלויבט, וואס ניכט זינד זיא פֿערבאטטען אים זיבענטען, אונד וועררען נאך דעם נייען יאהרע פֿערצעהנטעט · עבען זא דיא געוועכסע איינעס טראקקענען פֿעלדעס[2]) וואהרין קיין קאנאל אדער פֿלוס) דיא צוויימאל ניכט מעהר בעגאסטען וועררען; זא״ר מ״מ: דיא געלעהרטען זאגען דרייאכטאל · (י) קירביסע דיא מאן צום זאמען שטעהען לעסט, איזט, וועז זיא פֿאר ר״ה האבט אונד אונברויכבאר צור מענשענשפייזע געווארדען, געשטאט־טעט אים זיבענטען יאהרע שטעהען צו לאסטען, וואס ניכט דארף עס ניכט געשעהען · דיא בליטהען=קנאספען דערזעלב־בען זינד אים זיבענטען יאהרע פֿערבאטטען · וויסע ערדע (ד׳ ה׳ וואהרוף קיינע פֿפֿלאנצען שטעהען) דארף מאן אים זיבענ־טען יאהרע בעגיסען (דאמיט נאכהער קרייטער הערפֿארקאמ־מען), דיס איזט דער אויסשפרוך דעס ר״ש; ר״א ב״י פֿערביטעט עס · מאן דארף רייספֿעלדער אים זיבענטען יאהרע בעשפרענגען; ר״ש זעטצט הינצו מאן דירפֿע יעדאך ניכט וועגשניידען[3]) ·

פ ר ק ג

(א) מֵאֵימָתַי מוֹצִיאִין זְבָלִים לָאַשְׁפָּתוֹת? מִשֶּׁיַּפְסִיקוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה דִּ׳ר מֵאִיר · ר׳ יְהוּדָה

פֿאן וואן אן דארף מאן (אים זיבענטען יאהרע) דען דינגער אויף דיא דוגגפֿלעטצע פֿאהרען? ואבאלד דיא פֿעלד־בויער[4]) איהרע ארבייט אינגעשטעללט האבען · זא ר״מ ·

הגפנים: מצתרמלו · לפני ר״ה שהוקשו וכעצו וכיוצא בהן: (ט) הסריסים · שאין עומ׳ זרע כשאר בצלי׳; ופול · שזרעו לירק, דאי זרעו לזרע לחני׳ לא מכא מהן מים, מזליהן כתר הזרע׳; שמכא · יצאו מתורת ירקות הגדלים על כל מים וכעצו כשדם בעל שמתפקת כמי גשמים: בעל · שדה שהיא בעומק, ומ״ל להסקות כ״ש לירק: כ׳ עונות · זמן הפקת שרגיליס להסקות, קרי עוכה: (י) הוקשו: יבשו: לקור · לכירות שבישית לתור לקיימן לזרע · וי״מ, לף ע״ב דשרי לקיימן, דהא בגמרו קודם ר״ה, מ״מ מפני מרחית העין, שיתמרו שזרע לו כגמרו בשביעי׳, ולתכלה תמר רחמנא ולא להפסיד: התמרות · הכך שלהן, ותורת לוכל עליהן אף לאחר שהוקשו, ושתורי׳ מפני מרחית עין; ומרבינין · מעפי׳ כשד׳ לבן ע״ש כדי שיצאו ירקות בשביעית ומעפי׳ כמי בשביעית כדי שיצאו ירקות במוצאי שביעית; ממרסין · מערבין עפר שתורז במים; מכסחין · שאין תוכרין העלים של התורז ול״ק ממשנה כ׳ דכוטל העלה כו׳ דהתם גבי תשכול לוקחת חילבא והכא גבי תורז לברוי חילבא; פרק ג זבלים לאשפה. למקום אחד בשדה עד שהוא מפזרו בשדה; מפיסקו · בשביעית שלא יאמרו מעוברי עבירה הוא; סמוך · שכל שכותן מחיקות לפירות, ת״ל מביכו הסדקים שבתמלו מים מן הגשמי׳, ואין מתייבשים אלא לאחר

---

[1]) כייט פליניום לוכט טהעפרהאלט תשקלוניטע געגאכטט, וועלכע לוכטען פערטרהקנען · [2]) גווייזום כייט זורעהום הלט לוכטעטרייס, כתר, זאוהלהל לוים מצמה י״ל ין פ׳ י׳ דתרומות אלם לוים דעס תרהכיטען טעוויזען, דאם בעל ליין טרהקקענעם, מור פאן דעגעגוואסטער זיך כעהרעכדעם פעלד ליזט, וויא רש״י ין כ״כ פ׳ ג׳ מ׳ ח׳ ריכטיג ערקלערט; ניכט אבער ברוכלאכד, וויא ר״ם לוכד בדטכורה כאך רמ״כם זאגען · זאלבע פעלדער לינגען פיעלמעהר בעוועכלין האך, לוכד שקיף ליזט ברוכלאכד · זיא וועררען דיסווייליגן כתשקסטן, לוכד דאפֿיר העדעט לוכזערע מצמה · [3]) ר״ם לוכד ברטכורה ערקלערען: לוכבאהליגינג בלעטטער פאס רייס וועג, עכיכדען; אלם ניכט געמייכט זיין קען · בעסטער רמ״כם, וועלכער עם דורך ככם ערקלערט; כעמליך דאם לוכקרויט וועגצויידען · [4]) לוכזערע לעזזרט: עוכרי עכירה, ד׳ ה׳ דיא לוכערטרע, טער דעם פערבאטעם, וועלכע דאם פעלד דעכהך בעשטעללטן; דאך ליזט דיזע לעזזרט ניכט מן כולגנן ·

שביעית פרק ב

אֲבָל לֹא אֶת הָעִקָּר׃ (ה) סָבִין אֶת הַפַּגִּים וּמְנַקְּבִים אוֹתָם, עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · פַּגֵּי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית, וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לֹא סָבִין, וְלֹא מְנַקְּבִין אוֹתָן · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוֹךְ אֵינָן סָבִין מִפְּנֵי שֶׁהֵיא עֲבוֹדָה, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לָסוֹךְ סָבִין · ר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר בְּאֵילָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּשָּׂאִי בַּעֲבוֹדַת הָאֵילָן׃ (ו) אֵין נוֹטְעִין, וְאֵין מַבְרִיכִין, וְאֵין מַרְכִּיבִין, עֶרֶב שְׁבִיעִית פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם נָטַע, אוֹ הִבְרִיךְ, אוֹ הִרְכִּיב, יַעֲקוֹר · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַרְכָּבָה שֶׁאֵינָהּ קוֹלֶטֶת לִשְׁלֹשָׁה יָמִים שׁוּב אֵינָהּ קוֹלֶטֶת · ר׳ יוֹסֵי וְר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, לִשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת׃ (ז) הָאוֹרֵז וְהַדּוֹחַן וְהַפַּרְגִּין וְהַשּׁוּמְשְׁמִין שֶׁהִשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית · וְאִם לָאוּ אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית וּמִתְעַשְּׂרִין לַשָּׁנָה הַבָּאָה׃ (ח) ר׳ שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר, פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרָעוֹ לְזֵבַע בַּתְּחִלָּה, כַּיּוֹצֵא בָּהֶן · ר׳ שִׁמְעוֹן

יאהרע דעז וויפֿפֿעל בעגיעטעז, אבער ניכט דען שטאם אונ־
טען · (ה) מאן דארף בים ראש השנה דיא אונרייפֿען פֿיגען
מיט עהל בעשטרייכען[2] אונד דורכלעכערן[3] דיא אונרייפֿען
פֿיגען דעס זעכסטען יאהרעס, דיא בים אינס זיבעגטע שטע־
הען, אונד דיא דעס זיבענטען, דיא בים איבער דאס ענדע דעס
זעלבען שטעהען, דארף מאן וועדער בעשטרייכען נאך דורכ־
לעכערן · ר׳ יהודה זאגט: וואס מאן געוואהנט איזט צו בע־
שטרייכען דארף עס ניכט געשעהען, וויל עס צום פֿעלרביא
געהערט; וואס עס אבער ניכט איבליך איזט, דארף עס גע־
שעהען · ר״ש גיעשטאטטעט (אים אכטען יאהרע) דים אם
בוימע צו פֿערריכטען, דא מאן יעדע ארבייט אם בוימע פֿער־
ריכטען דארף · (ו) אינגערהאלב דרייסיג טאגע[2] פֿאר ראש
השנה דארף מאן אים זעכסטען יאהרע וועדער פֿפֿלאנצען,
נאך וויינשטעקקע אבלעגען, נאך פֿפֿראפֿפֿען · וואן מאן עס
געטהאן האט מוס מאן עס אויסרייסען · ר׳ יהודה זאגט: יע־
דע פֿפֿראפֿפֿונג דיא נאך דרייא טאגען ניכט געפֿאסט האט,
קאן ניכט געדייהען[1]; ר׳ יוסי אונד ר׳ שמעון זאגען: נאך
צוויי וואכען[4] (ז) ריז, הירזע, מאהן אונד לייזאמען, וועי־
דען, וואן זיא פֿאר ראש השנה בעריטס וואורצעל געשלאגען
האבען, בייס איינזאממעלן נאך ר״ה וויא פֿריכטע דעס פֿער־
פֿלאסענען יאהרעס פֿערצעהנטעט[3]), אונד דירפֿען אים זי־
בענטען יאהרע איינגעזאממעלט וועדען; וואס ניכט, זא זינד
זיא אים זיבענטען פֿערבאטען, אונד וועדען זאגסט וויא דיא
פֿריכטע דעס נייען יאהרעס פֿערצעהנטעט · (ח) ר״ש שזורי
זאגט: וואן מאן דיא עגיפטישע באהנע צור זאאט אינגעזעעט,
זא ווירד עס דאמיט עבען וא געהאלטען · ר״ש זאגט: אויך

(ה) ספגים · פירות שלא נגמר גיזולן, סכין לותן בשמן כמחובר למסר גיזולן ופעמים מנקבי הפירות ומזיזין בהן שמן ג״כ מנקבי׳ שיכנסו בגזמי׳ לנקב למסר גיזולן; ערב שביעית · שלין מתבשלין עד תשרי של שביעית: ר״ם מתיר לעשו׳ מלאכה כמ״ש בגוף הלילן, מע״כ שספירות קדושי׳ קדושת שביעית ותקורים עד ט״ו שבט: (ו) מרכיבין · מרכיב עכף של לילן זה בלילן אחר שהוא מינו: מל׳ יום · מלבד הל׳ יום דתוספת שביעית · וכולהו ס״ל דתוספת שביעית הוא שלשי׳ יום, הלכך לר׳ יהודה ג׳ דקליט׳ ול׳ דתוספת, וכן לר״ש כ׳ שבתו׳ דקליטה, ולא הממירו בטהיעה לחסר מעשרת ולילך כמו בחריש׳ מזוס דחריש׳ הוא להועיל בשביעית לבד, אבל בטיעה שהיא לעולם, ולי מזוס דגדל בשביעית, ע״כ לעולם לא יטע דיגדיל בז׳: (ז) סאורז · רייז: דוחן · הירזע: לשעבר · כמעשר שכא שעבר׳ אס היתי שכא אז׳ כ׳ של שמיט׳ מעשר מעשר כ׳ ואס ג׳ מעשר מ״ע: לשכא שבאה · בשבת לקיטתן, ואס היא שכא שביעית אין מעשרי׳ כלל, ויש להן קדושת שביעית, ולא דמי לאילן, דלילל בתר תכטה, או לירק, דלילל בתר לקיט׳, או לתבואה, בתר שלים, דאין לוקטן אותן כאחד ואין מביאין שלים כא׳, אבל כשרשו בשבא ג׳: (ח) לזרע · ולא לאכלה: כיוצא · בתר השרש׳ ואס זרעה לירק מזליכן בתר לקיט׳: סגמלונין ·

---

[1]) אוס ווי לאר רייפע זו בריבגען · [2]) אוס עהל ווייכטוטרייפעלן אדער דאס דענעגוואפֿסער ווייכדריבגען זו לאפֿסען; זיהע אוך דמאי פ׳ ג׳ מ׳ ג׳ · [3]) ד׳ ה׳ ועכליב טאגע, דען דרייסיג מיפֿסען שטעטס פֿריי בליבען, חלם תוספת שביעית · (4 חלוה וזכ 33 נעטזיג · [5]) חלוה 44 טאגע · [6]) נעמליך אין בעזארף דעם מעשר שכי אוכ מעשר עכי ·

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בֵּית שְׁמוֹנַת סָאִין: הָיְתָה כָּל שָׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּע סָאִין, מְשַׁיֵּיר מִמֶּנָּה מִקְצַת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, וּמוֹצִיא מִן הַסֹּהַר וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ הַמְזַבְּלִין: (ה) לֹא יִפְתַּח אָדָם מַחֲצֵב בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ, עַד שֶׁיִּהְיוּ בוֹ שָׁלֹשׁ מוּרְבִיּוֹת, שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ עַל רוּם שָׁלֹשׁ, שִׁיעוּרָן עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה אֲבָנִים: (ו) גָּדֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲשָׂרָה אֲבָנִים שֶׁל מַשְּׂאוּי שְׁנַיִם שְׁנַיִם הֲרֵי אֵלּוּ יִנָּטְלוּ. שִׁיעוּר גָּדֵר עֲשָׂרָה טְפָחִים, פָּחוּת מִכֵּן מַחֲצֵב, וְגוֹמְמוֹ עַד פָּחוּת מֵהָאָרֶץ טֶפַח. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה יִטּוֹל. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמָן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית, אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית, מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה נוֹטֵל: (ז) אֲבָנִים שֶׁזִּעַזְעֲתָן הַמַּחֲרִישָׁה, אוֹ שֶׁהָיוּ מְכוּסוֹת וְנִתְגַּלּוּ, אִם יֵשׁ בָּהֶם שְׁתַּיִם שֶׁל מַשְּׂאוּי שְׁנַיִם שְׁנַיִם, הֲרֵי אֵלּוּ יִנָּטְלוּ. הַמְסַקֵּל אֶת שָׂדֵהוּ נוֹטֵל אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. וְכֵן גַּרְגֵּר שֶׁל צְרוֹרוֹת,

דען מיסט זאממעלט). ר״ש ב״ג זאגט: איין פֿעלד פֿאן אכֿט סאה[1]. איזט דאס גאנצע פֿעלד נור פֿאן פֿיער סאה, מוס מאן איין שטיק איבריג לאסטען, וועגען דעס אייסערן שיינעס[2]. — איבריגענס פֿיהרט מאן אויס דעם פֿערך דען דינגער אין דאס פֿעלד, נאך דער געזעטצליכֿען ווייזע דעס דינגענס. (ה) מאן דארף אים זיבענטען יאהרע קיינען שטיינברוך אים פֿעלדע ערעפֿנען, עס ווערע דען דאס מינדעסטענס דרייא שיכֿטען פֿאן דרייא עללען לאנג אונד ברייט אונד האך, אין דעם מאאסע פֿאן זיבען אונד צוואנציג שטיינען (יעדען צו איינער[3]) קוביקעל־לע גערעכֿנעט) בערייטס אפֿפֿען זינד. (ו) ווען אין איינער שטיינ־מויער (אים פֿעלדע) מינדעסטענס צעהן שטיינע פֿאן יע צווייא מענשענ־לאסטען זינד, זא דארף מאן זיא אללע נעהמען. דאס מאאס דער שטיינמויער איזט צעהן האנדברייטען (העהע). פֿעהלט עטוואס היראן (ענטוועדער אן דער צאהל אדער דער שווערע אדער דער העהע) זא דארף מאן אויסשלאגען אונד אבשטאסען ביס אויף איינע האנדברייטע פֿאן דעם ערד־באדען אב. וואבייא גילט דיס אללעס? ווען עס אים איי־גענען פֿעלדע איזט, אבער אויס איינעם אנדערן פֿעלדע קאן מאן נעהמען זא פֿיעל מאן וואללע. פֿערנער גילט אללעס נור ווען מאן אים יאהרע פֿאר שביעית ניכֿט אנגעפֿאנגען האטטע, ווען מאן אבער בערייטס אנגעפֿאנגען האטטע, דארף מאן (אויך אים אייגענען פֿעלדע) נעהמען זא פֿיעל מאן ווילל. (ז) שטיינע, וועלכֿע דאס פפֿלוגאייזען אויפֿגעשיטטעלט האט (אדער אויפֿשיטטעלן קעננטע) אדער דיא בעדעקקט ווארען אונד יעטצט פֿרייא ליגען, דירפֿען, ווען דארונטער צווייא פֿאן יע צווייא מענשענלאסטען זינד, וועגגענאממען ווערדען. — ווער זיין פֿעלד פֿאן שטיינען רייניגען ווילל, נימטט דיא אבערן, אונד לעסט דיא וועלכֿע דען באדען בעריהרען ליגען. זא נימטט מאן אויך פֿאן איינעם הויפֿען קליינער שטיינע, אדער איינעם הויפֿען גראסער שטיינע, נור דיא אבערן, אונד לעסט

הקיף של מחיצ׳ סביב הצאן: עוקר. כשנתמלא הסהר זבל עוקר ג׳ רוחות ומעמידן לצד אחר של כותל אמצעי, ואח״כ עושה ג׳ אשפתות לבית סאה: בית ד״ס. וטפי לא, שלא יאמרו לדייר שדהו מתכווין; ח׳ סאים. תוקע יתד בארץ ועושה ד׳ סהרות מד׳ רוחותיו: מראית עין. שלא יהיה נראה כמתכוין לזבל שדהו: כדרך. ג׳ אשפתות לבית סאה: (ה) מחצב. לחצוב. מתוכה אבנים לבנין, שנראה כמתקן שדהו לזריע׳: שיהי׳. קודם שביעית: שלש. שלשה שורות של אבנים ובכל שורה ג׳ אבנים על שבכל אבן אמה על אמה ברוס ג״א שהן ט׳ אבנים וכן בכל שורה ושורה, הרי כ״ז אבנים, שבהכי ניכר של צורך בנין מוציאן: (ו) ב׳ ב׳. בכל אחד משאוי ב׳ ב״ה ינטלו כולן ואפי׳ הקטנות שבהן ולא מתחזי כמפנה לעשות מקומו שדה: וגוממו. אינו נוטלו כולו אלא מניח מן הגדר טפח כדי שלא יהיה ראוי לזריעה: בד״א. שלא יפחת מהאי דגוממו: התחיל בו מע״ש. אפי׳ בשלו לא מחזי כמתקן: (ז) שזעזעתן. אפילו לא עדיין, אבל עתיד לזעזעתן, הוי כאלו זעזעתן: ינטלו. כולן אגב אותן שתים: המסקל שמסלק האבנים התלושות משדהו: גרגר. גל אבנים קטנות: (ח) מדרגות. שלא יחליקו בירידתן לשאוב מים מן הגומות, דנראה כמתקן להשקות השד׳ בשביעית: יסבוך. אם בא לסכור באבני׳ מקום יציאות המים, לא

[1]) אויסער יענעם פאן צווייא. נעמליך אן אללען פיער זייטען דעסזעלבען, וויא פארהער. [2]) דאמיט עס ניכט אויסזעהע, אלס וואללע מאן דאס פעלד דינגען. [3]) דער געדאנקע איזט, ווען איבערהויפט 27 קוביקעללען זיכטבאר זינד. נאך ברטנורה אונד תי״ט ווערען עס אבער דרייא עללען לאנגע שטיינע, אלזא 81 קוביקעללען; פערגלייכע רמ״בם הלכות שמטה ויובל פ׳ ב׳ הל׳ ו׳. דער גרונד איזט, דאמיט יעדער זעהע, עס געשעהע דיא ארבייט אום בויאשטיינע צו האלען, ניכט אבער דאס פעלד צו זייבערן.

אוֹמֵר, מִשֶּׁיִּבַּשׁ הַמָּתוֹק · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר
מִשֶּׁיִּקְשׁוֹר : (ב) עַד כַּמָּה מְזַבְּלִין? עַד שָׁלֹשׁ
שָׁלֹשׁ אַשְׁפְּתוֹת לְבֵית סָאָה שֶׁל עֶשֶׂר, עֶשֶׂר
מַשְׁפְּלוֹת שֶׁל לֶתֶךְ לֶתֶךְ · מוֹסִיפִין עַל
הַמַּשְׁפְּלוֹת וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאַשְׁפְּתוֹת · רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף עַל הָאַשְׁפָּתוֹת : (ג) עוֹשֶׂה
אָדָם אֶת שָׂדֵהוּ שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ אַשְׁפְּתוֹת לְבֵית
סָאָה · יֶתֶר מִכֵּן מֻתָּר, דִּ״ר שִׁמְעוֹן, וַחֲכָמִים
אוֹסְרִין עַד שֶׁיַּעֲמִיק שְׁלֹשָׁה אוֹ עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ
שְׁלֹשָׁה · עוֹשֶׂה אָדָם אֶת זִבְלוֹ אוֹצָר, ר׳ מֵאִיר
אוֹסֵר עַד שֶׁיַּעֲמִיק שְׁלֹשָׁה אוֹ עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ
שְׁלֹשָׁה · הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, מוֹסִיף עָלָיו
וְהוֹלֵךְ, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹסֵר עַד שֶׁיַּעֲמִיק
שְׁלֹשָׁה אוֹ עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ שְׁלֹשָׁה, אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן עַל
הַסָּלַע : (ד) הַמְדַיֵּיר שָׂדֵהוּ, עוֹשֶׂה סֹהַר לְבֵית
סָאתַיִם, עוֹקֵר שָׁלֹשׁ רוּחוֹת וּמַנִּיחַ אֶת
הָאֶמְצָעִית, נִמְצָא מְדַיֵּיר בֵּית אַרְבַּע סָאִין ·

ר׳ יהודה זאגט: זאבאלד דער זאפט געטראקקנעט איזט, ר׳ יוסי זאגט: זאבאלד ער בינדעט (אדער קלעבט)[1] (ב) וויא פיעל מיסט דארף מאן דעמנאך אויס פיהרען? ביס יע דרייא הויפען פיר איין פעלד פאן איינעם סאה אויסזאאט, יעדען צו צעהן קערבען פאן יע איינעם לתך גערעכנעט · מאן קאן דיא צאהל דער קערבע פערמעהרען אבער ניכט דיא דער הויפען[2] ר״ש זאגט: אויך דיס זייא ערלויבט · מאן דארף זאגאר איממער דרייא הויפען אויף איין פעלד פאן איינעם סאה אויסזאאט ברינגען; מעהר אנצולעגען איזט נאך ר״ש ערלויבט[3]. דיא געלעהרטען זאגען: נור דאן ווען מאן דיא איבריגען דרייא האנדברייטען טיעפער (איבער דער ערדע) אדער העהער אונטער דער ערדע) אנלעגט · — מאן דארף אויך דען גאנצען דינגער (אויך פאן מעהר אלס דרייא פלעטצען) אויף איינען גראסען הויפען לעגען · ר״מ העלט עס (בייא מעהר אלס דרייא) פיר ניכט ערלויבט, עס זייא דען דאס מאן דרייא האנדברייטען טיעף אדער האך מאכע · — האט מאן נור וועניג, זא קאן מאן אללמעהליג הינצוטהון : ר״א ב״ע זאגט: ניכט אנדערס אלס ווען מאן איהן דרייא האנדברייטען טיעף אדער האך, אדער אויף איינען פעלזען לעגט · (ד) ווען יעמאנד זיינען אקקער (אים זיבענטען יאהרע) פערכען[4] ווילל, זא מאכט ער איינע הירדע אויף איינעם פעלדע פאן צווייא סאה אויסזאאט; דאן (ווען עס פאלל מיסט געווארדען) רייסט ער דרייא זייטען אב אונד לעסט איינע מיטטלערע זייטע שטעהען (אום וועלכע ער דיא אנדערן דרייא זייטען יענזייטס ווידער ערריכטעט) אונד זא קאן מאן איין פעלד פאן פיער סאה פערכען (עהע מאן

זמן, דמשייבש המתוק אין מזבלים הארץ לעבודה: משיקשור · כשמתחיל להתייבש נעשה קשרים, וקרובים דבריהם להיות שוים: (ב) משפלות · קופה שמוציא בהם זבלים שכל משפל המשאוי חמור אחד: לתך · ט״ו סאין: מוסיפים · נותן הרבה משפלות באשפה אחד: ואין כו׳ · לא יעשה בבית סאה יותר מג׳ אשפות שנראה כמזבל: רש״א · דכיון שיש צבור גדול לא נראה כמזבל: (ג) יותר מכאן · יותר מג׳ אשפות מותר כר״ש, ואתי לאשמועינן דשרי ר״ש אפי׳ אין י׳ משפלות באשפה, דס״ד אמינא דמודי ר״ש דאם מוסיף דנראה כמזבל, קמ״ל הואיל ואינו מפזר: שיעמיק · מקום האשפה ולא מחזי כעודר כשמעמיק, משום דזבלו מוכיח עליו, א״כ שהעמיק קודם לכן: שיגבי׳ · או שיתן על הסלע דאז ניכר דלכנוס הזבל הוא עוש׳: אוצר · ג׳ אשפתות של שלשים לתך יכול לעשותם אשפה אחד ולהוסיף עליהם: רמ״א · ודוקא ביותר מכשיעור אוסר ר״מ, אבל בכשיעור השתא בג׳ מקומות מותר במקום אחד לכ״ש: דבר מועט · שאין לו בביתו זבל כשיעור להוציא, מוציא אותו מעט ומוסיף אח״כ כשיהיה לו, דהא אפי׳ כשיש לו כשיעור אינו מוציא בפ״א כי אם משאוי חמור א׳, ור״א סבר שמא לא יהיה לו זבל יותר: (ד) המדייר · מעמיד בהמותיו שם ואינו מתכווין לזבל שדהו, ודעתו להכניס הזבל לאשפתות: סהר ·

---

[1] איבער דען זין דיזער אויסדריקקע זיכד דיא קאממענטארע ניכט אייניג · ר״ש אונד ברטנורה בעציהען עס אויף דען דינגער, וואס יעדאך ניכט צו בעגרייפען איזט · אויך שטעהט דעם דערזעלבע אויסדרוק אין פ׳ ט׳ מ׳ ו׳ ענטגעגען, וואס ער ניכט אויף דינגער צו בעבעציהען איזט · רמ״בם ערקלערט עס נאך ירושלמי וואס מתוק מיט פקוע איינערלייא זיין זאלל, דורך קאלאקווינטע (נעמליך cucumis colocynthis), דיא פער אנטיפראזין מתוק (זיס) הייסע, ווייל זיא ביטטער איזט · משיקשר שיינט דעמנאך צו הייסען, זאבאלד דער אבערע קנאטען אם אפפעל ענטשטעהט · עס ווערע פיעללייכט מיט בעצוג אויף עוקצין פ׳ ג׳ מ׳ ד׳ נאך אנדערס, פאן איינגעמאכטען קאלאקווינטען צו פערשטעהען · — אינדעס ווירד דערזעלבע אויסדרוק פאן ברטנ׳ זעלבסט אין פ׳ ט׳ אויף דען זאפט, דען דיא פפלאנצען פאס ערדבאדען ציהען, געדייטעט · וויר האבען קיין זיכערעס מיטטעל, אום דען וואהרען זין צו פינדען · [2] דאמיט מאן ניכט גלויבע, עס געשעהע צום פעלדבויא · [3] דיא לעזארט מחציב שטאטט מותר, ווירד פאס תי״ט פיר איינגעשאבען געהאלטען · [4] פיה דארויף שטעללען ·

פ ר ק ד

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים, מְלַקֵּט אָדָם עֲצִים וַאֲבָנִים וַעֲשָׂבִים מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא מְלַקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, אֶת הַגָּם הַגָּם. מִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵירָה, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא זֶה מְלַקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל זֶה, וְזֶה מְלַקֵּט מִתּוֹךְ שֶׁל זֶה, שֶׁלֹּא בְטוֹבָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיְּקַצֵּץ לָהֶם מְזוֹנוֹת:

(ב) שָׁדֶה שֶׁנִּתְקוֹצָה, תְּוָרַע בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, שֶׁנִּטַּיְּבָה אוֹ שֶׁנִּרַיְּרָה לֹא תִזָּרַע בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. שָׁדֶה שֶׁנִּטַּיְּבָה, בֵּית שַׁמַּאי, אֵין אוֹכְלִין פֵּירוֹתֶיהָ בַּשְּׁבִיעִית. וּבֵית הִלֵּל אוֹכְלִין. בֵּית שַׁמַּאי, אֵין אוֹכְלִין פֵּירוֹת שְׁבִיעִית בְּטוֹבָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹכְלִין בְּטוֹבָה וְשֶׁלֹּא בְטוֹבָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, חִלּוּף הַדְּבָרִים, זוֹ מִקּוֹלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוֹמְרֵי בֵּית הִלֵּל:

(ג) חוֹכְרִין נִירִין מִן הָעכו"ם בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל לֹא מִיִּשְׂרָאֵל. וּמַחֲזִיקִים יְדֵי עכו"ם בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל לֹא יְדֵי יִשְׂרָאֵל. וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן מִפְּנֵי

• ב. פֿריהערהין האטטע מאן פעסטגעזעצטצ: עס דירפֿע יעמאנד (אים זיבענטען יאהרע) האלצשטיקקע, שטיינע, אונד קרייטער, אונד צוואר פֿאן אייניגעד גרעסע[1]) עבען זא גוט אוים אייגענעם פֿעלדע זאממעלן קענענען, וויא מאן אוים פֿרעמדעם פֿעלדע אללעם אויפֿגעהמען דירפֿע. אלס יעדאך דיא איבערטרעטער זיך מעהרטען, (וועלכע איהרע אייגענען פֿעלדער גענצליך זיבערטען), פֿערארדנעטע מאן, דאס מאן נור אין פֿרעמדעם פֿעלדע אויפֿלעזען[2]) דירפֿע, אונד צוואר ניכט פֿיר אירגענד אייגען גענגענרינסט[3]), געשווייגע פֿיר בעשטיסמטען לאהן אדער קאסט. (ב) איין (אים זיבענטען יאהרע) פֿאן דאנען בעפֿרייטעם פֿעלד, דארף אים פֿאלגענדען יאהרע בעזעטע זוערדען. איין דאפפעלטע געפֿליגטעם[4]) אדער צוים פֿערפֿאן גענרויכטעם, דארף ניכט אים פֿאלגענדען יאהרע בעזעטע ווערדען. — פֿאן אייגעם דאפפעלטע געאקקערטען פֿעלדע דארף מאן, נאך ב"ש, דיא פֿריכטע אים זיבענטען יאהרע ניכט גענעסען. ב"ה זאגט: מאן דירפֿע ויא גענעסען: — ב"ש לעהרט: מאן דירפֿע קיינע פֿריכטע דעם זיבענטען יאהרע גענעסען, אום דאפֿיר דעם אייגענטהימער אנדערוויטע צו דינגען. ב"ה עראויבט עס פֿיר אונד אהנע גענענדינסט. ר' יהודה טרעגט דיזען שטרייט אומגעקעהרט פֿאר; עס זייא דיא זער לעהרזאטץ אייגער פֿאן דענען, וואהרין ב"ש דאס גענטע עראליכטערט, אונד ב"ה עס ערשוועדט. (ג) מאן דארף איך אים זיבענטען יאהרע נייא בעאקקערטעם פֿעלד פֿאם היידען פאכטען, (אום עס אים נעכסטען יאהרע צו בעשטעלל[5]) אבער ניכט פֿאן אייגעם ישראל[5]). עבען זא דארף מאן אים זיבענטען יאהרע דען היידען צור ארבייט גליק ווינשען, אבער ניכט דעם ישראל. איבריגענס דארף מאן דיא היידען

פרק ד הגס הגם. פ"ק ברעסוב' היו אומרים מלקט כשלו עצים ועשבים גפין, דלא לתקן שדה הוא לוקט דשל חבירו, כדרך שמלקט כשל חבירו וכין גפין דלא עביד חיכא לתקן שדה חבירו, אלא לעצים הוא צריך: עוברי. שהי' מלקטן לפי' דקין, ואומרים כגפין לקטנו: שלו זה. כגפין ולא לדקין, אע"פ שמלקט שלא כטובה, שאין חבירו מקנא לו טובה. וי"מ דכשלו כטובה מלקט לפי' הדקין: שיקנוץ. דלקור לקנוץ: (ב) שנתקוצה. שנטלו קוציה כשביעית: שנטייבה. מתניתין לחירי כשמלכיש הי' חוכשים על המם כמוטל על הקרקעות וסתירו לחרוש כשביעית פעם ג', ואע"ג דאיכור דאורייתא הוא, י"ל דחירי כשביעית כזמן הזה, ג"כ שהי' כתפיסים ע"ז ומתיש כתפיסת כמלך, והוה פקוח נפש וכטייבה, שחרשו ב"פ, קנסוהו רבנן: שנדיירה. שעשה בה סוכר כדלעיל, ולא עשה ממנו תשמיש: כטובה. להחזיק טוב' לבעל הקרקע דרמכ' מפקריכהו: (ג) נירין. שדה שחרשה עכ"ם כו' לזרעה כמ"ש: ומחזיקין. אם מונעו מורש יכול

---

[1]) זא דאם דאדורך דאם פעלד ניכט כשטעלכער ווירד, ווייל דאם קלייגע דאהרוים כליכ. [2]) אבער ניכט פֿאר דען פֿעלד פֿון אייגעם, וואס ער נאכדעם אלס פֿרעמדעם אנגעזעהן ווערד. [3]) זיא דאם דאדורך דאם פעלד ניכט כשטעלכער ווירד, וויל דאם קלייגע דאהרוים כליכ. [4]) זור ניכט דער רעמער ערלויבטען דיא גאנצע ערנד פֿון דעם פֿעלדע אויפֿלעזען נור דאזיעניגע אייגענטהימער, וועלכע אים זיבענטען יאהרע אין ערקלערטען, דער דריקקענדען נרוכדשטייער וועגען, אויך אים זיבענטען יאהרע צו זעגען, דאך וואהרד פערכאטטען, נוויטמאל צו מקקערן. זיא ערקלערט בערטורא. נאך דעם ירוזלמי זוכד רמ"כם צו דיזער שטעלע אויז ניכט כעטיג לייגען זאלכען אויסנאהמע, כאלל היער נום נרוכדא צו לעגען; פיעלמעהר שפריכט דיא מכזה מור בדיעבד. פערגלייכע קול הרמז צו דיזער מכזה. [5]) וויל עם דיזען פער, לייטען קענטע, זיין פעלד צו כשטעלטען, אום עם צו פערפאכטען.

אוֹ גַּל שֶׁל אֲבָנִים נוֹטֵל אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַנִּיחַ
אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ · אִם יֶשׁ תַּחְתֵּיהֶן סֶלַע אוֹ
קַשׁ; הֲרֵי אֵלּוּ יִנָּטְלוּ: (ח) אֵין בּוֹנִין מַדְרֵגוֹת
עַל פִּי הַגֵּאָיוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית מִשֶּׁפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקְּנָן לַשְּׁבִיעִית · אֲבָל בּוֹנֶה הוּא
בַּשְּׁבִיעִית מִשֶּׁפָּסְקוּ גְשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקְּנָן
לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית · וְלֹא יִסְמוֹךְ (נ"א יִסְבּוֹךְ)
בֶּעָפָר, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא חַיִּיץ · כָּל אֶבֶן שֶׁהוּא
יָכוֹל לִפְשׁוֹט אֶת יָדוֹ וְלִטְּלָהּ, הֲרֵי זוֹ תִּנָּטֵל:
(ט) אַבְנֵי כָתֵף בָּאוֹת מִכָּל מָקוֹם, וְהַקַּבְּלָן
מֵבִיא מִכָּל מָקוֹם · וְאֵלּוּ הֵם אַבְנֵי כָתֵף, כָּל
שֶׁאֵינָה יְכוֹלָה לְהִנָּטֵל בְּאַחַת יָד, דִּ"ר מֵאִיר ·
ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אַבְנֵי כָתֵף כִּשְׁמָן, כָּל שֶׁהֵן
נִטָּלוֹת שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ עַל הַכָּתֵף: (י) הַבּוֹנֶה
גָּדֵר בֵּינוֹ וּבֵין רְשׁוּת הָרַבִּים, מֻתָּר לְהַעֲמִיק
עַד הַסֶּלַע · מַה יַּעֲשֶׂה בֶּעָפָר? צוֹבְרוֹ בִּרְשׁוּת
הָרַבִּים וּמְתַקְּנוֹ, דִּ"ר יְהוֹשֻׁעַ · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר,
כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין מְקַלְקְלִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כַּךְ לֹא
יְתַקְּנוֹ · מַה יַּעֲשֶׂה בֶּעָפָר? צוֹבְרוֹ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ
כְּדֶרֶךְ הַמְזַבְּלִים · וְכֵן הַחוֹפֵר בּוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה:

דיא ליגען, וועלכע דען באדען בעריהרען · ווען אבער איין פעלז אדער שטראה דארונטער איזט, זא קעננען זיא אללע וועגגענאממען ווערדען · מאן דארף, נאך דעם ענדע דער רעגענצייט דעם זעבסטען יאהרעס, אן דען איינגענגען צו דען טיעפען טהעלערן קיינע שטיינטרעפפען בויען, ווייל מאן זיא דאדורך פיר דאס זיבענטע יאהר אין שטאנד זעטצע · אבער אים זיבענטען יאהרע דארף מאן נאך דעם ענדע דער רעגענצייט זאלכע בויען, ווייל מאן זיא פיר דאס קאממענדע יאהר אין שטאנד זעטצט · אויך זאלל מאן (געגען דאס וואססער, דאמיט עס ניכט אויסטרעטע) קיינע מיט ערדע געפיללטע מויער אנלעגען, אבער וואחל דארף מאן איינען דאס פאן בלאסען שטיינשיכטען מאכען · יעדער שטיין, דען מאן מיט אויסגעשטרעקטער האנד לאנגען קאן, דארף דאצו גענאממען ווערדען · (ט) שולטערשטיינע (גראסע צום בויע) קאן מאן פאן יעדעם ארטע נעהמען, אונד איין פעכטער (נאך אנדערן: דער בויאיבערנעהמער) קאן שטיינע פאן יעדעם ארטע הערברינגען · שולטערשטיינע אבער זינד אללע דיא מאן ניכט מיט איינער האנד אויפנעהמען קאן, זא ר"מ · ר' יוסי זאגט: שולטערשטיינע, וויא דער נאמע בעזאגט, דערען מאן צווייא בים דרייא אויף דער שולטער טראגען קאן · (י) ווען יעמאנד איינע מויער צווישען זיינעם אייגענטהום אונד איינעם עפפענטליכען ארטע בויען ווילל, דארף ער בים אויף דען פעלזען (אום פעסטען גרונד צו ערלאנגען) גראבען [1]) · וואס מאכט ער מיט דער ערדע? ער קאן זיא אויף דעם עפפענטליכען ארטע אויפווערפען אונד נאכמאלס ארדנען · זא ר' יהושע · ר"ע זאגט: זא וויא עס ניכט ערלויבט איזט אויף עפפענטליכען ארטען אונארדנונג צו מאכען, זא דארף מאן אויך דאזעלבסט ניכטס אין ארדנונג ברינגען [2]) · וואס זאלל ער אבער מיט דער ערדע מאכען? ער הייפע זיא אין זיינעם פעלדע נאך דער געזעטצליכען ווייזע דעם דינגענס אויף · עבען זא פערהעלט עס זיך, ווען יעמאנד איינען ברוננען, איינע גרובע אדער איינע העהלע גרעבט ·

יתן עפר וטיט בין האבנים: חייץ · אבנים סדורות לגדר בלא עפרורית: יכול · הבוכ': תנטל · אפי' קטני' דגדר מוכיח עליו דלבנות גדרו הוא צריך: (ט) מ"מ · אפי' מתוך שלו דידוע דלצורך בנין כוטלן ולא לתקן שדהו: והקבלן · מביא אפילו מאותו שדה שקיבל באריסו', ואפי' קטנים · וי"מ המקבל לבנות בניני' בקבלנות מביא אפי' משדה שלו: (י) עד הסלע · ולא חיישיכן דלמא ממליך ולא יעמיק עד הסלע, ויזרע, שאין דרך לזרוע סמוך לר"ה, אבל בינו ובין חבירו חיישיכן: ומתקנו · אח"כ כוטל משם ומתקן את ר"ה כמו שהי': כשם · לא מבעיא לצבור עפרו שהוא מקלקל אף על פי שהוא מתקן אח"כ אסור אלא אפילו לתקן לקבץ האבנים המפוזרים בר"ה למקום אחד, אסור, אלא יסלקם מיד ליס או לנהר: מה יעש' · אליבא דר"ע: כדרך · ג' אשפתות לבית סאה; וכן · פליגא נמי ר"י ור"ע מה שיעשה בעפר: החופר: בשאר ימות השנה:

---

[1]) ד' ה' מאן האט ניכט צו פירפטען, דאס מאן עס מיסדייטע, אלס וואללע ער היער אקקערפעלד בערייטען. [2]) ד' ה' זעלבסט פאר געפונדענען שוטט דארף מאן דאזעלבסט ניכט צוזאממענפאהרען, אום איהן נאכהער צו ארדנען, געשווייגע פאן זיינעם אייגענען פעלדע ערדע הינאיבערווערפען.

בֵּיתוֹ · וְכֵן בַּיּוֹצֵא בָהֶם בְּשָׁאַר שְׁנֵי שָׁבוּעַ חַיָּיב
בַּמַּעֲשְׂרוֹת : (מ) הַבּוֹסֵר, מְשַׁהֵבִיא מַיִם אוֹכֵל
בּוֹ פִּתּוֹ בַּשָּׁדֶה, הֲבָאִישׁ, כּוֹנֵס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ ·
וְכֵן בַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּשָׁאַר שְׁנֵי שָׁבוּעַ חַיָּיב בַּמַּעֲשְׂרוֹת :
(ט) זֵיתִים, מְשַׁכְּנִיסוֹ רְבִיעִית לְסָאָה פּוֹצֵעַ
וְאוֹכֵל בַּשָּׁדֶה · הִכְנִיסוֹ חֲצִי לוֹג, כּוֹתֵשׁ וְסָךְ
בַּשָּׁדֶה · הִכְנִיסוֹ שָׁלִישׁ, כּוֹתֵשׁ בַּשָּׁדֶה וְכוֹנֵס
לְתוֹךְ בֵּיתוֹ · וְכֵן בַּיּוֹצֵא בָהֶם בְּשָׁאַר שְׁנֵי
שָׁבוּעַ חַיָּיבִים בְּמַעֲשְׂרוֹת · וּשְׁאַר כָּל פֵּירוֹת
הָאִילָן, בְּעוֹנָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת בַּךְ עוֹנָתָן לַשְּׁבִיעִית :
(י) מֵאֵימָתַי אֵין קוֹצְצִין הָאִילָן בַּשְּׁבִיעִית? בֵּשַׂ"א
כָּל הָאִילָן מְשֻׁיּוֹצִיא · בֵּחַ"א הַחֲרוּבִין מְשֻׁיַּשְׁלִישׁוּ,
וְהַגְּפָנִים מְשֻׁיִּגְרְעוּ, וְהַזֵּתִים מְשֻׁיִּנָּצוּ · וּשְׁאַר כָּל
אִילָן מְשֻׁיּוֹצִיא · וְכָל אִילָן, כֵּיוָן שֶׁבָּא לְעוֹנַת
הַמַּעֲשְׂרוֹת מֻתָּר לְקוֹצְצוֹ · כַּמָּה יְהֵא בַּיִת וְלֹא
יְקוֹצְצֶנּוּ? רוֹבַע · רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
הַכֹּל לְפִי הַזַּיִת :

בראט אויף דעם פֿעלדע עסטען, זינד זיא אנגעשוואללען, זא דארף מאן זיא מיט נאך הויזע נעהמען; עבען זא אין עהנע ליפֿעם צושטאנדע · אין דען איבריגען יאהרען דער יאהרוואכֿע (דער זיבען יאהרע) מוס מאן זיא פֿערצעהנטען [1] ·
(מ) יונגע ווײנבעערען דארף מאן, זאבאלד זיא זאפֿט גיבען, צום בראטע עסטען, זא באלד זיא דיא קערנע ציִיגען דארף מאן זיא מיט נאך הויזע נעהמען, אונד אין עהנליפֿעם צושטאנדע אין דען איבריגען יאהרען דער יאהרוואכֿע מוס מאן זיא פֿערצעהנטען · (ט) אליפֿען דארף מאן, זא לאנגע איין סאה [2] דערזעלבען נור אין פֿיערטעל לוג עהל גיבט, אויף דעם פֿעלדע צערדריקקען אונד עסטען, ברינגען זיא אבער אין האלבעם לוג, זא דארף מאן זיא אויף דעם פֿעלדע פרעסען אונד אויך דאמיט זאלבען · ברינגען זיא יעדאך אין דריטטעל (דעם ערטראגעם דער גאנץ רייפֿען [3]), זא קאן מאן זיא אויף דעם פֿעלדע פרעסען אונד דאס עהל נאך הויזע ברינגען · אונד עבען זא אין דען איבריגען יאהרען דער יאהרוואכֿע זינד זיא צערהנטפֿליכֿטיג · בייא יעללען איבריגען בוימפֿרידטען [4] · איזט דיא צייט דעם עסטעם אים זיבענטען יאהרע דיזעלבע, וויא זאנסט דיא דעם פֿערצעהנטעם · (י) פֿאן וועלכֿער צייט אן דארף מאן דען פֿרוכֿטבוים [5] אים זיבענטען יאהרע ניכֿט מעהר אבהויען? ב"ש זאגט: זא באלד דער בוים אויסשלעגט · ב"ה זאגט: דער יאהאנניסברוטבוים, זא באלד דיא צוויִיגע צו העענגען [6] אנפֿאנגען; ווינשטעקקע זא באלד דיא בעערען דער ווייסען בעהנע גלייך זינד [7], עהלע בייטע זאבאלד זיא בליהען; עללע אנדערן בייטע זאבאלד זיא אויסשלאגען [8] · יעדער בוים אבער דארף, זאבאלד ער אין דיא צייט דעם פֿערצעהנטעם געלאנגט איזט, אומגעהויען ווערדען (ווען מאן פֿאס האלץ מעהר נוטצען ציהען אלס פֿאן דער פֿרוכֿט) · וויא פֿיעל מוס אין עהלבוים ברינגען, דאמיט עס פֿערבאטען [9] זיִיא איהן אבצוהויען? איין פֿירטעל קב · ר"ש כ"ג זאגט: אללעס נאך פֿערהעלטנים דעס אליפֿענבוימעס [10] ·

כשהר · כשביעלו : (ח) מיס שסחטו ויצא ממנו משקה : הכתים · כשהתחילו שכפיהם נרתיס מתוך, וקרוי כתשה : (ט) רביעית · שמשקה זיתים יכול להכיל רביעית הלוג שמן : פוצע · להמתיק מרירתן : ואוכל · ואינו לך שעדיין לא חזו לפיכך ואין מכין אלא כדבר שדרכו לאוכל : שלים · שהגדילו שלים ממה שעתידה להתגדל, ר"ע שמוציא שלים ממה שרחוי להכיה מקום כשהתבשלו יפה ; כותש כשדה · וה"ה דיכול לכתוש בכית : ושהר · דדוקא תלכים ועכבים וזיתים רגילים לאכול קודם ביאולן, לפיכך התירו לאכול מהן בשביעית כשדה קודם שהגיעו לעונות המעשרות : (י) קוצצים · משום דלאכלה ולא להפקיד ; מזיונית · תלת הערצים כימי ליסן : מיתקילו · שיתחילו להכניד ולתלות כעין שלשלת : שיגרעו · שיעשו גרעינים, פ"ק כשיגדלו הענבים וכשעו כפול הלבן נקרא גרוע : יבלו · שיגדל עליהם הבן ; מותר לקוצצו · שכבר הסרי רחויה לאכילה ומשום קוצץ אילנות טובות ליכא, דמיירי שדמיו יקרים לענים יותר מלאילן : יקוצנו · משום קוצץ אילנות טובות ולא משביעית קלי ; רובע · משום דמשוב יותר משאר אילנות דכדקל מותר לקוצצו עד דטעין קבה :

[1] דאס כעהערע הירליכֿער זיִיא זין דען קאממענטארען, וואמיט קול הרמז בעזאכדערם נו פערגליכֿען · [2] מען רעכענעט חוץ זיין סאה רייפֿער אליפֿען דריִיא לוג עהל · [3] כאך רמ"בם זיין דריטטעל לוג, דאס וואר וועניגער אלס פאהרער · [4] פיינגן, וויִיכֿעפערען אוכל דעם זיבענטען יאהרעם נו פערדערבען · [5] פאן שלשלת, קעטטע, הערעלייטעט · פיעלליכֿט ריכטיגער: וועו זיך דיא שאטען נו וויִיכֿ כען כעניכען · [6] זיהע ברכות דף כ"ג · [7] כאך תכדערן: וועו זיך פרוכט נייגען · [8] כאך דכריס כ' י"ט · [9] יא כאכדעם דאס האלץ מעהר וואהרע חיזט, אלס דער פרוכטערטרעג ·

דַרְכֵּי שָׁלוֹם: (ד) הַמַּדֵּל בַּזֵּתִים בֵּשׁ״א יִגּוֹם, וּבֵהִ״א יְשָׁרֵשׁ, וּמוֹדִים בַּמַּחֲלִיק עַד שֶׁיִּגּוֹם. אֵי זֶה הוּא הַמַּדֵּל? אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם. הַמַּחֲלִיק? שְׁלֹשָׁה זֶה בְּצַד זֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ אַף הַמַּחֲלִיק יְשָׁרֵשׁ: (ה) הַמַּבְקִיעַ בְּזַיִת, לֹא יְחַפֵּהוּ בְּעָפָר, אֲבָל מְכַסֶּה הוּא בָּאֲבָנִים אוֹ בְקַשׁ. הַקּוֹצֵץ קוֹרוֹת שִׁקְמָה, לֹא יְחַפֵּהוּ בְּעָפָר, אֲבָל מְכַסֶּה הוּא בָּאֲבָנִים אוֹ בְקַשׁ. אֵין קוֹצְצִין בְּתוּלַת שִׁקְמָה בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר כְּדַרְכָּה אָסוּר, אֶלָּא אוֹ מַגְבִּיהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ גּוֹמֵם מֵעַל הָאָרֶץ: (ו) הַמְזַנֵּב בַּגְּפָנִים, וְהַקּוֹצֵץ קָנִים, ר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, יַרְחִיק טֶפַח. ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, קוֹצֵץ כְּדַרְכּוֹ בְּקַרְדּוֹם אוֹ בְמַגָּל וּבִמְגֵירָה וּבְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. אֵילָן שֶׁנִּפְשַׁח, קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בַּשְּׁבִיעִית, לֹא שֶׁיַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף: (ז) מֵאֵימָתַי אוֹכְלִין פֵּירוֹת הָאִילָן בַּשְּׁבִיעִית? הַפַּגִּים, מִשֶּׁיַּזְרִיחוּ אוֹכֵל בָּהֶם פִּתּוֹ בַּשָּׂדֶה. בִּיחֲלוּ, כּוֹנֵס לְתוֹךְ

יעדערצייט, דעס פרידענס האלבער בעגריסען[1]). (ד) ווען יעמאנד אין איינער עהלבוים פפלאנצונג ליכטע (איינצעלנע ביימע אויסהויען[2]) ווילל, זא דארף ער, נאך ב״ש, ביס אן דיא וואורצעל אבשניידען; ב״ה זאגט, ער דארף אויך מיט דער וואורצעל אויסרייסען; געשטעהט אבער צו, דאס ווער בלאס (זיין פעלד) עבענען ווילל, נור אבשניידען דירפע: — וואס פערשטעהט מאן היער אונטער איינעם דער ליכטעט? ווען ער איינען אדער צווייא ביימע (ווענשאפפט); דער עבענעט איזט, ווען ער דרייא ביימע נעבענאיינאנדער (וועגשאפפט). וואבייא גילט דיס אללעס? אים אייגענען פעלדע אבער אים פרעמדען קאן אויך דער עבנענדע אויסרייסען. (ה) ווען מאן אם עהלבוים האלץ פעללט, דארף מאן דיא בעהויענע שטעללע ניכט מיט ערדע בעדעקקען, אבער וואהל מיט שטיינען אדער מיט שטראה. אויך ווער זיקאמארען-עסטע אבהויעט, דארף דיא בעהויענע שטעללע ניכט מיט ערדע אבער וואהל מיט שטיינען אדער שטראה בעדעקקען. — מאן דארף קיינע יונגפער-זיקאמארע (נאך ניע בעשניטטענע) אים זיבענטען יאהרע בעהויען, ווייל דאס איהרע בעארבייטונג איזט. ר׳ יהודה זאגט, נאך געוועהנליכער ווייזע איזט עס אונערלויבט, אבער מאן דארף צעהן האנדברייטען האך אדער דיכט אן דער ערדע אבשניידען. (ו) ווען מאן וויינשטעקקע אבשטוטצען אדער ראהר אבשניידען ווילל (דאמיט זיא דיקקער וואכסען), זא זאלל מאן, נאך ר׳ יוסי הגלילי, איינע האנדברייט (פאס שטאק אונד פאן דער ערדע) פערן בלייבען. ר״ע זאגט: מאן קאן, וויא עס איבליך איזט, שניידען; אויך מיט דער אקסט מיט דער זיכעל אדער מיט דער זעגע, אונד וואמיט מאן וואללע. איינען פאס ווינדע אויפגעשפאלטענען בוים דארף מאן אים זיבענטען יאהרע ניכט זא בינדען, דאס ער צוזאממענוואכסע, אבער וואהל דאס ער ניכט ווייטער אויפרייסע. (ז) פאן וואן אן דארף מאן בוימפריכטע אים זיבענטען יאהרע עסען[3]? רייפענדע פייגען, זאבאלד זיא אנפאנגען צו שיינען דונקעלראטה ווערדען) דארף מאן צום

לומר לו יישר כחך: ושואלין. אפי׳ ביום חגם. וי״מ לישראל אע״פ שאין מחזיקין ידיו: (ד) המדל. כורות לעצים דאי בשביל שיתעבו קשה מ״ש מפיסול וזירוד דלא שרי לעיל פ״ב מ״ג אלא עד ר״ה: שיגום. ולא ישרש דכרא׳ כעובד אדמה: מחליק. עושה שדהו חלק (ה) המבקיע. ליקח עצים: יחפהו. הביקוע: בעפר. שהעפר נעש׳ טיט ומשביח האילן: מכסה. דהוה כמושב שומר שלא ייבש: בתולת: שלא נקצצה מעולם: עבודה. שמשבחת בכך: כדרכה. שהיא מגדלת ומתעבה בכך: מגביה. ולת״ק איכא למימר דמג׳ ולמעלה אסור. וי״מ דר״י בא לפרש ולא לחלוק: (ו) המזנב. כדי שיתעבה הגזע וכן הקוצץ קנים: טפח. מן הקרקע נפשח. נסדק: שיעלה שיתחבר סדקיו: (ז) אוכלין. דלאכל׳ כתיב ולא להפסיד, ואם אוכלן קודם בישולן הייכו הפסד: הפגים. פגי תאנים: יזריחו. יאדימו הוא התחלת בישולן: בשדה. אבל להכניס לביתו לא:

---

[1]) דיזע משנה פינדעט איהרע ערקלערונג אים תלמוד בבלי, גיטין דף ס״ב. [2]) נאך רמ״בם, אום ברעננהאלן צו געוויננען; נאך ברטנ׳ אום דען איבריגען מעהר רוים צו פערשאפפען; וואם תי״ט ניכט געלטען לאסען ווילל. פערגל׳ קול הרמז. [3]) אונרייף, עהע מאן זיא עסען קאן, דירפען זיא ניכט אבגעבראכען ווערדען; אבער נאך דער רייפע דירפען זיא צו אללערלייא גענום פערוועגדעט ווערדען.

שֶׁעוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַרְדּוּמוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת׃ (ה) מֵאֵימָתַי מֻתָּר אָדָם לְקַח לוּף בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית? ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מִיָּד, וַחֲכָ״א מִשֶּׁיִּרְבֶּה הֶחָדָשׁ׃ (ו) אֵלּוּ כֵלִים שֶׁאֵין הָאוּמָּן רַשַּׁאי לַמְכָּרָם בַּשְּׁבִיעִית, מַחֲרִישָׁה וְכָל כֵּלֶיהָ, הָעוֹל וְהַמּוֹרָה וְהַדָּקָר • אֲבָל מוֹכֵר הוּא מַגָּל יָד וּמַגָּל קָצִיר וַעֲגָלָה וְכָל כֵּלֶיהָ • וְזֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁמְּלַאכְתּוֹ מְיוּחֶדֶת לַעֲבֵירָה אָסוּר, לְאָסוּר וּלְהֶתֵּר מֻתָּר׃ (ז) הַיּוֹצֵר מוֹכֵר חָמֵשׁ כַּדֵּי יַיִן, שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ לְהָבִיא מִן הַהֶפְקֵר, וְאִם הֵבִיא יוֹתֵר מִכָּאן, מֻתָּר, וּמוֹכֵר לְעַכּוּ״ם בָּאָרֶץ, וְלִישְׂרָאֵל בְּחוּצָה לָאָרֶץ׃ (ח) בֵּשַׂ״א, לֹא יִמְכּוֹר לוֹ פָּרָה חוֹרֶשֶׁת בַּשְּׁבִיעִית וְלֹא חֲתִירִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְשָׁחֲטָהּ • מוֹכֵר לוֹ פֵּירוֹת אֲפִילּוּ בְּשָׁעַת הַזֶּרַע, וּמַשְׁאִיל לוֹ סָאָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גוֹרֶן, וּפוֹרֵט לוֹ מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוֹעֲלִים, וְכָלָן בְּפֵרוּשׁ אֲסוּרִין׃ (ט) מַשְׁאֶלֶת

אויסשטעלן דירפֿע • (ה) פֿאַן ווען אַן דאַרף מען איינגעפֿינען שלאגען געוועזענע ארום אים יאהרע נאך שביעית קויפֿען? ר׳ יהודה זאגט: זאגלייך, דיא געלעהרטען זאגען, ווען דאס חיריגע ערשט אין מענגע דא איזט[2] • (ו) פֿאלגענדעס זינד דיא גערעטהע, וועלכע דער האנדווערקער אים זיבענטען יאהרע (דאפֿערן ער איינען מיסברויך דערזעלבען צור דיסיפֿרינגען פֿעלדארבייט בעפֿירכטעט) ניכט פֿערקויפֿען דארף[3]: איינען פֿפֿלוג מיט דעם צובעהער, איין יאך, איינע שווינגע, אונד אין שטעכמעסער וואהל אבער דארף ער איינע האנדזיכעל אונד איינע שניטטער=זיכעל (וענזע), איינען וואגען אונד צובעהער • דאס איזט דיא רעגעל: אללעס וואס איינצור איבערטרעטונג דער געזעטצע זאגלייך געברויכט וועירדען קאן, איזט פֿערבאטען; וואס אבער צו אונערלויבטעם אונד צו ערלויבטעם אנוועגדבאר איזט, בלייבט ערלויבט • (ז) דער טעפּפֿער דארף פֿינף עהלקריגע אונד פֿונפֿצעהן וויינקריגע פֿערקויפֿען, דען זא פֿיעל פֿפֿלעגט מאן פֿאן דען פֿרייא געגעבענען פֿריכטען דעם זיבענטען יאהרעם אינצוברינגען • אונד ווען איינער מעהר אלס דיס אינברינגט, זא דארף מאן איהם מעהר קריגע פֿערקויפֿען • אויך קאן ער נאך בעלייבען אן איינען היידען אים לאנדע אונד אן איינען ישראל אויסער לאנדעם פֿערקויפֿען[3] • — ב״ש זאגט, מאן זאללע אים זיבענטען יאהרע קיינע אקקערנדע קוה (אן איינען פֿערדעכטיגען) פֿערקויפֿען; ב״ה ערלויבט עס, ווייל ער זיא וואהל צו שלאכטען בעאבזיכטיגען קענגע • מאן דארף איהם פֿריכטע זעלבסט צור זאאטצייט פֿערקויפֿען; מאן דארף איהם זיין סאה (אונד יעדעם מאאס) לייהען, זעלבסט וועז מאן ווייס, דאס ער איינע טענגע האט; מאן דארף איהם גראסעם געלד געגען מינצע וועכסעלן, זעלבסט וועז מאן ווייס, דאס ער ארבייטער העלט • אללעס דיס אבער איזט פֿערבאטען, וועז אויסדריקליך (צו איינעם וויידערגעזעטצליכען צוועקקע פֿערלאנגט ווירד) •

קפרי׳: הקיזוכים • שמרש בקין לו המיוחדים לקין שהן יכשים מחוד: עידית • הגדילים כשדה שמיכה: מלרופות • מרס: עץ • ולא של כרזל: בקרדומות • דכהכי הוי שכוי: גלעות • לשון גלא כדי השדה שאין דרך לזרוע שם, ת״כ הגדלים כין הסלעים דשם לא מקוי כעובד הארץ: (ה) מיד • ואע״ג דכשאר ירקות מודה רכי יהודה דאסור עד שיעשה כיוצא כו, כלוף התיר, דאין דרך לעקור אלא ע״י שכוי, ולא חיישינן דעקרן ע״י שכוי כשביעית וטמכן למ״ש, אכל כשביעית עצמו חיישינן שמא עקרן למכור מיד, ואומר מהטמון הכאתי: השדה • מן הפסח ואילך: (ו) רשאי • לחשוד אכל לשאינו חשוד מותר למוכרן שקונה להכניע: מזרה • שזורין התבואה כגורן: דקר • לאפור הקרקע: מוכר • שמא הוא רוצה להכניס מין הספקר דכר מועט ולא למוכר: (ז) היוצר • לומן כלי חרס מוכר לאילו לחשוד: וט״ו • ולא חיישינן כולם לשמן הוא צריך או ליין, שכבריס הס, ואין משימי״ין לחוך של שמן, וכן חיפכה: מותר • למכור לו לפי מה שהפיק: לעכ״ום • לאפי׳ יותר מכשיעור, ולא חיישינן שמא יחזור העכ״ום וימכרם לישראל: כת״ל • ולא חיישינן שמא יוליכם לא״י, או שמא יכנים לתוכן של שביעית שהניח מא״י: (ח) לשחטה • וכבל דהוה תליגן, וכש״ם דאין דרך לשחוט פרה חורשת: כשעת • ולא חיישינן לזריעה הוא צריך: גורן • ולא חיישינן שמא מודד למוכר: פועלים • דתמריכן שמא משהר נרכיו הוא פורט: כפירוש • שלדכר לאסור רובה

---

[2]) דיא פאלן כסאס זין, ווען איס ירושלמי ערקלערט ווירד; תרוס כליבעט שאן איס כאוועמבער, חוכד איזט בערייטס פריהער זו האבען, דען עם מוס פאר דעס פריהלינג חויפֿנשטאכען ווערדען; דאהער איזט אבער ערקלערונג כאטהוועדיג. [3]) חוס, כאך ויקרא י״ם י״ד, קיינען אכלאם זוס איבערטרעטען דער גיזעטצע זו גיבען • [3]) דיא כשוירגים פאר מיסברויך כלייבט היער חוכבעאכטעט; עבמ זא זין דער פאלגענדען מסכה •

שביעית פרק ה

פ ר ק ה

בְּנוֹת שׁוּחַ, שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שְׁנֵיָה, שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הַפַּרְסָאוֹת, שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת לְשָׁתֵּי שָׁנִים · אָמְרוּ לוֹ, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּנוֹת שׁוּחַ : (ב) הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף בַּשְּׁבִיעִית, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, לֹא יִפָּחוֹת מִפְּאתַיִם עַד גּוּבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא יִפָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה קַבִּים עַד גּוּבַהּ טֶפַח וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו, וְטוֹמְנוֹ בְּמָקוֹם דְּרִיסַת אָדָם : (ג) לוּף שֶׁעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם לָקְטוּ הָעֲנִיִּים אֶת עָלָיו, לָקְטוּ, וְאִם לָאו, יַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן עִם הָעֲנִיִּים · ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אִם לָקְטוּ הָעֲנִיִּים אֶת עָלָיו, לָקְטוּ, וְאִם לָאו, אֵין לָעֲנִיִּים עָלָיו חֶשְׁבּוֹן : (ד) לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנָס לַשְּׁבִיעִית, וְכֵן בְּצָלִים הַקִּיצוֹנִים, וְכֵן פּוּאָה שֶׁל עִדִּית, בֵּית שַׁמַּאי עוֹקְרִין אוֹתָן בְּמַאֲרוּפוֹת שֶׁל עֵץ, וּבֵית הִלֵּל בְּקַרְדּוֹמוֹת שֶׁל מַהֶכֶת, וּמוֹדִים בְּפוּאָה שֶׁל צָלָעוֹת

דאס זיבענטע יאהר דער ווייסען פֿייגע קאן אינס צווייטע (רעד יאהרוואכֿע) פֿאללען, ווייל זיא אויף דרייא יאהרע [1] פֿרוכֿט טראגען · ר' יהודה זאגט : דיא פערזעא [2] האבען איהר זיבענטעס יאהר אויך וואהל אים פֿאלגענדען, ווייל זיא אויף צווייא יאהרע פֿרוכֿטע טראגען · מאן וואנדטע איהם איין : עס זייא נור פאן ווייסען פֿייגען זא געלעהרט ווארדען [3] : (כ) ווען יעמאנד ארום אין דיא ערדע איינשלאגען ווילל, זא זאגט ר"מ, מאן דירפֿע ניכֿט וועניגער אלס צווייא סאה נעהמען, אויך מיססען זיא מינדעסטענס דרייא האנדבריטען אויף איינאנדער ליגען, אונד איינע האנדבריט ערדע דאריבער זיין · דיא גע־ לעהרטען זאגען : מינדעסטענס פֿיער קב, איינע האנדבריט האך, אונד איינע האנדבריט ערדע דאריבער · אויסערדעם מוס מאן עס אינשלאגען אן ארטען, ווא דיא לייטע דארוף טרעטען [4] · (ג) ווען ארום געשטאנדען האט בים דאס זיבענ־ טע יאהר פֿערשטריכֿען איזט, זא זאגט ר"א : דאפֿערן דיא ארמען דעססען בלעטטער נעזאממעלט האבען, איזט עס גוט ווא ניכֿט, מוס מאן זיך מיט דען ארמען בערעכֿנען · ר' יהושע זאגט : וועז דיא ארמען דיא בלעטטער נעזאממעלט האבען, איזט עס גוט, ווא ניכֿט, זא האבען דיא ארמען קיין רעכֿט אויף פֿערערכֿנונג · (ד) רייפֿעס ארום פֿאם זעכסטען יאהרע דאס בים אינס זיבענטע שטעהען געבליבען, זא אויך דיא זאממער = צווי־ בעלן, אונד קראפ פֿאם פֿעטטען באדען, דירפֿען נאך ב"ש נור מיט העלצערנען שפאטען אויסגעשטאכֿען ווערדען, ב"ה זאגען : אויך מיט מעטאללענען האקקען ; ענע נעשטעהען אבער צו, דאס מאן עקקיגען קראפ [5] מיט מעטאללענען האקקען

פרק ה שוח · תלכיס לכניס לף שמוליחין פירות גמורים בכל שכה, מכל מקום בכולן מצעת חכטה עד גמר פרי כ' שכיס, ותולין שחכטו בשביעית חין בגמרין עד שכי' שלאחר ז' : שכיס · של שמיטה שהיח ג' לחכטה דכתר חכטה חוליכין : פרסאות · הטוחים מכ' שכיס לכ' שכיס ; לח חמרו · דס"ל עיקר גדילתן כז' ורחוין לחכילה כז' חלח שמחכיס למולחי ז' וכוכ"ג כהן קדושת ז' כז' וכמולחי ז' · ורי"ם עיקר גדילתן כמולחי ז' ורחוין רחוין כחכילה כז', וליכח למגזר, הלכך שביעית שלהן כמולחי ז' לכד : (ב) הלוף · רגילים היו לטמכן בארץ : לח · משום דמקזי כזורע : גוכה ג"ט · ולח יהי' מפוזרים ; ע"ג · ע"ב הכרי ; ד"ל · שלח יגמאו : (ג) שעברה · וככסה עליו שמיטית, ועלי הלוף יש להן ביעור, ושיקרן חין להן ביעור ; ומס לחו · ונכנסו לפ' ומחת גדולי שביעית ושמיטית מעורכים ; משכון · דסכר ר"ח עכיים חוכלים חחר שביעור ולח עשירים ורי"ם לחד עכיים ולחד עשירים לוקטים, ופ"ת המי לוף שמוע ירק מחוליכן כתר לקיטה ומס לקטו כמ' חין עליו תורת ז', ועוד מה כל לוף לחור לף לעכיים משום שפיחי ז'? י"ל דמיירי בלוף שגדל בשביעי כז' והעלין גדלו כז' דלית להו דין שפיחים ועקרוהו קוף ז' במחרופיות כדיכו, והכיח במקומו וחזר וכשרם בשמיטית והוסיף עליו לפיכך צריך לעשות משכון : (ד) ערב · שכשלם ע"ם ולח הוסיף נמחים כז' שמס הוסיף לחסור לעקרו, משום הפסד פירות, דבשעוקר בשכוי לח ימלט שיפסיד מקלח

---

[1] זיא זעטצען קנאפפען אן, וועלכע ערשט נאך צוויי יאהרען נור פרוכט רייפען · [2] חיין ענגליטיעטער נויס, דער שטעטס בעבען דען רייפען וועדער כייע פריכטע הערפֿארטרייבט · Persea בייח פליניום XV. 13 . [3] חין דער תוספתא הייסט עס, מאן האבע חיהס בעווזשען, דאס זייע ליינעבען בייטע חין טיבערית כיכו צוויי יאהרע פריכטע טרוגען · [4] דאמיט זיח כיכו וואכסען · [5] זח רמ"בס ריכטיג, דיח ערשטע חרט חיוט rubia tinctorum, דיח חכדערע וואהרשיינליך rubia acaliculata, מיט וועלכער מען זיכ שטעטס בעטעבעלט וועלכע זעהר שווער חויסצורייסען חיוט ·

וְזוֹרִין דְּרוֹכִין וּמְעַמְּרִין, אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין. בְּלָל אָמַר ר' עֲקִיבָא, כָּל שֶׁבַּיּוֹצֵא בוֹ מֻתָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסוּרְיָא: (ג) בְּצָלִים שֶׁיָּרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְצִמְּחוּ, אִם הָיוּ הָעֶלִין שֶׁלָּהֶן שְׁחוֹרִין אֲסוּרִין. הוֹרִיקוּ, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, ר' חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אִם יְכוֹלִין לְהִתָּלֵשׁ בְּעֶלִין שֶׁלָּהֶן אֲסוּרִין, וְכֻנֶּגֶד כֵּן מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֻתָּרִין: (ד) מֵאֵימָתַי מֻתָּר אָדָם לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית? מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה בַּיּוֹצֵא בוֹ. עֲשָׂה הַבַּכִּיר, הֻתַּר הָאֲפִיל. רַבִּי הִתִּיר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד: (ה) אֵין מוֹצִיאִין שֶׁמֶן שִׂרְפָּה וּפֵירוֹת שְׁבִיעִית מֵהָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, שָׁמַעְתִּי בְּפֵירוּשׁ, שֶׁמּוֹצִיאִין לְסוּרְיָא וְאֵין מוֹצִיאִין לְחוּצָה לָאָרֶץ: (ו) אֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מֵחוּצָה לָאָרֶץ,

טען מיט ארבייטען, אבער ניכט אן דען נאך האפטענדען, אלזא מאן דארף דרעשען, וואר֯פלען, קעלטערן, גארבען בינדען, אבער ניכט שניידען, וויינלעזע האלטען, אלי֯פען שיטטעלן. איינע רעגעל לעהרטע ר"ע: אללעס וואס אין גלייכ֯ער וויזע (אורשפרינגליך[1]) אים לאנדע ישראל זעלבסט ערלויבט ווערע, דארף מאן אין זיריען אונבעדינגט טהון. (ג) פֿאן שטעהען געבליבענען צוויבעלן, אוף וועלכ֯ע רעגען (אים ויבענטען יאהרע) געפֿאללען, אונד דיא דאנאך געוואכסען זינד, דירפֿען, זוען דיא בלעטטער שוואר֯ץ[2] געוואר֯דען זינד, דיזע ניכט גענאסס֯ען וואר֯דען, זינד זיא אבער גלעב֯ט זא דארף מאן זיא געניעסען. ר' חנינא זאהן אנטיגנוס זאגט: זוען מאן זיא אן דען בלעטטערן אויסציהען קאן, (דיזע אלזא זעהר פֿעסט זיטצען), זא זינד זיא אונערלויבט[3]. דאגעגען זינד זיא (וען) זיא פֿאם זעכסטען יאהרע העררי֯הרען דאן אויסגעשאפֿען אונד אים ויבענטען אוף אינגענ צייט ווידער אינגעזעצט וואר֯דען אונד דאן ווידער אויסגעשטאפֿען, אונד אום פֿאלגענדען יאהרע אינגעזעצט וואר֯דען) אים יאהרע נאך דעם ויבענטען ערלויבט[4]. (ד) פֿאן וואן אן דארף מאן קאהלקרייטער אים יאהרע נאך דעם ויבענטען קויפֿען? זאבאלד עבען זא גראסע נייע געוואכסען זיין קענען. זאבאלד דיא פֿרוהצייטיגען נע֯וואכסען זינד, איזט עם ערלויבט שפֿעטצייטיגע צו קויפֿען. רבי (ר' יהודה הקדוש) האט ערלויבט זאגלייך (מיט דעם בעגינע דעם יאהרעם) קאהלקרייטער צו קויפֿען[5]. (ה) עהל פֿאן (פֿערשוני֯דענער תרומה) דאס פֿערברענט וועדען מוס, אונד פֿרי֯כטע דעם זיבענטען יאהרעם (דיא פֿערטילגט וער֯דען מיסס֯ען) דארף מאן ניכט אוים דעם לאנדע נאך אויסער֯האלב אויספֿיהרען. ר' שמעון זאגט: איך האבע אויסדריקליך געהערט; מאן דירפֿע נאך זיריען, אבער ניכט נאך דעם אי֯ענטליכ֯ען אויסלאנדע אויספֿיהרען. (ו) מאן דארף קיינע תרומה

המעודים, דלמ"ד כמ"י לאמור: מכל. דוקא כשמור, מכל כספקר מפילו כמ"י מותר, ומעמ"ש דגזרו כסוריה כמחובר, שלא יסיו מניסים מ"י ודרי' כסוריה, וכתלוש התירו שימצאו העניים שכח"י קנת ריוח כסוריה שסיה קרובה לח"י, ולח יכטרכו לנתת לח"ל: כל. כח"י מדחורייתה כגון תלוש שלח שבוי עושין כסוריה, מ"ב כל שכיוצה בו מותר כמ"י כמופקר עושין כסוריה מפי כשמור, מכל כמחובר מאור מדרבנן כתרך: (ג) בצלים. של שמית שנכנסו לז'; שמורין. כידוע שגדלו וסוסיפו כשביעית ומכטלין העיקר מע"פ שסטיקר מריבס: קמורין. משום גדולי שביעית ויתלוש בקדושת ז', מ"ב לאורות כתכילה לגמרי כדין ספיחים: סריקו. מז הולכין וכמשים: כעלין. דרך סצלים, כשגמרו נומיס לתלוש וכשתומז כעליס יוכל לתלשן מזי גדלו כז': וכנגד כן. לאו כצלים של ז' שיצאו למ"ש לחירי דלח הקילו כ"כ חלח כצלים של שמית שנעקרו כשמית וכטען כז' וגדלו משט ועקרן, ומזר וכטען כמ"ש, וסוסיפו שתחילת גדולן ומופו כהיתר: (ד) כיוצא בו. כמ"ש דתליכן כי', מ"ב מפני שרבס כהיתר על האיסור דהו לח מיתזיכן שמן כצלקט כז' היא: האפיל. דתליכן שסבית מבכיר: ירק. שהי מביאים מא"ל מ"ב שבב' או ג' ימים עושין כיוצא בו: (ה) שרפה. שמן של תרומה שנטמא קדוי שמן שריפה, דלשרפה עומדת, ונריך

---

[1]) מדחורייתא, שהע עם מדרבנן פערבאטען ווארד. [2]) נייכטן דאם כיינן חוים דער זוחורצעל קלממענדען ווחוכסעם. [3]) ווייל זיא מן ווחכסטחוס מונענחממען האבען מיסס֯ען. [4]) ווייל זיא זיהר מיימטעם נעדייהען חים זעכסטען חוכד חבטען יחהרע ערלאנגט הא, כען. זיהע חיבריגעכם ירושלמי חוכד רס"ו. [5]) ווייל מען זו מיינער נייט פיעל קרייטער פֿען חויסערהלב לייבפיהרטע.

שביעית פרק ה ו

אִשָּׁה לַחֲבֵרְתָּהּ הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית, נָפָה וְכָבָרָה וְרַחַיִם וְתַנּוּר · אֲבָל לֹא תָּבוֹר וְלֹא תְמַחֵן עִמָּהּ · אִשָּׁה חָבֵר מַשְׁאֶלֶת לְאִשָּׁה עַם הָאָרֶץ נָפָה וְכָבָרָה, וּבוֹרֶרֶת וְטוֹחֶנֶת וּמְרַקֶּדֶת עִמָּהּ, אֲבָל מְשַׁתַּטֶּלֶת אֶת הַמַּיִם לֹא תִגַּע אֶצְלָהּ, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵירָה, וְכֵן לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי דַרְכֵי שָׁלוֹם · וּמַחֲזִיקִין יְדֵי עכ״ום בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל לֹא יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן מִפְּנֵי דַרְכֵי שָׁלוֹם :

(ט) איינע פֿרויא דארף איינער אנדערן, דיא וועגען שביעית פֿערדעכטיג איזט, איין מעהלזיב אונד איין קארנזיב, איינע האנדמיהלע אונד איינען אָפֿן לייהען; אבער ניכט איהר לעזען אדער מאהלען העלפֿען · דיא פֿרויא איינעם חבר דארף דער פֿרויא איינעם אונקונדיגען איין מעהלזיב אונד איין קארנזיב לייהען, אויך איהר לעזען אונד מאהלען אונד זיבען העלפֿען · אבער זאבאלד זיא וואספֿער אויף דאם מעהל גענאספֿען[1], דארף זיא ניכט וויייטער מיט אנריהרען, דען מאן דארף דיא איבערטרעטער אין קיינער ארט אונטערשטיצען · איבריגענס האט מאן אלעס דים (לעטצטערע) נור ערלויבט, וואו עס דעם פֿרידענס וועגען נעהטיג איזט, וא וויא מאן[2] דען היידען אים זיבענטען יאהרע צור ארבייט גליקווינשען דארף אבער ניכט דעם ישראל, אונד יענען יעדערצייט גריסען דארף, אום דעם פֿרידענס ווילען ·

פ ר ק ו

שָׁלֹשׁ אַרְצוֹת לַשְּׁבִיעִית, כָּל שֶׁהֶחֱזִיקוּ עוֹלֵי בָבֶל מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד כְּזִיב לֹא נֶאֱכָל וְלֹא נֶעֱבָד · וְכָל שֶׁהֶחֱזִיקוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם מִכְּזִיב וְעַד הַנָּהָר וְעַד אַמָּנָה נֶאֱכָל אֲבָל לֹא נֶעֱבָד · מִן הַנָּהָר וּמֵאַמָּנָה וְלִפְנִים נֶאֱכָל וְנֶעֱבָד : (ב) עוֹשִׂין בַּתֶּלוּשׁ בְּסוּרְיָא, אֲבָל לֹא בַּמְּחֻבָּר · דָּשִׁים

דרייערליא לענדער זינד צו אונטערשיידען אין בעטרעף דעם שביעית־געזעצעס · אין דעם שטריך דען דיא אויס בבל געקאממענען בים כזיב הין פֿאם לאנדע ישראל אין בעזיטץ נאהמען, דארף וועדער דיא פֿרוכט דעם זיבענטען יאהרעס, (זא וויייט זיא געזעצליך פֿערבאטען איזט) געגאספֿען נאך דאם לאנד בעשטעללט וועדען; אין דעם טהייל דען דיא אויס עגיפטען געקאממענען עהמאלס אויך איננע האטטען, פֿאן כזיב (דירליך) בים אן דען פֿלוס אונד (נערדליך) בים אנם געבירגע אמנה[3], דארף דיא פֿרוכט געגאספֿען, דאם לאנד אבער ניכט בעשטעללט וועדען, פֿאן אמנה וויייטער לאנד־אינוועדטס אבער דארף מאן דיא פֿרוכטע גענישען אונד דאם פֿעלד בעשטעללען · (כ) אין זידיען[4] דארף מאן בעריישט אבגעפֿליקטען (איבערהויפט ניכט מעהר שטעהענדען) פֿריכ־

חוסס : (ט) המזודם · לאכול פירות שביעית אחר סביעור כלפ כיעור ; כפס · שאני אומר לקפור מעות היס לוקחת ; כבכרס · לכבוד בול, כפס עשויס לקמח, וכבכרס לתבואס, ולפ תני תבור ורקויס גבי ע״ס דשמעינן לס מכללפ דטוחנות עמס, ק״ל דמין דרך למשקול תבור לע״ס דמטמאו וטעין שבירס, ומשום דלפ תני תבור לפ תני נמי רחויס, אבל המזודם על סז׳ חיכס המזודם לטומאת הגוף ; רמיי׳ · לטחון סממכין : תבור · לייבש תוכן של פשתן ; וטוחנת ולפ אמרו סכי כתשת ע״ס, דרוב ע״ס מעשרים הס ; מיס · דכלים של ע״ס טמחים הס, ומשתטיל המיס התגלגל ומשתתגלגל הוטבלס לחלה וחסור לגרוס טומאה לחלה ; לפ תמרו · למשקולן ולקויען כלפ שעת עבירס : המלוס · דלמ״ג דאיכא למאלי דלמתירס קבעי, מ״מ לאו תלויות גמורות בנהו, אי לאו מפני דרכי השלום : ושואלין · לעכ״ום ·

פרק ו שלש ארצות · תלוקים לענין שביעית ; לפ נאכל · אחר שביעית כלפ כיעור ; ולפ נעבד · בשביעית ק״ל לפ נאכל אם נעבדה בשביעית ; מכזיב · עכו וכזיב ואמנה שנאמרו על ק״י הס מערבי של ק״י הס, וקנה גבול מערבית דרומית הוא נאכל מצרים, וקנה גבול מערבית צפונית הוא אמנה והוא הר הסר הנאמר בגבול ק״י, ולפ הר הסר שמס את אהרן ושם כבשו עולי מצרים : ולפנים · ארס נסרים וארס נוכפ שבשם דוד קודם שבשם ק״י כולפ ובקנת דיכים עשאום כת״י : בתלום · אפי׳ אבל ק״ל : (ב) סורים · ארס נסריס וארס נוכפ שבשם דוד קודם שבשם ק״י כולפ ובקנת דיכים עשאום כת״י : בתלום · אפי׳ אבל

[1] דער גרוסּ לינס הינר מין דען נשטעטנען איבער טומאה וטהרה, ווערידער דיא קלימעטטרע נאכפולשטן זינד · [2] ויהא אבען פ׳ ל׳ מ׳ ג׳ · [3] דער עלוס ליזט הינר דער זידליכע נרענקלינ׳ן בייא רינקלינ׳ן, זוכד דיא רעדע ליזט הינר פארלינליך פאן דעם נאכנען קיסטען, שטריך · ת״ט האט מיט רעכט דיא פעהלער דער פריהערען קלימעטטרע נשטאדעלט · מאן דארף נור לייכע קארטע פאן פאלעסטינע צור סאמ נשהמען · [4] דיא נענענד, וועלכע קענין דוד ערקלערט כאטטע ·

יֶשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית, אֵין לָהֶם
בִּיעוּר וְלֹא לִדְמֵיהֶן בִּיעוּר · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר,
דְּמֵיהֶן מִתְבָּעֲרִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה · אָמְרוּ לוֹ,
לָהֶן אֵין בִּיעוּר, קַל וָחוֹמֶר לִדְמֵיהֶן · (ג) קְלִיפֵי
רִימוֹן וְהַנֵּץ שֶׁלּוֹ, קְלִיפֵי אֱגוֹזִים וְהַגַּרְעִינִין, יֶשׁ
לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמֵיהֶן שְׁבִיעִית · הַצַּבָּע צוֹבֵעַ
לְעַצְמוֹ וְלֹא יִצְבַּע בִּשְׂכָר, שֶׁאֵין עוֹשִׂין סְחוֹרָה
בְּפֵירוֹת שְׁבִיעִית, וְלֹא בִבְכוֹרוֹת, וְלֹא בִתְרוּמוֹת
וְלֹא בִנְבֵלוֹת, וְלֹא בִטְרֵיפוֹת, וְלֹא בִשְׁקָצִים, וְלֹא
בִרְמָשִׂים · וְלֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ יְרָקוֹת שָׂדֶה וּמוֹכֵר
בַּשּׁוּק, אֲבָל הוּא לוֹקֵט, וּבְנוֹ מוֹכֵר עַל יָדוֹ · לָקַח
לְעַצְמוֹ וְהוֹתִיר, מֻתָּר לְמָכְרָן : (ד) לָקַח בְּכוֹר
לְמִשְׁתֵּה בְנוֹ, אוֹ לָרֶגֶל, וְלֹא צָרִיךְ לוֹ, מֻתָּר
לְמָכְרוֹ · צָדֵי חַיָּה עוֹפוֹת וְדָגִים שֶׁנִּזְדַּמְנוּ לָהֶם
מִינֵי טְמֵאִין, מֻתָּר לְמָכְרָן · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר,
אַף מִי שֶׁנִּתְמַנָּה לוֹ לְפִי דַרְכּוֹ, לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר,

גען דעם שביעית געזעטצע, זא וויא דאס דאפיר געלעזעטע
געלד, אבער וועדער דאס איינע נאך דאס אנדערע מוס זיי-
נער צייט פארטגעשאפפט ווערדען · ר״מ זאגט : דאס געלד
מיססע ביס צום נייאיאהרס פעסטע פארטגעשאפפט ווער-
דען · אבער מאן ערווידערטע איהם : דא דיא געוועכסע זעלבסט
ניכט פארטגעשאפט ווערדען מיססען, וויא פיעל וועניגער
דאס דאפיר געלעזעטע געלד [1]) · — (ג) דיא שאאלען פאן
גראנאט-עפפעלן, זא וויא רעססען בליטהע, דיא שאאלען
דער ניססע אונד דיא קערנע איבערהויפט, זינד, זא וויא אויך
דאס דאפיר געלעזעטע געלד דעם שביעית געזעטצע אונטער-
ווארפען · דער פערבער דארף פיר זיך דאמיט פערבען אבער
ניכט פיער לאהן; ווייל מאן מיט פריכטען דעם זיבענטען יאה-
רעס קיינען האנדעל טרייבען דארף, אויך ניכט מיט ערשט-
געבארנען (לעבענדען) טהיערען, מיט פריכטען דער העבע
מיט אאס, מיט טרפה ד׳ א׳ פלייש דאס וועגען אירגענד
איינעס פעהלערס ביים שלאכטען אדער איינער קראנקהייט א׳
ז׳ וו׳ אונערלויבט איזט) מיט דען (געזעטצליך פערבאטענען)
עקעלהאפטען טהיערען אונד געווירמען · — אויך דארף מאן
ניכט פעלדקרייטער זאממעלן אונד אויף דעם מארקטע פער-
קויפען, אבער וואהל דארף איינער דערגלייכען זאממעלן אונד
זיין זאהן שטאטט זיינער זיא פערקויפען · האט מאן זיא צו
זיינעס געברויכע געזאממעלט, אונד נאך דאפאן איבריג זא
דארף מאן זיא אויך זעלבסט פערקויפען [2]) — (ד) (זא אויך :)
ווען יעמאנד איין ערשטגעבארנעס (דאס פעהלער האט אונד
פאן ניכט פריסטערן געגעססען ווערדען דארף) צום האכצייטס-
מאהל זיינעס זאהנעס, אדער צום פעסטע געקויפט האט,
אונד בעדארף דעססען הערנאך ניכט, זא דארף ער עס פער-
קויפען · יעגער (אונד פישער) וועלכע ווילד, פעגעל אדער
פישע פאנגען דירפען, ווען איהנען אונריינע ארטען פארקאט-
מען זעלביגע פערקויפען · ר׳ יהודה זאגט : אויך וועם זאנסט

(ב) עקר · שורש : עקרבנין · עשב הגדל אצל הדקל ועולה ונכרך סביב הדקל · וי״מ עשב שעליו דומי׳ לעקרב : חלבצין · שורש כך החלב : רכפא · שורש ששולקי׳ ושותין מימיהן להמית התולעים שבבטן : אין · לפי שמתקיים בארץ ולא כלה : עד ר״ה · דמיהם צריך שיתבערו מן העולם קודם ר״ה של ח׳ : ק״ו · ורמ״ם מחמיר אני בדמיהן, דפרי עצמו מנכרי ולא אתי למעבד בהו סחור׳, אבל דמיהן לא מנכרי : (ג) והנך · פרח שעל הפטמא : וקליפי כו׳ · כל הני צובעים בהם : גרעינין · גרעיני זתים שמשברין אותן בסכין, ונמצא בהן גרעין קטן רך וטוב למאכל, ומוציאין מהן שמן, וגרעיני תמרים שראוין למאכל בהמה : שביעית · שיש להן דין ביעור · וי״מ שאין להם ביעור, וכן במ׳ ו׳ : לעצמו · דלכם כתיב, לכל צרכיכם : בבכורות · דלמא משהי להו גביה ואתו לידי תקלה, ודוקא בבכור חי גזרו, אבל שחוט מותר למוכרו ולא ימכרנו באטליז : בנבלות · ודוקא דברים העומדי׳ לאכילה והוא אסור מן התור׳ אסרו, אבל דברים הגדלים למלאכתן, כגון חמור גמל מותר לעשות סחור וסתם יינם אע״ג שהוא דרבנן אפ״ה אסור לעשות בו סחור׳ : לוקח · כלומר לוקט : בנו · לא מחזי כסחור׳ : על ידו · בשבילו, והמעות הם דמי שביעית : לקח · לקט לעצמו לאכול : למכרן · הוא עצמו : (ד) בכור · בעל מום : למכרו · ובלבד שלא ישתכר בו : רי״א · אע״פ שאינו צייד, ותק״ס צייד דוקא : אוסרין · למי שאינו צייד, חכמים היינו ת״ק, אלא צייד שמכוון לצוד טמאי׳, לת״ק דוקא שנזדמנו לו מותר, ולחכמי׳ אפי׳ במתכוון מותר, דהואיל ופורע מס המלך מאומנתו · וי״מ

[1]) צו דיזער משנה מוס מאן דיא קאממענטארע לעזען · [2]) דאך אונטערליגט דאס געלד דאפיר דען שביעית געזעטצען ·

שביעית פרק ו ז

לָאָרֶץ • אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן שָׁמַעְתִּי בְּפִירוּשׁ, שֶׁמְּבִיאִין מִסּוּרְיָא וְאֵין מְבִיאִין מֵחוּצָה לָאָרֶץ:

פֿאַם אויסלאנדע אינם לאנד איינפֿיהרען • ר׳ שמעון זאגט: איך האבע אויסדרריקליך געהערט: מאן דירפֿע זיא פֿאן זירייע איינפֿיהרען אבער ניכט פֿאם אייגענטליכען אויסלאנדע •

פ ר ק ז

כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשְּׁבִיעִית, כָּל שֶׁהוּא מַאֲכַל אָדָם, וּמַאֲכַל בְּהֵמָה, וּמִמִּין הַצּוֹבְעִים, וְאֵינוֹ מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ, יֶשׁ לוֹ שְׁבִיעִית, וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית, יֶשׁ לוֹ בִּיעוּר וּלְדָמָיו בִּיעוּר • וְאֵיזֶה זֶה? עֵלַּת הַלּוּף הַשּׁוֹטָה, וְעֵלַּת הַדַּרְדָּנָה, הָעוֹלְשִׁין, וְהַכִּרְישִׁין, וְהָרֶגִילָה, וְגֶן הֶחָלָב • וּמַאֲכַל בְּהֵמָה, הַחוֹחִים, וְהַדַּרְדָּרִים • וּמִמִּין הַצּוֹבְעִין, סְפִיחֵי אִסָּטִים, וְקוֹצָה • יֶשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וּלְדָמֵיהֶן שְׁבִיעִית, יֶשׁ לָהֶם בִּיעוּר וּלְדָמֵיהֶן בִּיעוּר:

(ב) וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ, כָּל שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם, וּמַאֲכַל בְּהֵמָה, וּמִמִּין הַצּוֹבְעִין וּמִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ, יֶשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית, אֵין לוֹ בִּיעוּר וְאֵין לְדָמָיו בִּיעוּר • וְאֵיזֶה זֶה? עִקַּר הַלּוּף הַשּׁוֹטָה, וְעִקַּר הַדַּרְדָּנָה, וְהָעִקָּרְבְּנִין, וְהַחַלְבְּצִין, וְהַכּוּרְיָא • וּמִמִּין הַצּוֹבְעִין, הַפּוּאָה, וְהָרַכְפָּא •

אלס ווילטיגע רעגעל אין בעטרעף דעם שביעית האם מאן פֿעסטגעשטעללט; אללעם וואם מענשענשפייזע, פיה= נאהרונג, ארער פֿערבעשטאף איזט, אונד וואם ניכט אין דער ערדע שטעהען בלייבט, איזט דעם שביעית= געזעטצע אונ= טערווארפֿען, עבען זא דאם דאפֿיר געלעזעטע גילט; עם מוס זיינער צייט וועגגעשאפֿט ווערדען, עבען זא דאם גילט • (ז' פ' ט' מ' ט') • וועלכע צום ביישפיעל? דאם בלאטט דער ווילדען לופֿפֿא [1]), דאם בלאטט דער מינצע [2]), ענדיוזיע, לויך, פֿאָרטולאק, אונד מילכבלומע [3]) • פֿערנער פֿיהנאהרונג: דאָרנען, אונד דיסטעלן • פֿערנער פֿערבעקרויט: דיא שפראם סען פֿאן איזאטיס אונד זאפלאָר [4]); אללע דיזע אונד דאם דאפֿיר גילעזעטע גילט זינד דעם שביעית= געזעטץ אונטער וואר פֿען, אונד ביידע מיססען זיינער צייט פֿארטגעשאפֿט ווער= דען • (כ) נאך איינע צוויייטע רעגעל חאט מאן פֿעסטגע= זעטצט: אללעם וואם ניכט מענשענשפייזע, פֿיהנאהרונג, ארער פֿערבעשטאף איזט, דער אין דער ערדע בלייבט, איזט זא ווייא אויך דאם דאפֿיר גילעזעטע גילט דעם שביעית געזעטצע אונטערווארפֿען, אבער וועדער עם זעלבסט נאך דאם דא= פיר גילעזעטע גילט ברויכט פֿארטגעשאפֿט צו ווערדען • וועל= כע צום ביישפיעל? דיא וואורצעל דער ווילדען לופֿפֿא, דיא דער מינצע, דיא הירשצונגע [5]), הצזען קאָהל [6]) אונד באקאריס [7]) פֿאן פערבעשטאף: קראם אונד רכפא [8]) • דיזע אונטערלי=

לשרוף הטמן בארץ, וכן פירות שביעית שריכין ביעור בארץ: (ו) מת"ל: דכהנים מחזירים לחריסה לכית טבורות, וחייזיק שיגלו הכהנים לק"ל ויטמאו:

פרק ז כלל גדול • ולא אמרו כלל כמו כפאה ומעשרות, דגדול עוכשים של שביעית, דשביעית חיתה כין כמאכל לאדם כין כמאכל כהמ', ומעשר כמאכל אדם חיתה וכמאכל כהמ' ליתה; לדמיו • אם מכרן יש כדמיהן קדושת ז': ביעור. כשכלם לחיים מן השדה: לוף • דה"ח דהוחיל דחין מטמחין טומחת אוכלים לה ליקול עליו קדושת ז' קמ"ל: עולשין. עולטי שדה דכשאר שכי' דשכיחי עולטי גכוה לה חשיכי עולטי שדה: כרשין • כרישי שדה: החלב • פרחים לבניס ח"כ כשחוחכים יולח ממכו חלב: חיסטים • שנוכעי'כו חכלת וקוכרים אותו ונומח לפיכך קרוי קפיחים: שביעית. שלח להפקידו ולח לעשות פקורס:

---

[1]) לוף השוטה חיזט בים יעטצט ניכט ערקלערט • פילליכט חיזט עם Momordica Luffa, וועלכע האפֿפֿעלקוויפֿט חין פֿלעפֿפֿיכע פֿאכט • [2]) מעכטא Mentha • רמ"כס זאגט: חלמקדונס, ד' ח' פעטערזיליע • חנדערע נעהמען עם פיר כלומען מיט מילכזאפֿט • מאן קענטע עם דאהער פיר Jasiona חדער חוך Sonchus albus (כייח פליניום XXII. 39. 44.) האלטען • [3]) זיהע ערוך • [4]) עם שייכט carduus tinctorius, וואחיט נעפֿערבט ווירד • [5]) עקרבן, חרחכים עבען זא, חיזט scolopendrium • [6]) קלבנין, רס"י שבת דף כ"ו ריכטיג לטרון Laiteran • [7]) baccaris חיין וואהלריכעדעם קרויט • דער ערוך זאגט: כנגר חיס חרחכיזען, דאס וועדע פרוכטטרחגעדעם רחקמחרין, cachryn XXIV. 59. כייח פליניום, καγχρυς, חוכד דחן מיסטע וואהל חין דער מסכה ככריח נעלעזען וועדרען • דים חיזט יעדאך ניכט וואהרשייליך • [8]) רכפא חדער רככח חיזט בים יעטצט ניכט ערמיטטעלט • נאך רמ"כס חלבקס, ד' ח' חיין כוים מיט פערבעוואורצעל • חלליין וואהרשייליך חיזט עם דיח חוך כייח פליניום XIX. 17. נעבען rubia נאכטע Radicula, נריכיש ριζιτις • נרטנורח העלט עם פיר חיין מיטטעל נעגען וורמער, חוכד דחכטע פילליכט חן Racoma דיח מען פיר חייבע חרט רחבחרבער העלט •

פרק ח

בְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשְּׁבִיעִית, כָּל הַמְיוּחָד לְמַאֲכַל אָדָם, אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מִלּוּגְמָא לְאָדָם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לִבְהֵמָה • וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לְמַאֲכַל אָדָם עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מִלּוּגְמָא לְאָדָם, אֲבָל לֹא לִבְהֵמָה • וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לֹא לְמַאֲכַל אָדָם, וְלֹא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, חָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכַל אָדָם וּלְמַאֲכַל בְּהֵמָה, נוֹתְנִין עָלָיו חוֹמְרֵי אָדָם וְחוֹמְרֵי בְהֵמָה • חָשַׁב עָלָיו לְעֵצִים, חֲרֵי הוּא כְעֵצִים, כְּגוֹן חַסִּיאָה, וְהָאֵוֹוב, וְחַקּוֹרָנִית: (ב) שְׁבִיעִית נִתְּנָה לַאֲכִילָה, וְלִשְׁתִיָּה, וּלְסִיכָה, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וְלֹא לְסוֹךְ • דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוֹךְ • לֹא יָסוֹךְ יַיִן וְחוֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן • וְכֵן בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי • כָּל מֵהֶם שֶׁנִּתְּנָה לַאֲכִילָה נִתְּנָה לִשְׁתִיָּה • (ג) אֵין מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לֹא בְמִדָּה, וְלֹא בְמִשְׁקָל, וְלֹא בְמָנֶה • וְלֹא תָאנִים בְּמָנֶה, וְלֹא יָדָק בְּמִשְׁקָל • בֵּית שַׁמַּאי, אַף לֹא אֲגוּדוֹת • וּבֵית הִלֵּל

אלס וויבטיגע רעגעל אין בעטרעף דעם שביעית האט מען פֿעסטגעשטעלט; פֿאן אללעם וואס לעדיגליך דעם מענשען צור שפּייזע דיענט, זאלל מאן קיין וויבֿונגסמיטטעל [1] (צו וואונדען אדער געשוואולסט) פֿיר מענשען, אונד וויא זיך פֿאן זעלבסט פֿערשטעהט, גיבט פֿיר פֿיה מאבֿען • פֿאן דעם וואס גיבט לעדיגליך פֿיר מענשען צור שפּייזע דיענט, דאראף מאן אין וויבֿונגסמיטטעל פֿיר מענשען, אבער גיבט פֿיר פֿיה מאבֿען • דינגע דיא גיבט פֿיר מענשען אלליין צור שפּייזע, אדער אלליין צו־פֿיהפֿוטטער דיענען, אונטערליגען, וועז זיא צו דיזען ביידען צוועקקען בעריישט בעשטיממט ווא רען, דער שטרענגערן רעגעל בייזעד; ווארען זיא אבער נור אלס האלץ בעטראבֿטעט, צום ביישפיעל; פּפֿעפֿערקרויט, איזאפּ, טהימיאן [2] • (ב) וואס אים זיבענטען יאהרע וועבֿסט, איזט איבערלאסטען צור שפּייזע, צום טראנקע, צור זאלבונג; יע דאך נור דאס צור שפּייזע וואס געווערֿנליך דאצו דיענט, אונד דאס צום זאלבען, וואמיט מאן זיך גערוהנליך זאלבט; וא דאראף מאן זיך גיבֿט מיט וויין אונד עססיג זאלבען, זא דערן מיט עהל • דאסזעלבע גילט פֿאן תרומה (העבע) אונד פֿאס צוויייטען צעהנט; נור איזט שביעית איז דער דיענזיבט לייבֿטער דאס מאן (דאס עהל דעס זיבענטען יאהרעס) אויך אונבעדינגט צום ברענגען ברויבֿען דאראף • (תרומה אבער נור וועז זיא פֿעראונרייניגט ווארדען, אונד מעשר שני נור וועז דער פֿערברויבֿענדע ריין איזט) • (ג) מאן דאראף (דיא פֿערקויפֿבארען) שביעית פֿרייבֿטע גיבֿט נאך מאאס, געוויכט אונד צאהל פֿערקויפֿען [3]; אויך פֿייגען גיבֿט נאך צאהל, אונד קריטער נאך געווֿיבֿט; (אבנליך ביידעם גיבֿט דיא איבליבֿע אבֿט איזט) • כ"ש זאגט: אויך גיבֿט אין נעביגדען; ב"ה זאגט; וואס

פרק ח מלוגמא · תכונת ורסיס, מדרך כ"ש ללעוס מלח לוגמיו מסוס או תלכיס, וזוהן על מכתו: לין עוסיס · דכתיב לכם לאכלה, מה שמיוחד לכם יהי' לאכלה דוקא, וכן גבי קיס וכסמ כתיב ולבהמתך כו' לאכול דוקא לאכלה ולא למלוגמא: חשב · כשעה שלקטן: חומרי · שאסור לשלקן, כדרך שאין שולקין מאכל בהמה, שאסור לשנות הפירות מכריותן כדרך שאין מבשלים כתרומה ומ"ש: (ב) ולסיכה · עבכיס וזיתים יש כהן לאכילה וזתי' וסיכה סיכת חדס: שדרכו · ותע"ג דאמר' תורה לאכלה ולא להפסיד, אין מחייבין אותו לאכול המתקלקל, תע"ג שהולך לאכול, וכן אם כח לאכול כלא חקון דבר שצריך תקון, אין זומעים לו: וכן · לא נתנה אלא לאכילה כו': שנתנה להדלקת · כזה טוח קל שביעית דכשביעית מדליקין בין בטהור בין בטמא, ובתרומה אין מדליקין אלא בטמא, ובמעשר אין מדליקין אלא בטהור, דכתיב לא כערתי ממנו בטמא: (ג) לא במדה · וכלה מדה שרי למכור, תע"ג דאין עוסיס מחורס כפירות ז', דמיירי דלקט או לקט ע"מ לאכול והוסר, ואפשר דאוסר למכור דלא חשיב סחור, כ"ת כשקוכס כזול ע"מ למכור כיוקר: ולא · כדי שימכרו כזול ס"כ משום שבוי־שיכנו כה קדושת ז': תלכיס · תע"ג דמשכה תלכיס דרכן למכור כמשקל וירק במכין, אף"ה אסור למכרן אלא

[1] מלוגמא, נריכיס, ρακαγμα · דער תלמוד פרקלערט: אלא לוגמא, לין מוכתשלל. לינדעם לוזט ירושלמי אלם ספלאסטער אדער לומזלאג צו פערשטעהן · [2] כלך רמ"כס · דיזע קרייטער דינען אפט מר ענטוויקעלער נוס נעזונד, אדער נוס לינפאסטען דער נאהרטענבעטע · [3] וזכדערן נור כלך אללנעמיינער שטאנוכ ·

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְהֵא אוּמָנוּתוֹ בְּבַד · וַחֲכָמִים אוֹסְרִין: (ה) לוּלְבֵי זְרָדִים וַחֲרוּבִין, יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלַדְּמֵיהֶן שְׁבִיעִית, יֵשׁ לָהֶם בִּיעוּר וְלַדְּמֵיהֶן בִּיעוּר · לוּלְבֵי הָאֲלָה וְהַבָּטְנָה וְהָאֲסָטְרִין, יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלַדְּמֵיהֶן שְׁבִיעִית, אֵין לָהֶם בִּיעוּר וְלֹא לְדַמֵּיהֶן בִּיעוּר · אֲבָל לְעֲלִין יֵשׁ בִּיעוּר, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹשְׁרִין מֵאֲבִיהֶן: (ו) הַוָּרֶד, וְהַכְּפָר וְהַקֻּטָּף, וְהַלּוֹטָם, יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלַדְּמֵיהֶן שְׁבִיעִית · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין לַקֻּטָּף שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּרִי: (ז) וָרֶד חָדָשׁ שֶׁכְּבָשׁוֹ בְּשֶׁמֶן יָשָׁן, יָשָׁן יְלַקֵּט אֶת הַוָּרֶד · וְיָשָׁן בֶּחָדָשׁ, חַיָּיב בַּבִּיעוּר · חֲרוּבִים חֲדָשִׁים שֶׁכְּבָשָׁן בְּיֵין יָשָׁן, וְיָשָׁנִים בֶּחָדָשׁ חַיָּבִין בַּבִּיעוּר · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא בְּנוֹתֵן טַעַם, חַיָּיב לְבָעֵר מִן בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וּמִן בְּמִינוֹ כָּל שֶׁהוּא · שְׁבִיעִית אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהוּא בְּמִינָהּ, וְשֶׁלֹּא בְמִינָהּ בְּנוֹתֵן טַעַם ·

דערגלייכען פֿאן אונגעפֿעהר פֿארקעממט, דאהף זיא נעהמען אונד פֿערקויפֿען, וועלן ער נור ניכט געווערבע דאמיט טרייבט · דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר פֿערבאטען. (ה) רייזער מיט בליטהען פֿאן זָאלבען [1] אונד יאהאנניסברויטמעלן, אונד דאס דאפֿיר געלעזעטע גילט, וינה דעם שביעית געזעטצ אונטערוואַרפֿען, בייזעם אויך דער פֿארטשאפֿונג · דיא דער אייכע, דער פֿיסטאציע אונד דער האגעדארנע, אונד דאס דאפֿיר געלעזעטע נעלט, זינד דעם שביעית געזעטצע אונטערוואַרפֿען אבער בייזעם ניכט דער פֿארטשאפֿונג; אבער דיא בלעטטער מיסטען פֿארטנעשאפֿט וועדען, וויל זיא פֿאן איהדעם שטאמטע אבפֿאללען · (ו) לאוע, ציפרעסבע [2], באלזאם אונד לאטום [3] אונד דאס דאפֿיר געלעזעטע גילט דעם שביעית געזעטצע אונטערוואַרפֿען · ר"ש זאגט: דער באלזאם איזט דעמזעלבען-ניכט אונטערוואַרפֿען, וויל ער ניכט איינע פרוכט [4] איזט · (ז) וועו מאן ראזען (פאם זיבענטען יאהרע) אין אלטעם עהל איינגעוויכט האט, קאן מאן דיא ראזען (פֿאר דעם איינטריטט דער וועגשאפֿונגסצייט) הערויסנעהמען · זינד אלטע ראזען אין פֿרישעם עהל (פאם אכטען יאהרע) זא מוס דיס פֿארטנעשאפֿט וועדען · דיאט מאן יונגע יאהאנניסבראט=פֿרוכטע, וועלכע מאן אין אלטען ווין, אדער אלטע, דיא מאן אין יונגען ווין געלעגט, זא מוס אללעם פֿארטגעשאפֿט וועדען [5]: — דיס איזט דיא רעגעל; זאבאלד פֿרוכטע פֿאן פֿערשיעדענער ארט איינאנדער דען גע=שמאק מיטטהיילען, מוס אללעם (וועו אונערלויבטע פֿרוכט דאבייא איזט) זיינער צייט פֿארטגעשאפֿט וועדען; אונד בייא גלייכען גאטטונגען, זעלבסט וועו דיא אונערלויבטע נור אייֿ=נע קליינגקייט איזט · פֿרוכט פֿאן שביעית אלזא מאכט בייא גלייכער גאטטונג, וועו זיא נאך זא וועניג איזט, אללעם אונ=ערלויבט, אונד בייא פֿערשיידענער גאטטונג, זא באלד זיא דען געשמאק מיטטהיילט ·

דר"י מפירות ז' קמי, דר"י מתיר ליקח פורות ז' ומכור, וכלכך שלא תפח כו' שיש לו מלאכה לחרת בשחר שכי שכוע ומעתה כז' ג"כ עוסק במלאכתו ומוכר ג"כ פירות ז' מותר ומכמי' לוסרין: (ה) זרדים · לילן שמתו זרדתא: לכל לעלים כו' · דחע"ג דלולבים לינס נוזרים ולינס כלים לחיים מן השדה, מ"מ העליס נוזרים מלכיהן, שהן העצים, הילכך יש להס ביעור, שהן כלים לחיים: (ו) ורד · שושן: כפר · כופס: קטף · לילן לפרסמון: לוטס · נמוכר: יש להס כו' · וה"ס לביעור שיש להס, לע"ס שלא נזכר: פרי · ודינן כעלים, ולע"ג שהוא פרי והנאתו וביעורו שוה, מ"מ כטל לגבי העץ דהנאתן לחר בשורן ולין להס קדושת שביעית, דלאכלה כתיב, שהנאתן וכשורן כאי, ותק"ס דקטפו הוא פריו: (ז) חדש · דורל חדש לינו כותן טעם מסר, וגס השמן יהן לינו כוח לקלוט הטעם מן הוורדין, לפיכך ילקט הורד שלא יכנס כח סורד של ז' בשמן של ז' ויאסרו · ויהן דהייכו ורד של ז' בשמן של ת', שהורד יהן נותן טעם מסר, ושמן חדש קולט טעם מסר, שלכך חייב לבער את הכל: וחרוכים · לחר הביעור, לכל עניו חייב לבער שהחרוכים נותנים טעם מיד ולין קולט טעם מיד: זה הכלל · כל שאורין שהתורה: במינה · לחר הביעור, לכל קודם הביעור לין בהס קדושת שביעית אלו פרי: ושלא במינה · כפי לחר הביעור: שביעית · דבר תני לה לף שהכבר תני זה הכלל, ללמד שאף ניטל בכלל של ז' וכטע' כז' והוסיף כ"ש מתויב לבער כולו, ואיידי דתטריך למתני במינה משום דין זה תני נמי שלא במינה:

[1] זרדתא, פסחים ק"ו ע"ב · רמ"בס ערקלערט עס פיר כליטטען דער רעבען · ווענען לולב פערגל' בב"ק ק"ט ע"ח · [2] פֿון דער ג'י= פרעסבע נעווינכט מען היין בתלוחמיטעם האלן · [3] דיס ווערט ווירד פערשידען ערקלערט, חס נעבסטען חיזט שמסס; כלך לנדערן, יעדענפֿאלס היין נעווירן · [4] ער שוויטצט חוים דער שטוידע · [5] דיל מסנה חיזט היער פערשידען פֿון דער תוספתא ·

אָסוּר: (י) אֵין לוֹקְחִים עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה מִבְּעֲלֵי שְׁבִיעִית, וְאִם לָקַח יֹאכַל בְּנֶגְדָּן. אֵין מְבִיאִין קִינֵי זָבִים וְקִינֵי יוֹלְדוֹת מִבְּעֲלֵי שְׁבִיעִית, וְאִם הֵבִיא יֹאכַל בְּנֶגְדָּן. אֵין סָכִין בַּלִּים בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית, וְאִם סָךְ יֹאכַל בְּנֶגְדּוֹ: (ט) עוֹר שֶׁסָּכוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יָדֵלֶק, וַחֲכָ"א, יֹאכַל בְּנֶגְדּוֹ. אָמְרוּ לִפְנֵי ר' עֲקִיבָא, אוֹמֵר הָיָה ר' אֱלִיעֶזֶר, עוֹר שֶׁסָּכוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית, יָדֵלֶק. אָמַר לָהֶם, שְׁתוֹקוּ, לֹא אוֹמַר לָכֶם, מַה שֶּׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בּוֹ: (י) וְעוֹד אָמְרוּ לְבָנָיו, אוֹמֵר הָיָה ר' אֱלִיעֶזֶר, הָאוֹכֵל פַּת עכו"ם, כְּאוֹכֵל בְּשַׂר חֲזִיר. אָמַר לָהֶם, שְׁתוֹקוּ, לֹא אוֹמַר לָכֶם, מַה שֶּׁר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בּוֹ: (יא) מֶרְחָץ שֶׁהוּסְקָה בְּחֻבֵּן אוֹ בְּקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מֻתָּר לְרַחוֹץ בָּהּ, וְאִם מִתְחַשֵּׁב הוּא, הֲרֵי זֶה לֹא יִרְחוֹץ:

פֿרוכט זעלבסט בלייבט פֿערבאטען [1]: — (ט) מאן דארף פֿיר שביעית גאָלד ניכט שקלאפֿען, ניכט גרונדשטיקער, ניכט אונ־ריינעס. פֿיה קויפֿען. וועלן מען שאן געקויפֿט האט, מוס מאן דען וועלטה דאפֿיר אלס שביעית־גאלד פֿערצעהרען. — עבען זא דארף מאן קיינע געפֿליגעל־אפֿפֿער פֿיר גענעזענע זאאמען־פֿלוס־קראנקע, אדער פֿיר וועלכערינגען, פֿיר שביעית־גאלד דארבריינגען, אונד וועלן עס געשעהען איזט, מוס מאן דען וועלטה דאפֿיר פֿערצעהרען. מאן דארף געפֿעסע ניכט מיט שביעית־עהל בעשטרייכען, אונד וועלן עס געשעהען, מוס מאן דען וועלטה דאפֿיר פֿערצעהרען. (ט) האט מאן מיט שביעית־עהל אינע הויט בעשטרייכען, זא זאגט ר' אליעזר: זיא מיסען פֿערברענט ווערדען; דיא גאלעהרטען זאגען: מאן פֿערצעהרט דען וועלטה דאפֿיר. מאן ערצעהלטע פֿאר ר"ע דאס ר' אליעזר גאזאגט האבע, אינע מיט שביעית עהל בעשטרייכענע הויט מיסען פֿערברענט ווערדען. ער ערווידערטע: שווייגט! איך מאג אייך ניכט זאגען [2], וואס ר"א דאריבער גאלעהרט האט. (י) גלייכער ווייז ערצעהלטע מאן איהם, דאס ר' אליעזר גאלעהרט האבע: וואר דאס בראט אינעם גאטצענדינגערס עסע אזוי (מרבנן) גלייך דעם, דער שווינענפֿליייש אעסט. אונד ער ערווידערטע: שווייגט! איך מאג אייך ניכט זאגען וואס ר"א דאריבער גאלעהרט האט. (יא) אין אינעם דורך שטראה אדער שטאפֿפאלן פֿאן שביעית גאהייצטען באדע, דארף מאן באדען. יעדאך אין אנגעזאהנער מאן (דער אנדערן לייכט צום מוסטער דינגט [3]) זאלל ניכט דארין באדען.

פרק ט

הַפִּינָם, וְהַיַּרְבּוּזִין (הַשּׁוּמִים), וְהַחֲלוּגְלוֹגוֹת, כּוֹסְבָּר שֶׁבֶּהָרִים, וְחַבַּרְפָּס שֶׁבַּגְּבָהוֹת, וְהַגַּרְגִּיר שֶׁל אַבָּר, פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל

רויטע, ערדבעערשפינאט, ווילדער שפארגעל, וואלדע פֿאָרטולאק, בערגקארייאנדער, פֿלוס־עפּפיך (ווילדע פעטער זיליען) אונד וויעזע־וואָלגעמוט [4]), (איבערהויפט פּפֿלאנצען, דיא מאן געמיינהין ניכט אנבויט), זינד צעהנטפֿרייא אונד

ומתכערי' הדגים וספירות, וכן לעולם: (ח) כנגדן. יקנה ממנו לצורך לכילה ויאכלם בקדושת שביעית, מלבד הפירות שביעית, דפרי עצמו אסור: קיבי. דכל דבר שבתוך חיבה כלא חשיב מן המולין: (ט) ידלק. וס"ס הכלים שמכן: שתוקו. ר"ע שמע שר"א רבו הקיל טפי, ולא רצה לפרש כמה ביה מיקל: (י) חזיר. לאו דוקא, דאין החוכל פת עכ"ו לוקה מן התורה אלא מכת מרדות: (יא) שהוסקה. בדיעבד, דיש בתבן וקש קדושת ז': מתחשב. חדש קשוב הוא וכ"ש למדין ממנו:

פרק ט השותים. שם עשבים: שבריס. ולא שם גינה דקשוב הוא וכן כולם: מן המעשרות. ככל האמור: נשמר והפקר פטור מן המעשרות: מכל מדם. דדבר שדרך בשומרין לקנות חותן מע"ם בשביעית, דקשוב שלא הפקירה, וכל

---

[1] דער זין ווייז: כלך דער ליים דעם כיפור דיא דיא פריכטע הוכד דערבן וואָרטה פערבלייבטען; כלא ליין מיטהרפליכטער הומזוכטן שוטטע גיפֿוכדען, כ' כ' נעטרייבע וואוכדע פערטוויפֿט נעגען קרייטער, דיא נעגען פליים, דיזעם נעגען ווייז, דיזעם נעגען שכל ל' ו' ו', זיא פערשידען אכות שליהו. [2] מלמע דיזע פכלאכענכאמען דיכד ריכטיג טהיילם פלן רש"י לין סוכה ד' ל"ט ע"ב, טהיילם פלן גוויזיוס פֿערשידען אכות שליהו. — דיא לעזארט והירבוזין והשיטין ווייז יעדענפֿאלם דער לעזארט לין הומערער מיטה פֿארמוטיכטן זו דיזער מיטה טרקלערט. — דיא לעזארט והירבוזין והשיטין ווייז יעדענפֿאלם דער לעזארט לין הומערער מיטה פֿארמוטיכטן.

אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱגוֹד אוֹתוֹ בַּבַּיִת, אוֹגְדִין אוֹתוֹ
בַּשּׁוּק, כְּגוֹן הַכְּרֵישִׁין, וְנֵץ הֶחָלָב: (ד) הָאוֹמֵר
לַפּוֹעֵל, הֵא לָךְ אִיסָר זֶה, וְלַקֵּט לִי יָרָק הַיּוֹם,
שְׂכָרוֹ מֻתָּר. לַקֵּט לִי בּוֹ יָרָק הַיּוֹם, שְׂכָרוֹ
אָסוּר. לָקַח מִן הַנַּחְתּוֹם כִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן,
כְּשֶׁאֶלְקוֹט יְרָקוֹת שָׂדֶה אָבִיא לָךְ, מֻתָּר. לָקַח
מִמֶּנּוּ סְתָם, לֹא יְשַׁלֵּם לוֹ מִדְּמֵי שְׁבִיעִית,
שֶׁאֵין פּוֹרְעִים חוֹב מִדְּמֵי שְׁבִיעִית: (ה) אֵין
נוֹתְנִים לֹא לַבַּיָּר, וְלֹא לַבַּלָּן, וְלֹא לַסַּפָּר, וְלֹא
לַסַּפָּן, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לַבַּיָּר לִשְׁתּוֹת, וּלְכֻלָּן הוּא
נוֹתֵן מַתְּנַת חִנָּם: (ו) תְּאֵנִים שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין
קוֹצִין אוֹתָן בַּמּוֹקְצָה. אֲבָל קוֹצֶה הוּא בְּחַרְבָּה.
אֵין דּוֹרְכִין עֲנָבִים בַּגַּת, אֲבָל דּוֹרֵךְ הוּא בַּעֲרֵיבָה.
וְאֵין עוֹשִׂין זֵתִים בַּבַּד, וּבַקּוֹטֶב, אֲבָל כּוֹתֵשׁ הוּא
וּמַכְנִיס לְבוֹדִידָה. ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף טוֹחֵן
הוּא בְּבֵית הַבָּד, וּמַכְנִיס לְבוֹדִידָה: (ז) אֵין
מְבַשְּׁלִין יָרָק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה,
שֶׁלֹּא יְבִיאֶנּוּ לִידֵי פְסוּל. ר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר.
וְאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן נִתְפָּשׂ בַּשְּׁבִיעִית, וְהַפֶּרִי עַצְמוֹ

מאן געוועהנליך אויך צו הויזע צו בינדען פפלעגט, דארף
מאן אויך אויף דעם מארקטע בינדען, וויא צום ביישפיעל: לויך
אונד מילכבלומע. (ד) זאגט יעמאנד צום ארבייטער: דא
האסט דוא איינען איסר, זאממלע מיר הייטע קרייטער; זא
איזט דיזער ארבייטסלאהן ערלויבט. (זאגט ער אבער): זאממ=
לע מיר הייט פיר איינען איסר קרייטער, זא איזט דיזער לאהן
(דער אייגענטליך איין קויפפרייז פיר דיא זאכע איזט) פערבא=
טען [1]. ניממט איינער פאם בעקקער איין בראט פיר איין
פונדיון, (אונד זאגט): ווען איך פעלדקרייטער זאממלע,
ווילל איך דיר וועלכע ברינגען, זא איזט ניכטס דאגעגען. האט
ער עס אבער שטילל שווייגענד גענאממען, זא דארף ער איהן ניכט
מיט שביעית=געלדע בעצאהלען, ווייל מאן מיט שביעית=געלדע
קיינע שולד בעצאהלען דארף. (ה) אויך דארף מאן דאמיט
ניכט דען ברוננענמייסטער (וועלכע דיא שטעדטע מיט וואס=
סער פערזיהט), דען באדעמייסטער, דען בארביער, דען שיפ=
פער בעצאהלען; וואהל אבער דעם ברוננענמייסטער פיר
טרינקוואססער געבען, אונד איבערהויפט יעדעם דערזעל=
בען אלס פרייוויללייגעס געשענק. (ו) פייגען דעם זיבענטען
יאהרעס דארף מאן ניכט מיט דעם פייגענמעססער שניידען,
אבער וואהל מיט יעדעם אנדערן שניידעווערקצייגע. מאן דארף
וויינבעערען ניכט אין דער קעלטער, אבער וואהל אין איי=
נעם טראָגע אויספרעססען. אליפען דארף מאן ניכט אין דער
עהלקעלטער אונד מיט דעם קעלטערבוים פרעססען, זאנדערן
נור צערקוועטשען אונד אין איינען צאָבער איינלאססען. ר״ש
זאגט: מאן קעננע זיא אין דער עהלקעלטער צערמאלמען,
אונד דאן אין איינען צאָבער איינלאססען. (ז) מאן דארף
ניכט קרייטער פאם זיבענטען יאהרע אין עהל פאן תרומה
קאכען, אום זיא ניכט (ווען דאס עהל צופעלליג אונריין
ווירד אונד פערבראננט ווערדען מוס) מיט דעם פערדערבען אויס=
צוזעטצען. ר״ש ערלויבט עס. דער יעדעסמאליגע לעטצטע
אומזאטץ דער שביעית פריכטע פערפעללט דעם געזעטץ, אונד דיא

באומד: בבית. לאכילת ביתו מותר להוליכו למכור לשוק, א״כ דהשתא אין האגודה דרך סחורה, א״כ דאגודת בית משונות
מאגודת שוק: (ד) לקט לי. לשון שכירות, ולפי דלא כפיש אגרא, לא קנסוהו רבנן, ולא דמי לכובע בשכר, שהוא אסור
דרווחי טפי: לקט לי בו. לשון מכר הוא, כלומר לקוט בשויו. אסור. וצריך לנהוג בו כמנהג דמי שביעית: בפונדיון.
לא שאמר לו ואתן לך פונדיון, דאז ה״ל חוב, אלא לקח ממנו ככר השוה פונדיון והבטיח ליתן לו ירק: סתם. בהקפה:
(ה) בייר. חופר בורות שיספיק לו מים לכל תשמישו: בלן. מחמם מרחצאות: לספר. שכר תספורות: לספן. שכר
הספינה, ולא לשאר אומנין, ולרבותא נקיט הנך אע״ג דהנאת הגוף כינהו וה״א דשרי קמ״ל: לשתות. שיתן לו לשתות: חנם.
ואע״ג שיודע שבשביל שנתן לו פירות ז׳ לא יתבע ממנו שכרו: (ו) במוקצה. כלי המיוחד לקוץ תאנים: חרבה. סכין, לשון
חרב: עריבה. שלשין בה את העיס׳: ואין עושין. לשון מיעוך וסחיט׳: קוטב. עץ גדול ובראשו אבן גדולה, וכותני׳ על
הזיתי׳ בבית הבד: בודידה. בית הבד קטן: (ז) פסול. שאם יפסול השמן ישרוף הירק ויפסיד: ור״ש מתיר. להביא קדשים
לבית הפסול: נתפס. כגון לקח בפירות שביעית, הבשר והפירות מתבערי׳, החליף בשר בדגים, יצא בשר נתפסו דגים

[1]) ד׳ ה׳ ער אונטערליגט דעם שביעית, געזעטצע.

בִּירוּדָה, וּשְׁאַר כָּל הָאַרָצוֹת כְּהַר הַמֶּלֶךְ, וְכָל הָאַרָצוֹת כְּאַחַת לַזֵּיתִים וְלַתְּמָרִים: (ה) אוֹכְלִין עַל הַמּוּפְקָר אֲבָל לֹא עַל הַשָּׁמוּר. ר' יוֹסֵי מַתִּיר אַף עַל הַשָּׁמוּר. אוֹכְלִין עַל הַסַּפִּיחִין, וְעַל הַדְּהוּפָרָא, אֲבָל לֹא עַל הַסְּתָוְנִיוֹת. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר כָּל זְמַן שֶׁבְּכְרוּ עַד שֶׁלֹּא יִכְלֶה הַקַּיִץ: (ו) הַכּוֹבֵשׁ שְׁלֹשָׁה כְבָשִׁים בְּחָבִית אַחַת, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אוֹכְלִין עַל הָרִאשׁוֹן, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אַף עַל הָאַחֲרוֹן. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל שֶׁכָּלָה מִינוֹ מִן הַשָּׂדֶה, יְבָעֵר מִינוֹ מִן הֶחָבִית. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל יָרָק אֶחָד לַבִּיעוּר. אוֹכְלִין בָּרְגִילָה עַד שֶׁיִּכְלוּ סְגָרִיוֹת מִבְּקֵעַת בֵּית נְטוּפָה: (ו) הַמְלַקֵּט עֲשָׂבִים לַחַיִּים, עַד שֶׁיִּבַּשׁ הַמָּתוֹק, וְהַמְנַבֵּב בַּיָּבֵשׁ, עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי גְפָנִים, עַד שֶׁיִּשְׁרוּ מֵאֲבִיהֶן. וְהַמְנַבֵּב בַּיָּבֵשׁ, עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, בְּכָלָן עַד שֶׁתֵּרֵד

בערגע. אללע צוואממען אבער וועדען אלס איינם בעטראכ=
טעט אין בעטרעף דער אליפען אונד דאטטעלן. (ד) מאן
דארף שביעית פריכטע געניעסען מיט דיקזיכט אויף נאך פאר
האגדענע פרייא שטעהענדע, אבער ניכט אויף נאך אויפבע=
וואהרטע. ר' יוסי ערלויבט (אין געווייססען פעללען) אויך
דיא ריקזיכט אויף אויפבעוואהרטעם[1]. מאן דארף געניעסען
אין ריקזיכט אויף דיא פוטטערנעפעס (דער אן הייזערן ניס=
טענדען פעגעל[2]), אזיף דאספעלט טראגענדע פייגענבייטמ,
אבער ניכט אויף ווינטערטרויבען. ר' יהודה ערקלערט עם
פיר ערלויבט, וועו זיא נור רייפען עהע דער זאממער צו ענ=
דע איזט. (ה) וועו יעמאנד דרייערלייא קרייטער אין איין
פאס צום אינמאכען געטהאן האט, זא זאגט ר"א: מאן דיר=
פע זיא נור עסספען, זא לאנגע דאס ערשטע נאך אים פעלדע
פארהאנדרען איזט. ר' יהושע זאגט: בים דאס לעטצטע צו
ענדע איזט. ר"ג זאגט: זא באלד פאן איינער ארט ניכטס
מעהר אויף דעם פעלדע איזט, מוס ער דיזע ארט אוים דעם
פאססע וועגשאפפען. ר"ש זאגט: זעממטליכע קרייטער זינד
אין בעטרעף דעם ביעור אלס איינם צו בעטראכטען. פאר=
טולאק דארף מאן געניעסען, בים דיא סנריות[3] אוים דעם
טהאלע בית נטופה ניכט מעהר פארהאנדרען זינד. (ו) וועו
גרינע קרייטער איינזאממעלט דארף זיא געניסען בים דער זאפט[4]
טראקקענ איזט. וועו טראקקענע אויפליזט, בים דער צוויי=
טע פריהרעגען פעללט. בלעטטער פאן ראהר אונד פאן וויינ=
שטעקקען, בים זיא פאן איהרעם שטאממע אבפאללען; וועו
זיא טראקקען אויפליזט, בים דער צווייטע פריהרעגען פעללט.

גדילה על פירות שבגליל: כל הארצות · שבח"י, כהר המלך, שהוא רכ ספירות, ואחרון מכל שאר ארצות שבח"י; ולהמריס שעל פירות הלו חיות יונקות מיהודה לגליל וכן לפכח; (ד) על המופקר. לוכלים ממה שבכית ע"י מה שמצוי מחותו המין במקום הפקר: לקמ · שבחילן ולא על כל שאר השמור, דת"כ זמן ביעור לימית?; על השמור · דסייגו השמור שבחילן, שכלה מהן מן השדה ולא כשאר כ"ח מחוכר בחילן, וחילן במקום שמור; טפיחים · שמזימים העומות בטפיחים, ומס כלי חרס הכנוי בכותל; דופרא · חילן שעושה כ' פעמים בשנה, לוכלין על הכ' לע"פי שכלו הרחשוניות; שהתוניות. עכבים הגדלים ביותות הסתו: (ה) ג' כבשים · ג' מיני ירק; על הח' · כיון שכלה מין הרחשון לחקרו הכ' מינים הנשתרים, שהמין שכלה נותן טעם במינים שלח כלו: לאחרון · לע"פי שכבר כלו ב' מינים, דהוחיל שהמינים שכלו בלועים ממין שלח כלה; כל ירק דלע"פי דכלו כל הג' מינים מן החביות, מותרים, הוחיל ואינה מין ירק בעולם שלח כלה; רגילה · היח חלוגלוגת ועומדת בארך ימים רבים, ולע"פי שאין לכו רואים לוחה, אבל כשרואים שיבש בקעת בית בטופה יודעים שבבר יבשה בכל מקום; (ו) לחיים · חוכלן כלח ביעור עד שיבש לחלוטי הארץ שממתיק הפירות, מלמן וחילך חייב לבערן, מפני שבבר נתקלקלו וכלו לחיים: ביבש. עבבים יבשים; רביעה · מטר, על שם שרובע את הארץ; ומולידה, ח"ב שמרבין העפר: שביש · שהיה בשנה

---

[1]) ז' תי"ט זו דיזער שטעלע · דיא בעללע זיבד, וועו חוק בייטען דיא קיין חייבער ניכט עפפעטטליך זורעבנליכען שטעלע, חיך הפטען מדער נערטען שטאטען, זיך כלך פריכטטע בעפיבדען · [2]) זא ערקלערט מלן טפית, חין בעלהוכ חוק דיא זיטטע, דען ניטטעבדען פענללן הירדענע נעפעסע חייגזוויערן, חין וועלבע זיא חיהר פוטטער זחממעלן · — רמ"בס העלט דחם וחרט פיר חיינערלייא מיט סופח, חוכד ערקלערט: הארטע זחוענקערנער דיא שפעם וחכטען · — דיא תוספתח ליזט: טפיחים; דער ירוק, חבער, טפפיס, פיעללייכט פחן טפוס · [3]) דים וחרט העלט רמ"בס פיר דען נחמען חייבער מור חין כחסער נעגעבד זיך חס לעבנסטען הלטטעבדען חרט · ערוך ליזט סנריות חוכד ערקלערט עם דורך דיסטעל, וחחם זשהר נשוחנט חיזט, דען דחע חרט הייסט חין דער מזמה קנרים · — פילליכט הייסט סנריות מור: חיינעשלחסעען, נעמלך חין טיעפער נעגעבד וחכטענד · [4]) זיהע ב', ג', מ', נ'.

אָדָם בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁאֵין בַּיּוֹצֵא בָּהֶם נִשְׁמָר׃ ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, סְפִיחֵי חַרְדָּל מְתָרִין, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ עַל־זֶה עוֹבְרֵי עֲבֵירָה · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל הַסְּפִיחִים מְתָרִין, חוּץ מִסְּפִיחֵי כְרוּב, שֶׁאֵין בַּיּוֹצֵא בָּהֶם בִּירָקוֹת שָׁרֵה · וַחֲכָ״א, כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין׃ (ג) שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַבִּיעוּר, יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל · וְשָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְכָל אַחַת וְאַחַת, גָּלִיל הָעֶלְיוֹן, וְגָלִיל הַתַּחְתּוֹן, וְהָעֵמֶק· מִכְפַּר חֲנַנְיָה וְלְמַעְלָן, כָּל שֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל שִׁקְמִין, גָּלִיל הָעֶלְיוֹן · וּמִכְפַּר חֲנַנְיָה וְלְמַטָּן, כָּל שֶׁהוּא מְגַדֵּל שִׁקְמִין, גָּלִיל הַתַּחְתּוֹן, וּתְחוּם טְבֶרְיָא הָעֵמֶק · וּבִיהוּדָה, הָהָר, הַשְּׁפֵלָה, וְהָעֵמֶק · וְשִׁפְלַת לוּד כְּשִׁפְלַת הַדָּרוֹם, וְהָהָר שֶׁלָּהּ כְּהָר הַמֶּלֶךְ, מִבֵּית חוֹרוֹן וְעַד הַיָּם מְדִינָה אֶחָת׃ (ג) וְלָמָּה אָמְרוּ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת? שֶׁיְּהוּ אוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת עַד שֶׁיִּכְלֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהּ · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת אֶלָּא

קענענען אים זיבענטען יאהרע פֿאן יעדערמאן געקויפֿט [1]) וועריען, ווייל מאן דערגלייכען ניכט אויפֿבעוואהרט. ר׳ יהודה זאגט: נאכוואכט פֿאן זענף איזט עבענפֿאללס ערלויבט, ווייל דיא איבערטרעטער דעם געזעטצעס ניכט פֿערדעפֿטיג זינד דענען זעלבען אויפֿצובעוואהרען · ר״ש זאגט: אללער נאכוואכט איזט ערלויבט, אויסער פֿאם קאהל, דא דערגלייכען געוועהנליך ניכט אונטער דען ווילדען געוועכסען שטעהט, (זאנדערן נור אין גערטען געצאגטען ווירד) · דיא געלעהרטען זאגען: אללער נאכוואכט איזט פֿערבאטען · (ב) דרייערליי לענדער ניבט עס (אין ארץ ישראל) אין בעטראכט דער וועגשאפֿפֿונג דער שביעית=פֿריכטע; יהודה, דאם לאנד יענזייט דעם ירדן, אונד גליל [2]), אונד יעדעס האט ווידער דרייא אונטעראבטהיילונגען· גליל צערפֿעלט אין דאם אבערע, דאם אונטערע, אונד דיא עבענע; פֿאן כפר חנניה אן אויפֿוועדטס, זא ווייט קיינע זיקאמארען וואכסען, איזט דאם אבערע פֿאן כפר חנניה אבווערטס זא ווייט זיקאמרען וואכסען, איזט דאם אונטערע, אונד דאם געביעט פֿאן טבריא איזט דיא עבענע · אין יהודה זינד אונטערשידען דאם געבירגע, דער גרונד, אונד דיא עבענע [3]) · — דער בערגגרונד בייא לוד ווירד דעם זיד=גרונד גלייך גאפֿטעט, דאם דארטיגע געבירגע גלייך דעם קעניגסבערגע [4]), אונד פֿאן בית חורון בים אנם מעער איזט אייגע לאנדשאפֿט· (ג) וועסהאלב אבער האט מאן נור דרייערליא הויפֿטלענדער גענאננט (אונד ניכט נין)? ווייל מאן אין יעדעם בעזאנדערם דיא שביעית=פֿריכטע בים דיא לעטצטען אין דעמזעלבען לאנדע צו ענדע זינד, עסטען דארף [5])· — ר״ש זאגט: מאן האט נור דרייא אבטהיילונגען אין יהודה פֿעסטגעשטעלט, אללע איבריגען ריכטען זיך נאך דעם קעניגס

שמזקתן שהיכן מן המשומר, לוקחים כדי מזון ג׳ סעודות, מזונו לשבת, ולא יותר ושהין מוכרים דמי פירות שביעי׳ לע״ה יותר מג׳ סעודות דמשוד הוא שהיכו כוהג בהם קדושת שביעית: מותרים · ליקח מכל אדם: כרוכ · שמזקתן מן השמור: (ב) תרומת · קלוקות זו מזו לעניין ביעור, והביעור כז׳ הוא, שבזמן שכלו התלטים מן השדה, חייב לבער הגרוגרות מן הבתים, וכן כל מין ומין עד שלא ישאר בבי׳ מאותו המין שלא הפקירן, ואם עבכם בביתו ולא הפקירן מסורים בתבילה, ואחר שהפקירם יכול לזכות הוא בעצמו בהם ואוכל ושולך עד שיכלו: מגדל· שהשקמים חינה גדילה אלא בשפלה; טבריא· הוא העמק · אלו ג׳ מהגליל הם: הכר השפלה והעמק · הם ג׳ של ארץ יהודה: ושפלת · דכל זמן שאוכל בשפלת הדרום אוכל בשפלת לוד, ויכול של שפלות לוד אוכלת כל זמן שאוכלים בהר המלך: לקח · לעניין ביעור: (ג) ג׳ תרומת · הלח ט׳ מן: המחרין · ס״פ, מע״ג שהמרו לעניין שאר דבריס ג׳ תרומת בכל אחד, מ״מ לעניין ביעור דין אחד להם. ו״מ דשבי מיכי ביעור הם, דהייבו אם כלה בא׳ מהג׳ תרומת חייב להפקירן ויכול לזכות בהן, ואין חייב לבערם מן העולם, אבל בשכלה מכל ג׳ תרומת חייב לבערם מן העולם: שבת · שבג׳ תרומתיה, אבל אין אוכלים ביהודה על ידי אותן שבגליל, וכן אפכא, דאין חיה שביהודה

---

[1]) ישדלך העסקטעם פיר דריים מאהלצייטען · ז׳ סוכה ד׳ ל״ט, ע״ל [2]) Judea, Perea לוכד Galilaea · דער הויפֿטגרונד דער חייטטהיילונג, חוים דעם הויזע גע׳ שאפֿט וועדען מיסטען · דיזע ליינ חיזט כאך בעשאפֿענהייט דעם כאדענם אונגליך · [3]) עבען זא זאלל וואהרשיינליך חויך דיא דריטטע נעגענד, יעמויים דעם ירדן חייבעטהיילט זיין · נעווענליך ערקלערט מען כאך רמ״כם חוכד כרעמרס דיא שפלת לוד פיר עבר הירדן, ואם ניכט וואהר חיזט, דען לוד וכד בית חורון ליגען חיס וועסטען דעם מערכ זו· [4]) דעסטען לאגט חיזט ניכט גע׳ חוג בעקאנכט · [5]) חיבער דען חיינבעטהיליכען זין דיזער, דעם חויסדרוק כאך ניכט בעשטימטע אכטוואהרט חויך דיא פרעגע, זיכד דיא קלימעטהרע חוכחייבט · רמ״כם זאגט חין הלכות שמטה ויובל פ׳ ז׳ ט׳, דיא דריים חוכטערהבטהיילונגען זאללען נור המדיטטען, דאם זיא עבען הירבייא קיינען חוכטערשיעד מאכען ·

יִתְחַלְּקוּ לְכָל אָדָם · דָּאוֹבֵל מֵעִיסַּת שְׁבִיעִית דערמאן פֿערטהיילט ווערדען · — ווער פֿאן איינעם אויס
עַד שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ, חַיָּב מִיתָה : שביעית = פֿרוכטען טייגע איסצעט, עהע דיא חלה
דאפֿאן גענאממען איזט, פֿערדיענט דען טאד ·

פ ר ק י

שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַמְּלָוֶה, בְּשָׁטָר וְשֶׁלֹּא בְשָׁטָר · הַקֶּפֵּת הֶחָנוּת אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת, וְאִם עָשָׂאָהּ מִלְוָה, הֲרֵי זוֹ מְשַׁמֶּטֶת · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרִאשׁוֹן הָרִאשׁוֹן מְשַׁמֵּט · שְׁכַר שָׂכִיר אֵינוֹ מְשַׁמֵּט, וְאִם עָשָׂאוֹ מִלְוָה הֲרֵי זֶה מְשַׁמֵּט · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל מְלָאכָה שֶׁפּוֹסֶקֶת בַּשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת, וְשֶׁאֵינָהּ פּוֹסֶקֶת בַּשְּׁבִיעִית אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת : (ב) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וְחֶלְקָהּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אִם הָיָה הַחֹדֶשׁ מְעֻבָּר מְשַׁמֵּט, וְאִם לָאו אֵינוֹ מְשַׁמֵּט · הָאוֹנֵס, וְהַמְפַתֶּה, וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רָע, וְכָל מַעֲשֶׂה בֵּית דִּין אֵין מְשַׁמְּטִין · הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין, אֵינָן מְשַׁמְּטִין : (ג) פְּרוֹזְבּוֹל אֵינוֹ מְשַׁמֵּט · זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהִתְקִין הִלֵּל הַזָּקֵן, כְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּמְנְעוּ הָעָם מִלַּהֲלוֹות זֶה

דאס ענדע דעס זיבענטען יאהרעס בעווירקט איינען ער=
לאס יעדעס אין דעמזעלבען פֿערפֿאללענדען אנלעהנס, עס זיא
מיט היפאטהעקאריישער פֿערשרייבונג אדער אהנע זאלפֿע גע=
מאכט · האנדעלסרעכנונג פֿיר וואארע מאכט עס ניכט אונגילטיג ;
ווירד זיא אבער צום אנלעהען אומגעוואנדעלט, זא העבט עס זיא
אויף · ר' יהודה זאגט : אללע ערשטערן רעכנונגען העבט עס
אויף [1] (בים אויף דיא לעטצע) · טאגעלאהן העבט עס
ניכט אויף ; ווירד עס צום אנלעהען אומגעוואנדעלט, זא
העבט עס דאסזעלבע אויף · ר' יוסי זאגט : עס העבט אללע
שולדען פֿיר ארבייטען, דיא אים זיבענטען יאהרע אויפֿהערען מיס=
סען, אויף, ניכט אבער פֿיר דיא אים זיבענטען יאהרע ניכט אויפֿ=
הערען · (ב) וועז יעמאנד איינע קוה אם ערשטען נייאהרסטאגע
(נאך שביעית) שלאכטעט אונד אויסהאקט, זא איזט דיא
שולד דאפֿיר, ווען דער מאנאט פֿארהער אויף דרייסיג טאגע
אנגעזעטצט ווער, ערלאסצען [2], ווא ניכט, איזט זיא ניכט
ערלאסצען · שטראפֿגעלדער פֿיר איינען, דער איינע יונגפֿרוא
געוואלטזאם גענוועכט, אדער פֿערפֿיהרט, אדער אין איבעלן
רוף געבראכט האט, אונד אללע גערעכטליכע ערקענטנישסע
ווערדען ניכט אויפֿגעהאבען ; אויך, ווען מאן אויף פֿפֿאנד
געלטהען, אונד ווען מאן דיא שולד פֿערשרייבונגען דעם גע=
ריכטע איבערגעבען האט, ווירד דיא שולד ניכט אויפֿגעהאבען ·
(ג) איין פרוזבול [3] מאכט דאס דאס אנלעהן ניכט ערלישט ·
דיס איזט אינער פֿאן דען פונקטען, דיא הלל דער עלטערע

---

[1]) וויל דיא פריהערן דורך דען נייען קרעדיט זוס אנגעהען גענוהרדען זינד · [2]) וויל אנסדען דער טאג נאך זוס פרינצען יאהרע גע=
הערטע · זינרינגעם זיזט דיזער פאלל זוים יעבער נייט, וון דער קאלענדער כאך ניכט פעסט שטאנד, זונד מען דען מאנאט זוים
דרייסיג טאגע זמשטאנד, וועז דער מאנד זיך כאך ניכט גענייגט הארטע · — מיך זיזט דיזע מעגע זיס זין דעם ר' יהודה זוים דער
פרינצען מעגע · [3]) ז' פאה פ' ג' מ' ו' ·

כטמאה האלה טעוכה שריפה, ס"כ זין חלה בשביעית, דלאכלה כתיב ולא לשריפה, קמ"ל, ס"ב דס"ח, דכי סיכי דשביעית
פטור מן המעשרות פטורה כמי מן החלה, קמ"ל.

פרק י המלוה · אם הגיע זמן פרעון קודם סוף יוס תחרון דשנה שביעית : בשטר · תע"פ שכתב בו תחריות נכסים
דמקזי כמי שמכין קרקעות מנכו : הקפת החנות · שקנה ממנו בתוכה דמין זה דרך מלוה ; עשאה מלוה · שחזב עם הקונה
וזקפן במלוה : שרשון ראשון · אם לקח פ"ח בתוכה חיכו משמטת, ואם לקח פעם שנית השניה בהקפה : שפוסקת · שתסור, כגון חריש וקצירה
ועבודת קרקע, כעזו השכירות כמלוה ומשמטות : (ב) וחלקה כר"ס · כיוס רחזון של ר"ה של שמיטה : מעובר · יום ל' דר"ה
הוא יום תחרון של שנה העברה שהיא שביעית זו' משמטת בסופה : משמט · ול"ד לשכר שכיר והקפות חנות, משום שאין דרכן
לבנות שנה וזנתים, וכן השכירות דרכו לקבל כיד שוכר שנה ושנתיים, וס"ל כפקדון הן כשלוחו עד תחר שביעית, תכל
השוכר תפך ולא קנא לו זמן, תלה פרעון מיד ; משנה כ"ד · ממון שכתבו עליו פסק דין כגבוי דמי : המשכון · ושתני
משעבוד קרקעות, משום דקי"ל דמלוה קונה משכון, משום ולך תשיס נדקה, והיינו שלא בשעת פלוחה, ושומיל שקונה שלא

רְבִיעָה שְׁנָיָה: (ו) כַּיּוֹצֵא בּוֹ הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ עַד הַגִּשְׁמִים, עַד שֶׁתִּרֵד רְבִיעָה שְׁנָיָה. הַמּוֹדֵר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ עַד הַגִּשְׁמִים, עַד שֶׁתִּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. עַד אֵימָתַי עֲנִיִּים נִכְנָסִין לְפֵרָדֵסוֹת? עַד שֶׁתִּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. מֵאֵימָתַי נֶהֱנִין וְשׁוֹרְפִין בַּחֻבֵּן וּבְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית? מִשֶּׁתִּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה: (ז) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, וְהִגִּיעַ שַׁעַת הַבִּיעוּר, מְחַלֵּק מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וַעֲנִיִּים אוֹכְלִין אַחַר הַבִּיעוּר, אֲבָל לֹא עֲשִׁירִים, דִּ"ר יְהוּדָה. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֶחָד עֲנִיִּים וְאֶחָד עֲשִׁירִים אוֹכְלִין אַחַר הַבִּיעוּר: (ח) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, שֶׁנִּפְלוּ לוֹ בִּירוּשָׁה אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִתְּנֵם לְאוֹכְלֵיהֶן. וַחֲכָ"א, אֵין הַהוֹשֵׁא נִשְׂכָּר, אֶלָּא יִמְכְּרוּ לָאוֹכְלֵיהֶן, וְדָמֵיהֶם

ר"ע זאגט: בייא אללען בים דער צווייטע פֿריהרעגען פֿעללט. (ו) גליכֿערווייזע: וועו יעמאנד איינעם אנדערן אין הויז בים צור רעגענצייט פֿערמיטהעט, זא גילט עם בים צום צווייטען פֿריהרעגען. וועו יעמאנד דורך געליבדע אללעם גענוסעס פֿאן איינעם אנדערן בים צור רעגענצייט ענטזאגט, זא גילט עם בים צום צווייטען פֿריהרעגען. בים וויא לאנגע געהען דיא ערמען דיא זיא געהאלטען (אום לקט, שכחה, פאה, אונד שביעית פֿריכֿטע צו נעהמען)? בים דער צווייטע פֿריהרעגען פֿעללט. פֿאן וועלכֿער צייט אן דארף מאן פֿאן שטראה אונד שטאָפּ פעלען דעם זיבענטען יאהרעם געברויך מאכֿען? זאכאלד דער צווייטע פֿריהרעגען פֿעללט. (ח) וועו יעמאנד שביעית פֿריכֿטע האט, אונד עם טריטט דיא פֿאַרטשאַפֿפֿונגספֿציט איין, זא מוס ער זיא פֿערטהיילען[1], אונד צוואר יעדעם העפֿטעגס צו דרייא מאהלצייטען; ארמע דירפֿען, וואס זיא פֿאם פריייגעגעבענען גועאממעלט האבען, אויך גאך דער פֿארטשאַפֿפֿונגספֿציט[2] עסספֿן, רייכֿע אבער ניכֿט; זא ר' יהודה. ר' יוסי זאגט: זאוואהל ארמע אלס רייכֿע דירפֿען זיא אויך נאך דער פֿארטשאַפֿפֿונגספֿציט עסספֿן. (ט) וועו יעמאנד שביעית פֿריכֿטע האט, דיא איהם דורך ערבשאפֿט צוגעפֿאללען, אדער אלס געשענק געגעבען זינד, זא זאגט ר' אליעזר, זיא מיספֿען אין געמיינשאפֿט מיט דענען, דיא זיא עספֿען דירפֿען, פֿערצהרט וווערדען[3]. דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף דען זינדער[4] ניכֿט בעלאהנען, ואנדערן (נאך היזער אנזיכֿט) מיספֿען דיא פֿריכֿטע פֿערקויפֿט אונד דאס געלד מיספֿען אין יע-

ביכורים פכ"ג במרחצאות; עלי גפנים · לחיים · בכולן. בין עשבים בין עלים הכ"ל בין לחים ובין יבשים עד כו': (ו) חימחי לפי שדריסת הרגל קשה לזרעים, מזמן הסוף והילך: נכנסים · כשאר שבוע, ליטול לקט שכחה ופאה, וכן נכנסים במוצאי שביעית לגבות, מפני פירות שביעית שנשתרו בה: בתבן · רחוי למלכל בהמה, ויש בו קדושת ז', ואסור ליהנות ממנו בנאת חיבוד, אבל כשנתבטל בשדה מאכל חי', פקע מהם קדושת ז' ממה שבבית, דלמ"ה מהם זה שבבית ג"כ בשדה, כבר הי' עבר ובטל מן העולם, ולא הפקיד כלום לחיים במה שבבתים לביתו: (ח) שעת הביעור · וידוע שודאי כלה המין, ועל הפתח הכן בבריית שאוכלים בעבדים עד הפסח, בזיתים עד העצרת, בגרוגרות עד החנוכה, בתמרים עד הפורים, וכולן של שנה שמיטית: מחלק · לכל לבני ביתו, ומ"ש מחלק לשכניו ולקרוביו ולמודעיו, ומ"ש מוציאין ומניחין על הפתח, ואומר, מחיכו בית ישראל, מי שצריך ליטול יבוא ויטול: ועניים · שלקטו בשדות אחרים בהפקר, וכן עשירים שלקטו משדות שלהם בהפקרם: ורי"ש · דקרי ביה לחיובי וגם עתה: (ט) ר"ש · דסבר כב"ש דאסור לאכול פירות שביעית בטובא, אימחוק טובא למי שנתפס לו, הלכך לא יאכלם לבדו, שלא יחזיק טובא להניחן לו להמורים, וכאמים דסברו דמותר לאכול בטובא לדברי ר"ש קאמרו, דאומר שאסור לאכול בטובא, היינו יאכל בת כל אדם דגם זה מותר לאכול ויחזיקו לו לאוכלים עמו טובא, שיאמרו הלא הוא יכול בעצמו לאכול ומאכיל לאחרים, מ"כ טובא זה עושה עם אחרים, מ"כ יהיה המוטל המקבל כשכר, שיחזיקו לו טובא, אבל בשאוא עצמו אסור לאכול, לא יחזיקו לו טובא, שיאמרו מפני שאסור לאכול הוא מאכיל; שלא לדידך יאמרו שיפרע מותן המקבל או היורש דמי שווין ויתחלק הממון לכל אדם: תיב מיתם · דס"ל דסוחיל שאם

---

[1]) ערשט זייענ לייטען, נאכֿהאר וועלכֿען זינד בעקאנגטען, דאן גיבט ער דאס זיכערהייט פיר יעדערמאן פריידי. [2]) זיכער דיא אפֿפֿענטליכֿקייט דעסטוניטען זין דיזער בעזיהונג לעזט מען דיא תוספתא. [3]) דאמיט ער ניכט (נאך פ' ד' מ' כ') שביעית פריכֿטע עסספֿן, וויפֿיר ער דאס סולדיג זיגט, אדער פערגיטעט, וויא דיס בייא בעזאנק וועגען ערבשאפֿט דער פאלל זיגט. [4]) כעזולך כאך וויכער מיזוכט וויירדע דער עמפֿענגער יעדעמפֿאללם דורך דאס מיט, עספֿען זוכערבט טהון, זיכדעם דיא עם פאן זיהם עמפֿאנגען, זיהם אלסדאן דאנקבאר וועדרדען מיספֿטיין. זיכערהייטם גיבט זיא דיזער מאנד דער ירושלמי נאכֿזולזוען.

וְכוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוּל, וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בְּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדָה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת חַיָּב · וַחֲכָ״א, אֵינָהּ בְּקַרְקַע, וְאֵין כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוּל, וּמְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בְּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדָה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת פָּטוּר: (י) הַמַּחֲזִיר חוֹב בַּשְּׁבִיעִית, יֹאמַר לוֹ, מְשַׁמֵּט אֲנִי · אָמַר לוֹ, אַף עַל פִּי כֵן, יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה · בַּיּוֹצֵא בּוֹ, רוֹצֵחַ שֶׁגָּלָה לָעִיר מִקְלָט וְרָצוּ אַנְשֵׁי הָעִיר לְהַבְּרוֹ, יֹאמַר לָהֶם, רוֹצֵחַ אֲנִי, אָמְרוּ לוֹ, אַף עַל פִּי כֵן, יְקַבֵּל מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה דְּבַר הָרוֹצֵחַ: (ט) הַמַּחֲזִיר חוֹב בַּשְּׁבִיעִית רוֹחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ · הַלְוָה מִן הַגֵּר שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ בָנָיו עִמּוֹ, לֹא יַחֲזִיר לְבָנָיו, וְאִם הֶחֱזִיר, רוֹחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ · כָּל הַמְּטַלְטְלִים נִקְנִין בִּמְשִׁיכָה, וְכָל הַמְקַיְּמִים אֶת דְּבָרוֹ רוֹחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ:

פּעסטיגטער) ביענענשטאק, ואגט ר׳ אליעזר, איזט וויא ליי־ גענדעס גוט אנצוזעהען, מאן קאן אלזא פרוזבול דאריבער שרייבען, ער ניממט אן זיינעם אָרט בלייבענד קיינע אונרייי־ ניגקייט אן, אונד וועד אם שבת דאפּאן האניג אבניממט, איזט שולדיג · דיא געלעהרטען זאגען: ער איזט ניכט וויא ליגענדעס גוט אנצוזעהען, מאן דארף קיין פרוזבול דאריבער שרייבען, ער ניממט אן זיינעם ארטע בלייבענד אונרייניגקייט אן, אונד וועד אם שבת דאפּאן האניג אבניממט איזט פּרייא · (ח) וועו יעמאנד איינע דורך שביעית ערלאסענע שולד צוריקגעבען ווילל, וא זאגע דער גלייביגער צו איהם: „איך בעאכטע דאס רעכט דעס זיבענטען יאהרעס" · גיבט ער צור אנטוואָרט: דענגאך (ווילל איך צאהלען)! וא דארף עס דער גלייביגער אננעהמען, דען עס הייסט: (דברים ט״ו ב׳) דיזעס איזט דאס וואָרט דער ערלאסזונג · עהנליך איזט דער פּאלל; וועו איין טאדטשלעגער אין דיא פּרייאשטאדט געפּלינכטעט אונד דיא שטאדטליישע איהם עהרענבעצייגנגען ערווייזען וואללען, וא זאלל ער צו איהנען זא־ גען: איך בין איין טאדטשלעגער · אנטוואָרטען זיא: „דענ־ נאך!" וא דארף ער זיא אננעהמען · דען עס הייסט: דיס איזט דאס וואָרט דעס טאדטשלעגערס · (ט) וועו יעמאנד זיי־ נע דורך שביעית פּערלאסענען שולדען בעצאהלט, ערווירבט ער זיך דען בייפּאלל דער וויזען · — וועד פּאם פּרעזעלי־ טען, דעספּען קינדער כיט בעקעהרט וויזדרדען, געבאראנט דאט, ברויכט עם, (פּאללס ער שטירבט) זיינען קינדערן ניכט צוריקצוצאהלען, אבער וועד עם דענגאך בעצאהלט, ערווירבט זיך דען בייפּאלל דער וויזען · — אללע בעווענלי־ כען זאכען וועדרדען ערשט דורך ערגרייפּונג דער זאכע ער־ וואָרבען · וועד אבער זיין בלאָסעם וואָרט חעלט, ערווירבט זיך דען בייפּאלל דער וויזען:

אפוטרופין · כלומר לצורך חיתומים וחיתומים אין להם קרקע, לפי שהוא טובת היתומים שימכרו מי שילוה להם, ואם היה התוב מתמת לחייבם ולא הניח קרקע, כיון דמתקנת הגאונים ז״ל גזרה ממטלטלים, אין כותבים על נכסי אפוטרופוס, ואם יש ליתומים מוב אחל לחברים, ח״ל פרוזבול שכ״ד המה לחי יתומים: (ז) כורת · ואין מקום הכורת ללמוד, וכשהיא מחוברת בטיט הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר, ואם מוכחת על גבי יתידות הכל מודים שהיא ככלי, לא נחלקו אלא כשמוכחת ע״ג קרקע ואינה מחוברת בטיט: רש״י · ס״ה בקרקע ונקנית בכסף ושטר וחזקה ושאר דיני קרקעות: והרודה · חלת דבש חייב, דהוה כהולם דבר ממקום לחבורו: פטור · ממיתה ועכ״פ חייב מכות מדרבנן: (ח) כשביעית · כשמיטין, שאין שביעית משמטת אלא בשעה שחרוכה · ח״ל הלוה, לשע״כ לחי רוצה ליתן לך בתורת מתנה: יקבל · ואל יוד אלא שמותר לשמוט ידו לקבל המעות בשעה שאומר, משמט אני: דבר · דבור בעלמא וכדבור אחד סגי: (ט) המחזיר · לוה שאמר למלוה לשע״כ, ומחזיר לו משותין: לא יחזיר · היכו מתויב אם את הגר · ואם המחזיר · ודוקא לבניו שנתגיירו עמו, אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו, משום דשכ״ם יורש את אביו מן התורה, ואם לא יחזיר לו, יש לחוש שימחזרו לסורם, שיאמרו אלו היינו נוחה הימנו, משום דשכ״ם יורש את אביו מן התורה, ואם לא יחזיר לו, יש לחוש שימחזרו לסורם, שיאמרו אלו היינו עכ״ם היו נריכים להחזיר לנו; כמשיכה · וכל זמן שלא משך, יכול כל אחד לחזור בו, ואע״פי שנתן המעות, ואם לשע״כ מקום דבריו, והיכו חוזר אע״פי שלא משך: נוחה · דתניא הין לדק, הן שלך יהיה לדק:

יל דיועלבע מסכת עוקצין פ׳ ג׳ מ׳ י׳

אֶת זֶה, וְעוֹבְרִין עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל (וגומר), הִתְקִין הַלֵּל פְּרוֹזְבּוֹל: (ז) וְזֶהוּ גּוּפוֹ שֶׁל פְּרוֹזְבּוֹל, מוֹסֵר אֲנִי לָכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדַּיָּנִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁכָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי, שֶׁאֶגְבֶּנּוּ בָּל זְמָן שֶׁאֶרְצֶה, וְהַדַּיָּנִים הוֹתְמִין לְמַטָּה אוֹ חָעֵדִים: (ח) פְּרוֹזְבּוֹל הַמּוּקְדָּם כָּשֵׁר, וְהַמְאוּחָר פָּסוּל. שְׁטָרֵי חוֹב הַמּוּקְדָּמִים פְּסוּלִין וְהַמְאוּחָרִין כְּשֵׁרִים. אֶחָד לוֹוֶה מֵחֲמִשָּׁה, כּוֹתֵב פְּרוֹזְבּוֹל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. חֲמִשָּׁה לוֹוִין מֵאֶחָד, אֵינוֹ כוֹתֵב אֶלָּא פְּרוֹזְבּוֹל אֶחָד לְכֻלָּם: (ט) אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹזְבּוֹל אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע, אִם אֵין לוֹ, מַזְכִּיר חוּא בְּתוֹךְ שֶׁדְּחוּ כָּל שֶׁחוּא. חָיְתָה לוֹ שָׂדֶה מְמוּשְׁכֶּנֶת בָּעִיר, כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל. רַבִּי חוֹנָפִית אוֹמֵר, כּוֹתְבִין לָאִישׁ עַל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְלַיְתוֹמִים עַל נִכְסֵי אֲפוֹטְרוֹפִין: (י) כַּוֶּרֶת דְּבוֹרִים, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הֲרֵי חוּא כְּקַרְקַע,

פֿעראדנעטע. אלס ער נעהמליך זאה דאס דיא לייטע אנ־ שטאנד נאהמען איינאנדער געלד צו לייהען, אונד איבערטרא־ טען וואס אים געזעטצובט געשריבען שטעהט: (דברים ט"ו ט') „היטע דיך דאס ניכט דער שענדליכע געדאנקע אין דיי־ נעם הערצען אויפשטייגע א'ז' וו'" פֿעראדנעטע ער דאס פרוזבול. (ד) דים איזט דער וועזענטליכע אינהאלט איינעס פרוזבול־פֿארמולארס: „איך, דער אונד דער, איבערגעבע אייך דען ריכטערן דעם אונד דעם ארטעס, (דיא ערקלערונג) דאס איך יעדע מיר אויפשטעהענדע שולד, וואן איך וואללע יעדערצייט אייגפֿארדערן דירפֿע" • דיא ריכטער אדער דיא צייגען אונטערצייכנען. (ה) איין פרוזבול, דער איין פֿרי־ הערעס דאטום (אלס דען טאג, דא ער געשריבען ווארדען) טרעגט, איזט (פֿיר פֿריהערע פֿעללע) גילטיג; איין נאכ־ דאטירטער איזט גאנץ אונגילטיג[1]. דאגעגען זינד פֿאַרדאטיר־ טע שולדפֿערשרייבונגען אונגילטיג[2], אבער נאכדאטירטע גילטיג. וועז איינער פֿאן פֿינף פֿערשידענען פערזאנען בארגט, מוס מאן פֿיר יעדען בעזאנדערס איין פרוזבול שרייבען; וועז פֿינף פערזאנען פֿאן איינעם בארגען, זא קאן ער איין פרוזבול פֿיר אללע שרייבען. (ו) מאן שרייבט איין פרוזבול נור אין בעציהונג אויף ליגענדע גיטער[3] (דעם שולדנערס). וועז דיזער קיינע זאלכע בעזיטצט, זא זיכערט איהם דער גלייבי־ גער פֿאן זיינעם גרונדשטיקקע עטוואס, זייא עס נאך זא וועג ניג, אלס אייגענטהום צו. בעזיטצט דער שולדנער איין (ענט־ וועדער אן איהן אדער פֿאן איהם) פֿערפֿענדעטעם גרונדשטיק אין דער שטאדט, זא קאן מאן דאריבער איין פרוזבול שרי־ בען. ר' חוצפית זאגט: אויך דעם עהעמאנגע איבער דאס אונבע־ וועגליכע פֿערמעגען דער פרויא, אונד דען אונבעמיטטעלטע וויזען איבער דאס דער פֿארטיגדער. (ז[4]) איין ניכט בע־

כשעת הלוואה מלוה שעבודית, שקונה לף כשעת הלוואה: (ג) פרוזבול. פרוז לשון תקנה, כול לשון כשיר, תקנה לעשירים, שלא יעבור על פן יהיה וגו' והקנה לעניים שימלוו מי שילוה להם, והא דהוי כח כיד הלל להתן פרוזבול ולעקור שמטה, דשמטת כספים בזמן הזה דרבנן: (ד) גופו. עקרו: שים לי. מגל פלוני שתגבנו כו': והדייניס הו העדים. ללמד שיכול העד לעשות דיין, הו הדיין עד בפרוזבול, דמדרבנן הוא: (ה) המוקדם. שנכתב בכשלו והקדים זמנו לכתוב בתשרי, כשר מפני שהורע כחו של מלוה בכך דהלוואות שנעשו מתשרי עד כשליו לא כמסרו לב"ד: ומאוחר. שתיקר זמנו והוא הלוה בתשיים, כמלא גובה שלא כדין: ב"ק. דקתי בניסן, וכתב זמנו בתשרי הקדום, פסולים, דכמלא גובה מן הלקוחות שלא כדין מתשרי עד ניסן, וקנסינהו רבנן שלא יגבה בשטר זה לפני מניסן ולהלן, ומיהו השטר לא בטל מכתת שתחזיר כו העדים, והוו רשעים, דמניין העדים לומר לנכתו על עיקר המלוה תתנו ולא על הזמן: ומאוחרים. דהורע כחו של מלוה. מתשמ"ש. כל מלוה צריך פרוזבול, חכל המלוה להם יכול לכלול כלם בפרוזבול אחד: (ו) קרקע. שים לו למלוה, שאז הוי כגבוי, ב"ב לפי שאין רגיל ללוות למי שאין לו קרקע וכמלתא דלא שכיח לא עבדו רבנן תקנתא: אין לו למלוה ולמלוה יש לו: מזכה. מלוה למלוה, ועיין מ"ו פ"ג דמכה. ולפי' המוכ מכה, דרחוי לגבות כו כגון דגוכה וחוזר וגוכה עד דמשלים כל מכו: ממושכנת. כיון שמשכן הוא לאחרים וכיון שאחרים משכנו כידו: חמתו. קרקע של נכסי מלוג:

---

[1]) וויל ער, וויבאלד זיינען לויכהלט, לויף שפעטערע סולדען בעאלטען וועדען קאנטנט. [2]) וויל זיא אין פפאלדרפכם לויף כאכהאר פֿפֿר, קויפטע ניטער בעגריבדען וויבדען. [3]) דאמיט זיא סולד גלייכוהט חבגעטרעטענען מנגשוטבען וועדען קאנטנע. [4]) דיזעלבע מזכה, מס' עוקצין, פ' ג' מ' י'.

אוֹמֵר, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹנַת נְדָרִים, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וּמִשֶּׁבָּא לְעוֹנַת נְדָרִים, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: (ד) אֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין עַל הַשִּׁכְחָה, וְלֹא עֲנָבִים עַל הַיַּיִן וְאִם תָּרְמוּ, בֵּשׁ"א, תְּרוּמַת עַצְמָן בָּהֶם, וּבְה"א, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה: (ה) אֵין תּוֹרְמִין מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה, וּמִן הַפֵּאָה, וּמִן הַפֶּרֶק · וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְלֹא מִן הַחַיָּב עַל הַפָּטוּר, וְלֹא מִן הַפָּטוּר עַל הַחַיָּב · וְלֹא מִן הַתָּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר, וְלֹא מִן הַמְחֻבָּר עַל הַתָּלוּשׁ, וְלֹא מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ, וְלֹא מִפֵּירוֹת הָאָרֶץ עַל פֵּירוֹת חוּצָה לָאָרֶץ, וְלֹא מִפֵּירוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּירוֹת הָאָרֶץ, וְאִם תָּרְמוּ, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה: (ו) חֲמִשָּׁה לֹא יְתָרְמוּ, וְאִם תָּרְמוּ תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה · הָאֶלֶם וְהַשָּׁבוּר, וְהָעָרוֹם, וְהַסּוּמֵא, וּבַעַל קֶרִי לֹא

איזט נאך ר' יהודה גילטיג; ר' יוסי זאגט: וועז עס פאר ווי נעם איינטרישט אין דיא צייט, דא זיינע געליבערע געלטען [1]) געשעהען איזט, גילט אויך זיינע תרומה ניכט, וועז אבער נאך דעם איינטרישט דיזער צייט, איזט דיא גילטיג. (ד) מאן דארף ניכט תרומה אין אליפען פיר עהל, אוגד אין ווייץ טרויבען פיר ווין געבען [2]); וועז עס געשעהען איזט, דא איזט דיא תרומה דארונטער, אין דא ווייט זיא פיר דיא אליפען אדער טרויבען זעלבסט אבגעאנדערט ווערע [3]). ב"ד זאגט: זיא גילט נאר ניכט. (ה) מאן דארף ניכט תרומה בעשטימטען. פאן פריכטען דער נאכלעזע, פאן פערגעסענעם (שכחה) אונד פאה, דא ווייא פאם פריזגעזעבענען, פערנער ניכט פאן ערשטעם צעהנט, דעסגלען תרומה בעריישט אבגענממען איזט, ניכט פאן אויסגעלעזעטעם צווייטעם צעהנט, ניכט פאן געהייליגטעם, דאם (נאך דער צייט דעם פערצעהנטעגם) אויסגעלעזעט וואהרדען; פערנער ניכט פאן זאלצען פריכטען, דאפאן מאן תרומה צו געבען פערפפליכטעט, פיר דיא נאך דאפאן בעפריייעטען [4]), אונד ניכט פאן דען נאך בעפריייעטען פיר דיא פפליכטיגען; ניכט פאן דעם וואם אבגעפפליקט פיר דאם נאך האפטענדע, אונד פאן דעם נאך האפטענדען פיר דאם אבגעפפליקטע; ניכט פאן נייעם פיר אלטעם, אדער פאן אלטעם פיר נייעם; ניכט פאן אינלענדישען פריכטען פיר אויס לענדישע, אונד ניכט פאן אויסלענדישען פיר אינלענדישע; אונד וועז עס געשעהען איזט, גילט דיא תרומה ניכט. (ו) פינף זאללען קיינע תרומה אבזאנדערן, אבער וועז דיא עס געטהאן האבען, גילט דיא תרומה; דער שטומע (וועל כער הערט), דער בעטרונקענע, דער נאקטע, דער בלינדע אונד דער דורך נעכטליכען צופאלל אוגרייניע. אללע דיזע זאללען

י"ג שכיס ויוס ג'; ר"ש תרומתו · כדיפצד: פוכח · זכר בן י"ב שכיס ויוס אחד וכקבה פת י"ג שכיס ויוס אחד: (ד) אין תורמין · אם יש לו שמן טבל וזיתים טבל ויכנו מפרים: עצמן בכם · אין כאן תרומה אלא על הזיתים: אין תרו' · אף על זיתים, דכולהו וכתכון גם על השמן: (ה) מן הלקט · כעכי עצמו שיש לו כרי שלא טבל, לא יתרום עליו מן הלקט: שנטלה · אין עושה אותן תרומה גדולה על כרי אחר שלא טבל, ואפשויכן היכא שהקדי' לוי לכהן בשבלים שהוא פטור מה"ג, ודוקא שנטלה תרומתו, אבל לא נטלה תרומתו יכול לתרום ת"ג, דכתיב, את מקדשו ממנו, בזמן שהקדשו בתוכו הוא עושה פותו תרומה לאחרים: שנפדו · כלומר הכא בכור מ"ש ממון גבוה הוא, ופשיטא היכא דלא כפדו דאין יכול לתקן טבלו בממון של גבוה, אבל היכא דכפדו, ס"ל דיכול לעשותן ת"ג, ואע"ג דאולין גמורים הוא, ומאי קמ"ל? הא קמ"ל כגון שהקדים מ"ש בשבלים לפטור מת"ג: וקדש · שמרש הגזבר ופדה אותו, פטור מתרומה: ספטור · פירות שלא הביא שלים פטורי' ממעשרות, דאחר פטורים תבשלו, ועיי' מ"ג פ"ק דמעשרות: התלוש · וכן לא מן המחובר על המחובר: על היען · ושדה שעושה כ' גרעות בשנה, כגון שדה בית השלקים, תורמין ומעשרין מזה על זה: על פירות הארץ · וה"ה שאין תורמין מפירות הארץ על פירות שבסוריא: ר"ל · שהתייבו בתקנת נביותים או תכמים: (ו) ה' · מניחא אתי למעוטי מדר' יהודה, דאמר קטן שהביא סימני שתי שערות ת"ק, קמ"ל הכי · והא דאמרי' במתני' ר' וכמתכי ה', משום דכשו תני אין תרומתן תרומה: האלם ·

[1]) כייח קויאכען דאם אלטערן פאן נוועלף יאהרען אוכר אייכעם טאג; דיא מעדכען דאם פאן זיעלף יאהרען אוכר אייכעם טאג. [2]) אייבערהויפט ניכט פאם אוכעאלרבייטשטען פרוכטקרעם פיר דאס נאבער שעטע. [3]) דאדורך דאם אין טהייל תרומה נילטיג איזט, ווירד דיא פרוכם מדומע, אוכר קלן נור דעם פריסטער פערקויפט ווערדען. [4]) היריבער זיכר דיא קלימעטלרע נאכגולשוש.

מַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת

תרומה הייסט דאס, וואס מאן פֿאם ערטראגע דעס באדענס צוערשט אלס געהייליגט דעם פריסטער איבערגיבט, אונד זא דורך דאס עמפארהעבען אדער בענעננונג מיט דעם נאמען תרומה אלס הייליג בעשטיממט האט · דאהער ווירד אויס דעם ווארטע תרומה (וועלכֿעס פֿאן רום הערקעממט) איין נייעס ווארט אין דער משנה געבילדעט, אונד תרם צור בעצייכֿנונג דיזעס בעשטיממענס אלס צייטווארט געברויכֿט. — דאס געזעטץ איבער תרומה שטעהט במדבר י"ח ח' · — דיא תרומה דארף נור דער פריסטער עססען, אונד פֿאללס זיא ווידער אונטער אנדערע פֿריכֿטע, דיא ניכֿט הונדערט מאל זא פֿיעל זינד אלס דיא תרומה גערעטה, זא ווערדען דיזע דאדורך מדומע (פֿאן דעם צייטווארט דמע, מישונג בע־ווירקען, געבילדעט) אונד אללען ניכֿט־פריסטערן פֿערבאטען · זיא מוס אים אללגעמיינען מינדעסטענסן אי זעכֿציגסטעל גע־וועהנליך אבער איין פֿונפֿציגסטעל בעטראגען · אויך דיא לוים מיססען פֿאן דעם איהנען צוקאממענדען צעהנט איין צעהנטעל אלס תרומה אבגעבען, דיזע הייסט תרומת מעשר.

אונטער דעם טיטעל תרומה ווירד נון אללעס דארויף בעציגליכֿע נעהער פֿעסט געשטעללט: ערשטליך, ווער אונד וואס ענטוועדער גאנץ אדער צום טהייל אויסנאהמען מאכֿע; פֿערנער ווערדען פֿערשיעדענע פֿערלעגענהייטס פֿעללע אונד פֿארקאממענדע אידרונגען אדער פֿערזעהען ערערטערט; עס ווירד איבער דיא פֿעללע, דיא דורך דמוע ענטשטעהען וואס דאבייא צו בעאָבאכֿטען זייא, פֿעסטגעזעטצט; פֿערנער איבער ערזעטצונג דער צופֿעלליג אדער פֿארזעטצליך פֿאן איי־נעם ניכֿט־פריסטער פֿערצעהרטען תרומה, זא וויא איבער פֿערהיטונג זאלכֿער פֿערזעהען, אונד וויא בייא פֿערדערבניס אדער פֿעראונרייניגונג דער תרומה צו פֿערפֿאהרען זייא · דאן ווירד פֿאן דען פֿעללען געהאנדעלט, ווען דורך אויסזאאט פֿאן תרומה נייע פֿריכֿטע וואכסען, אדער דורך מישונג דערזעלבען מיט אנדערן פֿריכֿטען דיזע איינע פֿערענדערונג ערליידען.

פרק א

הַמִּשָּׁה לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, הַחֵרֵשׁ, וְהַשּׁוֹטֶה, וְהַקָּטָן, וְהַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, עכ"ום שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִילוּ בִרְשׁוּת, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: (ב) חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, לֹא יִתְרוֹם, וְאִם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · חֵרֵשׁ שֶׁדִּבְּרוּ בוֹ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם, שֶׁאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר: (ג) קָטָן שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, ר' יְהוּדָה

פֿינף דירפֿען ניכֿט תרומה אבזאנדערן, אונד ווען זיא עס געטהאן, גילט דיא תרומה ניכֿט אלס זאלכֿע; נעמליך: דער טויבשטוממע, דער בלעדזינניגע, דער מינדעריעריגע, פֿערנער ווער פֿאן פֿרעמדעם אייגענטהום אבזאנדערט; ווען דער געטצענדינער זיא פֿאם אייגענטהום איינעס ישראל אבזאנדערט זעלבסט ווען דיזער איהן דאצו ערמעכֿטיגט האט, גילט זיא ניכֿט · (ב) איין טויבער, דער שפריכֿט אבער ניכֿט הערט, זאלל ניכֿט תרומה אבזאנדערן, אבער ווען ער עס געטהאן האט, איזט זיא גילטיג · דער טויבע, פֿאן וועלכֿעם דיא גע־לעהרטען שפרעכֿען, איזט איממער נור איין זאלכֿער דער ווע־דער הערט נאך שפריכֿט · (ג) דיא תרומה איינעס מינדעדיעה־ריגען, דעם נאך ניכֿט דיא צווייא האארע[1]) געוואכסען זינד

פרק א ה' · מכינא אתי למעוטי הא דאמר ר"י במ"ג, קטן שלא הביא שתי שערות שתרם תרומתו תרומה, משמע הא קטן שהגיע לעונת נדרים אין תרומתו תרומה, קמ"ל במכינא דתרומתו תרומה כר' יוסי, דסתם קטן משמע שאפילו לעונת נדרים לא הגיע: שוטה · הוא המאבד מה שנותנים לו, או יוצא יחידי בלילה, או הלן בב"הקברות; עכ"וס · לא תני ועכ"וס שתרם, אע"ג שהוא בכלל הקמשה, משום דעכ"וס אינו בכלל הקיובי' לתרום, לכן שנאו בפ"ע, וי"ג והעכ"וס: ברשות · בשליחותו של בעל הפירות: (ב) חרש · לכתחילה לא, דצריך להשמיע לאזנו הברכה: בכ"מ · לאו כללא הוא, דבחגיגה תני, חרש ומדבר ואינו שומע בכלל: שאינו · שנולד חרש, דכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים א"א לו שידבר: (ג) קטן · בן

---

[1]) וועלכע דיא צייכען דער פובערטעט זינד

נִגְמְדָה מִלַּאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

דערנאך ארבייט נאך ניכט פֿאללענדעט איזט, אונד אומגעקעהרט; אויך ניכט פֿאן אונפֿאללענדעטעם פֿיר אונפֿאללענדעטעם • זוען מאן עס אבער געטהאן האט, גילט דיא תרומה [א] •

פרק ב

אֵין תּוֹרְמִין מִטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה • בְּאֶמֶת אָמְרוּ, הָעָגוֹל שֶׁל דְּבֵילָה שֶׁנִּטְמָא מִקְצָתוֹ, תּוֹרֵם מִן הַטָּהוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ • וְכֵן אֲגוּדָּה שֶׁל דָּרָק, וְכֵן עֲרֵימָה • הָיוּ שְׁנֵי עִגּוּלִין, שְׁתֵּי אֲגוּדוֹת, שְׁתֵּי עֲרֵמוֹת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, לֹא יִתְרוֹם מֵזֶּה עַל זֶה • ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תּוֹרְמִין מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא: (ב) אֵין תּוֹרְמִין מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר, וְאִם תָּרַם שׁוֹגֵג, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וּמְזִיד, לֹא עָשָׂה כְלוּם • וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר מֻבְלָ, הָיָה מַפְרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ, שׁוֹגֵג, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, מְזִיד, לֹא עָשָׂה כְלוּם • ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ בַּתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, לֹא עָשָׂה כְלוּם: (ג) הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת, שׁוֹגֵג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, מְזִיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם • הַמְעַשֵּׂר וְהַמַּבְשִׁיל בְּשַׁבָּת,

מאן דארף ניכט תרומה בעשטיממען פֿאם ריינען פֿיר פֿעראונרייניגטעם, אונד וועז עס געשעהען איזט, גילט דיא תרומה • דאך האט מאן פֿעסטגעזעטצט, דאס מאן אין אייניעם פֿייגענקוכֿען דאפֿאן איין שטיק פֿעראונרייניגט וואראען, פֿאן דעם ריינען טהייל פֿיר דען אונריינען טהייל דיא תרומה בעשטיממען קענעג • עבען זא אם בינדעל קלייטער, אונד אין אייניעם הויפֿען • דאגעגען וועז פֿאן צוויא פֿייגענקוכֿען, צוויא בינדעל, צוויא הויפֿען, אייניע אונריין, דיא אנדערע ריין איזט, דארף מאן ניכט פֿאם ריינען פֿיר דאס אונריינע תרומה בעשטיממען • ר' אליעזר ערלויבט עס • (ב) מאן דארף ניכט תרומה בעשטיממען פֿאם אונריינען פֿיר דאס ריינע • וועז מאן עס אויס פֿערזעהען געטהאן, גילט דיא תרומה; וועז מיט פֿארואטץ, איזט עס ניכטיג • עבען זא וועז אין לוי זועלכער צערהנט בעזיטצט, דאס נאך טבל איזט (וואפֿאן נאך ניכט דיא תרומה מעשר אבגעזאנדערט וואראען), דאפֿאן פֿיר זיינע איבריגען צעהנטען תרומה בעשטיממט האט, זא גילט עס, וועז ער עס אויס פֿערזעהען געטהאן, איזט אבער, וועז ער עס מיט פֿארואטץ געטהאן, אונגילטיג • ר' יהודה זאגט: וועז ער עס פֿארהער געוואוסט האט, איזט עס אויך אין פֿאללע אייניעם פֿערזעהענס אונגילטיג • (ג) פֿערנער, וועז יעמאנד אם שבת געפֿעסע צום רייניגען וואס סער אונטערטויכט, זא דארף ער, פֿאללס ער עס אויס פֿערזעהען געטהאן, זיך דערען בעדינען, ניכט אבער, זועז ער עס מיט

ס"ג • דכי קא תרס שפיר קא תרס; (י) תרומה • דוקא כשאר פירות, אבל בזיתים על כשמן ועכבים על היין דמיכף פסידה לכהן, אין תרומתן תרומה:

פרק ב משהור וכו' • גזירה שמא יתרום שלא מן המוקף, דמסתפי שלא יגע טהרת כטהור: נטמא • כל היכא דתניא בחמת ס"ל כאילו היא כלכה למשה מסיני: דבילה • כשנלושה כמי פירות: מגודל • כשנטמאת כתגודה, אבל כשנטמאו קלקלים וחמ"כ מגדן, לא: וכן • וכריכא, דחי חשמישין עגול, ס"ח עגול דכולו גוף אחד תורס, מגודה שאינו גוף אחד אינו תורס, וח"ח מגודה, ס"ח מגודה שכל תפוסה אחד תורס, ערימה שאינה תפוסה ג' אינו תורס, כריכא; (ב) אין תורמין • משום פסידא דכהן: שוגג • ודוקא שהיתה לה שעת הכושר והגיע לעונת המעשרות קודם שנטמאת, דמדאוריתא תרומה מעליא היא, אבל אם כטמאת קודם שהגיע לעונת המעשרות, אפי' שוגג אין תרומתו תרומה: מעשר שכל • מעשר רשאון שלא נטלה ממנו תרומת מעשר: אי' מפרים • מזה על שאר מעשרותיו או על טבל שיש לו: מזיד • לפי שצריך שיכוון שיעור ת"מ שכו ואחר כך יפרוש עליו למקום אחר, דמיירי שיש לו טבל יותר מכשיעור שצריך להפריש, וכשמפריש מן הקטם כמנת מפריש ת"מ עצמו על טבל אחר, לפיכך מזיד לא כו' • וי"מ דכטבל טמא מיירי: אם אי' יודע • שהי' טבל או טמא, אע"פ שהי' שוגג בשעת שתרס, שעכשו שוגג טבל, הוי שוגג קרוב למזיד: • (ג) המטביל • שחסור לטבול בשבת שכרשה כמתקן: ומשתר • הוי מתקן • המבשל • שוגג יאכל למ"ש ובמזיד לא יאכל הוי אבל מפרים מוכלין למ"ש: ובשביעית • דנתגדו ישראל שביעית

[א] תיכער דען ווידערשפרוך דיזער מסכה מיט מעהרערן פֿערפֿערגעטהעדען זיהּ דיא קלימעטהערע נהכזולעזען •

יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה: (ז) אֵין תּוֹרְמִין, לֹא בְמִדָּה, וְלֹא בְמִשְׁקָל, וְלֹא בְמִנְיָן, אֲבָל תּוֹרֵם הוּא אֶת הַמָּדוּד, וְאֶת הַשָּׁקוּל, וְאֶת הַמָּנוּי. אֵין תּוֹרְמִין בְּסַל וּבְקֻפָּה שֶׁהֵם שֶׁל מִדָּה, אֲבָל תּוֹרֵם הוּא בָהֶן חֶצְיָן וְשָׁלִישָׁן, לֹא יִתְרוֹם בַּסָּאָה חֶצְיָהּ, שֶׁחֶצְיָהּ מִדָּה: (ח) אֵין תּוֹרְמִין שֶׁמֶן עַל זֵיתִים הַנִּכְתָּשִׁין, וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכוֹת, וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְיַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם, הָרִאשֹׁנָה מְדַמַּעַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְחַיָּיבִין עָלֶיהָ חוֹמֶשׁ, אֲבָל לֹא שְׁנִיָּה: (ט) וְתוֹרְמִין שֶׁמֶן עַל זֵיתִים הַנִּכְבָּשִׁין, וְיַיִן עַל עֲנָבִים לַעֲשׂוֹתָן צִמּוּקִין, הֲרֵי שֶׁתָּרַם שֶׁמֶן עַל זֵיתִים לַאֲכִילָה, וְזֵיתִים עַל זֵיתִים לַאֲכִילָה, וְיַיִן עַל עֲנָבִים לַאֲכִילָה, וַעֲנָבִים עַל עֲנָבִים לַאֲכִילָה, וְנִמְלַךְ לְדוֹרְכָן, אֵינוֹ צָרִיךְ לִתְרוֹם: (י) אֵין תּוֹרְמִין מִדָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וְלֹא מִדָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וְלֹא מִדָּבָר שֶׁלֹּא

קיינע תרומה אבזאנדערן, אבער ווען זיא עס געטהאן, גילט דיא תרומה. (ז) מאן זאנדערט ניכט תרומה אב נאך מאאס געוויכט אונד צאהל, אבער וואהל פאן געמעססענעם, געוואגענעם, אונד געצעהלטעם. אויך זאנדערט מאן דיא תרומה ניכט מיט איינעם קארבע אדער קאסטען פאן בעשטיממטעם מאאסע, אבער וואהל דארף מאן פאן זעלביגען דיא העלפטע אדער איין דריטטעל מיט תרומה פיללען. דאגעגען דארף מאן ניכט דיא העלפטע איינעם סאה נעהמען, ווייל דערען העלפטע איין בעשטיממטעם מאאס איזט. (ח) מאן נימט ניכט אלס תרומה עהל פיר צו צערדריקענדע אליפען [1]), ניכט וויין פיר צו קעלטערנדע טרויבען, ווען מאן עס אבער געטהאן האט, זא איזט דיא תרומה גילטיג, מאן מוס אבער נאכמאלס ווידער (פאס וויין אונד עהל נאך דעם מאאסע דעס פאללענדעטען) תרומה געבען. דיא ערשטערע בעווירקט (אים פאלל דער פערמישונג מיט חולין) דאס פריכטע מדומע ווערדען, אונד מאן מוס (ווען מאן אויס פערזעהען דאפאן געגעססען) איין פינפטעל דאריבער ערזעטצען, בייא דער צווייטען (וועלכע נור מדרבנן איזט) פינדעט דיס ניכט שטאטט. (ט) מאן דארף אלס תרומה עהל בעשטיממען פיר איינגעמאכטע אליפען, אונד וויין פיר וויינטרויבען, דיא צו ראזינען בעשטיממט זינד. פאללס איינער עהל פיר צום עססען בעשטיממטע אליפען, אליפען פיר אנדערע צום עססען בעשטיממטע אליפען, וויין פיר צום עססען בעשטיממטע טרויבען, אדער טרויבען פיר אנדערע צום עססען בעשטיממטע טרויבען אבגעזאנדערט האט, אונד זיך דאן בעזיננט דיזעלבען (ניכט צו עססען זאנדערן) צו פרעססען, זא ברויכט ער ניכט אבערמאלס תרומה אבצוזאנדערן. (י) איבערהויפט בעשטיממט מאן קיינע תרומה פאן איינער זאכע, דערען ארבייט פאללענדעט איזט, פיר דיא

והוא ששומע אלא שנשתתק, וכן ערוס משום דאינס יכולס לברך, וב"ק בזמן התקנה, והשכור והסומא דאינס יכולים לברור מן היפה, ומקרי שכור כל שאינו יכול לדבר לפני המלך מקמת שכרותו: (ז) במדה. ואע"ג דכתנו חכמים שיעור בפ"ד מ"ג, מ"מ יפריש ויתרום באומד ולא ומדוד. וי"מ שאם הי' לו מעט טבל שמדתו ידוע, יכול לעשותו כולו ת"ג על טבל אחר, כיון שלא נתכוין מתחלה למדוד: המדוד. שמודד ומכניס לביתו, יכול אח"כ להפריש באומד, ולא ימדוד: שהם. שהרואה אומר במדה הוא תורם: שקציה. יש פעמים סימנים בסאה עד מקום קצי', וחיישינן שיבא לתרום במדה, ואף שאין בסאה זו סימן שקציה מדה: (ח) הנכתשין, רגילין היו לכתוש הזיתים להוציא שמן: יחזור ויתרום. מדרבנן כשיעור הצריך מדאורייתא לשמן וליין. והא דחייבוהו הכא לחזור ולתרום, ובמשנ' י' אפי' מדבר שלא נגמרה על דבר שלא נגמרה הוי תרומה, דהא גם כאן אין הפסד לכהן כמו במ"י דאוקמה בשאר פירות, י"ל דהכא מיירי שנאבד' התרומה וגזרו לתרום שנית, כדי שיצטרך לטהר ולאכול התרומה ולא תשתכח תורת מי חטאת, ובמ"י איירי שהתרומה קיימת: מדמעת. ואסור לזרים, וימכור לכהן הכל, וזר חייב עליו חומש דתרומה גמורה היא: שניה. שהיא דרבנן לפיכך אינה נאכלת עד שיפרישו עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר, ולא דמי לתורם זיתים על השמן לעיל משנה ד', דאין תרומתו תרומה, דהתם איכא פסידא לכהן, לפיכך אין תרומתו תרומה, אבל הכא ליכא פסידה ותרומה גמורה היא, אלא דרבנן גזרו שיחזור ויתרום: (ט) צמוקים. דהוה מדבר שנגמרה מלאכתן, וכשתורם משמן על זיתים הנכבשים כו' תורם לפי השמן הראוי שיצא מן הזיתים הנכבשים:

---

[1]) איבערהויפט פאן פערטיגען דינגען פיר נאך ניכט פערטיגע.

פ ר ק ג

הַתּוֹרֵם קִישׁוּת וְנִמְצֵאת מָרָה, אֲבַטִּיחַ וְנִמְצֵאת פְּרוּחָה, תְּרוּמָה וַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם · הַתּוֹרֵם חֲבִית שֶׁל יַיִן, וְנִמְצֵאת שֶׁל חוֹמֶץ, אִם יָדוּעַ שֶׁהָיְתָה שֶׁל חוֹמֶץ עַד שֶׁלֹּא תָרְמָה, אֵינָהּ תְּרוּמָה · אִם מִשֶּׁתָּרְמָה הֶחֱמִיצָה, הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה · אִם סָפֵק, תְּרוּמָה וַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם · הָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ מְרַמַּעַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ חוֹמֶשׁ, וְכֵן הַשְּׁנִיָּה: (ב) נָפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹךְ הַחוֹלִין, אֵינָהּ מְרַמַּעְתָּן · נָפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינָהּ מְרַמַּעְתָּן · נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְרַמְּעוֹת בַּקְּטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן: (ג) הַשְּׁתֵּי פִּין שֶׁתָּרְמוּ זֶה אַחַר זֶה, ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, תְּרוּמַת שְׁנֵיהֶם תְּרוּמָה · חֲכָ״א, תְּרוּמַת הָרִאשׁוֹן תְּרוּמָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם תָּרַם הָרִאשׁוֹן כַּשָּׁעוּר, אֵין תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה, וְאִם לֹא תָרַם הָרִאשׁוֹן כַּשָּׁעוּר, תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה: (ד) בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא דִבֵּר, אֲבָל הֵרְשָׁה אֶת בֶּן בֵּיתוֹ, אוֹ אֶת עַבְדּוֹ, אוֹ אֶת שְׁפָחָתוֹ לְתָרֵם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · בְּשֵׁל, אִם עַד שֶׁלֹּא

זוען יעמאנד איינע גורקע אלס תרומה בעשטיממט, אונד עס פֿינדעט זיך דאס זיא ביטטער זייא; אדער איינע מעלאנע אונד עס פֿינדעט זיך דאס זיא פֿויל זייא, זא גילט דיא תרומה אונד מוס מאן נאך איינע תרומה ענטריכטען · זוען יעמאנד אין פֿאס ווין אלס תרומה בעשטיממט, אונד עס פֿינדעט זיך נאכהער, דאס עס עססיג זייא, זא גילט, זוא֗פֿערן עס בעקאננט איזט, דאס דער ווין פֿאר דער בעשטיממונג אלס תרומה צו עססיג געווארדען, דיא תרומה ניכט; זוען ער ערשט נאכהער זויער געווארדען, איזט זיא גילטיג; זוען עס צוויי֗פעלהאפֿט איזט, איזט עס תרומה, אזוי מאן מוס נאך איינע תרומה ענטריכטען · דיא ערשטערע פֿיר זיך אלליין מאכט אינדעם פֿריכטע ניכט צו מדומע, אונד מאן צאהלט בייא דערען ערזאטצע ניכט דאס פֿינפֿטעל דאריבער · עבען זא פֿערהעלט עס זיך מיט דער צוויטטען · (ג) פֿעללט איינע פֿאן בידען אין חולין, מאכט עס זיא ניכט צו מדומע, אויך ניכט וען דיא צוויטע אן איינער אנדערן שטעללע אונטער חולין פֿעללט · פֿאללען אבער בידע אן איינע שטעללע, זא מאכען זיא מדומע נאך דעם מאאס דער קלייגערן פֿאן בידען[1] · (ד) וען טהיילהאבער איינער נאך דעם אנדערן תרומה בעשטיממט האבען, זא איזט נאך ר״ע דיא תרומה בידער (יעדע צור העלפֿטע) גילטיג; דיא געלעהרטען זאגען: נור דיא דעם ערשטען · ר׳ יוסי זאגט: וען דער ערשטע דאס אללגעמיין געלטענדע מאאס שאן צו תרומה בעשטיממט האט, גילט דיא דעם צוויטטען ניכט, זוא אבער ניכט, גילט אויך דיא דעם צוויטטען · (ד) וואביא֗ איזט דיס פֿעסטגעזעטצט? וען דער איינע טהיילהאבער ניכטס פֿעראברעדעט האטטע; אבער האט איינער אויך נור מיטגליד זיינער פֿאמיליע, אדער זיינען קנעכט אדער זיינע מאגד בעאופֿטראגט תרומה צו בעשטיממען, זא איזט דיזע גילטיג; ווידעדריף ער עס, בעפֿאר עס געשעהען[2] זא גילט זיא ניכט, ווידער

פרק ג התורם · תפי׳ מזגג, דהוה קרוב למזיד, דה״ל למטעמים: מומן: דיין זחומך שכי מיבים: ספק. שכדק לחר ג״י ומצלה מומן; ימזור ויתרום · ומותן שתיקן, לכהן וסכהן נותן לו דמי הגדולה, שסיח הרחשוכה, שסשניט כתמעטה מעמת סתרומה; רחשוכה · משום דהוה בכן סממע״ס, וח״ת דכיון דכהן מצלס לו דמי רחשוכה מ״כ לח כתן מן סלחד תרומה ו״ל דכיון דחין כהכן נותן לו חלח דמי תרומה והיח בזול, חין כחן גזל הטבט · ועוד דומחי דמספק מחזיב הכהן מ״ע להפריש מחנה תרומה; (ג) שכיסס · דסייכו דתרומת כל לחד מכי תרומה כפי תלקו, וחכי׳ מולין סטבולי׳ למעשר; כשעור · לחת מכ׳, כשעור שכתבו מכמים; (ד) בד״ה · דתרומה שכיסס תרומה; שלח דבר · שלח כטל רשות מחכרו לתרוס; בטל · לחר שמיכס שליח לתרוס והלך מלפניו, בטל שליחותו: כדרוכות · כעלים ע״ס שעכרו פועלים מכריס, יכולים הפועלים להפריש תרומה בטהרה קודם שיגיעו הבעלים בגת ויטמאו, דמיד כשגולכים הפועלי׳ בגת שתי וערב, חין נזהריס מליגע בגת ומטמחי לותה, לפי שמוחזקים שבכר תרמו הפועלים תרומה גדולה, שלכך נוטלים הפועלים כדי תרומה מן הגת, כדי שלח

---

[1]) בעמלך דיא הונדערט טהיילע וועלכע ערפֿארדערליך זיכד, לוס וועו תרומה היכיפֿעללט, דיזע ערזיפֿעהמען זו דירפֿען, וועדדען כלך דער קלייגערן תרומה נעריכטעט · לויזט ניכט הונדערט מהל זא פֿיעל דע, זא וויירד דאס גאנצע מדומע · [2]) דלך נור חין דעם פֿאלל, וען דער בעפֿאלמעכטיגטע דען בעפֿעהל ניכט גאנז נעטרייע מוסקנעפֿיהרט הלפֿט ·

שׁוּגֵג, יֹאכַל, מֵזִיד, לֹא יֹאכַל · הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת, שׁוּגֵג, יַקִּיּם, מֵזִיד יַעֲקוֹר · וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מֵזִיד, יַעֲקוֹר: (ד) אֵין תּוֹרְמִין מַמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְאִם תָּרַם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · כָּל מִין חִטִּים אֶחָד, כָּל מִין תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְדֵבְלָה אֶחָד, וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה · כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ כֹּהֵן תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה · וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן, תּוֹרֵם מִן הַמִּתְקַיֵּם · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה: (ה) תּוֹרְמִין בָּצֵל קָטָן שָׁלֵם, וְלֹא חֲצִי בָצֵל גָּדוֹל · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא חֲצִי בָצֵל גָּדוֹל · וְכֵן הָיָה ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, תּוֹרְמִין בְּצָלִים מִבְּנֵי הַמְּדִינָה עַל הַכּוּתָּרִים, אֲבָל לֹא מִן הַכּוּתָּרִים עַל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל פּוֹלִימִיקִין: (ו) וְתוֹרְמִין זֵיתֵי שֶׁמֶן עַל זֵיתֵי בֶּבֶשׁ, וְלֹא זֵיתֵי בֶּבֶשׁ עַל זֵיתֵי שֶׁמֶן · וְיַיִן שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל עַל הַמְבֻשָּׁל, וְלֹא מִן הַמְבֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא כִלְאַיִם בַּחֲבֵירוֹ, לֹא יִתְרוֹם מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִילוּ מִן הַיָּפֶה עַל הָרָע · וְכָל שֶׁאֵינוֹ כִלְאַיִם בַּחֲבֵירוֹ, תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה עַל הָרָע, אֲבָל לֹא מִן הָרָע עַל הַיָּפֶה, וְאִם תָּרַם מִן הָרָע עַל הַיָּפֶה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, חוּץ מִן הַזּוּנִין עַל הַחִטִּים, שֶׁאֵינָן אוֹכֶל · וְהַקִּישׁוֹת וְהַמֶּלֶפֶּפוֹן מִין אֶחָד, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנֵי מִינִין:

פֿאַרזאַטץ געטהאן · — וועז יעמאנד אם שבת פֿריִטע פֿערֿ־ צעהנטעט, אדער עטוואס קאָנט, זא דאַרף ער, וועז עס אויס פֿערזאהען געשעהען, עס נאך שבת עסטן, ניט אבער וועז ער עס מיט פֿאַרזאַטץ געטהאן · — וועז אם שבת עט־ וואס פּפֿלאַנצט, דארף ער עס, וועז עס אויס פֿערזאהען גע־ שעהען, שטעהען לאסטן, וועז מיט פֿאַרזאַטץ, מוס ער עס אויסרייסן · וועז מאן אים זיבענטן יאהרע עטוואס גע־ פּפֿלאַנצט האט, זא מוס מאן עס, זייא עס אויס אירטהום אדער פֿאַרזעטצליך געשעהען, אויסרייסן · (ד) מאן דארף ניט תרומה בעשטיממטן פֿאן אייגער צרט פֿריִטע אויף אי־ גע אנדערע, אונד וועז מאן עס געטהאן, גילט דיא תרומה ניט · אללע צרטען וועיצען גע־לטען פֿיר איינע, זא אויך אללע אר־ טען פֿייגען, דיורע פֿייגען אונד פֿייגענקוכֿען, אונד מאן קאן פֿאן איינער פֿיר דיא אנדערע תרומה בעשטיממטן · — איבער אלל וא איז פּריסטער איזט ענטריִכטעט מאן דיא תרומה פֿאם בעסטען, אונד וא קיין פּריסטער איזט, פֿאן דעם וואס זיך לאנגע ערהעלט · ר' יהודה זאגט: איממער פֿאם בעס־ טען · (ה) מאן בעשטיממט צ' ב' אייע קליינע גאנצע צוויי בעל שטאטט אייגער האלבען גראסען צוויבעל · ר' יהודה אבער זאגט: ניכֿט דאך! פֿיעלמעהר דיא דהאלבע גראסע · עבען זא זאגט ער: מאן בעשטיממט אלס תרומה פֿאן שטאדט־ צוויבעלן פֿיר דיא פֿאם דארפֿע, אבער ניכֿט אומגעקעהרט, וויל יענע דיא שפייזע דער פֿייגרן וועלט [1]) איזט · (ו) פֿער־ גער ניממט מאן אלס תרומה עהל־אלפֿען פֿיר אינמאכֿע־ אלפֿען, אבער ניכֿט אומגעקעהרט; אונגעקאכֿטען וויין פֿיר גקאכֿטען, אבער ניכֿט אומגעקעהרט · פֿאלגענדעס איזט דיא רעגעל: נואס כלאים צו איינאנדער איזט, דארף מאן ניכֿט פֿיר איינאנדער, זעלבסט ניכֿט דאס בעסערע פֿיר דאס שלעכ־ טערע, אלס תרומה בעשטיממען; נואס אבער ניכֿט כלאים צו איינאנדער איזט דארף מאן אלס תרומה פֿיר איינאנדער בע־ שטיממען, דאך נור בעסערעס פֿיר שלעכטערעס, ניכֿט אבער אומגעקעהרט · וועז לעטצטערעס יעדאך געשיהען איזט גילט דיא תרומה; נור ניכֿט עטוואס לאָלך פֿיר וויצען, דען יענעס איזט ניכֿט געניעסבאר · גורקען אונד קירביסע זינד אי־ נערלייא · ר' יהודה זאגט: פֿערשידענארטיג ·

ולא כתבו תמכת · ופ"ת כשביעית שוגג יקיים, וי"ל שזו יאמר המזיד, שוגג סייתי; (ד) כל מין כו' · תע"ג דתיכף שמוריח ולככך: תלכים · כמי תיכף שמוריס ולככים, תלכים כקרוים בעודם לתים, וכשיבשו כקרוים גרוגרות, וכשכתשות כקרוים דבלה: מין היפה · מן כתלכים על הגרוגרות: כמתקים · גרוגרות; (ה) קטן · שזוע מתקים: ולא כו' · תע"פי שזוע תשוב · ויש מפרשים דכליגו, תס שלם עדיף, תו תשוב עדיף: הכופרים · של כני הכפרים, מתקיים יותר, ושל כלי סמדינה טוכים יותר; פולימיקין · כני פלטרים של מלכים: (ו) זיתי שמן · הן טוכים יותר מזיתי כבוש; מן · שאינו מכושל יותר טוב לשתית מן המכושל · וכל זה מדברי ר"י דסכר תורס מן היפה:

[1]) פולימיקין, גריכיש πολίτικος ·

תְּרוּמָה, עוֹלָה וְאָמַר שְׁלָמִים, שְׁלָמִים וְאָמַר עוֹלָה, שֶׁאֵינִי נִכְנָס לַבַּיִת זֶה, וְאָמַר לָזֶה, שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָזֶה, וְאָמַר לָזֶה · לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְּהוּ פִיו וְלִבּוֹ שָׁוִין: (ט) הָעכ"ום וְהַכּוּתִי, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וּמַעְשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשֵׂר, וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לָעכ"ום כֶּרֶם רְבָעִי, וַחֲכָ"א יֶשׁ לוֹ · תְּרוּמַת הָעכ"ום מְדָמַעַת, וְחַיָּיבִין עָלֶיהָ חוֹמֶשׁ, ור' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר:

יעמאנד זאגען ווילל עולה (גאנצאפפער) אונד זאגט דאפיר שלמים (פרידענסאפפער) אדער אומגעקעהרט; עבען זא ווען איינער געלאבט, אונד שטאטט צו זאגען: דאס איך ניכט אין דיזעס הויז איינגעהע; איין אנדערעס נעננט, אדער שטאטט: דאס איך פאן דיזעם קיינען גענוס האבען וויל; איינען אנדערן נעננט; זא גילט דאס געזאגטע ניכט · עס מוס דורכאויס ווארט אונד אבזיכט איבער איינשטיממען · (ט) דיא פאן איינעם געטצענדינער אדער סאמאריטאנער פיר איהר אייגענטהום ענטריכטעטע תרומה, גילט אלס תרומה, איהר צעהנט אלס צעהנט, איהר געהייליגטעס אלס געהייליגט · — ר' יהודה זאגט: ביים היידען (אין סיריען) פינדעט דאס געזעטץ וועגען דעס וויינבערגעס אים פיערטען יאהרע ניכט שטאטט, דיא געלעהרטען זאגען: עס געלטע אללערדינגס · — דיא תרומה דעס געטצענדינערס מאכט פריכטע צו מדומע, אונד מאן מוס ביים ערזאטץ איין פינפטעל צולעגען ר"ש ערקלערט דיס לעטצטערע פיר אוננעטהיג ·

פ ר ק ד

הַמַּפְרִישׁ מִקְצַת תְּרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת, מוֹצִיא מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה עָלָיו, אֲבָל לֹא לְמָקוֹם מִמָּקוֹם אַחֵר · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, אַף מוֹצִיא הוּא לְמָקוֹם אַחֵר תְּרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת: (ב) מִי שֶׁהָיוּ פֵירוֹתָיו בַּמְּגוּרָה, וְנָתַן סָאָה לְבֶן לֵוִי וְסָאָה לְעָנִי, מַפְרִישׁ עַד שְׁמוֹנָה סָאִין וְאוֹכְלָן, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר · וַחֲכָ"א אֵינוֹ מַפְרִישׁ

ווען יעמאנד נור איינען טהייל דער העבע אדער דער צעהנט אבגעזאנדערט האט, זא דארף ער דען איבריגען טהייל אויס דעמזעלבען הויפען פיר דענזעלבען נעהמען, אבער ניכט [3] פיר אנדערע פריכטע · ר"מ זאגט: ער דארף אויך דיס · (ב) ווען יעמאנד זיינע פריכטע אויף דעם לאגער האט, אונד איין סאה איינעם לוי אונד איין סאה איינעם ארמען געגעבען האט, זא קאן ער אויס דער מאססע אכט סאה אבזאנדערן אונד געניעסען; זא ר"מ · דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף נור נאך פערהעלטניס (דעססען וואס פאן דעם וועגגעגעבענען נאך

כלומר משל זה: שוין · כשמוציא בשפתיו, צריך שלא יהיה מכחיש אבל באמת במחשבה לחוד סגי: (ט) תרומתן · אם הפרישו מתבואה שלהן · וי"מ במפריש משלו על של ישראל, אבל אם תרמו משל ישראל אפי' בשליחותו לא: ור"ש פוטר · מחומש, אבל מודה הוא דמדמעת:

פרק ד מקצת · שהפריש ממאה סאין סאה אחד, ודעתו להפריש עוד השאר: ממנו · דאמרינן טבל הוא העולה בידו, ולא ממה שכבר מתוקן: למקום אחר · דאם יש לו טבלים אחרים, אינו יכול להפריש עליהן מאלו שהוציא מקצת תרומתן: (ב) במגורה · באוצר: ונתן · פועל חבר הבא לסעוד אצל ב"ב, ואינו מאמינו על המעשרות, וראה הפועל שבע"הב נתן ממגורתו ללוי סאה ולעני סאה: רמ"א · יכול אותו הפועל לאכול מן המגורה ח' סאין ומעט יותר, דמסתמא בתורת מעשר נתן, ואע"ג דלא ראה אותו נותן ת"ג, דלא נחשדו ע"ה על התרומה: חשבון · לא הפריש בע"הב אלא לפי חשבון סעודה זו, שרוצה הפועל לאכול, ומה שנתן להם יותר במתנה יהיב · פ"א, שהלך הלוי והעני ואין הבע"הב יודע, אם עדיין קיימין הסאה שנתן ללוי ולעני: רמ"א · מפריש ח' סאין ואוכלן בחזקת שהב' סאים קיימין: וחכ"א כו' · וצריך שיתברר לו מה שקיים, ולא דמי לסוף פ"ג דגטין, דמפריש עליהן בחזקת שהן קיימים, דהתם הפירות נשארו אצלו, ואין לחוש שנאכלו, אלא שמא נאבדו, והא לא שכיח, אבל הכא י"ל שנאכלו, שלכך נתן להם שיאכלום, ואגב דחיישינן שנאכלו, נקט כמי שמא אין קיימין ·

---

[3] רמ"בס ליזט: ממקום אחר, וואס דען זין ענדערט ·

תָּרַם בְּטֵבֶל, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְאִם מִשֶּׁתָּרַם בְּטֵבֶל, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה • הַפּוֹעֲלִים אֵין לָהֶן רְשׁוּת לְתָרֵם, חוּץ מִן הַדְּרוּכוֹת, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין אֶת הַגַּת מִיָּד: (ה) הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכְּרִי זֶה בְּתוֹכוֹ, וּמַעֲשְׂרוֹתָיו בְּתוֹכוֹ, תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר זֶה בְּתוֹכוֹ, ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָרָא שָׁם • וַחֲכָ"א עַד שֶׁיֹּאמַר בְּצַפּוּנוֹ אוֹ בְדָרוֹמוֹ • ר' אֱלִיעֶזֶר חַסְמָה אוֹמֵר, הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכְּרִי מִמֶּנּוּ עָלָיו, קָרָא שָׁם • ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָאוֹמֵר עֲשׂוּר מַעֲשֵׂר זֶה עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, קָרָא שָׁם: (ו) הַמַּקְדִּים תְּרוּמָה לַבְּכוֹרִים, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לִתְרוּמָה, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, שֶׁנֶּאֱמַר מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר: (ז) וּמִנַּיִן שֶׁיַּקְדִּימוּ הַבְּכוֹרִים לִתְרוּמָה, זֶה קְרוּי תְּרוּמָה וְרִאשִׁית, וְזֶה קָרוּי תְּרוּמָה וְרִאשִׁית? אֶלָּא יַקְדִּימוּ הַבְּכוֹרִים, שֶׁהֵן בְּכוֹרִים לַכֹּל, וּתְרוּמָה לָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיא רִאשִׁית מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִאשִׁית: (ח) הַמִּתְכַּוֵּן לוֹמַר תְּרוּמָה, וְאָמַר מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר וְאָמַר

רופֿט ער נאכדעם עס געשעהען, זא איזט זיא גילטיג • — ארבייטער האבען ניכט דיא בעפֿוגניס תרומה (פֿאן דען פֿריכֿטען דיא זיא צובערייטען זוללען) צו ענטריכֿטען, אויסגענאממען דיא קעלטערטרעטער, ווייל דיא דערערן זאגליין (בייס בעגינען דעס טרעטענס) לייכט דיא קעלטער אונריין מאכֿען[1]) • (ה) ווען איינער זאגט: דיא תרומה דיזעס הויפֿענס זיא אין דעמזעלבען ענטהאלטען, זיין צעהנט זיא אין דעמזעלבען, זא הייסט דאס, ווייא ר"ש זאגט: ער האט זיא דורך נאמענענגונג בעשטיממט; דיא גאלגעהרטען זאגען: נור ווען ער זאגט: אן דעספֿען נאדר = אדער וידזייטע • ר' אליעזר חסמה זאגט: ווער שפריכֿט: דיא תרומה דיזעס הויפֿענס זיא אויס דעמזעלבען פֿיר דעמזעלבען; זא האבע ער איהן דורך נאמענענגונג בעשטיממט • ר"א ב"י זאגט: אויך ווען מאן[2]) שפריכֿט: דער צעהנטע טהייל דיזעס צעהנטס זיא פֿיר דעמזעלבען תרומת מעשר (צעהנט דצעבע) • (ו) ווען יעמאנד דיא תרומה פֿריהער אבזאנדערט אלס דיא ערשטלינגע, דען ערשטען צעהנט פֿאר דער תרומה, דען צווייטען צעהנט פֿאר דעם ערשטען, זא איזט אבגלייך ער דאדורך איין פֿערבאט איבערטריט, ווייל עס (שמות כ"ב כ"ט) הייסט: דוא זאללסט דיא אבגאבען פֿאן דער טענע אונד דער קעלטער ניכט פֿערצעגערן; דאך דאס געטהאנע גילטיג • (ז) ווארום אבער איזט צו בעווייזען, דאס דיא ערשטלינגע דער תרומה פֿאראנגערהען, דאס איינע וויא אגדערע הייסט יא אין דער שריפֿט תרומה אונד ראשית[3])? אבער דיא ערשטלינגע גהאען פֿאר, ווייל זיא עבען פֿיר אללעם (פֿאלגענדע) ערשטלינגע זינד[4]); דיא תרומה גהעהט דעם ערשטען צעהנט פֿאר, ווייל זיא אויך ראשית (ערשטעם) גענאננט ווירד, אונד דער ערשטע צעהנט גהעהט דעם צווייטען פֿאר, ווייל נאך דיא תרומה מעשר דאריין בעגריפֿען איזט, דיא ראשית הייסט • (ק) ווען יעמאנד בעאבזניכֿטיגט תרומה אויסצושפרעכען, אונד שפריכֿט אויס פֿערזעהען מעשר, אדער אומגעקעהרט; עבען זא ווען

יבואו הכעלים ויטמאו הגת לז יתרמו מן המזומן, לכל בשעה שמטלים מן הגת לוכח קורחי' עם תרומה, דהום כתורם מן היין על העכברים • וי"מ דמיירי לפי' בכעלים מבריס, שמא יגע בו ע"ה: (ה) קרח עם • ורוצה לתרום ולעשר מחוכו, ולח ממקום אחר, ולח"ג דבטיכן שיהי' שיריס ניכרים, כיון דלמר בתוכו ס"ל שיריס ניכרים בחמצעיתו; בנפוכו • דלח סוס שיריס ניכרים עד שיאמר כו': עליו: דלח בטיכן שיריס ניכרים: רמב"ם • פלוג מר"ש, דלמר תרומת מעשר זה בתוך שכרי, קרח עם, ולמר רמב"ם דחם למר תרומת מעשר זה בתוכו, קודם שהפריש המעשר, לח קרח עם, מכל לחר שהפריש המעשר, עם למר תרומת מעשר עליו, קרח עם: (ו) שלמר • ס"ק, מל"פ מעבר בלח תעשה, דכתיב מלחתך וגו' לעכ"פ מה שעשה עשוי, ולח יוכל המ"ם עד שיוכיח עליו מעשר רחשון, וממעשר רחשון ת"מ: לח תחחר • לח תשכח: (ז) שהן בכורים • רחמנח קרין בכורים, ת"כ דכתיבו בפ' כי תשח עד שלח נכשלו על התרומה: שיש במעשר רחשון יש בו תרומת מעשר: (ה) נהגה לזה •

---

[1]) דיס קלן ערשט כלך נעהערער קענטטם דער נעזעטצע לויבער טומחה וטהרה דייטלך וועהרען • מיכריגענפם ווירד מיער דיער פֿחלל נעהלטען, דחם דיס קעלטערער תבריס זיכד, דיס דער הערר עבען דעסהאלב וועהלט, דחמיט דיס תרומה לון רייכליים נעגעבען וועהרע • [2]) נעמליך ווען דער לוי תרומת מעשר בעשטיממען וועלל • [3]) זיהע דברים י"ב כ"ו, לוכד י"ח ד' • [4]) חמדערע פערזעטצען: וויל לון דער שריפֿט דער ערשטלינגע נוערשט ערוועהנט ווירד •

אוֹמְרִים, עַד שֶׁיְּשַׁיֵּיר שָׁם חוֹלִין: (ו) בִּשְׁלֹשָׁה
פְּרָקִים מְשָׁעֲרִים אֶת הַכַּלְכָּלָה, בַּבִּכּוּרוֹת
וּבַסֵּיפוֹת, וּבְאֶמְצַע הַקַּיִץ. הַמּוֹנֶה מְשֻׁבָּח
וְהַמּוֹדֵד מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ, וְהַשּׁוֹקֵל מְשֻׁבָּח מִשְּׁלָשְׁתָּן:
(ז) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תְּרוּמָה עוֹלָה בְּאֶחָד
וּמֵאָה, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בְּמֵאָה וְעוֹד. וְעוֹד
זֶה אֵין לוֹ שִׁיעוּר. ר' יוֹסֵי בֶּן מְשׁוּלָם אוֹמֵר,
וְעוֹד, קַב לַמֵּאָה סָאָה, שְׁתּוּת לַמְּדוּמָע:
(ח) ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר תְּאֵנִים שְׁחוֹרוֹת מַעֲלוֹת
אֶת הַלְּבָנוֹת, וְהַלְּבָנוֹת מַעֲלוֹת אֶת
הַשְּׁחוֹרוֹת. עִגּוּלֵי דְבֵילָה הַגְּדוֹלִים מַעֲלִים
אֶת הַקְּטַנִּים, וְהַקְּטַנִּים מַעֲלִים אֶת
הַגְּדוֹלִים. הָעִגּוּלִים מַעֲלִים אֶת
הַמַּלְבֵּנִים, וְהַמַּלְבֵּנִים מַעֲלִים אֶת
הָעִגּוּלִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר. וְרַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר, בְּיָדוּעַ מָה נָּפְלָה, אֵין מַעֲלוֹת
זוֹ אֶת זוֹ, וּכְשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ מָה נָּפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ
אֶת זוֹ: (ט) כֵּיצַד? חֲמִשִּׁים תְּאֵנִים שְׁחוֹרוֹת
וַחֲמִשִּׁים לְבָנוֹת, נָפְלָה שְׁחוֹרָה, שְׁחוֹרוֹת
אֲסוּרוֹת וְהַלְּבָנוֹת מֻתָּרוֹת. נָפְלָה לְבָנָה, לְבָנוֹת

מאכֿען). (ו) צו דרייא פֿערשיעדענען צייטען שעטצט מאן דען קאָרב אין בעטרעף זיינעס אינהאלטעס[1]; צור צייט דער ערשטלינגע, אים שפעטזאממער, אונד אין דער מיטטע דעס זאממערס, (ווייל דאס פֿערהעלטניס זיך נאך דעם צושטאנדע דער פֿרוכֿט ענדערט). ווער נאך צאהל גיבט, איזט לאבענסווערטה, ווער נאך מאאס גיבט איזט לאבענסווערטהער, אונד ווער נאך געוויכֿט גיבט, איזט אונטער דען דרייען דער לאבענסווערטהעסטע. (ז) ר' אליעזר זאגט: דיא תרומה (וועלכֿע אונטער אנדערע פֿריכֿטע געראטהען איזט) געהט אויף אונטער הונדערט אונד איינעס[2]. ר' יהושע זאגט: שאן אונטער הונדערט אונד דאריבער, אונד דיזער איבערשוס האט קיין מאאס. ר' יוסי ב' משולם זאגט: דיזער איבערשוס מגס וועניגסטענס איין קב בייא הונדערט סאה זיין, נעהמליך איין זעכסטעל דער מדומע-בעווירקענדען תרומה. (ח) ר' יהושע זאגט: שווארצע פֿייגען מאכֿען דאס דיא ווייסען אין דער רעכֿנונג מיט געצעהלט ווערדען[3], אונד אומגעקעהרט. גראסע פֿייגענקוכֿען מאכֿען דאס דיא קליינען מיט געצעהלט ווערדען אונד אומגעקעהרט; רונדע פֿייגענקוכֿען מאכֿען דאס דיא פֿיערעקקיגען מיט געצעהלט ווערדען אונד אומגעקעהרט. ר' אליעזר העלט עס פֿיר אונערלויבט, (זאנדערן ווילל יעדעס פֿיר זיך גערעכֿנעט וויססען). ר"ע זאגט: ווען מאן ווייס, וועלכֿע ארט (תרומה) דארונטער געראטהען, ווערדען זיא ניכֿט צוזאממען געצעהלט; וואהל אבער ווען מאן עס ניכֿט ווייס. (ט) וויא צום ביישפיעל? ווען אונטער פֿונפֿציג שווארצע פֿייגען אונד פֿונפֿציג ווייסע פֿייגען איינע שווארצע (תרומה) פֿעללט, זא זינד (נאך ר"ע) דיא שווארצען פֿערבאטען (אלס מדומע), דיא ווייסען ערלויבט; פֿעללט

אינו יכול לעשותו למקום אחר, לפי שאין תורמין שלא מן המוקף, רי"ס דיכול להרבות עד חצי: ר"ט ור"ע. סברו רק שיהיה שיריה נכרין, ואז כל המותר יכול לעשות תרומה: (ו) הכלכלה. שמודדים בו להפריש מעשרות ותרומת מעשר, שאין מפרישים אלא במדה, אבל ת"ג אין מפרישים אותו אלא באומד: בבכורות. הן במלואן ומחזיקין פחות מבאמצע הקיץ, וסוף הקיץ שכבר נצטמקו הפירות מחזיקין יותר מבאמצע הקיץ ומכ"ש מבכורות: המונה. משובח מן המוציא מאומד: והמודד. במעשרות ות"מ: (ז) עולה. ואע"ג דע"כ איירי שעדיין ביד ישראל, ופשיטא, דאי בעי אתשיל עלה כשאר נדרי, א"כ להוי כדבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטל, דכיון דליכא מצוה בשאלה על הפרשה לא אתי לאתשולי עלה: בק"א. אם נפלה סאה אחד תרומ' למאה חולין נוטל סאה ונותן לכהן והשאר חולין: ועוד. אם נפלה סאה לצ"ט ועוד משהו: (ח) שחורות. תאנה של תרומה שחורה שנפלה למא' תאנים, מחצה שחורים ומחצה לבנים מצטרפים לבטלה, שאם ירצה לרדותן יכול לערבן, ולא הוי מבטל איסור לכתחילה, דלא עביד כלום אלא משנה האיסור מבמות שהי': גדולים. חמשי' עגולי' קטנים וכ"ה עגולים גדולים אחד כשני עגולים קטנים: עגולים. נדרסים בעגול: ומלבנים. נדרסים כמלבן: רא"א. אותו הדוגמא שנפל: (ט) מחמיר. והטעם שמחמיר בכאן, דהשחורים לעולם נכרים מתוך הלבנות, ואינן ראוים להיות בספק דמוע, ובפי הכד

[1]) אום מעשר אונד תרומת מעשר ריכטיג נאך פערהעלטנים צו געבען. [2]) מאן ניממט דאן נור איינען טהייל אלס תרומה הערוים.
[3]) דיס ווירד דורך דיא פאלגענדע משנה ערקלערט.

אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן: (ג) שִׁיעוּר תְּרוּמָה, עַיִן יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים · בְּשֵׁ"א, מִשְׁלֹשִׁים וְחֲבִינוֹנִית מֵחֲמִשִּׁים, וְחָרָעָה מִשִּׁשִּׁים · תָּרֵם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, תְּרוּמָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְתָרֹם · חָזַר וְהוֹסִיף, חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת · עָלָה בְּיָדוֹ מִשִּׁשִּׁים וְאֶחָד, תְּרוּמָה וְחַלּוֹר וְיִתְרֹם כְּמוֹ שֶׁהוּא לָמוּד, בַּמָּדָּה וּבַמִּשְׁקָל וּבַמָּנֶן · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָף: (ד) הָאוֹמֵר לַשָּׁלוּחַ, צֵא וּתְרוֹם, תּוֹרֵם בְּדַעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, תּוֹרֵם כַּבֵּינוֹנִית, אַחַת מֵחֲמִשִּׁים · פִּחֵת עָשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עָשָׂרָה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה · אִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף אֲפִילוּ אַחַת, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: (ה) הַמְרַבֶּה בִּתְרוּמָה ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶחָד מֵעֲשָׂרָה כִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, יְהֵא מִכָּאן יַעֲשֶׂנָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לְמָקוֹם אַחֵר · ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר מֻחֲצָה חוֹלִין וּמֻחֲצָה תְּרוּמָה · ר' טַרְפוֹן וְר' עֲקִיבָא

איבריג איזט) הערויסנעהמען[1]) (ג) דאס מאסט דער תרומה איזט פֿאלגענדעס: איין וואהלוואללענדער גיבט איינס פֿאן פֿירציג: ב"ש זאגט: פֿאן דרייסיג · איין מיטטעלמעסיג שפּענדענדער איינס פֿאן פֿונפֿצעג; איין קארגער מינדעסטענס איין זעכציגסטעל[2]) · האט יעמאנד נאך גוטרינקען תרומה בעי שטיממט, אונד עס צייגט זיך אלס איין זעכציגסטעל, זא גילט דיא תרומה אונד ער בּרויכט זיא גיכט צו פֿערמעהרען; פֿערמעהרט ער זיא אבער, זא איזט ער דיא צוגאבע צו פֿערצעהנטען פֿערפֿליכטעט[3]). צייגט זיך אבער דאס זיא איינס פֿאן איין אונד זעכציג וואר, זא גילט דיא תרומה, אונד ער מוס נאך תרומה צוגעבען בּיס צו דעם מאסע, וועלכעס ער צו געבען געוואהנט איזט; דיס לעטצטערע אללענפֿאללס נאך מאסס, גענוּגט, אדער צאהל · ר' יהודה זאגט: אויך אללענפֿאללס אויס פֿרייגעבּיגקייט, דיא גיכט אין איינער אונד דערזעלבען אומגעבונג (צ"ב: שיינע, קאממער, בעהעלטניס) לי־גען · (ד) זאגט יעמאנד צו זיינעם בּאָטען: גיה אונד ענטרייכטע דיא תרומה! זא מוס דיזער נאך דער מיינונג דעס אייגענטהימערס פֿערפֿאהרען · קענגט ער דעססען מיינונג ניכט, זא גיבט ער נאך דעם מיטטעלערן מאסע, איינס פֿאן פֿונפֿציג · האט ער דאבייא צעהן צו וועניג אדער צופֿיעל איז אנשלאג געבראכט (אלזא $\frac{1}{40}$ אדער $\frac{1}{50}$ גענעבען) זא גילט דיא תרומה; האט ער אבער אבזיכטליך אויף נור אום איינס מעהר גענעבען, זא איזט זיא אונגילטיג · (ה) וועו איינער מעהר תרומה (אלס איבליך איזט) גיבען ווילל, זא זאגט ר' אליעזר, ער קענגע בּיס איינס פֿאן צעהן גיבען, וויא דיא העבע פֿאם צעהנט; איזט עס מעהר אלס דיס, זא מוס ער דען איבערשוס צור צעהנטהעבע פֿיר אנדערע פרייגטע מאכען[4]) · ר' ישמעאל זאגט: מאן קאן דיא העלפֿטע אלס חולין לאסען, אונד איינע העלפֿטע אלס תרומה גיבען · ר"ט אונד ר"ע זאגען: וועו מאן נור עטוואס חולין איבריג לעסט (קאן מאן דאס מיסטע צו תרומה

(ג) כ"ש מומרים · ומעין יפה כ"ש לתת למד עין רעה וכיוצא לדבריהם; קייב דטכל גמורים הם דכתר נפטרו כמה שתרם: מם' וחלה · כגון שהיה בכרי ק"ן קתיס ועלה בידו קתיס אחד: למוד · לה הוה למוד לתרום לחד מק' כמצע קייב לתרום עוד מאותו הקתיס, ואם למוד לתרום לחד מכ' מקוייב לתרום עוד מי"ן קתיס, ואותו המותר יכול לתרום כמדה כו' דלא לתרו לתרום כמדה כו' לגע תחלת התרומה: המוקף · קרוב קמוך כאותו שהקף: (ד) כדעתו · כדרכו של כע"ה כעין יפה לו בעין רע כו': פיחת · שתרם מע', דוקא שלומו, לכל הוה עצמו לה היה דעתו לפחות ועלה בידו יותר היכו תרומה: כתכוין · שהיה יודע דעתו של בע"ה וכתכוין להוסיף לפי' אחד: (ה) לחד מעשרה · יכול להרבות להפרישׁ תרומה עד לחד מעשרה, ואם הרבה עד שלא נשאר עשרה חלקים כדי התרומה שהפרישׁ, הוה לותו הרבוי חולין טבולי למעשר, ומדומעים בתרומה, וזה תקנתו, שיעשה תרומת מעשר למקום אחר, ויתנה ללוי, והלוי יעשנה ת"מ על מעשר טבל שלו, ויתן לו חולין בנגד אותו הרבוי, לכל תרומה גדולה

[1]) נעמלך בלך ר"מ געלטען דיא וועגעבענען ביידען מאלסע אלס מעשר אוכד מעשר עכי פיר נעהן מאלס · נלך דען חכמים געלטען זיא מר, זאפערן זיא כלך דא זיכד, וועו זיא לבער נום טהייל שלן פערלארען זיכד, גילט מר דאס כלך פארלכדענע, אוכד נעבעו זא פיעל דאלס ער לכט שהילפֿ הערויסנעהמען · זא רמ"כם · — פערגלייכע יעלאך רש"י · [2]) כ"ש בעטרייטשט אויך דיס, אוכד זעטצט אויך פירציגסטעל אוכד אין פופצינסטעל · [3]) וויל זיא אלס טכל מנוזעהנען איזט · [4]) דיזע תרומת מעשר מוס ער דען לייבעם לוי פיר חולין אינערלאסען ·

זוֹ אֶת זוֹ : (יג) אָמַר ר׳ יוֹסֵי, מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי ר׳ עֲקִיבָא בַּחֲמִשִּׁים אֲגוּדוֹת שֶׁל יָרָק שֶׁנִּפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹכָן חֲצִיָּה תְּרוּמָה, וְאָמַרְתִּי לִפְנָיו, תַּעֲלֶה, לֹא שֶׁהַתְּרוּמָה עוֹלָה בַּחֲמִשִּׁים וְאֶחָד, אֶלָּא שֶׁהָיוּ שָׁם מֵאָה וּשְׁנֵי חֲצָאִים :

וועז זיא אין צוויי־א פֿערשידענען שטעדטען זיך בעפֿינדען · (יג) ר׳ יוסי ערצעהלט : עס קאם איינמט דער פֿאלל פֿאר ר׳ עקיבא, דא אונטער פֿונפֿציג בינדעל קרייטער איין בינדעל געפֿאללען וואר, דאפֿאן דיא העלפֿטע תרומה וואר · איך ענט־ שיד דאמאלס אין זיינער געגענווארט : דיא תרומה געדי־ אויף ; ניכט וויייל עטווא דיא תרומה אונטער איין אונד פֿונפֿ־ ציג אויף גינגע, זאנדערן וויייל איין הונדערט אונד צוויי־א האלבע דא וואר־ען [1] ·

פרק ה

סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חוּלִּין, אוֹ לְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, אוֹ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אוֹ לְהֶקְדֵּשׁ, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִים, יָרָקוּ · וְאִם טְהוֹרָה הָיְתָה אוֹרָה הַסָּאָה, יְמָכְרוּ לַכֹּהֲנִים בְּדֵמֵי תְּרוּמָה, חוּץ מִדְּמֵי אוֹתָהּ סָאָה · וְאִם לְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן נָפְלָה, יִקָּרֵא שֵׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר · וְאִם לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אוֹ לְהֶקְדֵּשׁ נָפְלָה, הֲרֵי אֵלּוּ יִפָּדוּ · וְאִם טְמֵאִים הָיוּ אוֹתָן הַחוּלִּין יֹאכְלוּ נְקוּדִים, אוֹ קָלִיּוֹת, אוֹ יְלוּשׁוֹ בְּמֵי פֵּירוֹת,

וועז איין סאה אונריין געוואַרדענער תרומה אין וועני־ גער אלס הונדערט חולין, אדער ערשטען צעהנט אדער צווי־ טען צעהנט אדער געהיילי־גטעם פֿעללט, דיזע זייען נון ריין אדער אונריין זא מוס דאס גאנצע דעם פֿערדערבען פֿריי־ז געגעבען וועררען · איזט אבער דאס סאה (אונד דיא חולין) ריין, זא מוס מאן דאס גאנצע מיט אויסגאהמע דעם וועדטהעם איי־ נעם סאה פֿיר דען וועדטה פֿאן העבע פֿריכטען [2] אן דיא פֿריסטער פֿערקויפֿען · איזט עס אין ערשטען צעהנט געפֿאל־ לען, זא בעשטיממע מאן דורך נאמענבענענונג דיא תרומה דעם צעהנט (אונד פֿערקויפֿע אללעם דעם פֿריסטער, מיט אויסגאהמע דעם סאה אונד דער תרומת מעשר, פֿיר דען וועדטה דער העבעפֿריכטע [3] · איזט עס אין צוויי־טען צעהנט אדער געהיילי־גטעם געפֿאללען, זא מיסטען זיא אויפגעלעזט וועררען [4], (אונד פֿערקויפֿט, וויא פֿארהין) · וואַרען דיא חולין הינגעגען אונריין, אלס דאס סאה הינייז פֿיעל, זא דארף מאן זיא נור אין קלייגען ברעדכען [5] (פֿאן דער גרעסטע אי־ נעם האלבען אי־ע), אדער אין גערעסטעטען קערנערן,

קופות · ופי' כב' כתיס מצוס דדרכן להספנות וכן מטלטלות, ופעמיס מתערביס זו עס זו, לכל מגורות דוקא בבית אחד מעלות זו לת זו : (יג) לאת מהן · לגודה לאת כיוצא בהן שמני' תרומה ומני' חולין נפלה לכל' לגודות ; מנאים · ולא לאמרינן שהגודה כולה תדמע, כיון שתרומה מעורבת בחולין :

פרק ה טמאה · כמי שולה בק"ח : ירקו · ולא לאמרינן ילקו, מצוס דחייסינן לדמלקיכו, לאי בהו לידי תקלה, ולא קשה מעשה י' פ"ח, כשדמע וטמא דמדליקים, דהתס מיירי כרמי לעתן בכלי מתום, ושכח בדבר יבש ולא מחים חייסינן ; אס טהורה · וגס המולין טהורין : בדמי תרומה · שדמיו פחותים : ואס למעשר רשון · טהורים, לטבול לתרומת מעשר, נפלה, יקרא שס לת"מ, שחייבת לתתו מעשר רשון, ויאכר הכל לכהן חוץ מדמי תרומה שנפלה, וחוץ מדמי ת"מ שקרא שס : למעשר שני · טהורים, יפדו ויאכל דמי המעשר כירושלים, דהמוע יאכור לכסני' כדמי תרומה, חוץ מדמי אותה סאה : טמאים · דלא מצי לעשותן תרומת מעשר על מקום אחר, מפריש עליו תרומת מעשר, ויאכרנה לכהנים ויאכלוס נקודים כהם : קליות · דלא מצי לעשותן תרומת מעשר על מקום אחר, מו קליות כדי שלא תתכשר התרומה שכה לקבל טומאה : כמי פירות · דלא מכשרי : יתלקו · שיהן בכל עיסה פחות מכשיעה, דפחות מכשיעה אינה מטמאה ט"ת בכ"מ עיין תי"ט רפ"ב דטהרות : כשיעה · ואי קשיא, מ"ש מסאה תרומה טמאה שנפלה לחולין טהורים, דאמרינן ירקבו מצוס דעוסה הכל כתרומה

[1] דאס מערקווירדיגע דאכיית ליחט איכס, דאס מאן דאס מיינע־אללעגע־ניכדע, ווארען חולין מיט תרומה פערמיסט אזאר, מיכט אלס מדומע אמאר · [2] דער פריי זאלכער פריכטע ליזט, ווייל מר דער פריסטער מוכ תוך נור וועז זיא ריין זיכד, זיא נעמיעטען דארף, נערייכנער אלס דער אללגעמיינע פריי · [3] זא רמ"כס · כרטכ' זאנט : מיין לוי זאלל זיא פיר אכדערע פריכטע אנכענומען, מוכד מו תרומת מעשר כשטיממען · [4] דאס גאלד פיר דען צוויישען צעהנט מוס אבער אין ירושלים פערצערט וועררען · [5] זיכע תי"ט כירמו ·

אֲסוּרוֹת וּשְׁחוֹרוֹת מֻתָּרוֹת · בְּשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ מָה
נָּפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ · וּבְזוֹ ר׳ אֱלִיעֶזֶר מַחֲמִיר
וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ מֵקֵל : (י) וּבְזוֹ ר׳ אֱלִיעֶזֶר מֵקֵל, וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ מַחֲמִיר · בְּדוֹרֵס לִיטְרָא קְצִיעוֹת עַל פִּי
הַכַּד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ הִיא, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,
רוֹאִין אוֹתָן כְּאִילוּ הֵם פְּרוּדוֹת, וְהַתַּחְתּוֹנוֹת
מַעֲלוֹת אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת · ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא
תַעֲלֶה, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם מֵאָה כַדִּים : (יא) סָאָה
תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה וְקִפְּאָה, רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בַּקִּפּוּי מֵאָה סָאָה,
תַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה · ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא
תַעֲלֶה · סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה
יַקְפִּיאֶנָּה · וְאִם כֵּן, לָמָּה אָמַר תְּרוּמָה עוֹלָה
בְּאַחַת וּמֵאָה? בְּשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ אִם בְּלוּלוֹת הֵן,
אוֹ לְאַיִן נָפְלָה : (יב) שְׁתֵּי קֻפּוֹת, וּשְׁתֵּי מְגוּרוֹת,
שֶׁנָּפְלָה סָאָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶם, וְאֵין
יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ · רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילוּ הֵם בִּשְׁתֵּי עֲיָירוֹת, מַעֲלוֹת

איין טהייל ווייסע, זא זינד דיא ווייסען פערבאטען אונד דיא שווארצען ערלויבט; ווייס מאן ניכט וועלכע ארט דארונטער געראטהען, זא ווערדען זיא געגענזייטיג צוזאממענגערעכנעט · אונד אין דיזען פעללען ענטשיידעט ר"א שטרענגער, אונד ר׳ יהושע געלינדער · (י) דאהינגעגען ענטשיידעט אין פאלגענדעם פאללע ר׳ אליעזר געלינדער אונד ר׳ יהושע שטרענגער · ווען יעמאנד איין פפונד דיררע פייגען (פאן תרומה) געפרעסט אויף דיא מינדונג איינעס (געפיללטען) פייגענגעפעסעס געטהאן האט, אונד ניכט מעהר ווייס אויף וועלכעס, ר׳ אליעזר זאגט: מאן זיהט זיא אללע אלס געזאנדערט אן אונד דיא אונטען ליגענדען מאכען, דאס דיא אבערן מיט אין דער רעכנונג אויפגעהען, (ווען אין יענען נאך הונדערט טהיילע חולין זינד) · ר׳ יהושע זאגט: עס געהט נור דאן אויף, ווען נאך הונדערט געפעסע פאן גלייכעם אינהאלטע דא זינד; אנדערנפאללס זינד זעמטליכע מינדונגען אלס מדומע אנצוזעהען). (יא) ווען איין סאה פאן תרומה אויף דיא מינדונג איינעס פרוכטבעהעלטניססעס געפאללען איזט, אונד מאן זיא[1] (פערמישט מיט איינעס טהיילע דער אונטערן פרוכט) אבגעהאבען האט; זא זאגט ר׳ אליעזר: ווען אין דעם אבהובע נאך הונדערט סאה[2]) ענטהאלטען זינד, געהט דיא תרומה אין הונדערט אונד איינעס אויף · ר׳ יהושע זאגט: זיא געהט ניכט אויף; ווען אלזא איין סאה תרומה אויף דיא מינדונג איינעס בעהעלטניססעס געפאללען איזט, זא העבע מאן זיא (מיט דער דאראן האפטענדען אונטערן פרוכט) אב · אלליין ווען מאן איינווענדען מעכטע: מאן האבע יא פעראר דנעט דאס דיא תרומה אין הונדערט אונד איינעס אויפגעהע? (זא דיענט צור אנטווארט): דיס געלטע נור ווען מאן ניכט ווייס, אב דיא פריכטע פערמענגט זייען, אדער אן וועלכע שטעללע דיא תרומה געפאללען זייא. (יב) ווען איין סאה תרומה אין איינען פאן צווייא קאסטען אדער איינס פאן צווייא בעהעלטניססען (יעדעס צו פונפציג סאה) געפאללען איזט, אונד מאן ניכט ווייס אין וועלכעס פאן ביידען, זא ציהט איינס דאס אנדערע מיט אין דיא רעכנונג · ר"ש זאגט: זעלבסט

הקלו דיכולין להיות בספק דמוע; ורבי יהושע · שמיקל בשחורי׳ שאם ירצה כדלעיל, אבל בדורס ע"פ הכד, אין כל הכד נכנס בספק: (י) ליטרא · של תרומה: הכד · של חולין ויש כאן הרבה כדין, אפי׳ אין כאן מאה כדין, אלא שבכל כד מאה ליטרות של חולין שרי ר"א, ור"י סבר אין התחתונות מעלות את העליונות: (יא) וקפאה. הסיר: אם יש · בקפוי ובמה שתחתיו מאה · דר"א לטעמיה, ואשמועינן דאע"ג דקפאה, וגלי׳ דעתי׳ שלא כתערבה עם התחתונות, אעפ"כ, מסייעים: יקפיאנה · ר"י קאמר לה וה"ק כיון דלא תעלה, כיצד יעשה? יקפיאנה: א"כ · כיון דיש תקנה בקפוי, למה אמרו לאין. לאיזה מקום במגורה. (יב) ב׳ קופות · שבכל אחת כ׳ סאים, מעלות, אם רוצה מעלה מזו, ואם רוצה מעלה מזו או מזו מחצה ומזו מחצה: וב׳

---

[1]) איבער דען אויסדרוק וקפאה זעהע מאן דיא קאממענטארע נאך, בעזאנדערס תי"ט אונד ערוך · [2]) דיס איזט דער זין, ווען מאן מאה סאה ליזט · אנדערע לאססען דיזע ווארטע אויס אונד ערקלערען: ווען אין אללעס הונדערט אונד איינס דא איזט ·

תְּרוּם וְתֻשְׁרַף, וַהֲכָ"א אָבְדָה בְּמַעוּטָהּ:

(ה) סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, הַגְּבִיהָהּ וְנָפְלָה לְמָקוֹם אַחֵר ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְדַמַּעַת כְּתְרוּמָה וַדַּאי, וַחֲכָ"א אֵינָהּ מְדַמַּעַת אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן: (ו) סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה וְנִדְמְעוּ, וְנָפַל מִן הַמְּדוּמָע לְמָקוֹם אַחֵר, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְדַמַּעַת כְּתְרוּמָה וַדַּאי וַחֲכָ"א אֵין הַמְּדוּמָע מְדַמַּע אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְאֵין הַמַּחוֹמָץ מְחַמֵּץ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְאֵין הַמַּיִם שְׁאוּבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן: (ז) סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, הַגְּבִיהָהּ וְנָפְלָה אַחֶרֶת, הֲרֵי זוֹ מְתֻרֶמֶת עַד שֶׁתִּרְבֶּה תְּרוּמָה עַל הַחוֹלִין: (ח) סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּיהָהּ עַד שֶׁנָּפְלָה אַחֶרֶת, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, ר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר: (ט) סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְטָחֲנָן וּפָחֲתוּ, כְּשֵׁם שֶׁפָּחֲתוּ הַחוֹלִין, כָּךְ פָּחֲתָה הַתְּרוּמָה וּמְתָּר • סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה וְטָחֲנָן וְהוֹתִירוּ • כְּשֵׁם שֶׁהוֹתִירוּ

לעהרטען אבער זאגען: זיא ווערדע דורך איהרע ערינגפֿיגיקייט אלס ניכטיג אנגעזעהען • (ס) וועז איין סאה תרומה אונטער הונדערט (חולין) געפֿאללען, אונד נאכדעם מאן זיא אויפֿגענאממען האט ווידער אנדערסוואהין געפֿאללען איזט; זא בעווירקט זיא, נאך ר"א, עבען זא מדומע, וויא פֿעללינג תרומה • דיא געלעהרטען זאגען: זיא בעווירקט דאס מדומע נור נאך פֿערהעלטנים[1]) • (ו) וועז איין סאה תרומה אונטער וועניגער אלס הונדערט געפֿאללען איזט, אונד דיא פֿריכטע מדומע געווארדען, פֿאן דיזען פֿריכטען נון אבער וועלכע אנדערס וואהין געפֿאללען זינד, זא זאגט ר"א, זיא בעווירקען מדומע וויא פֿעללינג תרומה • דיא געלעהרטען אבער זאגען: מדומע קאן נור נאך פֿערהעלטנים[2]) מדומע בעווירקען • עבען זא ווירד, ווען פֿאן מיט תרומה געזייערטעם טייג (דער אן זיך פֿעדבאטען איזט) עטוואס מיט טייג פֿאן חולין פֿערמישט ווירד, גור דאס פֿערהעלטנים דער נאך דארין ענטהאלטענען תרומה גערעכנעט[3]; עבען זא מאכען געשעפֿטע וואספֿער דיא מקוה (געזעטצליכעם באד פֿיר אונריינע, פֿאן פֿרישג סאהד אינהאלט) נור אונערלויבט, ווען זיא דאס פֿערהעלטנים האבען[4]). (ז) וועז איין סאה תרומה אונטער הונדערט חולין געפֿאללען, אונד נאך דעם מאן זיא הערויסגענאממען ווידער אנדערע היניין געפֿאללען אונד זא פֿארט, זא בלייבען דיא פֿריכטע ערלויבט, זא לאנגע ניכט מעהר תרומה אלס חולין דא איזט[5]) • (ח) וועז איין סאה תרומה אונטער הונדערט סאה חולין געפֿאללען, אונד מאן זיא נאך ניכט הערויסהעבען קאננטע אלס שאן איין צווייטעס סאה תרומה היניינפֿיעל, זא איזט עס (אלס מדומע) פֿערבאטענע פרוכט • ר"ש ערלויבט זיא[6]) • (ט) וועז איין סאה תרומה אונטער הונדערט סאה חולין געפֿאללען איזט, אונד מאן האט זיא געמאהלען, אונד זיא זינד דאדורך וועניגער גע[ווארדען; זא]ר איזט דיא פֿרוכט ניכט מדומע, דען זא זויא דיא חולין זא איזט אויך דיא תרומה וועניגער געווארדען • וועז דאנעגען איין סאה תרומה אין וועניגער אלס הונדערט סאה חולין

(ה) לפי חשבון • שאין כאסאה זו אלא ממאה תרומה: (ו) מחמץ • עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה, הרי כולה מקורה לזרים ואם נפל מאותו עיסה לעיסה אחרת של חולין, ונתחמצ' אינה נאסרת משניה, אלא ר"ל כאלה שיעור גדול כ"כ, שיש בחלק התרומה בשאור שנפלה שיכול להחמיץ בפני עצמו: שחוכין • מקוה שאין בה אלא כ' סאין ומשך, ממלא בכתף כ' סאין פחות משהו, ומחזיק למקוה, וכן כזרים • וקמ"ל דאין פוסלים אלא לפי חשבון כ' סאין דאין שם רוב מקוה כזרק: (ז) שתרכה • שנפלו מאה סאין ועוד של תרומה זו אחר זו: (ח) ר"ש מתיר • כשנודע לו שניתייס, ולא הספיק לתרום עד שנפל אחרת דכל העומד לתרום כתרום דמי: (ט) וטחנן • בבת אחד ואפילו לכתחילה יכול לטחנן כדי להתירן:

[1]) נעמליך אם ווירד נור זיין הונדערטפֿעל דעם סאה אלס תרומה בעשדיכטעט; נעגעז זיין סאה חולין נעשט זיא אלס חוץ • [2]) נאך מחשבונא דער דארין פערהעלטנים פֿריהרגדענען תרומה • [3]) זיהע תמורה פ' ו' מ' ו' • [4]) נאך רמ"כס, וועז הונדערט תרומה דאריבער פֿאן תרומה זיינעפֿאללען זיינען נעגעזען אבער, זאן וועז זיין חוכ פונפֿצין דאריבער נערעכנעט זיכ • [5]) נאך מיינס נעזיגט דיא בלאקא דזאיבט אוס תרומה גילטיג זו מחכען •

אוֹ יִתְחַלְּקוּ לְעִסּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד
כְּבֵיצָה : (ד) סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ
מֵאָה חוּלִּין טְהוֹרִין, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּירוֹם
וְתִשָּׁרֵף, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, סָאָה שֶׁנָּפְלָה הֵיא סָאָה
שֶׁעָלְתָה · וַחֲכָ"א, תַּעֲלֶה וְתֹאכַל נְקוּדִים, אוֹ
קָלִיּוֹת, אוֹ תָּלוּשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ תִּתְחַלֵּק
לְעִסּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כְּבֵיצָה :
(ג) סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה חוּלִּין
טְמֵאִין, תַּעֲלֶה וְתֹאכַל נְקוּדִים, אוֹ קָלִיּוֹת, אוֹ
תָּלוּשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ תִּתְחַלֵּק לְעִסּוֹת כְּדֵי
שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כְּבֵיצָה : (ד) סָאָה
תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה סָאָה תְּרוּמָה
טְהוֹרָה, בֵּ"שׁ אוֹסְרִים, וּבֵ"ה מַתִּירִין · אָמְרוּ
בֵּ"ה לְבֵ"שׁ, הוֹאִיל וּטְהוֹרָה אֲסוּרָה לַזָּרִים
וּטְמֵאָה אֲסוּרָה לַכֹּהֲנִים, מָה טְהוֹרָה עוֹלָה, אַף
טְמֵאָה תַּעֲלֶה? אָמְרוּ לָהֶם בֵּ"שׁ, לֹא אִם הֶעֱלוּ
הַחוּלִּין הַקַּלִּין, הַמְתִּירִין לַזָּרִים, אֶת הַטְּהוֹרָה,
תַּעֲלֶה תְּרוּמָה הַחֲמוּרָה, הָאֲסוּרָה לַזָּרִים, אֶת
הַטְּמֵאָה · לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,

אדער קנעטע זיא אין פֿרוכטזאפֿט, אדער פֿערטהיילע זיא אונטער אנדערע טייגע זא, דאס נירגענד דאפֿאן דיא גרעסע איינעס איינעס בייזאמען בלייבט[1] · (ג) וועז איין סאה אונטער הונדערט חולין געפֿאללען איזט, זא זאלל מאן, נאך ר' אליעזר, אין סאה אבגעהמען אונד פֿערברענגען; דען איך קאן פֿאראויסזעטצען דאס דיינינגע פֿאללענע סאה זייא דאסזעלבע וועלכעס ווידער דערוסגענאממען ווערדען · דיא געלעהרטען זאגען : זיא געהט אויף[2] אונד דארף פֿאס פֿריסטער אין קליינען ברעדזען, אדער אין גערעסטעטען קערנערן, אדער אין פֿרוכטזאפֿט געקנעטעט, געגעסמען, אדער אין טייגע זא פֿערטהיילט וועדען, דאס נירגענד דאפֿאן דיא גרעסע איינעס איינעס בייזאמען בלייבט · (ג) וועז איין סאה דיינער תרומה אונטער הונדערט חולין געפֿאללען איזט, זא געהט זיא אויף, אונד דארף אין קליינען ברעדזען, אדער געדערטען קערנערן אדער אין פֿרוכטזאפֿט געקנעטען געגעסמען, אדער אין אנדערן טייג פֿערטהיילעט וועדען זא דאס נירגענד פֿאן דער גרעסע איינעס איינעס בייזאמען בלייבט · (ד) וועז איין סאה אונדיינע תרומה אונטער הונדערט סאה דיינע תרומה געפֿאללען איזט, זא איזט אללעס נאך ב"ש פֿערבאטען, נאך ב"ה אבער ערלויבט · ב"ה וועגדעט געגען ב"ש איין : דא דיא דיינע תרומה דען לייען אונד דיא אונדיינע דען פֿריסטערן אונטערזאגט איזט, זא מיסטע דאך, זא גוט וויא דיא דיינע אים געזעצלידען פֿערהעלטנים אויפֿגעהט, אויך דיא אונדיינע אויפֿגעהען · ב"ש ערווידערט דאריף : וועז דיא חולין, וועלכע אן זיך לייכטער זינד, דא איהר גענום דעם לייען געשטאטטעט איזט, בעווירקען דאס דיא דיינע תרומה אויפֿגעהט, זא דארף דאדורם נאך ניכט דיא איינעס שטרענגערן רעכטע אונטערליגענדע אונד דען לייען אונערלויבטע תרומה דיא אונדיינע מיט אויפֿגעהען מאכען · נאכדעם אבער ב"ש דאך נאכגעבען האטטע, זאגט ר"א, דיא איינגעפֿאללענע תרומה זאללע הערוסגענאממען אונד פֿערברענגט ווערדען; דיא ענטמאה וטהורה שנתערבו, ומ"ש תרומה טהורה וחולין טמאים כמי? וי"ל דחולין טהורים שנאכלו ממנה תרומה טמאה כשעה הכל כתרומה טמאה ונאכלו לף לכהנים, אבל הכא חולין טמאי' מפני מה נאכלו לזרים? מכח תרומ' טהורה הלכך שריין לף לכהנים : (ב) טהורים · שלא טובלו ולא נטמאו בתרומה טמאה : תירום · ומ"ג שנתבטלה בס"ה בק' ומ"ש לזרים אלא מפני גזל השבט, וכאן בתרומה טמאה ואין כאן גזל השבט, מ"מ לא פליג : ותשרף · ומצור לכהנות ממנה בשעת שריפתה, דומיא דירקבו, ולא חיישינן שיבנה כשריפתה כמו בדמוע דמשנה ז', דהתם דמוע הוא קיל גזרו, וכאן תזרם לשמה תרומה לא קיל : (ג) נקודים · מ"ג דס"ל לר"מ אחת שנפלה זו כו' לחומרא ס"ל הכא : (ד) לחבר שהודו · דהקשו להס כ"ם, ומה טהורה שהיא במיתה לזרים עולה, טמאה שהיא בעשה לכהני' לכ"ש? וחזרו כ"ש להורות כדברי כ"ה : תבדה · דאין כאן גזל השבט :

[1] דיס קאן מאר דורך נאכגעהט ווערדען פאן טרומה טהורה ערלויבטער ווערדען · [2] מאן לעזע הירמו ר"ש ·

אֲבָלָה, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל דְּמֵי תְרוּמָה. אֲבָלָה, מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קָרָנִים וְחוֹמֶשׁ, קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ מִן הַחוֹלִין, וְקֶרֶן דְּמֵי תְרוּמָה. גָּנַב תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַאֲכָלָהּ מְשַׁלֵּם שְׁנֵי חוֹמְשִׁים וְקֶרֶן, שֶׁאֵין בָּהֶקְדֵּשׁ תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל: (ה) אֵין מְשַׁלְּמִין מִן הַלֶּקֶט, וּמִן הַשִּׁכְחָה, וּמִן הַפֵּאָה, וּמִן הַהֶפְקֵר, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן (שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ), וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ (שֶׁנִּפְדּוּ), שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ פּוֹדֶה אֶת הֶקְדֵּשׁ, דִּ"ר מֵאִיר. וַחֲכָמִים מַתִּירִין בָּאֵלּוּ: (ו) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וּבִלְבָד שֶׁיְּשַׁלֵּם מִן הַפֵּאָה עַל הָרָע. וְר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מְשַׁלְּמִין אֶלָּא מִמִּין עַל מִינוֹ, לְפִיכָךְ אִם אָכַל קִשּׁוּאִין שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית, יַמְתִּין לְקִשּׁוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וִישַׁלֵּם מֵהֶם. מִמָּקוֹם שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵקֵל מִשָּׁם רַבִּי עֲקִיבָא מַחֲמִיר, שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ, כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, דִּ"ר אֱלִיעֶזֶר. וְר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ, קֹדֶשׁ שֶׁאָכַל.

מאהלציט[3]). (ד) וועו איינער תרומה געשטאהלען, אבער ניכט געגעסען האט, זא בעצאהלט ער דען צוויי־פאכען ער־זאטץ (וועלכען יעדער דיעב צו לייסטען האט) אים פרייזט דער תרומה. האט ער ויא געגעסען, זא בעצאהלט ער צוויי א וועדטהע אונד איין פינפטעל, נעמליך איינען וועדטה נעבעט פינפטעל פאן חולין, אונד איינען וועדטה אים פרייזט דער תרומה. האט איינער געהיילידטע תרומה נע־שטאהלען אונד פערצעהרט, זא בעצאהלט ער צוויי א פינפ־טעל[2]) אונד איינען וועדטה דער תרומה, וויל בייא געהיי־ליגטעם ניכט דער צוויפאכע ערזאטץ גילט. (ה) מאן צאהלט דען ערזאטץ ניכט פאן נאכלעזע, ניכט פאן פערגעסענעם, ניכט פאן פאה, ניכט פאן העררענלאז געווען־עם, ניכט פאן ערשטען צעהנט, דעסטען תרומה אבגעזאנדערט וואר־דען, ניכט פאן צווייטען צעהנט אונד געהיילידטעם דיא אויס־געלעזעט וואררען, דען אין הייליגעם זאלל ניכט צור אויס־לעזונג איינעם אנדערן הייליגען דינען. זא ר"ט. דיא געלעהר־טען ערלויבען עם בייא דיזען (דען צווייא לעטצטערן פונק־טען[3]). (ו) ר' אליעזר זאגט: מאן דארף פאן איינער גאט־טונג פיר איינע אנדערע בעצאהלען, נור מיסען מאן פאן בעסטעם פיר שלעכטערעם דיא צאהלונג לייסטען. ר"ע זאגט: מאן דארף נור פאן דערזעלבען גאטטונג ערזאטץ לייס־טען. וועו דאהער יעמאנד צ' ב' גורקען דעם זעכסטען יאה־רעם געגעסען האט (אונד קיינע מעהר צו האבען זינד) מוס ער אויף דיא גורקען דעם יאהרעם נאך שביעית ווערטען אונד דאפאן בעצאהלען. אויס דערזעלבען שטעללע, אויף וועלכע ר"א זיינע מילדערע אנזיכט גרינדעט, ציהט ר"ע זיין שטרעג־גערעם אורטהייל. עס הייסט נעמליך (ויקרא כ"ב י"ד): „אונד ער געבע דעם פריסטער דאס הייליגע"; ר"א ערקלערט: וואס זיך צום הייליגען אייגנעט; ר"ע דאגעגען לעהרט: דאס הייליגע הייסע, עבען זאלכעם וויא ער געגעסען האט.

ולרבכן משלם דמי חולין: (ד) המולין. וכן בשוים תרומה: וקרן. דמי תרומה תשלומי הכפל: תרומת הקדש. שהקדים הכתוב תרומה שלו לבדק הבית: כ' חומשים. אחד משום תרומה ואחד משום הכתוב מן ההקדש: (ה) מן הלקט. דאין בהן זיקת תרומת ומעשרות שלכך לא הוה דבר הראוי להיות קודש, ולא דמי לחולין שהוא ראוי להיות קודש שהתקנו: ההפקר. שזכה בו: בראשו. כמ"ש והקדש שנפדו: (ו) מן היפה. לפי מדה שאכל גרוגרות יפות תמרים, ולא לפי דמים, דאי משלם לפי דמים מכ"מ משלם מן היפה על הרעה ר' וי"מ שאם אכל מידי דלא קפץ זכיתא משלם מידי דקפץ זכיתא, ומשלם לפי דמים. ומפירות ס"ל אין לפרוע, די"ל שאין משלמין מפירות ס"ל על פירות הארץ, עד שלא התיר רבי להכניס ירק מס"ל: ערב שביעית. וקשואין של אותו השנה כבר נתקשו ואין ראוין לתאכילה, ומקשואי שביעית אינו יכול לשלם, דדמי לקמורה, לכך יתין כו', ומתני' מיירי עד שלא התיר רבי להכניס ירק מס"ל:

---

[2]) כלומר ר"ט האט דער ווירטה פון דען פרוכטען פון דעם וואהלפיילערן וועדטה דער תרומה זו צוהלטען; כלומר דען חכמים דאגעגען ערהעהט ער דיא חולין מתוקנים וועלכע טהיירער זיכד. — תכדערע זעטצען דען חוכטערזיעד דאריבר: דאס אר כלומר מ"ט חולין מתוקנין בעצאהלט, כלומר דען חכמים אכער נור דען וועדטה דער מאהלצייט; חוכד שטעהט עם דען עסטערן פרייז פיסס דיזען זו שרלאסטן. [3]) ז' מס' כריתות פ' ג' מ' ד'. [3]) מאן לעזע היערזו דיא קאממענטאטאר, טהיילס וועגען דער פערזידענען לעזארטטען, טהיילס וועגען פערזידענער חוסבלעגונג, חוכד עכדליך חויך וועגען דער כענריכדונג.

הַחוֹלִין, כַּךְ הוֹתִירָה הַתְּרוּמָה וְאָסוּר · אִם יָדוּעַ שֶׁהַחִטִּים שֶׁל חוֹלִין יָפוֹת מִשֶּׁל תְּרוּמָה, מֻתָּר · סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוּת מִמֵּאָה, וְאַחַר כֵּן נָפְלוּ שָׁם חוֹלִין, אִם שׁוֹגֵג מֻתָּר, וְאִם מֵזִיד אָסוּר :

געפֿאללען, אונד זיא דורך דאס מאהלען מעהר געווארדען זינד, זא איזט דיא פֿרוכֿט אלס מדומע פֿערבאטען, ווייל זא וויא דיא חולין אויך דיא תרומה זיך פֿערמעהרט האט · ווייס מאן אבער דאס דער ווייצען פֿאן דען חולין ערגיביגער וואר אלס דער דער תרומה זא איזט דיא פֿרוכֿט ניכֿט מדומע · — ווען איין סאה תרומה אין וועניגער אלס הונדערט סאה חולין געפֿאללען איזט אונד נאכֿמאלס זינד נאך חולין דאצוגעקאממען, זא איזט, דאפֿערן עס אהנע בעדאכֿט געשעהען, דיא פֿרוכֿט ניכֿט מדומע, ווען אבער מיט בעדאכֿט, אלס מדומע פֿערבאטען.

פ ר ק ו

הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ · אֶחָד הָאוֹכֵל, וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה, וְאֶחָד הַסָּךְ · אֶחָד תְּרוּמָה טְהוֹרָה, וְאֶחָד תְּרוּמָה טְמֵאָה, מְשַׁלֵּם חוֹמְשָׁהּ וְחוֹמֶשׁ חוֹמְשָׁהּ · אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּרוּמָה, אֶלָּא חוֹלִין מְתֻקָּנִים, וְהֵם נַעֲשִׂין תְּרוּמָה · וְהַתַּשְׁלוּמִין תְּרוּמָה, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִמְחוֹל אֵינוֹ מוֹחֵל : (ב) בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁאָכְלָה תְּרוּמָה, וְאַחַר כַּךְ נִשֵּׂאת לְכֹהֵן, אִם תְּרוּמָה שֶׁלֹּא זָכָה בָּהּ כֹּהֵן אָכְלָה, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ לְעַצְמָהּ · וְאִם תְּרוּמָה שֶׁזָּכָה בָּהּ כֹּהֵן אָכְלָה, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן לַבְּעָלִים וְחוֹמֶשׁ לְעַצְמָהּ · מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן לַבְּעָלִים, וְחוֹמֶשׁ לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה : (ג) הַמַּאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו, וְאֶת אוֹרְחָיו תְּרוּמָה, הוּא מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְהֵם מְשַׁלְּמִין אֶת הַחוֹמֶשׁ, דִּ"ר מֵאִיר · וַחֲכָ"א הֵם מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, וְהוּא מְשַׁלֵּם לָהֶם דְּמֵי סְעוּדָתָן : (ד) הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה וְלֹא

ווען איינער תרומה אויס פֿערזעהען איסעט, בעצאהלט ער דען ווערטה אונד איין פֿינפֿטעל (ד' ה' איין פֿינפֿטעס פֿיערטעל) דאצו · עס איזט גלייך, אָב מאן דאפֿאן איסעט אדער טרינקט, אדער זיך דאמיט זאלבט; פֿערנער אב דיא תרומה ריין אדער אונריין איזט · מאן בעצאהלט דאס פֿינפֿטעל אונד (ווען דיס אויך פֿערצעהרט ווארדען) דאס פֿינפֿטעל דעס פֿינפֿטעלס · מאן דארף ניכֿט מיט תרומה בעצאהלען, זאנדערן מיט געהעריג געארדנעטען חולין, וועלכֿע דאדורך תרומה ווערדען, זא וויא דער עטווא פֿיר דיזע צו לייסטענדע ערזאטץ עבענפֿאללס תרומה ווירד · ווען דער פריסטער עס אויך ערלאססען ווילל, זא דארף מאן עס ניכֿט אונטערלאססען · (ב) ווען איינע טאכֿטער איינעס ישראל אויס פֿערזעהען תרומה געגעססען, אונד דאן איינעס פריסטער פֿערמעהלט ווארדען, זא קאן זיא, דאפֿערן זיא תרומה געגעססען האטטע, דיא נאך ניכֿט אין דען בעזיטץ איינעס פריסטערס געלאנגט וואר, זיך זעלבסט יעטצט דען ווערטה אונד דאס פֿינפֿטעל בעצאהלען; האטטע אבער שאן איין פריסטער דיזעלבע אלס אייגענטהום ערהאלטען, זא בעצאהלט זיא דעם אייגענטהימער דען ווערטה, אונד דאס פֿינפֿטעל זיך זעלבסט · ווייל מאן פֿעסטגעזעטצט האט, דאס, ווער אויס פֿערזעהען תרומה געגעססען האט, דען ווערטה אן דען רעכֿטמעסיגען הערן, דאס פֿינפֿטעל אבער וועם ער וואללע ענטריכֿטע · (ג) ווען איינער זיינען ארבייטערן אדער געסטען תרומה צו עססען געגעבען, זא בעצאהלט ער זעלבסט דען ווערטה אונד זיא דאס פֿינפֿטעל, זא ר"מ · דיא געלעהרטען זאגען: זיא בעצהאלען דען ווערטה אונד דאס פֿינפֿטעל, אונד ער ערזעטצט איהנען דיא קאָסטען דער

כשם · ואפי' אם ידוע שהחטין של תרומה יפות משל חולין, דפסולת החולין מצטרפות עם החולין לבטל התרומה: מזיד אסור · דקנסוהו, שבטל איסור לכתחלה, וה"ה לכל איסורים שבתורה: מותר · אחר שהוציא התרומה: אסור · מדומע:

פרק ו חומש · הוא רביעי מלגיו שהוא חומש מלבר וכל חומש שבתורה כן: וחומש שאם אכל החומש ששילם מוסיף עליו חומש: תרומה · ואם חזר ואכלן שוגג מה שחוזר ומשלם גם הם כעשין תרומה: מתוקנים · כלומר פירות, ולא כסף דצריך דבר הראוי להיות קודש, ואפי' החומש: אינו מוחל · דכיון דאינו יכול לפטרו עצמו בדמים, אלא בדבר הראוי להיות קודש, אין הדבר תלוי בבעלים: (ב) בת ישראל · שהפרישה תרומה ואכלתה שוגג: (ג) והן שאכלו בשוגג חייבים בחומש שהמאכל הוה מזיק ואין המזיק משלם החומש כ"א האוכל כו': וחכמים · ואיכא בינייהו, לר"מ המאכיל משלם דמי תרומה,

הֲרֵי אֲנִי אוֹמֵר לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נָפְלָה · אֲבָל אִם אֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁל חוֹלִין, אָכַל אַחַת מֵהֶן, פָּטוּר, וְהַשְּׁנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּ"ר מֵאִיר · ר' יוֹסֵי פּוֹטֵר · אָכַל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, פָּטוּר · אָכַל אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן, מְשַׁלֵּם כַּקְּטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן: (ו) נָפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹךְ הַחוֹלִין, אֵינָה מְדַמַּעְתָּן, וְהַשְּׁנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּ"ר מֵאִיר, וְר' יוֹסֵי פּוֹטֵר · נָפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינָה מְדַמַּעְתָּן, נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְדַמְּעוֹת כַּקְּטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן: (ז) זָרַע אֶת אַחַת מֵהֶן, פָּטוּר, וְהַשְּׁנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּ"ר מֵאִיר, וְר' יוֹסֵי פּוֹטֵר · זָרַע אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, פָּטוּר · זָרַע אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן, בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלָה, מֻתָּר, וּבְדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלָה אָסוּר:

אין וועלכעס פֿאן ביידען, זא נעהמע איך אן, זיא זייא אונטער דיא תרומה געפֿאללען · ווייס מאן אבער ניכֿט מעהר, וועלכֿעס פֿאן ביידען דיא תרומה אדער דיא חולין ענטהאלטע, זא איזט דער, וועלכֿער דיא פֿריכֿטע דעס איינען פֿערצעהרט, פֿרייא פֿאם ערזאטצע[1]) · דיא צווייטע מוס וויא תרומה בעהאנדעלט ווערדען · דאך מוס מאן, נאך ר"מ, דאפֿאן חלה נעהמען; נאך ר' יוסי אבער ניכֿט[2]) · האט איין אנדערער דיא פֿריכטע דעס צווייטען געפֿעסעס פֿערצעהרט, זא איזט ער אויך פֿרייא · ווען איינער ביידעס פֿערצעהרט האט, זא בעצאהלט ער נור נאך מאאסגאבע דעס קליינערן בעהעלטניסעס אונטער ביידען · (ו) פֿעללט דיא פֿרוכֿט אויס איינעם דערזעלבען אונטער חולין, זא מאכֿט עס דיזע ניכֿט צו מדומע; דאס צווייטע מוס וויא תרומה בעהאנדעלט ווערדען · דאך מוס מאן נאך ר"מ דאפֿאן חלה נעהמען, נאך ר' יוסי אבער ניכֿט · פֿעללט דיא פֿרוכֿט דעס צווייטען געפֿעסעס אונטער אנדערע פֿריכֿטע, זא מאכֿט עס אויך דיזע ניכֿט צו מדומע · פֿעללט ביידעס אונטער איינע מאסע, זא בילדען זיא מדומע נאך מאאסגאבע דעס קליינערן אונטער ביידען · (ז) האט איינער דיא פֿריכֿטע דעס איינען געזעעט, זא איזט ער פֿרייא (פֿאן דעם רעכֿטע דער תרומה[3]), דאס צווייטע מוס וויא תרומה בעהאנדעלט ווערדען · דאך מוס מאן, נאך ר"מ חלה דאפֿאן נעהמען, נאך ר' יוסי אבער ניכֿט · האט איין אנדערער דיא פֿרוכֿט דעס צווייטען געפֿעסעס געזעעט, זא איזט ער אויך פֿרייא · האט איינער ביידעס געזעעט, זא איזט דיא דארויס וואכסענדע פֿרוכֿט, ווען עס זאלכֿע זינד, דערען זאמען אין דער ערדע צערגעהט, יעדערמאן ערלויבט, אבער דיא פֿאן פפֿלאנצען, דערען זאמען ניכֿט צערגעהט[4]), זינד אונערלויבט ·

פרק ח

הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעֲלֵךְ, אוֹ גֵרְשָׁךְ · וְכֵן הָעֶבֶד

ווען צו איינעם פריסטערס פֿרויא (איינעם ישראל טאכֿטער) וועהרענד זיא תרומה איסעט, יעמאנד קאממט אונד צו איהר זאגט: דיין מאן איזט געשטארבען, אדער האט

מן החולין? וכן טמאה, וטהורה, ומדומעת, ושאינה מדומעת, דכל היכי דאחת אינה מתקלקלת תלינן בה · ובד"א בזמן הזה שהוא מדבריהם, אבל תרומה של תורה, עד שירבו חולין על התרומה: בחלה · דלא אתי דמוע שהוא מדרבנן, ומפיק חיובא דחלה שהיא דאורייתא: הב' פטור · מיירי בבא כל אחד לשאול על עצמו, ובזה אחר זה, דאם באו כאחד או שאל אחד גם על חבירו, חייבין: (ז) מותר · דגדולי מדומע חולין הן: שאין זרעו · כגון שום ובצל דלא נפסד הזרע, והוא מדומה כאשר היה קודם זריעתו: אסור. והוא שזרע את השנית עד שלא קצר את הראשונה:

פרק ח האשה · בת ישראל הנשואה לכהן: גרשך · וכגון שאמרה התקבל לי גטי במקום פלוני שאוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו המקום והי' לו להביא בי' ימים והביא לה בה' ימים דבהתירא קא אכלה דאל"כ הא לא הוה גט עד שמגיע הגט לידה ובאמרה התקבל לי גטי מודה ר"א שאסורה לאכול מיד: מת רבך · וירשך בן בתו מישראל או בתו הנשואה

---

[1]) ווייל דעם פריסטער דער בעווייז אבליגט · [2]) ז' מס' חלה פ' א' מ' ד' · [3]) ז' פ' ט' מ' א' · [4]) ג' ב' לויך אונד צוויבעלן ·

פ ר ק ז

הָאוֹכֵל תְּרוּמָה מְזִיד, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ · הַתַּשְׁלוּמִין חוֹלִין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחוֹל מוֹחֵל : (ב) בַּת כֹּהֵן שְׁנִשֵּׂאת לְיִשְׂרְאֵל וְאַחַד בָּךְ אָכְלָה תְּרוּמָה, מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַחוֹמֶשׁ · וּמִיתָתָהּ בִּשְׂרֵפָה · נִשֵּׂאת לְאֶחָד מִכָּל הַפְּסוּלִין, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ · וּמִיתָתָהּ בְּחֶנֶק, דִּ"ר מֵאִיר · וַחֲכָ"א זוֹ וְזוֹ מְשַׁלְּמוֹת אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָן מְשַׁלְּמוֹת אֶת הַחוֹמֶשׁ, וּמִיתָתָן בִּשְׂרֵפָה : (ג) הַמַּבְדִּיל אֶת בָּנָיו קְטַנִּים, וְאֶת עַבְדָּיו בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים, הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְהָאוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּזַיִת תְּרוּמָה, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ, וְהַתַּשְׁלוּמִין חוֹלִין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחוֹל מוֹחֵל : (ד) זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, הַתַּשְׁלוּמִין תְּרוּמָה, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחוֹל אֵינוֹ מוֹחֵל · וְכָל הַמְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ, הַתַּשְׁלוּמִין חוֹלִין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחוֹל מוֹחֵל : (ה) שְׁתֵּי קִפּוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חוֹלִין · שֶׁנָּפְלָה סָאָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה,

ווען יעמאנד וויסענטליך (אהנע געווארנט וואלדען צו זיין) תרומה־איסעט, זא בעצאהלט ער נור דען וועדטה אבער ניכט דאס פינפטעל; אויך זינד דיא ערזאטצפרישטע חולין, אונד ווען דער פריסטער ווילל, קאן ער זא ער־לאסען[1] . (ג) וועו איינע פריסטערטאכטער איינעם ישראל פערמעהלט ווירד, אונד דאן תרומה איסעט, זא ערזעטצט זיא דען וועדטה, צאהלט אבער קיין פינפטעל[2] . אויך גילט בייא איינער זאלכען דיא הינריכטונג דורך פייער[3] . — ווירד זיא אבער איינעם דער אונערלויבטען קלאסען[4] פערמעהלט, זא כוס זיא דען וועדטה אונד דאס פינפטעל בעצאהלען . אויך גילט בייא איינער זאלכען דיא הינריכטונג דורך ערדראס־סעלונג . זא ר"מ · דיא געלעהרטען זאגען : ביידע ערזעטצען נור דען וועדטה, אונד ניכט דאס פינפטעל, אונד איהרע הינ־ריכטונג געשיהט דורך פייער . (ג) וען יעמאנד זיינען מינ־דעריעהריגען קינדערן, אדער זיינען ערוואכסענען אדער מינדער־יעהריגען שקלאפען תרומה צו עסעו גיבט, פערנער וען איינער אויסלענדישע תרומה איסט, אדער וען איינער וועניגער אלס איינע אליפע גראס תרומה איסעט, זא בע־צאהלט ער נור דען וועדטה אונד ניכט דאס פינפטעל, דיא ערזאטצפרישטע זינד חולין, אונד וען דער פריסטער ווילל, קאן ער זיא ערלאסען : (ד) דיס איזט דיא רעגעל: זאכאלד מאן דען וועדטה אונד דאס פינפטעל צאהלען מוס, זא זינד דיא ערזאטצפרישטע תרומה, אונד דער פריסטער קאן זיא ניכט נאך ווילקיהר ערלאסען; וועו מאן דאגעגען נור דען וועדטה אונד ניכט דאס פינפטעל צאהלען מוס, זינד דיא ערזאטצפרישטע חולין, אונד דער פריסטער קאן זיא נאך בעליבען ערלאסען . (ה) וועו צוויי געפעסע דא זינד, איינס מיט תרומה אונד איינס מיט חולין, אונד עס איזט איין פאה תרומה הינין געפאללען, אהנע דאס מאן ווייס,

פרק ז מזיד · כלפי התרומה, דאלו לתרו"ם ויכו לוקה ואינו משלם, ות"ג דתנינ"ב מיתה בידי שמים, לפי שפטרי מתשלומין : המומש · לגדול עוונו מכפות, ולפי יתכפר בתשלומין ; (ב) המומש · שמיכה זרה, ופשטר לפ שתשוב לבית הכיסה, ותהא מותרת לאכול בתרומה ; כשרפה · פס זכתה תחת בעלה ישראל : הפסולין · ונתחללה ואינה שבה אל בית הכיסה והרי היא כזרה : (ג) המומש · וכשיתחרר העבד, או פס יש לו ככסיס שאין לרבו רשות בהן, וכן כשתגרש החשה, משלמים המומש ; (ה) לתוך של תרומה · ודוקא כב' קופות אחד של חולין ואחד של תרומה, אבל אחד של חולין ואחד של טבל, או מעשר ראשון, וכיוצא בהן, לפי תלינן שנפלה התרומה לטבל כדי להחיר החולין, דגם טבל כדמעת, ומאי מזית לאסור טבל יותר

---

[1] וויל דאס פאר־זעטצליך פערשיעדענע ניכט דורך צאהלונג צו זיכהען זיזט · [2] וויל זיא פריסטערטאכטער זיזט, זונ כאך זיכערעס מאכענס טאדע ווידער תרומה עסעטן דארף, ווירד זיא ניכט פלאס פרעמדע הינצוטהאדע גענארעטען, אדער זיינעס עגיפטער, זיינעס חוים חדוס, מוחב, עמון פ' ז' ו' .

אוֹמֵר, יְגַמּוֹר, וְרַ' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יְגַמּוֹר • חֲשִׁיכָה לֵילֵי שַׁבָּת, רַ' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יְגַמּוֹר, וְרַ' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא יְגַמּוֹר: (ד) יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְגַּלָּה יְשָׁפֵךְ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁל חוּלִין • שְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי, הַמַּיִם וְהַיַּיִן וְהֶחָלָב, וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין מוּתָּרִין • כַּמָּה יִשָּׁהוּ וְיִהְיוּ אֲסוּרִין? כְּדֵי שֶׁיִּצְא הָרֹחַשׁ מִמָּקוֹם קָרוֹב וְיִשְׁתֶּה: (ה) שִׁיעוּר הַמַּיִם הַמְּגוֹלִין כְּדֵי שֶׁתֵּאָבֵד בָּהֶם הַמָּרָה • רַ' יוֹסֵי אוֹמֵר, בִּכְלִים כָּל שֶׁהֵן, וּבַקַּרְקָעוֹת אַרְבָּעִים סָאָה: (ו) נְקוּרֵי תְאֵנִים וַעֲנָבִים וְקִשּׁוּאִין וְהַדְּלוּעִים וְהָאֲבַטִּיחִים וְהַמְּלָפְפוֹנוֹת, אֲפִילוּ הֵם כְּבָר • אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תָּלוּשׁ וְאֶחָד מְחֻבָּר, כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֵיחָה, אָסוּר • וְנִשִּׁיכַת הַנָּחָשׁ אֲסוּרָה מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת: (ז) הַמְשַׁמֶּרֶת שֶׁל יַיִן אֲסוּרָה מִשּׁוּם גִּלּוּי, רַ' נְחֶמְיָה מַתִּיר: (ח) חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סָפֵק טוּמְאָה, רַ' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בְּמָקוֹם תּוֹרָפָה, יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע,

זאלצע, נאך ר"א, (נאכהער אים גארטען) געניצליך אויפֿעפֿעסען, נאך ר' יהושע אבער ניכט (זאנדערן ער מוס זיא פֿערצעהנטעטען) • וועז עבען (ביים עסטען דער אונפֿערצעהנטעטען טרויבע) דער אבענד צום שבת איינטריטט, זא קאן ער, נאך ר"א, נאך שבת דיזעלבע אויפֿעסטען; נאך ר' יהושע אבער ניכט (זאנדערן ער מוס זיא פֿערצעהנטעטען [1]). (ד) וועז ווין פֿאן תרומה אויפֿגעדעקט געשטאנדען, מוס ער אויפֿגעשיטטעט וועדרען, אונד פֿערשטעהט זיך נאך פֿיעל עהער חולין [2] • דרייערליי געטרענקע זינד, וועז זיא אונבעדעקט שטאנדען, פֿערבאטען: (שטיללעס) וואססער, (אונגעקאכטער) וויין אונד מילך; אנדערע געטרענקע זינד ערלויבט [3] • וויא לאנגע מיסטען זיא געשטאנדען האבען, אום פֿערבאטען צו זיין? זא לאנגע, דאס אין שליכטהיער אוים דער נעהע הערא־נקאממען אונד טרינקען קעננטע. (ס) דאס מאאס פֿאן שטיללעס וואססער דאס אָפּפֿעלן געשטאנדען, מוס, אום דענגאך ערלויבט צו זיין, גראס געניג זיין, דאס זיך דארין דאס גיפֿט פֿערליערע • ר' יוסי זאגט: אין געפֿעסטען, זיא זיינען נאך זא גראס, אין דער עדדע הינגעגעבען בים צו פֿירציג סאה, (דארף מאן זיך דעס וואססערס צו קיינעם גערוכיגע בעדיענען) • (ו) לעכער האבענדע פֿיגען, וויינבעערען, גורקען, קירביסע, מעלאנען אדער מעלאפעפען (פֿאן תרומה) וועדרען זיא אויך אין ככר [4] גראס, דיא פֿרישטע זיינען גראס אדער קליין, אבגעפֿאלליקט אדער האפֿטענדע, זיבר, זא לאנגע נאך זאפֿט דארין איזט, פֿערבאטען; אויך פֿאן איינער שלאנגע גענומען פֿיה איזט וועגען לעבענסגעפֿאהר פֿערבאטען • (ז) איינע וויין־זויהע (דורכשלאג) מאכט, וועז זיא אונבעדעקט גענבליבען, דען וויין אויך אים אונטערן גיפֿעסע פֿעראבטען • ר' נחמיה העלט איהן פֿיר ערלויבט. (ח) וועז אן איינעם פֿאססע מיט תרומה איין צוויפֿעל וועגען פֿערשוּנרייניגונג ענטשטעהט [5] זא זאגט ר' אליעזר: דאס עס אן איינעם אונזויבערן אָרטע געשטאנדען, זא מוס מאן עס אן

עד שיפשר: רמ"ח יגמור • למוצאי שבת; (ד) יספך • וחין כחן משום תכוד תרומה • ממיס וכיין • ומוח שיהיה ממיס שוקטים ולח עכדי טיף טיף, וכיין לח יהיה מכושל; יסחו • יעמדו מגולין: סרתם • הכתם שחיכו כרחה כמסלך חלח רוקח ומתכנעת; קריב • מתחת חוזן הכלי ויחתם ויחזור למורו; (ה) שתחכד • חם הס מרוכין כ"כ שמחרם יפסיד כהן חין כהן משום גלוי • המרס • סחרם של הכתם; כ"ם • חפי' מרוכין יש כהן משום גלוי ומחור לרחוץ פכיו ידיו ורגליו ולגבל כהן חת הטיט ומחור להשקותן לבהמתו סרחוי לחכילה; (ו) ככר • וכנקור מלד חחד; ליחה • סחרם מתערב עם הליחה ומתחלחל בכולו; חסור • שמח כקר כה כהם וכטיל בו חרם; וכשיכת • כהמה שנשכה כהם ושחטה; (ז) המשמרת • הע"פ שכלי תחתון ממכוסה; גלוי • שהחרם עובר דרך המשמרת, ורכ"ם לחיכו עובר; (ח) ספק • כגון כ' מכיות כר"י, וכגע כ' מכיות כר"י, דחד מכייהו טהור חין לטמח שהיהן

[1] ו' רמ"כס הלכות מעשר פ' ה' הל' כ"ב • פערגלייך תי"ט • [2] מען נעזאלבע, דאס ניפטיגע טהירע דאזיגע געטרונקען קומט ניפט דאהין געהערט התכען • [3] דער תלמוד נעמעט נאך אכדערע געטרענקע, ניין דענען מען פערניטונג צו בעפירכטען התט • [4] דזשער מויסדרוק איזט צוויריג • רמ"כס ליזט כְּפָר; תי"ט בכר; ר' חליה ערקלערט עס פאס ערטרוגע דעם בויטעם, נעמליך וועז מיך דער בויס זא גרוס איזט, מוכד חללע פריכטע לעכער האבען, זא דאס דיא נשחרנכים פאר שלחנעבעטיך קויס דענקבאר וחערע • [5] נאך כרטכורס ותי"ט: וועז מוויין פעסקער כרשות היחיד שטעקען, מוז דויס ניכט וועלכעם, פערחומריניגט איזט.

שֶׁהָיָה אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לוֹ, מֵת
בַּנְךָ, אוֹ מְכָרְךָ לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ נָתַנְךָ בְּמַתָּנָה,
אוֹ עֶשְׂאֲךָ בֶּן חוֹרִין, וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהָיָה אוֹכֵל
בַּתְּרוּמָה, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גֵּרוּשָׁה, אוֹ בֶּן חֲלוּצָה,
ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ · וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר ·
הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמּוּבְחַ, וְנוֹדַע שֶׁהוּא
בֶּן גֵּרוּשָׁה, אוֹ בֶּן חֲלוּצָה, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל
הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמּוּבְחַ פְּסוּלִים ·
וְר' יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר · נוֹדַע שֶׁהוּא בַּעַל מוּם,
עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה : (ד) וְכֻלָּם שֶׁהָיְתָה תְרוּמָה
בְּרֹאשׁ פִּיהֶם, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יְבַלְּעוּ,
וְר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יְפַלְּטוּ · אָמְרוּ לוֹ, נִטְמְאָה,
וְנִטְמְאָה תְרוּמָה · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יְבַלַּע ·
וְר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יְפַלֵּט · טָמֵא הָיִיתָ, וּטְמֵאָה
הָיְתָה תְרוּמָה, אוֹ נוֹדַע שֶׁהוּא טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר
רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי
וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, אוֹ שֶׁטָּעַם טַעַם פִּשְׁפֵּשׁ
לְתוֹךְ פִּיו, הֲרֵי זֶה יְפַלֵּט : (ג) הָיָה אוֹכֵל
בְּאַשְׁפּוֹל, וְנִכְנַס מִן הַגִּנָּה לֶחָצֵר, ר' אֱלִיעֶזֶר

דיך פֿאן זיך געשיידען [1]); פֿערנער וועז צו איינעם שקלאפֿען
איינעם פֿריסטערס, וועהרענד ער תרומה איסצעט, יעמאנד
קאמט אונד צו איהם זאגט: דיין הער איזט געשטארבען,
אדער, האט דיך איינעם ישראל פֿערקויפֿט, אדער, האט
דיך פֿערשענקט, אדער, האט דיך פֿרייא געלאסצען; פֿערנער,
וועז איין פֿריסטער וועהרענד ער תרומה איסצעט, ער
פֿעהרט, ער זייא דער זאהן איינער געשידענען אדער איינער
חלוצה [2]) (דיא פֿאן איהרעם שוואגער ניכט געהייראטהעט
וואהרען אונד דעסהאלב דיא חליצה אן איהם פֿאללצאגען
האט), זא ערקלערט ר"א דיא עסצענדען פֿיר פֿערפֿאליכ-
טעט, דען וועהרענד זאם פֿינפֿטעל צו ערלעגען ·
ר' יהושע שפריכט זיא פֿרייא · — שטעהט אין פֿריסטער
אפפֿערנד אם אלטאר, אונד מאן ערפֿעהרט ער זייא דער זאהן
איינער געשידענען אדער איינער חלוצה, זא ערקלערט
ר"א, אללע פֿאן איהם אויף דעם אלטאר דארגעבראכטען
אפפֿער זייען אונגהייליג; ר' יהושע ערקלערט זיא פֿיר גיל-
טיג · ערפֿעהרט מאן אבער, ער זייא מיט געברעכען בעהאפֿ-
טעט, זא איזט זיינע אפפֿערונג אונהייליג. (כ) אונד אין בייא-
דען ערשטען פֿעללען, וועז זיא נאך דיא תרומה איס
מונדע האבען, זאללען זיא זאלצען, נאך ר"א, הערונטער-
שלוקקען [3]); אבער ר' יהושע זאגט: זיא זאללען זיא אויס-
שפייען · זאגט מאן איינעם (תרומה עסצענדען): דוא ביסט
אונריין געווארדען, אדער, דיא תרומה איזט אונריין געווא-
דען, זא זאלל ער זיא, נאך ר"א, הערונטערשלוקקען;
ר' יהושע זאגט: ער זאלל זיא אויסשפייען · (זאגט מאן
איהם) דוא ווארסט אונריין, אדער, דיא תרומה ווער אונריין,
(עהע דוא דיא תרומה אין דען מונד נאהמסט); אדער מאן
ערפֿעהרט, דאס דיא שפייזע טבל ווער, אדער ערשטער
צעהנט, דעסצען תרומה ניכט אבגעזאנדערט וואהרען,
אדער צווייטער צעהנט, אדער גהייליגטעם דיא ניכט אויס-
געלעזעט וואהרען; אדער מאן מערקט אים מונדע דען גע-
שמאק איינער וואנצע, זא זאלל מאן עס זאגליך אויס-
שפייען [4]) · (ג) וועז יעמאנד אן איינער טרויבע עסצענד
אויס דעם גארטען אין דען הוף איינטריטט [5]) זא קאן ער

ליסראל: ור"י פוטר · בתרומת חמץ בע"פ דיקע דזמכו כהול: מכשיר · דכתיב, כרוך ס' קילו, לשון מלל לף עפ"כ פועל
ידיו תרנס · וכעומס כתיב בריתי שלוס, כשהוע שלם ולע תקר, ופסול לפילו לר"י: (ב) וכלס · העבד נפחסה, מכל לע
כבן גרושה וכן חלוצה, דמעולס לע מכלו בכיתר: יבלעו · ויטרפו זס שבלע עס מס שלכל לחר המיתה וגרוזין, לשלס לף
המוטל: יפלטו · ולע מייזיכן להפסד תרומה; כטמלת · לחר שהכניס התרומה לתוך פיו: פשפש · ערק שריטו רע ביותר
כשמוללין לותו, וסוף מנוי במטות; (ג) קנר · וקנר קוכעת למעשר: יגמור · יגע לגיכה ויגמור: לע יגמור · לפי' בגיכה

---

[1]) ווייז דער פאלל זו דענקען זייא, לעזע מען לויס ירושלמי חוכד דען קוממענטאטרען · לויס חלקבעזיכען ווירד חכבעהמוגען, דער בחטע
בריכטע דען שוידעריק פרייהער חלס זיא עם ערווארטעט החטעט · [2]) זחלכע חבקוכטע מחכט חיהן כעמליך דער רעכטע דעם פריס,
טערם פערלוסטיג · [3]) חוכד חללעם מיט דעם פינפטעל עזוטצען · [4]) וועז גליך דחדורך תרומה פערדחרבען ווירד · [5]) זא כחלר
פריכטע כלך דעם הלפע געבראכט ווערדען, זיכד זיא נעהנטפלליכטיג ·

(יג) וְכֵן נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם עכ"ום, תְּנוּ אַחַת מִכֶּם וְנִטַּמְּאָה, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְטַמְּאִים אֶת כֻּלְּכֶן יַטַּמְּאוּ אֶת כֻּלָּן, וְאַל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל:

שטיין הין • (יג) עבען זא[1]) ווען געטצענדינער צו מעהרע־רען פֿרויען זאגען: געבט אונס איינע דער, דאס וויר זיא שענדען, ווא ניכט, זא שענדען וויר אייך אללע, זא מעגען זיא ליבער אללע געוואלטזאם שענדען, אלס דאס מאן איהנע איינע פֿערזאן ישראל'ס איבערליפֿערע •

פרק ט

הַזּוֹרֵעַ תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג יוֹפֵךְ, וּמֵזִיד יְקַיֵּם • אִם הֵבִיאָה שָׁלִישׁ, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד, יְקַיֵּם • וּבְפִשְׁתָּן, מֵזִיד יוֹפֵךְ: (ב) וַחֲיֵבֶת בַּלֶּקֶט וּבַשִּׁכְחָה וּבַפֵּאָה, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיֵּי כֹהֲנִים מְלַקְּטִים, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שֶׁלָּהֶם לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה, וַהֲדָמִים שֶׁלָּהֶם • ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, לֹא יְלַקְּטוּ אֶלָּא עֲנִיֵּי כֹהֲנִים שָׁמָּא יִשְׁכְּחוּ וְיִתְּנוּ לָתוֹךְ פִּיהֶם • אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא אִם כֵּן לֹא יְלַקְּטוּ אֶלָּא טְהוֹרִים: (ג) וַחֲיֵבֶת בְּמַעְשְׂרוֹת וּבְמַעֲשֵׂר עָנִי, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיֵּי כֹהֲנִים נוֹטְלִים, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שֶׁלָּהֶם לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה, וַהֲדָמִים שֶׁלָּהֶם • חַחוֹבֵט מִשְּׁבָח, וְהַדָּשׁ בְּיֵצֶד יַעֲשֶׂה? תּוֹלֶה בְּפִיסּוֹת בְּצִוְּארֵי בְהֵמָה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמִּין, נִמְצָא לֹא זוֹמֵם אֶת הַבְּהֵמָה, וְלֹא

וועז יעמאנד תרומה זעעט, זא איזט ער, וועז עס אויס פֿערזעהען געשאה, אומצוקקערן; וועז אבער מיט וויססען, מוס מאן עס שטעהען לאססען (אונד דער ערטראג איזט תרומה). האט עס שאן איין דריטטעל געטראגען, זא מוס מאן עס שטעהען לאססען, עס מעגע אויס פֿערזעהען אדער מיט וויססען געשעהען זיין • פֿלאכס יעראך מוס, זעלבסט וויס־סענטליך נעזעעט, איבערקערט וועדען[2]) • (ב) איבריגענס גילט (בייא דער דארויס וואכסענדען פֿרוכט) דאס נעזעעץ דער נאכלעזע, דעס פֿערגעסענען אונד דער פאה; זאוואהל ארמע ישראליס אלס ארמע פריסטער קענגען אויפֿלעזען; נור מיססען יענע דאס אידהרינג אן פריסטער פֿיר דען פריז דער תרומה פֿערקויפֿען, אבער דאס געלד נעהערט איהנען • ר' טרפון זאגט: נור דיא ארמען פריסטער זאללען נאכלעזע האלטען, דען פֿיללייכט פֿערגעססען זיך יענע אונד עססען דאפֿאן • אללייז ר"ע וועגדעטע איהס איין; וועז דיס צו בע־זארגען וועדע, זא דירפֿטען נור רייגע פערזאנען אויפֿלעזען[2]) • (ג) פֿערגער גילט דאבייא דאס נעזעטץ פֿאס צעהנט אונד ארמענצעהנט • זאוואהל ארמע ישראליס אלס ארמע פריס־טער קענגען דיזען אנגעהמען; נור מיססען ערשטערע דאס איהריגע אן פריסטער פֿיר דען תרומה פֿערקויפֿען אונד דאס געלד נעהערט איהנען • — וועד זאלצ פֿריכטע מיט דעס פֿלעגעל דרישט איזט לאבענסווערטה • וויא זאלל־עס אבער דער מיט פֿיר דרעשענדע מאכען? עד הענגע קערבע אום דען האלז דעס דרעש־פֿיהעס, אונד טהוע דיא־זעלבע פֿרוכטבערט הינײן, דאדורך פֿערבינדעט עד דעס פֿיהע ניכט דאס מויל[3]) אונד גיבט דעמזעלבען דאך ניכט תרומה

זעל שהולכת לגבוד: כיצד • ומותה שמוסר לכל תטמא כיצד: יניח • וקח ממנה אחת יניח על הסלע ולא יתכנה כיחד: (יב) תנו • לכותי עליה כחוכם: כלן • ואפי' אחת מהן תללה, לא ימסרו התללה, שמא הרורים בהסוכה: ואל ימסרו • דחין דוקין נפש בנפי נפש, ובפא ואפי' ר"י מודה:

פרק ט יופך • עיין פ"ב מ"ג דכלאים: יקיים • ויהיו הגדולים תרומה כיון שנקרע עם תרומה על השדה ברחה כמאבד תרומה: כפשתן יופך • ואפי' הכיל שלים, שהוא יפשוך דורע כלבד הוא שקבר, ועקר כפשתן הוא שקמתן: (ג) במעשרות וס"ס בתרומה: מוכרין • וס"ס שלוים מוכרין מעשר שלהן לכהנים: סמוכה • גדולי תרומה במקלטה: משוכת • שלא יפטרך

---

[1]) הירין שטיממען ניידע ווידערליגען. [2]) דאמיט מען פלן דען שטענגלן (דיא ניכט תרומה זינד) קיינען נעברויך מאכע. [3]) ר"ע חלוק שטיממט פיר דיא ערשטע מיימכ. *) וועגען דעם נשעטצעם דכרים כ"ה ד'.

וְאִם הָיְתָה מְגוּלָה, יְכַסֶּנָּה · וְר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר אִם הָיְתָה מוּנַחַת בְּמָקוֹם מוּצְנָע יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם תּוֹרְפָה · וְאִם הָיְתָה מְכוּסָה, יְגַלֶּנָּה · רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַל יְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר: (ט) חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הָעֶלְיוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה טְמֵאָה, מוֹדֶה ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטַהֲרָה, יַצִּיל, וְאִם לָאו, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בְּיָדָיו: (י) וְכֵן חָבִית שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפְּכָה, מוֹדֶה ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטַהֲרָה יַצִּיל, וְאִם לָאו, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרֵד וְתִבָּלַע, וְאַל יְבַלְּעֶנָּה בְּיָדָיו: (יא) וְעַל זוֹ וְעַל זוֹ אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ לֹא זוֹ הִיא תְרוּמָה שֶׁאֲנִי מוּזְהָר עָלֶיהָ מִלְּטַמְּאָהּ, אֶלָּא מִלְּאָכְלָהּ · וּבַל תְּטַמְּאָהּ כֵּיצַד? הָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְכִכָּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדוֹ, אָמַר לוֹ עכ"ום, תֵּן לִי אַחַת מֵהֶן וַאֲטַמְּאָה, וְאִם לָאו, הֲרֵי אֲנִי מְטַמֵּא אֶת כֻּלָּם · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יְטַמֵּא אֶת כֻּלָּם וְאַל יִתֵּן לוֹ אַחַת מֵהֶן וִיטַמֵּא · ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יַנִּיחַ לְפָנָיו אַחַת מֵהֶן עַל הַסָּלַע:

איינען וואהל פֿערוואהרטען אָרט ברינגען, אונד וואר עס אויפֿגעדעקט, זא זאלל מאן עס צודעקקען · ר' יהושע זאגט: שטאנד עס אן איינעם וואהל פֿערוואהרטען ארטע, זא ברינגע מאן עס אן איינען אונזויבערן (דאמיט עס געוויס אונריין ווערדע), וואר עס בעדעקט, זא דעקקע מאן עס אויף · ר"ג זאגט: מאן דארף ניכֿטס דאראן ענדערן · (ט) ווען איין פֿאס (פֿאן תרומה) אבען אין דער קעלטער צערבריכֿט אונד דער אונטערע וויין איזט אונריין, זא שטיממען ר' אליעזר אונד ר' יהושע דארין איבעראיין, דאס מאן, ווען עס מעגליך איזט איין פֿיערטעל (לוג) וויין אין ריינהייט צו רעטטען, עס (אהנע ריקזיכֿט אויף דיא חולין אונטען) רעטטען זאללע; ווא ניכֿט, זא מעגע, נאך ר' אליעזר, אללעס הינאונטערלויפֿען אונד אונריין ווערדען, נור פֿעראונרייניגע מאן עס ניכֿט (אום דורך אבהאלטונג דעס הינאבפֿליסענס דיא חולין צו שיטצען) מיט אייגענען הענדען · (י) עבען זא, ווען איין געפֿעס מיט עהל (פֿאן תרומה) פֿערשיטטעט ווארדען, שטיממען ביידע דארין איבעראיין, דאס מאן, ווען מאן איין פֿיערטעל עהל אין ריינהייט נאך רעטטען קאן, עס רעטטען מיססע (אבגלייך דאס איבריגע פֿערלארען געהט) · ווא אבער ניכֿט, מעגע, נאך ר"א, אללעס הינאבפֿליסען אונד אין דיא ערדע געזאָגען ווערדען, נור טראגע מאן ניכֿט מיט אייגענען הענדען דאצו בייא · (יא) אין בעציהונג אויף ביידע פֿעללע זאגט ר' יהושע: דאס איזט ניכֿט זאלכֿע תרומה, דיא איך (דורך דאס געזעטץ) געווארנט ווערדע, ניכֿט צו פֿעראונרייניגען, פֿיעלמעהר איזט נור זיא צו עססען פֿערבאטען [1] · אבער וואס הייסט דען דער אויסדרוק: דוא זאללסט זיא ניכֿט פֿעראונרייניגען? ווען צ' ב' יעמאנד פֿאן איינעם ארט צום אנדערן רייזט, אונד בראָטע פֿאן תרומה אין דער האנד האט; נון שפריכֿט איין געטצענדינער צו איהם: גיב מיר איינס דאפֿאן, דאס איך עס פֿעראונרייניגע, ווא ניכֿט, זא פֿעראונרייניגע איך אללע · אין דיזעם פֿאללע זאגט ר"א: מאן לאססע ליבער אללע פֿעראונרייניגען, אלס דאס מאן איינס דאצו הינגעבע · ר' יהושע אבער זאגט: ער לעגע איהם איינס אויף איינען

מכח ספק: תורפה · מקום הפקר ועומדות ליפסד שם: המוכנע · דעדיין הוא מוזהר על שמירתו: יגלנה · כדי שתטמא, ותהי' ראוי' לזילוף, דעד עכשיו לא היתה ראויה שמא טהורה היא, ולאכילה לא היתה ראויה, שמא טמאה היא: (ט) חביות · של תרומה: והתחתונה · בור שהיין יורד לתוכו: טמאה · חולין טמאים ואם כפל התרומה לתוכו ה"ל מדומע טמא: יציל. אע"פ שבתוך שיחזיר אחר כלים טהורים, תרד מן התרומה לחולין, ויפסדו החולין, לא יטמא היין של תרומה בידים בכלים טמאים: רביעית · הוא דבר חשוב: ואם לאו · שלא ימצא כלי טהור להציל בטהרה, וסוף סוף לטומאת אזלי והולכת כולו לאבוד · ואם יש ביין חולין מאה נגד התרומה כולהו מודים דלא יטמאנה בידיו: (י) שמן · טהורה שנשפכה וכולה הולכת לאבוד, ולא קתני כמו ביין שנשברה ובתחתונה חולין טמאים, משום דבשמן אם נשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה, מודה ר"י שירד ויטמא, דשמן חזי להדלקה כשנותן בכלי מאום שלא יבא לידי תקלה: (יא) ועל זו · שנולד לה ספק טומאה

---

[1] נאך זייניער מיינונג קאן מאן זא פיעל וויא מעגליך, אויך מיט אונריינען געפעסען אדער הענדען רעטטען ·

פ ר ק י

בָּצֵל שָׁנָתנוּ בְּתוֹךְ עֲרָשִׁים, אִם שָׁלֵם מוּתָּר, וְאִם חָתָכוּ בְּנוֹתֵן טַעַם, וּשְׁאָר כָּל הַתַּבְשִׁיל, בֵּין שָׁלֵם בֵּין מְחֻתָּךְ, בְּנוֹתֵן טַעַם · ר' יְהוּדָה מַתִּיר בְּצַחֲנָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לִטּוֹל אֶת הַהַוָּהֲמָא: (ב) תַּפּוּחַ שֶׁרָסָקוּ וְנָתְנוּ לְתוֹךְ עִסָּה וְחִמְצָהּ, חֲבֵרַי זוֹ אֲסוּרָה · שְׁעוֹרִים שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהִבְאִישׁוּ (מֵימָיו) · מֵימָיו מֻתָּרִים: (ג) חֲרוּדָה בַּת חֲמָרָה, וְנָתָנָהּ עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן תְּרוּמָה, ר' מֵאִיר אוֹסֵר, וְר' יְהוּדָה מַתִּיר · ר' יוֹסֵי מַתִּיר בְּשֶׁל חִטִּין, וְאוֹסֵר בְּשֶׁל שְׂעוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת: (ד) תַּנּוּר שֶׁהֶסִיקוּ בְּכַמּוֹן שֶׁל תְּרוּמָה, וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, הַפַּת מוּתָּר, שֶׁאֵינוֹ טַעַם בַּכַּמּוֹן אֶלָּא רֵיחַ כַּמּוֹן: (ה) תִּלְתָּן שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יַיִן, בִּתְרוּמָה וְבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אִם יֵשׁ בַּיָּרַע כְּדֵי לְתֵּן טַעַם, אֲבָל לֹא בָעֵץ, בַּשְּׁבִיעִית וּבִכְלְאֵי הַכֶּרֶם וְהֶקְדֵּשׁ, אִם יֵשׁ בַּיָּרַע וּבָעֵץ,

ווען מען איינע גאנצע צוויבעל אין אבגעקאכטע לינזען געטהאן האט (אונד איינס פֿאן ביידען איזט תרומה) זא איזט דאס חולין אים געריכט ערלויבט; ווען מען זיא אבער געשניטטען האטטע, זא הענגט עס פֿאם מיטטהיילען דעס געשמאקקעס אב · בייא דען אנדערן איינגעטהאנען קרייטערן [1]) גילט דיזע ריקזיכט איממער, זיא מעגען גאנץ אדער געשניטטען זיין · ר' יהודה ערלויבט אויך דיא פֿישלאקע [2]) (וואריין איינע טראקקענע גאנצע צוויבעל פֿאן תרומה געטאן וואָרדען), וויייל דיא צוויבעל נור דינען זאלל, דען איבעלן בייגעשמאק צו טילגען · (כ) ווען מען איינען צערדריקטען אפפֿעל (תרומה) אין איינען טייג (חולין) געטהאן האט, אונד דיזער דאפֿאן געזייערט ווארדען, זא איזט דיזער אונערלויבט · ווען גערשטע (תרומה) אין איינען וואססערבעהעלטער געפֿאללען, זא איזט דאס וואססער, ווען עס דאפֿאן איינען איבעלן געשמאק ערהאלטען האט, ערלויבט · (ג) ווען יעמאנד הייסעס בראט אויס דעם אפֿען ניממט אונד אויף אין פֿאס מיט ווין פֿאן תרומה לעגט, זא איזט עס, נאך ר"מ, פֿערבאטען עס צו עסען, נאך ר' יהודה ערלויבט [3]) · ר' יוסי ערקלערט וויציענבראט פֿיר ערלויבט, אבער גערשטענבראט פֿיר פֿערבאטען, וויייל גערשטענבראט דען ווין אנזויגט · (ד) ווען מאן איינען באקאפֿען מיט קיממעל פֿאן תרומה געהייצט, אונד דארין בראט געבאקקען האט, זא איזט דאס בראט ערלויבט, וויייל ניכט דער געשמאק דעס קיממעלס, זאנדערן נור דעססען גערוך איינציהט · (ה) ווען גריכישעס הייא (פֿענום גרעקום) אין איין בעהעלטנים מיט ווין געפֿאללען איזט, זא גילט, דאפֿערן עס תרומה אדער צוויי טער צעהנט איזט, דיא ריקזיכט, אב דער זאמע, ניכט אבער דער שטענגעל [4]) איינען געשמאק מיטטהיילען קענטע; דאפֿערן עס פֿאס זיבענטען יאהרע, אדער פֿאן כל אים אים

וכל מחייב חלה בשום בעלי כיסין, ומערבי לה גזרו, ואפילו גזרו מ"מ כיון דשתלה פקע טבלה מיניה: שתלן · טהרו לענין טומאה, ולענין לכילה כשהרם בשעת הרמטון, ולה גזרו דלמא משתה להן כמו בגדולי תרומה, דתרומה נמכרת בזול הלכך לפי' אם היה כותבים לו תרומה לזרעה לה היה מבטל שדהו, אבל אם היו מגדולין חולין, היה משתה תרומה טמאה לזרעה: וחסורים · חלק לכהנים: ויבבה · ומה שיגדל משני וחילך יהיה מותר:

פרק י בצל · של תרומה שנתנו בתוך עדשים של חולין, וה"ה כגון של חולין שנתנו בעדשים של תרומה, וכגון שנתנו בעדשים לאחר שיבולן וילאו ממנו מימיו, דאז השלם חיבו בולע ופולט, אבל אם נתבשל עם העדשים, אף כשהוא שלם נותן טעם ובולע טעם: בנותן טעם · שטועם כהן שמותר החולין ואתה אין לו להבשיל טעם תרומה מותר: בצחנה · אם נותן בכל כדגים קטנים שכבושים בציר בוטל בכולן, ואפילו מותר, אם לא כמוה שבכולן ונתערב כדגים: (ב) תפוח · של תרומה שרסקו ונתנו לתוך עיסת חולין: וחמצה · דסייגו שנתנו מיס עם התפוח הרסוק, דמי פירות לחוך חיגן מחמיצין: שהבאישו · מחמת השעורים של תרומה: מותרים · דנותן טעם לפגם מותר: (ג) על פי · וספת שותת ריח היין; רמ"ח · דסבר ריחא מילתא היא, ורי"ס לאו מילתא היא: שותת · היין כמשך כפת: (ד) בכמון · דריחא ל"מ ואי משום שהוסק

[1]) זיכע שנות חליבו · [2]) חייבט חרט זאלצינע בריכע, וועלכע נוהן דורך חייבעזיטטעט, נעקאכטע חוכ כאכטאלם נשוחלצעט פיסע בערייטעט · [3]) דער חוכטערזיעד בערוהט חוף דער נערוך דעם וויינעם טירכייך בעריקזיכטיגט וועדע לדער ניכט · [4]) נור דאס זאמע איזט נעמליך תרומה ·

מַאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה׃ (ד) גְּדוֹלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה, וְגְדוֹלֵי גְדוֹלִין חוֹלִין · אֲבָל הַטֶּבֶל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית, וּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְהַמְּדָמָע וְהַבְּכוּרִים, גְּדוֹלֵיהֶן חוֹלִין · גְּדוֹלֵי חֻלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, חוֹלִין, וּפוֹדֶה אוֹתָם בְּזָמַן זָרָעַם׃ (ה) מֵאָה לְגִנָּה שֶׁל תְּרוּמָה וְאֶחָד שֶׁל חוֹלִין, כְּלָן מוּתָּרִים, בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כָּלָּה, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כָּלָּה, אֲפִילוּ מֵאָה שֶׁל חוֹלִין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, כְּלָן אֲסוּרִין׃ (ו) הַטֶּבֶל גְּדוֹלָיו מוּתָּרִין, בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כָּלָּה, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כָּלָּה גְּדוֹלֵי גְדוֹלִין אֲסוּרִין · אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁאֵין זָרְעוּ כָּלָּה? כְּגוֹן הַלּוּף, וְהַשׁוּם וְהַבְּצָלִים · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הַשּׁוּם בַּשְּׁעוֹרִים׃ (ז) הַמְנַכֵּשׁ עִם הָעכו״ם בַּחֲסִיוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּירוֹתָיו טֶבֶל, אוֹכֵל מֵהֶם עֲרַאי · שְׂרֻיְלִי תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאוּ שְׁתָלָן, טְהֲרוּ מִלְּטַמֵּא, וַאֲסוּרִין מִלֶּאֱכוֹל, עַד שֶׁיְּגוֹם אֶת הָאוֹכֶל · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּגוֹם וְיִשְׁנֶה׃

צו פֿרעסטען · (ד) וואס פֿאן תרומה־אויסואאט וועכסט איזט תרומה; וואס אבער פֿאן דעם ערשטאגע אבערמאלס וועכסט, איזט חולין · אויך איזט חולין וואס פֿאן טבל, פֿאן ערשטעם צעהנט, פֿאן דעם אים זיבענטען יאהרע פֿאן זעלבסט געוואכסענען, פֿאן אויסלענדישער תרומה, פֿאן מדומע, פֿאן ערשטלינגען, גאוואכסען · וואס פֿאן געהיילגטעם אונד צוויישטען צעהנט געוואכסען, איזט חולין; אבער מאן מוס זיא נאך דעם וועדטה דער אויסואאט אויסלעזען · (ה) זינד אין איינעם גארטען הונדערט בעשטע תרומה־זאאטען, אונד אין בעשט חולין, זא איזט אללעס ערלויבט, דאפֿערן עס זאאטען זינד, דערען, דערען זאמען צערגעהט; דאגעגען בייא דינגען, דערען זאמען ניכט צערגעהט, זינד זעלבסט וועו הונדערט טהיילע חולין אונד נור אין טהייל תרומה דארונטער איזט, אללע פֿערבאטען · (ו) וואס אוים טבל וועכסט איזט ער־לויבט[1]) אין דינגען דערען זאמען צערגעהט, אבער אין דינגען, דערען זאמען ניכט צערגעהט, איזט זעלבסט דאס, וואס אוים דעם פֿאן טבל ערוואכסענען אבערמאלס וועכסט, פֿערבאטען · וואס אבער זינד דינגע, דערען זאמען ניכט צער־געהט? צום ביישפיעל: ארום, קנאבלויך, צוויבעלן · ר׳ יהודה זאגט: קנאבלויך גילט דער ערשטע גליך[2]) · וועו יעמאנד בייא איינעם היידען אונטער צוויבעלגעוואכסען מיט אויסיעטצט, דאפֿרף ער, אבגליך דעסטען פֿרייכטע טבל זינד, דאך צום אויגענבליקליכען (צופֿעלליגען) בעדארף, דאפֿאן עסטען · — וועו מאן פֿעראורזייניגטע קאהלפֿלאנצען ווידער איינפֿלאנצט זא זינד זיא דאדורך אין זא פֿערן ריין, דאס זיא ניכט פֿער־אונריניגען, אבער עס איזט ניכט ערלויבט זיא צו עסטען, וואפֿערן מאן ניכט דאס עסבארע וועגגעשניטטען דאט · ר׳ יהודה זאגט: וואפֿערן מאן ניכט אויך דאס נאך דעם וועג־שניידען געוואכסענע אבערמאלס וועגגעשניטטען האט ·

לחסוס סכהמס שדם כה, חס חין ספרים של כהן: המין · שדם: לח זומס · וחס שוסה כן כחולין עובר כבל תחסוס:

(ד) תרומה · תקנתח דרבנן, שלח יפסה סכהן בידו עד זמן זרע, וחתי לידי תקלה: חולין · דטבל ומעשר רחזון ומדומע דוכס חולין: ספיחי ז׳ ותרומת ח״ל · חיכן מצוי, וכן בכורים שחיכן חלח כז׳ מיכי: סכבורים · ומתניתן דסכי חיירי בזורע חוץ לירושלים וכן לעניו מ״ם, עיי׳ מ״כ פ״ב דבכורים: חולין · לפי כדבר שחין זרעו כלה: בזמן · שחם זרע קמה וקמיח כמה סחיס חיכו פודה חלח כדמי חותו קמה, ודוקח מ״ם, חבל סקדש חין לו חלח מקומו ושעתו, עיין קפ״ו דערכין:

(ה) לגיכה · מאה ערוגות של תרומה ו׳ של חולין מותרים שסקילו בגדולי תרומה: חסורים · דחין סקרקע עולה בק״ח:

(ו) מותרים · טבל לאחר שנתמרח חסור באכילת ערלי, חס זרע חותו טבל מותר לאכול ערלי מן הגדולין עד שנתמרח: חסורין · באכילת ערלי דטבל דבר שיש לו מתירין הוח ואפי׳ באלף לח בטל: כשעורים · תשוב זרעו כלה כשעורה ונקט שעורה שמהרת לאבד מכל הזרעים · פ״ק כשעורה חס היח גדולה כשעורה חין זרעו כלה אבל פחות מכאן זרעו כלה:

(ז) המנכש · תולש עשבים רעים מבין התבוחה וסירקות; חסיות · בן חוש ולוף וכנלים וכרתים: טבל · דסבר חין קבין לעכ״ו בחרן להפקיע מן המעשר, ואע״ג דגדולי טבל טבל, כדבר שחין זרעו כלה, מפ״ה חוכל ערלי, דמרוח עכ״ו סוטר,

---

[1]) כעמליך כיכט צור תרדעטטליכען מחטלייט, זאכדערן צופעלליג, חדער חוס חויגענבליקליכען בעדארף, ווית כיין טבל זעלבסט, זא לאנגע כאך כיכט דיוז תרכייט דאהלן פעלליג פערטיג חיוט, זא דאס זיוז כעטכטפפליכטיג ווירדען · [2]) ד׳ ה׳ כאך רמ״כס, ער גענערע כיכט חין דיוז גאטטונגען · כאך ר״ם זאלל עם היימען: וועו דער קנאבלויך דער גערשטע חן גרעסע גלייכע גשהערט ער דאהוטטער ·

אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נוֹתְנִין אֶת הַטַּעַם · רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּרוֹב שֶׁל שַׁקְיָא עִם כְּרוֹב שֶׁל בַּעַל, אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ · ר' עֲקִיבָא (ר' יְהוּדָה) אוֹמֵר כָּל הַמִּתְבַּשְּׁלִין זֶה עִם זֶה מְתָרִים אֶלָּא עִם הַבָּשָׂר · ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, הַכָּבֵד אוֹסֶרֶת וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פּוֹלֶטֶת וְאֵינָהּ בּוֹלַעַת : (יג) בֵּיצָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּתַבְלִין אֲסוּרִין, אֲפִילוּ חֶלְמוֹן שֶׁלָּהּ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ · מֵי שְׁלָקוֹת וּמֵי כְבָשִׁים שֶׁל תְּרוּמָה אֲסוּרִים לַזָּרִים :

וואדרעז, איזט נור מיט ערדבעערשפּינאט [1]) (פּאַן תרומה) פּאַר־באטען, ווייל ער דען געשמאק מיטטהיילט · ר' שמעון זאגט: קאָהל פּאַן פּייכטעם באדען מיט קאהל (תרומה) פּאַן טראק־קענעם באדען איזט אונערלויבט, ווייל יענער פּאַן דיזעם אנ־צויהט · ר"ע (נאך אנדערן : ר' יהודה) זאגט : אללעם גלייכ־ארטיגע דאס מיט איינאנדער געקאָכט וואדרעז, איזט ער־לויבט, אויסער פּלייש מיט פּלייש · ר' יוחנן זאהן נורי זאגט: (אונערלויבטע) לעבער מאכט אנדערעם אונערלויבט, אהנע זעלבסט (וועז זיא זאנסט ערלויבט איזט) דורך אנדערעם אונ־ערלויבט צו וואדרעז, ווייל זיא נור מיטטהיילט, אבער ניכט אנציהט · (יג) וועז איין אייא מיט אונערלויבטען ווירצען גע־קאכט וואדרעז, איזט זאגאר דער דאָטטער אונערלויבט, ווייל ער אנציהט · דאס וואסער, וואריז תרומה געקאכט אדער אינגעווייכט וואדרעז, איזט פּיר ניכט־פּריסטער אונערלויבט·

פרק יא

אֵין נוֹתְנִין דְּבֵילָה וּגְרוֹגֶרֶת לְתוֹךְ הַמּוּרְיֵס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאַבְּדָן, אֲבָל נוֹתְנִין אֶת הַיַּיִן לַמּוּרְיֵס · וְאֵין מְפַטְּמִין אֶת הַשֶּׁמֶן, אֲבָל עוֹשִׂין אֶת הַיַּיִן יְנוֹמְלִין · אֵין מְבַשְּׁלִים יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַמְעִיטוֹ · ר' יְהוּדָה מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ : (ב) דְּבַשׁ תְּמָרִים, וְיֵין תַּפּוּחִים, וְחוֹמֶץ סְרָטוֹנִיוֹת, וּשְׁאָר כָּל מֵי פֵּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, וַחֲכָמִים

מאן דארף ניכט געפּרעסטע אדער דיררע פּייגען פּאַן תרומה אין פּישלאקע [2]) טהון, ווייל מאן זיא דאדורך פּערדערבט [3]); אבער וויין דארף מאן היגיענטהון · עהל פּאַן תרומה דארף מאן ניכט מיט געווירץ מישען, אבער אויס וויין דארף מאן האניג = וויין [4]) מאכען · קאכען מאן תרומה וויין ניכט, וויל מאן איהן דאדורך פּערמינדערט, (אדער : וויל וועניגער לייטע זאלכען טרינקען) · ר' יהודה ערלויבט עס וויל מאן איהן דאדורך פּערבעסערט · (ג) (וועז איינער) דאטטעלהאניג, עפּפּעלווויין, עסיג פּאַן וויינטערטרויבען, אדער זאנסטיגען זאכט פּאַן תרומה = פּריכטען [5]) (אויס פּערזעהען געמאכט), זא פּערפּליכטעט ר"א איהן צור צאהלונג דעס וועדטהעס

עס מקוים תרומה : (יא) רי"ח · ר"י פליג אח"ק, דת"ק ס' כככוש חיכו חוסר חלח חקיות, חכל כשלוק חוסר כל סירקות, זר"י סכר דכל שחר ירקות חפי' כשלקים חין חוסרים חוץ מן התרדין של תרומה חו כללי כרס שחוסרים כשליקתן : שקיח · הגדל כחרך יכשס שצריך להשקות וסיח של חולין, חס שלקו עס כרוב של כעל שהיח של תרומה : זה עס זה · כל חיסור וסיתר שכן מין לחד מותרים שחין כותכים טעם זה כזה, חוץ מן הכשר : כככד חוסרת · חס היח של טרפס וחכשלה עס היתר, וחיכס כחסרת חס היח של היתר וכתכשל עס חיסור, דמיתיר שכיח טרודס לפלוט רבוי דס שכס, חיכס כולעת : (יב) חסורים · של תרומה חו כללי כרס וערלה : חלמון · המודס וכ"ש הלוכן : שלקות · כמיס ששלקו חו כככשו כהן תרומה :

פרק יא גרוגרות · של תרומה : מורייס · שומן דגים : מאבדן · שדרכן לסוחטן ולמשליכן : יין · כדי למתקן וחע"פ שכותן להעביר הזוהמא ג"כ : השמן · של תרומה כעקו"י כשמים שכולעים חת השמן וחזלי לאכוד, מ"כ שמן מפוטם לח חזי לאכילה : ייכומלים · כותכים דכש ופלפלי' לתקן היין : ממעיטו · ע"י כישול מתמכר מ"כ שחין כ"ח שותים מכושל כמו מי : מכשיכו · מתקיים יותר וסח דכסף"כ משמע דחיכו מכושל יפה מן המכושל, י"ל דכחמת שחיכו מכושל הוח יפה, וכריכי' כשלים לתרוס מן סיפה, חכל לכהן התירו לכשל דכזה הוח מכשיכו שמתקיים לו : (ב) תמרים · חס עכר ועשה מתמרי' דכש : סתוכיות ·

---

[1]) תרדים ווירד ערקלערט: blitum · חכדערע זאגען beta, מחכנלה · [2]) מורים, לאטייניש muries, חוץ muria · [3]) זיא וועדען כעמליך כלאם צערדריקט חוכך דען וועכשוואסער · [4]) יימולין גריכיש ἐψόμελι, געווירצטער וויין, מיט האניג חוכך כפעפפער כע־ריייטעט · [5]) ווען מען זאלכע חוים חונקומדע כעריייטעט האט · זיהע מ' ג' ·

בְּדִי לִתֵּן טַעַם: (ו) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל בְּקִיאֵי הַבָּרִים, יְדַלְּקוּ · הָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל טֶבֶל, כּוֹתֵשׁ וּמְחַשֵּׁב, כַּמָּה זֶרַע יֵשׁ בָּהֶם, וּמַפְרִישׁ אֶת הַזֶּרַע, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֶת הָעֵץ · אִם הִפְרִישׁ, לֹא יֹאמַר אֶכְתּוֹשׁ וְאֶטּוֹל אֶת הָעֵץ, וְאֶתֵּן אֶת הַזֶּרַע, אֶלָּא נוֹתֵן הָעֵץ עִם הַזֶּרַע: (ז) זֵיתֵי חוּלִין שֶׁכִּבְּשָׁן עִם זֵיתֵי תְרוּמָה, פְּצוּעֵי חוּלִין עִם פְּצוּעֵי תְרוּמָה, פְּצוּעֵי חוּלִין עִם שְׁלֵמֵי תְרוּמָה, אוֹ בְּמֵי תְרוּמָה, אָסוּר · אֲבָל שְׁלֵמֵי חוּלִין עִם פְּצוּעֵי תְרוּמָה מוּתָּר: (ח) דָּג טָמֵא שֶׁכִּבְּשׁוֹ עִם דָּג טָהוֹר, כָּל זְרָב שֶׁהוּא מַחֲזִיק סָאתַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר זוּז בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן חָמֵשׁ סְלָעִים בַּגָּלִיל, דָּג טָמֵא, צָרוּ אָסוּר · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, רְבִיעִית בְּסָאתַיִם · וְד׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר בּוֹ: (ט) חֲגָבִים טְמֵאִים שֶׁנִּכְבְּשׁוּ עִם חֲגָבִים טְהוֹרִים, לֹא פָּסְלוּ אֶת צִירָם · הֵעִיד ר׳ צָדוֹק עַל צִיר חֲגָבִים טְמֵאִים שֶׁהוּא טָהוֹר: (י) כָּל הַנִּכְבָּשִׁים זֶה עִם זֶה מְתָרִים אֶלָּא עִם הֶחָסִית · חָסִית שֶׁל חוּלִין עִם חָסִית שֶׁל תְּרוּמָה, יָרָק שֶׁל חוּלִין עִם חָסִית שֶׁל תְּרוּמָה, אָסוּר · אֲבָל חָסִית שֶׁל חוּלִין עִם יָרָק שֶׁל תְּרוּמָה, מוּתָּר: (יא) ד׳ יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל הַנִּשְׁלָקִים עִם הַתַּרְדִּים

ווײַנבערגע, אדער פֿאַן געהייליגטעם איזט, זא איזט דער ווין פֿערבאטען, וועו דער זאמע אדער דער שטענגעל איהם אײַ־נען געשמאק מיטטהיילען קענען. (ו) וועו יעמאנד געבינ־דע פֿאַן גריבֿישעם הייא האט, וועלכֿע כלאים אים ווײַנבערגע וואַרען, מיסטען אויך דיא שטענגעל פֿערבראנגט וועררען · האט ער זאלבֿע, דיא טבל זינד, זא שלעגט ער דען זאמען הערוים אונד בערעבֿנעט, וויא פֿיעל זאמען דארין זיין קאן, אונד זאנדערט (תרומה) פֿאַם זאמען; אבער פֿאַם שטענגעל בריבֿט ער ניבֿטם צו ענטריבֿטען · האט ער אבער דען שטע־געל מיט אבגעזאנדערט, זא דארף ער ניבֿט מעהר זאגען, איך ווילל דען זאמען הערוישלאגען, דען שטענגעל בעהאל־טען, אונד דען זאמען אבגעבען; זאנדערן ער מוס ביידעם אבגעבען · (ז) וועו מאן אליפֿען פֿאַן חולין מיט אליפֿען פֿאַן תרומה אין זאלצוואסער געלעגט האט, זא זינד זיא, פֿאַללס ביידע צֵרטען צערדריקט וואַרען, אדער דיא חולין צערדריקט אונד דיא תרומה גאנץ, אדער פֿאַן דער תרומה נור דאַם וואַסער דא וואר, פֿערבאטען; אבער פֿאַללס דיא חולין גאנץ אונד דיא תרומה צערדריקט זינד, זינד יענע ערלויבט · (ח) וועו מאן גע־זעטצליך אונריינע פֿישע מיט ריינען איינגעלעגט האט, זא איזט דיא לאקע אונערלויבט, זאבאלד אין איינער צוויא סאה האלטענ־דען טאַנגע, דאם געווִבֿט פֿאַן צעהן זוז אין יהודה, גלייד פֿינף סלע אין גליל, לאקע דעם אונריינען פֿישעם זיך בע־פֿינדעט · ר׳ יהודה זאגט: איין פֿירטעל (לוג) אין צוויא סאה · ר׳ יוסי זאגט: איין זעבֿצהנטעל דעם גאנצען · (ט) וועו אונריינע היישרעקקען מיט ריינען איינגעמאבֿט וואר־דען זינד, מאבֿען זיא דיא לאקע ניבֿט אונערלויבט · ר׳ צדוק בעצייגטע זאגאר (אויס פֿריהערן ענטשיידונגען, דאם דיא לא־קע פֿאַן אונדיינען היישרעקקען אללין אין יעדער הינזיבֿט אלם ריין אנגעזעהען וועררע · (י) אללע מיט איינאנדער איינגע־מאבֿטען קריטער[2]) זינד ערלויבט (וועו איינם דאפֿאַן תרומה איזט) אויסגענאממען דיא מיט לויך־ארטען · לויך־ארטען פֿאַן חולין מיט זאלבֿען פֿאַן תרומה, אונד קאהלקרויט פֿאַן חולין מיט לויך פֿאַן תרומה, זינד אונערלויבט; דא־גענען לויך פֿאַן חולין מיט קאהלקרויט פֿאַן תרומה, ער־לויבט · (יא) ר׳ יוסי זאגט: זעלבסט וואס שטארק געקאבֿט

---

[2]) מען לעזע הירזו דען ירושלמי מוכד דיא קלימענטארע; בעזונדערם מוין רמ״כם הלכות תרומות פ׳ ט״ו הל׳ ט׳.

כתרומה מין מסורס מיסור הנאה: (ה) בצק · והצק כותן טעם ביין לצבוע, לף שטעם הצק ופרי מוין, לפי שאין הצק קדוש כתרומה: זבזביות · והא דתמר פ״ז דזבזיות, דעלים מין להם קדושת ז׳ סייגו הצמים להסקה אבל הכי טעם צק ופרי מוין, והכאתן ובשורן מוין: (ו) ידלקו · שלף הצק כאסר: אם הפריש · עם הצק: כותן הצק · דכיון שקרוי שם תרומה על הצק: (ז) שכבשן · במים ומלח; מסור · דהסצועים כולהים לפי׳ מן מי תרומה: (ח) גרס׳ מבית: עשרה זוז · ושמאר ביר דג טהור, כמלא ביר דג טמא פ׳ מתתק״ם של ביר דג טהור; רי״ף · ושיעור זה קרוב למאתים; (ט) מגבים. מין להם דם חלח לחלוחית בעלמא; טהור לף מבעי שאינו מוסר תערוכתו חלח לפי שאינו מבזיר: (י) הכבבשים. ירקות תרומה אבל מבושלים ונשלקים מוסרים; הסריות · דהסריסי מוסרים בין ירק של קולין ובין הסיות של קולין שהכבשו

וְנוֹהֵג בַּתְּרוּמָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא נוֹהֵג בַּחוּלִין ·
הַמְסַלֶּלֶת קַב אוֹ קַבַּיִם לְסָאָה, לֹא יְאַבֵּד אֶת
הַשְּׂאָר, אֶלָּא יַנִּיחֵנּוּ בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע : (י) מְגוּרָה
שֶׁפִּנָּה מְמָנָה חֻשֵּׁי תְרוּמָה, אֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ
לְהֱיוֹת יוֹשֵׁב וּמְלַקֵּט אֲחַת אֲחַת, אֶלָּא מְכַבֵּד
כְּדַרְכּוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חוּלִין : (יא) וְכֵן חָבִית שֶׁל
שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפְּכָה, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב
וּמְטַפֵּחַ, אֶלָּא נוֹהֵג בָּהּ כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא נוֹהֵג
בְּחוּלִין : (יב) הַמְעָרֶה מִכַּד לְכַד, וְנוֹטֵף שָׁלֹשׁ
טִפִּים, נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חוּלִין · הִרְכִּינָהּ וּמָצָה,
הֲרֵי זוֹ תְרוּמָה · וְכַמָּה תְּהֵא בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר
שֶׁל דָּמַאי וְיוֹלִיכֶנָּה לְכֹהֵן? אֶחָד מִשְּׁמֹנָה
לַשְּׁמִינִית : (יג) כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה מַאֲכִילִין אוֹתָם
לַבְּהֵמָה וְלַחַיָּה וְלַתַּרְנְגוֹלִים · יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר
פָּרָה מִכֹּהֵן, מַאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה · וְכֹהֵן
שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁמְּוּוֹנוֹתֶיהָ
עָלָיו, לֹא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה · יִשְׂרָאֵל
שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִכֹּהֵן, לֹא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה ·
וְכֹהֵן שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל, מַאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינֵי
תְרוּמָה : (יד) מַדְלִיקִין שֶׁמֶן שְׂרֵיפָה בִּבְתֵּי כְנֵסִיּוֹת,
וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּבְמְבוֹאוֹת הָאֲפֵלִין, וְעַל גַּבֵּי

זינד · מאן קאן איבריגענס מיט דער תרומה פֿערפֿאהרען וויא מיט חולין[1]) · וער פֿיינעס מעהל בערייטעט, עטוואס נור איין אדער צווייא קב אויס איינעם סאה, זאלל יעדאך דאס איבריגע ניכט פֿערדערבען, זאנדערן אן איינען וואהלפֿערוואהרטען שטאָרט נידערלעגען · (י) וואן איינער אויס איינער געטרייעדעקאממער תרומה־וויייצען וועגרייסט, זאָ פֿערפֿליכטעט מאן איהן ניכט, זיך נידערצוועטצען אונד יעדעס קערנכען אויפֿצולעזען, זאנדערן, ער קעהרט וויא געוועהנליך אויס, אונר קאן אלס דאן חולין דאהין טהון · (יא) עבען זא, וואן איינעם איין פֿאס תרומה־עהל פֿערגאסען וואנדערן, פֿערפֿליכטעט מאן איהן ניכט זיך נידערצוועטצען אונד מיט העגדען אויפֿצוווישען, זאנדערן מאן פֿערפֿעהרט דאבייא וויא מיט חולין · (יב) וואן איינער תרומה אויס איינעם קרוגע אין דען אנדערן שיטטעט, אונד עס טריפֿען נאך דרייא טראָפפֿען הערוים, זא קאן מאן חולין אין דאס לעערע גיסען טהון · האט ער אבער דען קרוג אומגעלעגט, אונד האט זיך עטוואס ווידער געזאמעלט, זא איזט דים תרומה · — וויא פֿיעל צעהנטהעבע פֿאן (אונרין געווארדענען) צוויייפֿעלהאפטען פֿריכטען (דמאי) געניגט, אום דען בעזיטצער צו פֿערפֿליכטען זיא דעס פריסטער הינצוברינגען? איין אכטעל איינעס אכטעל לוג · (יג) וויקקען, וועלכע תרומה זינד, דארף דער פריסטער דעם פֿיה, דעם ווילד, דען היהנערן צו פֿרעסען גיבען · איין ישראל דער פֿאן איינעם פריסטער איינע קוה גמיטהעט האט, דארף איהר תרומה־וויקקען צו פֿרעסען גיבען; ניכט אבער איין פריסטער וועלכער איינע קוה פֿאן איינעם ישראל גמיטהעט האט, אבגלייך דערען פֿיטטערגוג איהם אבליגט · איין ישראל, דער איינע קוה פֿאן איינעם פריסטער צום מעסטען (פֿיר גמיינשאפֿטליכען גיווין) איברנאממען, דארף זיא ניכט מיט תרומה־וויקקען פֿיטטערן, וואהל אבער איין פריסטער, דער איינע קוה פֿאן איינעם ישראל צום מעסטען איברנאממען · (יד) תרומה־עהל וועלכעס פֿערברענגט וועדען מוס (וויל עס אזוריין גיווארדען) דארף מאן אין דען זינאגאגען, אין דען שולהייזערן,

---

היטב : וכוהג · להזליף מה שאין רצוי לאכילה : המסלת · לעשות פת נקיים : (יג) מטפח · לחסוף כטפח שלו ולקנח : (יד) המערה · שמן לו יין של תרומה : ואלין · ו"ל לקנאן יפה : סרכינה · לחכית על גדם אחר שעירה ממנה התרום וכתמלה כשולי הכלי שום שארית, ועדיין לא נתן לתוכה חולין, ועמ"ש פ"ח דכ"ב : תרום' · ולא אמרי' כיון שעירה ממנו וסיים דעתו ממנו יהי' חולין : וכמה · לייזי דהכא מקודש בשעורי הקטני' משייכים בתרום', ת"ל סאי דיכא דת"מ של דמאי, אע"ג שאין לו שייכות לכאן : ויוליכנה · לא שמוויב להכיא אל הכהן, אלא ר"ל שלא יכיאנה במקום הפקר : לשמיניה · והוא הקרטוב כב"מ וה"מ בטמא לכל בטהור, אפי' כ"ש צריך לחזור אחר כהן, וכודאי לף טמא כ"ש צריך לחזור אחר כהן : (טו) כרשיני · עיקרם למאכל בהמה וחזו קצת למאכל אדם, דאי עיקרם למאכל אדם, אי' אסורים לבהמה ואי לא חזו אפי' קצת לאדם אין חייבין במעשרות ובתרומות : מאכילים · בהכיום : מאכילה · דכיוון לי לכהן בעל הפרה שיהן ביזראל לבהמתו כרשיני תרומה, כדי שיאכילנה בריוח, והוי כאלו זכה בהן בהכן והוא מאכילן לבהמתו : שם · שקבל מכהן פרה לפטמה משלו, ורצוה יפלוקו :

---

[1]) ד' ה' דיא שלעכטע קלייע וועגווערפען ·

תרומות פרק יא

יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר · וְרַ׳ אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא מְשׁוּם מַשְׁקֶה · אָמַר רַ׳ יְהוֹשֻׁעַ לֹא מָנוּ חֲכָמִים שִׁבְעָה מַשְׁקִין בְּמוֹנֵי פְּטָמִים, אֶלָּא אָמְרוּ, שִׁבְעָה מַשְׁקִין טְמֵאִים, וְשֶׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין :

(ב) אֵין עוֹשִׂין תְּמָרִים דָּבָשׁ, וְלֹא תַפּוּחִים יַיִן, וְלֹא סְתָוֵנִיּוֹת חוֹמֶץ, וְשֶׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִבְּרִיָּתָן בִּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֶלָּא זֵיתִים וַעֲנָבִים בִּלְבָד · אֵין סוֹפְגִין אֲרָבָּעִים מִשּׁוּם עָרְלָה, אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים · וְאֵן מְבִיאִין בְּכוּרִים מַשְׁקִין, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים · וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים · וְאֵין מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים : (ד) עוֹקְצֵי תְאֵנִים וּגְרוֹגְרוֹת וְהַכְּלִיסִים וְהַחֲרוּבִין שֶׁל תְּרוּמָה אֲסוּרִים לַזָּרִים : (ה) גַּרְעִינֵי תְרוּמָה, בְּזְמַן שֶׁהוּא מַכְנִיסָן, אֲסוּרוֹת, וְאִם הִשְׁלִיכָן מֻתָּרוֹת · וְכֵן עַצְמוֹת הַקָּדָשִׁים, בְּזְמַן שֶׁהוּא מַכְנִיסָן אֲסוּרִין, וְאִם הִשְׁלִיכָן, מֻתָּרִין · הַמּוֹרָן מוּתָּר, סָבִין, שֶׁל חֻלִּין אֲסוּרוֹת וְשֶׁל יְשָׁנוֹת מֻתָּרוֹת ·

אונד דעם פינפטעלס ר׳ יהושע שפריכט איהן פאם לעטצטערן פרייא · — ר׳ אליעזר זאגט : דיזע זעפטע אונטערליגען דעם געוצטץ וועגען אונרייניגקייט[1]), אלס פייכטע זאכען איבערהויפט · ר׳ יהושע זאגט : דיא געלעהרטען זאגטען ניכט : זיי בען פייכטיגקייטען[2]) אונגענויא, וויא עטווא איינער דער געווירצטהיילע צעהלט, (אונד לייכט נאך עטוואס צוגיבט) זאנדערן זיא האבען אויסדריקליך געזאגט : זיבען צרטען פייכטיגקייט[3]) זינד אונריין א׳ ז׳ וו׳ אונד אללע איבריגען זינד רײן · (ג) מאן דארף אוים דאטטעלן ניכט האניג, אוים עפפעלן ניכט וויין, אוים ווינטערטרויבען ניכט עסיג מאכען, אונד אנדערע פרייכטע ניכט פאן איהרער נאטור פערענדערן, וועלן זיא תרומה אדער צווייטער צעהנט זינד; אויסער אליפען אונד ווינטרויבען[4]) · עבען זא אונטערליגט קיינער דער שטראפע דער פירציג (גייסעלהיבע) וועגען ערלה (וועלן מאן געטרענקט אוים פרייכטען דער ערשטען יאהרע אייעס בויטעם גענאסטען האט) אויסער איבער דען זאפט פאן אליפען אונד ווינטרויבען · מאן דארף אויך קיינען פרוכט זאפט אלס ערשטלינגע דארברינגען, אויסער פאן אליפען אונד ווינטרויבען · פערנער מאכט פרוכטזאפט ניכט אוניריין וועגען דער פייכטיגקייט, אויסגענאממען דער פאן אליפען אונד ווינטרויבען; אונד מאן אפפערט קיינען פרוכטזאפט אויף דעם אלטאר, אויסער פאן אליפען אונד ווינטרויבען · (ד) דיא שטילע פאן פיגען, דירערן פיגען, כלים[5]) אונד שאטטען פאן תרומה זינד אללען ניכט פריסטערן אונערלויבט · (ה) דיא פרוכטקערנע פאן תרומה זינד, זא לאנגע זיא דער פריסטער אינען העלט, אנדערן פערבאטען, אבער וועלן ער זיא וועגגעווארפען האט, ערלויבט · עבען זא זינד דיא קנאכען פאן הייליגעם, זא לאנגע זיא דער פריסטער אינען העלט, אנדערן פערבאטען, אונד זאבאלד ער זיא וועגעווארפען, ערלויבט · — דיא גראבע קלייע פאן תרומה איזט יעדעם ערלויבט, פיינע אבער אונערלויבט, וועלן זיא פאן פרישען וויצצען, ערלויבט, וועלן זיא פאן (דרייסיג טאגע) אלטעם וויצצען

שמין מתכשלי׳ עד כסתיו ועוסי׳ מכן תומך : ושער · חוץ מיין ושמן : ור״י פוטר · מקומם, לכל קרן מייב, ולכתחילה לקורים לזרים : משקה · לטמא ולהכשיר הזרעי׳ ; פטמי׳ · שמיכו מוכח בדקדוק : (ג) תמרים · של תרומה או מעשר שני שהתמרי׳ לוכל ודבש משקה, ואין מקזירי׳ לוכל למשקה ; ערלה · אם הוציא מהן משקה : כבורים · לפי׳ שכיח פירות ודרכן, אין קדושת כבורים על המשקה, אלא על זיתים וענבים, אם דרכן לחזר שהכיחן, אל על המשקה קדושת כבורים, לכל אין מביחין יין ושמן כבורים, דפרי כתיב ולא משקה ; זיתים · דגמר כבורים מתרומה ; (ד) עוקצי · שהשם התלוים מוכרים שמוכלעים בלוכל אע״פ שאינם לוכל ; (ה) גרעיני · שנמצאו בתוך פירות של תרומה : מכניסן · שכהן מכניסן ולא הפקירן וכגון שהן רבים ורוב׳ לחולין, או שנשחר בהן לחלוחית, שבכי חדש מוכנים לוחה, לכל אם אינם רוב׳ כלל, לפי׳ שכהן מכניסן מותרים ; עצמות · קרוים קנת לחולין, מורן · הן הסוכים הנקים של תרומה ; מדשות · כל שלשים יום הן לחים, ואינם כטהנים

---

[1]) דיא ווירד זיא זאכסטען כאכדא כעהער ערקלערט · [2]) ז׳ מ כטירין פ׳ בתרא מ׳ ד׳ · [3]) כעהמליך : וואסטער, טויג, ווין, שהל, ביכעכ החינ, מילך, כלוט · [4]) כמדכר י״ח י״כ · [5]) כלך רמ״כס פייגען, חוכד וועכע דען וואהל כלים זו לעזען · זיא תלמוד קלממוט ככלום פלר, וועלכעם גריכיש κακυλος, זייכע ערט זייכעל זיין קלן ·

אוֹכֵל, חַיָּב קָטָן וְגָדוֹל · וְכָל שֶׁאֵין תְּחִלָּתוֹ אוֹכֵל, אֲבָל סוֹפוֹ אוֹכֵל, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה אוֹכֵל : (ב) מֵאֵימָתַי הַפֵּירוֹת חַיָּבִין בְּמַעְשְׂרוֹת? הַתְּאֵנִים מִשֶּׁיַּבְחִילוּ, הָעֲנָבִים וְהָאֲבָשִׁים מִשֶּׁיַּחְבְּאִישׁוּ, הָאוֹג וְהַתּוּתִים מִשֶּׁיַּאְדִּימוּ, וְכָל הָאֲדוּמִים מִשֶּׁיַּאְדִּימוּ, הָרִמּוֹנִים מִשֶּׁיַּמְסוּ. הַתְּמָרִים מִשֶּׁיִּטְּלוּ שָׁאוֹר, הָאַפַּרְסְקִים מִשֶּׁיִּטְּלוּ גִידִים, הָאֱגוֹזִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ מְגוֹזָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאֱגוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים מִשֶּׁיַּעֲשׂוּ קְלִפָּה : (ג) הַחֲרוּבִין מִשֶּׁיִּנָּקְדוּ, וְכָל הַשְּׁחוֹרִים מִשֶּׁיִּנָּקְדוּ, הָאֲגָסִים וְהַקְּרוֹסְטוֹמְלִין וְהַפְּרִישִׁין וְהָעֲוָרְדִים מִשֶּׁיִּקָּרְחוּ, וְכָל הַלְּבָנִים מִשֶּׁיִּקָּרְחוּ, הַתִּלְתָּן מִשֶּׁתְּצַמַּח, הַתְּבוּאָה וְהַזִּתִּים מִשֶּׁיִּכָּנְסוּ שָׁלִישׁ : (ד) וּבֶרֶק, הַקִּשּׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים וְהָאֲבַטִּיחִים וְהַמְּלָפְפוֹת, הַתַּפּוּחִים וְהָאָרְתְּרוֹגִין, חַיָּבִים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, ר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר אֶת הָאָרְתְּרוֹגִין בָּקָטָן, הַחַיָּב בַּשְּׁקֵדִים הַמָּרִים פָּטוּר בַּמְּתוּקִים, הַחַיָּב בַּמְּתוּקִים פָּטוּר בַּמָּרִים : (ה) אֵיזֶהוּ גָרָן לַמַּעְשְׂרוֹת? הַקִּשּׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים מְשַׁיְּפְקִסוֹ

עס, דאמיט עס צוגעהמע, שטעהען לעסט, איזט, קליין אדער גראס גערנטעט, דער צעהנטפּליכטע אונטערווארפען; וואס דאגעגען ניכט זאגליך, זאנדערן ערשט אם ענדע דעס וואכס= טהומעס צור שפּייזע דיענט, ווירד ניכט עהער פּפליכטיג, ביס עס צור שפּייזע ריף גענוארדען · (כ) פּאן וואן אן ווערדען בוימפּפריכטע צעהנטפּליכטיג? פּייגען, זאבאלד זיא צו ריי= פען בעמינען[1]; ווייטרויבען אונד הערלינגע, זאבאלד דיא קערנכען זיכטבאר ווערדען; שמאקקע אונד מוילבעערע אונד אללע ראָטהע פּריכטע, זאבאלד זיא ראטה ווערדען; דיא גראנאטע עפּפּעל אבאלד דיא קערנע ווייך ווערדען; דיא ראט= טעלן, זאבאלד זיא וויא זוייערטייג שוועללען; פּפּירזיכע, זאבאלד זיא שטרייפּען (צדערן) בעקאממען, ניסטע, זאבאלד דיא שא= לע אין גאהייזע בילדעט · ר' יהודה זאגט; ניסטע אונד מאנ= דעלן, זאבאלד זיא איינע הילזע (אום דען קערן) ערלאנגען · (ג) יאהאנניסבראטפּריכטע זאבאלד זיא פּלעקכען האבען, אונד זא אללע דונקעלפּארבענען פּריכטע · בירנען, קרוסטומיזן, קוויטטען אונד מיספּעלן, זאבאלד זיא קאהל ווערדען, (דיא וואללע פּער= לירען), אונד זא אללע העלפּארבענען פּריכטע · גריכישעס היא, זאבאלד דיא פּרוכט צור אויסזאאט טויגליך איזט; גע= טרייד אונד אליפּען זאבאלד זיא אין דרישטעל דעס גאנצען ערשראגעס אייגרינגען · (ד) פּאן קרויטפּריכטען זינד: גורקען קירביסע מעלאָנען, מעלאָפּעפּאנען; אויסערדעם אויך עפּפּעל אונד פּארדיסעפּפּעל, זאוואהל גראס אלס קליין געערנטעט, צעהנטפּליכטיג[2] · ר"ש שפּריכט דיא לעטצטערן, זא לאנגע זיא קליין זינד, פּרייא דאפּאן · דער צושטאנד, אין וועלכעם ביטטערע מאנדעלן פּפליכטיג זינד, איזט בייא דען זיסען נאך פּרייא, אונד דער, אין וועלכעם דיא זיסען פּפליכטיג ווערדען, מאכט דיא ביטטערן פּרייא[3] · (ס) וואס הייסט בייא דען פּריכטען דיא

ולא כפאה, לפי שאין מכניסין לקיוס יש רוח מועט לעכיוס, ואם ישמרו על כפאה יכסידו מלקוט במקום אחר :
(ב) פירות · שאין תחילתן מוכל ונריך ליתן לכל אחד שיעור לימת רמוי לתכילה : משיבחילו · תחלת ביאולס דהיינו משילכין רחצס : התחוסים · מין ענכים רעים : משבחיזו · שהרגכים שבכים כרחים מכחוך הקליפה, ונשכול שיש בו גרגר אחד שהגיע לשיעור זה, הוס כלו מבור : משיאקו · שבתמצך כאוכל מחמת ידו : שאור · שיפתחו כמס סדקים כשעור : גידים · כרחים כמין גידים אדומים בתחילת ביאולס : מגורה : משיבדל האוכל מן הקליפה המיוכה ומוכח בתבואה בחוגר : קליפה · התחתוכה הממוכה לאוכל ואיכה בעצית עד גמר בשול ספרי : (ג) משיקדו · בגמר ביאולס בעצים בה נקודות שחורות : וכל · כגון עכבי הדם, ועכבי סנה : קחסתומלין · תפוחים קטנים אדומים לעפלים : משיקרחו · בקטנן הס מכוסים שערות דקות כמוה ומשתחילין לגדל נקדחים מעט מעט, וכגמר ביאולן כופל הכל : משתגמת · שאם היה זורעים אותם היו צומחין, ואיכן לידע מתי הגיע לשיעור זה, הכל פרידה שנותני' במים ורואה שוקעת במים היא גומחת, והוא ג"כ שלים ביאולו, והא דפסק תכואה וזיתים מתלתן משום הכל היכא שיכול ליתן קימן, חימת הוא שלים, ביאולו, כותן קימני', ובכואה וזיתי' אין בהן קימן, ועי' מ"ז פ"כ לשביעית : שלים · שהתבשלו שלים ממש שעתידין להתגדל · ר"ש כשבא לקחתן מוכיח שלים ממש שמוכיח אחר גמר ביאולן : (ד) וביוק · ד' מיכים, הקשואים כו' וכאילן הס התפוחים כו' : וקטנים · לפי שתחילתן מוכל ומופן מוכל : האתרוגין · אין כאכלין בקטנן : סמרים · אין כאכלין אלא בקטנן ושמתוקים אינכא : (ה) גרגן · ואסור

---

[1]) ד' ה' כאך דעס ירושלמי' ווען זיא אבען ווייס ווערדען · [2]) ווייל זיא אין יעדער גרעסע בעזונדער זיכט · [3]) ווייל זיא כעמליך דען ביכט מעכר צור שפּייזע דינגען ·

תרומות פרק יא

הַחוֹלִין בִּרְשׁוּת כֹּהֵן · בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן וְהִיא לְמוּדָה אֲבָל אָבִיהָ מַדְלִיק בִּרְשׁוּתָהּ· מַדְלִיקִין בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה אֲבָל לֹא בְּבֵית הָאֵבֶל, דִּ״ר יְהוּדָה · וְר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּבֵית הָאֵבֶל אֲבָל לֹא בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה · ר׳ מֵאִיר אוֹסֵר כָּאן וְכָאן וְר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר כָּאן וְכָאן :

אין דונקעלן געגעבן, אונד ביא קראנקען אין געגענווארט[2] איינעם פריסטערס, פֿערבראכטען · וועלן דיא טאכטער איינעם ישראל געוואהנט איזט צו איהרעם פֿאטער צו געהען, דארף דער פֿאטער עס אין איהרער געגענווארט ברענגען · פֿערנער דארף מען עס ברענגען ביא איינעם פֿרייד־ענמאהל, ניכט אבער אין איינעם טרויער־הויז; זא ר׳ יהודה · ר׳ יוסי זאגט: אין טרויערהויז אבער ניכט ביים פֿרייד־ענמאהל · ר״מ פֿערביטעט עס אין ביידען פֿעללען; ר״ש ערלויבט עס אין ביידען פֿעללען[2] ·

(י) שריפֿס · תרומס טמאס שלשריפֿס עומדת: ע״ג המולין · כרשות, כשיס שס כהן, דכר לע׳ כר למאס, ודוקא ע״ג מולין נריך רשות כהן, אכל בקמייתס ס״ל רשות כהן, ויש מפרשים כרשות כהן כשכהן מלוס ומרשס: כרשותס · כשהיא שס: המשתה · שחין לשום שיטלטלו הכר של שתן תרומ׳ ממקום שכהן למקום זרים, דמלוכשים כגדי כקיי׳ ומתיירחים שלח יטכפו כגדיהס, אכל כשיח האכלים שמלוכשי׳ כשגדיס צוחים מיישיכן: ורי״ח · דכשיח האכל לח מיישיכן, דלמן כשכר וכדכח, וכשיח המשתה דגילין להתעסק כגרות מתוך שמתהן מיישיכן: אוסר: דהוסס קומרת שכיחס: מתיר · דהוסס קולח שכיחס:

מַסֶּכֶת מַעֲשְׂרוֹת

אונטער דיזעם טיטעל ווירד פֿאן דען פֿערשידענען צעהנטען גע־האנדעלט · נאך דער אבזאנדערונג דער גראסען הע־בע (תרומה) מוס, נאך ויקרא כ״ז ל׳, אללער ערטראג דעס באדענס פֿערצעהנטעט וועררען, אונד ערהאלטען דיזע צעהנטען (במדבר כ״ח י״א) דיא לוים, וועלכע דאן ווידער איין צעהנטעל דאפֿאן אלס צעהנטהעבע, (תרומת מעשר) דען פריסטערן אבגעבען · אויסער יענעם צעהנט ווירד דאן נאך דער צווייטע צעהנט אבגעזאנדערט, איבער וועלכען אים נעכסט פֿאל־גענדען טראקטאט דאס נעהערע גענוגט איזט · אין גענענווערטיגעם ווירד פֿעסטגעזעטצט, וועלכע פֿריכטע צעהנטבאר זינד, אונד וואס אונד וואדורך זיא עס וועררען, (וואבייא צו מערקען איזט, דאס דיא פֿפֿליכט איינטריטט, זאבאלד מאן זיא קאכט, אייגאלצט, קויפט, תרומה דאפֿאן ניממט, זיא צום שבת־מאהל בעשטיממט, אונד וועו מאן זיא אין דען הויף ברינגט) אונד אין וועלכען פֿעללען מאן פֿריכטע אהנע זיא צו פֿערצעהנטען גענייעסען דארף; פֿערנער וועלכע ערטער דער צעהנט־פֿפֿליכט אונטערוואר־פֿען זינד · עס וועררען דיא פֿעללע, וועו מיט דען פֿריכטען פֿאר דעם פֿערצעהנטען בעריטט פֿערע־דערונגען פֿארגענאממען זינד, נעהער ערערטערט, אונד נאך פֿערשידענע אנדערע פֿעללע אין בעציהונג אויף דיא פֿפֿליכט דעם פֿערצעהנטענם דורכגעגאנגען ·

פ ר ק א

כְּלָל אָמְרוּ בְּמַעֲשְׂרוֹת, כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל וְנִשְׁמָר, וְגִדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת · וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ, כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ אוֹכֶל, וְסוֹפוֹ אוֹכֶל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ לְהוֹסִיף

אלס רעגעל איבער דיא צעהנטען דאט מאן פֿעסט־געשטעללט; אללעם וואס צור שפייזע דיענט, וואס גע־טעט ווירד, אונד זיין וואכסטהום אוים דער ערדע האט, איזט צעהנטפֿפֿליכטיג · נאך איינע צווייטע רעגעל האט מאן פֿעסט־געשטעללט: אללעם וואס זאגלייך ביים בעגינג דעם וואכ־סענם אונד ביים צום עגדע צור שפייזע דיענט, אבגלייך מאן

פרק א אוכל · למעוטי מטין שחיכן חוכל חלח ע״י סדחק: שתחלתו · כגון ירקות, שמיד כשכן גדלין רחוין לחכילה, ומשמרן שיוסף חוכל: חייב · כשחוכל קבע, חכל ערמי רשחי לחכול עד זמן גורן, וסח דקייכו חכמים ירק כמעשר

[1] כאך ווכדערן: מיט זייכער געשעמיגונג, חונד זא כאכשער · [2] הירחיבער זיכד דיא קלימענטארם כאכצולעזען ·

הַגַּת הָעֶלְיוֹנָה, וּמִן הַצְּנוֹר וְשׁוֹתֶה · הַשְּׁמֶן מְשֻׁיָּרֵד לְעוֹקָרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁיָּרַד נוֹטֵל מִן הָעֶקֶל וּמִבֵּין הַמַּמָּל וּמִבֵּין הַפָּצִין וְנוֹתֵן לַחֲמָטָה וְלַתַּמְחוּי, אֲבָל לֹא יִתֵּן לַקְּרָדָה וְלַלֶּפֶס בְּשֶׁהֵן רוֹתְחִין · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לַכֹּל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר : (ח) הָעֲגוֹל מְשֻׁיַּחֲלִיקִנּוּ · מַחֲלִיקִים בַּתְּאֵנִים וּבָעֲנָבִים שֶׁל טֶבֶל, ר' יְהוּדָה אוֹסֵר · הַמַּחֲלִיק בָּעֲנָבִים לֹא חוּכְשַׁר, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, חוּכְשַׁר · הַגְּרוֹגְרוֹת מְשֻׁיָּדוֹשׁ, וּמְגוֹרָה מְשֻׁיַּעֲגֵל · הָיָה דָּשׁ בָּחָבִית וּמַעֲגֵל בַּמְּגוֹרָה, נִשְׁבְּרָה הֶחָבִית וְנִפְתְּחָה הַמְּגוֹרָה, לֹא יֹאכַל מֵהֶם עֲרָאִי, ר' יוֹסֵי מַתִּיר :

מאן (דיא ביים געהרען אבען שווימענדען טרעבער) אבער שעפּט, אבער אויך נאכדעם דיס געשעהען איזט, דארף מען נאך אויס דער אבערן קעלטער, אדער אויס דער רינען (עהער אין דיא קופּע פּעללט) שעפּען אונד טרינקען · עדהל, זאבאלד ער אין דען עהלבעהעלטער איינגעלויפּען איזט; אבער אויך נאכדעם דיס געשעהן דארף מאן אויס דעם פרעס־זאק, אונד פּאן דעם עהל אונטער דעם מאהלשטיינע, אונד פּאן דען צווישען דען ברעטערן, נאך עטוואס נעהמען, אונד איינען פּלאדען אדער איינע שיסעל דאמיט בעשטרייכען; יעדאך ניכט אין איינען טאפף אדער קעסעל, וועהרענד דיא שפּייזען נאך זידענד היים זינד · ר' יהודה זאגט: אן אללעם דארף מאן עס טהון, נור ניכט אן געפּעסע מיט עסיג אדער פּיש־בריהע [1] · (ח) פייגענקוכען, זאבאלד מאן זיא געגלעטטעט האט: גלעטטען אבער דארף מאן זעלביגע מיט פּייגען־אונד ווינבעער־זאפּט פּאן טבל · ר' יהודה ערקלערט דיס פּיר אונערלויבט · — וועון מאן מיט ווינבעערזאפּט גענגלעטטעט האט, ווירד עס דורך דיזע פּייפּטיגקייט ניכט צור פּעראונרייניגונג גע־אייגענט · ר' יהודה זאגט: עס ווערדע דאדורך נעאייגענט · — טראקקענע פייגען, זאבאלד מאן זיא אינגעשטאמפּפּט האט. אונד אין וויטער בעהעלטער מיט טראקקענען פייגען, זאבאלד מאן זיא צוזאממענגעדריקט [2] האט. וועון וועהרענד דעם איינשטאמפּפּענס אדער דעם דריקקענס דאס פּאס צערבריכט אדער דער בעהעלטער אוים אינאנדער גענהט, זאלל מאן אויך אין צופעללינעם מאהל דאפּאן ניכט גענישען · ר' יוסי ערקלערט עס פּיר ערלויבט ·

פרק ב

הָיָה עוֹבֵר בַּשּׁוּק, וְאָמַר, טְלוּ לָכֶם תְּאֵנִים, אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, לְפִיכָךְ אִם הֶכְנִיסוּ לְבָתֵּיהֶן,

וועון איין העם פערצעהנטענס פּערדעכטיגער דורך דיא שטראסע ציהט אונד רופּט; נעהמט אייך פייגען הין! זיא דארף מאן זיא צעהנטפּרייא גענייעסען, אונד וועון מאן זיא נאך

(ז) מזיקפס · מזיסיר פחרנים ומזגים שמעלה בשעת רתיחו בכור : העליונה · שעדיין לא ירד לבור ולא נגמרה מלאכתו : הגת · עשוי כפי הגת ודרך הגבור מקלח היין לבור : עוקה · גומא שלפני בית הבד ושמן יורד לתוכו ; עוקל · כלי של נחושת שעושרים בו זיתים ; ממל · רבב העליונה שטוחנים בו זיתים ; פצין · כין הנסרים : חמטה · עוגה דקה וכשמוניה שמן התכור רגילים להחליק פניו בשמן וקמ"ל דלא תשוב כמבושל, דיכי' קבוע למעשר דמא קבעו למעשר ושטעם שחין דרך לבשל לעורך מכילת ערלי : תמחוי · לכלי שני סוף : רותחים · אף ע"פי שהעבירן מן התור שלא יאכל מהן ערלי כ"ז שהיד קולדת בהן : לכל · חילפיהן וקדירות נותנין לאחר שהעבירן מן התור : וגיר · הכוטח ממליחת דגים שחריפתן מפייע לבשל : (ח) העגול · היה רגילין לחלוק פניו במשקים לאחר גמר מלאכה ; טבל · במשקים היוצאים מהזיתים ועכבים על טבל ולא חזיכו דלאחוד חזלי · ריש · במשקים העומדים לנחתא פליגי ת"ק ור"י תשוב משקה : מזידוע · לאחר שנתיבשו דמיס חותן

[1] דער הויפּטגרונד דירבייא זיינט, דאם מען, זאבאלד מען קאכט אדער בחקקט, דאדורך זו ערקעננען גיבט, דאם עם לייכט פרדעבט, ליכט מהלפּליט וויין זאלל · דיזע מום אבער ערשט פערצעהנטעט זיין · דאהער מען ניכטס, וואס נאך זידעט מיט זאלצעם עהל בעשטרייכען זאלל · ר' יהודה מייכט, אללעם ליכטיגע זידע ניכט מעהר זאבאלד עם פאס פייער גענוממען הייזט · [2] דאם וואהרט מזיענל וועהרענד פערזידען ערקלערט: רמ"כס זאגט עגל הייסט עבעכען, וואס מיט לייכער וואללט · כרטמורה ערקלערט: מיט דער האנד רונד מאכען · ר' אליס זאגט: חייבלעכע מאסטען רונדען זונד צוזאממענקנעטען ·

מעשרות פרק א

וְאִם אֵינוֹ מְפַקֵּם, מִשְׁעַמִּיד עֲרֵימָה · אֲבָטִיחַ מִשְׁיִשַּׁלֵּק, וְאִם אֵינוֹ מִשַּׁלֵּק, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מוּקְצָה · יָרָק הַנֶּאֱגָד מִשֶּׁיֵּאָגֵד, אִם אֵינוֹ אוֹגֵד, עַד שֶׁיְּמַלֵּא אֶת הַכֶּלִי, וְאִם אֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַכֶּלִי, עַד שֶׁיְּלַקֵּט כָּל צָרְכּוֹ · כַּלְכָּרָה עַד שֶׁיַּחֲפֶּה, וְאִם אֵינוֹ מְחַפֶּה, עַד שֶׁיְּמַלֵּא אֶת הַכֶּלִי, וְאִם אֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַכֶּלִי, עַד שֶׁיְּלַקֵּט כָּל צָרְכּוֹ · בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹלִיךְ לַשּׁוּק, אֲבָל בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ, אוֹכֵל מֵהֶם עֲרַאי עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵיתוֹ : (ו) הַפֵּרֵד וְהַצְּמוּקִין וְהַחֲרוּבִין מִשְׁעַמִּיד עֲרֵימָה, הַבְּצָלִים מִשְׁיְּפַקֵּל, וְאִם אֵינוֹ מְפַקֵּל, מִשְׁעַמִּיד עֲרֵימָה · הַתְּבוּאָה מִשְּׁיִּמָּרַח, וְאִם אֵינוֹ מָמָרַח עַד שֶׁיַּעֲמִיד עֲרֵימָה, הַקִּטְנִיּוֹת מִשֶּׁיִּכְבּוֹר, וְאִם אֵינוֹ כוֹבֵר עַד שֶׁיִּמָּרַח · אַף עַל פִּי שֶׁמָּרַח נוֹטֵל מִן הַקּוֹטְעִים וּמִן הַפְּרָדִים, וּמָמָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַתֶּבֶן וְאוֹכֵל : (ו) הַיַּיִן מִשְּׁיַּקְפֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁקִּפָּה קוֹלֵט מִן

פֿעללי֫גע ערגטע[1]), וואדורך זיא צעהנטפֿלי֫כטיגט ווערדען? גורקען אונד קירביסע, זאבאלד זיא פֿאן דער וואללע[2]) בעפֿרייט זינד; אונד וויא דאם ני֫כט געשיהט, זאבאלד מאן זיא אין הויפֿען געבראכט האט; דיא מעלאנע, זאבאלד זיא דיא וואלע֫לע אבשטרייפֿט, אונד וויא דאם ני֫כט געשיהט, זאבאלד מאן זיא נעבענאיינאנדער הינלעגט[3]; קרייטער דיא מאן גלייך בינדעט, זאבאלד מאן זיא בינדעט, אדער וועז עם ני֫כט געשיהט, זאבאלד מאן דאס גפֿעפֿע (וואהרן מאן זיא זאמע֫מעלט) דאמיט געפֿילט האט, אדער וועז מאן דאס גפֿעפֿע ני֫כט פֿילט, זאבאלד מאן זיא פֿיעל וויא מאן פֿיר נעטהי֫גע העלט, גענאממעלט האט[4]. דער פֿייגענקארב[5]), זאבאלד מאן איהן (מיט בלעטטערן) בעדעקט, אונד וועז מאן דיס ני֫כט טהוט, זאבאלד מאן דען קאדב גפֿילט האט, אונד וועז דאס ני֫כט געשיהט, זאבאלד מאן זא פֿעל מאן פֿיר נעטהי֫גע העלט, גענאממעלט האט. וואבייא גילט אללעס דיס? זאפֿערן מאן זיא צום מארקטע ברינגט; אבער וער זיא נאך זיינעם הויז ברינגט, קאן דאפֿאן צופֿעללי֫ג (פֿיר אויגענבליקלי֫כען בעדארף) עסטען, ביס ער נאך הויז גע֫לאנגט. (ו) אייגנגעשניטטענע, צום טראקקענען בעריי֫טעטע גראנאטאפפֿעל֫פֿרי֫כטע, ראזינען אונד יאהאנניסברא֫ט֫פֿרי֫כטע, זאבאלד מאן זיא אין הויפֿען אויפֿשיטטעט; צוויבעלן זאבאלד מאן דיא נעבענבלעטטער אבשטרייפֿט, אונד וועז מאן דיס ני֫כט טהוט, זאבאלד מאן זיא אין הויפֿען אויפֿגעשיטטעט; גע֫טרייד֫ע, זאבאלד מאן עם געשטרי֫כען האט, אונד וועז דאס ני֫כט געשיהט, זאבאלד מאן עם אין הויפֿען אויפֿגעשיטטעט האט; הילזענפרי֫כטע זאבאלד מאן זיא געזיבט האט, אונד וועז דאס ני֫כט געשיהט, וועז מאן זיא געשטרי֫כען האט; דאך דארף מאן אויך נאך דעם שטרייכען פֿאן דעם אבגעברא֫כענען (וועלכעם נאך ני֫כט געדראשען איזט), פֿאן דעם, וואס נאך אן דער זייטע ליגט, אונד וואס נאך מיט שטראה פֿערמענגט איזט, עסטען · (ז) דער ווין, זאבאלד

לאכול ערלי מהן כמו שתבואה בגורן ; משיקפסו · משער הגומא בהן בקטנן וכוסר כשנתבשלו כל צרכו ; ערימה שיעשה מהן כרי : משיצלוק · כמו פיקום לדלועים · מוקצה · מקוס שצוטחין עם לייבא, שאין עושין מהן ערימה ; הכהגד · שדרכן למכור חגודות ; לאו ממלא · שרוצה למלאות כ' או ג' כלים ; כ"ש · לוכל ערלי מחזיק שיראה עד שימלא את שאחרון : כלכלה · המלקט לתוך הכלכלה : שיחפה · סירק בהוגין ; כד"ח · שזהו גרגן למעשרות : לצוק · למכור ומתקא קונא למעשר, ולא כדעתיה תלי מילתא, שמא ימצא לקוחות קודם שיגיע לצוק ויסיו הפירות טבולים, ומשום הכי לא נקיט עד שמגיע לצוק : לביתו · עד שירחם פני הבית : (ו) הפרד · רגילין היו לפרד ברמונים שתכנס בהם התמה מכל צד ויתייבשו, ותוהן הגרגירין היבשין נקראין פרד : הצמוקים · ענבים יבשים : ערימה · שצריך להעמידם כרחב הגג ליבש : משיקפל · וקולף הקליפות הרעות : משיכבור · קטניות רגילין לעקור עם העפר וצריך לכברן ; קוטעים · שכלים שלח כדושו : הנדדים · לידי הכרי שלח כתמרת :

---

[1]) גורן, זייגע, פאסט נור אוף גטרייד֫ע · אין דער זייגע זיוט דאס גשטרייכענע גטרייד֫ע זאנגלייך צעהנטפֿלי֫כטיגט, אונד מאן דארף ניכטס מעהר דאפֿען אוף נור צופֿעלליג גענימען · דיא אנדערן פריכטען ווירד כון היער כהכגעווינען, וואן זיא פעללי֫ג גע֫טרייכטיגט זינד, וויא קארן אין דער זייגע · [2]) פאס גריכישען Φοῖνιξ · [3]) מוקצה הייסט דער ערט וויא מען דיא נועלאכען כום טרוקנען הינלעגט · [4]) דער כף נאת חכען ערקלערט כאך כרעכורה; דאך ליגט דיס ניכט אין דען וואהרטען דער משנה · [5]) זא ער֫קלערט ריכטיג ר' חליפ אין שנות חליפו ·

מִכֹּל כְּלַת תְּאֵנִים · כַּלְכָּלַת תְּאֵנִים שֶׁתְּרָמָה, ר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין: (ה) הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, הֵילָךְ אִיסָּר זֶה, וְתֵן לִי בּוֹ חָמֵשׁ תְּאֵנִים, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹכֵל אַחַת אַחַת וּפָטוּר, וְאִם צֵרַף חַיָּב · אָמַר ר' יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּגִנַּת וָרָדִים שֶׁהָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ תְּאֵנִים נִמְכָּרוֹת מְשָׁלֹשׁ וּמֵאַרְבַּע בְּאִיסָּר, וְלֹא הוֹפְרַשׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר מֵעוֹלָם: (ו) הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, הֵילָךְ אִיסָּר זֶה בַּעֲשָׂרָה תְּאֵנִים שֶׁאָבוֹר לִי, בּוֹרֵר וְאוֹכֵל · בְּאָשְׁכּוֹל שֶׁאָבוֹר לִי, מְגָרְגֵּר וְאוֹכֵל · בְּרִימוֹן שֶׁאָבוֹר לִי, פּוֹרֵט וְאוֹכֵל · בַּאֲבַטִּיחַ שֶׁאָבוֹר לִי, סוֹפֵת וְאוֹכֵל · אֲבָל אִם אָמַר לוֹ בָּעֲשָׂרִים תְּאֵנִים אֵלּוּ, בַּשְּׁנֵי אַשְׁכְּלוֹת אֵלּוּ, בַּשְּׁנֵי רִמּוֹנִים אֵלּוּ, בַּשְּׁנֵי אֲבַטִּיחִים אֵלּוּ, אוֹכֵל כְּדַרְכּוֹ וּפָטוּר, מִפְּנֵי שֶׁקָּנָה בַּמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע: (ז) הַשּׁוֹבֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַקְצוֹת עִמּוֹ בַּתְּאֵנִים, אָמַר לוֹ, עַל מְנַת שֶׁאוֹכַל תְּאֵנִים,

האט מאן נעמליך אויס דעם קארבע פֿייגען זאגלייך דיא תרומה געזאָנדערט (עהע אללע ארבייט פֿערטיג וואר) זא ערלויבט ר"ש עטוואס דאפֿאן צופֿעללינ צו עססען) אונד דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט[1]: (ס) וועז יעמאנד צום אנדערן שפריכט: דא האסט דוא איינען איסר, גיב מיר דאפֿיר פֿינף פֿייגען[2]! זא דארף דער עמפֿענגער זיא ניכט עססען, בעפֿאר ער זיא פֿערצעהנטעט האט · זא ר"מ · ר' יהודה זאגט: איינצעלן עמפֿאנגענד דארף ער יעדע צעהנטפֿרייא עססען, אבער מהרערע צוואממען ערהאלטענד[3] איזט ער פֿערפֿליכטעט זיא צו פֿערצעהנטען · ר' יהודה ערצעהלט, אין איינעם ראָזענגארטען[4] צו ירושלים האבע מאן דרייא בים פֿייער פֿייגען פֿיר איינען איסר פֿערקויפֿט אונד נימאלם דאפֿאן תרומה אדער צעהנט אבגעזאנדערט ·

(ו) שפריכט איינער: דא האסט דוא איינען איסר פֿיר צעהן פֿייגען, דיא איך מיר אויסזובען ווילל, זא דארף ער זיא איינצעלן אויסזובען, פֿפֿליקקען אונד צעהנטפֿרייא עססען · „פֿיר איינע נאך האפֿטענדע טרויבע, דיא איך מיר אויסזובען ווילל", זא דארף ער בעערע פֿיר בעערע פֿפֿליקקען אונד עססען · „פֿיר איינען גראנאטאפפֿעל, דען איך מיר אויסזופֿען ווילל" זא דארף ער דיא זאמען איינצעלן אויסנעהמען אונד עססען · „פֿיר איינע מעלאנע דיא איך מיר אויסזובען ווילל", זא דארף ער שטיקבען דאפֿאן שניידען אונד עססען · אבער וועז ער שפריכט: פֿיר דיזע צוואנציג פֿייגען, פֿיר דיזע צוויא טרויבען, פֿיר דיזע צוויא גראנאטעפֿעל, פֿיר דיזע צוויא מעלאנען, זא דארף ער זיא וויא געוועהנליך צעהנטפֿרייא עססען, ווייל ער זיא אם בּאָדען האפֿטענד געקויפֿט האט[5]) · (ז) וועז יעמאנד אינעז ארבייטער דינגט, אום איהם בים צוריכטען דער פֿייגען[6]) צו העלפֿען, אונד יענער שפריכט: מיט דעם בעדינג, דאס איך פֿייגען עססען דירפֿע, זא איסט ער אהנע צו פֿער-

לְגָלִיל; הַשְּׁבִיתָה · לְנוּחַ עַם כְּשַׁבָּת, לְעַם"י שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ שַׁבָּת: סְרוּכְלִים · וּמוֹלִיכִין עִמָּהֶן פֵּירוֹת: כַּרְשִׁנּוֹן · כְּעֵין שִׁילִין שֶׁל, וְאִפְּיוּ הוּא לֶן בְּקִנְּהוּ הַלַּחְרִי: (ד) ר"ש מוֹסִיף דְּסַכַּר תְּרוּמָה טוֹבְלַת: חוּץ · לְאַם תְּרֵם מִתּוֹךְ הַכְּלִכְלָה שֶׁיֵּשׁ אֲמִיתִּין כָּךְ וְהוּא גְּמַר דִּידְהוּ: שְׁתְּרָמָה · עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ גְּרִעָנָן לְמַעֲשְׂרוֹת: מַתִּיר · לְפִי תְּרֵם מִתּוֹךְ הַכְּלִכְלָה: (ה) שֶׁיְּעַשֵּׂר. דְּמַקַּח טוֹבֵל: וְאִם צֵרַף · שֶׁלֹּקַח כְּעֵין הַגִּיעַ כְּחֻתַּת וְנָתַן לוֹ, חַיָּב, לְכָל זְמַן שֶׁהַקּוֹסֵם לוֹקֵחַ וְאוֹכֵל, מוֹדֶה ר"מ דְּאוֹכֵל לְחַת ל': בְּגִנַּת · שֶׁהָיָה כְּעֵין הַגִּיעַ מִלְּקֹט מִתּוֹן לְלוּקַח ל' ל', שֶׁלֹּא יִהְיֶה אוֹס לְחַס לְיַכְּכָם לְגִנָּה, וְלֹא עַפ"כ לֹא הוֹסְרַם מִמֶּכֶּם תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר מֵעוֹלָם: (ו) שֶׁאֲכוֹר · שֶׁהַכּוֹר: כּוֹרֵר · ל' ל', וְאִם הִגִּיעַ וְצֵרַף כ', חַיָּב: מְגָרְגֵּר · מִלְּקֹט מִן הַמְּחֻבָּר גְּרָגֵר גְּרָגֵר מִזֶּרַע שֶׁהַרְמּוֹן בַּמְּחֻבָּר פּוֹרֵט מִמֶּנּוּ גַּרְגִּיר: סוֹפֵת · חוֹתֵךְ קְתִיכוֹת דְּקוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּיב כְּמַעֲשֵׂרוֹת שֶׁהֵרִי קְנָה כְּתְלוּשׁ: כְּמְחוּבָּר · כְּעֵצִים כְּכָל הַגִּיגָה, לְחוּכְל עֲרָאִי: (ז) לְקְנוֹת · לְטְוּחַ לְזַיֵּב, ר"כ לְתוֹךְ תְּאֵנִים כְּמִקְצוֹעוֹת: וּפָטוּר · לְכָלּוֹ הֵכִי

[1]) וויל דאס דיא פֿייגען שלן זיא קארבע אלם פערטיג אונגעזעהען ווערדען · [2]) דער בלאסע קויף מיכט דיא פרוכטע צעהנטפֿפֿליכטיג · [3]) פערצליכע כבא מליעה דף כ"ט · [4]) וואָ דער קייסער דער רחזון וועגען כיכע לייכענלאסטען וואורדע, זאכדערן דער פערקייפער דיא פיינען הינטען רייכטע · [5]) ר' פ' ה' מ' ל' · [6]) עם זיינ ניכט רעכט קלאר, וואס לקנות בעדיטע · לייגיג כעהמען עם פיר · לוסכרייטען, תכדערע, פיר תכעפֿיידען ·

מְתַקְּנִים וַדַּאי · מָלוֹ וְהִכְנִיסוֹ לְבָתֵּיכֶם, לֹא יֹאכְלוּ מֵהֶם עַרַאי, לְפִיכָךְ אִם הִכְנִיסוֹ לְבָתֵּיהֶם, אֵינָן מְתַקְּנִין אֶלָּא דְּמַאי : (ב) הָיוּ יוֹשְׁבִין בַּשַּׁעַר אוֹ בֶּחָנוּת, וְאָמַר, מָלוֹ לָכֶם תְּאֵנִים, אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, וּבַעַל הַשַּׁעַר וּבַעַל הֶחָנוּת חַיָּבִין · ר' יְהוּדָה פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּחֲזִיר אֶת פָּנָיו, אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁנֶה מְקוֹם יְשִׁיבָתוֹ : (ג) הַמַּעֲלֶה פֵּירוֹת מִן הַגָּלִיל לִיהוּדָה, אוֹ עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹכֵל מֵהֶם עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, וְכֵן בַּחֲזָרָה, ר' מֵאִיר אוֹמֵר, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לִמְקוֹם הַשְּׁבִיתָה · וְהָרוֹכְלִין הַמַּחֲזִירִין בָּעָרוֹת אוֹכְלִים עַד שֶׁמַּגִּיעִים לַמָּקוֹם הַלִּינָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן הוּא בֵּיתוֹ : (ד) פֵּירוֹת שֶׁתָּרְמָן עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִלֶּאֱכוֹל מֵהֶם עַרַאי, וַחֲכָמִים מַתִּירִין, חוּץ

חויוע נימטט, לייסטעט מאן דאפאן דיא פּפלי־כּטעו וויא פּאן ודאי[1]) (געווים נאך ניכט פּערצעהנטעטעם) · זאגט ער אבער) : נעהמט דאפאן מיט נאך הויזע! זא דארף מאן אויך ניכט איין צופּעללויגעם מאהל דאפאן געניעסען, וועו מאן זיא דאהער מיט נאך הויזע געבראכט האט, פּערפּעהרט מאן דא־מיט וויא מיט דמאי (צוויי־פּעלהאפּטעם) · (כ) זיטצען לייטע אין דער הויזטהירע אדער אים לאדען, אונר ער זאגט צו איהנען: נעהמט אייך פֿיגען הין! זא דירפּען זיא צעהנטפּרייא עסטען; אבער ער אייגענטהימער דער טהירע אדער דעם לאדענם איזט, וועו ער דאפאן עסטען וויללי, צום פּערצעהנ־טען פּערפּפלי־כּטעט · ר' יהודה זאגט: ער זייא עבענפּאללם פּרייא, עס זייא דען דאס ער זיך וועגווענדע, אדער זיינען פלאץ פּערענדערע[2]) · (ג) וועו יעמאנד פּרי־כּטע אוים גלי־ל נאך יהודה פֿיהרט אדער נאך ירושלים ברינגט, דארף ער דאפאן (אהנע זיא צו פּערצעהנטען) עסטען, בים ער אן דען ארט, דאהין ער רייזען וויללי, אננעלאנגט איזט; אונד עבען זא אויף דעם ריקוועגע[3]) · ר"מ זאגט: נור בים ער אן דען ארט געלאנגט, וויא ערא שבת בלייבען וויללי · דיא געווירצקרעמער, וועלכע אין דען שטעדטען הערומציהען, דירפּען פּאר דען פּרי־כּטען עסטען בים זיא אן דאס הויז גלאנגען, וויא זיא איבערנאכטען · ר' יהודה זאגט: דאס ערשטע הויז אין דער־זעלבען שטאדט, ווירד אלס איהר הויז בעטראכטעט, (אונד מאכט איהרע פּרי־כּטע צהנטפּפלי־כּטיג) · (ד) פּאן פּרי־כּטען דאפּאן מאן פּאר בעענדיגונג איהרער בעארבייטונג דיא תרומה[4]) געוֹאנדערט האט, זאגט ר' אליעזר, דארף מאן ניכט איין צו־פּעללויגעם מאהל געניסען (אהנע צו פּערצעהנטען) · דיא געלאהרטען ערלויבען עס אויסער בים קארבע מיט פּיגען ·

בתביות במקלות או מעגלים בידים לומר, וזהו גמר מלאכתן: לא יאכל · דכבר נגמרה מלאכתן ולא עליון צריך לתתון ולא תתתון לעליון:

פרק ב עובר · ע"ה התחוד על המעשרות: ופטורים · דתימר לא ראו פני הבית, ואע"ג דמכר קונע למעשר, מתנה ליכה קונעת למעשר: ודאי · שהותן ודאי לא עישר, דסבר שיאכל בשוק ולא בעי עשורי, ודוקא שהתן לסם דבר מועט, אבל סם כתן לסם שרכה שלא יאכלוס בשוק, או שהמקבל מדם שאין דרכו לאכול בשוק או שהדבר מניתן אין דרכן לאכלן כמות שהוא, הוי כמי שאמר טלו והכניסו לבתיכם: לבתיכם · שהבר תקנתים ליכו כאמן, ונריכים לעשר דמאי, ודוקא בשאומר לבתיכם, דניית אחר ליכו טובל: דמאי · וכותן תרומת מעשר לכהן, ומעשר ראשון ומעשר עני כוטל לעצמו: (ב) טלו · בעל השער או בעל החנות אומר לה, וכגון שהפירות מונחים בשוק, דאלו מונחים בשער או בחנות הוקבעו למעשרות: חייבים · דניתו של אדם קונע לו ולא לאחרים: איחזיר · עד מקום שהוא יאכול בלא חזרת פניט עד שם פטור: (ג) המעלה · ליקט פירות בגליל למכרן ביהודה: הולך · מע"פי שלן בדרך: כאחרה · אם כאלך בדרך לחזור לגליל, אוכל מהן עראי בדרך עד שיגיע

---

[1]) ווייל מאן עם מיר חלם אכילת עראי אכהיטם · ליט פאלגענדען פאללע אבער, וואו עד אכילת קבע אכהיטעם, טריפט דער פערי־דאכם ליין דאם ער נעבער דיא שלן נעהנטפּפלי־כּטיגען פריכטע כאך ניכט פערצעהנטעט האבע · [2]) וואהדורך ער זי שרקענגען ניכט דאם ער דען ארט פיר זי עפּפענטלי פאללע וום דאהרוף זי עסטען · דא אבער, וואו מאן זיך ניכט מעהר שייעט זי עסטען, גילט דיא פּפלי־כּט דעם פערצעהנטעם · פערגליכע פ' ג' מ' ה', חוכך ירושלמי · [3]) וועו ער חוכטערוועגעם פריכטע חויפּגעענהמען האט · זא ר' חליפ · בראכט' ערקלערט וועו ער זיך חוכטערוועגעם בעדענקט, ווידער צוריקזוריידזיגען · — דיא לעזארט בי־הודה שייכט ניכט נע, רעכטפערטיגט וועדען זי קענכען · [4]) תרומה מאכט דיא פריכטע נעהנטפּפלי־כּטיג ·

בְּזְמַן שֶׁאֵין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, חַבֵּי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ: (ב) הַמּוֹצִיא פּוֹעֲלָיו לַשָּׂדֶה, בְּזְמַן שֶׁאֵין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת אוֹכְלִין וּפְטוּרִין, וְאִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, אוֹכְלִים אַחַת אַחַת מִן הַתְּאֵנָה, אֲבָל לֹא מִן הַסַּל, וְלֹא מִן הַקּוֹפָּה, וְלֹא מִן הַמּוּקְצָה: (ג) הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת בַּזֵּיתִים, אָמַר לוֹ, עַל מְנַת לֶאֱכוֹל זֵיתִים, אוֹכֵל אֶחָד אֶחָד, פָּטוּר, וְאִם צֵרַף חַיָּב. לְנַכֵּשׁ בַּבְּצָלִים, אָמַר לוֹ, עַל מְנַת לֶאֱכוֹל יָרָק, מְקַרְטֵם עָלֶה עָלֶה וְאוֹכֵל, וְאִם צֵרַף חַיָּב: (ד) מָצָא קְצִיצוֹת בַּדֶּרֶךְ, אֲפִילּוּ בְּצַד שְׁדֵה קְצִיצוֹת, וְכֵן תְּאֵנָה שֶׁהִיא נוֹטָה עַל הַדֶּרֶךְ וּמָצָא תַחְתֶּיהָ תְּאֵנִים, מוּתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל, וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעְשְׂרוֹת. וּבַזֵּיתִים וּבַחֲרוּבִים חַיָּבִים. מָצָא גְּרוֹגְרוֹת, אִם דָּרְסוּ רוֹב בְּנֵי אָדָם חַיָּב, וְאִם לָאו פָּטוּר. מָצָא פִּלְחֵי דְּבֵילָה חַיָּב, שֶׁדֶּרֶךְ שֶׁהֵן מִדָּבָר גָּמוּר. וְהַחֲרוּבִים עַד שֶׁלֹּא כָנָסָן לְרֹאשׁ הַגָּג, מוֹרִיד מֵהֶם לַבְּהֵמָה פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲזִיר אֶת הַמּוּתָּר:

ווען מיטהעלפען, עבענפאלס, ווען ער איהנען ניכט פערקעסטיגונג צו געבען שולדיג איזט; אבער ווען ער זיא פערקעסטיגען מוס, דירפען זיא ניכט מיט עסען. (כ) ווען אייניער זיינע ארבייטער צו אנדערן ארבייטען אינס פעלד פיהרט, זא דירפען זיא, ווען איהם איהרע בעקעסטיגונג ניכט אבליגט, פריכטט צעהנטפרייא עסען, ליגט איהם אבער איהרע בעקעסטיגונג אב, זא דירפען זיא אללענפאללס אייניצעלנע פיינגען פאם בוימע עסען, אבער ניכט אוים דעם קארבע, ניכט אוים דעם קאסטען, ניכט פאן דעם פלאטצע, וואו זיא אוים געבראיטעט זינד. (ג) ווען יעמאנד אייניען ארבייטער דינגט אום אן עהלביימען צו ארבייטען, אונד יענער שפריכט: מיט דעם בעדינג, דאס איך אליפען עסען דירפע; זא דארף ער אייניצעלן צעהנטפרייא עסען; ניממט ער מעהרערע צוזאמען, מוס ער זיא פערצעהנטען. דינגט ער איהן צום אויסיעטען בייא צוויבעלן, אונד יענער בעדינגט זיך צוויבעלבלעטטער צו עסען, זא דארף ער אייניצעלנע אבשניידען אונד עסען, אבער ווען ער מעהרערע צוגלייך ניממט, מוס ער זיא פערצהנטען. (ד) ווען יעמאנד אבגעשניטטענע פייגען אויף דעם וועגע פינדעט, זאלבסט אן דער זייטע אייניגע מיט זאלכען פייגען בעדעקטען פעלדעס, עבען זא ווען מען אונטער אייניגע אייבער דען וועג זיך נייגענדען פייגענבוימע פייגען פינדעט, זא דארף מען זיא נעהמען אהנע צו בעזארגען דאס עס דיבשטאהל זייא, אויך זינד זיא צעהנטפרייא; בייא אליפען אבער אונד בייא יאהאנניסברעטפריכטען איזט מען שולדיג בייד[2]ם צו בעאכטען.[2]) פינדעט איינער דיררע פייגען, זא מוס ער, ווען דיא מיסטען שאן איהרע פייגענקופען בעריטס גענפרעמט האבען, זיא פערצעהנטען; ווען אבער ניכט, זא איזט ער דאפען פרייא. — פינדעט אייניער שטיקקע פאן פייגענקופען, זא מוס ער זיא פערצעהנטען, וויל עס גענוים איזט דאס זיא פאן פאללענדעטער ארבייט קאמען • יאהאנניסברעטפריכטע דארף מען, זאלאנגע מען זיא ניכט פעלליג אויף דאס דאך געברעכט האט פיר דאס פיה צעהנ-

מלאכתו, לכל הוא לא יאכל אלא במקום הקציעות, שכידו למלוך שלא לקוצען וסוי גמר מלאכתן: חוכלין ופטורין. אם נתן להם: אם יש. שקנן להם, לא יאכלו, דסוי מקח ולגבי לוקח תזיכו ככגמרם מלאכתן: (ב) לשדה. למלאכה אחרת, ולא ללקוט פירות: ופטורין. אם נתן להם: ג' ג'. ומה שקנן להם מזונות דסוי כמקח לא קנאו, משום שעדיין לא כגמר מלאכתן: מוקצה. כרי של תאנים: (ג) בזיתים. לעדור ולקשקש ולא ללקוט: לנכש. לתלוש עשבים הרעים: עלה. לא יאחז בקלח: (ד) גזל. דמסתמא כתייאשו הבעלים: ופטורות. כדין הפקר דלא ידע מיזוק לילן כפלו: מיכאן. דלא ממאנו ומרחיקו מוכיח עליו שמילקי לכמה פלחים: הגיע. לייבשן: פטור. דמוכח שלא כגמר מלאכתן, שאין החרובין מאכל לבהמ' ומידע ידעי שלא כגמר מלאכתן לחדש, וערמי הוא מוכל, ולא סוי מגלו קבע משום דמזיר את המותר, וכל סיכא דמותרו מוזר,

---

[2]) עם קממט היער שטעפם דערויף אן, אז יעמאנעמען זייא, דאס דער לויגענסטימער דיא פערלאהרענען פריכטע ניכט ווייטער בעאכטע זוכט נליימאס פריין נעבע, אדער ניכט.

אוֹכֵל וּפָטוּר • עַל מְנַת שֶׁאוֹכַל אֲנִי וּבְנֵי בֵיתִי, אוֹ שֶׁיֹּאכַל בְּנִי בִשְׂכָרִי, הֲוֵי אוֹכֵל וּפָטוּר, וּבְנוֹ אוֹכֵל וְחַיָּב • עַל מְנַת שֶׁאוֹכַל בְּשַׁעַת הַקְּצִיעָה וּלְאַחַר הַקְּצִיעָה, בְּשַׁעַת הַקְּצִיעָה אוֹכֵל וּפָטוּר, וּלְאַחַר הַקְּצִיעָה אוֹכֵל וְחַיָּב, שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה • זֶה הַכְּלָל הָאוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה פָּטוּר, וְשֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה חַיָּב: (א) הָיָה עוֹשֶׂה בַּלְּבָבִים לֹא יֹאכַל בִּבְנוֹת שָׁבַע, בִּבְנוֹת שָׁבַע לֹא יֹאכַל בַּלְּבָבִים • אֲבָל מוֹנֵעַ הוּא אֶת עַצְמוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם הַיָּפוֹת וְאוֹכֵל • הַמַּחֲלִיף עִם חֲבֵירוֹ זֶה לֶאֱכוֹל וְזֶה לֶאֱכוֹל, זֶה לַקְצוֹת וְזֶה לַקְצוֹת, זֶה לֶאֱכוֹל וְזֶה לַקְצוֹת חַיָּב • ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הַמַּחֲלִיף לֶאֱכוֹל חַיָּב, וְלַקְצוֹת פָּטוּר:

צעהנטען[1]) • „מיט דעם בעדינג, דאם איך אונד דיא מיינ־ גען, אדער, דאם מיין זאהן פֿיר מיינען לאָהן עסטען דירפֿע״ זא איסט ער, אהנע צו פֿערצעהנטען, זיין זאהן אבער מוס פֿערצעהנטען, וואם ער עסטען ווילל • „מיט דעם בעדינג, דאם איך וועהרענד דער צוריכטונג אונד נאכהער עסטען דיר־ פֿע״ וא איסט ער אהנע צו פֿערצעהנטען, וועהרענד דער צוריכטונג, נאכהער אבער, מוס ער וואם ער עסטען ווילל פֿערצעהנטען; ווייל ער אין דיזעם פֿאללע ניכט געוועטצליך (אלס ארבייטער) מיט עסטען דארף, (זאנדערן נור פֿערמעגע דער בעדינגונג) • דיס איזט דיא רעגעל; וועה פֿערמעגע דעס געוועטצעס צו עסטען בערעכטיגט איזט, איזט צעהנטפֿרייא, וועה ניכט, איזט צום פֿערצעהנטען פֿערפֿליכטעט • (ב) וועה יעמאנד בייא שלעכטען פֿייגען[2]) מיטארבייטעט, דארף ניכט פֿאן דען גוטען וויסען פֿייגען עסטען, אונד וועה בייא וויסען פֿייגען ארבייטעט, דארף ניכט פֿאן דען שלעכטען עסטען • אבער ער דארף זיך ענטהאלטען בים ער אן דיא שטעללע דער גוטען געלאנגט, אונד דאן פֿאן דיזען עסטען • — וועה אייגער מיט דעם אנדערן טוישט, ענטוועדער דאם יעדער אין דעם אנדערן אנטהייל דיא פֿרישען פֿייגען אדער דיא צום טראקקענען אויסגעבריטעטען, אדער אייגער דיא פֿרישען אונד דער אנדערע דיא טראקקענען עסטע, זא זינד זיא צעהנטפֿליכטיג[3]) • ר׳ יהודה זאגט; וועה מאן טוישט, אום פֿרישע צו עסטען, טריטט דיא פֿערפֿליכטונג אין, ניכט אבער בייא דען צום טראקקענען אויסגעבריטעטען[4]) •

פרק ג

הַמַּעֲבִיר תְּאֵנִים בַּחֲצֵירוֹ לְקַצּוֹת, בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אוֹכְלִין וּפְטוּרִין • הַפּוֹעֲלִים שֶׁעָמוּ,

וועה יעמאנד פֿייגען דורך דען דאך טרעגט, אום זיא צום טראקקענען אויסצובריטען, זא קענגען זיינע קינדער אונד הויזגענאסטען צעהנטפֿרייא דאפֿאן עסטען • דיא ארבייטער,

מוכל מן התורה דכי תכא בכרם רעך בפועל הכתוב מדבר; בשכרי; בשכר שקנית לי • וי״מ מה שים לי לאכל יאכל בני תחתי, קיב דסוי כמקח; וקיב • דסוס מקח וקונב; מן התורה • כמוכר בשעת גמר מלאכה, ובתלוש עד שלא נגמר מלאכתו למעשר: (ה) לבסוס • מין תאניס רעים; בכנות שבע • תאניס לבניס וטוביס, ואע״פי שמורכבים ביסור לאד תניכת חדש זימכא בכ״מ מ״ז פ״ד הי׳ עושה כתאני׳ וכו׳ ותני עלה הי׳ עושה ביסור זה לא יאכל ביסור אחר; מוכא • פועל רשאי לאכול ג״ב מלאכול ברעים שהוא עושה בשן עד שמגיע ליפות ויאכל מן היפות מה שהי׳ לו לאכול ברעים: זה • לאכול בתאניס של זה וזה לאכול בתאניס של זה; לקנות • לאכול מן המטוחים לייבש: מיב • דסוי כמקח; ולקנות פטור • דסיס דבר שלא נגמרו מלאכתו ואין מקח קונב בו:

פרק ג המעביר • דרך תגירו למקום שעושה קציעות; ופטורין • דאקר אימו קונבת למעשרות בדבר שלא נגמרו

---

[1]) וויל דיא בעדינגונג, נאך דכרים כ״ג כ״ד חוכבטטיג איזט, חלוק דים ניכט חלם קויף תנגשוהטען וועהרדען קאן • [2]) לכם איזט חוכפתקוכט, ווירד לבער לייכטסטימיג פיר חייבט חרט שלעכטער פייגען נעהחלטען • פיעלליכט זחלל עם דיא כייא קלחלוחעלט חוכטער דעם נחמען libyssa libyeca פחרקחחעכדא חרט זיין • [3]) וויל עם חיין קויף איזט • [4]) וויל טיא דיזען דיא חרכייט כחך כיכט פערטיג איזט •

אוֹמֵר, אַחַת בִּימִינוֹ, וְאַחַת בִּשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַת בְּפִיו • עָלָה לְרֹאשׁוֹ, מְמַלֵּא חֵיקוֹ וְאוֹכֵל:

(ט) גֶּפֶן שֶׁהִיא נְטוּעָה בֶּחָצֵר, נוֹטֵל אֶת כָּל הָאֶשְׁכּוֹל, וְכֵן בָּרִמּוֹן, וְכֵן בָּאֲבַטִּיחַ, דִּ"ר טַרְפוֹן. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְגָרֵר בָּאֶשְׁכּוֹל, וּפוֹרֵט בָּרִמּוֹן, וְסוֹפֵת בָּאֲבַטִּיחַ • כַּסְבָּר שֶׁהִיא זְרוּעָה בֶּחָצֵר, מְקַרְשֵׁם עָלֶה עָלֶה וְאוֹכֵל • וְאִם צָרַךְ חַיָּב • הַסְּאָה וְהָאָווֹב וְהַקּוֹרְנִית שֶׁבַּחָצֵר, אִם הָיוּ נִשְׁמָרִים, חַיָּבִין: (י) תְּאֵנָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בֶּחָצֵר וְנוֹטָה לְגִנָּה אוֹכֵל כְּדַרְכּוֹ וּפָטוּר • עוֹמֶדֶת בַּגִּנָּה וְנוֹטָה לֶחָצֵר, אוֹכֵל אַחַת אַחַת, פָּטוּר, וְאִם צָרַךְ חַיָּב • עוֹמֶדֶת בָּאָרֶץ וְנוֹטָה לְחוּצָה לָאָרֶץ, בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְנוֹטָה לָאָרֶץ, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָעִיקָּר • וּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הָעִקָּר • וּבָעֲרֵי מִקְלָט, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנּוֹף • וּבִירוּשָׁלַיִם, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנּוֹף:

טען • ר' שמעון זאגט; מאן קאן אייגע אין דער רעכטען אונד איינע אין דער לינקען אונד איינע אים מונדע צוגלייך האלטען, אהנע צו פֿערצעהנטען • — שטייגט איינער אויף דען וויפֿפֿעל דעם בוימעס, זא קאן ער זיינען שאָאס פֿאַלל נעהמען אונד (אָבען) פֿערצעהרען • (ט) וועז איין וויינשטאק אים האפֿע געפֿלאנצט שטעהט, דארף מאן איינע גאנצע טרויבע נעהמען; עבען זא איינען גאנצען גראנאטאפֿפֿעל, אונד איינע גאנצע מעלאנע • זא ר"ט • ר"ע זאגט: פֿאן דער ווינטרויבע דארף ער נור בעערעניוין פֿפֿליקקען, פֿאם גראנאטאפֿפֿעל אייניצעלנע קערנער, אונד פֿאן דער מעלאנע אייניצעלנע שטיקקע אבשניידען • — וועז קאריאנדער אים האפֿע געזעעט איזט, דארף מאן בלאט פֿיר בלאט אבשניידען אונד עססען • ניממט מאן מעהרערע צוזאממען, זא מוס מאן זיא פֿערצעהנטען • פֿפֿעפֿפֿערקרויט, איזאפ, אונד טהימיאן אים האפֿע זינד נור דאן צעהנטפֿפֿליכטיג, וועז זיא (געהיטעט אונד) אויפֿבעווואהרט ווערדען • (י) וועז אין פֿייגענבוים אים האפֿע שטעהט, אונד אן אינען גארטען איבערהענגט, דארף מאן וויא געווועהנליך (אים גארטען) דאפֿאן אונפֿערצעהנטעט עססען • שטעהט אין פֿייגענבוים אים גאדטען אונד העענגט אין דען האף הינאיבער, זא דארף מאן היער איינצעלנע פֿיגען דאפֿאן אונפֿערצעהנטעט עססען; ניממט מאן אבער מעהרערע צוגלייך, זא מוס מאן זיא פֿערצעהנטען • שטעהט עס אים לאנדע ישראל אונד נייגט זיך אינס אויסלאנד הינאיבער, אדער אומגעקעהרט, זא ריכטעט מאן זיך נאך דעם שטאמע[1] • עבען זא ווירד בייא הייזערן אין אייגער מיט מויער אומגעבענען שטאדט (אין בעטרעף דער אויסלעזונגסרעכטע, נאך ויקרא כ"ה כ"ט) נור נאך דעם שטאמע גערעכנעט • בייא צופֿלופֿטפֿשטעדטען (דעם טאָדשלעגערס) ריכטעט מאן זיך אויך נאך דעם וויפֿפֿעל[2]; אונד אין ירושלים (אין בעטרעף דער אויסלעזונג דעס צוויטטען צעהנט) ריכטעט מאן זיך נאך דעם וויפֿפֿעל.

פ ר ק ד

הַכּוֹבֵשׁ, הַשּׁוֹלֵק, הַמּוֹלֵחַ בְּשׁוֹרָה, חַיָּב,

זוען מאן אויף דעם פֿעלדע פֿריכטע אינמאכט, אבקאכט, אינזאלצט, זינד זיא דאדורך צעהנטפֿפֿליכטיג; זוען מאן זיא

(ח) תאכס • חילן של תאכס: כאנצר • קוכעת למעצר; רש"י • כי היי גוכא לה הוי כירוף; ממלא • ואוכל עם, וכלבד שלא יזריך לאכר; (ט) כל • ומ"ג לגרגר באשכול, וכן ברמון וכו' ומודה ר' טרפון בגפן מקום, דלריך לגרגר: שבאכר • שדרך בני העשכים שנומסים בגגות וכתים מכלי שורטים מותן: (י) כדרכו • מן הכוף שבגגה; מ"מ • מן הכוף הכוט לאכר; אחר הכוף • לף אחר הכוף, כיון שם העיקר בתוך פתחום, והכוף לחוץ, כיון שם העיקר בתוך והכוף בפנים, לף מני קטיל ליה; וכירושלים • לעניין מ"ש, שם העיקר בפנים והכוף בחוץ, כי היכי דכנופו לף מני אכל בלף פדיון, ושם עקרו בחוץ וכופו בפנים, כי היכי דכנופו לף מני פריק, לף בעיקרו לף מני פריק, דשדינן עיקרו בתר כופו למומרא, וצריך לפדות קודם שיגיע לכוף שחוץ לירושלים; ומ"ז פ"ג דמ"ש כמי שהפרשת:

[1] בשמליך אים חויפֿלאנדע דארף מען חוכפֿשטעלצהנטעטע פריכטע עססען • [2] זא בעלד דער פֿלייכטליכע חוכטער דיא צוויינע חיינעם חין דער שטעלדע שטעפֿעדטען ריכטער דיא נעכסטע בוירגער דעלפֿהטע, וחחט ער זיכער פחר דעס כלוטרעכטער •

מעשרות פרק ג

(ה) אֵיזוֹ הִיא חָצֵר שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בְּמַעְשְׂרוֹת? ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, חָצֵר הַצּוֹרֶרֶת שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁמָרִים בְּתוֹכָהּ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֶחָד פּוֹתֵחַ וְאֶחָד נוֹעֵל פְּטוּרָה. ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין אָדָם בּוּשׁ מִלֶּאֱכוֹל בְּתוֹכָהּ חַיֶּבֶת. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁנִּכְנָס לָהּ, וְאֵין אוֹמֵר לוֹ, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? פְּטוּרָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, הַפְּנִימִית חַיֶּבֶת וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה: (ו) הַגַּגּוֹת פְּטוּרִין, אַף עַל פִּי שָׁהֵם שֶׁל חָצֵר הַחַיֶּבֶת. בֵּית שַׁעַר, אַכְסַדְרָה, וּמִרְפֶּסֶת, הֲרֵי אֵלּוּ כֶּחָצֵר, אִם חַיֶּבֶת חַיָּבִין, וְאִם פְּטוּרָה פְּטוּרִים: (ז) הַצְּרִיפִים וְהַבּוּרְגָנִין וְהָאֲלֶקְטָיוֹת פְּטוּרִין. סֻכַּת גְּנוֹסָר, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִים וְתַרְנְגוֹלִים, פְּטוּרָה. סֻכַּת הַיּוֹצְרִים, חַפְּנִימִית חַיֶּבֶת, וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵינָהּ דִּירַת הַחַמָּה וְדִירַת הַגְּשָׁמִים, פְּטוּרָה. סֻכַּת הֶחָג בֶּחָג, ר' יְהוּדָה מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין: (ח) תְּאֵנָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בֶּחָצֵר, אוֹכֵל אַחַת אַחַת וּפָטוּר. וְאִם צָרַךְ חַיָּב. ר' שִׁמְעוֹן

(ה) איזו היא חצר שהיא חייבת במעשרות? ר' ישמעאל אומר, חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה. ר' עקיבא אומר, כל שאחד פותח ואחד נועל פטורה. ר' נחמיה אומר, כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת. ר' יוסי אומר, כל שנכנס לה, ואין אומר לו, מה אתה מבקש? פטורה. ר' יהודה אומר, שתי חצרות, זו לפנים מזו, הפנימית חייבת והחיצונה פטורה: (ו) הגגות פטורין, אף על פי שהם של חצר החייבת. בית שער, אכסדרה, ומרפסת, הרי אלו כחצר, אם חייבת חייבין, ואם פטורה פטורים: (ז) הצריפים והבורגנין והאלקטיות פטורין. סכת גנוסר, אף על פי שיש בה חמים ותרנגולים, פטורה. סכת היוצרים, הפנימית חייבת, והחיצונה פטורה. ר' יוסי אומר, כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים, פטורה. סכת החג בחג, ר' יהודה מחייב, וחכמים פוטרין: (ח) תאנה שהיא עומדת בחצר, אוכל אחת אחת ופטור. ואם צרך חייב. ר' שמעון

פרייא הערונטערנעהמען, וויל מען דאס איבריג בלייבענדע ווידער דאהין צוריקברינגט [1]). (ה) וועלכעס איזט איין הף, אין וועלכעס דיא פרידט צעהנטפפליכטיג ווערדען? ר' ישמעאל זאגט: איין נאך טירישער ארט (וויא אין טירוס) געבויטער, אין וועלכעס דיא גערעטהע אויפבעוואהרט ווערדען. ר"ע זאגט: יעדער, וואריין צוויא בעוואהנער עפנען אונד שליסען דירפען [2]), מאכט ניכט צעהנטפפליכטיג. ר' נחמיה זאגט: זאבאלד מאן זיך ניכט שיעט, דארין צו עסעז, איזט אללעס דארין צעהנטפפליכטיג. ר' יוסי זאגט: זא באלד מאן דארין אייגטרעטען קאן, אונד נימאנד זאגט: וואס זוכסט דוא היער? מאכט ער ניכט צעהנטפפליכטיג. — ר' יהודה זאגט: פאן צוויא העפען הינטער אייגאנדער מאכט דער אינגערע צעהנטפפליכטיג, דער אייסערע ניכט. (ו) דיא דעכער [3]) (וואהרוף מאן פריכטע צום עסעז גיבראכט האט) מאכען ניכט צעהנטפפליכטיג, זעלבסט וועז זיא איבער אייניגע צעהנטפפליכטיג מאכענדען האפען זיך בעפינדען. אין אים דאס=אייגאנגע בעפינדליכער רוים, אייניג פארהאללע [4]), אונד אין פאר=שפרונג, וועדרען דעם האפען גלייך געמאכטע; מאכט דיזער צעהנטפפליכטיג, זא איזט עם אויך דא דער פאלל; וואס ניכט זא ווירד אויך היער נאך ניכטס צעהנטפפליכטיג. (ז) שפיטצע פעלד=היטטען, פרוכט=היטטען, אונד שאטטעג=לויבען מאכען ניכט צעהנטפפליכטיג, זעלבסט אייניג היטטע צו גנוסר [5]) ניכט, אבגלייך מאן זיך דארין האנדמיהלען אונד היהנער העלט. דיא אינגערע טעפפערהיטטע מאכט פפליכ=טיג דיא אייסערע ניכט [6]). ר' יוסי זאגט: אללעס וואס ניכט צור וואהנונג אין דער זאמנעג=אונד דער רעגען=צייט דיענט, מאכט ניכט צעהנטפפליכטיג. דיא ליבהיטטע דעם פעסטעם מאכט, נאך ר' יהודה, צעהנטפפליכטיג, נאך דען גלעהר=טעז אבער ניכט. (ח) וואז אין פייגענבוים איז הפע שטעהט, דארף מאן אייגצעלנע פיגען, אהנע צו פערצעהנטען עסעז; ניממט מאן מעהרערע צוזאממען, זא מוס מאן פערצעהנ=

לש טכיל: (ה) הצורית. כנור סיו מוסיכן שומר בפתח החצר; ע' פותח. שיש בחצר ב' בתים לב' בני אדם וכ"א פותח פתח לחצר, הבני בועל, כשאחד בועל הבני פותח; מבקש. ע"פ שחיכו בזה לאכול בתוכה; והחזוקה. שחיכה משתמרת: (ו) לפ ע"פ. והעלה הפירות דרך החצר סותל ולפתו לי' להעלותן לגג ואם אין בגג ד' על ד' ח"ט בטל לגבי קנה; בית שער: לפל פתח החצר: אכסדרה. ג' מחיצות ומקוי למעלה: מרפסת. מקום לפני העליות שדרך שם יורדים בחוכה לחצר. (ז) הצריפין. הקורות כוגעות זו בזו למעלה ומתרחבת למטה: בורגנין. כמין חוכיכ בשדות לשמור שם פירות: חלקטיות. סוכה שעושי' בימות החמה לצל: גנוסר. מקום בי"א שפירותיה מרוכים וטוכים ועושי' שם סוכות ודרים שם כל זמן הפירות: רחים. דלף הוי קבע: סיוערים. עושים. ב' סוכות זו לפכיים חזו, בפנימית מצניע קדירתו ודר שם, ובחיצונה עושה מלאכתו ומוכר: בגשמים. וסיוער חיכן דר בימות הגשמים לפי בפנימית: ר"י מתייב. דאכר סוכה דירת קבע בעינן;

---

[1]) איכעס דיס ניכט גאנצהעגליכע פיטטערוכג, וועלכע ניכט ערלויבט ווערע, אכגעזעהען וועדרען קאן. זא רש"י אין פיאה רפ"ג. [2]) דאך ווירד זכות הלילו זו פערגלייכען. [3]) נעמליך מיטדעטטעם פיעל עללען איס קווארטיר. [4]) אכסדרה, נרוכיס. [5]) היא נעגעכד אם זעא כברת. [6]) אין דיזער ווירד נור נעהאנדעלטע חוכד דער פערקויף בעטרייבען.

וְעַל הַצּוֹנֵן פָּטוּר׃ (ה) הַמְקַלֵּף שְׁעוֹרִים, מְקַלֵּף אַחַת אַחַת וְאוֹכֵל, וְאִם קִלַּף וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ חַיָּב׃ הַמּוֹלֵל מְלִילוֹת שֶׁל חִטִּים, מְנַפֶּה מִיָּד לְיָד וְאוֹכֵל, וְאִם נִפָּה וְנָתַן לְתוֹךְ חֵיקוֹ, חַיָּב׃ בַּסְּבָר שְׁוָרָעָה לְזֶרַע, יָרָקָה פָּטוּר׃ זָרָעָה לְיָרָק, מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק׃ ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הַשָּׂבֶת מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְיֵרֵק׃ וַחֲכָ״א אֵינוֹ מִתְעַשֵּׂר זֶרַע וְיָרָק, אֶלָּא הַשָּׁחֳלִים וְהַגַּרְגִּיר בִּלְבָד׃ (ו) רַבָּן גַּמְלִיאֵל (נ״א ר״שב״ג) אוֹמֵר, תְּמָרוֹת שֶׁל תִּלְתָּן, וְשֶׁל חַרְדָּל, וְשֶׁל פּוֹל הַלָּבָן, חַיָּבוֹת בְּמַעֲשֵׂר׃ ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַצָּלָף מִתְעַשֵּׂר תְּמָרוֹת וְאֶבְיוֹנוֹת וְקַפָּרִס׃ ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מִתְעַשֵּׂר אֶלָּא אֶבְיוֹנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פֵּרִי׃

ווארמען וואסער איזט עס צעדרוקנטפלייכטיג, ניכט אבער מיט קאלטעם [1])׃ (ה) וועז יעמאנד גערשטע אויסקערנט, דארף ער איממער איינצעלנע קערנער נעהמען אונד אונפערצעהנטעט געניסען, קערנט ער אבער מעהרערע אוים אונד טהוט זיא אין דיא האנד, זא זינד זיא צעהנטפליכטיג׃ וועז איינער וויצען אויסדריקט (אום דיא קערנער צו דערריען), קאן ער דיא קערנער אוים איינער האנד אין דיא אנדערע וועפען (אום דיא שפרייא צו זאנדערן) אונד זיא אונפערצעהנטעט עסעז; ווירפט ער זיא אבער, אונד לעסט זיא אין דען שאָאס פאללען, זא מוס ער זיא פערצעהנטעז׃ וועז מאן קאָריאנדער דעם זאמענם וועגען געוועעט האט, זא איזט דעסעז קרויט צעהנטפרייא; וועז מאן איהן אבער דעם קרויטעס וועגען געוועעט דראט, איזט זאמען אוגד קרויט צעהנטפליכטיג׃ ר׳ אליעזר זאגט: אם דילל זיין דער זאמע, דאס קרויט אונד דיא זאמענפלי־געל [2]) צעהנטפליכטיג׃ דיא געלעהרטען זאגען: פאן קיי־נער אנדערן פפלאנצע זינד זאמע אונד קרויט צעהנטפפליכ־טיג, אויסער פאן ברונענקרעסעס אונד וואהלגעמוטה׃

(ו) רש״בג זאגט: דיא קנאספען פאן גריכישעם דהייא, פאן זענף אונד פאן דער וויסען בעהנג זינד צעהנטפלייכטיג׃ ר׳ אליעזר זאגט: פאן דער קאפפער זינד דיא קנאספען, דיא בעערען אונד דיא פרוכטהילל, ר״ע זאגט: נור דיא בעע־רען זינד צעהנטפפלייכטיג, ווייל זיא דיא פרוכט זינד׃

פ ר ק ה

הָעוֹקֵר שְׁתָלִים מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ וְנוֹטְעָן לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ, פָּטוּר׃ לָקַח בַּמֶּחְבָּר לַקַּרְקַע, פָּטוּר׃ לָקַט לִשְׁלוֹחַ לַחֲבֵירוֹ, פָּטוּר׃ ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בֵּיוֹצֵא בָּהֶם נִמְכָּרִים בַּשּׁוּק, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין׃ (ב) הָעוֹקֵר

פרק ה

וועז יעמאנד אים אייגענען פעלדע פפלאנצען אויסרייסט אונד ווידער אנדערסוואהין אין זיינעם פעלדע פערפפלאנצט, זינד זיא אינצווישען נאך ניכט צעהנטפפליכטיג׃ וואס מאן אם באדען האפטענד קויפט, איזט דאדורך נאך ניכט צעהנט־פפליכטיג; אויך ניכט וואס מאן, אום עס איינעם אנדערן צו זענדען, געזאמעלט האט [3])׃ ר״ב זאגט: וועז דערגלייי־כען שאן אויף דעם מארקטע פערקויפט וועדען, זינד לעטצ־

---

[1]) חוים דעמזעלבען גרומדע וויל לכתן׃ [2]) זירין זייכט זו דייסען קרעכטע, רעמדער, היער דיל זאמענפלינעל, חוכד זינד דיזע דעם־ הלכ וואהל מיטנעהנכט, ווייל כיסווייליען חוך חוכרייפע זאמען חיס נעפליגעלטען פרוכטקלטען מיט נעברויכט וועדען. [3]) הירזו זיכד דיל קאמענטארע כלכלוחזען׃

חוץ לגת׃ כמיין׳ שהיכו יוכל להחזיר המוחר, שיקלקל היין שבגת׃ (ה) סמקלף׳ מסיר קליפתן, וחס הוח סמוך לגורן חפילו מקלף יותר פטור, מפני שמחזיר המוחר׃ המולל׳ המכבש שבולין כחור, וממעכן להסיר הפסולת; מנפה׳ להפריש המוץ; ירקה׳ שהזרע עיקר חלח ח״כ כיון לירק; וזירין׳ חפי׳ זרעה קתם; חיכו׳ חס זרעה קתם׃ (ו) תמרות׳ לולבי; וי״מ כהקילת נמיקת הגבעול כרחה כמין גרגר וכקרח תמרה; חכיונות׳ הוח עקר הפרי׃ וקפרס׳ הוח שומר הפרי׃

פרק ה העוקר שתלים׳ כטיעות חע״פי שיש בהן פירות ודומה לזורע ח״כ עוקר בגליס וכרשיס שדרך בהנטיס לחר שגמחו קנה הולכין ונוטעים במקום חחר ומתעבים; פטור׳ חפי׳ רחו פני הבית חפי׳ לחכמים דפליגי על ר״מ בסמ״ק דפתה הכח מודה דשתלים לח נגמרה מלחכתן׃ לקח׳ פירות במחובר שחין מקח קובע למעשרות כמחובר; לקט׳ שתילין׃ (ב) לזרע׳ שיתכוין בהם לזרע במקום כטיעתן׃ גרגן׳ עקירתן הוח גרגן, וחין להם גורן חחר להתחיב כמעשר; בעלייה׳

הַמְכַסֶּה בָּאֲדָמָה פָּטוּר, הַמְטַבֵּל בַּשָּׂדֶה פָּטוּר, הַפּוֹצֵעַ זֵיתִים שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם הַשֶּׁרֶף פָּטוּר, הַסּוֹחֵט זֵיתִים עַל בְּשָׂרוֹ פָּטוּר, וְאִם סָחַט וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ, חַיָּב · הַמְקַפֵּא לְתַבְשִׁיל פָּטוּר, לְקְדֵרָה חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹר קָטָן :

(ב) הַגְּנוּקוֹת שֶׁטָּמְנוּ תְּאֵנִים לְשַׁבָּת, וְשָׁכְחוּ לְעַשְׂרָן, לֹא יֹאכְלוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד שֶׁיְּעַשְּׂרוּ · בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בֵּי״שׁ פּוֹטְרִין, וּבֵי״ה מְחַיְּבִין · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַלּוֹקֵט אֶת הַבֶּלְכָּלָה לְשָׁלוֹחַ לַחֲבֵירוֹ, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר :

(ג) הַנּוֹטֵל זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן, טוֹבֵל אֶחָד אֶחָד בַּמֶּלַח וְאוֹכֵל, אִם מָלַח וְנָתַן לִפָּנָיו, חַיָּב · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִן הַמַּעֲטָן הַטָּהוֹר חַיָּב, וּמִן הַטָּמֵא פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲזִיר אֶת הַמּוֹתָר : (ד) שׁוֹתִין עַל הַגַּת, בֵּין עַל הַחֲמִין בֵּין עַל הַצּוֹנֵן פָּטוּר, דִּ״ר מֵאִיר, ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֵּ״ר צָדוֹק מְחַיְּבִ, וַחֲכָ״א עַל הַחֲמִין חַיָּב,

(צום בעסערן רייפֿען) אין דיא׳ ערדע לעגט, וועלכען זיא ניכט פּפֿליכטיג, אויך ניכט וועלן מאן אויף דעם פֿעלדע פֿרייכטע איינטונקט (אונד איסט), וועלן מאן אליפֿען צערדריקט דאמיט דער שארפֿע זאפֿט הערויסגעהע, אדער צור זאלבונג אויף זיינען קערפער אויסדריקט; וועלן מאן זיא אבער אין דיא האנד אויסדריקט (אום דאס עהל אויפֿצופֿאנגען) זא טוט מאן זיא פֿערצעהנטען · וועלן יעמאנד פֿאן וויין, דער אן איינע קאלטע שפּייזע געטהאן איזט, דיא טרעבער אבגיממט, זא איזט דער וויין דאדורך ניכט צעהנטפֿליכטיג · געשיהט עס אבער אן וויין דער אין איינען לעעלען קאָנטאפֿף געשיטטעט וואררען, זא איזט ער צעהנטפֿליכטיג, וויל דיזער וויא איינע קליינע קופֿע בעטראכטעט ווירד · (ב) וועלן קינדער פֿייגען אויף דעם פֿעלדע, אום זיא אם שבת[1] צו עסען, פֿערשטעקט אונד פֿערגעסען האבען זאלכע צו פֿערצעהנטען, זא דארף מאן זיא אויך נאך דעם שבת ניכט עסען, אהנע זיא צו פֿערצעהנטען · איין קארב מיט פֿייגען דיא לעדיגליך צום שבת[2] בעשטיממט זינד, איזט צעהנטפֿרייא, נאך ב״ש; דאגעגען נאך ב״ה, צעהנטפֿליכטיג · ר׳ יהודה זאגט: אויך ווער איינען קארב פֿאלל צו דעם צוועק זאממעלט, אום זיא איינעם פֿרייגרב צו זענדען[3]), דארף זעלביגע ניכט עסען, אהנע זיא צו פֿערצעהנטען · (ג) וועלן יעמאנד אליפֿען אוים דער בוטטע ניממט, דארף ער זיא איינצעלן אין זאלץ טונקען אונד צעהנטפֿרייא עסען וועלן ער זיא אבער איינגעטונקט פֿאר זיך הינלעגט, טוט ער זיא פֿערצעהנטען · ר׳ אליעזר זאגט: וועלן איין אונדריינער אוים איינער ריינען בוטטע ניממט, טוט ער זיא פֿערצעהנטען, ניכט אבער וועלן ער זיא אוים איינער אונדריינען ניממט, וויל ער דאן דען איבערדעסט ווידער הינין לעגען קאן[4] · (ד) מאן דארף איבער דער קעלטער הינגעבען אויס איהר וויין טרינקען, אהנע דענזעלבען צו פֿערצעהנטען, ער מעגע מיט קאלטעם אדער מיט הייסעם וואססער גענישט ווארדען זיין, זא ר״מ · ר׳ אליעזר זאהן צדוק זאגט: מאן מיסען איהן פֿערצעהנטען · דיא געלעהרטען זאגען: מיט

פרק ד הכובש · אף בשדה ירקות לו זיתים ביין לו בחומץ, דכבוש הוא כמבושל: שהמור, והמלח, והמקח, והתרומה, והשבח, והחסר המשתמרת, כל אחד מהלו קובע: בחדמים · פירות שלח כתבשלו כ״ש, מטמיכים בחדמים כדי שיתבשלו: המטבל · כמלח הו בכיר הו ביין: בשדה · לכילת ערלי הוא: הפוצע · ממעך וכותש: בשרף · המרירות שלהן: ידו · דומה לכור קטן: המקפא · הולה בסולת שמעלה עיין בשעת הניתחתו, הם לחקר שכתן עיין בתבשיל הסיר הפסולת, פטור, דערלי היא, ובתבשיל נוכין לתירי, דלי ברותא, לפי כלח הקפחה, חייב מפאת עצמו: לקדרה · ריקנית לגורך תבשיל: (ב) שטמנו · בשדה, דלי בבית, כלח שבת בית קובע, ומשמועינן דיש לחם מחשבת הכברת מתוך מעשה: בלבלת שבת · שיחדה לשבת: מחיכין · מיד לפי׳ קודם שבת: לשלוח · לפי׳ לח שלחו: (ג) המעטן · מקום שמוכרים הזיתים כדי שיתרככו ויהיו רחויות לסוגיא שמהן: לחד לחד · דמלח ונירף קובע: הטהור · וכגון שהחדם הכוטל טמא שה״ל להחזיר המותר ומ״מ הזיתים הנשארים לח כטמאו כמגע הטמא שלקח מן המעטן הטהור דיוכל לסלק מהם מגע הטמא שנגע ל״כ שלקחן בפשוטי כלי עץ הו שהתן לו תכירו: (ד) הגת: וכגון שהכניס רמשו ורוכו על הגת דמוך לגת קובע: מקיב · שמא יוכיח

---

[1]) שבת לויט לייכם פֿאן דען דינגען וועלכע צעהנטפֿליכטיג מיכען, ז׳ לייכליטוכ. [2]) כאך לייגען לויט היער נעמיינט, דער נאכגיג בוים זייך הים פֿארלוים כור פיר דען שבת בעשטיממט. [3]) ז׳ פ׳ ה׳ מ׳ ח׳. [4]) ז׳ פ׳ ג׳ מ׳ ד׳.

פּוֹעֲלִים וְיִלְקוֹט · אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן נַנְמִלִיאֵל, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁקָּנָה בַּרַקָּע, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁלֹּא קָנָה בַּרַקָּע, אִם עַד שֶׁלֹּא בָא לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת, פָּטוּר · רַבִּי אוֹמֵר, אַף לִפְי חֶשְׁבּוֹן: (ו) הַמְתַמֵּד וְנָתַן מַיִם בַּמְּדָה, וּמָצָא בְּדֵי מִדָּתוֹ, פָּטוּר · ר׳ יְהוּדָה מְחַיֵּב · מָצָא יוֹתֵר עַל בְּדֵי מִדָּתוֹ מוֹצִיא עָלָיו מִמָּקוֹם אַחֵר לִפְי חֶשְׁבּוֹן: (ז) חוֹרֵי הַנְּמָלִים שֶׁלָּנוּ בְּצַד הָעֲרֵימָה הַחִיצֹנָה, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִים, שֶׁדֶּרֶךְ שְׁמַהֲרָה הַנָּמוּר הָזֶה גּוֹרְרִין כָּל הַלַּיְלָה: (ח) שׁוֹם בַּעַל הַבַּי, וּבַעַל שֶׁל רִכְפָּא, גְּרִיסִין הַקִּילְקִין, וְהָעֲדָשִׁים הַמְצָרְיוֹת, ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר אַף הַקֻּרְקֻס · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר אַף הַקְּטָנִים, פְּטוּרִים מִן הַמַּעְשְׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית · זֶרַע לוּף הָעֶלְיוֹן, זֶרַע דְּיָשִׁים, זֶרַע בְּצָלִים, זֶרַע לֶפֶת וְצָנוֹנוֹת, וְשֹׁאַר זְרָעוֹנֵי גִנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִים, פְּטוּרִין מִן הַמַּעְשְׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן תְּרוּמָה, הֲרֵי אֵלּוּ יֵאָכְלוּ:

מעלן · ר׳ יהודה זאגט: ער דארף אויך ארבייטער דינגען אונד איינזאמעלן לאסטען · רש״בג זאגט; וואבייא גילט דיס געזעטץ? וועלן ער דען באדען מיט געקויפט האט, אבער וועלן ער דען באדען ניכט מיט געקויפט האט, ברויכט ער, וועלן זיא אויך נאך ניכט צור צעהנטפפליכטיגקייט געלאנגט זינד, זיא ניכט צו פערצעהנטען · רבי זאגט: מאן מוס אויך נאך בערעכנונג (דעם וויייטערן צוואכסעם) פערצעהנטען · (ז) וועלן יעמאנד אוים וויינהעפען לויער מאכט, זא ברויכט ער, וועלן ער דאס וואססער געמעסטען האט, אונד נאכהער (אונגעפעהר) עכטן זא פיעל לויער פינדעט, דיזע ניכט צו פערצעהנטען · ר׳ יהודה ערקלערט אידען פיר פערפפליכטעט צום פערצעהנטען · פינדעט ער אבער מעהר לויער אלס יענעם מאאס, זא דארף מאן זיא אויך פאן אנדערעם וויינע נאך בערעכנונג (דעם איבערשוססעם) פערצעהנטען · (ח) דאס קארן אין אמייזענלעכערן מוס, זאבאלד עס איבער נאכט נעבען איינעם צעהנטפפליכטיגען הויפען געלעגען דאט, פער־צעהנטעט וועדען, וויל עס קלאר איזט דאס דיא אמייזען פאן דעם פערטיגען געטרייד אין דער נאכט עס איינגע־שלעפפט האבען · (ח) טרענען = רייצענדער (שארפער קנאב־לויך) אונד רכפא = צוויבעל [1]), קיליקישע באהנען = גריטצע אונד עגיפטישע לינזען, ר״מ זאגט: אויך קרקס [2]), ר׳ יוסי זאגט: אויך וויל־דוואכסענדע קלייגע לינזען [3]) זינד צעהנטפפרייא, אונד קענגען אויך אים בראכיאהרע פאן יעדערמאן געקויפט וועדען · דער אבערע זאמע פאן לויך, דער זאמע פאן צוויבעלן, פאן ריבזן, פאן רעטטיג אונד אללע אנדערן ניכט צום עססען דינענדען גארטענזאמען, זינד צעהנטפפרייא אונד קענגען פאן יעדערמאן אים בראכיאהרע געקויפט וועדען: זעלבסט וועלן איהר אורשפרינגליכער זאמע תרומה געוועזען וואר, דירפען זיא געגעסטען וועדען ·

דמ״ח: אם לקח עד שלש כיח לעוכות המעשרות לפער על הכל, ס״כ מחיב אם הגיעו לפני תשכון שהוסף ברשותו, כגון/ס הכיח שליש כיד עכ״וס חיב לעשר על כ׳ שליסים שהוספו ברשותו, ולפי שחין לך כל חטח וחטה שחין בו מעכי מלקיק לפיכך מפרישׁ מספק, וחלק הג׳ מוכר לכהן או ללוי: (ו) המתמד · נותן מים בחרנכים וזגים או בשמרים ומכי מיירי שמרים דוקח: מדתו · ל״ד כדי מדתו, דלפני כתן ג׳ כדות שלימים ומלח ג׳ ומני, פטור, עד שיתן ג׳, וימלח ד׳: פטור ושמ״ג דשמרים יפכי בהו טעמח, וכל הלימורים שבתורה בכ״ט, שכי לאו טעמח הוח אלח קיומח בעלמח הוח: ר״י מחיב · יכיש וכיש כמעשר, ולח כתרומה, כדעיל מ״ד דסבר שכשחר חני כך מים בשמרים, ומנחו כאן כ׳ כדים וחני מים וכך ל׳ · והוי כיין מזוג: יותר · דסייכו שכתן ג׳ ומלח ד׳: ממקום אחר · אף ממקום אחר ולח מבעית מכיש וכיש: לפי חשכון · יתר על מדתו · (ז) חורי · ומנחו בהם תכיחה: שלנו · ליכת לילה: (ח) בעל בכי: ל״ד שום מריף שהוכלו עיכיו זולגת דמש ל״ב שום הגדל בהר הלבנון: רכפא · שם מקום: גריסין · שם פול: הקילקין · שם מקום: פטורים · שחזקתן מן הספקר ליכן כזרעים בגנה; מכל מקום · אף מן המצודים למכור פירות שביעית: ולוף העליון · הוח העטוח · ויש מפרשים זר׳ העליון של לוף, ולח דמלקיכהו לכ׳ בכות משום דריעח חיירי ברחויס לחכילה חלח שהן שהן הספקר, וסיפח חיירי בזרעים שחיכן רגוייל־לחכילה: שחכיהן · שחחד מכל חלו מזרעוני גנה שחיכם כחכלים הן תרומה, וורעו, והן מכיהן למה שגדל ממכן, יחכלו ל׳ חמריכן גדולי תרומה תרומה, חלח כשמזרע מדברים הרחויס לחכילה:

[1]) ז׳ שביעי ס״ו מ׳ כ׳, ניכט דחסזעלבע · קילקין חיוט וואהרשיינליך cilicius · [2]) חלן חיוט חיכער דחם וואהרט ניכט חייכיג · כאך רמ״כס חייכע שהרט ווי־ר קאהל חדער חייכע הילזענפרוכט; קענטע וואהל vicia cracca זיין · [3]) דחם וואהרט קוטכיס חיוט כאך ניכט ערמיטטעלט ·

מעשרות פרק ה

לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ וְנוֹטֵעַ לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ
לְזֶרַע, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְרָנָן · בְּצָלִים
מִשֶּׁהִשְׁרִישׁוּ בָעֲלִיָּיה טָהֲרוּ מִלְּטַמֵּא · נָפְלָה
עֲלֵיהֶם מַפּוֹלֶת וְהֵם מְגֻלִּים, הֲרֵי אֵלּוּ
כִּנְטוּעִים בַּשָּׂדֶה : (ג) לֹא יִמְכּוֹר אָדָם אֶת
פֵּירוֹתָיו מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת לְמִי
שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, וְלֹא בַשְּׁבִיעִית
לְמִי שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית · וְאִם בִּכְּרוּ,
נוֹטֵל אֶת הַבִּכּוּרוֹת וּמוֹכֵר אֶת הַשְּׁאָר :
(ד) לֹא יִמְכּוֹר אָדָם אֶת תִּבְנוֹ, וְאֶת גְּפָתוֹ,
וְאֶת זַגָּיו, לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת,
לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין · וְאִם הוֹצִיא, חַיָּב
בַּמַּעְשְׂרוֹת וּפָטוּר מִן הַתְּרוּמָה, שֶׁהַתּוֹרֵם,
בְּלִבּוֹ עַל הַקְּטוּעִים, עַל הַצְּדָדִים, וְעַל מָה
שֶׁבְּתוֹךְ הַתֶּבֶן : (ה) הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה יָרָק בְּסוּרְיָא
אִם עַד שֶׁלֹּא בָא לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת, חַיָּב ·
וּמִשֶּׁבָּא לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת, פָּטוּר, וְלוֹקֵט
בְּדַרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף יִשְׂכּוֹר

טערע צעהנטפפליכטיג · (ב) ווען יעמאנד ריבען אדער
רעטטיג אים אייגענען פעלדע אויסרייסט אונד אין זיינעם
פעלדע אנדערסווא, אום זאמען צו ציהען, ווידער איינ=
פפלאנצט, זא זינד זיא אינצווישען צעהנטפפליכטיג, ווייל
דאס אויסרייסען איהרע פאללענדענדע ארבייט איזט · — צווי=
בעלן, זאבאלד זיא אויף דעם הויזבאדען[1]) וואורצעל
געשלאגען האבען, נעהמען (וויא שטעהענדע פפלאנצען)
קיינע אונריינהייט אן · ווען שוטט אויף צוויבעלן פעללט,
אונד זיא הערפאר־ראגען, זא ווערדען זיא (אין אללעס) וויא
אויף דעם פעלדע געפפלאנצט בעטראכטעט · (ג) מאן דארף
ניכט זיינע פריכטע, זאבאלד זיא צעהנטפפליכטיג געווארדען
זינד, אן איינען פערקויפען, דער וועגען דעס פערצעהנטענס
ניכט בעגלויבט איזט, עבען זא ניכט שביעית־פריכטע אן
איינען וועגען שביעית פערדעכטיגען · ווען פריהרייפע דארונ=
טער זינד, מוס מאן דיזע ערשט הערויסנעהמען, דאן דארף
מאן דאס איבריגע פערקויפען · (ד) מאן דארף ניכט זיין
שטראה אויך ניכט זיינע עהלדריזען אונד זיינע וויינהילזען אן
איינען וועגען דעס פערצעהנטענס אונבעגלויבטען, אום דאר=
אויס געטרענקע צו מאכען, פערקויפען · ווען מאן אויס די=
זען נאך געטרענקע געצאגען, מוס מאן זיא פערצעהנטען,
אבער תרומה ברויכט מאן ניכט אבצוזאנדערן, ווייל דער
וועלכער תרומה ענטריכטעט, דאבייא צוגלייך אן דיא אבגע=
בראכענען (ניכט מיט געדראשענען) עהרען, אן דאס וואס
אבזייטען ליגט, אונד אן דאס וואס אים שטראה בלייבט,
דענקט (פאלגליך עבען זא בייא וויין אונד עהל) · (ה) ווען
יעמאנד איינען אקקער מיט קאהלקרייטערן אין סיריען (פאן
איינעם היידען) קויפט[2]), זא מוס ער זיא, ווען זיא נאך
ניכט אין דען צושטאנד דער צעהנטפפליכטיגקייט איינגעטרע=
טען ווארען, פערצעהנטען; ווארען זיא בערייטס אין דעם
צושטאנדע דער צעהנטפפליכטיגקייט, זא איזט ער פרייא,
אונד דארף, וויא ער געוואהנט איזט, זעלבסט[3]) איינזאמ=

דוקא בעלייה שיש תחתיהן מעזיבה, וכזרועים דמי לענין טומאה, אבל לכל שאר מילי כתלושים הן, ובחזקתן למעשרות
ולשביעית, ואם השרישו בקופה כתלושים הן אף לענין טומאה: מגולים · העלין מגולים כדרך גדילתן: כנטועים · לענין
שבת ושביעית ומעשרות: (ג) לא ימכור · השדה עם הפירות דקעבר אלפני עזר, א"כ שמכר במחובר לקרקע, דבתלוש אפי'
לנאמן אסור למכור טבל, עיין פ"ה מ"ח דדמאי: (ד) תבנו · שבולין שנדשו ופעמים נשאר בהם חטים: שהתורם · לפי
שהתורם באומד, דעתו אף על הקטועים, ואפי' אין דעתו לכך, תנאי ב"ד הוא, ודוקא בתרומה דנטלת באומד, אבל מעשר
הא קחזינן שלא עישר אלא לפי המדה: קטועין · שבולת קטועים שלא נדשו: הצדדים · צידי הכרי: התבן · וה"ה התורם מן
הכור של יין, ובבית הבד דעתו על מה שבחרצנים ובגפת: (ה) בסוריא · מן העכ"וס וסוריא במקצת דברים איכה כא"י,
דכבוש יחיד לא שמיה כבוש, ובדבר זה עשו סוריא כח"ל, דמשבא לעונות המעשרות ביד עכ"וס, פטור: כדרכו: ולא ישכור
פועלים דחייסינן שמא אתי למעבד הכי, אף בשדה שלקח עד שלא בא לעונות המעשרות: ר"א · אף לפי חשבון, כי היכי

---

[1]) נעמליך אין דער ערדע, וועלכע געמייניגליך דען באדען בעדעקט · [2]) זיהע דמאי פ' ו' מ' י"א · [3]) ארבייטער דארף ער אבער ניכט
נעהמען, דאך זינד הירצו דיא קאממענטארע נאכצולעזען ·

אוֹתוֹ תָּמִים חַי, וּבַעַל מוּם חַי וְשָׁחוּט, וּמְקַדְּשִׁין בּוֹ הָאִשָּׁה · אֵין מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אַסִּימוֹן, לֹא עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא, וְלֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁאֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ: (ג) הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, אוֹ חַיָּה לִבְשַׂר תַּאֲוָה, יָצָא הָעוֹר לְחוֹלִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹר מֶרְבָּה עַל הַבָּשָׂר · כַּדֵּי יַיִן סְתוּמוֹת, מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִמָּכֵר סְתוּמוֹת, יָצָא קַנְקָן לְחוֹלִין · הָאֶגּוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים יָצְאוּ קְלִיפֵיהֶם לְחוֹלִין · הַתָּמָד עַד שֶׁלֹּא חֶחֱמִיץ, אֵינוֹ נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּמִשֶּׁחֶחֱמִיץ נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר: (ד) הַלּוֹקֵחַ חַיָּה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים · בְּהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה · לֹא יָצָא הָעוֹר לְחוֹלִין · כַּדֵּי יַיִן פְּתוּחוֹת אוֹ סְתוּמוֹת, מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִמָּכֵר פְּתוּחוֹת, לֹא יָצָא קַנְקָן לְחוֹלִין · סַלֵּי זֵתִים וְסַלֵּי עֲנָבִים עִם הַכֶּלִי, לֹא יָצְאוּ דְּמֵי הַכֶּלִי לְחוֹלִין: (ה) הַלּוֹקֵחַ מַיִם, וּמֶלַח, וּפֵירוֹת הַמְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, אוֹ פֵירוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם, לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר · הַלּוֹקֵחַ פֵּירוֹת, שׁוֹגֵג יַחְזְרוּ דָמִים לִמְקוֹמָן, מֵזִיד יַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ בַּמָּקוֹם, וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ יִרְקָבוּ:

פֿיה דארף מאן אבער, ווען עס פֿעהלערפֿרייא איזט לעבענדיג, אונד דאס פעהלערהאפֿטע לעבענדיג אדער געשלאכֿטעט פֿערקויפֿען, אונד דארף דער פריסטער דאמיט איין ווייב ערווערבען · דען צווייטען צעהנט דארף מאן ניכֿט אויסלעזען דורך מעטאלל אהנע געפרעגע, אדער דורך מינצע, דיא ניכֿט גאנגבאר איזט, אדער דורך געלד דאס מאן ניכֿט אין זיינעס בעזיטצע האט · (ג) ווען יעמאנד (פֿיר דאס געלד דעס צווייטען צעהנט) פֿיה צו פֿריעדענאפפֿער קויפֿט, אדער ווילד צום גענוסס דעס פֿליישעס, זא ווירד דיא הויט חולין, אויך ווען זיא מעהר ווערטה איזט אלס דאס פֿלייש · פֿאן צוגעמאכֿטען וויינקריגען ווירד אן אָרטען, ווא זיא אין דיזעם צושטאנדע געוועהנליך פֿערקויפֿט ווערדען, דער קרוג חולין · פֿאן ניססען אונד מאנדעלן ווערדען דיא שאאלען חולין · לויער־וויין דארף בעפֿאר ער געגאָהרען האט, ניכֿט פֿיר געלד פֿאם צווייטען צעהנט געקויפֿט ווערדען, וואהל אבער נאכֿדעם ער געגאָהרען האט · (ד) ווען יעמאנד ווילד צום פֿריעדענאפפֿער, אדער פֿיה צום גענוסס דעס פֿליישעס דאפֿיר קויפֿט[1]), ווירד דיא הויט ניכֿט חולין · פֿאן אפֿפֿענען קריגען, אדער צוגעמאכֿטען ווא מאן געוועהנליך אָפֿפֿען (נעהמליך אהנע דען קרוג) פֿערקויפֿט, ווירד דער קרוג ניכֿט חולין · (קויפֿט מאן) קערבע פֿאלל אליפֿען אדער וויינטרויבען מיט דעם געפֿעס, זא ווירד דער ווערטה דעס געפֿעסעס ניכֿט חולין · (ה) האט יעמאנד פֿיר דאס געלד וואססער, זאלץ, אם באדען האפֿטענדע פֿריכֿטע, אדער זאלכֿע דיא ניכֿט בים נאך ירושלים געבראכֿט ווערדען קעננען, זא האט ער קיינען צעהנט ערווארבען (אונד דאס געלד איזט ניכֿט חולין געווארדען) · האט איינער דאפֿיר אויס פֿערזעהען פֿריכֿטע געקויפֿט, זא מוס דאס געלד ווידער הערויסגעגעבען ווערדען[2]) געשאה עס מיט וויססען, זא מיססען דיא פֿריכֿטע נאך ירושלים געבראכֿט אונד דארט פֿערצעהרט ווערדען, אונד ווען קיין הייליגטהום דאזעלבסט איזט, מיססען זיא דער פֿיילנים (דעם פֿערדער־

מקדשין · דממון כהן הוא: יוצא · שאינו יכול לקנות מה שהוא רוצה: שאינו ברשותו · שנפל כיסו לים, שצריך לשכור מי ששט ע"פ המים להוציאו: (ג) זבחי · ממעות מ"ש שכך עקר מצות מעות מ"ש לקנות מהם שלמים, וחיה שאינה ראויה להקרבה לאכול בשר תאוה: יצא העור · וא"צ לאכול דמי העור בירושלים: מרובה · שזה יותר: סתומים · שדרכן למכור היין עם הכדים, ואם המוכר או הלוקח הוא אומן לעבד עורות או יוצר חרש דאז ודאי נותן עיניו ג"כ בעורות או בקנקנים, לא יוצא לחולין: התמד · דוקא בנתן מים ע"ג שמרים: משהחמיץ והוא דרמי ג' ואשכח ד': (ד) חיה · אינה ראויה להקרבה: בהמה · גזרו רבנן שלא יקנה בהמה לבשר תאוה שלא יבריחו אותם מע"ג המזבח: לא יצא · כלומר אין בתורת זו שיצא העור לחולין דלא קנה המעשר לא החיה ולא הבהמה, אלא צריך שיאכל כנגדן: הכלי · לפי שדרך למוכרן בלא הכלי: (ה) למקומן. יחזיר המוכר המעות ויקבל הפירות שאינן סהדיה, שאם היה הלוקח יודע שהכסף מ"ש הוא לא היה קונה, משום טורח הדרך, הלכך הוי מקח בטל, ומש"ה לא מצי המוכר לטעון דלמא מזיד הוא הלוקח: ירקבו · שאין טהור נפדה בריחוק

[1]) ביידעם נעמליך דארף ניכט געשעהען; ווילד ווירד ניכט געאפפערט, אונד פיה זאלל נור אלם פרידענאפעער געקויפט ווערדען.
[2]) דער האנדעל נעמליך גילט ניכט.

מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי

אונטער דיזעם טיטעל ווערדען דיא געזעטצע, וועלכֿע דען צווייטען צעהנט בעטרעפֿפֿען, אויספֿיהרליך דאר־געלעגט. נאך דברים י"ד כ"ב אונד כ"ו י"ד, איזט נעמליך יעדער פֿערפֿפֿליכֿטעט, נאכֿדעם תרומה אונד מעשר אבגע־זאנדערט ווארדען, נאָך איינען צעהנט פֿאן אללען פֿריכֿטען אבצונעהמען אונד זאלכֿען אין ירושלים איינצופֿיהרען אונד דאזעלבסט צו פֿערצעהרען, אדער ווען, דער ענטפֿערנונג וועגען, עס ניכֿט טהונליך וואר דיא פֿריכֿטע דארטהין צו פֿיה־רען, זעלביגע אויסצולעזען אונד דאס געלד אין ירושלים צו פֿערצעהרען. אים דריטטען אונד זעכסטען יאהרע דער יאהר־וואָכֿע מוסטע מאן דיזען צווייטען צעהנט דען ארמען איבערלאססען, אונד הייסט ער אלסדאן מעשר עני. דער צווייטע צעהנט דורפֿטע ניכֿט פֿערקויפֿט ווערדען, אונד דאס אויסלעזעגעלד דורפֿטע נור אויף שפייזען, געטרענקע אונד זאלבונג איננערהאלב דער מויערן ירושלימ'ס פֿערוועגדעט ווערדען. הירבייא זינד נון פֿערשידענע פֿעללע צו בעאכֿטען, דיא אין דיזעם טראקטאט נעהער ענטוויקקעלט ווערדען, אויך זינד דיא אויס פֿעראונרייניגונג דיזער פֿריכֿטע ענטשטעהענדען פֿערלע־גענהייטען בעריקזיכֿטיגט אונד דאס פֿערפֿאהרען דאבייא בעשטיממט. אנדערע איינצעלנע פֿראגען, דיא אין בעטרעף דעס לעזעגעלדעס פֿארקאממען קעננען, ווערדען עבענפֿאללס ערלעדיגט. ענדליך איזט נאך דאס געזעטץ בעטרעפֿפֿענד דעס וויינבערגעס אים פֿירטען יאהרע זיינעס אנבויעס, דעססען פֿריכֿטע עבענפֿאללס וויא דיא דעס צווייטען צעהנטס בעהאנדעלט ווערדען, גענויא אויסאיינאנדער געזעטצט; אונד איינינע ערקלערונגען בעטרעפֿפֿענד דיא פֿייערליכֿע וועגשאפֿפֿונג דעס צעהנטס אויס דעם הויזע דעס אייגענטהימערס, נאך דברים כ"ו י"ג, בייגעפֿיגט. איינינע נאכֿריכֿטען איבער פֿעראר־דנונגען דעס הא־הענפריסטערס יוחנן שליעסען דאס גאנצע.

פרק א

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ, וְאֵין מַחֲלִיפִין אוֹתוֹ, וְלֹא שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הֵילָךְ יַיִן וְתֶן לִי שֶׁמֶן, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַפֵּירוֹת, אֲבָל נוֹתְנִין זֶה לָזֶה מַתְּנַת חִנָּם: (ב) מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חַי וְלֹא בַּעַל מוּם חַי וְשָׁחוּט, וְאֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה. הַבְּכוֹר, מוֹכְרִים

דען צווייטען צעהנט דארף מאן ניכֿט פֿערקויפֿען, ניכֿט אלס פֿפֿאנד נעהמען (אדער געבען), ניכֿט פֿערטוישען, ניכֿט אלס געוויכֿט (ביים וועגען) אנוועגדען; אונד נימאנד דארף אין ירושלים צום אנדערן זאגען: דא האסט דוא וויין (פֿאם צווייטען צעהנט) גיב מיר עהל דאפֿיר; אונד זא בייא אללען איבריגען פֿריכֿטען; אבער מאן דארף זיא איינאנדער שענקען. (ב) דען צעהנט פֿאם פֿיה דארף מאן ווען עס פֿעהלערפֿרייא איזט, ניכֿט לעבענדיג [1]) פֿערקויפֿען, אונד, ווען עס פֿעהלערהאפֿט איזט, וועדער לעבענדיג נאך געשלאכֿטעט; מאן דארף אויך דאמיט קיין ווייב ערווערבען [2]). דאס ערשטגעבארנע פֿאם

פרק א אין מוכרין. אפי' להוליכו לירושלים: מחליפים חוץ לירושלים לומר הילך יין ותן לי שמן או אפכא: שוקלין סלע של מעשר נגד סלע של חולין, וכ"ש פירות נגד פירות: בירושלים. אפילו בירושלים, שקונים בדמיו מאכל ומשתה אינם רשאים להחליף: שאר. אפי' אותן פירות דמעשר דידהו מדרבנן: חנם. שמזמנים לאכול עמו על שולחנו, אבל לתת מתנה ממש אסור לדברי האומר מתנה כמכר: (ב) חי. וה"ה שחוט אלא תמים חלבו ודמו קרבים ע"ג המזבח, והבשר אוכלין הבעלים בירושלים, ובעל מום הבעלים אוכלין בכ"מ ואיידי דבעי למיתני סיפא בכור מוכרים אותו תמים חי, תני נמי רישא תמים חי: ואין מקדשין. דהוי כמכר: הבכור. שאם יפול בו מום, יאכלנו הקונה בזמן הזה, דבזמן המקדש אין מוכרין אותו, דלהקרבה עומד, ומשום הכי לא מני תני תמים שחוט דבזמן הזה יקבר: אסימון. מטבע שאין עליו צורה:

---

[1]) אויך ניכט געשלאכטעט, זאנדערן דאס פעטט אונד בלוט ווירד געאפפערט אונד דאס פלייש אין ירושלים געגעסען. דאס פעהלער־האפטע ווירד אבער אווך אויסערהאלב ירושלים געגעסען. [2]) זיהע קדושין פ' א'.

הַשָּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן • עִיסָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֲפָאָהּ וְהִשְׁבִּיחָה, הַשֶּׁבַח לַשֵּׁנִי • זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁשִּׁבְחוֹ נִכָּר, הַשֶּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְכָל שֶׁאֵין שִׁבְחוֹ נִכָּר הַשֶּׁבַח לַשֵּׁנִי • (ב) ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין סָכִין שֶׁמֵּן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, וַחֲכָמִים מַתִּירִין • אָמְרוּ לוֹ לְר' שִׁמְעוֹן, אִם חֻקַּל בַּתְּרוּמָה חֲמוּרָה, לֹא נָקַל בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַקַּל? אָמַר לָהֶם (מָה) לֹא אִם חֻקַּל בַּתְּרוּמָה חֲמוּרָה, מָקוֹם שֶׁחֻקַּל בַּבְּרֵשִׁינִים וּבַתִּלְתָּן, נָקַל בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי הַקַּל, מָקוֹם שֶׁלֹּא חֻקַּל בַּבְּרֵשִׁינִים וּבַתִּלְתָּן: (ג) תִּלְתָּן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי תְּאָבֵל צְמָחוֹנִים, וְשֶׁל תְּרוּמָה, בְּשֵׁ"א כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטַהֲרָה חוּץ מֵחֲפִיפָתָהּ, וּבְהֵ"א כָּל מַעֲשֶׂיהָ בְּטוּמְאָה חוּץ מִשְׁרָיָתָהּ: (ד) בַּרְשִׁינֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֹאכְלוּ צְמָחוֹנִים, וְנִכָּנָסִין לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצְאִים • נִטְמְאוּ, ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר, יְחַלְּקוּ לְעִסּוֹת,

מאסגאבע דער פֿערבעסערונג • וועלכע מאכן טייג פֿאַן צווייטען צעהנט געבאקקען אונד דאדורך פֿערבעסערט דאס, זאל ווירד דער ערהעהעטע וועגטה צווייטער צעהנט • דיס איזט רעגעל; וועלכע אייגער וועגטה פֿערבעסערונג דאס פֿערהעלטנים בעסערנדע ערקענבאר איזט, זא ווירד נאך פֿערהעלטנים גערעכנעט, וויא ניכט, זא ווירד עס צום צווייטען צעהנט צוגערעכנעט • (כ) ר' שמעון זאגט: מאן דארף זיך ניכט מיט עהל פֿאַן צווייטען צעהנט אין ירושלים זאלבען[1], דיא גאלעהרטע ערלויבען עס • זיא וועגדען נעמליך דעם ר"ש איין; וועלכע מאן עס בייא דער זאנסט שטרענגער באאכטעטען תרומה איז, דיזער בעציהונג נאכגעגעבען ווירד[2], ווא זאללטען ווידער עס בייא דעם זאנסט מינדער שטרענגען געזעטצען אונטערליגען דען צווייטען צעהנט ניכט נאכגעבען? ער ערוידערט איהנען: ניכט אלזא; וועלכע מאן בייא דער שטרענגערן תרומה היערן נאכגעלאסטען, ווייל דאבייא אויך אין ריקזיכט אויף וויקקען אונד גריכיש הייא עטוואס נאכגעלאסטען האט; זא פֿאלגט ניכט דאס ווער בייא צווייטען צעהנט, אונגעאכטעט דעם זאנסט מינדער שטרענגען געזעטצע, דיעם נאכגעלאסטען, דא מאן זעלבסט אין ריקזיכט אויף וויקקען אונד גריכיש הייא עס ניכט געטהאן האט • (ג) גריכישעס דייא פֿאַן צווייטעם צעהנט דאַרף נור געגעסטען וועַרדען, אונד צוואר וועלכע נאך יונגע[3] פֿפֿלאנצע איזט; דאס פֿאַן תרומה ערפֿארדערט נאך ב"ש, דאס אללע דאמיט פֿארצונעהטענדען פֿערריכטונג געהן אין ריינהייט גשעשעהען, אויסער דעם רייבען (אדער קעס מען) דאמיט; נאך ב"ה קאן יעדע פֿערריכטונג דאמיט אין אוו ריינגקייט גשעשעהען, אויסער דאס איינווייכען[4] דעסזעלבען • (ד) ווידקקען פֿאַן צווייטעם צעהנט דירפֿען נור געגעסטען וועַרדען אונד צוואר אלס נאך צארטע פֿריכטע; זיא דירפֿען נז נאכדעם זיא אין ירושלים איינגעפֿירט וואַרען, ווידער אויס גענעסטען ווערדען • זינד זיא אונרין געווארדען, זא זאלל מאן

ומעמיד על ד' סלעים, פודין סיין בג"מ וכ' שליסים: המצה לנזקי • ופודה הפת כשוויו, לפי שאין שנת עניס נכר בפת: נכר • שכתוב במדה או במשקל: שאין • שלא כתוב שלא טהרו אלא בדמים מחמת הטעם: (ב) אין סכיס שמן - שמוכר לומר לתכירו בירושלים אע"פ שהוא מקום מיוחד להוציא מ"ש אשור לומר לתכירו שימצא אותו כשמן של מ"ש, ויהיה שכר המוצאו שימצא ס"ע כשמן הכותר על ידו, דאשור להשתכר ממעות מ"ש; אס הקל • דתנן בפ"ח דשביעית וכן לתרומה: שהקל, בכרשיניס במצה שאחר זו: אל לא • ר"ל מה זה לא כך אס סקילו כו' ויש גורסין מה אס, דקאמרת אס הקל לא הקל בתרומה כו' ויש שאין גורסין תיבת מה: (ג) צמחוניס • ירקות לקיס ולא יכיתס עד שיגדלו, ולא יהיו ראוין לאכילה, אבל בתרומה תאכל כיון לקיס וכיון יבשיס, ומיירי שלא פדאן, ואס דתנן פ"ט דתרומות גדולי מ"ש מולין, אס תני התס ופודה אותן כזמן זרען: כטהרה • דאף ע"ג דלאו אוכל הוא אלא ע"י הדחק, ומש"ס כאבל בטומאה, מ"מ כריך כל שעתיה כטהרה כדי שידעו שאס תרומס, ולא יאכלו לזרים; מפיפתה • כהנת מוספות רחשה שדרכן סיס לתוף רחשן כתלתן:

---

[1]) כלך לייכיגען ווידערשפריכט ר' שמעון דעס לעהרזאלטן זין משנה ג' • כלך רמ"כס לזיט סיער מור געמייכט: מאן דירפֿע זיך ניכט פאן לייכיגען יכדערן זאלבען לאסטען, אלסדאן לייכיגען טהייל דאפאן מור לייגענען זאלבוכ. גלייזוואס אלם לאהן פיר זייגע דינסטלייסטונג יטמוענדען דירפֿטע; וועהרענד מיט צווייטעם צעהנט יעמאכדען זו דינגען ניכט ערלויבט זיזט • [2]) ו' שביעית פ"ח מ' כ' • [3]) שפעטער ווירד עם פֿאַרט חוכ חומגעפֿיכטער • [4]) מאן בעדיכט זיך דער ואמען זו חומזעגעגען.

(ו) הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה, שׁוֹגֵג יַחְזְרוּ דָמֶיהָ לִמְקוֹמָן, מֵזִיד תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בַּמָּקוֹם, וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ, תִּקָּבֵר עַל יְדֵי עוֹרָהּ: (ז) אֵין לוֹקְחִין עֲבָדִים, שְׁפָחוֹת, וְקַרְקָעוֹת, וּבְהֵמָה טְמֵאָה, מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאִם לָקַח יֹאכַל כְּנֶגְדָּן. אֵין מְבִיאִין קִנֵּי זָבִים, וְקִנֵּי זָבוֹת, וְקִנֵּי יוֹלְדוֹת, חֲטָאוֹת, וַאֲשָׁמוֹת, מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאִם הֵבִיא יֹאכַל כְּנֶגְדָּם, זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא חוּץ לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וּלְסִיכָה, מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, יֹאכַל כְּנֶגְדּוֹ:

בען) איבערלאסען ווערדען. (ו) ווען יעמאנד אויס פערזעהען פיה דאפיר קויפט, מוס דאס געלד צוריקגעגעבען ווערדען; ווען אבער מיט וויסען, זא מוס עס נאך ירושלים געבראכט אונד פערצעהרט ווערדען, אונד ווען קיין הייליגטהום דאזעלבסט איזט, מוס מאן עס, ווען עס שטירבט, מיט דער הויט בעגראבען. (ז) מאן דארף ניכט שקלאפען, שקלאפיננען, ליגענדע גרינדע, אדער אונריינעס פיה פיר געלד דעס צווייטען צעהנטס קויפען, אונד ווען מאן עס געטהאן, מוס מאן דען ווערטה דאפיר (אלס צווייטען צעהנט אין ירושלים) פערצעהרען. מאן דארף ניכט געפליגעל־אפפער פיר גענעזענע פלוסקראנקע מעננער אדער פרויען, אדער פיר וועכנערינגען, אויך ניכט זינד־אונד שולד־אפפער פיר געלד פאם צווייטען צעהנט דארברינגען, אונד ווען מאן עס געטהאן, מוס מאן דען ווערטה דאפיר אלס צווייטען צעהנט פערצעהרען. — דיס איזט רעגעל: זאבאלד מאן, וואס ניכט צום עסען אדער טרינקען אדער זאלבען פיר געלד דעס צווייטען צעהנט געקויפט האט, מוס מאן דערען ווערטה אלס צווייטען צעהנט פערצעהרען.

פרק ב

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נִתָּן לַאֲכִילָה, וְלִשְׁתִּיָּה, וּלְסִיכָה. לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וְלִשְׁתּוֹת דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לִשְׁתּוֹת, וְלָסוּךְ דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לָסוּךְ. לֹא יָסוּךְ יַיִן וְחוֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. אֵין מְפַטְּמִין שֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאֵין לוֹקְחִין בִּדְמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁמֶן מְפֻטָּם, אֲבָל מְפַטֵּם הוּא אֶת הַיַּיִן. נָפַל לְתוֹכוֹ דְּבָשׁ וְתַבְלִין, וְהִשְׁבִּיחוּ, הַשֶּׁבַח לְפִי חֶשְׁבּוֹן. דָּגִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם הַקֶּפַלּוֹטוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהִשְׁבִּיחוּ,

דער צווייטע צעהנט איזט בעשטיממט צום עסען, טרינקען אדער זאלבען, נעמליך נור דאס צו עסען וואס מאן געוועהנליך איסט, צו טרינקען וואס מאן געוועהנליך טרינקט אונד צו זאלבען מיט דעם, וואמיט מאן זיך געוועהנליך זאלבט. מאן דארף זיך ניכט מיט וויין אדער עסיג זאלבען, וואהל אבער מיט עהל. מאן דארף ניכט עהל פאם צווייטען צעהנט מיט געווירץ צוריכטען, אויך ניכט געווירצטעס עהל דאפיר קויפען; אבער וויין דארף מאן ווירצען. ווען האניג אדער געווירץ היניין געפאללען וואר אונד איהן פערבעססערט האט, זא ווירד דאס לעזעגעלד נאך מאאסגאבע דעס פערבעססערטען וויינעס[1]) בערעכנעט. ווען פישע דורך אנגעקאכטע לויכקעפפע פאם צווייטען צעהנט אים ווערטה פערבעססערט ווארדען, רעכנעט מאן נאך

מקום: (ו) שוגג. ואפי' לשלמים: תקבר ע"י. עס עורה, אס מתה, שגס עורה אסור: (ז) קני. דכל דבר שבחוב אינו בא אלא מן החולין: כנגדן יחלל מעות שלו על אותן המעות שביד המוכרים ויאכל בקדושת מ"ש בירושלים, וכולה מילתא משום קנסא, ולא תני יחזרו הדמים למקומן, דמיירי שקנה בשוגג וברח המוכר, אי כמי שקנה מזיד:

פרק ב שדרכו. שאם קנה פת ונתעפש, יין והקרים, תבשיל ונבאש, אין מחיבין אותו לאכול כדי שלא יפסדו, א"נ שאם בקש לאכול תרדין חיין, ולכוס חטים חיות, אין שומעין לו, שאין דרכן לאכלן כך: מפטמין. לתת בתוכו עקרין וראשי בשמים משום דלבעי ואזלי לאבוד: שמן מפוטם. משום דבעינן דבר השוה לכל אדם, וזה אינו אלא למפנקים. דבש. שנפל דבש ותבלין ליין של מ"ש כשהוא חוץ לירושלים: לפי חשבון. אם היה היין מ"ש שוה ב' סלעים והדבש ותבלין סלע א'

[1]) אלס ביישפיעל, ווען דאס פערהעלטנים דעס וויינעס צום געווירץ וויא צווייא צו איינעס וואר, אונד דער ווערטה דעס גאנצען דאדורך אום איין דריטטעל פערבעססערט ווארדען, זא לעזעט מאן דען וויין דורך צווייא אונד צווייא דריטטעל זיינעס פריהערן ווערטהעס, אונד איין אונד איין דריטטעל בלייבט פיר דאס געווירץ.

שֵׁנִי, בֵּשׂ״א בְּכָל הַסֶּלַע מָעוֹת, וּבְהֵ״א בְּשֶׁקֶל בֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מָעוֹת · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אֵין מְחַלְּלִין בֶּסֶף וּפֵרוֹת עַל הַכֶּסֶף, וַחֲכָמִים מַתִּירִין: (ט) הַפּוֹרֵט סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, בֵּשׂ״א בְּכָל הַסֶּלַע מָעוֹת, וּבְהֵ״א בְּשֶׁקֶל בֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מָעוֹת · הָדָנִין לִפְנֵי הַכָּמִים אוֹמְרִים, בְּשִׁלְשָׁה דִינָרִים בֶּסֶף וְדִינָר מָעוֹת · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר בִּשְׁלֹשָׁה דִינָרִים בֶּסֶף וּבִרְבִיעִית (בֶּסֶף רְבִיעִית) מָעוֹת · ר׳ טַרְפוֹן אוֹמֵר, אַרְבָּעָה אַסְפְּרֵי בֶּסֶף · שַׁמַּאי אוֹמֵר, בַּחֲנוּת וְיֹאכַל בְּנֶגְדָּהּ: (י) מִי שֶׁהָיוּ מְקֻצַּת בָּנָיו טְמֵאִין וּמְקֻצָּתָן טְהוֹרִין, מַנִּיחַ אֶת הַסֶּלַע, וְאוֹמֵר, מָה שֶׁהַטְּהוֹרִים שׁוֹתִים, סֶלַע זוֹ מְחֻלֶּלֶת עָלָיו, נִמְצְאוּ טְהוֹרִים וּטְמֵאִין שׁוֹתִין מְבַּד אֶחָד:

איינווענסעלן ווילל, זא מוס ער, נאך ב״ש, דאס גאנצע קופּפֿערגעלד פֿיר איינען סלע אומזעטצען · ב״ה זאגט: ער קאן פֿיר איינען שקל (איינען האלבען סלע) זילבער נעמען, אונד פֿיר איינען שקל קופּפֿער בעהאלטען · ר״מ זאגט: מאן דארף ניכט זילבער אונד פֿרוכטע צוזאממען דורך אנדערעם זילבער אויסלעזען: דיא געלעהרטען ערקלערען עם פֿיר צולעססיג · (ט) וען יעמאנד איינען סלע פֿאן צוויטעם צעהנט אין ירושלים וועכזעלט, זא מוס ער, נאך ב״ש שטעטס דען גאנצען סלע אומזעטצען; ב״ה זאגט: ער קאן איינען שקל זילבער אונד פֿיר איינען שקל קופּפֿערגעלד נעהמען · דיא פֿאר דען גענטשידען[1] זאגטען: מאן קענגע דרייא דינר אין זילבער אונד פֿיר איינען דינר קופּפֿערגעלד נעהמען · ר״ע זאגט: דרייא דינרים אין זילבער אונד פֿאם פֿירטען איין פֿירטעל אין קופּפֿערגעלד · ר׳ טרפון זאגט: פֿיר אספערן אין זילבער (אונד דען פֿינפֿטען איינעם דינר׳ם אין קופּפֿער[2]) · שמאי זאגט: מאן זאלל איינען סלע אין איינען לאדען נידערלעגען, אונד בים צו זיינעם בעטראגע אינצעלן פֿרוכטע צום פֿערכויפֿען נעהמען · (י) וועסטען קינדער טהיילם ריין טהיילם אונריין זינד, דער לעגע איינען סלע נידער אונד שפרעכע: דער טהיל דען דיא רינען טרינקען וועלען, זיא יעטצט אן דיזעם סלע שאן אויסגעלעזעט · אויף דיזע ווייזע קענגען דיא רינען אוגד דיא אונריינען אוים איינעם קרוגע טרינקען ·

פרק ג

לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ, הַעַל אֶת הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ לִירוּשָׁלַיִם לֶחֱלֶק, אֶלָּא אוֹמֵר

מאן דארף ניכט צום אנדערן שפרעכען: ברינגע דיזע מיינע פֿרוכטע נאך ירושלים, דאפֿיר זאללסט דוא דאראן

לחללן, דאכתי יש לגזור: (ז) דיכרי זכר · מייסיכן שמא יסבה עלייתו עד שיחליף ויתבטל מלעלות לרגל: (ח) ממעות · שיש לו מעות כחוסת על מעשר שני, וכח לפורטן על סלעים מפני משמוי הדרך: בכל · שלא יתעצלו הפרוטות בדרך; וכ״ה · שאם יבואו כולם לירושלים עם הסלעים, ויצטרכו לקנות צרכי סעודה בפרוטות וירוצו כולם לשולחני, יתיקרו הפרוטות: מתירין · מי שיש לו פירות של מ״ש וחני דיכר כסף של מ״ש, יכול לחללן יחד על דיכר, אבל בדיכר פירות ודיכר כסף מודים חכמים שאינו יכול לחללן על חני סלע: (ט) הפורט · של מ״ש שבוטל פרוטות לטוליאם לצרכי סעודתו; וכ״ה: דסברו שמא לא יספיק בירושלים עד שיוציא הפרוטות, ויפקידם בעיר עד רגל ג׳, ויתעצלו, ואם יחזיר ויטליפם בסלעים יצטכר השולחני פעמים, ומ״ש יפסיד: הדנין · שמעון בן עזאי, ושמעון בן זומא, וחכן המלרי, וחכניה בן חכינאי, ושמעון בן ננס, כל אלו לא כתו לזקנה ושכין בקרקע היו ומשיכין קושיות לזקניס: וברכיעית · בדיכר רכיעית יקח רכיעית מעות שהיא לחד מט״ז: ד׳ אספרי · הדיכר הוא ס׳ אספרין והסלע הוא ד׳ דיכרין, כמלא לוקח לחד מעשרים בסלע פרוטות: יביאם · לא יחלל כלל על פרוטות, שמא יפסיד ויעשה חולין: (י) מקצת · ורובם שיעתו מכל לחד, והטמאים אסורים כיון שקנוי במעות מ״ש: טמאין · כשאר טומאות מלבד זיבות ויסים שכל כ״ת דאיכו מטמא מגבו, ואינן מטמאין בסטיו,

---

[1]) זיהא סכהדרי פ׳ ח׳ אס עכדא, אוכד אכען אים קאממעכטאר · [2]) אספר איוט איין וויישפענניג, (כייא דען רכנים אין צוייא אפט לכנים נעכאכט) אוכד כאד אין דער טירקייא איכלך · היער איוט איין דיכר או פינף אספר נערעכענט ·

מעשר שני פרק ב

וַחֲכָ"א יִפָּדוּ · וְשֶׁל תְּרוּמָה, בֵּשַׁ"א שׁוֹרִין וְשָׁפִין בְּטַהֲרָה וּמַאֲכִילִין בְּטוּמְאָה, וּבֵהִ"א שׁוֹרִין בְּטַהֲרָה, וְשָׁפִין וּמַאֲכִילִין בְּטוּמְאָה · שַׁמָּאי אוֹמֵר, יְאָכְלוּ צָרִיד, ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בְּטוּמְאָה: (ה) מָעוֹת חוֹלִין וּמָעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ, מַה שֶׁלָּקַט לָקַט לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַד שֶׁיַּשְׁלִים, וְהַשְׁאָר חוֹלִין · אִם בָּלַל וְחָפַן, לְפִי חֶשְׁבּוֹן · זֶה הַכְּלָל, הַמִּתְלַקְּטִים לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהַנִּבְלָלִין לְפִי חֶשְׁבּוֹן: (ו) סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל חוֹלִין שֶׁנִּתְעָרְבוּ, מֵבִיא בְּסֶלַע מָעוֹת, וְאוֹמֵר סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא, מְחוּלֶלֶת עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ, וּבוֹרֵר אֶת הַיָּפָה שֶׁבָּהֶן וּמְחַלְּלָן עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ מְחַלְּלִין כֶּסֶף עַל נְחוֹשֶׁת מִדּוֹחַק, וְלֹא שֶׁיִּתְקַיֵּם כֵּן, אֶלָּא חוֹזֵר וּמְחַלְּלָם עַל הַכֶּסֶף: (ז) בֵּשַׁ"א לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם אֶת סְלָעָיו דִּינְרֵי זָהָב, וּבֵ"הִ מַתִּירִין · אָמַר ר' עֲקִיבָא, אֲנִי עָשִׂיתִי לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת כַּסְפָּן דִּינְרֵי זָהָב: (ח) הַפּוֹרֵט סֶלַע מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר

זיא, נאך ר"ט אין קליינע טייגע פאן צווייטעם צעהנט פערטהיילען; דיא געלעהרטען זאגען, מאן זאללע זיא אויסלעזען · וויקקען פאן תרומה דירפען, נאך ב"ש, נור אין רייניגקייט געווייכט אדער אבגעשטרייפט, אבער אין אונרייניגקייט דעם פיה אלס פוטטער געגעבען ווערדען · ב"ה זאגט: מאן דארף זיא נור אין רייניגקייט ווייכען, אבער אין אונרייניגקייט אבשטרייפען אדער דעם פיה געבען · שמאי זאגט; מאן דארף זיא נור זעהר טראקקען דעם פיה אלס פוטטער געבען · ר"ע זאגט: מאן קאן אללעס דאראן אין אונרייניגקייט פערריכטען · (ה) ווען געלד פאן חולין אונד פאן צווייטעם צעהנט פערשטרייט ווארדען, זא איזט דאס, וואס מאן דאפאן אללמעהליג אויפליזט, צווייטער צעהנט, ביס צו דעססען פאללעם בעטראגע, אונד דאס איבריגע איזט חולין · איזט עס אבער אין איינאנדער געשיטטעט אונד מאן נימט אימער איינע האנדפאלל אויף, זא געהט עס נאך פערהעלטניס בערעכנונג · דיס איזט דיא רעגעל; וואס אללמעהליג אויפגעלעזען ווירד, גילט צונעכסט אלס צווייטער צעהנט, וואס אין מאססע אויפגענאממען ווירד, נאך פערהעלטניס בערעכנונג · (ו) איזט איין סלע צווייטער צעהנט אונד איין סלע חולין פערמענגט ווארדען, זא ברינגט מאן פיר איינען סלע קופפערגעלד אונד שפריכט: דער סלע צווייטער צעהנט זייא דורך דיזעס געלד, ער בעפינדע זיך ווא ער וואללע, אויסגעלעזעט · דאן וועהלט ער דען שענסטען פאן ביידען אונד ענטהייליגט מיט איהם דאס קופפערגעלד · דיס דארף געשעהען, ווייל מאן פעראר דנעט האט, מאן דירפע אים דרינגענדען נאטהפאלל זילבער דורך קופפער ענטהייליגען; אונד צוואר ניכט דאמיט עס זא בלייבע, זאנדערן אינדעם מאן נאכהער דאס קופפער ווידער דורך זילבער אויסלעזע. (ז) ב"ש זאגט: מאן דארף ניכט זיינע סלעים אין גאלד־דינרים אומוועכסעלן; ב"ה ערלויבט עס · ר"ע ערצעהלט: איך האבע פיר ר"ג אונד ר' יהושע דאס זילבער (דעס צווייטען צעהנט) אין גאלד־דינרים אומגעוועכסעלט · (ח) ווען יעמאנד איינען סלע פיר קופפערמינצע פאן צווייטעם צעהנט

משרייתה · במים ששרייתן מכשירתן לקבל טומאה ומטמא מיד בידיו, ואסרו זה משום היכר: (ד) כרשינים · אינם מאכל אדם אלא בדוחק בשנת רעבון: ויוצאים · משא"כ בשאר פירות דקי"ל מ"ש שנכנס לירושלים אינן יכולין להוציאן: לעיסות · פחות מכביצה בכל עיסה, דפחות מכביצה לא מיטמא ולא מטמא ואינן כשאר מ"ש שנטמא שפודים אותו אפי' בירושלים, לפי שאינן מאכל אדם, ואין פודין את הקדשים להאכילו לבהמה: שפין: על הבשר, א"כ כותשים להסר הקליפה: בטהרה. בנ"י: ומאכילן · לבהמה: צריד · מה שהתרכו לאכיל בטומאה דוקא ביבש: (ה) שלקט · א' א': עד שישלים · ויתנה אם מה שלקטתי הם מעשר מוטב, וא"ל אותן של מעשר שנשארו יהיה מחוללין על אלו, ויחלל על החריפין דוקא: בלל וחפן · שלקח מלא חפניו: לפי חשבון · וה"כ צריך להתנות כמו ברישא: (ו) שנתערבו · ורוצה להוציא החולין חוץ לירושלים: מעות · של נחושת: ובורר · הסלע היפה שבשניהם ומחלל אלו המעות עליו, ונשארו הסלע השני והמעות חולין. מדוחק · שאינו יכול לעשות בדרך אחרת, וא"ת ל"ל ליקח המעות של נחושת יברור הסלע היפה ויאמר אם זו הי' של מעשר מוטב, וא"ל הרי הב' שהיא של מעשר מחוללת עליו, וי"ל דאי שרית ליה הכי, חיישינן שיקח חד מכייהו בלא תנאי, ואכסף אחר מעלמא לא יכול

הַפֵּירוֹת וַיֵּאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם: (ה) מָעוֹת נִכְנָסוֹת לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצְאוֹת, וּפֵירוֹת נִכְנָסִין וְאֵינָן יוֹצְאִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף הַפֵּירוֹת נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין: (ו) פֵּירוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, וְעָבְרוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, יַחֲזוֹר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶם וְיֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם. וְשֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, סַלֵּי עֲנָבִים לַגַּת, וְסַלֵּי תְאֵנִים לְמוֹקְצָה, בֵּשׁ״א יַחֲזוֹר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶם וְיֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם, וּבֵהִ״א יִפָּדֶה וְיֵאָכֵל בְּכָל מָקוֹם. ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם ר׳ יוֹסֵי, לֹא נֶחְלְקוּ בֵּ״שׁ וּבֵ״הִ עַל פֵּירוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁיִּפָּדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶם וְיֵאָכֵל בְּכָל מָקוֹם, וְעַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל פֵּירוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן, שֶׁבֵּשׁ״א יַחֲזוֹר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶם וְיֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם, וּבֵהִ״א יִפָּדֶה וְיֵאָכֵל בְּכָל מָקוֹם. וְהַדְּמָאי נִכְנָס וְיוֹצֵא וְנִפְדֶּה: (ז) אִילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּפְנִים וְנוֹטֶה לַחוּץ, אוֹ עוֹמֵד בַּחוּץ וְנוֹטֶה לִפְנִים, מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלִפְנִים כְּלִפְנִים, מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלַחוּץ

זעלבסט פֿערצעהרט ווערדען. (ה) געלדער פֿאן צווייטעם צעהנט קעננען אין ירושלים איין־אונד ווידער אויסגעפֿיהרט ווערדען; פֿריכֿטע אבער דירפֿען נאך איהרעם איינגאנגע ניכֿט ווידער אויסגעפֿיהרט ווערדען. רש״בג זאגט: אויך איינגע־בראכֿטע פֿריכֿטע דירפֿען ווידער אויסגעפֿיהרט ווערדען (אום צובערייטעט, אונד נאכֿהער ווידער אין ירושלים פֿערצעהרט צו ווערדען). (ו) ווען פֿריכֿטע, דאראן אללע ארבייט פֿער־טיג איזט, (פֿאר דעם פֿערצעהנטען) דורך ירושלים געפֿיהרט ווארדען זינד, זא מוס דער צווייטע צעהנט דערזעלבען ווי־דער נאך ירושלים געבראכֿט אונד דאזעלבסט פֿערצעהרט ווערדען (אונד פֿינדעט קיינע אויסלעזונג דאבייא שטאטט). וואר דיא ארבייט נאך ניכֿט פֿערטיג, וויא צ׳ ב׳ ווען עס קערבע מיט טרויבען פֿיר דיא קעלטער, אדער קערבע מיט פֿייגען פֿיר דען טראקקענ־פלאטץ ווארען, זא זאגט ב״ש: איהר צווייטער צעהנט מוס ווידער נאך ירושלים צוריקגעבראכֿט אונד דאזעלבסט פֿערצעהרט ווערדען; ב״ה דאגעגען זאגט: מאן קעננע איהן אויסלעזען אונד איבעראלל פֿערצעהרען. ר״ש זאהן יהודה זאגט אים נאמען דעם ר׳ יוסי: ב״ש אונד ב״ה זינד דאריבער ניכֿט געטהיילטער מיינונג, דאס פֿאן אונפֿערטיגען פֿריכֿטען דער צווייטע צעהנט געלעזעט אונד איבעראלל פֿער־צעהרט ווערדען דירפֿע. וואריבער זינד זיא געטהיילטער מיי־נונג? איבער פֿריכֿטע דערען ארבייט פֿערטיג וואר; ב״ש נעמ־ליך זאגט: איהר צווייטער צעהנט מיססע נאך ירושלים צו־ריקגעבראכֿט אונד דאזעלבסט פֿערצעהרט ווערדען; וואגעגען ב״ה בעהויפטעט, זיא קעננען אויסגעלעזט אונד איבעראלל פֿערצעהרט ווערדען. — דמאי[1]) דארף איינ־אונד אויסגע־פֿיהרט אונד אויסגעלעזט ווערדען. (ז) ווען איין בוים (אן דער שטאדטמויער) איננערהאלב שטעהט אונד זיך נאך אוי־סען נייגט, אדער אויסערהאלב שטעהט אונד זיך נאך איננען נייגט, זא גילט דער טהייל פֿאן דער מויער איינווערטס אלס איננערהאלב, אונד דער פֿאן דער מויער אויס־ווערטס, אלס אויסערהאלב[2]). — בייא קעלטער־הייזערן (אן דער שטאדטמויער) דערען איינגענגע נאך איננען, אונד

אע״ג דפירות בירושלים אינם נפדים, מעות מחללין אף בירושלים. (ה) מעות. אין המחיצה קולטת מעות כמו שקולטת הפירות: אף הפירות. דוקא להוציאן כדי לטוחנן ולאפותן ולהחזירן אח״כ לירושלים שרי ר״ש, דיותר מוצאים לטחון חוץ לירושלים, ות״ק אוסר כמי בהא: (ו). ועברו. בעודם טבל: יחזיר. דמחיצות קולטת למ״ש ולא יפדנו חוץ לירושלים, דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי: סלי ענבים לגת. כלומר, כגון סלי ענבים לגת, אבל לאכילה כגמרו מלאכתן: רשב״י. ס״ל דלב״ה מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמי, אי כמי אפי׳ כמי שהורמו דמי, ה״מ לשאר דברים, אבל לענין קליטות, מחיצות דרבנן מקילין בה: והדמאי. טבל של דמאי: ונפדה. חוץ לירושלים ואפילו לת״ק: (ז) בפנים: מן החומות ירושלים: מכנגד. בין כוף ובין עיקר לענין אכילת קדשים דוקא, אבל לענין פדיון הולכין אף אחר הכוף, ועיי׳ מ״ז פ״ג דמעשרות:

[1]) הירצו זינד דיא קאממענטארע נאכצולעזען. [2]) איבער דען ווידערשטרייט דער משנה מיט מעשרות פ׳ ג׳ מ׳ ז׳ לעזע מאן דיא קאממענטארע.

מעשר שני פרק ג

לוֹ, הַעֲלֵם שֶׁנֹּאכְלֵם וְנִשְׁתֵּם בִּירוּשָׁלַיִם, אֲבָל נוֹתְנִים זֶה לָזֶה מַתְּנַת חִנָּם: (ב) אֵין לוֹקְחִין תְּרוּמָה בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמָעֵט בַּאֲכִילָתוֹ, וְר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר. אָמַר לָהֶם ר׳ שִׁמְעוֹן, מָה אִם הֵקֵל בְּזִבְחֵי שְׁלָמִים, שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי פִּגּוּל, וְנוֹתָר, וְטָמֵא, לֹא נָקֵל בַּתְּרוּמָה? אָמְרוּ לוֹ, מָה אִם הֵקֵל בְּזִבְחֵי שְׁלָמִים, שֶׁהֵן מוּתָּרִין לַזָּרִים, נָקֵל בַּתְּרוּמָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה לַזָּרִים? (ג) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מָעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם וְצָרִיךְ לוֹ, וְלַחֲבֵירוֹ פֵּירוֹת, אוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִים עַל פֵּירוֹתֶיךָ, נִמְצָא זֶה אוֹכֵל פֵּירוֹתָיו בְּטָהֳרָה, וְהַלָּה עוֹשֶׂה צָרְכוֹ בְּמָעוֹתָיו. וְלֹא יֹאמַר כֵּן לְעַם הָאָרֶץ, אֶלָּא בַדְּמָאי: (ד) פֵּירוֹת בִּירוּשָׁלַיִם וּמָעוֹת בַּמְּדִינָה, אוֹמֵר, הֲרֵי הַמָּעוֹת הָהֵם מְחֻלָּלִין עַל פֵּירוֹת הָאֵלּוּ. מָעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם וּפֵירוֹת בַּמְּדִינָה, אוֹמֵר, הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל פֵּירוֹת הָהֵם. וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲלוּ

טהייל האבען. אבער מאן דארף זאגען: טראגע זיא נאך ירושלים, דאמיט וויר זיא דארט צוזאממען עססען אדער טרינקען; אונד קאן איבערהויפט איינער דעם אנדערן פריי־ווילליגעס געשענק דאמיט מאכען. (ב) מאן דארף ניכט תרומה פיר געלד דעס צווייטען צעהנט קויפען, ווייל מאן דאדורך דיא צאהל דער געניעסענדען פערמינדערט. ר״ש ערקלערט עס פיר ערלויבט. ער וועגדעט נעמליך איין: ווען מאן דיא פערוועגדונג דעסזעלבען צו פרידענסאפפערן, דאדורך מאן דען צווייטען צעהנט מעגליכער ווייזע אלס פערווערפליכעס אדער אלס איבריגבלייבענדעס אדער אלס אונריינווערדענדעס, אונברויכבאר מאכט, צוגעלאססען האט; ווארום זאללטען וויר דען ניכט עבען זא געלינדע אין הינזיכט דער תרומה אורטהיילען? מאן ערווידערטע איהם: ווען מאן אויך אין בעטרעף דער פרידענסאפפער, דיא יעדעם ניכט־פריסטער ערלויבט זינד, נאכגעגעבען האט, זא פאלגט ניכט דאס וויר דאסזעלבע אין בעטרעף דער תרומה צולאססען, דיא ניכט יעדערמאן געשטאטטעט איזט. (ג) ווען יעמאנד געלד (פאן צווייטעס צעהנט) אין ירושלים האט אונד (צו אנדערווייטיגען אויסגאבען) נעטהיג ברויכט, זא קאן ער צו איינעם פריינדע, דער פריכטע האט, זאגען: דיזעס געלד זאלל דורך דיינע פריכטע אויסגעלעזעט זיין; נונמעהר מוס דיזער זיינע פריכטע אין ריינהייט עססען, אונד יענער קאן זיין געלד צו זיינעם בעדארף פערוועגדען. יעדאך זאלל ער צו איינעם אונקונדיגען (וועגען דער ריינהייט ניכט זארג־פעלטיגען) דיס ניכט זאגען, עס זייא דען, אים פאלל דאס געלד פאן דמאי הערריהרט. (ד) האט איינער אין ירושלים פריכטע אונד געלד פאן צווייטעס צעהנט אויף דעם לאנדע, זא קאן ער שפרעכען: דיזעס געלד זייא אויסגעלעזט דורך יענע פריכטע. האט איינער געלד פאן צווייטעס צעהנט אין ירושלים אונד פריכטע אויסערהאלב, זא קאן ער שפרע־כען: דיזעס געלד זייא אויסגעלעזט דורך יענע פריכטע. דיזע אבער מיססען דאן נאך ירושלים געבראכט אונד דא־

כיון שאינם זבים: שותים. לכשישתו תהא סלע זה מחוללת עליהם עכשיו דהשתא חלה החילול קודם שיתחיל ולשתות בסמוך ביותר בשעה שפירש היין מהכד לפיהם, ואינו ענין לדין ברירה, כמצא מה ששתו הטהורים, היה מעשר למפרע אחר שכבר שתו, אח״כ ישתו הטמאים, אי כמי שמערין לכוס מיוחד, ובלבד שלא יגעו הטמאים ביין:

פרק ג לחלק. שיטול חלק בשכר הבאתו לירושלים, לפי שעליו להביא המ״ש לירושלים, ונמצא פורע חובו ממעות מ״ש: שנאכלם. דנראה כמזמינו לאכול: אבל. כלומר למה מותר לומר לו העלם שהרי אמרו אבל נותנים כו׳: (ב) באכילתו. של מ״ש כשקונה תרומה שאסור לטבול יום ולזרים, וי״ג באכילתה שממעט כמי באכילת תרומה, דתרומה מותרת לאונן ולאוכלה חוץ לירושלים משא״כ במ״ש, שאסור לאונן וחוץ לירושלים: מתיר. דסבר מותר להביא קדשים לבית הפסול: אם הקל. במ״ש: בזבחי שלמים. שקונים שלמים בכסף מ״ש: (ג) מעות כו׳. של מ״ש, וצריך לו להוציאם, שלא לאכילה ושתיה וסיכה: לחבירו פירות. ורוצה לעשות עמו טובה שיתחללו מעות מ״ש של חבירו על פירותיו: בטהרה. שצריך זה לאכלן בטהרה שתלה קדושת מ״ש עליהן: בדמאי. אם הי׳ מעות מ״ש של דמאי, אז מותר לומר לו כן, ולא בודאי, דע״ה חשוד לאכול פירות מ״ש בטומאה: (ד) מעות. של מ״ש וצריך להן, וקמ״ל שא״צ שיהיו הפירות והמעות במקום אחד: ומעות בירושלים. אשמועינן

נִפְרֶדֶת, הַלָּקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא, אֵינוֹ דִין שֶׁיִּפָּרֵד? אָמַר לָהֶם לֹא אִם אָמַרְתֶּם בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַצְמוֹ, שֶׁכֵּן הוּא נִפְרָד בַּטָּהוֹר בְּרִחוּק מָקוֹם, תֹּאמְרוּ בַּלָּקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, שֶׁאֵינוֹ נִפְרָד בַּטָּהוֹר בְּרִחוּק מָקוֹם: (יח) צְבִי שֶׁלָּקְחוֹ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר וָמֵת, יִקָּבֵר עַל יְדֵי עוֹרוֹ, ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יִפָּרֵד. לְקָחוֹ חַי וְשָׁחָטוֹ וְנִטְמָא, יִפָּרֵד, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר יִקָּבֵר. לְקָחוֹ שָׁחוּט וְנִטְמָא, חֲרֵי הוּא כִּפְירוֹת: (יט) הַמַּשְׂאִיל לַקָּנִין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁנָּפָן, לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר. וְלַף לְתוֹכָן סְתָם, עַד שֶׁלֹּא נָפָן, לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר, מִשֶּׁנָּפָן, קָנָה מַעֲשֵׂר. עַד שֶׁלֹּא נָפָן, עוֹלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּמִשֶּׁנָּפָן, מְקֻדָּשׁוֹת בְּכָל שֶׁהֵן. עַד שֶׁלֹּא נָפָן, תּוֹרֵם מֵאַחַת עַל הַכֹּל, וּמִשֶּׁנָּפָן תּוֹרֵם מִכָּל אַחַת וְאַחַת: (כ) בֵּשֵׂ"א מְפַתֵּחַ וּמַעֲרֶה

דען אויסגעלאזט ווערדען קאן, מיסטע ניכט פאלגליך אויך וואס דאפיר געקויפט איזט, אים פאלל דער פערזאונרייניגונג אויסגעלאזט ווערדען דירפען? ער ערווידערטע: ניכט וויא איהר בייא צווייטעם צעהנט זעלבסט ענטשיידעט, דער אים ריינען צושטאנדע וועגען פארטסענטפערנונג אויסגעלאזט ווערדען דארף, דירפט ער בייא דעם דאפיר ערקויפטען ענטשיידען, דער אים ריינען צושטאנדע וועגען פארטסענטפערנונג ניכט גענעזעט ווערדען דארף. (יח) נוען איין חירש, דען מאן פיר גענלד פאם צווייטען צעהנט געקויפט האט, שטירבט, מוס ער מיט דער הויט בעגראבען ווערדען. ר"ש זאגט: מאן דארף איהן אויסלאזען. האט מאן איהן לעבענדיג געקויפט, אונד גענשלאכטעט, אונד ער ווירד פערזאונרייניגט, זא דארף מאן איהן אויסלאזען, ר' יוסי זאגט: מאן מוס איהן בעגראבען. האט מאן איהן גענשלאכטעט געקויפט אונד ער ווירד פערזאונרייניגט, זא איזט ער פריכטען גלייך צו בעהאנדעלן. (יט) ווען יעמאנד קריגע אויסדריקליך צו זיינעם צווייטען צעהנט בלאם הינלייהעט, זא זיבד זיא, אויך ווען ער זיא צושטאפפט, ניכט מיט אים צעהנט בעגריפפען. דאט ער (זיינען ווין) אהנע נעהערע ערקלערונג הינינגענשיטטעט, זא זיבד זיא, זא לאנגע ער זיא ניכט צוגענשטאפפט האט, ניכט מיט אים צעהנט בעגריפפען; זאבאלד ער זיא צוגענשטאפפט האט, זיבד זיא זעלבסט צעהנט גענוארדען. — עבען זא (ווען איין קרוג ווין תרומה אונטער אנדערע חולין געראטהען איזט) נעהט ער, דאפערן מאן דיא קריגע ניכט צוגענשטאפפט האטטע, אין הונדערט אונד אייניעם אויף; ווען אבער נאך דעם צושטאפפען, ווערדען זיא אין יעדעם פערד־אלטנים (אלס מרומע) הייליג. עבען זא קאן מאן פאר דעם צושטאפפען פאן אייניעם פיר אללע תרומה גענעמען, נאך דעם צושטאפפען אבער, מוס מאן פאן יעדעם בעזאנדערם גענעמען. (יג) ב"ש זאגט [א]:

דתכן כפ' קמח מזיד יעלס ויאכל כמקוס: (יא) על ידי עורו. עם עורו, דסבר אין פודין קדשים להתכילן לכלבים, ורצ"ק פודין. וי"מ לפי' למ"ד פודין קדשים, ס"מ כשאפשר בהעמדה והערכה, דסייגו שנתרפה, אבל מתה ח"א בהעמדה והערכה זר"ש לא בעי העמדה והערכה אלא בקדשי מזבח, כדתכן מ"ד פ"ז דתרומות: ונטמא יפדה. סבי לא פליג ר"י כדלעיל בפירות, דכיון שלקחו מי אין לו ריפוק מקוס, דיכול לסוליכו למקוס שירצה ומוי כמעשר עצמו שנפדה כשנטמא: יקבר. דמוי כפירות הלקוחים בכסף מעשר: כפירות. ונחלקו ת"ק ור"י: (יב) למ"ש. להכניס בהן יין שקרח לו עם מ"ש: סתם כו'. מעשר: שגפן. סתם כמגופה: לא קנה. לא נתפס בקנין בקדושת מעשר: סתם. טבל קודם שקרח לו עם מעשר. וי"מ סתם שנתן לתוך הקנקן יין מ"ש ולא פירש שנתן חותן קנקנין בתורת שחלה: עד שלא נפן. קרח עם מעשר: עולות. אם נתערב קנקן של תרומה במאה קנקנים של חולין, חשביכן לכו כאלו כולן מעורבות ועולות: כמ"ש. אפי' בחלף, וימכרו כולהן לכהן בדמי תרומה חוץ מאחת שבהן: אחת. דאשוב מוקף: (יג) ומעבה. אם בא להרוס מאחת על הכל אחר שגפן: כד"א. דאם לאחר שגפן שקרח עם קנה מעשר בקנקנים: במקוס כו'. דבכה"ג בירושלים הקנקן טפלה ליין, הלכך בגבולין כמי קנה מעשר בשקרח עם בסתומות, אבל במקוס שדרכן למכור פתוחות, דבירושלים לא יצא הקנקן לחולין, לפ שמוכרים פתוחות, הלכך לפ בגבולין, אע"פ שקרח עם אחר שגפן ונתמן, טומיל שדרכן למכור פתוחות, לא קנה קריאת עם מעשר

[א] דיש לגיהרוסטוכ פאלנט דער ערקלערונג דעם רמ"כס. זיהע לוך ת"ס. ר"ש לוכד דרסטורה בעציהען דוזש ווארטע לוף דאס עמדע דער פארינען מסכה, לוכד בעציהען ערשט במה דברים אמורים ווידער לוף פריהערדע.

בְּלַחוּץ • בָּתֵּי הַבַּדִּים שֶׁפְּתָחֵיהֶן לִפְנִים וַחֲלָלָן לַחוּץ, אוֹ שֶׁפְּתָחֵיהֶן לַחוּץ וַחֲלָלָן לִפְנִים • בֵּשַׁ"א הַכֹּל כְּלִפְנִים, וּבְהַ"א מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלִפְנִים כְּלִפְנִים, מִכְּנֶגֶד הַחוֹמָה וְלַחוּץ בְּלַחוּץ: (י) הַלְּשָׁכוֹת בְּגִוִּיוֹת בַּקֹּדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחוֹל, תּוֹכָן חוֹל וְגַגּוֹתֵיהֶן קֹדֶשׁ • בְּגִוִּיוֹת בַּחוֹל וּפְתוּחוֹת לַקֹּדֶשׁ, תּוֹכָן קֹדֶשׁ וְגַגּוֹתֵיהֶן חוֹל • בְּגִוִּיוֹת בַּקֹּדֶשׁ וּבַחוֹל וּפְתוּחוֹת לַקֹּדֶשׁ וְלַחוֹל, תּוֹכָן וְגַגּוֹתֵיהֶן מִכְּנֶגֶד הַקֹּדֶשׁ וְלַקֹּדֶשׁ קֹדֶשׁ, מִכְּנֶגֶד הַחוֹל וְלַחוֹל חוֹל: (יא) מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְנִטְמָא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה, בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, בֵּשַׁ"א הַכֹּל יִפָּדֶה וְיֹאכַל בְּפָנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ, וּבְהַ"א הַכֹּל יִפָּדֶה וְיֹאכַל בַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה בְּפָנִים: (יב) הַלָּקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא, יִפָּדֶה • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יִקָּבֵר • אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה, מָה אִם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַצְמוֹ שֶׁנִּטְמָא, הֲרֵי הוּא

דערען רוים אויסערהאלב, אדער דערען איינגענגע נאך אויסען, אונד דערען רוים איננערהאלב זיך בעפֿינדען, ערקלערט ב"ש אללעם פֿיר איננערהאלב; ב"ה דאגעגען זאגט: פֿאן דער מויער נאך איננען גילט אלס איננערהאלב, אונד פֿאן אידר נאך אויססען גילט אַלס אויסערהאלב • (יא) אן דען עמעסערן, דיא אם הייליגען טעמפעלפֿארהאף געבויט, אונד נאך דעם אונגעהיליגטען צוֹפֿאלען זינד, איזט דער איננערע רוים אונגעהיליגט, אבער דיא דעֿעער דאריבער זינד הייליג • דיא אים אונגעהיליגטען געבויט אונד נאך דעם הייליגען צו אפֿאלען זינד, איזט דער איננערע רוים הייליג, אבער דיא דעֿעער דאריבער זינד ניכט הייליג • זינד זיא טהיילס אים הייליגען טהיילס אים אונגעהיליגטען געבויעט אונד נאך ביידען זייטען אפֿאלען, זא איזט איהר איננערער רוים אונד איהר דאך פֿאם הייליגען אן איינוועלטס הייליג, אונד פֿאם אונגעהיילִיגטען אן אויסווערטס ניכט הייליג[2] • (ט) וואן דער אין ירושלים איינגעפֿירטער צוויייטער צעהנט אונריין געוואָרדען, זייא עס נון דורך איינע אונריינהייט העהערער אדער אונטערגעאַרדנעטער אַרט[3], עס זייא ערשט איננערהאלב דער שטאדט, אדער שאן אויסערהאלב געשעהען, זא זאגט ב"ש: ער מוס אויסגעלעזט, אונד דעננאך איננערהאלב פֿערצעהרט וועדרען, אויסגענאממען, וואן ער שאן אויסערהאלב דורך איינע אונריינהייט העהערער אַרט פֿעראונריניגט וואָרדען • ב"ה דאגעגען זאגט: ער מוס אויסגעלעזט אונד דאַרף אויסערהאלב פֿערצעהרט וועדרען, אויסער וואן ער דורך איינע אונריינהייט פֿאן אונטערגעאַרדנעטער אַרט איננערהאלב פֿעראונריניגט וואָרדען • (י) וואן דאס, וואס מאן פֿיר געלד פֿאן צווייטעם צעהנט געקויפֿט האט, פֿעראונריניגט וואָרדען, דאַרף עס אויסגעלעזט וועדרען • ר' יהודה זאגט: עס מוס פֿערגראבען וועדרען • מאן וועגדעטע דעם ר' יהודה אין: וויא? וואן צווייטער צעהנט זעלבסט, דער אונריין געוואר-

סכדים • רגילים היה לעשות כתים סלנו כחומת המדינה: הכל כלפנים • לקומרס שלא יפדה כסף מ"ש, ולא יאכלנו עם: מכנגד • ומוכלין עם מ"ש וקדשים קלים ואין פודין עם מ"ש • ולא לאכפת לן כפתחיהן כאן ולעכין מקדש כסמוך דסולכים אחר פתחיהן, ג"ל דכשקדשו מתחלה ירושלים, קדשו כך • (ח) בקודש: כעזרת כשים: לחול • לסר סכיה: וגגותיהן קודש • והוא שגגותיהן שוות לקרקע סעזרה, כגון שסלפכה כשיפוע סהר, אפס אין גגותיהן שוות הם קי"ל דעליות וגגות לא כתקדשו: תוכן • לענין לכילת קדשי קדשים ושחיטת קדשים קלים, ולהתעייב עליהן משום טומאה: (ט) כולה • לא ולד סטומאה שנגע בלא סטומאה דאורייתא, אלא כולד סטומאה דרבנן, כגון שנגע בכלים שטומאתו במשקה: יפדה • דמ"ש שטמא פודין אותו אפי' בירושלים ויאכל, שלא יאמרו רחיבו מ"ש שנכנס לירושלים ויצא, שיש קול למ"ש היוצא, ואין מוסיפים שיאמרו רחיבו מ"ש שנפדה בירושלים שאין קול לפדיה: בחוץ • שכיון שנכנס בטומאה אין המחיצה מקולטתו: כפנים • לכל טומאתו כולה טומאה בחוץ, מע"פ שסוא של דבריהם ואן סתורס טהור סוא, מ"מ יאכל בחוץ וכגון שנכנסו ע"מ שלא יקלטום המחיצות, ואם לא סתכם יאכל כפנים: (י) יקבר • סואיל וכגמרם מלתו, וקנס פירות מעשר מ"ש, שוב לא יפדה: שמיהו כפדה •

---

[2]) הירלו מיוס חייבת כעהערע קעגנטנים פאן דעס בוים טעמפעלס בעטיבת, דיא מאן חוים מסכת מדות ערלחנגט • [3]) דיא אלי, דעם אין בעציהונג חויף דיא נולעסקניקייט דאולעלכסט דיא לייכטערן אפפער צו שלאכטען, אללערהיליגסטעם צו עסטען פ' ז' ו'.
[3]) וכמ"ש מסכת כלים פ' ח' מ' ח'.

שְׁמָמָיו יְדוּעִים, יְפֵרֵד עַל פִּי עֵד אֶחָד ׃ וְאֶת שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִים, יְפֵרֵד עַל פִּי שְׁלשָׁה ׃ בְּגוֹן חַיִּין שֶׁקְּרָבָם, וּפֵרוֹת שֶׁהֶרְקִיבוּ, וּמָעוֹת שֶׁהֶחֱלִיאוּ ׃ (ג) בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר, בְּסֶלַע, וְאַחֵר אוֹמֵר, בְּסֶלַע, בַּעַל הַבַּיִת קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף ׃ בְּסֶלַע, וְאַחֵר אוֹמֵר, בְּסֶלַע וְאִיסָר, אֶת שֶׁל סֶלַע וְאִיסָר קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן ׃ הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֲמִישִׁית, בֵּין שֶׁהוּא שָׁלוֹ, וּבֵין שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה ׃ (ד) מַעֲרִימִין עַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי ׃ כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וְלִבְתּוֹ הַגְּדוֹלִים, לְעַבְדּוֹ וְלִשְׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, חֵילֶךָ מָעוֹת אֵלּוּ, וּפְדֵה לְךָ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי זֶה ׃ אֲבָל לֹא יֹאמַר כֵּן לִבְנוֹ וְלִבְתּוֹ הַקְּטַנִּים, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן לְעַבְדּוֹ וְלִשְׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן בְּיָדוֹ ׃ (ה) הָיָה עוֹמֵד בַּגֹּרֶן וְאֵין בְּיָדוֹ מָעוֹת, אוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, חֲבֵרַי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִים לְךָ בְּמַתָּנָה ׃ חוֹזֵר וְאוֹמֵר, חֲבֵרַי אֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל מָעוֹת שֶׁבַּבַּיִת ׃ (ו) מָשָׁךְ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר בְּסֶלַע, וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּשָׁתַיִם, נוֹתֵן לוֹ סֶלַע וּמִשְׁתַּכֵּר בְּסֶלַע, וּמַעֲשֵׂר (וְסֶלַע מַעֲשֵׂר) שֵׁנִי שֶׁלּוֹ ׃ מָשָׁךְ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר בְּשָׁתַיִם, וְלֹא

נאך בלאסער שעטצונג אויסלעזען; זוען דער וועכסל ער= קענבאר איזט, קאן מען נאך דעם אויסשפרוכ אויינעם ציי= גען איהן אויסלעזען; איזט דער פריין גיכט ערקענבאר, זא לעזט מען זיא נאך דער מיינונג דרייער ציגען אוים, זויא צ׳ כ׳ זויער געווארדענער זיין, פֿוילענדע פֿריכטע, ראסשיגע אונד אונקענטליך געווארדענע מינצע ׃ (ג) וועז דער אי= גענטהימער פֿיר זיינען צוויטען צוהנט אזא איהן אויסצולע= זען אייגען סלע ביעטעט, אונד איין אנדערער ביעטעט אויך איינען סלע, זא געהט דער אייגענטהימער פֿאר, וויל ער איז פֿיפֿטעל צולעגען מוס. ביעטעט דער אייגענטהימער אי= גען סלע, אונד איין אנדערער איינען סלע אונד איינען איסר (½ סלע) זא געהט דיזער פֿאר, וויל ער דאס שטאמ= גוט פֿערגרעסערט ׃ וועך זיינען אייגענען צוויישען צוהנט אויסלעזעט, עס זייא דיא פֿרוכט אורשפרינגליך זיין, אדער איהם געשענקט וואדרען, לעגט איין פֿינפֿטעל צו (אונד גיבט ½ 1 דעס וועדטהעס) ׃ (ד) מאן קאן זיך אין בעטרעף דעס צוויישען צוהנטס [2] איינעס קלוגען פֿארטהיילס בעדינגט. וויא זא? מאן קאן צו זיינעם זאהן אדער זיינער טאכטער, דיא שאן ערוואכסען, אדער צו זיינעם שקלאפֿען אדער זייעד שקלאפֿין, וועלכע עבדים זינד [2] זאגען; דא האסט דוא געלד, לעזע דיר דאפיר דיזען צוויישען צוהנט אוים. אבער מאן קאן גיכט צו זיינעם זאהן אדער טאכטער, דיא נאך מינדערייהריג, אונד צו זיינעם שקלאפֿען אדער זיינער שקלאפֿין, דיא כנעדים זינד, זא שפרעכען, וויל איהר טהון וויא זיין אייגענעם שהון בעטראכטעט ווירד ׃ (ה) פֿערנער, וועז איינער אין דער ציינע שטעהט אונד קיין געלד בייא זיך האט, קאן ער צום פֿריינ= דע זאגען; דיזע פֿריכטע זיינען דיר חמיט געשענקט; אונד דאן (וועז דער צוויישען צוהנט בעשטימט וואדרען) זאגט ער: דיזע פֿריכטע זיינען אויסגעלעזט דורך דאס געלד דאס איך צו הויזע האבע ׃ (ו) וועז יעמאנד פֿיר אייגען סלע צוויישען צוהנט געקויפֿט אונד הינגענאממען, אבער נאך גיכט גצאהלט האטטע, אלס שאן דער פריין אויך דאס דאפפעלטע שטיג, זא גיבט עד אייגען סלע, אונד גצווינגט דען אנדערן, אוגר דיזער סלע צוויישער צוהנט דאראן גע= הערט דעם קייפֿער ׃ וועז אייגער פֿיר צוויא סלע צוויישען צוהנט

חכמים ׃ כלע מדם וכלע משקל ; עד אחד ׃ בקי א׳ ׃ ע״פ ג׳ ׃ ג׳ בקיאים ואפי׳ אחד מסח עכ״ום, ואפי׳ א׳ מהן בעלום ׃ קרס ׃ שהתחיל להתמיך וי״ג שקפס ׃ התליתו ׃ שבאתהו מרחיקן וסעלו תלוחה ׃ (ג) שהוא ׃ ואמר ליהו מוסיף קומה ; האיכר הוא א׳ מכ״ו כסלע, ודוקא כסלע ואיכר מכל כסלע ופסות מאיכר לא ׃ קרן ׃ ותוספת דקרן עדיף מפני שעל הקומה יכול להעריס, ועוד דעקר מצות פדיון בקרן ׃ שנתן ׃ סטכל דאלו סמעשר שני לומר שסופרם ק״ל דממון גבוה הוא, ואינו כיהן כמתנה ׃ (ד) מעבירים ׃ שהין גופו קנוי ׃ לך ׃ לעצמך ׃ (ה) כגורן ׃ ורוצה להעריס ולפדות בלא קומה, ואין בידו מעות ליתנם לאביהו, שיפדה כהן סמעשר בלא קומה ; הפירות ׃ דוקא שנותנן בטבלן קודם שיפרים מעשר שני ׃ וחוזר ׃ כמלא שפודה מ״ש של תחריס דסייעו של סמקבל מתנה ; (ו) משך ׃ ומע דתנן בפ״ק אין מעבירים, סייעו שם מוכרן שלא יהיו

---

[2] יום דעם ½ זו שפארשן ׃ [2] דיזע וועדטן כיא נאכן ציינעגשהוס דעם הערען, קענעגן גלוזע זיין נעשענקט פיר זיך אבשלישען ׃

לַגָּת וּבֵית הָאֹפֶה מְפַתֵּחַ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲרוֹת׃ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לְמְכוֹר פְּתוּמוֹת, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לְמְכוֹר פְּתוּחוֹת, לֹא יָצָא קִנְקָנָן לְחוּלִין׃ אֲבָל אִם רָצָה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לִמְכוֹר בִּמְדָּה, יָצָא קִנְקָנָן לְחוּלִין׃ ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, חֲבִית זוֹ אֲנִי מוֹכֵר לְךָ חוּץ מִקִּנְקָנִים, יָצָא קִנְקָנָן לְחוּלִין׃

מאן עפֿנעט (ביים פֿערקויפֿע דעם ווייגעס פֿיר גערלר פֿאן צוויייטעם צעהנט) אין ירושלים דיא קריגע, אונד שיטטעט (דען ווין) אין דיא קעלטער (דאדורך זינד דיא קריגע ניכט מיט פֿערקויפֿט). ב״ה זאגט: מאן ברויכט נור צו עפֿנען, אונד ניכט אויסצושיטטען · וואבייא גילט דיס? אן דען צָרְכָּטען, וווּ מאן געווערנליך אין צוגעמאכטען קריגען פֿערקויפֿט; אבער דא ווּ עס איבליך איזט, אוים אפֿענען קריגען צו פֿערקויפֿען, ווירד דער קרוג אויך קיינען פֿאלל חולין · ווען אבער אינער עס שטרענג ניממט, דען ווין נאך דעם מאאסע צו פֿערקויפֿען, זא בלייבט דער קרוג חולין׃ ר״ש זאגט: אויך ווען אינער צום אנדערן זאגט: דיס פֿאס פֿערקויפֿע איך דיר אויסער דעם געפֿעקע ועלבסט, זא בלייבט דיס חולין[1]·

פרק ד

הַמּוֹלִיךְ פֵּירוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִמָּקוֹם הַיּוֹקֶר לְמָקוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמָּקוֹם הַזּוֹל לְמָקוֹם הַיּוֹקֶר, פּוֹדֵהוּ בְּשַׁעַר מְקוֹמוֹ · הַמֵּבִיא פֵּירוֹת מִן הַגּוֹרֶן לָעִיר, וְכַדֵּי יַיִן מִן הַגַּת לָעִיר, הַשֶּׁבַח לַשֵּׁנִי וְיֻצְיאוֹת מְבִיאָתוֹ׃ (ב) פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּשַׁעַר הַזּוֹל, כְּמוֹת שֶׁהֶחֱנָנִי לוֹקֵחַ, לֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מוֹכֵר · כְּמוֹת שֶׁהִשְׁקָחָנִי פּוֹרֵט, וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מְצָרֵף · וְאֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַכְסָרָה, אֶת

וועז יעמאנד פֿריכטע פֿאם צוויייטען צעהנט פֿאן איינעם טהיירען צָרְטע נאך איינעם וואהל־פֿיילען געבראכט האט, אדער אומגעקעהרט, זא לעזעט ער אירן אויס נאך דעם פֿרייז דעם אָרטעם (ווא זיא זיך בעפֿינדען) · וועז יעמאנד פֿריכטע אויס דער שיינע, אדער קריגע מיט ווין אויס דער קעלטער נאך דער שטארט בריגנט, זא קאממט דער עהטהע פֿרייז דעם צוויייטען צעהנט צו גוטע; אונד דיא אויסלאגען מיספען פֿאם אנדערוויייטיגען פֿערמעגען בעשטריטען וועדען · (ב) מאן דארף דען צוויייטען צעהנט נאך דעם וואהלפֿיילערן פֿרייז אויסלעזען, נעמליך ווא דער קרעמער זיא קויפֿט, ניכט ווא ער זיא פֿערקויפֿט; (אונר געלר) ווא דער וועכסלער דיא מינצע (פֿיר זילבער) אויסגיבט, ניכט ווא ער זיא איינציהט[2]· מאן דארף ניכט צווייטען צעהנט

לקנקן · וי״מ דקמי חפ״ק מ״ג פתומות מקום שדרכן למכור פתומות וקאמר כ״ש דלמ מקרי פתומות, אם רוצה שלא יצא קנקן לחולין עד שיערה לגת, וכה״ג דדי בפתיחה, וקאמר בד״ה שצריך לכ״ש מיהו פתיחה במקום וכו׳ אבל פתומות אפי׳ מכרן פתומות לא יצא הקנקן לחולין: רצה להחמיר · המוכר יין לירושלים לקוכא ממעות מ״ש, ואומר כך וכך יין במדה אני מוכר לך ככך וכך מעות: יצא · ואפי׳ מן פתומות: ר״ש · קאי אדלעיל, דתני משנתן קרא שם מעשר קנה מעשר, ותמוהניכן ר״ש דוקא שקרא שם לכל היין, אבל אם אמר כל היין מעשר חוץ מרביעית, ואע״פ כשבא למדוד לותו רביעית לחבירו, אמר לו יין זה אני מוכר לך חוץ מן הקנקן, שאני רוצה לעשות בו למעשר, אם״ם לא נעשה הקנקן טפלה למעשר ויוצא לחולין:

פרק ד המוליך · דוקא עבר ומולך, דלכתחלה פודה במקומו או מעלהו לירושלים: מקומו · אפי׳ בסוף שם, כעת הפדיון, לין לקולא ודין לחומרא: מביתו · וה״ה כריפת וכ״ש ממקום היוקר דיניתו מביתו דאת מן הגורן לעיר, הוי כמקום הזול למקום היוקר: (ב) פודין. יכול לפדות אם ירצה: שהשלחני · אם בא לחלל פרוטות שבידו על מעשר שני על הסלע מחזיר הרבה פרוטות בעד הסלע: מגרף · שהוא נותן פרוטות לכ״ח בעד הסלע פחות ממה שהוא לוקח בעד הסלע:

---

[1]) היס ירושלמי ווירד דיזער פאלל זא ערקלערט, נעמליך וואן לייגער לייגען טהייל דעם ווייטען פלאם צווייטען צעהנט בעפֿאנגט, חוכד כוכמאהר דען לידרינגען טהייל הוים דעם פאסטע, מיט הויסדריקליכער הויסכהאמע דעם כלך היס פאסטע כלייבעגדען טהייל פערקויפט · פערגלייכע רמ״כם הלכות מעשר שני פ׳ ח׳ הלכה ל׳ · [2]) זיהע שבות הליוו זו דיזער שטאלטע · דער ושכסלער ניכט ווינצע פיר לייגען סלע, פלם ער דאפיר ערהאלט · כלך דיזעס קלן זיך דאס לעזעגעלד ריכטען, לידעדם מלן פיר לייגען סלע פריכטע עטווהס ווענידער מינצע פלם לעזעגעלד בעשטימט ·

חוֹלִין, אֲפִילוּ דִּינַר זָהָב עִם הַכֶּסֶף וְעִם הַמָּעוֹת · מָצָא בְתוֹכָן חֶרֶשׂ, וְכָתוּב עָלָיו מַעֲשֵׂר, הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר: (י) הַמּוֹצֵא כֶלִי, וְכָתוּב עָלָיו קָרְבָּן, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה שֶׁל חֶרֶס, הוּא חוֹלִין וּמַה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָּן, וְאִם הָיָה שֶׁל מַתֶּכֶת, הוּא קָרְבָּן וּמַה שֶׁבְּתוֹכוֹ חוֹלִין · אָמְרוּ לוֹ, אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִהְיוֹת כּוֹנְסִין חוֹלִין לַקָּרְבָּן: (יא) הַמּוֹצֵא כֶלִי, וְכָתוּב עָלָיו ק, קָרְבָּן, מ מַעֲשֵׂר, ד דְּמָאי, ט טֶבֶל ת תְּרוּמָה, שֶׁבְּשַׁעַת סַכָּנָה הָיוּ כוֹתְבִין ת תַּחַת תְּרוּמָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר כֻּלָּם שְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם הֵם · אָמַר ר׳ יוֹסֵי אֲפִילוּ מָצָא חָבִית וְהִיא מְלֵאָה פֵּירוֹת, וְכָתוּב עָלֶיהָ תְּרוּמָה, הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלִין, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר אֶשְׁתְּקַד הָיְתָה מְלֵאָה פֵּירוֹת תְּרוּמָה וּפִנָּה: (יב) הָאוֹמֵר לִבְנוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּזָוִית זוֹ, וּמָצָא בְּזָוִית אַחֶרֶת, הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלִין · הָיָה שָׁם מָנָה וּמָצָא מָאתַיִם, הַשְּׁאָר חוֹלִין, מָאתַיִם וּמָצָא מָנֶה, הַכֹּל מַעֲשֵׂר:

(ט) אללע געלדער דיא מאן פֿינדעט, זינד אלס חולין אנצוזעהען; זעלבסט ווען מאן איינען דינר אין גאלד מיט זילבער אונד קופפֿערגעלד צוזאממען פֿינדעט · ווען מאן אבער דאבייא איינען שערבען פֿינדעט ווארויף דאס ווארט: מעשר, געשריבען שטעהט, זא איזט דאס געלד צווייטער צעהנט · (י) ווען יעמאנד איין געפֿעס פֿינדעט, ווארויף דאס ווארט: קרבן, (אפפֿער) געשריבען שטעהט, זא זאגט ר׳ יהודה: איזט זאלכֿעס געפֿעס אירדען, זא איזט עס זעלבסט חולין, אבער זיין אינהאלט געהייליגטעס; איזט עס אבער פֿאן מעטאלל, זא איזט דאס געפֿעס הייליג, אבער דער אינהאלט חולין · מאן ווענדעטע איהם אבער איין: עס איזט ניכֿט איבליך אין איין געהייליגטעס געפֿעס חולין צו טהון · (יא) ווען יעמאנד איין געפֿעס פֿינדעט ווארויף געשריבען שטעהט: ק, זא הייסט עס קרבן; מ, הייסט מעשר: ד, דמאי, ט, טבל, ת, תרומה · דען צור צייט דער געפֿאהר (דער רעליגיאנספֿערפֿאלגונג) שריעב מאן ת פֿיר תרומה, אונד זא ווייטער · ר׳ יוסי זאגט: אללע זאלכֿע בעצייכֿנונגען זינד אלס נאמען פֿאן מענשען אנצוזעהען (אלזא אללעס איזט חולין) · ר׳ יוסי זאגט: זאגאר ווען מאן איין פֿאַס פֿאָלל פֿריכֿטע פינדעט ווארויף תרומה געשריבען שטעהט, זינד דיא פֿריכֿטע חולין, דען איך נעהמע אן, אים פֿאריגען יאהרע וואר עס מיט תרומה אנגעפֿיללט אונד מאן האט דיזע הערויסגענאממען · (יב) זאגט יעמאנד צו זיינעם זאהנע: דער צווייטע צעהנט איזט אין יענעם ווינקעל, אונד ער פֿינדעט עס נור אין איינעם אנדערן, זא איזט דיזעס חולין · זאללטע אן דער אנגעוויזענען שטעללע איין מנה (הונדערט דינר) ליגען, אונד ער פֿינדעט צווייהונדערט דינר, זא איזט דער איבערשוס חולין; זאללטען צווייהונדערט דא זיין אונד ער פֿינדעט נור הונדערט, זא איזט אללעס צווייטער צעהנט ·

והפונדיון ב׳ איסרים: עוד איסר · ואע״ג דכשאכל לא אכל עליו אלא חצי איסר, כמצא שיש בו עדיין איסר וחצי שלא אכל לפי מה שיוציא עכשיו שכשאכל החצי נתחלל החצי: המנה · איסר של מ״ש לאכול עליו הפירות בקדושת מ״ש: י״א · אם היה אותו איסר ממעות מ״ש של ודאי, ואכל עליו עשרה רמונים, ושוין י״א רמונים איסר, כמצא לא נשאר רק חלק א׳ מי״א חלקים באיסר יצא לחולין, ואם היה אותו האיסר ממעות מ״ש של ודאי ואחד ממאה, כגון מאה תאנים באיסר ואכל צ״ט, יצא לחולין: הכל י׳ · בשלא נשאר באיסר אלא עשירתו, יצא לחולין, אחד ודאי וא׳ דמאי: ובה״א בודאי י״א · אם נשאר מן הודאי אחד מעשרה, חיב לאכול עוד אחד, לפי שכל מה שהוא פחות מפרוטה אין חוששים לכל דבר, ופרוטה היא א׳ מח׳ באיסר האטלקי, כמצא עשירית האיסר הוא ח׳ עשיריות של פרוטה, דהיינו פרוטה פחות חומש דהוא רביעי מלגו, או חומש מלבר, כשתצרף החומש עם הקרן יהיה פרוטה, לפיכך חוששים, ובדמאי שאין חיבים עליו חומש אין חוששים: (ט) הנמצאים · בכל מקום, ואף ברגל, ובירושלים בשאר ימות השנה חוץ מן הרגל: חולין ואין חוששים למ״ש: אפי׳ · שאין דרך לערבן ואיכא למימר מעות הללו מ״ש הם, שרגילים לחלל על דינר זהב והנשאר שאין מגיע לדינר זהב חללו על כסף, והנשאר חללו על נחושת, לפיכך ערבן יחד, אפ״ה לא חיישינן שאלו היה מעשר, היה נותן בהם סימן: בתוכן · בתוך הכיס: (י) חולין · שאין דרך ב״א להקדיש כ״ח לבדק הבית ועל מה שהוא בתוכו נכתב: קרבן · הקדש: אין דרך · והכל קרבן, דוקא בשל מתכת, אבל בשל חרס מודו דהוא חולין ומה שבתוכו קרבן: (יא) קרבן · הקדש: סכנה · שגזרו שלא לקיים המצות; שמות · ראשי שמות, והכל חולין, ולדבריהם דרבנן קאמר, דלדידיה אפילו כתוב תרומה על הכלי הרי אלו חולין קאמר בסיפא: ופנה · ורבנן סבר אם איתא דפינה לתרומה מגריר הוה גריר לי׳: (יב) חולין: מה שמצא: מנה · שאמר לו אביו הרי שם מנה: השאר חולין, ולא אמרינן שהמנה של מעשר ניטל ואלו המעות אחרים הן: מעשר · י״מ דוקא בשני כיסים אבל בכיס אחד הכל חולין:

מעשר שני פרק ד

הַמַּפְקִיק לְפִדּוּתוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּסֶלַע, נוֹתֵן לוֹ סֶלַע מֵחוּלִין, וְסֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ. אִם הָיָה עִם הָאָרֶץ נוֹתֵן לוֹ מִדָּמַאי (נ"א מִדָּמָיו):

(ו) הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְלֹא קָרָא שֵׁם. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר דַּיּוֹ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. הָיָה מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עִסְקֵי גִּטָּהּ וְקִדּוּשֶׁיהָ, וְנָתַן לָהּ גִּטָּהּ וְקִדּוּשֶׁיהָ, וְלֹא פֵּרֵשׁ. ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, דַּיּוֹ. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, צָרִיךְ לְפָרֵשׁ:

(ז) הַמַּנִּיחַ אִיסָּר וְאָכַל עָלָיו חֲצִי, וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וַהֲרֵי הוּא יוֹצֵא בְּפוּנְדְיוֹן, אוֹכֵל עָלָיו עוֹד אִיסָּר. הַמַּנִּיחַ פוּנְדְיוֹן וְאָכַל עָלָיו חֲצִי, וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וַהֲרֵי הוּא יוֹצֵא בְּאִיסָּר, אוֹכֵל עָלָיו עוֹד פְּלָג. הַמַּנִּיחַ אִיסָּר שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אוֹכֵל (וְאָכַל) עָלָיו אַחַד עָשָׂר בְּאִיסָּר, וְאֶחָד מִמֵּאָה בְּאִיסָּר, בֵּ"שׁ הַכֹּל עֲשָׂרָה, וּבֵה"א בַּוּדַּאי אַחַד עָשָׂר, וּבְדָמַאי עֲשָׂרָה:

(ח) כָּל הַמָּעוֹת הַנִּמְצָאִים, הֲרֵי אֵלּוּ קייפליך אן זיך ענאממען, אבער נאך ניכט וועצאהלט האט=טע, אלס דער פריין אויף איינען הערַאבואנק, זא גיבט ער איהם איינען סלע פאן חולין אונד איינען סלע פאן זיינעם צווייטען צעהנט. וועז דער פערקייפער איין אונקונדיגער איזט, גיבט מאן איהם בייזע סלעים פאן חולין=געלדע (נאך אנדע=רער לעזארט: פאם דמאי=געלדע). (ז) וועז יעמאנד צווייטען צעהנט אויסלעזעט, אונד ניכט דען נאמען דעס צווייטען צעהנטס איבער דאס געלד אויסגעשפראכען האט, זא איזט עס, נאך ר' יוסי, הינלענגליך. ר' יהודה זאגט: ער מוס עס אויסדריקליך זאגען. — עבען זא וועז יעמאנד מיט איינעם פרויענציממער אין אנגעלעגענהייט אירדעס שיידעבריפעס אדער דעס איהר צו גענבענדען טרוי=אנגעלדעס שפריכט, אונד איהר אלסדאן איהרען שיידעבריף, אדער איהר טרוי=אנגעלד גיבט, אהנע דים אויסדריקליך אלס זאלכעס צו בע=צייכנען, זא זאגט ר' יוסי: עס זיא הינלענגליך. ר' יהודה הינגעגען זאגט: ער מוס עס אויסדריקליך זאגען. (ח) וועז יעמאנד איינען איסר אלס לעזעגעלד פיר צווייטען צעהנט הינלעגט, אונד פיר איינען האלבען איסר דאפיר פערצעהרט, אונד געהט דאן אין איינען אנדערען ארט, וואַ דער איסר איין פונדיון (דאס דאפפעלטע) גילט, קאן ער פיר נאך איינען איסר צווייטען צעהנט עססען. וועז יעמאנד איינען פונדיון הינלעגט, אונד פיר דעססען האלבען וועדטה פערצעהרט, אונד געהט דאן אין איינען אנדערען ארט, וואַ דער פונדיון נור איינען איסר גילט, זא דארף ער נאך פיר איינען האל=בען איסר פערצעהרען. וועז יעמאנד איינען איסר פאן צוויי=טעם צעהנט נידערלעגט איסט ער בים אין איילפטעל (ודאי) אונד בים איין הונדערטסטעל (דמאי) איסר דאגעגען. ב"ש זאגט: יעדענפאללס נור בים איין צעהנטעל; ב"ה זאגט: בייא ודאי בים איין איילפטעל, אונד בייא דמאי בים איין צעהנטעל [א].

המעות נתפסים בקדושת מ"ש, ואפילו אם יוליך הלוקח הפירות לירושלים למוכלן עם, אבל אם מוכרן כדי שיתפסו המעות בקדושת מ"ש, מותר: נותן לו סלע. שקלו במשיכה בסלע, והמעשר חיבו יוציא למולין עד שיתן דמיו למוכר, וסלע אחד שמוציא הלוקח, חוכל הלוקח בירושלים, שצריך לפדותן כשער של עכשיו: בסלע. וצריך ליתן למוכר כ' סלעים, ושוה בפדם בסלע כשער של עכשיו, הלכך נותן לו סלע מדמי חולין שלו, וכו בפדם המעשר, והסלע הב' נותן לו מדמי מעשר שבי שלו: מדמיו. אם היה המוכר ע"ם, נותן לו הלוקח, השני סלעים מחולין, שאין מוסרים דמי מ"ש לע"ם. ואיתי דגרסי מדמאי, אם יש לו דמי מ"ש של דמאי, נותן לו סלע מ' מחולין דמיס, דמותר למסור דמי מ"ש של דמאי לע"ם: (ז) ולא קרא. לא אמר זה פדיון מ"ש: ולא פירש: לא אמר זה גיטך, לו את מקודשת: דיו. כיון שעסוקים בחותו ענין ופדיון הוה פדיון מעליא אפי' בשתיקה: (ח) המניח. לחלל עליו פירות מ"ש וכבר חלל ואכל מהן: והלך למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון

[א] מאן הוא היער זופלירען, דאמיט דער איסר חולין ווערדע. זא ערקלערט רמ"כס. דיזע מסכה ליזט ליינען דער שווירינגסטען, דען טהיילם זיכדדיך לעזארטען פערזידען, טהיילם חוכטערליגע יעדע לעזארט מיינער מעהרפאכען דייטוכ. רמ"כס חוכד כאך דיזעס דרטכורס חוכד ר"ש זיכד נאכן פערזידענער המיכט, חוכד תי"ט טרייט דעס קאממענטאר נוס ירוזלמי בייא, וועלכער דען פאלל זא עכטוויקקעלט: מיין מבר. וועלכער זאם דאס מיין עס הארן פיר מיינען איסר צווייטען צעהנט חויסבעלשעזט חוכד דיזען חוכטער אכדערע פרייכטע, נאכדעם ער פאן דיזען דיך צעהנטהעבע נעכאממען, נעמאכנט האט, דאדרך ל' ז'. ו'. (דיך פערצעכנוס פיכדעט מאן כיים ירוזלמי בעסעער חלם חים ת"ט חויסבעפירט, חוכד מיט דעם טעקסט דעם תלמוד זין חיבערזייצטימונג נעברוכט). ר' חליפ חים סכות חלייהו ליזט: סלע של חולין וחכל ל' ז'. ו'. חוכד ערקלערט דיך נחכלע מסכה אכדערם. ווייר פערציכטען חויך עכטשיידונג הירזיבער.

וְהָעֲנִיִּים פּוֹדִין לְעַצְמָן, וּבֵהִ"א, כֻּלּוֹ לַגָּת: (ד) כֵּיצַד פּוֹדִין נֶטַע רְבָעִי? מַנִּיחַ אֶת הַסַּל עַל פִּי שְׁלֹשָׁה, וְאוֹמֵר כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִפְדּוֹת לוֹ בְּסֶלַע, עַל מְנַת לְהוֹצִיא יְצִיאוֹת מִבֵּיתוֹ, וּמַנִּיחַ אֶת הַמָּעוֹת וְאוֹמֵר, כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ בְּכַךְ וְכַךְ סַלִּים בַּסֶּלַע: (ה) וּבַשְּׁבִיעִית פּוֹדֵהוּ בְּשִׁוּוּיוֹ. וְאִם הָיָה הַכֹּל מוּפְקָר, אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכַר לְקִיטָה. הַפּוֹדֶה נֶטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ, מוֹסִיף עָלָיו חֲמִישִׁיתוֹ, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וּבֵין שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּמַתָּנָה: (ו) עֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח שֶׁל רְבִיעִית וְשֶׁל שְׁבִיעִית הָיָה בְּעוּר. כֵּיצַד הָיָה בְּעוּר? נוֹתְנִין תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר לִבְעָלָיו, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לִבְעָלָיו, וּמַעֲשֵׂר עָנִי לִבְעָלָיו, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהַבִּכּוּרִים מִתְבָּעֲרִים בְּכָל מָקוֹם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַבִּכּוּרִים נִתְּנִין לְכֹהֲנִים כַּתְּרוּמָה. הַתַּבְשִׁיל, בֵּשַׁ"א צָרִיךְ לְבָעֵר וּבֵהִ"א, הֲרֵי הוּא כִּמְבוֹעָר: (ז) מִי שֶׁהָיוּ לוֹ

בענ=נאכלעזע שטאטט, אונד דיא ארמען מיסטען זאלכע פיר זיך געגען געלד אויסלעזען; ב"ה זאגט, אללעס קאממט אין דיא קעלטער[1]. (ד) וויא לעזעט מאן פיעריעריגע בוימ=פרוכט אויס? מאן זעטצט איינען קארב מיט פריכטען הין אונד פארדערט דאס גוטאכטען דרייער זאכקונדיגען, וויא פיעל דערגלייכען יעמאנד וואהל פיר איינען סלע, אונטער דער בע=דינגונג אללע אונקאסטען צו טראגען, אויסלעזען מעכטע? דאן לעגט ער זא פיעל געלד הין אונד שפריכט: אללעס וואס פאן דיזען פריכטען געזאממעלט ווירד, זאלל דורך די=זעס געלד געלעזעט זיין, פיר זא אונד זאפיעל קערבע אום איינען סלע. (ה) אים בראכיאהרע לעזעט מאן זיא נאך איה=רעם אייגענען ווערטה (אהנע אונקאסטענ=אבצוג). ווען דער=גלייכען פריכטע פרייז געגעבען ווארדען זינד, דארף מאן נור דען לאהן פיר דאס איינזאממעלן אבציהען. ווער זיינע איי=גענע פריכטע דעס פיערטען יאהרעס אויסלעזעט, פיעגט איין פינפטעל דאריבער הינצו, זיא מעגען אורשפרינגליך איהם געהערען, אדער איהם צום געשענקע געגעבען ווארדען זיין. (ו) אם טאגע פאר דעם ערשטען[2] פעסטטאגע דעס פסח אים פיערטען אונד זיבענטען יאהרע (דער יאהרוואכע) פינדעט דיא פארטשאפפונג שטאטט. וויא געשיהט דיזע? מאן גאב דיא תרומה אונד דיא תרומה דעס צעהנט דענען זיא צוקאם; דען ערשטען צעהנט דענען ער צוקאם, דען ארמענ=צעהנט דענען ער צוקאם; אונד דער צווייטע צעהנט אונד דיא ערשטלינגע וואורדען איבעראלל גענצליך וועגגעשאפט (פערבראננט). ר"ש זאגט: דיא ערשטלינגע וואורדען דען פריסטערן גלייכזאם וויא תרומה געגעבען. אן שפייזען גע=טהאנע פריכטע (פאן ארמענצעהנט אדער פיעריעהריגער פרוכט) מוס מאן, נאך ב"ש, פארטשאפפען. ב"ה זאגט: עס ווירד אלס פארטגעשאפפט אנגעזעהען. (ז) ווער אין יעט=

שיבואו אחריהם שמא לא יהיו גדולים מהם ואין ב"ד יכול וכו' לפיכך המתקנים עצמן הטילו התנאי שהם אמרו, והם אמרו, א"כ המתקנים חששו שמא הם אינם גדולים מב"ד הראשון, הטילו התנאי דהוי כאלו לא עקרו לגמרי: (ג) אין לו חומש. כשהבעלים פודין אותן ואין לו בעור בשנה ד' וז': יש לו. דילפינן ממעשר: (ד) שלשה. בקיאים בשומא, דסתם נטע רבעי אין דמיו ידוע לפי שצריך לחשוב הוצאות: לפדות. לקנות במחובר: מביתו. משעה שנקרא פרי כגון שכר שמירה ועבודה: המעות. לפי השומא ששמו כך וכך כו': (ה) ובשביעית. שאין שכר שמירה ועבודת הקרקע: מופקר. שהפקירו הבעלים לנטע רבעי שלהם אין הזוכה בו מנכה אלא שכר לקיטה, ומעלה הפירות או דמי הפדיון לירושלים, ולא אמרינן כיון דמהפקר קא זכו אין בו רבעי, ובשביעית אין מנכה שכר לקיטה שאין הכל בקיאים בדיני ז' ונמכעים ב"א מללקוט בשכר, וכל אדם לוקט לעצמו: מוסיף. כב"ה לעיל: במתנה. כשהוא סמדר דאחר גמר בשולו אין יכולים ליתן במתנה: (ו) הראשון. וי"ג האחרון: פסח. דכתיב כי תכלה לעשר, ואין כל הפירות של שנה ג' נגמרות לקיטתן וחיבין במעשרות עד פסח של שנה ד' וכן של ו' עד פסח של ז', אע"ג דמחנוכה ואילך כבר נגמרה לקיטתן, ומט"ז אין מביאין בכורים אחר חנוכה, כדלקמן מ"ו פ"א דבכורים משום דמועד בעינן לבעור, ומועד דקודם חנוכה עדיין לא נגמרה לקיטתן: תרומה לבעלים. לכהנים שתרומה שלהם: ומעשר ראשון לבעלים. ללוים: ומ"ע לבעליו. לעניים: בכ"מ. צריך לבערו מן העולם:

---

[1] ב"ה ענטשיידעט נאך דער אנזיכט, דאס דיא פרוכט הייליג איזט, פאלגליך דיא ארמען דאפאן קיינען טהייל ערהאלטען דירפען.

[2] נאך אנדערן לעזארטען הייסט עס האחרון, דעס לעטצטען פייערטאגס, אונד דיזער לעזארט פאלגטען רמ"בס אונד תי"ט.

פ ר ק ה

פֶּרֶם רַבָּעִי מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בְּקוּזוֹת אֲדָמָה וְשֶׁל עֲרֵלָה בְּחַרְסִית, וְשֶׁל קְבָרוֹת בְּסִיד, וּמַמְחֶה וְשׁוֹפֵךְ • אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּשְּׁבִיעִית • וַחֲצֵנוֹעִים מַנִּיחִין אֶת הַמָּעוֹת וְאוֹמְרִים, כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה יֶהֱא מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ: (ב) פֶּרֶם רַבָּעִי הָיָה עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד לְכָל צַד • וְאֵיזוּ הִיא תְּחוּמָהּ? אֵילַת מִן הַדָּרוֹם, וְעַקְרַבָּה מִן הַצָּפוֹן, לוּד מִן הַמַּעֲרָב, וְהַיַּרְדֵּן מִן הַמִּזְרָח • וְמִשֶּׁרַבּוּ הַפֵּרוֹת, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא נִפְדֶּה סָמוּךְ לַחוֹמָה • וְתַנַּאי הָיָה הַדָּבָר, שֶׁאֵימָתַי שֶׁיִּרְצוּ יַחֲזוֹר הַדָּבָר לְכָמוֹת שֶׁהָיָה • ר' יוֹסֵי אוֹמֵר מְשֻׁחָרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה הַתַּנַּאי הָיָה • וְתַנַּאי הָיָה, אֵימָתַי שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יַחֲזוֹר הַדָּבָר לְכָמוֹת שֶׁהָיָה: (ג) פֶּרֶם רַבָּעִי, בַּשְּׁ"א אֵין לוֹ חוֹמֶשׁ וְאֵין לוֹ בְּעוֹר, וּבְהַ"א יֶשׁ לוֹ • בַּשְּׁ"א יֶשׁ לוֹ פֶּרֶט וְיֶשׁ לוֹ עוֹלְלוֹת,

איינען ווײַנבערג (אונד יעדען בוים) איס פֿײַערטען יאהרע זײַנער אנפֿלאנצונג[1]), מוס מאן מיט אנגעלעגטען ערדשאָללען בעצײַכנען, דען פֿאן ערלה (ד' ה' אין דען ערשטען דרײַ יאהרען) מיט טעפּפֿערערדע (געבראַנטער ערדע); אן גרעבער לעגט מאן (צור ווארנונג פֿיר פּריסטער אונד נזיר) קאַלק, דען מאן לעשט אונד הינגיסט • דש"בג זאגט: אין וועלכעם פֿאללע איזט דיזע אביגע בעצײַכנונג פֿערלאָרענגעט? אין בראַבּיאהרע (דא נעמליך יערערמאן דיא פֿרוכטבעטע נעדרמען דירפֿטע) • דיא זארגפֿעלטיגען לעגען גערלר נידער, אונד זאגען: אללעם וואס עטוואַ פֿאן פֿלאנצונג זאללטע געזאמעלט וועדרען, זאלל דורך דיזעם גערלר אויסגעלעזעט זין • (ג) דיא פֿרוכט דעם פֿיעריהריגען ווײַנבערגעם מוסטען פֿאן איינער טאגערײַזע נאך אללען זײַטען אין נאטור (ניכט אויסגעלעזט) נאך ירושלים געבראכט וועדרען • וועלכעם זינד דיא גרענצען? אילת אין זידען, עקרבה אין נארדען, לוד אין וועסטען, דער ירדן אין אָסטען • אלס אבער דיא פֿרוכטע אין פֿערלאָרענגעטע מאן דאס זיא בים דיכט אן דיא מויער ירושלים'ס נאך אויסגעלעזעט וועדרען דורפֿטען • דיזעם אונטערלאג אבער דער בעדינגונג, דאס דיא בעהערדע נאך בעפֿינדען דער אומשטענדע, אללעם ווידער, ווא עס פֿארהער וואר, איינפֿיהרען קענגע • ר' יוסי זאגט: ערשט נאך דער צערשטערונג דעם טעמפּעלם וואַרד דיזע בעדינגונג געמאכט, נעמליך וען דער טעמפּעל ווידער הערגעשטעללט וועדרען ווירדע, זאללטע אללעם ווידער, ווא עס וואר, איינגעפֿיהרט וועדרען • (ג) בייא דען פֿרוכטען[2]) דעם פֿײַעריהריגען ווײַנבערגעם פֿינדעט, נאך ב"ש, ניכט דיא צוצאהלונג דעם פֿינפֿטעלם, נאך דיא פֿארטשאפֿפֿונג שטאטט • ב"ה אבער זאגט: בייזעם פֿינדעט שטאטט • ב"ש זאגט פֿערנער, עס גאלטע דאבייא דאס גאנצען דער בעערענ=אונד טרוי=

פרק ה מצינין • עושין סימן שיכירו שהוא כרם רבעי וטעון פדיון: בקוזות • גבשושית: חלמה • להכין מה חלמה לחיכך הכאם מיכה שעושה פירות אף הלמי כי מפרקי שרי: בחרסית • כחלמה שעושים ממכה כלים והזורעים כה חיכה מוציאה כדי כפילה אף זו אין כה הנאה: קברות • שלא יכנס שם כהן וכזיר: בסיד • שהוא לבן כעצמות: וממחה • כמיס שיתלבן יותר: כד"א • שעושין סימן, בשביעית שהכל הפקר, אבל בשאר שני שבוע שכחים לגזול, שלעיטהו לרשע וימות: והשופך • המדקדקים בשמי להם כרם רבעי בז': הנלקט • לא לאחר שנלקט עשו כן, דמ"כ לא היתה תקנה לנאכל ביכתים, אלא שכיוון המעות קודם לקיטה ואמרו לכשיהיו נלקט וכו', והא דלא תללו בפעם אחת כל הכרם, שפעמים היו רוצים להוליך המותר לירושלים: (ב) רבעי • יש לו דין מ"ש להעלותן לירושלים או פדיונן, ותקנו תכמים שמהלך זכו' ויעלו הפירות עצמן לעטר שוקי ירושלים, מתוך שכל אחד יאכל משלו, יתמלא השוק משאר פירות שמביאים למכור, ומשרבו מביאי פירות ולא מצאו קונים התקינו • אע"פ שלא היו רק כיטל תקנה דמשוכה, דמן סדין מ"ש כפדם שמוך לחומה, נקט לשון התקינו, לפי שהתקינו שלא יעלו הפירות כלל, לפי שהשוה מקחת ברבו הפירות ומכאו המוכרים מלהביאן, ולא יהיו שוקי ירושלים מעוטרים: ותנאי היה • שהתקינים חששו שהכ"ד לא יהיה עטור בפירות המובחים יחזור: משחרב • ולא חששו לעטר שוקי ירושלים: ותנאי • שהתקינים חששו שהכ"ד

---

[1]) דיא פרשטען דרײַ יאהרע דורך מאן קײַנע בוימפרוכט גענישטען, דיא דעם פיערטען ווירד ווא לוויטער געהנט זין ירושלים פערנערע, אלדער פֿארהער מיט גאלד טויסנעלעזט. [2]) דיזעלבע מסכה זין בא ה' ב' ו' מ' ו'.

זֶה מַעֲשֵׂר לֵוִי · וְגַם נְתַתִּיו, זוֹ תְּרוּמָה
וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר · לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה, זֶה
מַעֲשֵׂר עָנִי, הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה, אַף עַל
פִּי שֶׁאֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַדִּדוּי · מִן הַבַּיִת, זוֹ
חַלָּה : (יח) כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, הָא
אִם חִקְּדִים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן, אֵינוֹ יָכוֹל
לְהִתְוַדּוֹת · לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ, לֹא הִפְרַשְׁתִּי
מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא מִן הַתָּלוּשׁ עַל
הַמְּחֻבָּר, וְלֹא מִן הַמְּחֻבָּר עַל הַתָּלוּשׁ, וְלֹא
מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ ·
וְלֹא שָׁכַחְתִּי, לֹא שָׁכַחְתִּי מִלְּבָרֶכְךָ וּמִלְהַזְכִּיר
שִׁמְךָ עָלָיו : (יט) לֹא אָכַלְתִּי בְאוֹנִי מִמֶּנּוּ,
הָא אִם אֲכָלוֹ בָּאֲנִינוּת, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת ·
וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא, הָא אִם הִפְרִישׁוּ
בְּטוּמְאָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת · וְלֹא נָתַתִּי
מִמֶּנּוּ לְמֵת, לֹא לָקַחְתִּי מִמֶּנּוּ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים
לְמֵת, וְלֹא נָתַתִּיו לְאוֹנְנִים אֲחֵרִים · שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי, הֵבֵאתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה ·
עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, שָׂמַחְתִּי וְשִׂמַּחְתִּי
בּוֹ : (כ) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם,
עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, אַף אַתָּה עֲשֵׂה מַה
שֶּׁהִבְטַחְתָּנוּ · הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן
הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, בָּבָנִים
וּבְבָנוֹת · וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ, בְּטַל

לוי געגעבען" נעמליך דען דעם לוי צוקאממענדען
צעהנט; „אונד איהן אויך געגעבען" נעמליך דיא
גראסע תרומה אונד דיא פאס צעהנט; „דעם פרעמדלינג
דען וואיזען אונד דער וויטוזע", נעמליך, ארמענ=
צעהנט, נאכלעזע, פערגעסענעם, אונד פאה, וועלכע אינדעם
אויך דאפערן עס ניכט געשעהען, דיא בעקענטניספארמעל
ניכט אויפהאלטען דירפען — „אויס דעם הויזע" בעציהט
זיך אויף חלה; (יח) „נאך דעם גאנצען אינהאלטע
דעס געזעטצעס דאס דוא מיר געבאטען" דיטעט
אן, דאס וועז אייגער דען צווייטען צעהנט פאר דעם ערשטען
געזאגדערט האט, ער ניכט דאס בעקענטניס אויספערעלען
דארף; „איך האבע דיינע געבאטע ניכט איבערטרע=
טען" הייסט: איך האבע ניכט פאן אייגער ארט פיר דיא
אנדערע, ניכט פאס געפפליקטען פיר דאס נאך האפטענדע,
ניכט פאס האפטענדען פיר דאס געפפליקטע, ניכט פאן
נייעס פיר אלטעס, ניכט פאן אלטעם פיר נייעס, דיא אבגא=
בען ענטריכטעט; „אונד האבע ניכט פערגעסס עען"
הייסט: איך האבע ניכט פעראבזוימט דיר צו דאנקען, אונד
דיינעם נאמענס דאבייא צו געדענקען; (יכ) „איך האבע
ניכט אלס ליידטראגענדער דאפאן געגעסס עען"
וועד אבער אלס ליידטראגענדער עס געגעסס עען האט, דארף
ניכט דאס בעקענטניס אויספערעלען; „איך האבע ניכט
„דאפאן אלס אונרייניער פערוזענדעט" אלזא וועד
אים אונרייניען צושטאנדע אבגעזאנדערט האט, דארף דאס
בעקענטניס ניכט אויספערעלען; „איך האבע ניכט
דאפאן פיר טאדטע הינגעגעבען" הייסט: איך האבע עס ניכט
צום צארגע אדער צו טאדטענגעוועגדערן הינגעגעבען אויך
ניכט אנדערן לידטראגענדען געגעבען; „איך האבע דער
שטיממע דעס עוויגען מיינעס גאטטעס פאלגע
געליסטעט" הייסט: איך האבע עס אין דען אויסערוועהל=
טען טעמפעל געבראכט; „איך האבע גטהאן, אין אל=
לעם וויא דוא מיר געבאטען" איך האבע מיך געפרייט
אונד אנדערן פרייד גענאכט; (יג) „שויע העראב אוים
דיינער היליגען וואהנונג פאס היממעל" זויר
האבען געטהאן, וואס דוא איבער אונס בעשטיממט האסט,
זא טהוע אויך דוא, וויא דוא אונס פערזיכערט האסט;
„שויע העראב אוים דיינער היליגען וואהנונג פאס
היממעל אונד זענגע דיין פאלק ישראל" נעמליך
מיט זעהנען אונד טעכטערן; „אונד דאס ערדרייך דאס

על ספטור כו׳: מלברכך · שעל כל המתנות נריך לברך: שמך · ומלכותך שכל ברכה נריכה שם ומלכות; (יב) כהלכתם · כל יום סמיתה סוף תיכן דתורייתא ולילה של תחר הקבורה ויום הקבורה שתיכו יום סמיתה הוי תוכן דרכנן; תרון ותכריכים · ומע"ג דכה"ג תפי' לתי תסור, תלת תצטריך לה מבעיח תס כך ממ"ם עצמו על מת, דתיכו יכול להתודות, תלת תפי' קנה תרון ותכריכים דלא כתן מגופו של מעשר על מת ג"כ תיכו יכול להתודות; (יג) השקיפה · ומע"ג דכל השקפה שנתורה היא לרעה, כתן היא לטובה, כדכתיב וברך וגו' משום דגדולה נדקה שמספכת כו': כדי · לא שיתמר המדם כל הדרם הזה

פֵּירוֹת בִּזְמַן הַזֶּה, וְהִגִּיעַ שַׁעַת הַבְּעוֹר, בְּשֶׁ״א צָרִיךְ לְחַלְּקָן עַל הַכֶּסֶף · וּבְהֶ״א, אֶחָד שֶׁהֵן כֶּסֶף וְאֶחָד שֶׁהֵן פֵּירוֹת: (י) אָמַר ר׳ יְהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ שׁוֹלְחִין אֶצֶל בַּעֲלֵי בָתִּים שֶׁבַּמְּדִינוֹת, מַהֲרוּ וַהֲתַקִּינוּ אֶת פֵּירוֹתֵיכֶם עַד שֶׁלֹּא תַגִּיעַ שַׁעַת הַבְּעוֹר, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא, וְלִמֵּד שֶׁכָּל הַפֵּירוֹת שֶׁלֹּא בָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת פְּטוּרִים מִן הַבְּעוֹר: (יא) מִי שֶׁהָיוּ פֵּירוֹתָיו רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ, צָרִיךְ לִקְרוֹת לָהֶם שָׁם · מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהַזְּקֵנִים שֶׁהָיוּ בָאִים בִּסְפִינָה, אָמַר ר׳ גַּמְלִיאֵל, עָשׂוּר שֶׁאֲנִי עָתִיד לָמוּד, נָתוּן לִיהוֹשֻׁעַ, וּמְקוֹמוֹ מוּשְׁכָּר לוֹ, עָשׂוּר אַחֵר שֶׁאֲנִי עָתִיד לָמוּד, נָתוּן לְעֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, שֶׁיְּהֵא בּוֹ לַעֲנִיִּים, וּמְקוֹמוֹ מוּשְׁכָּר לוֹ · אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, עָשׂוּר שֶׁאֲנִי עָתִיד לָמוּד, נָתוּן לֶאֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וּמְקוֹמוֹ מוּשְׁכָּר לוֹ · וְנִתְקַבְּלוּ זֶה מִזֶּה שָׁכָר: (יב) בַּמֶּה הָיָה אַחֲרוֹן הָיָה מְתַנֵּין · בְּיַצַּד הָיָה הַדָּבָר? בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת · זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנֶטַע רְבָעִי · נְתַתִּיו לַלֵּוִי, צִיגְעֶר צַייט פַֿרִיכְטַע האט, ווען דיא צַייט דעם פַֿארטשאפֿפֿענס אײַנטרִיטט, מוס זאלכַע, נאך ב״ש, דורך געלט אויס־לעזען · ב״ה זאגט: עס ווערע גאנץ גלַייך, אב עס זילבער אדער פרוכט זײַ (אלזא דיא אויסלעזונג אונניטץ · (כ) ר׳ יהודה ערצעהלט; פֿארמאלס שיקטע מאן צו דען אײַגענטהימערן אויף דעם לאגדע (דען בעפֿעהל): איילעט אונד אַרדנעט אירע פֿריכטע, בעפֿאר דיא צַייט דעס פַֿארטשאפֿפֿענס איינ־טרִיטט · דיס געשאה איממער בים ר׳ עקיבא אויפטרַאט אונד לעהרטע: דאס אללע פֿריכטע, דיא נאך נילט אין דיא צעהנטפֿלִיכטיגקַייט געלאנגט זינד, דער פֿארטשאפֿפֿונג נילט אונטערליגען · (ט) דעריניגע, דעסטען פֿריכטע פֿאן אײַהם פֿערן ליגען, מוס נאכמענטליך בעשטיממען (וועם ער דיא אבגאבען) דאפֿאן ענטריכטען[1]) אים שיפֿפֿע זיך בעפֿאנ־דען: דא שפראך ר׳ גמליאל; דער ערשטע צערנט דען איך אכמעסטען וועדע, געהערע דעם יהושע (וועלכער לוי וואר) אונד דעסטען אָרט זײַא איהם פֿאן יעטצט אן פֿערמי־טהעט; דער אנדערע (ארמנ׳) צעהנט, דען איך אכמעס־טען וועדע, געהערע דעם עקיבא זאהן יוסף דאמאליגען (ארמנ׳ שפעגדער) דאמיט ער איהן פֿיר דיא ארמען אין בע־זיטץ נעהמע, אונד דעסטען אָרט זײַא איהם פֿערמיטהעט · דאדורך שפראך ר׳ יהושע: דער צעהנט דען איך אכמעסטען ווערע, געהערע דעם אליעזר זאהן עזריה, אונד דעסטען אָרט זײַא איהם פֿערמיטהעט · הירוף עמפֿפֿינג איינער פֿאם אנדערן דאס מיטהסגעלד · (י) צור צייט דעס אבענדאפֿפֿערס (מנחה[2]) אם לעטצטען פֿעסטאגע (פסח) לעגטע מאן דאס בעקעננטניס[3]) אַב · וויא לויטעטע דיזעם? ,,איך האבע דאס הייליגע אויס דעם הויזע געשאפֿט,,; נעמליך צוויטען צעהנט אונד פֿיערדעהריגע פֿרוכט; ,,האבע דעם

פתכזיל · זיס בו פירות מ״ש בשעת הבעור: כמבוער · כיון דאין ממנן כיכר · (ז) כזמן הזה · שאין ב״ש קיים: לחללן · דכתיב וצרת בידך אפי׳ אם ישארו בידך כלומר שכ״ק תרב צריך לגוררן; וכה״ג · מה מועיל סחילול שכין הפירות וכין סמעות טעון גניזה: (ח) והתקינו · תרומות ומעשרות לתת לרחוי להן ומ״ש להעלות לירושלים לף שעדיין לא הגיעו לעונות סמעשרות זקוק לבער: (ט) רחוקים · והגיע זמן הבעור: לקרות · לזכות אותו לבעלים: כשפיכה · ושכת הבעור היתה; שאני עתיד ליתן מפירות שיש לי בבית, למ״ד מתנות שלא סורמו כמי שסורמו דמי אמר כן, ולמ״ד לאו כסורמו דמו ל״ל שאמר מקודש לכן אם שאני עתיד וכו׳ · וי״מ שכבר ספריסה ולא נתנה עדיין לבעליהן; ליהושע · לוי היה ומע״ג דשורת קנה ללויה כדלקמן מט״ע י״ל שם״ל שקנסוה שלא יהיו נלוים דוקא אלא לכהנים ולף נלוים, ות״ג כבר ספרים קודם שילא מביתו דלים בה טורח כ״כ דנטלת כאומד ומשכח, ועוד דדרך התרומה להספריסה בגורן; עשור · מעשר רחמון: מושכר · מקום סמעשר ויקנה סמעשר מגב קרקע; אחר · מעשר עני: לעקיבא · גבאי לעניים היה: עשור · מעשר מן המעשר שאני עתיד ליתן לכהן: לאלעזר · כהן היה: וקבלו · וקבלה לכל אחד מקום המעשר שרחוי לו בכסף משכירת קרקע נקנית בכסף וט״י תליסין לף היה יכול להקנות, דשמלה ומכירות חיכה נקניה בחליפין, ג״כ מתנות כהונה חיכן נקנין בחליפין, עמ״ד פ״ק דמציעא: (י) בפרהסיא · שכעני״ט הרחמן היה מכער ומצייר לאכול עד י״ט האחרון, ואז היה מתודה: מעשר לוי · מעשר רחמון: וגם כתניו ללוי · משמע מון ממס שכתתי לכהן ת״ג: חלה · מעיסה עסיה כבית: (יא) התלוש · עסוק מן החיוב

[1]) בעמליך ר׳ יהושע, ר׳ עקיבא, תוכ ר׳ אליעזר בן שריה · [2]) וישע ברכות פ״ד מ״ה · [3]) נלך דכריס ב״ע י״ג ·

פֿעסטגעשטעללט, אין דענען חלה מיט תדומה גלייך צו אפֿטען אדער ניכט · ענדליך ווירד אויך דער אונטערשיד דער חלה אין ארץ ישראל אונד אנדערן לענדערן געוועטצליך בעשטיממט · איבריגענס גיבט דיא ערוועהנונג איינעס אומשטאנדעס פֿעראנלאססונג, אנדערע דאמיט אין בעציהונג שטעהענדע צוגלייך צו ערוועהנען, אדער אויך מיט איינצושאלטען.

פרק א

חֲמִשָּׁה דְבָרִים חַיָּבִין בַּחַלָּה, הַחִטִּים, וְהַשְּׂעוֹרִים, וְהַכּוּסְמִים, וְשִׁבּוֹלֶת שׁוּעָל, וְשִׁיפּוֹן, חַיָּבִין בַּחַלָּה, וּמְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה וַאֲסוּרִין בְּהֶדֶשׁ מִלְּפָנֵי הַפֶּסַח, וּמִלְּקְצוֹר מִלְּפָנֵי הָעוֹמֶר, וְאִם הִשְׁרִישׁוּ קוֹדֶם לָעוֹמֶר, הָעוֹמֶר מַתִּירָן, וְאִם לָאו, אֲסוּרִין עַד שֶׁיָּבֹא הָעוֹמֶר הַבָּא: (ב) הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזַיִת מַצָּה בַּפֶּסַח יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, כְּזַיִת חָמֵץ חַיָּב בְּהַכָּרֵת · נִתְעָרֵב אֶחָד מֵהֶם בְּכָל הַמִּינִים, הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בַּפֶּסַח · הַנּוֹדֵר מִן הַפַּת, וּמִן הַתְּבוּאָה, אָסוּר בָּהֶם, דִּ״ר מֵאִיר · וַחֲכָ״א הַנּוֹדֵר מִן הַדָּגָן, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מֵהֶן · וַחַיָּבִין בַּחַלָּה וּבַמַּעְשְׂרוֹת: (ג) אֵלּוּ חַיָּבִין בַּחַלָּה וּפְטוּרִים מִן הַמַּעְשְׂרוֹת: הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה וְהַהֶפְקֵר, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וּמוֹתַר הָעוֹמֶר, וְתְבוּאָה שֶׁלֹּא הֻבְיְאָה

פֿינף געטרייד־ארטען אונטערליגען דער פֿפֿליכט דער חלה: וויצצען, גערשטע, שפעלט, האפֿער, אונד רָאגגען[1] · זיא אונטערליגען דער חלה, אונד ווערדען דיא גלייכארטיגען דאראונטער צוואממענגערעכנעט; זיא זינד אללע פֿאר פסח אונערלויבט צו גענייסען[2], אונד דירפֿען פֿאר דעם דאר־ברינגען דער פֿפֿליכטגארבע ניכט געשניטטען וועררען; אונד וועז איהר זאמע נאך פֿאר דער דארברינגונג דער פֿפֿליכטגארבע וואורצעל געשלאגען האטטע, איזט עס דורך דיא פֿפֿליכט גארבע זיא זאגליך צום ערנטען געשטאטטעט; וועז אבער ניכט, זא בלייבען זיא אונערלויבט בים צור פֿפֿליכטגארבע דעם קאממענדען יאהרעם · (ד) ווער פֿאן דיזעם געטרייד אויך נור וויא אייניג אליפֿע גראס אונגעזייערטעס אם פסח איסט, האט זיינער פֿפֿליכט גענוגע געלייסטעט, אונד וער וויא אייניג אליפֿע גראס געזייערטעס אסט פֿערווירקט דיא שטראפֿע דער אויסראטטונג · ווירד אייניג דיזער ארטען מיט אנדערן פֿרוכטען געמישט ווארדען, זא איבערטריטט מאן (דורך דערען אויפֿבעווואהרונג) דאס געזעטץ דעם פסח[3] · וער דורך גלידבדע דעם בראָטע אונד דעם געטרייד ענטזאגט, דאראף דיזע ארטען ניכט גענייסען, זא ר״מ · דיא גלעהרטען זאגען: אויך וער דעם קאָרן דורך גלידבדע ענטזאגט, דאראף נור דיזע ארטען ניכט גענייסען · — דיזע אונטערליגען דער חלה אונד דער צהנטפפֿליכט · (ג) פֿאלגענדע דינגע אונטערליגען דער חלה אונד זינד פֿרייא פֿאן דער צהנטפפֿליכט: גאבלעז, פֿערגעסענעס, פֿאה, אונד פריזגעבענעס, ערשטער צהנט דעסטען תרומה שאן ענטרידטעט איזט, צווייטער צהנט אונד גהיליגטעס דיא אויסגעלעזעט זינד, דער איבערעסט דער פֿפֿליכטגארבע, אונד

פרק א ומצטרפין · לפ שיטרפו כולן יחד, דמין בשאינו מינו לישו מצטרפים וכירושלמי מצמע דאם כלומו יחד מצטרפים לאף מין בשאינו מינו, אבל לפ כלומו יחד מין במינו מצטרף, בשאינו מינו לישו מצטרף: בפסח · לפני יום הפסח שכו מביאין העומר, דמיד בשחיר היום ט״ז מותרין לאכול: מלקוט · ומיד כלילה אתר קנירת העומר מותרין לקוצר, ומ״ש לפ ערביהו בתדש ומלקוט מלפני הפסח, שתין זמכם שוים · וי״ג בתדש מלפני העומר, דסייהו קודם שבאת העומר, ומלקוט מלפני הפסח קודם קנירת העומר, והפ דלפ תכי ומלקוט מלפני העומר, משום די״ט הוא, וס״פ דמשום י״ט אסור לקוצר: הבא · אל שכח שבח: (ב) כתערב · פ׳ מתמצת המיכים סלגו בשאר תערובות, ס״ז עוכר בפסח בכל ירחה ובל ימצא אם הניחו ברשותו · וי״מ ס״ז עוכר, שמתבערין מן השולם, אף ע״ג דאין עוברין עליהן בכל ירחה ובל ימצא: בתדור · מן התורה אסור בהם אבל בתדר מן הדגן אסור בכל המיכים: בחלה · לוידי דבעי למתני אלו מיכים בחלה ופטורים מן המעשרות כו׳: (ג) תרומתו · שהקדימו בשבלים ומע״פ שיש בתוכו פ״ג: מותר העומר · שהעומר שיש בו פ׳ סאין, ומוניחין

[1] זיהע בלחים פ. ל. מ. ס. [2] זיהע ויקרא כ״ג י״ד, תוכד י׳ · [3] כשמלין תוץ לפ יהיה ולא ימצא ·

מעשר שני פרק ה

וּבְמָטָר וּבְרֵכָדוֹת בִּהֲמָה · כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ, כְּדִי שֶׁתִּתֵּן טַעַם בַּפֵּירוֹת: (יד) מִכָּאן אָמְרוּ, יִשְׂרָאֵל זַמְמָנִים מְתֻוָּדִים, אֲבָל לֹא גֵּרִים וְלֹא עֲבָדִים מְשׁוּחָרָרִים, שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אַף לֹא כֻּתָּנִים וְלוֹיִם שֶׁלֹּא נָטְלוּ חֵלֶק בָּאָרֶץ · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר יֶשׁ לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ: (טו) יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חֶעֱבִיר הוֹדַיַּת הַמַּעֲשֵׂר · אַף הוּא בִּטֵּל אֶת הַמְעוֹרְרִים וְאֶת הַנּוֹקְפִים · וְעַד יָמָיו הָיָה פַּטִּישׁ מַכֶּה בִּירוּשָׁלַיִם · וּבְיָמָיו אֵין אָדָם צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי:

דוא אונס ג׳עשע׳נקט״ נעמליך מיט טויא אונד רעגען אונד פֿרוכטבארקייט דעס פֿיהעס: ״וויא דוא אונזערן עלטערן צוגעשוואורן האסט, איין לאנד ווא מילך אונד האניג פֿליסט״ הייסט, דאס דוא דען פֿריכטען גוטען געשמאק פֿערלייהעסט · (יד) הירואוס האט מאן געפֿאלט גערט: דאס עכטע ישראל אונד ממזרים (אויס פֿערברעכען געציגטע קינדער) דאס בעקעננטניס שפרעכען, אבער ניכט פֿרעמדלינגע, אונד פֿרייאגעלאסענע שקלאפֿען, ווייל זיא קיינען טהייל אם לאנדע האבען · ר״מ זאגט: אויך ניכט פֿרייטער אונד לויים, ווייל זיא קיינען טהייל אם לאנדע ערהילטען · ר׳ יוסי אבער זאגט: זיא האבען יא דיא שטעדטע מיט פֿרייא פלעטצען ערהאלטען · דער האהע פריסטער יוחנן האט דאס בעקעננטניס פֿיר דען צעהנט אבגעשאפֿט; עבען דערזעלבע שאפֿטע דאס זינגען דעס פֿערזעס: ערוואכע[א]! אונד דאס פֿערוואונדען (דער אפֿפֿערטהירע אב, נעמליך אום בלוט אין דערען אויגען צו שפריצען, אונד זיא לייכטער צו בינדען) · פֿערנער וואר בים צו זיינער צייט (אין דען צוווישענפֿייערטאגען) דער האממער אין ירושלים אין טהעטיגקייט (וואס ער אונטערזאגטע); ענדליך ברוכטע מאן אין זיינער צייט ניכט וועגען דמאי אנצופֿראגען, (ווייל יעדער נאך זיינער פֿעראדנונג פֿאן דען פֿריכטען, דיא מאן אויף דעם מארקט קויפֿטע, גור הרומת מעשר אונד צוויטטען צעהנט אבזאנדערטע) ·

כשעת הוידוי שיהיו קורא הלא הפרשה כהתכה, הלא מודיעני דרך הפירש זאת הפרשה: שתתן · לף במקום שהיכ זכת הלכ ודכש: (יד) מכאן · מדכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו: (טו) העביר · שעורת קכס את הלויס שלא יתן להס לכד המעשר, הלא לף להכניס לפי שלא עלו עמו מן הגולה, ר״ל לא יוכלו לומר נתתי ללוי, ר״ל כשיתן לכהן היו יכול לומר כו׳: המעוררים · שהיו חומרים בכל יום על הדוכן עורה למה תיתן ה׳, עמד ובטלן שהמר וכי יש שיכה לפני המקום? נוקפים · מכים לקרכן בין קרניו שיפול לו דם בעיניו, כדי שלא יראה ויכוי בוח לכופתו, והוא כראה כבעל מום, והתקין לכס טכעות בקרקע להכניס צואר בהמה לתוכו: פטיש מכה: חרשי נחושת וכרזל היה עומדין מלאכתן במועד כדבר האכוד ובטלס משום דחוקת מלתא וזלזול מועד: לשאול · לשחול. שעד ימיו היה המקדקים מוכנים ליקח דמאי שהוא צריך להוציא ממנו המעשרות, והוא תיקן שלא יוציאו הלא ה״ג ומ״ש בלכד, והלא מעשר ראשון ומ״ש, שיכולים לומר הכיא רחיה וטול, ולפיכך לא היה צריך לשחול, הלא מיד היה מפריש ה״ג ומ״ש ואוכל השאר:

מַסֶּכֶת חַלָּה

חלה בעדייטעט אין דער משנה דאסיניגע שטיק טייג וועלכעס פֿאן יעדעם טייגע אלס געווייהעטע אפֿפֿערגאבע אבגעזאנדערט ווירד · דאס גועזעטץ דאריבער בעפֿינדעט זיך במדבר ט״ו כ׳ · דאס מאאס דער חלה איזט אים אללגעמיינען בייא בעקקארן, דיא גראסע טייגע באקקען, אויף אין אכט אונד פֿירציגסטעל, אונד אין הויזהאלטונגען אויף אין פֿיער אונד צוואנציגסטעל פֿעסטגעזעטצט · אונטער דעם טיטעל חלה ווירד דאס גועזעטץ נעהער בעשטיממט, נאמענטליך דיא געטרייד־ארטען בעציכנעט, וועלכע דיזעם גועזעטצע אונטערליגען, אונד וואס דאפֿאן אויסגענאממען זייא · דאן וועדען פֿערשידענע דאבייא פֿארקאממענדע פֿעללע ערערטערט, בייא דענען דיא פֿפֿליכט שטאטט פֿינדע אדער ניכט · עס וועדען דיא פונקטע

[א]) תהלים מ״ד כ״ד · דער גרונד ליזט, וויל עס זיך ניכט ציעמט הלע מיטרגען זוהלכען פערז מו זיכגען, הלם לף גחטט שליעפע ·

הַחַלָּה: (ח) עִסַּת הַכְּלָבִים בִּזְמָן שֶׁהָרוֹעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, וּמְעָרְבִין בָּהּ, וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהּ, וּמְבָרְכִין עָלֶיהָ, וּמְזַמְּנִין עָלֶיהָ, וְנַעֲשֵׂית (נ"א ונאפית) בְּיוֹם טוֹב, וְיוֹצֵא בָהּ אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. אִם אֵין הָרוֹעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, אֵינָהּ חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, וְאֵין מְעָרְבִין בָּהּ, וְאֵין מִשְׁתַּתְּפִין בָּהּ, וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ, וְאֵין מְזַמְּנִין עָלֶיהָ, וְאֵינָהּ נַעֲשֵׂית בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בָהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. בֵּין כַּךְ וּבֵין כַּךְ מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכְלִין: (ט) הַחַלָּה, וְהַתְּרוּמָה, חַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה וְחוֹמֶשׁ, וַאֲסוּרִים לַזָּרִים, וְהֵם נִכְסֵי כֹהֵן, וְעוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּטְעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם, וְהַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ. וְאֵין נוֹטְלִין מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, אֶלָּא מִן הַמֻּקָּף וּמִן הַדָּבָר הַגָּמוּר. הָאוֹמֵר כָּל גְּרָנַי תְּרוּמָה, וְכָל עִסּוֹתַי חַלָּה, לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְּשַׁיֵּר מִקְצַת:

פרייא פאן חלה. (ח) טייג פיר הונדע, איזט ווען אויך דיא הירטען דאפאן עססען דער חלה אונטערווארפען. מאן קאן דאמיט דיא גרענצען דער שבת וועגע פעראייניגען אונד דיא גאססען אין פערבינדונג ברינגען; מאן מוס דאריבער דען שפייזעזעגען אונד דיא פארבערייטונגספארמעל ביים טישזעגען שפרעכען, מאן דארף עס אם פעסטטאגע בערייטען, אונד מאן קאן דאמיט אם פסח (אונגעזייערט צובערייטעט) זיינער פפליכט געניגען. ווען אבער דיא הירטען ניכט דאפאן עססען קעננען, איזט עס צור חלה ניכט פפליכטיג, מאן דארף דאמיט ניכט דיא גרענצען דער שבת וועגע פעראייניגען, ניכט דיא גאססען אין פערבינדונג ברינגען, ברויכט ניכט דאריבער דען שפייזעזעגען אונד דיא פארבערייטונגספארמעל צום טישזעגען צו שפרעכען, עס דארף ניכט אם פעסטטאגע בערייטעט ווערדען, אונד מאן קאן דאמיט ניכט אם פסח זיינער פפליכט געניגען. עס זייא אבער וויא עס זייא, איזט עס דער פעראונרייניגונג עמפפענגליך וויא אנדערע שפייזען[1]. (ט) חלה אונד תרומה בעווירקען גלייכמעסיג פערווירקונג דעס לעבענס[2], אונד צאהלונג דעס פינפטעלס (אים פאלל דעס פערזעהענס); ביידע זינד גענצליך דען ניכט-פריסטערן פערבאטען; ביידע זינד פעלליגעס אייגענטהום דעס פריסטערס; ביידע געהען אויף אין הונדערט אונד איינעס; ביידע ערפארדערן (פאר איהרער בעריהרונג) דאס וואשען דער הענדע, אונד דען אונטערגאנג דער זאננע (עהע דער אונריין געוועזענע אונד געבאדעטע פריסטער זיא עססען דארף). מאן דארף זיא ניכט אבזאנדערן פאן ריינעם פיר אונריינעס; פערנער נור פאן דעם וואס אין איינעם בעהעלטניססע צוזאממען איזט, אונד פאן דעם, ווארן אללע ארבייט געטהאן איזט. — ווען איינער זאגט: אללע מיינע פריכטע אין דען טעננען זאללען תרומה אדער אללע מיינע טייגע זאללען חלה זיין; זא זינד זיינע ווארטע אונגילטיג, וואפערן ער ניכט עטוואס דאפאן אויסניממט.

פרק ב

פֵּירוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ,

פריכטע דעס אויסלאנדעס דיא נאך דעם לאנדע ישראל

כולה כאחד: פטורה: שמקפידות זו על זו: (ה) הכלבים. נעשית מקמח ומורסין הרבה מעורב בה: אוכלים. שלא נתערב בה כ"כ מורסין: ומברכין. ברכת המוציא: ונעשים. ונאפית גרסינן דיכול לעשות חלת הרועים בפ"ע אבל מותר אפי' חלק הכלבים, דפת נאפת יפה יותר אם התנור מלא, משום חלק הרועים: בפסח. לילה הראשונה: טומאת. עד שתפסל מאכילת הכלב: (ט) מיתה. בידי שמים במזיד, וחומש בשוגג, קרן לבעלים, וחומש לכל כהן שירצה, א"נ כהן טמא טומאת הגוף: ואסורים. חצי שיעור: נכסי. שיכול למוכרן ולקנות בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה: בק"א. אם נתערבו במאה של חולין: רחיצת ידים. אם בא ליגע בהם: הערב. טמא שטבל אינו אוכל מהם עד שיעריב שמשו: על הטמא. גזירה שמא יטול שלא מן המוקף דמסתפי שלא יגע הטמא בטהור: מוקף. קרב וסמוך: הגמור: שנגמרה מלאכתו:

[1]) זיהע מסכת טהרות פ. ח. מ. ו. [2]) נעמליך נאך רמ"בם אונד רש"י, ווען מאן וויסענטליך אונבעפוגטער ווייזע דאפאן איסעט. זיהע דאגעגען תי"ט.

שָׁלִישׁ · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שָׁלִישׁ פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה: (ד) אֵלּוּ חַיָּבִין בַּמַּעְשְׂרוֹת וּפְטוּרִין מִן הַחַלָּה, הָאוֹרֶז, וְהַדֹּחַן, וְהַפָּרָגִים, וְהַשּׁוּמְשְׁמִין, וְהַקִּטְנִיּוֹת, וּפָחוֹת מֵחֲמִשֶּׁת רְבִיעִים בַּתְּבוּאָה, הַסּוּפָגִּנִין, וְהַדּוּבְשָׁנִין, וְהָאַסְקְרִיטִין, וְחַלַּת הַמַּשְׂרֵת, וְהַמִּדְמָע, פְּטוּרִין מִן הַחַלָּה: (ה) עִסָּה שֶׁתְּחִלָּתָהּ סוּפָגִּנִין וְסוֹפָהּ סוּפָגִּנִין, פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה, תְּחִלָּתָהּ עִסָּה וְסוֹפָהּ סוּפָגִּנִין, תְּחִלָּתָהּ סוּפָגִּנִין וְסוֹפָהּ עִסָּה חַיֶּבֶת בַּחַלָּה · וְכֵן הַקְּנוּבְקָאוֹת חַיָּבוֹת: (ו) הַמְּעִסָּה, בֵּ״שׁ מְחַיְּבִין, וּבֵ״ה פּוֹטְרִין, וּבֵ״ה מְחַיְּבִין · הַחֲלִיטָה, בֵּ״שׁ מְחַיְּבִין, וּבֵ״ה פּוֹטְרִין · חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר, עֲשָׂאָן לַעֲצָמוֹ, פָּטוּר, לְמָכוֹר בַּשּׁוּק, חַיָּב: (ז) נָחְתּוֹם שֶׁעָשָׂה שְׁאוֹר לְחַלֵּק, חַיָּב בַּחַלָּה · נָשִׁים שֶׁנָּתְנוּ לַנַּחְתּוֹם לַעֲשׂוֹת לָהֶם שְׁאוֹר, אִם אֵין בְּשֶׁל אֶחָד מֵהֶן כַּשִּׁעוּר, פְּטוּרָה מִן

געטריידע דאס נאך גיבט איין דריטטעל געטראגען דאט · ר׳ אליעזר זאגט: לעטצטערעם איזט אויך פאן חלה פרייא · (ד) פאלגענדע דינגע זינד צעהנטפאליכטיג אונד פרייא פאן חלה: רייז, הירזע, מאהן, ליינזאמען, הילזענפריכטע, אונד מערהל דאס וועניגער אלס פינף פיערטעל קב אויסמאבט; שוואממיגעם בראט, מיט דאניג געבאקקענעם, אויף דעם העערד געדערטעם בראט[3], אין דער פפאננע גע־זאטטענער קוכן, אונד געמישטע פריכטע (מדומע); דיזע זינד פרייא פאן חלה · (ה) איין טייג דער אנפאנגם שוואמ־מיג[1] איזט אונד בים צו ענדע זא בלייבט, איזט פרייא פאן חלה; וואס אנפאנגם טייג אונד צולעטצט שוואממיג, אדער אנפאנגם שוואממיג אונד צולעטצט טייג איזט, אונטערליגט דער חלה; עבען זא דיא אוים גערעסטעטעם מעהל בעריי־טעטען טייגע דער חלה אונטערוואר פען · (ו) מעהל, דאס מאן אין הייסעם וואססער גשישטעט האט, איזט נאך ב״ש פריייא, נאך ב״ה פפליכטיג; מערהל וואר וויך מאן דייסעם וואססער גענאסטען האט, איזט נאך ב״ש פפליכטיג, נאך ב״ה פריייא[2] · — קוכען דיא פיר דאנקאפפער, אונד פלאדען פיר איינען נזיר, זינד וועך מאן זיא צו אייגענעם געברייכע גע־מאבט האט, פריייא; וועך אבער צום פערקויפע (אן זאלבע דיא הערען בעדירפען), זא זינד זיא פפליכטיג · (ז) איין בעק־קער דער דען זויערטייג בעריטעט אום איהן אין קלייגע טהיילע צו טהיילען, מוס חלה אבזאנדערן · וועך פרויען דעם בעק־קער מעהל גענבען, אום דאדוים זויערטייג צו בעריטען, זא איזט עם, דאפערן אייגע גיבט דאס גענצטצליכע מאאס האט ·

מאכו עשרון קולת מכופף, והשאר כפדה וכאכל לכל אדם וחיב בחלה, ופטור ממעשר שבשעת מרוח היה הקדש: שבפדו · כשמירתו כגזבר ותמ״כ פדתו שחיוב החלה משבתגלגל וכן הטעם בכולם: שליש · שלף ר׳ בחה לידי חמוץ ומקרי לחם ופטור מן המעשרות, דתבואת זרעך כתיב, דבר שזורעים ומצמיח וזה חיבו נומח: פטורה · דליתיהו בהרומה: (ד) כתבותם · שעושה פחות מהשה רביעית קמח חיב במעשרו ועיסה שבלועה מן הקמח הרוח פטורה מן החלה: הסופגנין · לחם שבלילתו רכה שעשוי כספוג מ״כ רקיקים דקים; דוכשנים · מטוגנים בדבש מ״כ בלועים בדבש: מקקריטין · בלילתן רכות מאד; המדרה · מלוטה במקבת: והמדומע · ואיירי בחלה בזמן הזה שהוא דרבנן דאל״כ לא מתי דמוע דרבנן ופקע חיובא דחלה דאורייתא (ה) סופגנין · בלילתו רכה: ופופה · שמטוגנים בדבש או מבושלה במים; עיסה · בלילתו עבה: ופופה עיסה · שאפה בתנור: קונבקאות · לחם שמזיזים אותו לכאן ואוזים מאכל לתנוקות: (ו) המעיסה · קמח ע״ג מים רותחים: החליטה · מים רותחים ע״ג קמח ותרי תגלי כיכרו, מי שאכל המעיסה כ״ש פוטרים ס״ם החליטה דפוטר, ומי שאכל החליטה חיב ס״ם המעיסה חיב, ומי שאכל זו, לא אכל זו, ולא דאכל רביעו המשה לחיבא דתרי תגלי, לשמועינן דאם הרתיח בתחילה ואח״כ הדביק דדמי לחפיה אחפי' מעיסה שחיבו דומה לגיסה הפת חיב, ואם הדביק ולבסוף הרתיח, דהוה מעשה מרקשה אחפי' החליטה פטור: לעצמו · לתולתו וכזיזותו: פטור · דגלגלן לקדרן: ולמכור · לכ״ע הצריכים לתודה ורקיקי נזיר חיב, דאי לא מזכין מכיל להו · (ז) לחלק · שיש בו שיעור חלה ודעתו למוכרו לכ״ע הרכה, ולא יהיה בכ״ע שיעור: חיב · שאם לא ימלא קוביס יאפה הוא

---

[1] המקריטין, גריכיש ἐσχαρίτης · [2] דאס וואהרט סופגנין ווירד פון חלגען קלוימעגטארטען פון ספוג, σπογγος, אבגעלייטעט · איכדעם איזט דער ירושלמי, וועלכער עם דורך טריקטע ערקלערט, זו בעשלטען · דיזעם וואהרט ווירד ערלייטערט דורך שבולת שבורכין על האש · דאכאך וואהרט היער סופגנין, גערעסטעטע קערכער, חוכד דער זין: קערכער, דיא מען רעסטעט, דען מיט החטין אדער שהל אין לויגע מאסטע קבעטעט, חוכד כאכמאלם ווידער זו קערכערן מאכט · דיא ווירדע זו קובקאות, וועלכע איין גלייכעם פערפאהרען מיט גערעסטעטעם מעהל ערלידעט, זעהר גוט פאסטען · [3] דיזע זוויי לעהרזעטצע ריכהרן פען זוויי פערשי־דענען לעזאהרטען הער, דערען יעדע דען שהרייב בידער שולען פערשידען בעריכטעט · אין דער זאכע מכער לינט דער חוכטערשיעד ניכט ·

חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, וְהַקֶּמַח אִם יֶשׁ בּוֹ בַּשִּׁיעוּר חַיָּבֶת בַּחַלָּה, וַאֲסוּרָה לַזָּרִים · דִּ״ר יְהוֹשֻׁעַ · אָמְרוּ לוֹ, מַעֲשֶׂה וְקִפְּשָׁה וָקֶן וָר · אָמַר לָהֶם, אַף הוּא קִלְקֵל לְעַצְמוֹ וְתִקֵּן לַאֲחֵרִים :

(ו) חֲמִשָּׁה רְבִיעִים קֶמַח חַיָּבִים בַּחַלָּה · הֵם וּשְׁאוֹרָן וְסוֹבָן וּמוֹרְסָנָן · חֲמִשָּׁה רְבִיעִים חַיָּבִים · נָטַל מוֹרְסָנָן מִתּוֹכָן וְחָזַר לְתוֹכָן, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין : (ז) שִׁיעוּר חַלָּה, אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה · הָעוֹשֶׂה עִסָּה לְעַצְמוֹ, וְהָעוֹשֶׂה לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ, אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה · נַחְתּוֹם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמָכוֹר בַּשּׁוּק וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא עוֹשָׂה לְמָכוֹר בַּשּׁוּק, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וְשִׁמְנָה, נְטָמֵאת עִסָּתָהּ שׁוֹגֶגֶת אוֹ אֲנוּסָה, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה · נְטָמֵאת מְזִידָה, אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר : (ח) ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נִטְּלַת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא · בֵּיצַד? עִסָּה טְהוֹרָה וְעִסָּה טְמֵאָה, נוֹטֵל כְּדֵי חַלָּה מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ, וְנוֹתֵן פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה בְּאֶמְצַע, כְּדֵי שֶׁיִּטּוֹל מִן הַמָּקָף, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין :

זעלבסט צור חלה פּפֿליכטיג, אונד עבען זא דאס מערהל וועלכעס דאס געזעטצליכע מאאס האט; אונד דער ניכט־פּרים־טער דארף עס ניכט געניסען · זא ר׳ יהושע · מאן וועגדעטע איהם אין, דאס אין געלעהרטער ניכט־פּריסטער זאלכעס מעהל איינסט דעס פּריסטער ווידער וועגגענאממען האבע · ער ערווידערטע: אין דער טהאט, האט דיזער פּיר זיך אונרעכט געטהאן, אונד אנדערן דאדורך גענוטצט [1]. (ו) פּינף פּיערטעל מעהל זינד דער חלה אונטערווארפּען; זינד צוואמען מען מעהל זעלבסט, בייא גמישטער זויערטייג, פּיינע אונד גראבע קלייע פּינף פּיערטעל זא זינד זיא פּפֿליכטיג · האט מאן דיא גראבע קלייע הערויסגענאממען, אונד ערשט גאהר ווידער דארונטער גמישט, זא איזט אללעס פּרייא · (ז) דאס מאאס דער חלה איזט אין פּיער אונד צוואנציגסטעל, נעמליך ווער פּיר זיך אייגען טייג בערייטעט, אדער אויך צום האבצייטסמאהלע זיינעס זאהנעס, גיבט אין פּיער אונד צוואנציגסטעל · דער בעקקער דער פּיר דען עפּפּעלכען פּערקויף באקקט אונד עבען זא איינע פּרויא דיא פּיר דען עפּפּעלכען פּערקויף באקקט, ברויכען נור אין אכט אונד פּירציגסטעל צו גענבען · וועלכען (דער הויזפּרויא) דער טייג אוים פּערזעהען אדער דורך צופּאלל פּעראונרייניגט ווארדען, זא ברויכט זיא נור אין אכט אונד פּירציגסטעל צו גענבען; וועגן אבער וויסענטליך, זא מוס זיא אין פּיער אונד צוואנציגסטעל גענבען; דאמיט ניכט דער זינדער פּארטהייל פּאן דער זינדע ציהע · (ח) ר׳ אליעזר זאגט: מאן קאן פּאם רייגען פּיר אונרייגעס אבזאנדערן · וויא דיעס? וועגן מאן איינען רייגען אונד איינען אונרייגען טייג האט זא ניממט מאן דען בעטראג דער חלה פּאן דעם טייג, דעסטען חלה נאך ניכט אבגענדערט ווער, אונד לעגט אין שטיקכען רייגען, גערינגער אלס איין איי גראס אין דיא מיטטע ביידער (אום זיא צו פּערבינדען אהנע דען רייגען צו פּעראונרייניגען), זאמיט איזט דיא חלה גלייכזאם פּאן דערועלבטען אומגעבונג (אדער איי־נעס שטיקקע) גענאממען · דיא געלעהרטען ערקלערען דיס פּיר אונערלויבט ·

על זה נאמר, מכל הכא שהפירות מחד כלי לא נאמת : עמה · שהפירות ממהר מלא קמח : הקמח · הכא ליד כהן בתורת חלה : ואסורה לזרים · ומוהרת בעלמא־הוא שלא יאמרו רחיכו זר לוכל תלות : וקפשה · חטטה ואכלה : קלקל · זקן וקבה היה רגיל לגורסה, ואכלה וכעבה שטעה כזה המעשה : ותיקן · שהמציא פתח להתיר שרחוטו שחפל וסמכו עליו, ורבי רן שוגגין : (ו) ס׳ רביעית · של קב והן ס׳ לוגין : שחורן · שכותבים לתוכן לסמיך : וסובן · הוא הדק : ומורסן · הגס, וי״מ לשיבה, הכל מצטרף עם הקמח שכן עבי לוכל פת כזה : פטורים · דאין דרך להחזיר מורסן לתוכן לחר שנטל מתוכן : (ז) מכ״ד · לפי שבע״ה עיסתו מעוטה וכפחות מלחד מכ״ד אין כח כדי מתכה : למשתה · לע״פ שעשה עיסה מרובה לא פלוג פעיסת בע״ה ; למכור · שעושה עיסה מרובה ואע״פי שעשה עיסה מעוטה לא פלוג : כוחל · ולערבה עומדת : (ח) על טמא · ולא חייבינן שמא יגע בזה : כדי · שיעור חלה שצריך ליטול מטהורים וטמאה, נוטל מחוהו עיסה טהורה פחות מכביצה . מעיסה טמאה שחיבה שחיבה וטהורה, ונותן בחמצע בין טמאה וטהורה, ומקברת כ׳ העיסות ומניח החלה על חותו פחות מכביצה ; חוברים · דחייבינן שמא יגעו זו בזו, אלא נוטל מזו בכדי עצמו ומזו בכדי עצמו :

[1] נעמליך דיא זיינעם בייספיעלא כאלנטען האנדעלטען חונגעפּלייסענטליך זא, חונד זיכד ניכט שטראפּבאר.

חלה פרק ב

חַיָּבִים בַּחַלָּה • יָצְאוּ מִכָּאן לְשָׁם, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב • וְר' עֲקִיבָא פּוֹטֵר: (ב) עֲפַר חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁבָּא בִסְפִינָה לָאָרֶץ, חַיָּב בַּמַּעְשְׂרוֹת וּבַשְּׁבִיעִית? אָמַר ר' יְהוּדָה, אֵימָתַי? בְּזְמַן שֶׁחַסְפִּינָה גוֹשֶׁשֶׁת • עַסָּה שֶׁנִּלּוֹשָׁה בְּמֵי פֵּירוֹת חַיֶּבֶת בַּחַלָּה, וְנֶאֱכֶלֶת בְּיָדַיִם מְסוּאָבוֹת: (ג) הָאִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת וְקוֹצֶרֶת חַלָּתָהּ עֲרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא יְכוֹלָה לְכַסּוֹת אֶת עַצְמָהּ, אֲבָל לֹא הָאִישׁ • מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עִסָּתוֹ בְּטָהֳרָה, יַעֲשֶׂנָּה קִבִּין וְאַל יַעֲשֶׂנָּה בְּטוּמְאָה • ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר יַעֲשֶׂנָּה בְּטוּמְאָה, וְאַל יַעֲשֶׂנָּה קִבִּים • שֶׁכְּשֶׁם שֶׁהוּא קוֹרֵא לַטְּהוֹרָה, כָּךְ הוּא קוֹרֵא לַטְּמֵאָה • לְזוֹ קוֹרֵא חַלָּה (ל) בְּשֵׁם, וּלְזוֹ קוֹרֵא חַלָּה (ל) בְּשֵׁם, אֲבָל קִבִּים אֵין לָהֶם חֵלֶק (ל) בְּשֵׁם: (ד) הָעוֹשֶׂה עִסָּתוֹ קִבִּים, וְנָגְעוּ בָהּ בָּזָב, פְּטוּרִים מִן הַחַלָּה עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹכוּ • ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הָרוֹדָה וְנוֹתֵן לַפַּל, הַפַּל מְצָרְפָן לְחַלָּה: (ה) הַמַּפְרִישׁ חַלָּתוֹ קֹמַח, אֵינוֹ חַלָּה, וְגֶזֶל בְּיַד כֹּהֵן • הָעִסָּה עַצְמָהּ

געבראכט וואַרדען, אונטערליגען דער חלה • זינד וועלכע פֿאַן היער דאַרטהין געבראכט, זא ערקלערט זיא ר' אליעזר פֿיר פּפֿליכטיג, ר"ע פֿיר פֿרייא • (כ) ערדע דעם אויסלאַנדעס וועלכע אים שיפֿ=לעקקע אבגעבראכט נאך דעם לאנד ישראל געקאַממען איזט, ווירד, (וועז עס אויף דעם באדען שטעהט אונד אויף דער ערדע דארין עטוואס וועכסט) פּפֿליכטיג צו צעהנט אונד דען בראכאהרגעזעצטען • ר' יהודה זאגט: וואז דים? וועז דאס שיף אם גרונדע האפֿטעט • איין טייג דער מיט פֿרוכטזאפֿט אנגעקנעטעט וואַרדען איזט דער חלה אונטער=וואַרפֿען, אונד דארף איבריגענס מיט אונגעוואשענען הענדען געגעסטען וועַרדען • (ג) איינע פֿרויא דארף נאַקט זיטצענד דיא חלה (אונטער אויסשפּרעכונג דעס זענענס) אבשניידען, ווייל זיא זיך זעלבסט בעדעקקען קאַן; דער מאַן אבער ניכט • ווער זיינען טייג ניכט אין רייניהייט בעריטען קאַן, מאכט איהן אין טהיילען פֿאַן יע איינעם קבּ, אונד ריכטע איהן ניכט אים גאַנצען צו, זא לאנגע ער אונריין איזט • ר"ע זאגט: ער מאכט איהן איממערהין אים צושטאַנדע דער אונריינהייט אונד טהיילע איהן ניכט צו איינצעלנען קבּים אב, דען זא ווירד מאן דיא ריינע בעשטיממט, עבען זא דיא אונריינע, בייא דיזער וויא בייא יענער ווירד זיא אים נאמען גאטטעס בעשטיממט, אבער איינצעלנע קבּים האבען קיינען טהיל דאראן • (ד) וועז איינער אויף איינצעלנען קבּים טייגע מאכט, אונד זיא בעריה=רען אינאנדער, זינד זיא פֿרייא פֿאַן חלה, דאפֿערן זיא ניכט צוזאממען=קלעבען • ר' אליעזר זאגט: אויך וועז מאן דיא ברעטע אוים דעם באקאפֿען ניממט אונד אין דען קאַרב טהוט, פֿערבינדעט דיזער זיא צור חלה • (ה) וועז איינער זיינע חלה אים מעהל אבזאַנדערט, גילט זיא ניכט אלס חלה אונד ווירד אין דען הענדען דעס זיא אננעהמענדען פֿרישטערס אלס רויב אנגעזעהען [1]) • אין דיזעם פֿאללע איזט דער טייג

פרק ב מכאן • מ"י לח"ל: ר"ע פוטר • דשמ יתה מחויב ואי יתה מיב כח"ל לף מלסא בארץ: (ב) שבח בספינה • נקובה ורגבי אדמה סותמין הנקב, שאין סמיס נכנסים בה, אפילו היא של חרס צריכה להיות נקובה דכזרעים הספינה עומדת בפני הזרעים, מכל מקום, מ"ב כ"ק דערלה, ח"ל להיות הספינה נקובה כשהיא של חרס, שאינה עומדת בפני הזרעים; חיבת • אם זרע בעפר שבספינה, הע"פי שהעפר של ח"ל: גזשפת • כוגעת ודבוקה בארץ; כמי פירות • ולפי שלא נתברר אם הלכה כמאכה זה, הלכך אין ללוש עיסה כמי פירות בלי תערובת מים; ונתכלת • שאין מוכר מוכר לקבל טומאה עד שיבא עליו אחד מאבות הטומאה; (ג) וקוצה ערומה • ומברכת על הפרשתה, והוא שפניה של חטה טהורה בקרקע, והעבודות אין בהן משום ערוה לעכין ברכה; שאין יכול לברך ערוה שבולטים הבגדים וסגיד: כטהרה • שהטמא זאין לו מקוה לטבול ברחוק ד' מיל; קבין • שלא תתחיב בחלה; (ד) קבין • קב קב בפני עצמו; שיתדבקו • שיהדבקו עד בשבא להפרידם כהלאים מזו לזו; מצרפן • לף על פי שאין כוסכת, ושל דבעי רבבן כשיכה ור"ח נגיעה, דוקא לגרף כ' עיסות יחד שאין בכ"א כשיעור, אבל לעכין מוקף לף נגיעה לא בעי, רק שיהיו סמוכים ואם מקפיד על תערובתו בגון עיסה טהורה ועיסה טמאה, בעי נגיעה ע"י שבותן פעמים מבכיה בחמצן; (ה) וגזל • וצריך להחזירה לבעלים שאם יעמרו כידם יהיו הבעלים שבורים שעיסתו פטורה ולא תמרינן שיחזיר ויתרוס כמו כ"ם מ"י דדמאי, דהתם שתרס מב' כלים מזה

[1]) כעמלך דער לייגענטהימער פערלעסט זיך דערויף זוכך גיכט ניכט דיא חלה וואַנן ער פערבעליכטעט וויזט •

שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבָתָן הָיוּ פְּטוּרִין: (ה) נָכְרִי שֶׁנָּתַן
לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ עִסָּה, פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה.
נְתָנָהּ לוֹ מַתָּנָה, עַד שֶׁלֹּא גִּלְגֵּל חַיָּב,
וּמִשֶּׁגִּלְגֵּל פָּטוּר. הָעוֹשֶׂה עִסָּה עִם הַנָּכְרִי,
אִם אֵין בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיעוּר חַלָּה, פְּטוּרָה
מִן הַחַלָּה: (ו) גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְהָיְתָה לוֹ עִסָּה,
בַּעֲשִׂית עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר, פָּטוּר, וּמִשֶּׁנִּתְגַּיֵּר
חַיָּב. וְאִם סָפֵק, חַיָּב, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ
חוֹמֶשׁ. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר
הַקְּרִימָה בַּתַּנּוּר: (ז) הָעוֹשֶׂה עִסָּה מִן הַחִטִּים
וּמִן הָאוֹרֶז, אִם יֶשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, חַיֶּבֶת
בַּחַלָּה, וְיוֹצֵא בָהּ אָדָם יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח.
וְאִם אֵין בָּהּ טַעַם דָּגָן, אֵינָהּ חַיֶּבֶת בַּחַלָּה,
וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בָהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח:
(ח) הַנּוֹטֵל שְׂאוֹר מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ,
וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עִסָּה שֶׁהוּרְמָה חַלָּתָהּ, אִם יֶשׁ
לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר, מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן,
וְאִם לָאו, מוֹצִיא חַלָּה אַחַת עַל הַכֹּל:
(ט) כַּיּוֹצֵא בוֹ. זֵיתֵי מַסִּיק שֶׁנִּתְעָרְבוּ עִם זֵיתֵי
נִקּוּף, עִנְבֵי בָצִיר עִם עִנְבֵי עוֹלְלוֹת, אִם יֶשׁ
לוֹ פַּרְנָסָה מִמָּקוֹם אַחֵר, מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבּוֹן,

צעהנטפרייא ווייל זיא צור צייט (אים צושטאנדע) דער פפליכ־
טיגקייט פרייא ווארען. (ה) ווען איין געטצענדינער איינעם
ישראל (מעהל) גיבט איהם איינען טייג צו בערייטען, זא איזט
דיזער פרייא פאן חלה. ווען ער עס איהם צום געשענק
גיבט, בעפאר ער עס אומגעריהרט האט, איזט ער פער־
פפליכטעט, ווען אבער נאך דעם אומריהרען, איזט ער
פרייא. — ווען איינער מיט איינעם געטצענדינער צוזאממען
טייג בערייטעט, אונד דער אנטהייל דעס ישראל ניכט דאס
געזעטצליכע מאאס אין בעטרעף דער חלה האט, איזט ער
פרייא פאן חלה. (ו) ווען איין פראָזעליט איינען טייג האט,
דער פאר זיינעם איבערטריטט פערטיג געמאכט וואר, איזט
ער פרייא, ווען ער ערשט נאכהער פערטיג געמאכט, איזט
ער פפליכטיג; אונד עבען זא ווען דיס צווייפעלהאפט איזט;
דאך איזט מאן הירבייא ניכט שולדיג (פארקאממענדען פאללס)
איין פינפטעל דאריבער צו ערלעגען. ר"ע זאגט: אללעס ריכ־
טעט זיך הירבייא נאך דעם אומשטאנדע, וואן דאס בראט
אים אָפען רינדע בעקאממט. (ז) ווען איינער איינען טייג
אויס ווייצען (אדער געטריידע איבערהויפט) אונד רייז מאכט,
זא איזט מאן, ווען דאס געטריידע דארין איינען געשמאק גיבט,
צור חלה פערפפליכטעט; אויך קאן מאן דאמיט אן פסח דער
פפליכט געניגען; איזט קיין געשמאק פאן געטריידע דארין, זא
איזט מאן ניכט צור חלה פערפפליכטעט; אויך קאן מאן אן
פסח דאמיט דער פפליכט ניכט געניגען. (ח) ווען יעמאנד
זויערטייג פאן איינעם טייגע ניממט דעססען חלה נאך ניכט
אבגעזאנדערט, אונד איהן אין איינען טייג טהוט דעססען חלה
שאן אבגעזאנדערט ווארדען, זא קאן מאן, דאפערן מאן נאך
פאר־ראטה אנדערסווא האט, (דיזען ביס צום געזעטצליכען
מאאס דאראן טהון אונד) נאך פערהעלטניס חלה ענטנעהמען,
ווא ניכט, מוס מאן פאס גאנצען חלה ענטנעהמען. (ט) עבען
זא: ווען אבגעפפליקטע אליפען מיט דען פאן דען ארמע
אבגעשלאגענען (וועלכע צעהנטפרייא זינד) פערמישט וואר־
דען, אדער וויינטרויבען דער וויינלעזע מיט דענען דער נאכ־
לעזע, זא קאן מאן, דאפערן מאן נאך פאר־ראטה אנדערסווא

כחלה דמי, ותרומה תלויה צריכה שימור: (ה) פטורה. רשאי הישראל לאכול בלא חלה, וכן עיסה של ישראל שגלגלה עכ"וס חיבת: (ו) ספק חיב. ומפריש חלה ומוכרה לכהן משום דהוה דבר חשוב אחד מכ"ד, משא"כ בת"מ דדבר מועט הוא: בתנור. דסבר ר"ע דקרימו בתנור הוה גמר מלאכתו: (ז) טעם דגן. ואע"ג דאין בדגן שיעור חלה: (ח) פרנסה. שיש לו קמח אחר חוץ מעיסה זו, מביא קמח כשיעור שאם יצרפנו עם השאור שחיב בחלה, ויהיה בו שיעור חלה, ולש עיסה מקמח זה וידבקנה לעיסה שיש בה השאור, ומוציא ממנה השיעור חלה, ודוקא בחלת א"י, אבל בחלת ח"ל דאין לא שיעור אפילו מדרבנן, א"צ לעיסה אחרת, דא"א שלא יעלה בידו מן החיוב: הכל. דטבל אוסר כל שהוא במינו: (ט) מסיק. שבע"הב מלקט, ומיירי דזיתי מסיק הן הרוב, דאי זיתי נקוף הם הרוב א"כ זיתי מסיק נתבטלו ברוב, ולא נתחיבו אלא בדרבנן, ואיך יכול להפריש ממקום אחר מטבל גמור, דה"ל מן החיוב על הפטור, ומלקוח מע"ה נמי א"א להפריש, דדמאי אינו חיב בתרומה, א"כ דפרנסה היא מעציץ שאינו נקוב שהיא ג"כ דרבנן: נקוף. שהעניים מלקטים: בציר. שבע"הב בוצר וכל של בע"הב חיב במעשרות ושל עני פטור: עוללות. פטורים: לפי חשבון. הצריך מזיתי מסיק כו': מוציא. ומיירי שנעשה מהענבים וזיתים יין ושמן: לפי חשבון. דהיינו שמפריש על הכל ואינו נותן ללוי ולעני אלא לפי חשבון, והשאר מערבם עם

פרק ג

אוֹכְלִין עֲרָאי מִן הָעִסָּה עַד שֶׁתִּתְגַּלְגַּל בַּחִטִּים, וּתְטַמְטַם בַּשְּׂעוֹרִים · גִּלְגְּלָהּ בַּחִטִּים וְטַמְטְמָהּ בַּשְּׂעוֹרִים, הָאֹכֵל מִמֶּנָּהּ חַיָּב מִיתָה · כֵּיוָן שֶׁהִיא נֹתֶנֶת אֶת הַמַּיִם מַגְבֶּהֶת חַלָּתָהּ · וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְהֵא (נ"א שֶׁיְּהֵא) שָׁם חֲמִשָּׁה רְבִיעֵי קֶמַח : (ב) נִדְמְעָה עִסָּתָהּ עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ, פְּטוּרָה, שֶׁהַמְּדֻמָּע פָּטוּר, וּמִשֶּׁגִּלְגְּלָהּ, חַיֶּבֶת · נוֹלַד לָהּ סָפֵק טוּמְאָה עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ, תַּעֲשֶׂה בְטוּמְאָה · וּמִשֶּׁגִּלְגְּלָהּ, תַּעֲשֶׂה בְטָהֳרָה : (ג) הִקְדִּישָׁה עִסָּתָהּ עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ וּפְדָאתָהּ, חַיֶּבֶת · מִשֶּׁגִּלְגְּלָהּ וּפְדָאתָהּ, חַיֶּבֶת · הִקְדִּישָׁתָהּ עַד שֶׁלֹּא גִּלְגְּלָהּ, וְגִלְגְּלָהּ הַגִּזְבָּר וְאַחַר כַּךְ פְּדָאתָהּ, פְּטוּרָה, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבָתָהּ הָיְתָה פְטוּרָה : (ד) כַּיּוֹצֵא בוֹ · הַמַּקְדִּישׁ פֵּירוֹתָיו עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת וּפְדָאָן חַיָּבִין · וּמִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת וּפְדָאָן חַיָּבִין · הִקְדִּישָׁן עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ וּגְמָרָן הַגִּזְבָּר וְאַחַר כַּךְ פְּדָאָן, פְּטוּרִין ·

מאן דארף פאן דעם טייגע איין צופעלליגעס מאהל גע=
ניעסען, אונד צוואר פאן ווייצענמעהל ביס עס מיט וואסער
אומגעריהרט איזט, אונד פאן גערשטענמעהל ביס עס מיט
דער האנד דורכגעקנעטעט ווארדען; זאבאלד מאן דען ווייצענ=
טייג הינלענגליך אומגעריהרט אונד דען גערשטענטייג פעלליג
געקנעטעט האט, פערדיענט ווער דאפאן (פאר דעם אבנעה=
מען דער חלה) איסט דען טאד. זאבאלד זיא (דיא הויזפרויא)
וואסער אויף דען טייג שיטטעט, נעהמע זיא יעדאך דיא
חלה אב, פאראויסגעזעטצט דאס ניכט נאך פינף פיערטעל
מעהל בייא זייטע בלייבט [1]) · (ב) ווען איהר דער טייג פאר
דעם אומריהרען מדומע געווארדען, איזט ער פרייא פאן
חלה, ווייל בייא מדומע דיא חלה ניכט שטאטט פינדעט;
ווען אבער נאך דעם אומריהרען, בלייבט זיא פערפפליכטעט.
ענטשטעהט איהר איין צווייפעל וועגען אונרייניגקייט עהע
זיא אומריהרט, זא דארף זיא דענזעלבען אים אונריינען צו=
שטאנדע בערייטען [2]); ווען אבער נאך דעם אומריהרען, מוס
זיא עס אין ריינהייט פערטיג מאכען. (ג) ווען זיא איהרען
טייג, עהע זיא אומריהרט געהייליגט אונד ווידער אויסגע=
לעזעט האט, איזט זיא פערפפליכטעט צור חלה, ווען ביידעס
נאך דעם אומריהרען געשעהען, איזט זיא עבענפאללס פערפפליכ=
טעט · האט זיא איהן געהייליגט בעפאר זיא אומגעריהרט,
אונד דער שאטצמייסטער האט דיס פערריכטעט, אונד נאכ=
הער האט זיא איהן אויסגעלעזט, זא איזט ער פרייא, ווייל
ער צור צייט (אים צושטאנדע) דער פפליכטיגקייט פרייא
וואר · (ד) עבען זא [3]): ווער זיינע פריכטע געהייליגט אונד
אויסגעלעזט האט, בעפאר זיא אין דיא צייט (דען צושטאנד)
דעם פערצעהנטענס איינגעטרעטען זינד מוס ער זיא פער=
צעהנטען, עבען זא ווען ער זיא נאך דעם איינטריטט אין
דיא צעהנטפפליכטיגקייט געהייליגט אונד געלעזעט האט ·
אבער ווען מאן זיא בעפאר אללע ארבייט דאראן געטהאן
וואר געהייליגט האטטע, אונד דער שאטצ=מייסטער זיא פער=
טיג געמאכט, אונד מאן זיא אלסדאן געלעזט האט, זינד זיא

פרק ג שתגלגל · תתערב יפה בחטין והכוסמין כחטין ושבולת שועל ושיפן כשעורים: תטמטם · שעיסת שעורים
אינה מתערבת יפה כשל חטים אלא צריך לטמטם ביד, וי"מ לפי שאינה כדבקת יפה נקראת לישתה טומטום: מגבהת ·
תקנת חכמים למהר להפריש חלה שמא תטמא העיסה דעיקר מצותה אחר גמר לישה: שיהא · שנתערב, ואית דגרסי שלא
יהיה, פירש שלא יהא הקמח שלא נתגלגל ה' רביעית, דאם נשאר ה"ר לא נפטרו בחלה שהפריש קודם שנתגלגלה, ואם
אמר הרי זו חלה על השאור ועל הקמח הנשאר כשנתגלגל כולה הרי זה מותר, וכן ילמד אדם בתוך ביתו לומר, כשמפרישים
מיד אחר הגלגול: מיתה. דוקא חלת א"י: (ב) ספק · טומאה לחולין דעד שלא גלגל לא הוטבלה לחלה: בטומאה · דאפילו
אם יעשנה בטהרה אין הכהן רשאי לאכול מפני הספק שנולד בה, ויכול לטמא קודם הגלגל: בטהרה · דחולין הטבולים לחלה

---

[1]) וואפיר דען, ווען זיא עס ניכט אויסדריקליך בעמערקט, נאכהער נאך איינע חלה צו געבען פפליכט איזט · דיא אנדערע לעזארט:
שיהא איזט וואהל ניכט צו בילליגען · [2]) דיא חלה נעמליך דארף שאן דעם צווייפעלס וועגען פאס פריסטער ניכט געגעסען ווער=
דען · [3]) דיזעלבע משנה פאה פ· ד· מ· ו·

יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, יְשׁוֹל מִן הָאִמְצָע, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים · הַנּוֹטֵל חַלָּה מִן הַצַּד, ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר חַלָּה וַחֲכ"א אֵינָהּ חַלָּה : (ה) שְׁנֵי צְדָדִין שֶׁנִּטְּלָה חַלָּתוֹ שֶׁל זָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְשֶׁל זָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חָזַר וַעֲשָׂאָן עִסָּה אַחַת, רַבִּי עֲקִיבָא פּוֹטֵר, וַחֲכָמִים מְחַיְּבִין, נִמְצָא חוֹמֶרֶת קוֹלוֹ : (ו) נוֹטֵל אָדָם כְּדֵי חַלָּה מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָהּ, לַעֲשׂוֹתָהּ בְּטָהֳרָה לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עָלֶיהָ וְחוֹלֵךְ, חַלַּת דָּמַאי עַד שֶׁתִּסָּרַח, שְׁחַלַּת דָּמַאי נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וְשֶׁלֹּא מִן הַמְּקֻוֶּה : (ז) יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ אֲרִיסִין לְכוּתִים בְּסוּרְיָא, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב פֵּירוֹתֵיהֶם בַּמַּעְשְׂרוֹת וּבַשְּׁבִיעִית · וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל פּוֹטֵר · רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁתֵּי חַלּוֹת בְּסוּרְיָא, וְר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, חַלָּה אַחַת · אָחוּז קוֹלוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקוֹלוֹ שֶׁל ר' אֱלִיעֶזֶר, חָזְרוּ לִנְהוֹג כִּדְבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּשְּׁתֵּי דָרָכִים : (ח) רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לְחַלָּה, מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד כְּזִיב חַלָּה אַחַת, מִכְּזִיב וְעַד הַנָּהָר וְעַד אונד אין קב אויס נייעם מעהל אן איינאנדער קלעבען, זא זאגט ר' ישמעאל: מאן נעהמע דיא חלה אויס דער מיטטע · דיא געלעהרטען ערקלערען דיס פֿיר אונערלויבט · — וועז יעמאנד אויס איינעם קב דיא חלה ענטריכטעט, זא ערקלערט ר"ע דיא פֿיר גילטיג (אונד מיססע מאן דאס מאאס ערגענצען); דיא געלעהרטען זאגען: זיא איזט אונגילטיג · (ט) וועז פֿאן צוויי קב פֿאן יעדעם בעזאנדערס חלה ענטריכטעט ווארדען, אונר מאן זיא באקהער צו איינעם טייגע פֿערבינדעט, זא שפּריכט ר"ע זיא פֿרייא, דיא געלעהרטען ערקלערען, מאן מיססע חלה ענטריכטעען · פֿאלגליך איזט דיא שטרענגע ענטשיידונג דעס ר"ע פֿארהער, הירבייא ערלייכטערנד · (י) מאן דאַרף, זא פֿיעל וויא ער צור חלה ברויכט, נאכדעם טייג נעהמען דאפֿאן נאך קיינע חלה געמאכט ווען איזט, אום אין היינהייט פֿיר חלה פֿאן דמאי[א]) נאך אונד נאך אבצוואנדערן, בים ער שטינקענד ווירד, דען חלה פֿאן דמאי דארף פֿאן ריינעם פֿיר אונריינעם, אויך אוים נעבט אין דערזעלבען אומגעבונג לייגענדעס געמאכטען ווערדען · (יא) וועז ישראלים אין סיריען פֿאן סאמאריטאנערן פֿעלדער געגען פֿרוכטאנטהייל צו בעשטעללען האבען, זא פֿערפֿליכטעט ר' אליעזר איהרע פֿרוכטע צו דען צעהנטען אונד צור פֿיר ער דעס זיבענטען יאהרעס · ר"ג שפּריכט זיא פֿרייא דאפֿאן · ר"ג זאגט אויך: מאן מיססע צוויי חלות אין סיריען אבזאנדערן; ר' אליעזר זאגט: איינע חלה · מאן דיעלט זיך פֿריהער אן דיא געלינדע ענטשיידונג דעס ר"ג אייגענרוישט אונד דעס ר"א אנדערזיטס; נאכהער פֿערפֿוהר מאן אבער ווידער נאך ר' גמליאל'ס לעהרזאטץ אין ביידען הינזיכטען · (יב) ר"ג לעהרט: עס גיבט דרייא לענדער אין בעטרעף דער חלה: פֿאם אייגענטליכען לאנדע ישראל בים כזיב איזט אימז חלה, פֿאן כזיב בים אן דען פֿלוס אונד אמנה, צוויי;

וכמלא מפריש משתיהן : תוספין · שהרואים קוברים שמותר להספיד מן המחובר על היחן : חלה · והוא שהשליש על העיסה תמ"כ כשיעור חלה, דהוי חלה למפרע, ואם לא השליש פטור כדלעיל פ"ב מ"ג : (ה) ר"ע פוטר · דהוי חלה למפרע ; תוספת · על ר"ע דתמר, הכוטל חלה מן הקב הוי חלה, הוה קולו כב' קבים כאן : (ו) כוטל . הרוצה ללוש כמה עיסות של דמאי טמא, יכול לקבוע חלתן בעיסה טהורה, שעדיין לא הורמה חלתה, ותהיה זאת העיסה הטהורה קבוע לחלה על כל העיסות שילוש מן הדמאי הטמא : שתסרח · עיסה זו, ולא תהי' ראוי' למאכל אדם, שבדמאי הקילו לתרום מן הטהור על הטמא והקילו כמי לתרום מן הרע על היפה, וחלה דמאי הוה הלוקח תבואה מע"ש ועושה עיסה להאכיל לעכויים ולאכסניים, ואותו חלה אסור הכהן לאכול עד שיפרים תרומות ומעשרות אם הוה עשיר דאי בלוקח מע"ש עיסה או לאחר הוה פטור, דלא כתנדו ע"ש על החלה : (ז) מחויב . קסבר עשו סוריא כח"י לעניין מעשרות ושביעית, ורב"ח דאימו חיב חלה מישראל ; חלה אחת . על ישראל לבד : ב' חלות · כדרך שמפרישים בח"ל כח' כארפת וכו' כתכת שלא תשתכח הורת חלה מישראל : חלה אחת . דסוריא כח"י וארץ עפרים טמא : חזרו · דקי"ל דסעמא כקולות שניהן רצה, היכי דקתרי לחדדי כי הכא : (ח) לחלה · תלוקים בדין חלה : מח"י · כל מ"י עד כזיב ; חלה אחת · ונחכת לכהן ואוכלה בטהרה ; ועד הנהר · לגד מזרח ; ועד אמנה ·

א) וואס הירוכטער צו פערשטעהן זייא, לייזט שטרייטיג · רוי"בס פימפט מן, זוען עס צווייפעלהאפט לייזט, אב שלן חלה דאפֿאן ענטריכטעט זייא · ר"ש ערקלערט: חלה פֿאן דמאי, פֿריכטען, פֿאן דענען כאך דיא נעהמען פֿענטריכטעט ווערדען מיסכטן · כאך דער ערשטען ערקלערונג גענט מפרים אוף חלה; כאך דער מעדערן לייזט מעשר צו זופפליידען ·

וְאִם לָאו מוֹצִיא תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר
לַכֹּל, וְהַשְּׁאָר מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְפִי
חֶשְׁבּוֹן: (י) הַנּוֹטֵל שְׁאוֹר מֵעֵסֶת חֲמִים וְנוֹתֵן
לְתוֹךְ עֵסֶת אׇרְז, אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, חַיֶּבֶת
בַּחַלָּה, וְאִם לָאו פְּטוּרָה · אִם כֵּן לָמָּה אָמְרוּ
הַטֹּבֵל אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא? מִין בְּמִינוֹ, וְשֶׁלֹּא
בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם:

האט, נאך פֿערהעלטנים תרומת אונד צעהנט ענטריכטעט, ווא
ניכט מום מאן תרומה אונד תרומה פֿאם צעהנט פֿיר דאס
גאנצע ענטריכטעט, אונד דען איבריגען צעהנט אונד דען צוויי=
טען צעהנט נאך פֿערהעלטנים · (י) וועלן יעמאנד זויערטייג
אויס ווייצענטייג ניממט אונד אין רייזטייג טהוט, זא איזט ער
וועלן געטריידע געשמאק דארין איזט, פֿפֿליכטיג. ווא ניכט,
איזט ער פֿריא פֿאן חלה · וועלן דעם אבער זא איזט ווארום
האט מאן פֿעסטגעזעצט, דאס טבל דורך דיא געריגסטע
בייפישונג אונגערלייבט ווירד? דאס גילט נור פֿאן גלייכאר=
טיגעם, אבער בייא פֿערשידענען ארטען גילט עם נור, וועלן
איינעם דעם אנדערן דען געשמאק מיטטהיילט ·

פ ר ק ד

שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁעָשׂוּ שְׁנֵי קַבִּים וְנָגְעוּ זֶה
בָּזֶה, אֶפִילוּ הֵם מִמִּין אֶחָד פְּטוּרִים ·
וּבְזְמַן שֶׁהֵם שֶׁל אִשָּׁה אַחַת, מִן בְּמִינוֹ חַיָּב,
וְשֶׁלֹּא בְמִינוֹ פָּטוּר: (ב) אֵי זֶה הוּא מִן
בְּמִינוֹ? הַחִטִּים אֵינָן מִצְטָרְפוֹת עִם הַכֹּל
אֶלָּא עִם הַכּוּסְמִים, הַשְּׂעוֹרִים מִצְטָרְפוֹת
עִם הַכֹּל חוּץ מִן הַחִטִּים · רִ' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
אוֹמֵר, שְׁאָר הַמִּינִים מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה:
(ג) שְׁנֵי קַבִּין וְקַב אוֹרֶז אוֹ קַב תְּרוּמָה
בְּאֶמְצַע אֵינָן מִצְטָרְפִין · דָּבָר שֶׁנִּטְּלָה חַלָּתוֹ
בְּאֶמְצַע, מִצְטָרְפִין שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בַּחַלָּה:
(ד) קַב חָדָשׁ וְקַב יָשָׁן שֶׁנִּשְׁכוּ זֶה בְּזֶה, רַבִּי

וועלן צווייא פֿרויען צווייא קב מעהל צו טייגען בעריטען
אונד דיזע אינאנדער בעריהרען, זא זינד זאלצע דאך זעלבסט
וועלן זיא פֿאן אשנערלייא אַרט זינד, פֿריא: פֿאללס ביידע אי=
נער פֿרויא אנגעהעריגען, זינד זיא וועלן זיא אוים איינער ארט
בעשטעהען, פֿפֿליכטיג, וועלן אוים פֿערשידענען ארטען,
פֿריא · (ג) וואס הייסט איינערלייא ארט? וווייצען פֿערבינ=
דעט זיך נור מיט שפעלט; גערשטע מיט אללעם געטרייד
אויסער וווייצען · ר' יוחנן זאהן נורי זאגט: דיא איבריגען אר=
טען וועדרען אונטער אינאנדער פֿיר גלייכארטיג אנגעזעהען ·
(ג) וועלן צוויישען צווייא קב טייג אין קב רייזטייג אדער
תרומה אין דער מיטטע ליגט (אונד ביידע בעריהרט) ווער=
דען זיא ניכט צוזאממענגערעכנעט · איזט עטוואס, דאפֿאן בע=
רייסט דיא חלה גענאמטען איזט, אין דער מיטטע, זא ווער=
דען זיא צוזאממענגערעכנעט, ווייל דאסזעלבע אינסט צור
חלה פֿפֿליכטיג ווער · (ד) וועלן אין קב טייג אוים אלטעם,

פירותיו, חכל תרומה ותרומת מעשר שהן כמיתה, צריך להפריש על הכל: (י) מעיסה · שלח סורמס קלתה, ואף שלח היה בעיסה כשיעור חיוב חלה · וי"מ דוקא שהי' בעיסה שיעור חלה; במיכו · דכהתירו, דאפילו לאחר פוטרת כל שכרי, כך לחיסורו, זה"ט לא שייך אלא מין במינו, ולפי זה דוקא בטבול לת"ג, דאתם מטה לאחת כו' אבל מעשר ראשון הטבול לת"מ לא, אלא שים עוד ט"ס מפוס דסוף דבר שים לו מתירין, דיכול להפרישו ממקום אחר, ואפילו באלף לא בטל, ומ"כ צריך לב' הטעמים, דאי מפוס אחת אחת, ס"ל ס"מ כת"ג וכו', ואי מפוס דבר שים לו מתירין, לא היה לאסר כשאין הבעלים בעיר, אף ע"פ שיכול להוליך למקום שהבעלים שם מ"מ יש טורח והוצאה וכוי כאין לו מתירין: כמותן טעם · דלא אמרו, דבר שים לו מתירין לא בטיל, אלא במינו:

פרק ד נשים · וס"ה בחמה אחת ומקפדת, כגון בנקי וקיבר: פטורים · ואין בשיכה ועירף של מנרסות כיון דמקפידות ואפילו לגו שכי קביס כאחד כיון דסופן לפלק; אחת מ' · ס"ה של כ' ואינן מקפדות: חיב · בשיכה לו בעירוף של: פטור · מ"ש כתערב הקמח: (ב) החטים · עיסה של חטים; הכוסמין · עיסה של כוסמין: פשעורים · ואף ע"ג דכוסמין מין חטים הוא, ל"ד, אלא אף מין שעורים; שאר המינים · כגון כוסמין ושבולת שועל ושיפון: (ג) שני קבים · של אחד מה' המינין: תורז לו תרומה · לי תני לורז ס"ח משום דאינו מינו, לכן חיבו מגרף, ואי תני תרומה ס"ח משום דתרומה חיבה נגרר בתריה אכל לורז, אחת יש בלורז טעם דגן ס"ה חיב בחלה, ס"ח דמצטרף, קמ"ל: (ד) החמצת · ממקום שנושכין

בְּכוּרֵיהֶם קוֹדֶם עֲצֶרֶת, וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם, מִפְּנֵי הַכָּרְתּוֹב שֶׁבַּתּוֹרָה, וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה: (יח) בֶּן אַנְטִינוֹס הֶעֱלָה בְּכוּרוֹת מִבָּבֶל, וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ. יוֹסֵף הַכֹּהֵן הֵבִיא בִּכּוּרֵי יַיִן וְשֶׁמֶן, וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ. אַף הוּא הֶעֱלָה אֶת בָּנָיו וְבְנֵי בֵיתוֹ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח קָטָן בִּירוּשָׁלַיִם, וְהֶחֱזִירוּהוּ, שֶׁלֹּא יִקָּבַע הַדָּבָר חוֹבָה. אַרְיִסְטוֹן הֵבִיא בִּכּוּרָיו מֵאַפַּמְיָא וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, הַקּוֹנֶה בְּסוּרְיָא כְּקוֹנֶה בַּפְּרִוזוֹד שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם:

פֿעסטע, מאן נאהם זיא אבער פֿאן איהנען ניכט אן, וועגען דער שטעללע אים געזעטצע (שמות כ"ג ט"ז): אונד דאס פֿעסט דער ערנטע דער ערשטלינגע אללער דיינער פֿעלדארבייט, פֿאן דעם וואס דוא אויף דעם פֿעלדע זעעסט. (יח) זאהן אנטינוס בראכטע ערשטגעבורטען אויס בבל הערויף, מאן נאהם זיא אבער פֿאן איהם ניכט אן. יוסף, דער פריסטער, בראכטע ערשטלינגע פֿאן וויין אונד עהל (ריא ניכט אבויכטליך צו דיזעם צוועקקע בערייטעט וואַרען) מאן נאהם זיא אבער פֿאן איהם ניכט אן. דערזעלבע בראכטע זיינע קינדער אונד הויזליטע הערויף אום דאס קלייניע פסח (אים צווייטען מאנאטע) אין ירושלים צו פֿיערן; מאן וויעז זיא אבער צוריק, דאמיט מאן עס ניכט הירנאך אלס פֿפֿליכט פֿעסטזעטצע (אויך צום צווייטען פסח קינדער מיט צוברינגען). אריסטון בראכטע זיינע ערשטלינגע אויס אפאמיא, אונד מאן נאהם זיא פֿאן איהם אן, וויל מאן פֿערדנעט האטטע, דאס, וועד אין סיריען איין פֿעלד עריוירבט, דעם גלייכֿע, דער אינם דער אומגענענד[1] ירושלים'ס ערווערבע.

מכוה אע"ג שמכירין אותן לעזרה, מיישינן שמא לא כוונו אלא לכך: ר"ע מתיר. הלא תשיבי לוכל: (י) מכיהר: חוץ לחרץ. ולא קבלו. שלחכלן ר"ח שהרי כטמא בחרץ הטמים ובערפן בה"י ר"ח שחין טומחת זו ידוע, ושמא יאמרו, רחיכו הרומה טהורה בשרפת, להחזירן ר"ח שלא יאמרו תרומה יוצח מח"י לח"ל, הלא מכיחן עד ט"ם ושורפן: ולא קבלו. והחזירוס, ואע"ג דקי"ל חם הכיח קודם לשחי הלחם כשר, י"ל מפני שהיו חכשים גדולים ויסמכו עליהם ויוקבע סדכר מוכח, וכן בכבורים לקמן. וי"מ שלא החזירוס אלא הניחוס עד העצרת שיקרא עליהן: בכורי. ושחי הלחם ליקרי בכורים, ומתיר המדם במקדש: (יא) ולא קבלו. דממקום שחין מכיחין מעשר דגן, חין מכיחין בכורים: יין ושמן. ולא בגרוס לכך, הלכך לא קבלו ממנו, דאלו בגרוס לכך, מכיחין בכורים שמן ויין: פסח קטן. פסח שני, בניו קטנים היו וכפסח רחשון לבד הן מיכיס ברחיה: בפרווד. מגרשים וכפריס, ומ"מ חין מכיחין תרומה מפורית, דבתרומה מושגים שלא יהיו הכהניס מרדפים מחריה לנחת, אבל הבכורים, הבעלים מחויבים להביחס לירושלים:

מַסֶּכֶת עָרְלָה

ערלה הייסט: פֿארהויט, אונד דאהער אללעס דאס וואס זיך נאך אין איינעם צושטאנדע בעפֿינדעט, דער נאך ניכט געזעטצליכֿע וויהע אן זיך טרעגט. נאך ויקרא י"ט כ"ג זאללען אללע נייא געפֿלאנצטען פֿרוכטבוימע אין דען ערשטען דרייא יאהרען איהרעס וואכסטהומעס אלס גלייכֿאם מיט איינער פֿארהויט פֿערזעהען בעטראכטעט, אונד דערען פֿריכֿטען ניכט געברויכט וועדרען. זיא ערהאלטען ערשט אים פֿיערטען יאהרע איהרע וויהע דאדורך, דאס אלסדאן דיא פֿריכֿטע, וויא צווייטער צעהנט, אין ירושלים פֿערצעהרט וועדרען, אונד הייסען דאן: נטע רבעי.

אונטער דעם טיטעל ערלה פֿינדעט מאן דיא דארויף בעציגליכֿען גזעטצע, נעמליך דיא אויסנאהמען, אונד דיא בעשטיממונגען אין בעטרעף פֿארקאממענדער פֿערמישונג פֿאן ערלה־פֿריכֿטען מיט אנדערן. פֿערנער דאס פֿערפֿאהרען אין בעטרעף גשעהענער בענוטצונג זאלֿער פֿריכֿטע; אונד ענדליכֿע פֿעללע דאבייא אויפֿגעפֿיהרט. פֿערנער דאס פֿערפֿאהרען אין בעטרעף גשעהענער בענוטצונג זאלֿער פֿריכֿטע; אונד ענדליך וועדרען אייניגע אונטערשיד דער לענדער אין בעצוג אויף ערלה פֿעסטגעזעטצט.

---

[1]) פרווד, גריכיש περίοδος.

אֲמָנָה שְׁתֵּי חַלּוֹת, אַחַת לָאוֹר וְאַחַת לַכֹּהֵן · שֶׁל אוֹר יֵשׁ לָהּ שִׁיעוּר, וְשֶׁל כֹּהֵן אֵין לָהּ שִׁיעוּר · מִן הַנָּהָר וּמִן אֲמָנָה וְלַבָּנִים שְׁתֵּי חַלּוֹת, אַחַת לָאוֹר וְאַחַת לַכֹּהֵן · שֶׁל אוֹר אֵין לָהּ שִׁיעוּר, וְשֶׁל כֹּהֵן יֵשׁ לָהּ שִׁיעוּר · וּטְבוּל יוֹם אוֹכְלָהּ · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה · וַאֲסוּרָה לַזָּבִים וְלַזָּבוֹת, לַנִּדּוֹת וְלַיּוֹלְדוֹת, וְנֶאֱכֶלֶת עִם הַזָּר עַל הַשֻּׁלְחָן, וְנוֹתֶנֶת לְכָל כֹּהֵן : (ט) וְאֵלּוּ נוֹתְנִין לְכָל כֹּהֵן, הַחֲרָמִים וְהַבְּכוֹרוֹת, וּפִדְיוֹן הַבֵּן, וּפִדְיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, חֲזֶרֶת וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, רֵאשִׁית הַגֵּז, וְשֶׁמֶן שְׂרֵפָה, וְקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְהַבְּכוֹרִים · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בַּבְּכוֹרִים · כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה, ר' עֲקִיבָא מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים : (י) נִתְאֵי אִישׁ תְּקוֹעַ הֵבִיא חַלּוֹת מִבְּתַר, וְלֹא קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ · אֲנָשֵׁי אַלְכְּסַנְדְּרִיָּא הֵבִיאוּ חַלּוֹתֵיהֶן מֵאַלְכְּסַנְדְּרִיָּא וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם · אֲנָשֵׁי הַר צְבוּעִים הֵבִיאוּ

חלות, איינע פֿיר"ס פֿייער (צום פֿערברענגען), אונד איינע פֿיר דען פריסטער; דיא צו פֿערברענגענדע מוס דאס געזעטצליכע מאאס האבען, דיא פֿיר דען פריסטער בעדארף דעמסען ניכט; פֿאן דעם פֿלוסס אונד דעם אמנה וויטערהין, צוויי א חלות, איינע פֿיר"ס פֿייער, אונד איינע פֿיר דען פריסטער · דיא צו פֿערברענגענדע האט קיין מאאס, דיא פֿיר דען פריסטער מוס דאס מאאס האבען; יענע דארף איבריגענס אויך דער פֿאס נעכטליכען צופֿאלל אם טאגע דורך באד געריניגטע פריסטער עססען · ר' יוסי זאגט: ער בעדארף דעם באדעס ניכט (אום זיא געניסען צו דירפֿען) · — זיא איזט אבער דען מיט זאמען פֿלוס בעהאפֿטעטען מענגרן אונד פֿרויען, דען פֿרויען אין דער ריניגונגסצייט, אונד דען קינדבעטטערינגען אונערלויבט · ואנסט דארף מאן זיא אן איינעם טישע מיט איינעם ניכט־פריסטער זיטצענד עססען · אויך יעדעם פריסטער (זעלבסט איינעם עם הארץ [1]) געבען [2] · (ט) אויך פֿאלגענדע דינגע קענגן יעדעם פריסטער געגעבען ווערדען: באַנג־גוט, ערשטגעבורטען, לעזעגעלד פֿיר ערשטגעבארנען זאהן, לעזעגעלד פֿיר ערשטגעבורט דעם עזעלס, (דיא אָפּפֿערטהיילע): שולטערשטיק, קינגלאדע אונד מאגען, ערשטלינגע דער שאפֿשור, עהל דאס פֿערבראננט ווערדען מוס [2], הייליגעם דאס מאן צום טעמפעל ברינגט, אונד ערשטלינגע דער פֿריכטע · ר' יהודה שליעסט לעטצטערע אוים · ווידקגען פֿאן תרומה געשטאטטעט ר"ע יעדעם צו געבען, דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט · (י) נתאי פֿאן תקוע בראכטע חלה אוים ביתר (וועלכעם אלס אויסלאנד אנגעזעהען ווירד) מאן נאהם זיא אבער פֿאן איהם ניכט אן · לייטע אוים אלכסנדריא בראכטען פֿאן דא איהרע חלה, מאן נאהם זיא אבער פֿאן איהנען ניכט אן · לייטע פֿאם בערג צבועים [3] בראכטען איהרע ערשטלינגע פֿאר דעם וואכע־

לנד מערב חיכם ח"י ממש שלח כבשו עולי בבל, וקדושה רחשוכם לח קדשה לע"ל: לחור · חמ' כשרפת מפני טומחת חרץ עמים, וכ' כחכלת לפי שחין טומחה רחשוכה מפורמת, שחיכה חרץ העמים גמורה וחם לח היה מפריסים הכ' כהחכלת יחמרו רחיכו תרומה טהורה כשרפת, חבל כשמפריסים חלה כ' כתן חל לבו לו שוחל לחכמים וחומרים לו: שיעור · ר' מכ"ד כבע"ם לו לחד ממ"ח ממוכר שהיה כשל תורה: חין לה · שהיה מדברי סופרים: ולפניס · מתחלת הכתר שהיה קוף ח"י, ולפניס לגד הכתר, וכן מתחלת החמכה כ' חלות שהחיכן מד"ם: לכהן. שלח תשתכח תורת חלה וחוחיל ושתיסם מד"ס, מוטב להרכות של כהן: וטבול יום. לוחה של חור של ח"ל, וט"י דקחמר הייכו כהן שטבל לקריו, חבל שחר טומחת שחין יולח מגופו מוחר כה, הלכך בח"ל היכח דחיכח כהן קטן לו גדול שטבל לקריו, מפריש חלה לחת וכותכה לכהן, ור"ל להפריש כ' חלות כדלעיל: וחסורה לזכים · רבכן קחמרי לה דחלו לר"י שרי כי היכי דשרי בכעל קרי: עם הזר · דלח גזרינן טעלמה חטו חכילה; לבל כהן · כין שחוכל חולין בטהרה וכין שחיכו חוכל בטהרה, חבל לכהן ע"ה חין כותכין סוס מתכת כסוכה, דכתיב לתת, וגומר המזיקים כתורת ס', ול"ל דלכל כהן חפילו כהן ע"ה, חם חין שם כהן מבר, ח"ל להמתין עד שיבח כהן מבר, עיין תוספות חולין דף ק"ל ע"ב: (ט) והבכורות · שחם תם טוח היה קדשי מקדש ומזדמר כיה, ולי בעל מום טוח כתיב טומחת וטהור יחכלנו: ר"י חוסר · בבכורים דהוחיל וחין עושים כהן

[1] לו דיזער מצכה זיכ דיא קלממענטארע כהכולשוען · [2] נעמליך חוכריין גשוחרדענע תרומה · [3] דעסטען לחבע ליזט חוכבעקאכט ·

בַּרְתּוֹתָא, כְּמַחַט שֶׁל מִיתוֹן (מִתּוֹתָן) • (ה) אֵילָן שֶׁנֶּעֱקַר וּבוֹ בְּרֵיכָה, וְהוּא חַיָּה מִמָּנָּה, חָזְרָה חַוָּקָתָהּ לְחַיּוֹת כַּבְּרֵיכָה • הַבְּרֵיכָה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה וְנִפְסָקָה, מוֹנֶה מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְסָקָה • סְפוּק הַנִּפָּנִים, וְסִפּוּק עַל גַּבֵּי סִפּוּק, אַף עַל פִּי שֶׁחִבְּרִיכָן בָּאָרֶץ, מֻתָּר • ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, מָקוֹם שֶׁכָּחָה יָפָה מֻתָּר, וּמָקוֹם שֶׁכָּחָה רַע אָסוּר • וְכֵן בְּרֵיכָה שֶׁנִּפְסָקָה וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, אִם הוֹסִיף בָּהֶם אָסוּר: (ו) נְטִיעָה שֶׁל עֲרֵלָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּנְּטִיעוֹת, הֲרֵי זֶה לֹא יִלָּקוֹט • וְאִם לָקַט יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לִלְקוֹט • ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר אַף יִתְכַּוֵּן לִלְקוֹט, וְיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם: (ז) הָעֲלִים וְהַגְּלוּלְבִים וּמֵי גְפָנִים וְסָמָדַר מֻתָּרִים בְּעָרְלָה, וּבָרְבָעִי

ברתותא; וא שטארק וויא דיא שפיטצע אם וועבערבוים[1]. (ה) וועז איין בוים אויסגעריסענ וואדרעז, אבער איינע אבלעגער האט, פֿאן וועלכעם ער נומעהר זעפֿטע צייהט, וא ווירד דער אלטע בוים גלייך דעם אבלעגער (אונד נאך דיזעם גערעכנעט). מאכט מאן אבלעגער פֿאן יאהר צו יאהר (איממער איינע נייע אוים דעם פֿאריגען אבלעגער) אונד דער ערשטע ווירד לאוגעריסענ וא צעהלט מאן (דיא דרייא יאהרע) פֿאם אזא געגבליקקע דעם לאזרייסענם פֿיר אללע • דיא דורכֿציהונג[2] דער רעבען דורכֿאיינאנדער, אונד ווידערהאלטע דורכֿציהונג, זעלבסט וועז מאן דיא דורכֿגעצאגענען רעבען אונטער דער ערדע אבלעגט, איזט ניכֿט איינער אבערמאליגע ערלה אונטערוואדֿען • ר״מ זאגט: נור וועז דיא רעבע[3] אויף דען אבלעגער איהרען אינפֿלום צייגט וועז דיס אבער ניכֿט דער פֿאלל איזט וא איזט דאבייא ערלה צו בעאבאכֿטען • פֿערנער איזט אייגעם אבלעגער דער אבגעריסענ וואדרעז אלם עד בערייטם פֿאלל פֿריכֿטע וואר וועז דיזע אום איין צווייהונג דערטסטעל צוגעגאממען האבען, דיא פֿרוכֿט אלם ערלה פֿערבאטען • (ו) וועז אייגע פֿפֿלאנצונג, דיא ערלה איזט, אדער אייגע דיא כלאים אם וויינבערגע וואר[4], מיט אנדערן פֿפֿלאנצונגען פֿערמענגט וואדרעז (וא דאם מאן זיא ניכֿט קענגט), וא דארף מאן דיא פֿריכֿטע ניכֿט זאממעלן; אונד וועז עם געשעהען איזט, וא געהען זיא אונטער צוויא הונדערט אונד אייגעם אוף, פֿאראיסגעזעצט דאם מאן ניכֿט אבזיכֿטליך דאצו זאממעלט • ר׳ יוסי זאגט: מאן דארף אויך אבזיכֿטליך זאממעלן, דאמיט עם אין צוויא הונדערט אונד אייגעם אויפֿגעהע • (ז) בלעטטער אונד קנאספען (אדער טרויבע) דאם וואספער דער רעבע אונד דיא בליטהע זינד אין

ו״ג כעפר • (ד) שכעקר • מהעפר שפכיכיו ומיירי שלח כעקר הסלע מגדו: שורש • שלח כעקר ממכו כעפר: מיתון • עץ תרוך וככ׳ רמזין כ׳. מפטין שכועצים ברוכב הירושע לאחר החריגם למתוח ולהרחיב הירושע: (ה) כריכה • שהבריך יותר מ׳ מן החילן וכעצ׳ חילן כפני עצמו, ועדיין מחובר לארץ ויוכל ממנו ומן הארץ, ואין כו דין ערלה, ואפ״כ כעקר החילן ונמצא כל חיות של הבריכה והזקקה מן הבריכה: חזרה • ומוכין להסס ג׳ שנים מצעה שבעקר החילן • וי״מ דזה מ״ש לחשמועינן, שלח הא קמ״ל שאם חזר ותיקן החילן בארץ, חזר החילן להיות בחלו כוח בריכה לבריכה וכשנפסקה הבריכה מוכין להילן מצעה שנפסקה הבריכה: שנה אחר שנה • לאחר שהגדילה בריכה רחשוכה לקח ממכה יקור והבריכו בארץ, וכן עשה כמה פעמים: מוכה • לכולן: שנפסקה • סרחשוכה מן החילן: משעה • ואפי׳ עברו שני הערלה על הבריכות: ספוק • כגפנים לשון ספוק כלשון הרכבה בחילן, שלקח זמורה מרוכה מגפן זה ומשכה לגפן שבלדה והרכיב הזמורה בגפן, אפ״ס מותר, ולא דחכך המבריך חיב, האם מיירי שאחך הזמורה והבריך אפ״כ: שכחה • שהזמורה יוכלת מן הגפן שלקחה ממכה מותר, וכיון לזה שהוכשה עליה מן הגפן שיוכל ממכה, ות״ק כמי ס״ל דאם חיכו יוכל מכח חזקתה דאקור, וכי פליגי בכשרו לעלין וליכא למיקם עליה דמלתא: וכן • שבעקרה הבריכה מן החילן והבריכה מלאה פירות ועכשיו יוכלת מן הארץ, אם הוסיף וכו׳ וה״ה חילן זקן שבעקר וכו פירות וחזר ושתלו: (ו) שבתערבו • שהעביר עליו נקוב בכרם והכיחה בארץ תחת גפן ג׳ וחיכו יודע תחת מיזה גפן הגיח • וי״מ ערובה של כלאי כרם שבתערבה בין ערוגות: לא ילקוט • לכתחלה דמייתי׳ שלא יערב לכתחלה, ור״י לא

---

[1] זא מוספיה • כרטטורה ליזם מיתון, וויסדעהמונג, חוכד פערשעטצט חוכטער מחט של מתוח דען וועצערהלקען • [2] זיהע חרט פֿאן וויפֿפֿוכג דער רעבען והכע דאם זיא הכגעשיטטען וועדרען • [3] זא דער ירושלמי, וזא כתטורהיסטאריש קענגליכען הנגע, נעבען וועדרען • [4] זיהע כלאים פ׳ ז׳ מ׳ מ׳.

ערלה פרק א

פ ר ק א

הַנּוֹטֵעַ לַסִּיג וְלַקּוֹרוֹת פָּטוּר מִן הָעָרְלָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ אָמַר, הֲפֵנִימִי לְמַאֲכָל וְהַחִיצוֹן לַסִּיג, הַפְּנִימִי חַיָּב, וְהַחִיצוֹן פָּטוּר : (ב) עֵת שֶׁבָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ לָאָרֶץ, מְצָאוּ נְטוּעַ פָּטוּר · נְטָעוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִבְּשׁוּ חַיָּב · הַנּוֹטֵעַ לָרַבִּים · חַיָּב, ר׳ יְהוּדָה פּוֹטֵר · הַנּוֹטֵעַ בְּרֹאשׁוֹת הָרַבִּים, וְהַנָּכְרִי שֶׁנָּטַע, וְהַגּוֹלֶן שֶׁנָּטַע, וְהַנּוֹטֵעַ בַּסְּפִינָה, וְהָעוֹלֶה מֵאֵלָיו, חַיָּב בָּעָרְלָה : (ג) אִילָן שֶׁנֶּעֱקַר וְהַסֶּלַע עִמּוֹ, שְׁטָפוֹ נָהָר וְהַסֶּלַע עִמּוֹ, אִם יָכוֹל לְחָיוֹת פָּטוּר, וְאִם לָאו חַיָּב · נֶעֱקַר הַסֶּלַע מִצִּדּוֹ, אוֹ שְׁוָעָתוֹ הַמַּחֲרִישָׁה, אוֹ שְׁוָעָתוֹ וַעֲשָׂאוֹ בְּעָפָר, אִם יָכוֹל לְחָיוֹת פָּטוּר, וְאִם לָאו חַיָּב : (ד) אִילָן שֶׁנֶּעֱקַר וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שׁוֹרֶשׁ פָּטוּר · וְכַמָּה יְהֵא הַשּׁוֹרֶשׁ? ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מְשׁוּם ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ

ווען מאן בויעט אלס העקקע ארער צור האלצנוטצונג אנפּפֿלאנצט, איזט מאן ניכט צור ערלה פֿערפּפֿליכטעט · ר׳ יוסי זאגט : זעלבסט ווען איינער אויסדריקליך דען איננערן טהייל צום גענוסס, אונד דען אייסערן צור דעקקע בעשטימט, איזט נור יענער פּפֿליכטיג, דיזער אבער פֿרייא · (ב) צור צייט דא אונזרע פֿעטער אינס לאנד קאמען, ווער דער בעריטט געפּפֿלאנצט פֿארגעפֿונדענע בוים פֿרייא, אבער דען מאן פּפֿלאנצטע, זעלבסט עהע דאס לאנד גאנץ ערשבערט ווארדען ווער פּפֿליכטיג · ווען יעמאנד (אים אייגענען פֿעלדע איינען בוים) צום גענוסס פֿיר יעדערמאן פּפֿלאנצט, טוט ערלה דאבייא בעאכטעט ווערדען · ר׳ יהודה ערקלערט איהן דאפֿאן פֿרייא · וואס מאן אויף אייגעם פֿרייען פֿלאטץ געפּפֿלאנצט, ווען אין נעטצענדינער, אדער אין אונרעכטמעסיגער בעזיטצער געפּפֿלאנצט האט, אונד ווען מאן אין אייגעם שיפֿפֿע [1]) געפּפֿלאנצט האט, אונד ווען עטוואס (אים פֿעלדע אייגעם אייגענטהימערם) פֿאן זעלבסט וועכסט, זא אונטערליגט אללעם דים דער ערלה · (ג) ווען אין בוים [2]) מיט זיינעם פֿעסטען וואורצעלבאדען פֿארטגעריסטען אדער דורך אייגען שטראם פֿארטגעשוועממט ווארדען, זא איזט ער ווען ער זא אוים זיינעם וואורצעל־באדען ווייטער וואכסען קענטע, פֿרייא ; וואס ניכט, זא איזט אן איהם ערלה צו בעכאכטען · איזט נור דער וואורצעל־באדען פֿארטגעריסטען, אדער האט דיא פּפֿלוגשאאר דען בוים ערשיטטערט, אדער האט מאן איהן זאנסט לאקקער גענישטעלט אונד ווידער מיט ערדע בעדעקקט [3]), זא איזט ער, ווען ער אין דעם צושטאנדע העטטע ווייטער וואכסען קענטען, פֿרייא, וואס ניכט איזט ערלה אן איהם צו בעאכאכטען · (ד) איין בוים דער אוים־גערישטען וואורדע, איזט פֿרייא ווען נור אייניע וואורצעל דא־פֿאן פֿעסט בלייבט · וויא שטארק מוס דיזע וואורצעל זיין? רש״בג זאגט אים נאמען דעם ר׳ אלעזר זאהן יהודה אוים

פרק א לסיג · שנטע במקום הגדר, שיהיה לחילן גדר לכרם : ולקורות · שנכר שנטע לקורות, שמשפה העכפים שיתענה, ולענפים שנטען רצופין, ואם חסר בשנים ושנים למטלל, היה כערלה וברכיי, ואם חסר בפוף ג׳ חין כו דין רכעי : הפנימי · ייסור הפנימי והכל חילן אחד : (ב) נטעו · לשחר שכאו לא״י כיון ישראל וכין עכ״ום ; לרכים · כרשות לנורך רכים ; כרשות מרכים · לנורך עלמו ; והעכום · כשדה של ישראל · ר״מ אפי׳ כשדה שלו ולעלמו ; והגזלן · שחר יחום · וי״מ אפי׳ כלא יחום ; כספינה · של חרם אע״פ שחיכו נקובה, דשרשים מפעפעים חע״פ שזרעים חיכו מפעפעים חכל של עץ בעי נקובה ; מאליו · דוקא במקום ישוב, חכל במקום יערות ומדכרות לא, ואם עושה כדי כפילה להכיחם ליישוב, היב : (ג) שנעקר · שעקרתו הרוח עם הסלע שעפר שסביב השרשים, והוליכו למקום אחר, ונטעו שם, והוסיף עליו עפר, רואים שם יכול לחיות כלא תוספות עפר הנוסף, ר״ש כנטוע במקום הרחמן ופטור : שזעזעו · שנטנע החילן עלמו והעלה לותו ממקומו ונתגלו השרשים חכל לא שפיגו מן הארץ : כעפר · שחלק מכיב עפר שלו ויכול לחיות כלא תוספת עפר אחר פטור,

[1]) כעמליך שנטוועדער וון איינעם דורכלעכערטען העלצערנען קאסטן, וועלכער וון ליינעם פּאן טהיינערדע · [2]) דער כערייטס דיא ליים דער ערלה צוריק נעלעגט האטטע · [3]) דיא לעזארט בעפר ווירד פּאן דען קאממענטארען פֿארנעלאסגען · ווען מען כעפר ליוט, בעלאכט זיך דאס פֿרילאמען וויא סלא ·

וּמֵאָה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְצָרִיךְ לְהָרִים. חֲעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, עוֹלִים בְּאֶחָד וּמֵאָתַיִם, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְהָרִים. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵינָן מִצְטָרְפִין. ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִצְטָרְפִין בְּנוֹתֵן טַעַם, אֲבָל לֹא לֶאֱסוֹר: (ב) הַתְּרוּמָה מַעֲלָה אֶת הָעָרְלָה וְהָעָרְלָה אֶת הַתְּרוּמָה. בֵּיצַד? סָאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְאַחַר כָּךְ נָפְלוּ שְׁלֹשָׁה קַבִּין עָרְלָה, אוֹ שְׁלֹשָׁה קַבִּין כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, זוֹ הִיא שֶׁהַתְּרוּמָה מַעֲלָה אֶת הָעָרְלָה, וְהָעָרְלָה אֶת הַתְּרוּמָה: (ג) הָעָרְלָה מַעֲלָה אֶת הַכִּלְאַיִם, וְהַכִּלְאַיִם אֶת הָעָרְלָה, וְהָעָרְלָה אֶת הָעָרְלָה. בֵּיצַד? סָאָה עָרְלָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאתַיִם, וְאַחַר כָּךְ נָפְלָה סָאָה וְעוֹד עָרְלָה, אוֹ סָאָה וְעוֹד שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, זוֹ הִיא שֶׁהָעָרְלָה מַעֲלָה אֶת הַכִּלְאַיִם, וְהַכִּלְאַיִם אֶת הָעָרְלָה,

אויף אונטער הונדערט אונד איינעם[1]), אונד ווערדען אין זאלבעם פאללע צוואממענגערעבנעט; אויך מוס מאן זיא הערויסנעהמען (אונד דעם פריסטער געבען). ערלה דא־געגען אונד כלאים פאן וויינבערג געהען ערשט אונטער צווייא הונדערט אונד איינעם אויף, וועדען צוואממענגערעבנעט, מאן ברויכט זיא אבער ניכט הערויס צונעהמען. ר"ש זאגט: זיא ווערדען ניכט צוואממענגערעבנעט. ר' אליעזר זאגט: זיא ווערדען וועז זיא דער זאבע (ווארונטער זיא גערעטען) איינען געשמאק געבען צוואממענגערעבנעט, אבער זאנסט ניכט אוס דיא זאבע אונערלויבט צו מאבען[2]). (ב) תרומה בעווירקט דאס ערלה אין דער מענגע מיט אויף־געהאבען וועדע, אונד אומגעקעהרט. וויא צ. ב.? וועז איין סאה תרומה אונטער חולין, צוואממען הונדערט אויסמאבענד, גע־פאללען אונד נאכהער דרייא קב פאן ערלה אדער דרייא קב כלאים פאס וויינבערג דארונטער גערעטען, זא איזט דיס דער פאלל, ווא דיא תרומה דיא אויפהעבונג דער ערלה, אונד עהנליך ערלה דיא דער תרומה, בעווירקט[3]). (ג) עבען זא קאן ערלה דיזע ווירקונג אויף כלאים האבען, כלאים אויף ערלה, אונד ערלה אויף כלאים. וויא צ. ב.? וועז איין סאה ערלה אונטער צווייא הונדערט געפאללען, אונד נאכהער נאך איין סאה אונד עטוואס דאריבער פאן ערלה אדער כלאים פאס וויינבערג, זא איזט דיס דער פאלל, ווא דיא ערלה דיא אויפהעבונג

כאחד ומאתים. דכפול לאורו, שהוא לאסור כהכלה, כפול עלייתו; ומצטרפים. ערלה וכלאי הכרם מעורכים יחד שנפלו, דאי כנפלו זה אחר זה, הא תנן במשנה ג' דמעלות זא"ז מצטרפים לאסור ביבש עד ד' וכלח בנותן טעם, ת"ל שאם תכלה מכ"ש תני שיעור מצטרפים ללקות תרבעים: תיכן מצטרפים. תני' לאסור הקדרש בנותן טעם, כיון דכ' שמות נכרו: בכ"ט. בקדרות: לא לאסור. ביבש, שת"ל שיעים בהיתר ר' נגד שהיכן; (ב) מעלה. מצטרפים עם המולין לבטל את הערלה, וכן הערלה את התרומה: למאה. לע"ט שבעשה בין הכל מאה, דאי למאה ממש לא בעי ניורוף: ג' קכין. שהם מתניתן כרבי יהושע, דקתי בפ"ק התרומה עולה במאה ועוד, הלכך נפלה שאה לע"ט חולין, ואת"כ נפלו ג' קכין ערלה הוה בין הכל מאה ועוד ג"ק, ת"כ מניכו למוקמא כר"ח, דתמר תרומה עולה בתוך המאה, ומיירי שנפלה שאה תרומה לתוך ע"ט וכני חולין, ואת"כ נפלו ג' קכין ערלה, שהיא תני שאה, מצטרפת עם החולין להעלות המאה של חולין, להעלות התרומה והשאה של תרומה מצטרפת עם המולין לבטל הערלה במאתים וח', או את הכלאי כרם: וי"מ שאה תרומה שנפלה לע"ט מולין ואחרו לזרים ואת"כ נפלו ג' קכין ערלה, השאה תרומה מצטרפת עם המולין לבטל הערלה, להתירה לכהנים, דלזרים כבר נאסרה, וכן קב ערלה שנפלה למאה שאין בתוה קב לחד, ונעשה הכל מאה שאין ובתבטל הערלה בר', ואת"כ נפלה שאה תרומה וכרי כאן ק"ח, בתבטלה התרומה, ואם נפלה התרומה תחלה ואת"כ הערלה, תיכף מעלה, שבבר כדמעו, ול"ד לקוף פ"ם דלפני נפלה השאה מולין לבקוף כשוגג מזיר, מטוס דשם נפלה בהיתר לבקוף, וכאן שבכל תיקור בעיכן שיפול הערלה תחלה שיתבטל ויצטרף לבטל התרומה שיפול אח"כ: (ג) הערלה את הערלה. ע"ל אחת מאה נטע רבעי שהם כ' שנות, וקרי לרבעי ערלה דאן הערלה הוא כח: למאתים. ס"כ לאו דוקא למאתים, דת"כ לא בעי ניוף אלא לקנ"ט של מולין וכאחרו, ואת"כ נפלה שאה ועוד של כלאי הכרם, וסיימו כרבי יהושע דאמר לעיל, ערלה עולה בר' ועוד, כמו תרומה

---

[1]) זיהע תרומות פ. ד. מ. ז. · [2]) דער זין דיזעם ווידערשפרייטש ליזט פאן רמ"כם לוכד פאן ר"שי לוכד בראטמרה זאהר פערשידעק הויפטעפאקט · מען לעזע דיא קלאממענטארע הירזו · לוי מעילה פ. ד. מ. ו. · לוזט דערזעלבע חויסדרוק אין מכדערער סימוכט גע־כרוכט. · [3]) זיהע תי"ט לוכד ליכערהויפט דיא קלאממענטארע צו דיזער סטעלע.

ערלה פרק א ב

וּבַבָּנִיר, וַאֲסוּרִים בַּאֲשֵׁרָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר הַסְּמָדַר אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּרִי · רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַמַּעֲמִיד בְּשֶׂרַף הָעֲרָלָה אָסוּר · אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַעְתִּי בְּפֵירוּשׁ שֶׁהַמַּעֲמִיד בַּשֶּׂרַף הָעֶלְיוֹן · בְּשֶׂרַף הָעֲקָרִים מוּתָּר, בְּשֶׂרַף הַפַּגִּים אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם פֶּרִי : (י) עַנְקוּקָלוֹת וְהַחַרְצַנִּים וְהַזָּגִים, וְהַתָּמָד שֶׁלָּהֶם, קְלִיפֵי רִמּוֹן וְהַגֵּץ שֶׁלּוֹ, קְלִיפֵי אֱגוֹזִים וְהַגַּרְעוֹנִים אֲסוּרִים בָּעֲרָלָה וּבַאֲשֵׁרָה, וּבַבָּנִיר, וּמְתָּרִין בְּרִבְעִי · וְהַנּוֹבְלוֹת כֻּלָּם אֲסוּרוֹת : (ט) ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, נוֹטְעִין יְחוּר שֶׁל עֲרָלָה, וְאֵין נוֹטְעִין אֶגוֹז שֶׁל עֲרָלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּרִי · וְאֵין מַרְכִּיבִין בִּכְפָנִיוֹת שֶׁל עֲרָלָה :

דער ערלה־צייט ערלויבט, אויך אים פֿיערטען יאהרע (אויפֿ סערהאלב ירושלים צו גענישען) אונד זעלבסט דעם נזיר (וועלכעם דער ווין פֿערבאטען איזט) געשטאטעט; דאגעגען פֿאם בוים אים געטצענ־דאיינע פֿערבאטען · ר׳ יוסי זאגט: דיא בליטהע איזט פֿערבאטען, דא זיא דיא פֿרוכט איזט · — ר׳ אליעזר זאגט: וועו יעמאנד מיקלך דורך בוים זאפֿט פֿאן ערלה אנשטעללט (אום קעזע צו בעריטען) זא איזט דיזע אונערלויבט · דאגעגען זאגט ר׳ יהושע: איך האבע אויסדריקליך גיהערט: וועו מאן זיא מיט בלעטטערזאפֿט אדער מיט דעם זאפֿט דער וואורצעל אנשטעללט איזט זיא ערלויבט; וועו אבער מיט דעם דער פֿריהצייטיגען פֿרוכט, זא איזט זיא פֿערבאטען, ווייל דיס פֿרוכט איזט · (י) אונרייף בליבענדע טרויבען [1]) קערנע אונד הילזען אונד דער לויער דאריוס, דיא שאלען אונד בליטהען דעם גראנאטאפֿפעלס, דיא שאלען דער נישסע אונד זאנסטיגע פֿרוכטקערנע זינד אין דער ערלה אונערלויבט; זא צויך דיא פֿאם געטצענהאיינע; אונד דער נזיר דארף ערשטערע ניכט געניסען; אבער אים פֿיערטען יאהרע זינד זיא (אויך אויסערהאלב ירושלים׳ם) ערלויבט. אבפֿאללענדע פֿריכטע זינד בייא אללען דיזען אונערלויבט. (ט) ר׳ יוסי זאגט: איינען צוויייג פֿאן ערלה דארף מאן פֿערפֿלאנצען, אבער ניכט איינע גוס פֿאן ערלה אייגלענגען, ווייל דיס איינע פֿרוכט איזט; אויך דארף מאן קיינען צוויייג מיט אונרייפֿען דאטטעלן פֿאן ערלה אייגפֿראפֿפֿען.

פרק ב

הַתְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר (שֶׁל דָּאי וּת״מ) שֶׁל דָּמַאי, הַחַלָּה וְהַבִּכּוּרִים עוֹלִים בְּאֶחָד

תרומה אונד תרומה דעם צעהנט (זאוואהל פֿאן ודאי אלס פֿאן) דמאי־פֿריכטען, חלה אונד ערשטלינגע, געהן

חייב, דמלתא דלא שכיחא הוא, לפיכך כרמו כשכיל כטיעה לקמן · כר״ש · י״מ שמותר להוסיף עד ר״ח לכטלו כיון דאותה כטיעה שפיקה היא, ולכתחילה לא יקוט להוסיף · וי״מ אם כתערב אחר שלקט ומע״ג דלקמי' כודאי אם כתערב כר״ח מותר, הא קמ״ל דלקמי' הוא דכר משוב לו דכר שכמכין כטיל · וי״מ דאחר שלקט מותר מיד, אם יש עם ר״ח כטיעות, אלא לכתחילה לא יקוט דכקמח לא כטיל ; (ז) מי גפנים · מים היוצאים מן הגפנים כשאותכין אותו כימי ניסן : סמדר · ספרח שמתפח יוצא כשמדר, אבל כשמדר עצמה אכל מודים שהוא פרי ; כמעמיד · גבינה : כשרף · כמוסף מעצי ערלה, וכשר ר״ח לשרף הוא ספרי, ואפי' כחילן שעושה פירות, ורי״ם דאפי' כחילן שאינו עושה פירות כשרף מותר : (ח) ענקוקלות · לשון מוטריקון עכבים דלקו תלת, ענכים שלקו קודם שכניאו שליש כיצולן ; תרנכים · גרעיניס שכתוך העככים : וזגים · קלופות : תמד · מיס שכותכים פ״ג שמרים או ע״ג זגים ומרנכים ויש כהם טעם יין : גרעיניס כמנחים כתוך ספירות, כגון כתמרים, וכזיתים, וכחפרסקין : כרכעי · דלאו כני אכילה ניהו : כוכלת · כמוסרים מן החילן קודם גמר כיצולן : כלם · כערלה וכאשרה וכרכעי וכזגי : (ט) יחור · שהעץ מותר כהנאה, אבל לא החזון, ול״ד לגדולי טכל ומ״ש, שהן חולין ואף גדולי תרומה אי לאו דגזרו כי״ח דכר, משום דערלה תמירא, שאסורין כהנאה, ומודה ר״י שאם כטא והכריך והרכיב שהוא מותר, דזה וזה גורם מותר : כהפיות · יחור שיש כו תמרים כעודן שמדר, נקרחים כפניות :

פרק ב ומצטרפים · אם נפלה אחת מכולם לפחות ממחצה חולין מקדשתן, דכולהו מקרי תרומה : ונריך לתרים · היינו כשם משום גזל השבט, אבל ערלה וכלאי הכרם, אע״פ דאמירי טפי, אין נריך לתרים, דאין כשם משום גזל השבט :

[1]) דיא דורך שארפען ווינד ווערטהום פערלארען האבען; זא ווירד אוים ירושלמי ערקלערט· דיא עטימאלאגיא דעם ווארטעם ניכט שווער צו ערמיטטעלן, פיעללייכט יעדאך הויים דעם גריכישען καλός הערצולייטען·

תְּרוּמָה, אוֹ שְׁאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, אָסוּר: (ט) שְׁאוֹר שֶׁל חוּלִין, שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ עִסָּה וְחִמְּצָה, וְאַחַר כָּךְ נָפַל שְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה, אוֹ שְׁאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ אָסוּר • ר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר: (י) תַּבְלִין שְׁנַיִם וּשְׁלִשָּׁה שֵׁמוֹת, מִמִּין אֶחָד אוֹ מִשְּׁלִשָּׁה (מִמִּין שְׁלִשָּׁה) אָסוּר וּמְצָטָרְפִין • ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנַיִם וּשְׁלִשָּׁה שֵׁמוֹת מִמִּין אֶחָד, אוֹ שְׁנֵי מִינִין מִשֵּׁם אֶחָד, אֵינָן מְצָטָרְפִין: (יא) שְׁאוֹר שֶׁל חוּלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ עִסָּה, לֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ וְלֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, נִצְטָרְפוּ וְחִמְּצוּ, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַחַר הָאַחֲרוֹן אֲנִי בָא • וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין שֶׁנָּפַל שְׁאוֹר בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף, לָעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ: (יב) יוֹעֵזֶר אִישׁ הַבִּירָה הָיָה מִתַּלְמִידֵי בֵּית שַׁמַּאי, וְאָמַר, שָׁאַלְתִּי אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן עוֹמֵד בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח, וְאָמַר, לָעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ: (יג) כֵּלִים שֶׁפָּכָן בְּשֶׁמֶן טָמֵא, וְחָזַר וְפָכָן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, אוֹ שֶׁפָּכָן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, וְחָזַר וְפָכָן בְּשֶׁמֶן טָמֵא, ר׳ אֱלִיעֶזֶר

כלאים פאם ווײנבערגע, זאפֿיעל אלס צור זײערונג געניגטע, זא איזט דער טײג אונערלויבט • (ט) וועז דער זויערטײג פֿאן חולין אין איינען טײג געקאממען אונד איהן בעריטט געזײערט האט אונד נאכהער קאממט זויערטײג פֿאן תרומה אדער כלאים פאם ווײנבערגע, זאפֿיעל אלס צור זײערונג געניגט העטטע, הינין, זא איזט ער אונערלויבט • ר״ש ער קלערט איהן פֿיר ערלויבט • (י) געווירצע פֿאן צוויי אדער דרײ״א נאמענטליך פֿערבאטענען דינגען (אלס ערלה, תרומה א׳ ז׳ וו׳) פֿאן איינער פֿרוכטבארט, אדער דרײ״א פֿרוכטבארער פֿאן איינעם נאמען, מאכען צוואממענגערעכנעט עטוואס אונערלויבט [1]) ר״ש זאגט: צוויי אדער דרײ״א נאמען פֿאן איינער פֿרוכטבארט אדער צוויי״א פֿרוכטבארען פֿאן איינעם נאמען וועדען גיכט צוזאממענגערעכנעט • (יא) וועז זויערטײג פֿאן חולין אונד פֿאן תרומה אין איינען טײג קאממען, אונד וועדער דער איינע נאך דער אנדערע צור זײערונג געניגען וירדע, צוזאממען אבער בעווירקטען זיא זײערונג, זא זאגט ר׳ אליעזר: אך ריכטע מיך נאך דעם צולעצט הינינגעקאמענען דיא געלעהרטען זאגען: עס מעגע דער פֿאן תרומה פֿארהער אדער נאכהער הינינגעקאממען זין, איממער בעווירקט ער קיינע אונערלויבטהייט, וועז ער ניכט צור זײערונג הינלענגליך וואר • (יב) יועזר איין בעאמטעטער דער בירה [2]) וואר אויס דער שולע דעם שמאי, אונד ערצעהלטע: איך פֿראגטע אינסט דעסהאלב דען עהרווירדיגען גריס ר״ג, אלס ער אם עסטליכען טהארע שטאנד, אונד ער שפראך: נעימאלס בעזוירקט ער אונערלויבטהייט, וועז עד ניכט צור זײערונג הינלענגליך איזט • (יג) וועז מאן גערעטהע (פֿאן לעדער) מיט אוגריינעם עהל בעשטריכען הצאט, אונד דאן ווידער (נאכהעם זיא געטראקנעט אונד דורך אונסערטויכען אין וואססער גערייניגט וואירן) מיט ריינעם עהל בעשטריכען, אנדער ערשט מיט ריינעם, דאן מיט אונריינעם בעשטריכען האט, זא זאגט ר׳ אליעזר: איך ריכטע

דשאור לפ שכיח כאיכו מיכו: עדשים • של חולין דטעם לפ בטל לפילו ביותר ממאה, וכלפ טעם שרי לפילו כמות ממאה: (ח) חסור • ולפ לתרוכין דכח כלפ שאור של איסור כיצד מתחמצת, ר״ל כיצד מתחמצת, כגון שהיה ממשרת להחמיץ, אבל בפיפא, דכיכר בתחמצת כשל חולין, כי הדר כפל של תרומה חיכו חלפ פוגם, ורכיכן סברי, דאע״ג דמותן טעם לפגם בשאר חסורים מותר, הכי חסור, דרחוי לחמץ כח כמה עיסות • וי״מ דכריאת כמי פליג, דכיון שבאל בשאור של תרומה קודם שנתחמץ, ולטעמיה חזיל, דס״ל דאפי׳ איסור זאסור אין מצטרפין: (י) ג׳ שמות • ממין אחד, כגון זכנבזיל, ופלפלין, ושיעס ערלה או שביעס תרומה: אסור ומצטרפין • כולס ושל תרומה: או ג׳ מיכין משס אחד, כגון זכנבזיל, ופלפלין, ושיעס ערלה או שביעס תרומה: אסור ומצטרפין • כולס מצטרפיס, לאסור התבטל טעמו, אבל אס לא פילק האיסור אסור, דזה וזה גורס אסור: לעולס • דזה וזה גורס היתר: (יג) כלים • של עור שפכן כדי לרככן: טמא • ונטיבצו, ופ״ל שכן בשמן טהור, ובשמשמען כמן כפלט הצמן לאוץ:

---

[1]) זא רמ״בס • דיז קאמפֿעטענטליטערן זיכד מיכער לויסדרוק מוכד זין דער מיכיכ זאכד חוכליניג • [2]) בירה חיזט דער פלאטץ חוץ דשם טעמפעלבערגע וום דיז מוכריין נעווירדשעפֿט הפפער פֿערברענכט וואירדין •

וְהֶעָרְלָה אֶת הֶעָרְלָה: (ד) כָּל הַמְחַמֵּץ, וְהַמְתַבֵּל, וְהַמְדַמֵּעַ, בַּתְּרוּמָה וּבֶעָרְלָה, וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אָסוּר. בֵּשׁ"א אַף מְטַמֵּא, וּבֵה"א, לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטַמֵּא עַד שֶׁיְּהֵא בוֹ כְּבֵיצָה: (ה) דּוֹסְתָּאִי אִישׁ כְּפַר יִתְמָה הָיָה מִתַּלְמִידֵי בֵ"שׁ, וְאָמַר, שָׁמַעְתִּי מִשַּׁמָּאי הַזָּקֵן, שֶׁאָמַר לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטַמֵּא עַד שֶׁיְּהֵא בוֹ כְּבֵיצָה: (ו) וּלְמָה אָמְרוּ, כָּל הַמְחַמֵּץ וְהַמְתַבֵּל וְהַמְדַמֵּעַ לְהַחְמִיר? מִין בְּמִינוֹ. לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר? מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. כֵּיצַד? שְׂאוֹר שֶׁל חִטִּים שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ עִסַּת חִטִּים וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּבֵין שֶׁאֵין בּוֹ לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, אָסוּר. אֵין בּוֹ לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ אָסוּר: (ז) לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, כֵּיצַד? כְּגוֹן גְּרִיסִין שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם עֲדָשִׁים, וְיֵשׁ בָּהֶם בְּנוֹתֵן טַעַם, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה וּבֵין שֶׁאֵין בָּהֶם לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, אָסוּר. אֵין בָּהֶם בְּנוֹתֵן טַעַם, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּבֵין שֶׁאֵין בָּהֶם לַעֲלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה, מֻתָּר: (ח) שְׂאוֹר שֶׁל חוֹלִין שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ עִסָּה, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְאַחַר כַּךְ נָפַל שְׂאוֹר שֶׁל

דער כלאים, דיא כלאים דיא דער ערלה אונד דיא ערלה דיא דער ערלה בעווירקען. (ד) אללעס וואס מאן מיט תרומה, ערלה אדער כלאים[1]) פאם וויינבערגע, זייערט, ווירצעט, אדער מישעט (נעמליך דורך תרומה צו מדומע מאכט) איזט יעדענפאללס אונערלויבט. ב"ש זאגט: עס טהיילט אויך עטוואניגע אונריינהייט מיט; ב"ה זאגט: עס טהיילט דיא אונריינהייט נור מיט, ווען עס דיא קוואנטיטעט איינעס אייעס האט. (ה) דוסתאי אויס דעם פלעקקען יתמה וואר איינער אויס דער שולע שמאי"ס, אונד ערצעהלטע: איך האבע פאן דעם עהרווירדיגען גרייזע שמאי געהערט, וויא ער זאגטע, איממער זייא דיא קוואנטיטעט איינעס אייעס נעטהיג, אום דיא אונריינהייט מיטצוטהיילען. (ו) פיר וועלכען פאלל האט מאן אבער פערארדנעט, דאס אללעס וואס מאן זייערע, ווירצע אדער מישע (מדומע מאכע) שטרענגע גענאממען ווערדע? ווען עס איינערלייא ארט איזט; דאגעגען אום טהיילס געלינדע טהיילס שטרענגע צו פערפאהרען בייא אומגלייכארטיגעם וויא צ. ב.? ווען ווייצענזויערטייג (תרומה) אין איינען ווייצענטייג געראטהען, אונד אין יענעם זא פיעל ענטהאלטען, דאס ער דיזען זייערט, זא עס, מעגע דאס פערהעלטניס פאן הונדערט אונד איינעם פארהאנדען זיין אדער ניכט, אונערלויבט. איזט דאס פערהעלטניס פאן הונדערט אונד איינעם ניכט דארין, זא איזט עס מעגע ער צום זייערן געניגען אדער ניכט, אונערלויבט. (ז) וויא אבער טהיילס געלינדע טהיילס שטרענגע צו פערפאהרען בייא אונגלייכארטיגעם? ווען באהנענגריטצע מיט לינזען געקאכט ווערדען, אונד יענע דען געשמאק מיטטהיילען, זא איזט דער גענוס דאפאן, עס זייא דאס פערהעלטניס פאן הונדערט אונד איינעם דארין אדער ניכט, אונערלויבט; טהיילט זיא קיינען געשמאק מיט, זא איזט ער, מעגע דאס פערהעלטניס פאן הונדערט אונד איינעם דארין זיין אדער ניכט, געשטאטטעט. (ח) ווען זויערטייג פאן חולין אין איינען טייג געקאממען, אונד געניגט איהן צו זייערן, אונד נאכהער קאממט זויערטייג פאן תרומה אדער

במאה ועוד, א"כ מצינו לאוקמא אפי' כר"א וכדלעיל משנה ב', הלכך סאה של כלאים בטלה בקצ"ט ומשהו, והעוד בטלה בסאה חסר משהו, וכן כולם: (ד) כל המחמץ והמתבל. ה"ק כל המחמץ והמתבל בערלה ובכלאי כרם, שמחמיץ העיסה בתפוחים או בשמרי יין של ערלה, או כלאי כרם, או מתבל קדרה בתבלין של ערלה וכלאי כרם, אסור, ואין עולין במאתים ואחד, ובתרומה אם החמיץ עיסה בשאור של תרומה כעשה הכל מדומע, ואסור לזרים, ואינו עולה, דדבר המעמיד, כגון מחמץ, או עביד לטעמיה כגון תבלין, אפילו באלף לא בטיל: אף מטמא. שאור טמא או תבלין טמאים שהחמיץ או שתבלו הקדרה טהורה, אע"פ שאין בהן כביצה, שהוא שיעור טומאת אוכלין, כטמאת העיסה והקדרה אגב שהיא אוסרת: (ו) ולמה. כמו ובמה, באיזה ענין, אמרו ומשני מין במינו: כיצד? להחמיר: שאור. וה"ה שאר מין במינו, שאינו מחמיץ לעולם בעי ק"א, דהא לא יכול למקים אטעמיה, ונקט שאור דחמור טפי, דאפילו בק"א אינו עולה: של חטים. של תרומה שנפל לתוך עיסת חיטים של חולין, היינו מין במינו: ואם אין בו. כדי לחמץ ויש בו כדי לעלות בק"א, מוציא שיעור החלק שנפל: (ז) גריסין. של פול של תרומה, וה"ה שאור של שעורים בשל עיסת חיטים דלא חיישינן אלא לנתינת טעם, אלא

הוא, ר' מאיר אומר, יָדָלֶק הַבֶּגֶד · וַחֲכ"א יַעֲלֶה בְּאֶחָד וָמֵאתַיִם: (ג) הָאוֹרֵג מִלְּמַטָּה הַסִּיט מִמֶּמֶּנּוּ הַבְּכוֹר בַּבֶּגֶד, יָדָלֶק הַבֶּגֶד · וּמִשְּׁעַר הַגָּזִיר, וּמִפֶּתֶר חֲמוֹר בְּשַׂק, יָדָלֶק הַשַּׂק · וּבַמּוּקְדָּשִׁין, מְקַדְּשִׁין כָּל שֶׁהֵן: (ד) הַתְּבַשִּׁיל שֶׁבִּשְּׁלוֹ בִּקְלִיפֵי עָרְלָה, יָדָלֶק · נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וָמֵאתַיִם: (ה) תַּנּוּר שֶׁחִסְּקוּהוּ בִּקְלִיפֵי עָרְלָה וְאָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, תְּדָלֵק הַפַּת · נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת, תַּעֲלֶה בְּאֶחָד וָמֵאתַיִם: (ו) מִי שֶׁחָזוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, יָדָלְקוּ · נִתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים, כֻּלָּם יְדָלְקוּ דִּ"ר מֵאִיר · וַחֲכ"א יַעֲלוּ בְּאֶחָד וָמֵאתַיִם: (ז) שָׁהָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לִמְנוֹת מְקַדֵּשׁ, וַחֲכ"א אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא שִׁשָּׁה דְבָרִים בִּלְבָד · וְר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, שִׁבְעָה, וְאֵלּוּ הֵם, אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ, וְרִמּוֹנֵי בָדָן, וַחֲבִיוֹת סְרוּמוֹת, וְחוֹלְפוֹת תַּרְדִּין, וְקַלְחֵי כְרוּב, וְדַלַּעַת יְוָנִית · רַבִּי פְּעָרְבָּט אוּנְד אִין אַיִין קְלֵייד אַיְינְוּוֹעְבָּט, אוּנְד וְוִיס נִיכְט וְוָעל־כְּעֶס דְעָר פַּאדְעָן זַיְיא, זָא מוּס נָאךְ ר"מ דָאס קְלֵייד פְּעָר־בְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; נָאךְ דָעָן גְעלְעהְרְטְעָן גְעהְט עָס אִין צְוַוייא הוּנְדְערְט אוּנְד אַיְינְעם אוֹיף · (ג) וְוָען יְעמַאנְד אַיְינְעָן גְאנְצְעָן סִיט פַּאן וְוָאלְלֵע אַיְינְער (פַּעהְלְעָרְהַאפְּטְעָן) עְרְשְׁטְגְעבּוֹרְט אִין אַיִין קְלֵייד אַיְינְוּוֹעְבְּט, מוּס דִיזְעָם פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; וְוָען עְבָעָן זָאפְּיעל פָּאם הָאאר אַיְינְעם (רַיְינְעָן) גְזִיר, אָדְער פָּאם (גְעְטְעָדְטְעָטְעָן) עְרְשְׁטְלִינְג דָעָם עְזָעלְם, אם זָאקְקְע, מוּס דָער זָאק פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען · בֵּייא אַנְדְערָן גְעהֵייל־לִיגְטְעָן (אוּנְד אוֹיסְלְעזְבְּאָרְעָן) דְנְגָען בְּעְווִירְקְט דִיא גְעָרִינְגְסְטְע בֵּימִישׁוּנְג הֵיילִיגְקֵייט (אוּנְד פְּעָרְפְּלִיכְטְעט צוּר אוֹיסְלְעזְוּנְג דָעָם גָאנְצְעָן)[1] · (ד) אִיין גְעָרִיכְט דָאס מִיט שָׁאלְעָן פָּאן עְרְלֶה גְעְקָאכְט וְוָערְדָען, מוּס פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; אַיְיזְט עָס אוּנְטְעָר אַנְדְערְע פְּעָרְמְעָנְגְט וְוָערְדָען, זָא גְעהְט עָס אִין צְוַוייא הוּנְדְערְט אוּנְד אַיְינְעם אוֹיף · (ה) וְוָען מָאן אַיְינְעָן פָּאן מִיט שָׁאלְעָן פָּאן עְרְלֶה גְעהֵייצְט אוּנְד דָארִין בְּרָאט גְעבָאקְקְען הָאט, מוּס דָאס בְּרָאט פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; אַיְיזְט עָס אוּנְטְעָר אַנְדְערְעם פְּעָרְמְעָנְגְט וְוָערְדָען, זָא גְעהְט עָס אוּנְטְעָר צְוַוייא הוּנְדְערְט אוּנְד אַיְינְעם אוֹיף · (ו) וְוָען יְעמַאנְד גְעבִינְדְט פָּאן גְרִיכִּישְׁעם הַיִיא הָאט, דִיא כְלָאִים אִים וְוִייל בְּעָרְגְ וְוָארְעָן, זָא מִיסְּעָן זִיא פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; זִינְד זִיא אוּנְטְעָר אַנְדְערְע פְּעָרְמְעָנְגְט וְוָערְדָען, זָא מִיסְּעָן, נָאךְ ר"מ, אַלֶּע פְּעָרְבְּרַאנְנְט וְוָערְדָען; דִיא גְעלְעהְרְטְעָן זָאגָען, זִיא גְעהְן אִין צְוַוייא הוּנְדְערְט אוּנְד אַיְינְעם אוֹיף · (ז) ר"מ זָאגְט נְעמְלִיךְ: וְוָאס מָאן גְעוּוּעהְנְלִיךְ נָאךְ צָאהְל פְּעָרְקוֹיפְט, וְוִירְד דּוּרְךְ פְּעָרְמְעָנְגְונְג גְעהֵייליגְט; דִיא גְעלְעהְרְטְעָן אַבְעָר זָאגָען: נוּר זָעכְס צָעהְלְבָּארְע בְּעָווִירְקְען הֵייליגְונְג, אוּנְד ר"ע בְּעָהוֹיפְטְעט: זִיבְעָן, נְעמְלִיךְ פָּאלְגְענְדע; נִיסְּטְע פָּאן פֶּרֶךְ[2], גְרָאנְאטְעפְּעל פָּאן בָּדָן, צוּגְעמָאכְטע פְּעָסְּעָר מִיט וְוַיין, בְּלָעְטְעָר פָּאן מָאנְגָאלְד, שְׁטְעָנְגְעל[3]) פָּאן קָאהְל, אוּנְד גְרִיכִּישׁ

כְּפוֹל, שָׁוֶה כְּפוֹל כְּמוֹ הַמֻּכְנָע לְחֹמֶשׁ, וּמִלֹּא הַסִּיט שִׁיעוּר חָמוּשׁ, וְהִשְׁמִיעָנוּ כְּמַתְכִּיתִין דִּלְעֵיל כְּשִׁיעוּר גָּדוֹל שָׁוֶה כְּגָד, קוֹלֶת לְחֻכְמִים, וְכָאן קוֹמֶרֶת לַר"מ, שֶׁהִפְּיו קוֹט לְחַד יִשְׂרָף: (ג) הָאוֹרֵג כּוּ' דִּלְמוֹ נְמִר שֶׁהִתְּרֵב בְּטֵל בְּרוֹב: מְמַר · דִּלְמוֹ לְגַזּוּז הַכְּבוֹר, וְכְבוֹר כְּעֵל מוּם לְיֵירִי, הָכָא כְּכוֹר תַּם מְקַדְּשִׁים כְּכ"ע: הַכְּבוֹר · וְלֹא לְמֵרִינָן כְּהִי שִׁיעֲלִי, לְפִי שֶׁלֹּא נָתַן כֹּחַ הַכְּתוּב שִׁיעוּר, וְהֹא דְּתִינָן בְּטֵלָה בְּרוֹב, דְּמִיֵּירִי שֶׁחָרַג דֶּרֶךְ חָמוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁפּוֹר דְּמִיפְּס כָּל הַבֶּגֶד וְהֹא לְמַלְפִינְהוּ, דְּלִיכָּא נְפָרִים טוֹהֵי דְּהִיתִּירָא הָאי דְּלִיסּוּרָא; נִיזִר · טְהוֹר דְּשָׁעַר נִיזִר טְמֵא טְעוּן קְבוּרָה: וּמִפְּנֵי · וְהֹא"נ הָתָם מ"ד פ' בְּתְרָא דְּתְמוּרָה, שֶׁהוּא מִן הַמְּקֻבָּרִים, הָתָם מִיֵּירִי בְּשָׁעַר שֶׁכֻּלָּה מִסָּר, וְכֵיוָן מִיֵּירִי בְּשָׁק אִיכָּא כֻּלָּה אֲלֹא מֵאַחַר זְמַן, וְקִיְּימִינְן דְּאִתְּהוּ לְיֵיכְּבֵי וּמְהַנְּבֵי מִכְּיָה, מ"כ שָׁק מִכּוּי לְקַטֵּט לְמַרְיוּ, מִכָּל שָׁעַר לֹא: (ה) וּמִתְּנִיס · וְכֵיוָן מִכְּיָלוּ ר"מ מוֹדֶה, מִשּׁוּם דְּהִינוּ מְדַכְּרִים שֶׁמֵּצֵד ר"מ דְּמִקְדְּשִׁין: (ו) חֲבִילֵי · לֵין חֲבִילֵי פְּחוּת מִכ"ס זְרִיעִים: כּוּלָּם · וְהֹא דְּלֹא לְמַרוּ בְּפוֹלוּ מִשּׁוּם דְּהִינוּ מְדַכְּרִים שֶׁמֵּצֵד ר"מ דְּמִקְדְּשִׁין; מְקַדֵּם · לְעֵרוּךְ: כֶּרֶךְ וְכֵדָן · שְׁמוֹת מְקוֹמוֹת הֵן,

---

[1]) זֹאת רש"כד לֵין בְּכוֹרוֹת פ' נ' עַנְדע; וּוְעלְכֶעס תי"ט חוֹכְד תַּנְדערע בֵּייפְּפְלִיכְטְעָן · [2]) מֵאן הָעלְט דִּים כִּיר לִיינע תַּרְט נִתְרְטער נִים־מְעָר מִתְּעָר מִכְּנְדעָן דְּתָך פְּעָהְלְעָן הִיער זָא וְוִיל בֵּייְ כֵּדָן דִּיְ בְּשְׁטִיְמְמְטְעָן קְעָנְלִיכְטְעָן · [3]) קְלָם, בְּעָסְּעָר קוֹלֶם, לְאָטִיין caulis ·

אוֹמֵר, אַחַר הָרִאשׁוֹן אֲנִי בָא, וַחֲכָ"א אַחַר הָאַחֲרוֹן: (יד) שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ עִסָּה, לֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְלֹא בָזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וְנִצְטָרְפוּ וְחִמְּצוּ, אָסוּר לַזָּרִים, וּמֻתָּר לַכֹּהֲנִים. ר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר לַזָּרִים וְלַכֹּהֲנִים: (טו) תַּבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ בִקְדֵרָה, לֹא בָאֵלּוּ כְּדֵי לְתַבֵּל וְלֹא בָאֵלּוּ כְּדֵי לְתַבֵּל, וְנִצְטָרְפוּ וְתִבְּלוּ, אָסוּר לַזָּרִים, וּמֻתָּר לַכֹּהֲנִים. ר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר לַזָּרִים וְלַכֹּהֲנִים: (טז) חֲתִיכָה שֶׁל קָדְשֵׁי קֳדָשִׁים, שֶׁל פִּגּוּל, וְשֶׁל נוֹתָר, שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם הַחֲתִיכוֹת, אָסוּר לַזָּרִים, וּמֻתָּר לַכֹּהֲנִים. ר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר לַזָּרִים וְלַכֹּהֲנִים: (יז) בְּשַׂר קָדְשֵׁי קֳדָשִׁים, וּבְשַׂר קֳדָשִׁים קַלִּים, שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם בְּשַׂר הַתַּאֲוָה, אָסוּר לַטְּמֵאִים וּמֻתָּר לַטְּהוֹרִים:

מיך נאך דעם ערשטען; דיא געלעהרטען זאגען נאך דעם לעטצטען [1]) (יד) ווען זויערטייג פֿאן תרומה אונד פֿאן כלאים פֿאם וויינבערגע אין איינען טייג קאממען, אונד וועדער דער איינע נאך דער אנדערע צור זייערונג געניגען ווידדע, צוזאמ=מען אבער בעווירקטען זיא זייערונג, זא איזט דער גענוס דא=פֿאן ניכֿט=פריסטערן פֿערבאטען, דען פריסטערן אבער גע=שטאטטעט. ר"ש געשטאטטעט איהן ביידען. (טו) ווען גע=ווירצע פֿאן תרומה אונד פֿאן כלאים פֿאם וויינבערגע אין איינען טאפף מיט עסען קאממען, אונד וועדער דאס איינע נאך דאס אנדערע צום ווירצען געניגען ווירדע, צוזאממען אבער בעווירקען זיא ווירצונג, זא איזט דער גענוס ניכֿט=פריסטערן פֿערבאטען, דען פריסטערן אבער געשטאטטעט; ר"ש געשטאטטעט איהן ביידען. (טז) ווען איין שטיק אל=לערהייליגסטעס, אדער איין שטיק פֿאן פֿערווארפֿענעם אדער צו לאנגע איבריגגעבליבענען אפפֿערפֿלייש מיט אנדערן שטיק=קען צוזאממענגעקאכֿט ווארדען, זא איזט לעטצטערעס ניכֿט=פריסטערן פֿערבאטען, דען פריסטערן אבער געשטאטטעט; ר"ש געשטאטטעט עס ביידען [2]). (יז) ווען פֿלייש פֿאן אל=לערהייליגסטעם אונד פֿאן מינדער הייליגען אפפֿערן מיט גע=וועהנליכֿעם פֿליישע צוזאממענגעקאכֿט ווארדען, זא איזט עס אונריינען פֿערבאטען אבער ריינען געשטאטטעט.

פ ר ק ג

בֶּגֶד שֶׁצְּבָעוֹ בִּקְלִיפֵי עָרְלָה, יִדָּלֵק. נִתְעָרַב בַּאֲחֵרִים, כֻּלָּם יִדָּלֵקוּ, דִּ"ר מֵאִיר. וַחֲכָ"א יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתָיִם: (ב) הַצּוֹבֵעַ מְלֹא הַסִּיט בִּקְלִיפֵי עָרְלָה וַאֲרָגוֹ בַבֶּגֶד, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה

איין קלייד דאס מאן מיט שאלען פֿאן ערלה געפֿערבט האט, מוס פֿערבראננט ווערדען; איזט עס אונטער אנדערע פֿערמענגט ווארדען, זא מיסען אללע פֿערבראננט ווערדען; זא ר"מ; דיא געלעהרטען זאגען, עס געהט אונטער צווייא=הונדערט אונד איינעם אויף. (ב) ווען יעמאנד איינען פֿאדען פֿאן דער לענגע איינעס סיט [3]) מיט שאלען פֿאן ערלה

הראשון. דראשון כפלט: וחכמים או'. האחרון כפלט: (יד) אסור לזרים. לגבי זרים הוי ב' שמות, אסור, ולגבי כהנים שרי, דאין בכלאי הכרם כדי לחמץ: (טו) קדשי קדשים. שאסור לזרים ופגול וכו' אסורים אף לכהנים: החתיכות. של חולין, ויש בחולין לבטל ק"ק בפ"ע ופיגול ונותר וטמא בפ"ע: (יז) ובשר קדשים קלים. מותר לזרים טהורים: שנתבשלו. עם בשר תאוה שהוא חולין, ומותר אף לטמאים, ויש בחולין לבטל כ"א בפני עצמו, מצטרף לאסור החולין לטמאים, אפילו לר"ש דק"ק וקדשים קלים שם אחד להם: ומותר לזרים. טהורים, אפילו לרבנן דק"ק אין בהן כדי לאסור:

פרק ג שצבעו. אשמועינן דחזותא מלתא היא ואקרי הנאה: בקליפי. דגם הקליפים אסורים בהנאה: כולם. דר"מ לטעמיה דאמר לקמן את שדרכו למנות: וחכמים. לטעמיהו, דס"ל אין מקדש אלא ששה דברים בלבד: יעלה. אם נתערב ולא שיערב לכתחלה: (ב) מלא הסיט. הפסק שבין אצבע לאמה, וההפסק שבין אגודל לאצבע הוא נקרא סיט

---

[1]) נעמליך ווען נאכהער פאן דעם געפעסע עהל טריפט, אב דאסזעלבע אלס ריין אדער אונריין צו בעטראכטען זייא. [2]) הירצו איזט רמ"בם אונד תי"ט נאכצולעזען. [3]) סיט איזט דיא ענטפערנונג דער ביידען ערשטען פינגער, נעמליך דעם צייגע, אונד מיטטעלפינגערם פאן איינאנדער, ווען זיא שטארק געשפאננט ווערדען.

פרק א

יֵשׁ מְבִיאִין בִּכּוּרִים וְקוֹרִין, מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין, וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מְבִיאִין. אֵלּוּ שֶׁאֵינָן מְבִיאִין, הַנּוֹטֵעַ לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְהִבְרִיךְ לְתוֹךְ שֶׁל יָחִיד, אוֹ לְתוֹךְ שֶׁל רַבִּים. וְכֵן הַמַּבְרִיךְ מִתּוֹךְ שֶׁל יָחִיד אוֹ מִתּוֹךְ שֶׁל רַבִּים לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ. הַנּוֹטֵעַ לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְהִבְרִיךְ לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְדֶרֶךְ הַיָּחִיד וְדֶרֶךְ הָרַבִּים בָּאֶמְצָע, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מֵבִיא. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּזֶה מֵבִיא: (ב) מֵאֵיזֶה טַעַם אֵינוֹ מֵבִיא? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ, עַד שֶׁיִּחְיוּ כָּל הַגְּדוּלִין מֵאַדְמָתְךָ. הָאֲרִיסִין, וְהַחֲכִירוֹת, הַסִּקְרִיקוֹן וְהַגַּזְלָן, אֵין מֵבִיאִין מֵאוֹתוֹ הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ: (ג) אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים חוּץ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים, לֹא מִתְּמָרִים שֶׁבֶּהָרִים, וְלֹא מִפֵּירוֹת שֶׁבָּעֲמָקִים. וְלֹא מִזֵּיתֵי שֶׁמֶן שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּבְחָר. אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים קוֹדֶם לָעֲצֶרֶת. אַנְשֵׁי הַר צְבוֹעִים הֵבִיאוּ בִּכּוּרֵיהֶם קוֹדֶם לָעֲצֶרֶת, וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם. מִפְּנֵי הַכָּתוּב שֶׁבַּתּוֹרָה, וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה:

איינגע ברינגען ערשטלינגע דאר אונד לעזען (דאס בעקעננטניס), אנדערע ברינגען זיא דאר, אונד דירפֿען ניכֿט לעזען; אונד ווידער אנדערע ברויכֿען קיינע ערשטלינגע דאר צו ברינגען. פֿאלגענדע נעמליך ברויכֿען קיינע ערשטלינגע דארצוברינגען: ווער אויף אייגענעס פֿעלדע געפֿפֿלאנצט, אונד דען אבלעגער אין איינעס אנדערן אייגענטהום אדער אין איינען עפֿפֿענטליכֿען פלאטץ הינייגעצאגען האט; אדער אין איינעס אנדערן אייגענטהום אדער אויף איינעס עפֿפֿענטליכֿען פלאטץ געפֿפֿלאנצט אונד דען אבלעגער אין זיין אייגענעס פֿעלד הערייגעצאגען האט; ווער אים אייגענען פֿעלדע געפֿפֿלאנצט אונד דען אבלעגער אין זיין אייגענעס פֿעלד, וועלכֿעס פֿאן יענעם דורך איינען פריפֿאטוועג אדער עפֿפֿענטליכֿען וועג געטרעננט איזט, געצאגען האט, ברויכֿט קיינע ערשטלינגע דארצוברינגען. ר' יהודה זאגט: לעטצטערער מוס זיא דארברינגען. (ב) אויס וועלכֿעס גרונדע איזט איין זאלכֿער ניכֿט צור דארברינגונג פֿערפֿפֿליכֿטעט? ווייל עס הייסט: דיא ערשטלינגע דער רייפֿע דיינעס אקקערס, וועלכֿעס בעדייטעט: עס מיססען דער גאנצע וואוכס אויף דיינעם אקקער זיין. ווער געגען פֿרוכֿטאנטהייל דען באדען בעשטעללט, ווער פֿאכֿטעט, ווער איין גרונדשטיק דורך געוואלט[1]) אדער רויב אן זיך געבראכֿט האט, ברינגט אויס דעמזעלבען גרונדע קיינע ערשטלינגע דאר, ווייל עס הייסט: דיא ערשטלינגע דער רייפֿע דיינעס אקקערס. (ג) מאן ברינגט ערשטלינגע נור פֿאן דען זיבען פֿרוכֿטאַרטען דאר; איבריגענס אויך ניכֿט פֿאן דאטטעלן אויף דען געבירגען, אונד פֿריכֿטען אין דען טהעלערן (ווייל זיא שלעכֿט זינד), ניכֿט פֿאן זאלכֿען אליפֿען דיא ניכֿט אויסערוועהלט גוט זינד. — מאן ברינגט דיא ערשטלינגע ניכֿט פֿאר דעם וואָכֿענפֿעסטע. דיא לייטע פֿאם בערגע צבועים בראכֿטען איהרע ערשטלינגע פֿאר דעם וואכֿענפֿעסטע, אונד מאן נאהם זיא פֿאן איהנען ניכֿט אן; ווייל אים געזעטצע געשריבען שטעהט: דאס פֿעסט דער ערנטע דער ערשטלינגע דיינער פֿעלדארבייט פֿאן אללעם וואס דוא אויף דעם פֿעלדע זעעסט.

פרק א וקורין. מארמי אובד אבי: לתוך שלו. שלא ברשות, אבל ברשות אפי' לפי שעה מביא וקורא. וי"מ דוקא רשות לעולם: באמצע. שאין כל הגדולים מאדמתו: כזה מביא. בדרך הרבים באמצע, אבל לא בדרך היחיד, ומ"מ סבר ר"י דאינו קורא, משום דאע"ג שיש לו רשות לעשות חלל תחת רשות הרבים, דמשום הכי מביא, אינו שלו לעולם, שאם בא אחר והשתמש באותו חלל זכה האחר: ה"ז אינו מביא. לא מן הזקינה ולא מן הבריכה: (ב) והחכירות. אפי' לעולם. סקריקון. הורג נפשות וכותן לו קרקע שלא יהרגנו, ואע"ג דיהיב ליה לא מחיל ליה, שמחר יתבענו בדינא: (ג) מז' המינין. שנשתבחה בהן א"י: שבהרים. שהן גרועים: המובחר זיתים שבאים עליהם גשמים והן פולטים שמנן, דזית שמן משמע, זית שבאים עליהם גשמים, והוא אוגר שמנו לתוכו, והוא מובחר: לעצרת. דשתי הלחם שמביאים בעצרת אקרו בכורים,

[1]) סקריקון איזט דאס לאטייניש Sicarii. עס איזט בעקאנגט, דאס צור צייט דעם רעמערקריגעס זאלכע Sicarii עפפענטליך האנדעלטען, דאהער זיא אין דער משנה ערוועהנונג פערדינען.

ערלה פרק ג

עֲקִיבָא אוֹמֵר, אַף כְּכְרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת · הָרָאוּי לְעָרְלָה, עָרְלָה, לְכֹלְאֵי הַכֶּרֶם, כִּלְאֵי הַכֶּרֶם : (א) כֵּיצַד? נִתְפַּצְּעוּ הָאֱגוֹזִים, נִתְפָּרְדוּ הָרִמּוֹנִים, נִתְפַּתְּחוּ הַחֲבִיוֹת, נִתְחַתְּכוּ הַדְּלוּעִים, נִתְפָּרְסוּ הַכְּכָרוֹת, יָעֲלוּ בְּאֶחָד וְמֵאָתַיִם : (ט) סֶפֶק עָרְלָה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסוּר, וּבְסוּרְיָא מֻתָּר, וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, יוֹרֵד וְלוֹקֵחַ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יְרָאֵנוּ לוֹקֵט · כֶּרֶם נָטוּעַ יָרָק, וְיָרָק נִמְכָּר חוּצָה לוֹ, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסוּר, וּבְסוּרְיָא מֻתָּר, וּבְחוּצָה לָאָרֶץ יוֹרֵד וְלוֹקֵט, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִלְקוֹט בַּיָּד · הֶחָדָשׁ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם, וְהָעָרְלָה הֲלָכָה, וְהַכִּלְאַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים :

שער קירבים, אונד ר"ע פֿיגט הינצו: אויך הויזבאקקענע גראָס בראטע. וואס פֿאן דיזען דעם געוועטצע דער ערלה אונטערליגט, ערלאנגעט דיא הייליגונג דער ערלה, אונד וואס כלאים אים ווייבערגע איזט, דיא פֿאן כלאים אים וויינבערג. (ט) וויא, צ"ב?[1]) וועו דיא ניסטע אויפֿגעשלאגען, דיא גדאנאטעפֿעל אבגעזאנדערט, דיא פֿעסטער געפֿנעט, דיא קירבים אנגעשניטטען, דיא בראטע אנגעבראָטען וואדען זינד, זא גהאלטן זיא ווידער אין צוויא הונדערט אונד אינעם אויף. (ט) פֿריכטע, בייא וועלכען מאן צוויפֿעלהאפֿט איזט, אב זיא פֿאן ערלה זינד, דארף מאן אים לאנגע ישראל ניכט גענוסען, אין סיריען איזט עס ערלויבט; אים אויסלאנדע קאן מאן אין דען גארטען גהאלטן אונד זיא קויפֿען, נור דארף מאן זיא ניכט ערשט אבברענען זהאלטן[2]). — וועו אין אייגענע ווייגבערגע קאהלקרויט שטעהט (וועלכעס כלאים בילדעט) אונד עהנליכעס קרויט אויסערהאלב דעם ווייגבערגעס פֿיל געבאטען ווירד, זא איזט דיזעס אין לאנדע ישראל אונערליבט, אין סיריען ערלויבט, אים אויסלאנדע דארף מאן זאגאר הינגהען אונד (דורך דען פֿערקייפֿער) זאממעלן לאסען, נור ניכט מיט אייגענער האנד זאממעלן. — נ"ע פֿרוכט איזט נאך דער תורה איבעראלל (פֿאר דער ברינגונג דעס עומר) פֿערבאטען; דיא עבענערוועהנטע פֿערארדנונג וועגען ערלה איזט געזעטצ פֿאם סיני דער; אונד דיא בעטרעפֿענד כלאים אים ווייבערגע איזט זאטצונג דער שריפֿטקונדיגען.

ג"כ פרך מגוזים שקליפתן רך וכפרכת : מולפות · עלין, ג"כ כשרשים שמניחים בקרקע כשמותכין סתרדים כדי שיתלופו ויעלו מחרים ; וקלקי כרוב · קלחי כרוב : בע"כ · שהן גדולים מכל שלהן כתוס קטנים הן : (ח) כיצד · כלומר הלא כיצד יש להן בטול? ; כתפצעו · דדוקא שלמים לא בטילי : (ט) ספק · עכ"ס שיש לו בטיפה של ערלה כנכתו וכידו פירות, ואין יודע אם משל ערלה אם משל זקנה : בטוע · וה"ס בספק כלאי הכרם : בא"י · דהוה ספק דאורייתא: בכ"מ · ואפי' בא"ל : הלכה· שאסורה בא"ל אפ"ה ספקה מותר בא"ל, שכך היא הסל"מ שספקה מותר ; מד"ס · ודוקא כלאי הכרם דאסור בהנאה בא"י בא"ל גזרו בהן רבנן, אבל כלאי זרעים דבארץ שרי בהנאה, בא"ל לא גזרו בהו, ורבינא אילן אסור מן התורה בא"ל ;

מַסֶּכֶת בִּכּוּרִים

דאס גענעטצ איבער דאדברינגונג דער ערשטלינגע בעפֿינדעט זיך אין שמות כ"ג י"ט, אונד אויספֿיהרליכער דברים כ"ו א'. אונטער דעם טיטעל בכורים (ערשטלינגע) ווערדען נעהערט בעשטיממונגען גענעבען, ערשטליך ווער דיזעלבען ברינגען, אונד דיא פֿארמעל דעם בעקענטניססעס (נאך דברים כ"ו א') אויססשפרעכען זאלל, ווער הינגעגען דיזע פֿארמעל ניכט צו שפרעכען האט, אונד ווער ענדליך גאר קיינע ערשטלינגע דאדברינגען זאלל; דאן פֿאן וועלכען פֿריכטען אונד אין וועלכער צייט עס געשעהען מיססע; הירנעכסט ווערדען מעהרערע פֿערגליכונגען דער ערשטלינגע מיט אנדערן הייליגען פֿריכטען ענטוויקקעלט, אונד אייניגע אנדערע פונקטע נעבענהער בעריהרט · צולעטצט ווערדען דיא איבליכען געברייכע בייא דאדברינגונג דעד ערשטלינגע נאכגעוויזען ·

[1]) דיא לעזארט כיצד בעדייטעט כלך רמ"כס, ווייל האט מען צו פערשטעהען, דאם זיא הייליגען? לוכד דיזט דיא מכטווארט: נור אים נחכטען נוסטנדע, כיכט מבער ווען ס' ו' — מכדערע לעסכען דאם כיצד נאך ווע. [2]) כעמלך ווען כלך הפסטע דיזט יע, דעכפֿלכם פערבאטען ·

בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, מֵבִיא וְקוֹרֵא: (ז) הַפְּרִישׁ בִּכּוּרָיו, וּמָכַר שָׂדֵהוּ, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. וְהַשֵּׁנִי, מֵאוֹתוֹ הַמִּין אֵינוֹ מֵבִיא, מִמִּין אֶחָד מֵבִיא וְקוֹרֵא. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מֵאוֹתוֹ הַמִּין מֵבִיא וְקוֹרֵא: (ח) הַפְּרִישׁ בִּכּוּרָיו, נִבְזוּ, נִמּוֹקוּ, נִגְנְבוּ, נֶאֱבְדוּ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ, מֵבִיא אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶם, וְאֵינוֹ קוֹרֵא, וַהֲשֵׁנִים אֵינָם חַיָּבִין עֲלֵיהֶם חוֹמֶשׁ. נִטְמְאוּ בָּעֲרָה, נוֹפֵץ וְאֵינוֹ קוֹרֵא: (ט) וּמַיִן שְׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן עַד שֶׁיְּבִיאֵם לְחַר הַבַּיִת? שֶׁנֶּאֱמַר, רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, מְלַמֵּד שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן עַד שֶׁיְּבִיאֵם לְחַר הַבַּיִת. חֲרִי שֶׁהֵבִיא מִמִּין אֶחָד וְקָרָא, וְחָזַר וְהֵבִיא מִמִּין אַחֵר, אֵינוֹ קוֹרֵא: (י) וְאֵלּוּ מְבִיאִין וְקוֹרִין, מִן הָעֲצֶרֶת וְעַד הֶחָג, מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים, מִפֵּירוֹת שֶׁבָּהָרִים, מִתְּמָרוֹת שֶׁבָּעֲמָקִים, וּמִזֵּיתֵי שֶׁמֶן מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, שֶׁאֵינָהּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: (יא) הַקּוֹנֶה שִׁלְשָׁה אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ מֵבִיא וְקוֹרֵא, ר' מֵאִיר אוֹמֵר אֲפִילּוּ שְׁנַיִם. תְּנָה אִילָן

מיכט · ר' יהודה ז"ב זאגט; מאן מוס אויך דאן לעזען ·
(ז) וועך זיינע ערשטלינגע אבגעזאנדערט, אונד דאן זיין פֿעלד פֿערקויפֿט האט, ברינגט זיינע ערשטלינגע דאר, אהנע צו לעזען; דער צווייטע ברינגט קיינע פֿאן דער זעלבען פֿרוכטארט דאר, אבער פֿאן אנדערן ברינגט ער דאר אונד ליזט; ר' יהודה זאגט; ער מוס אויך פֿאן דערזעלבען ארט דיא ערשטלינגע דארברינגען, אונד לעזען · (ק) וועך יעמאנד זיינע ערשטלינגע אבגעזאנדערט האטטע אונד דיזע דאן געוואלט= זאם וועגגענאממען, אדער פֿערפֿוילט, אדער געשטאלטן, אדער פֿערלארען געגאנגען, אדער פֿעראונרייניגט זינד, זא ברינגט מאן אן דערען שטעללע אנדערע דאר, אהנע צו לעזען; איבער דיא צווייטען ברויכט מאן קיין פֿינפֿטעל צו צוגעבען · זינד זיא ערשט אים פֿארהאפֿע אונרין געווארדען; זא ווירפֿט מאן זיא אוים דעם קארבע, אונד ליזט ניכט · (ט) וואהער בעווייזט מאן, דאס מאן בים מאן זיא צום טעמפעלבערגע געבראכט האט, זיא צו ערזעטצען שולדיג איזט? ווייל עס הייסט: דיא ערשטלינגע דער רייפֿע דיינעם אקקערס זאללסט דוא אינס הויז דיינעם גאטטעס ברינגען; דים לעהרט דאס מאן צום ערזאטץ דערזעלבען פֿערפֿליכ= טעט איזט, בים מאן זיא אן דען טעמפעלבערג ברינגט · האט מאן בעריטס פֿאן איינער ארט פֿריכטע ערשטלינגע געבראכט אונד דאס בעקענטנים גאלעזעזן, אונד ברינגט נון איינע אנדערע ארט, זא ליזט מאן ניכט ווידער · (י) פֿאלגענדע ברינגט מאן דאר אונד ליזט דאבייא; דיא צוויישען דעם וואכען= אונד לויבהיטטענפֿעסטע, דיא פֿאן דען זיבען ארטען, דיא פֿאן פֿריכטען דער גאבירגע, אונד דאטטעלן דער טהאלער, פֿאן דען עהלביימען יענזייט דעם ירדנס קיינע ערשטלינגע דאר, מאן ברינגט אוים יענזייט דעם ירדנס קיינע ערשטלינגע דאר, דען עס איזט ניכט איין לאנד ווא מילך אונד האניג פֿליסט · (יא) וועך דרייא ביימע אים פֿעלדע איינעם אנ= דערן קויפֿט, מוס דיא ערשטלינגע דארברינגען אונד דאס בע= קענטנים לעזען · ר"מ זאגט: שאן וועך מאן צווייא קויפֿט [1]) · וועך מאן איינען בוים מיט דעם גרונד אונד באדען דאצו געקויפֿט

מינן מצויין כתרנך: רי"ף · דעד המ קוח זמן המג, דקג זמן שמתם קוח: (ז) ומכר · מיירי שכתן דעתו משעה רשומה למוכרה, דאל"כ ס"ל כרמו ונדמו, ודינן שירקבו: מיכו מכיח · שכבר הכיח המוכר, דכתיב הגדתי פ"ח מגיד, והכתם בכלל סגדה: ורי"ם · ס"מ דמיכו מגיד כ"פ כמדם מ', מכל כב כ"מ מגיד ומוזר ומגיד: (ח) כמוקו · כרקבו; כנזלו; מומם · זר שאכלן: כעזרה · רכותה קמ"ל, מע"ג שהשחה טהוריה עד סר סכיה, דשוב מיכו מיב כתקריותן, מ"מ מיכו קורא, מ"כ סר סכית דכקיט כמ"ט ר"ל עד שעזרה, ועיי' רפ"ק דקניגה: נוסף · מריק הכל, ונותן הכל לכהן, ומיכו מיב להכיח תקריה, דכיון שכלו להר סכית הו מיכו מיב כתקריותן; ומיכו קורא · דכשנטמאו ליכא שמתה וכתיב ומחרת ושמתה: (ט) ברי · לפ כגרכה מלא לר"י דאמר כמשנה ז' דמגיד ומוזר ומגיד, וקמ"ל כב כ"מ דוקא, אבל כאחד מיכו מגיד ומוזר ומגיד: (י) שבשרים · הן יותר טובים מן פירות שבעמקים, והתמרים שבעמקים יותר טובים מתמרים שבהרים: ומזיתי שמן · עשוף שמהו ומיכו מוגרו, כל אלו מביאין מעבר הירדן, דאע"ג דאמ"י אין מביאין מאלו, כדתנן במ"ג,

---

[1]) זיהע מעכה ו· אכטן ·

(ד) אֵלּוּ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין, הַגֵּר מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ · וְאִם הָיְתָה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, מֵבִיא וְקוֹרֵא · וּכְשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אוֹמֵר, אֱלֹהֵי אֲבוֹת יִשְׂרָאֵל · וּכְשֶׁהוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹמֵר, אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם · וְאִם הָיְתָה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹמֵר אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ :

(ה) ר׳ אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אִשָּׁה בַת גֵּרִים לֹא תִנָּשֵׂא לַכְּהוּנָה עַד שֶׁתְּהֵא אִמָּהּ מִיִּשְׂרָאֵל · אֶחָד גֵּרִים וְאֶחָד עֲבָדִים מְשׁוּחֲרָרִים, וַאֲפִילוּ עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת, עַד שֶׁתְּהֵא אִמָּן מִיִּשְׂרָאֵל · הָאֶפּוֹטְרוֹפוֹס, וְהַשָּׁלִיחַ, וְהָעֶבֶד, וְהָאִשָּׁה, וְטוֹמְטוֹם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לוֹמַר, אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי הַשֵּׁם ·

(ו) הַקּוֹנֶה שְׁתֵּי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, מֵבִיא וְקוֹרֵא · יָבֵשׁ הַמַּעְיָן, נִקְצַץ הָאִילָן, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵבִיא וְקוֹרֵא · מֵעֲצֶרֶת וְעַד הֶחָג מֵבִיא וְקוֹרֵא · מִן הֶחָג וְעַד חֲנֻכָּה, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא · ר׳ יְהוּדָה

(ד) פֿאלגענדע ברינגען דאר, אהנע דאס בעקעננטנים צו לעזען: דער פראָזעליט ברינגט אהנע צו לעזען, ווייל ער ניכֿט זאגען קאן: וועלכֿעס דוא אונזערן עלטערן געשווארען האסט, אונס צו געבען · וואר אבער זיינע מוטטער אויס ישראל, זא ברינגט ער אונד ליזט · ווען איין זאלכֿער פֿיר זיך אלליין בעטעט, זא זאגע ער: דער גאטט דער פֿעטער ישראלס (שטאטט: אונזרער פֿעטער); אונד אין דער זינאגאגע זאגע ער: דער גאטט איירער פֿעטער · איזט אבער זיינע מוטטער אויס ישראל, זא זאגט ער: דער גאטט אונזרער פֿעטער · (ה) ר׳ אליעזר זאהן יעקב זאגט: איינע טאכֿטער פֿאן פראָזעליטען דארף ניכֿט איינעם פריסטער פֿערמעהלט ווערדען, עס זייא דען דאס איהרע מוטטער אויס ישראל איזט · איבריגעס איזט עס איי־נערלייא אב זיא טאכֿטער פֿאן פראזעליטען אדער פֿרייאגע־לאסענען שקלאפֿען איזט, אונד זעלבסט פֿאם צעהנטען גליד איזט עס איממער נור געשטאטטעט, ווען דיא מוטטער אויס ישראל איזט · דער פֿארמונד, דער באָטע, דער שקלאפֿע, דיא פֿרויא, דער געשלעכֿטסלאזע אונד דער צוויטטער, דירפֿען דיא ערשטלינגע ברינגען אבער ניכֿט דאס בעקעננטנים לעזען ווייל זיא ניכֿט זאגען קעננען: וועלכֿע דוא, אָ גאטט, מיר געגעבען[1]). (ו) ווען איינער צווייא ביימע אין דעס אנדערן פֿעלד קויפֿט[2]) זא ברינגט ער דיא ערשטלינגע דאר אהנע צולעזען, ר״מ זאגט: ער מוס דארברינגען אונד לעזען · איזט דער קוועלל (נעבען דען ביימען) פֿערזיגט אדער דער בוים אבגעהויען ווארדען, זא ברינגט ער דאר אהנע צו לעזען · ר׳ יהודה זאגט: ער ברינגט דאר אונד ליזט · בייא דארברינגונג דער ערשטלינגע צווישען דעס וואכֿענפֿעסטע אונד לויבהיטטענפֿעסטע מוס מאן לעזען, בייא דענען צווישען דעס לויבהיטטענפֿעסטע אונד דער איינווייהונגס־פֿייער ליזט מאן

והן מתירין החדש במקדש: (ד) אמו מישראל · י״מ דוקא כשהוא מבני קני: הגר · והרמב״ם פסק דהגר מביא וקורא דמצי למימר לאבותינו, שהארץ נתנה לאברהם, והוא אב לגרים, כן כשמתפלל אפילו בינו לבין עצמו, אומר אלהי אבותינו, ואף שאין אמו מישראל: (ה) רא״בי״א והלכה כר״א לכתחילה, אבל בדיעבד אם נשאה אין מוציאין אותה ממנו, ובניו כשרים, אפי׳ לכהנים גדולים: אחד גרים · ה״ק אחד בת גרים ואחד בת עבדים דגרים מותרין בכהנות: אפטרופוס · בין שמנהו ב״ד בין שמנהו אבי היתומים, והשליח · שלקטן מתחלה לשלחן ביד אחר, אבל לקטן להביאם בעצמו לא מצי למשלחיהו, שכל בכורים שנראו לקריאה אינן נתנין אלא בקריאה: והאשה · שאינה יכולה לומר אשר נתתה לי, ובנות צלפחד בתורת ירושה לקחו, ולא בתורת חלוקה, ואם יש לה בעל מביא וקורא: (ו) ואינו קורא · מספקא ליה לת״ק אי קנה קרקע אי לא, הלכך מביא מספק, ומקדישן תחלה לבדק הבית, שלא יכנים חולין לעזרה, שמא אינן בכורים, והכהן פודה אותן מיד ההקדש, ומפריש מספק תרומות ומעשרות ומ״ע לעניי כהנים, ולפי שיש לחוש שמא קנה קרקע, וצריכין קריאה וקריאה מעכבת, הלכך בוצרן ומשגרן ע״י שליח לירושלים, ואח״כ כוטל הוא ממנו, דהוא לקיחה והבאה ע״י ב׳ ב״א, דמביא ואינו קורא: ורמ״ם · דקנה קרקע תחתיה וחוצה לה כמלא אורה וסלו: יבש · שהאילן חי ממנו, ודוקא שיבש המעין ונקצץ האילן קודם שהפריש הבכורים, אבל אם הפריש קודם ונראו לקריאה ונדחו, ירקבו: החג · כיון שהקרקע קיים, לא חייש לאילן: ומחנוכה ואילך

---

[1]) אללע דיזע האבען אורשפרינגליך קיינען טהייל אם לאנדע ערהאלטען · [2]) זיהע מ · י״א ·

מַתִּיר · הֲרֵי אֵלּוּ בַּמַּעֲשֵׂר וּבַבִּכּוּרִים מַה
שֶּׁאֵין כֵּן בַּתְּרוּמָה : (ג) יֵשׁ בַּתְּרוּמָה וּבַמַּעֲשֵׂר,
מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבִּכּוּרִים, שֶׁהַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר
אוֹסְרִין אֶת הַגּוֹרֶן, וְיֵשׁ לָהֶם שִׁיעוּר, וְנוֹהֲגִים
בְּכָל הַפֵּירוֹת, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת,
וּבָאֲרִיסִין וּבַחֲכִירוֹת וּבַסִּקְרִיקוֹן וּבַגַּזְלָן · הֲרֵי
אֵלּוּ בַּתְּרוּמָה וּבַמַּעֲשֵׂר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן
בַּבִּכּוּרִים : (ד) וְיֵשׁ בַּבִּכּוּרִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן
בַּתְּרוּמָה וּבַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהַבִּכּוּרִים נִקְנִין בַּמְחֻבָּר
לַקַּרְקָע, וְעוֹשֶׂה אָדָם כָּל שָׂדֵהוּ בִּכּוּרִים,
וְחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָם, וּטְעוּנִים קָרְבָּן, וְשִׁיר,
וּתְנוּפָה, וְלִינָה : (ה) תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שָׁוָה
לַבִּכּוּרִים בִּשְׁתֵּי דְרָכִים, וְלַתְּרוּמָה בִּשְׁתֵּי
דְרָכִים · נִטֶּלֶת מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא,
וְשֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף, כַּבִּכּוּרִים · וְאוֹסֶרֶת אֶת
הַגּוֹרֶן, וְיֵשׁ לָהּ שִׁיעוּר, כַּתְּרוּמָה : (ו) אֶתְרוֹג
שָׁוֶה לָאִילָן בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים, וְלַיָּרָק בְּדֶרֶךְ
אֶחָד · שָׁוֶה לָאִילָן בֶּעָרְלָה, וּבָרְבָעִי, וּבַשְּׁבִיעִית,
וְלַיָּרָק בְּדֶרֶךְ אֶחָד, שֶׁבְּשַׁעַת לְקִיטָתוֹ עִשּׂוּרוֹ,
דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, שָׁוֶה
לָאִילָן בְּכָל דָּבָר : (ז) דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם
שָׁוֶה לְדַם בְּהֵמָה, לְהַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים ·

ר״ש ערלויבט עס · דיס אללעס גילט בייא צעהנט אונד ערשטלינגען, אבער ניכט בייא העבע · (ג) מאנכעס גילט בייא העבע אונד צעהנט, וואס בייא ערשטלינגען ניכט שטאטט פינדעט · דען העבע אונד צעהנט מאכען, דאס פערטיגעס געטריידע גאר ניכט גענאססען ווערדען דארף, זא לאנגע יענע ניכט אבגעזאנדערט; זיא האבען איהר מאאס; זיא געלטען פאן אללען פריכטען; צו יעדער צייט, דא דער טעמפעל שטאנד אונד דא ער ניכט שטעהט; פערנער בייא פעלדערן דיא געגען פרוכטאנטהייל איבערנאממען אדער געפאכטעט זינד, בייא פעלדערן דיא מאן דורך געוואלטטהאט אדער רויב בעזיטצט · דיס אללעס גילט בייא העבע אונד צעהנט, ניכט אבער בייא ערשטלינגען · (ד) ווידערום גילט בייא ערשטלינגען, וואס ניכט בייא העבע אונד צעהנט: דיא ערשטלינגע נעמליך קעננען אם באדען האפטענד ערווארבען ווערדען; מאן קאן זיין גאנצעס פעלד אלס ערשטלינגע בעשטיממען; מאן איזט צו דערען ערזאטצע פערפפליכטעט; מאן מוס איין אפפער מיטברינגען; זיא ערפארדערן אויסערדעם געזאנג אונד ווענדונג, אונד איבערנאכטונג אין ירושלים · (ה) צעהנט העבע איזט דען ערשטלינגען אין צווייא הינזיכטען, אונד דער העבע אין צווייא הינזיכטען גלייך: מאן קאן זיא וויא דיא ערשטלינגע פאן ריינעם פיר אונריינעס, אונד אויך אויסערהאלב איינעס אונד דעסזעלבען בעהעלטניסעס ענטריכטען: אונד וויא העבע בעווירקט זיא דאס מאן פערטיגע פריכטע ניכט געניסען דארף, אונד האט אויך איין בעשטימטעס מאאס. (ו) איין אתרוג (פאראדיס אפפעלבוים) גלייכט אין דרייא הינזיכטען דעם בוימע אונד אין איינער דעם קרויטע. יענעם אין בעטרעף דער ערלה, דעם פירטען יאהרעס, אונד דעם בראכיאהרעס, אונד דעם קרויטע אין דער איינען הינזיכט, דאס זיינע פערצעהנטונגסצייט זיך נאך זיינער אבפפליקונג ריכטעט, זא ר״ג · ר״א זאגט: ער איזט אין אללען שטיקקען דעם בוימע גלייך · (ז) דאס בלוט דער צווייאפיסיגען (דער מענשען) גלייכט דעם בלוטע דעס פיהעס דארין, דאס עס זאמענגעוועכסע צור

דאסורים: משא״כ · דהנך במקום שגדוליהן חולין לכל דבר משכחת בהן איסור, כגון מלאכול חוץ לירושלים ובתרומה במקום שגדוליהן חולין, היינו גדולין בדבר שזרעו כלה לא תמצא בהן שום איסור, ועי״ל דהנך מדינא גדוליהן אסורים אבל בתרומה אי לאו משום גזירה אפי׳ גדוליהן עכמן הוי מותרין, ויש עוד בבכורים ומעשר דאסור לבער מהן בטומאה ובתרומה טמאה דדינה לשרוף, והאוכלן כשהן טמאין והגוף טהור לוקה, ובתרומה אינו מוזהר אלא בטומאת הגוף: (ג) אוסרים · אסור לאכול מהבואה שבגורן עד שיפריש תרומות ומעשרות: שיעור · מדרבנן ויש לשיעור תרומה רמוזא בפסוקים, אבל בכורים אף ע״ג דיש להם ג״כ שיעור מדרבנן, אין להם שום רמז: בכל · מדרבנן, ובכורים אינן אלא מז׳ המינין: הבית · דכתיב והניחו לפני מזבח: (ד) נקנין · זכה בהן הכהן: במחובר · כדתנן רפ״ג: ולינה · אף אם אין עמהן קרבן, דביש עמהן קרבן בל״ה, טעונים לינה בשביל הקרבן: (ה) נטלת · דהא דאין תרומה נטלת על הטמא, משום דבעינן מוקף, וחיישינן דמסתפי שלא יגע הטהור בטמא, ובתרומת מעשר ליכא למיחש הכי, דהא כתרמת שלא מן המוקף: (ו) לאילן · דאזלינן בתר חנטה, ומונים לו ג׳ לערלה משעת חנטה, וכן לרבעי, ולשביעית: ולירק · משום דגדיל על כל מים כירק, שמשקים אותו תמיד, אם נלקט בשביעית פטור ממעשרות: (ז) מהלכי ב׳ · דם אדם: ודם השרץ · כלומר שוה דם אדם

בכורים פרק א ב

וְקַרְקָעוֹ, מֵבִיא וְקוֹרֵא · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר אַף בַּעֲלֵי אֲרִיסוּת וַחֲכִירוּת מְבִיאִין וְקוֹרִין:

האט זא ברינגט מאן דיא ערשטלינגע דאר אונד ליזט · ר׳ יהודה זאגט: אויך דיא ערב=פעכטער [1]) דער געגען פרוכטאנטהייל אדער פאכט צו בעשטעללענדען פעלדער מיססען דיא ערשט=לינגע דארברינגען אונד דאס בעקעננטניס לעזען ·

פ ר ק ב

הַתְּרוּמָה וְהַבִּכּוּרִים, חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה וְחוֹמֶשׁ, וַאֲסוּרִים לַזָּרִים, וְהֵם נִכְסֵי כֹהֵן, וְעוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּטְעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם, וְהַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ · הֲרֵי אֵלּוּ בַּתְּרוּמָה וּבַבִּכּוּרִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּמַּעֲשֵׂר: (ב) יֵשׁ בַּמַּעֲשֵׂר וּבַבִּכּוּרִים מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּתְּרוּמָה · שֶׁהַמַּעֲשֵׂר וְהַבִּכּוּרִים טְעוּנִים הֲבָאַת מָקוֹם, וּטְעוּנִים וִדּוּי, וַאֲסוּרִין לָאוֹנֵן, - ר׳ שִׁמְעוֹן מַתִּיר, - וְחַיָּבִין בְּבִיעוּר, - וְר׳ שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, - וַאֲסוּרִין כָּל שֶׁהֵן מִלֶּאֱכוֹל בִּירוּשָׁלַיִם, וְגִדּוּלֵיהֶן אֲסוּרִים מִלֶּאֱכוֹל בִּירוּשָׁלַיִם אַף לַזָּרִים וְלַבְּהֵמָה, ר׳ שִׁמְעוֹן

העבע אונד ערשטלינגע האבען דאס געמיין, דאס דער מוטהווילליג עססענדע דעס טאדעס שולדיג ווירד; דאס דער אויס פערזעהען דאפאן געניעסענדע איין פינפטעל דאריבער צאהלט; דאס זיא ניכט=פריסטערן פערבאטען זינד; דאס זיא פאללעס אייגענטהום דעס פריסטערס זינד; דאס זיא אין הונ=דערט אונד איינעס אויפגעהען; דאס זיא דאס וואשען דער הענדע ערפארדערן; דאס דער זאננענאונטערגאנג ערשט אבגעווארטעט ווערדען מוס, עהע דער אונריין געוועזענע פריסטער זיא עססען דארף · דיס אללעס איזט בייא העבע אונד ערשטלינגען גלייך; ניכט זא ביים צווייטען צעהנט · (ב) ביים צעהנט וויא בייא דען ערשטלינגען פינדען פערארד=נונגען שטאטט, דיא בייא העבע ניכט געלטען: צעהנט אונד ערשטלינגע ערפארדערן דאס הינברינגען נאך דעם הייליגען ארטע, אונד דאס בעקעננטניס, אונד זינד איינעס ליידטרא=גענדען פערבאטען · ר״ש יעדאך ערקלערט דיזעס בייא ערשט=לינגען פיר ערלויבט · ביידע זינד דער וועגשאפפונג אונטער=ווארפען · ר״ש ערקלערט דיא ערשטלינגע דאפאן בעפרייט · פערנער דארף מאן ווען נור דאס גערינגסטע דאפאן אין ירושלים אונטער חולין גערעטה דיזע ניכט אלס חולין געניעסען; אונד וואס דארויס אין ירושלים עטווא וועכסט איזט דען ניכט=פריסטערן, אונד דעם פיהע צו געבען [2]) פערבאטען ·

דקיס להו דכל אלו׳ טובים יותר בעבר הירדן מבא״י, אע״פי שאינה ארץ זבת חלב ודבש · (יא) ג׳ אלכות · בסתם ולא פירש: וחכירות · בחכירי בתי אבות מיירי ר״י הכא, מש״ה לא פליג ר״י במשנה ב׳:

פרק ב מיתה · זר שאכלן אחר שנכנסו לירושלים: רחיצת אפי׳ לאכילת פירות, דאי לאכילת פת אפילו לחולין בעי. כטילה עיין מ״ה פ״ב דחגיגה: (ב) וידוי · מעשר לבדו ובכורים לבדן טעונין וידוי, אבל תרומה לבדה אינה טעונה וידוי: ור״ש מתיר · דתרומה קריה רחמנא, ותרומה שרי לאוכן, ומטעם זה פוטר מן הביעור; בביעור · לבער מן העולם, ותרומה א״צ לבער מן העולם, אלא שצריך שיתנה לכהן; כ״ש · אם נתערב מ״ש או בכורים בירושלים אוסרים תערובתן בכ״ש מלאכול בתורת חולין משום דהוי לי׳ דבר של״מ דיכול לאכול כל התערובות בירושלים בתורת מעשר או בכורים, אבל אם נתערב חוץ לירושלים, הואיל ויש טורח להעלותן, לא מקרי דבר שיש לו מתירין, ובתרומה בכל מקום עולה בק״א; וגדוליהם אסורים: תערובות מעשר ובכורים שזרע וגדלו בירושלים אסורים לאכול בתורת חולין בירושלים, אפי׳ נתערבו בכ״ש: אף לזרים · בכורים אוסרין תערובתן לזרים, ומעשר אוסר תערובתו לבהמה, דלא תימא דוקא לאכול חוץ לירושלים הוא דאוסרים בכ״ש, דדבר זה חשיב דבר שיש לו מתירים, דיכול לאוכלן בירושלים, אבל לאסור תערובתן לזרים ולבהמה דלזה אין לו מתירין, ה״א דלא יאסרו בכ״ש, קמ״ל · וי״מ דה״ק, אף שנאסר איסור לזרים בבכורים ה״א שתהא כגדולי תרומה לחיבם בלקט שכחה ופאה ומעשרות, שהרי אף ג״ת אסורים לזרים וחיבים בלקט, קמ״ל · וי״מ דאף לזרים ולבהמה ר״ש קא״ל, וה״ק אף לזרים ולבהמה ר״ש מתיר: ר״ש מתיר · אגדוליהן לבד קאי, דסבר ר״ש כבר בטלים הם, אבל בתערובת עצמן מודה ר״ש

---

[1]) זא דער ירושלמי · [2]) ערשטערעס בייא ערשטלינגען לעטצטערעס ביים צעהנט ·

פ ר ק ג

כֵּיצַד מַפְרִישִׁין הַבִּכּוּרִים? יוֹרֵד אָדָם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שֶׁבִּכְּרָה, אֶשְׁכּוֹל שֶׁבִּכֵּר, רִמּוֹן שֶׁבִּכֵּר, קוֹשְׁרוֹ בְּגֶמִי וְאוֹמֵר, הֲרֵי אֵלּוּ בִכּוּרִים · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף עַל פִּי כֵן חוֹזֵר וְקוֹרֵא אוֹתָם בִּכּוּרִים מֵאַחַר שֶׁיִּתָּלְשׁוּ מִן הַקַּרְקָע: (ב) כֵּיצַד מַעֲלִין אֶת הַבִּכּוּרִים? כָּל הָעֲיָרוֹת שֶׁבַּמַּעֲמָד מִתְכַּנְּסוֹת לָעִיר שֶׁל מַעֲמָד, וְלָנִין בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְלֹא הָיוּ נִכְנָסִין לְבָתִּים, וּלְמַשְׁכִּים הָיָה הַמְּמֻנֶּה אוֹמֵר, קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל בֵּית ה׳ אֱלֹהֵינוּ: (ג) הַקְּרוֹבִים מְבִיאִין הַתְּאֵנִים וְהָעֲנָבִים, וְהָרְחוֹקִים מְבִיאִין גְּרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִים · וְהַשּׁוֹר הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְקַרְנָיו מְצֻפּוֹת זָהָב, וַעֲטֶרֶת שֶׁל זַיִת בְּרֹאשׁוֹ · הֶחָלִיל מַכֶּה לִפְנֵיהֶם, עַד שֶׁמַּגִּיעִים קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם · הִגִּיעוּ קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, שָׁלְחוּ לִפְנֵיהֶם וְעִטְּרוּ אֶת בִּכּוּרֵיהֶם, הַפַּחוֹת הַסְּגָנִים וְהַגִּזְבָּרִים יוֹצְאִים לִקְרָאתָם · לְפִי כְבוֹד הַנִּכְנָסִים הָיוּ יוֹצְאִים · וְכָל בַּעֲלֵי אוֹמָנִיּוֹת

אויף וועלכע ווייזע זאנדערט מאן דיא ערשטלינגע אַב? ווען יעמאנד אין זיין פעלד געהט אונד זיהט איינע רייפענדע פייגע, וויינטרויבע, גראנאטע, זא בינדעט ער זיא מיט איינער בינזע, אונד שפריכט: דיזע זייען ערשטלינגע · ר״ש זאגט: דעננאך מוס ער נאכהער זיא נאכמאלס אלס ערשטלינגע בענעננען, נאכדעם זיא אבגעפפליקט זינד (ב) אויף וועלכע ווייזע בראכטע מאן דיא ערשטלינגע נאך ירושלים? אללע בעוואהנער דער ארטע, דיא צו איינעם לאנדשטאנדע [1]) געהערטען פערזאממעלטען זיך אין דיא קרייזשטאדט, אונד לאגערטען, אויף דען פרייען פלעטצען דער שטאדט, ניכט אין דיא הייזער איינטרעטענד · אם מארגען אין דער פריהע רעדעטע דער בעאמטעטע זיא מיט דען ווארטען אן: אויף! לאסט אונס נאך ציון הינאויף ציהען, צום טעמפעל דעם עוויגען אונזערס גאטטעס · (ג) דיא אין דער נעהע וואהנענדען בראכטען פרישע פייגען אונד וויינטרויבען, דיא ענטפערנטערען, דיררע פייגען אונד ראזינען · דער (צום פריעדענאפפער בעשטיממטע) אכסע גינג פאר איהנען הער, דיא הערנער מיט גאלד בעלעגט, איינען עהלצווייג־קראנץ אויף דעם קאפפע; דיא פפייפע ערטענטע פאר איהנען הער, ביס זיא נאהע אן ירושלים אנלאנגטען · זאבאלד זיא היער אנקאמען, זאנדטען זיא באטען פאראויף, אונד בעקרענצטען [2]) איהרע ערשטלינגע · דיא שטעללפערטרעטער (דער דינסטטהוענדען) פריסטער אונד לויים אונד דיא שאטצמייסטער קאמען איהנען ענטגעגען, אונד צוואר קאמען זא פילע אלס דיא אכטונג פאר דען אנקאממענדען ערהיישטע; דיא האנדווערקער אין

הריני כזיר שזה בהמה או שאמר כו׳ שזה חיה ובהמה או שאמר כו׳ שזה אינו לא חיה ולא בהמה ה״ז כזיר: וטעון · כלומר כיצד שזה לחיה ולבהמה טעון שחיטה זה ובזה:

פרק ג שבכרה · אפילו בוסר, ואפילו פגים, בשעת הפרשה דבשעת הבאה בעינן פרי: (ב) שבמעמד · כ״ד מעמדות היה בישראל נגד כ״ד משמורות כהונה, ואנשי המעמד ישראלים היו, שלוחים מכל ישראל לעמוד על הקרבן, כל משמר של ישראלים באותו משמר הקבוע לו עם הכהנים והלוים, כ״א בשבתו: לעיר · של ראש המעמד, שהרחוקים לא עלו לירושלים אל המעמד לא היו מביאים בכוריהם כ״א בפני עצמו, משום דברוב עם הדרת מלך: לבתים · מפני אוהל הטומאה: ולמשכים · כשהיו משכימים: הממונה · הוא ראש המעמד: קומו וגו׳ · ובדרך היו אומרים שמחתי באומרים וגומ׳, כשהגיעו לירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו וגו׳, בהר הבית היו אומרים הללויה הללו אל בקדשו וגו׳, בעזרה היו אומרים, כל הנשמה תהלל יה הללויה: (ג) וענבים. לחים: והרחוקים. שאין בכוריהם יכולים להתקיים כ״כ: גרוגרות. יבשים: והשור · ומקריבים אותו שלמים, דטעונים קרבן כדלעיל פ״ג מ״ד, וכשהיחיד עולה עם הבכורים מביא גדי: של זית שאין בכל האילנות של ז׳ המינים אילן יפה כמו הזית: שלחו. להודיע לאנשי ירושלים: ועטרו · אם היו בכוריהם גרוגרות

[1]) דאס לאנד וואר אין 24 קליינע קרייזע געטהיילט, דערען יעדער אבגעארדנעטע אין בעטרעף דער אפפער־ליפערונגען שטעללטע, וועלכע אין דער קרייזשטאדט איהרען זיטן האטטען אונד איממער נאך דער רייהע איינע וואכע אין טהעטיגקייט ווארען. [2]) זיא לעגטען זיא אין ארדנונג אונד בראכטען רונדאום דיא שענסטען פריכטע אן.

וְדָם הַשֶּׁרֶץ אֵין חַיָּבִין עָלָיו: (ח) כָּוִי יֵשׁ בּוֹ דָּרָכִים שָׁוֶה לְחַיָּה, וְיֵשׁ בּוֹ דָּרָכִים שָׁוֶה לַבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דָּרָכִים שָׁוֶה לַבְּהֵמָה וְלַחַיָּה, וְיֵשׁ בּוֹ דָּרָכִים שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה, לֹא לַבְּהֵמָה, וְלֹא לַחַיָּה: (ט) כֵּיצַד שָׁוֶה לַחַיָּה? דָּמוֹ טָעוּן כִּסּוּי כְּדַם חַיָּה, וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחַט אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ, וְחֶלְבּוֹ מִטַּמֵּא, בְּטוּמְאַת נְבֵלָה כְּחַיָּה, וְטוּמְאָתוֹ בְּסָפֵק, וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר: (י) כֵּיצַד שָׁוֶה לַבְּהֵמָה? חֶלְבּוֹ אָסוּר כְּחֶלֶב בְּהֵמָה, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְאֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר לֶאֱכוֹל בִּירוּשָׁלַיִם, וְחָב בְּזִוּעַ וְלָחַיִם וְקֵבָה. ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר, שֶׁהַמּוֹצִיא מְחַבְּרוֹ עָלָיו חַרְאָתָה: (יא) כֵּיצַד אֵינוֹ שָׁוֶה לֹא לַחַיָּה וְלֹא לַבְּהֵמָה? אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, עִם חַיָּה וְעִם הַבְּהֵמָה, הַבּוֹתֵב חַיָּתוֹ וּבְהֶמְתּוֹ לְבָנוֹ, לֹא כָתַב לוֹ אֶת הַחָיוּי, אִם אָמַר חֲרֵינִי נָזִיר שָׁוֶה חַיָּה, אוֹ בְּהֵמָה, חֲרֵי הוּא נָזִיר. וּשְׁאַר כָּל דָּרָכָיו שָׁוִים לַחַיָּה וְלַבְּהֵמָה, וְטָעוּן שְׁחִיטָה כָּזֶה וְכָזֶה, וּמִטַּמֵּא מִשּׁוּם נְבֵלָה, וּמִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, כָּזֶה וְכָזֶה:

אונרייניגקייט עמפֿענגליך מאכט; אונד דעם בלוטע דעם געווירמעם[1]) דארין, דאס מאן ניכט דעסוועגען דיא שולד דעם בלוטסאסענס צו ביסען האט[2]) • (ח) דאס טהיר כוי[3]) גלייכט אין מאנכער הינזיכט דעם ווילד, אין אנדערן דעם פֿיה, אין נאך אנדערן דעם ווילד אונד דעם פֿיה, אונד אין אייניגען הינזיכטען וועדער דעם ווילד נאך דעם פיה • (ט) וויא גלייכט עם דעם ווילד? זיין בלוט ערפֿארדערט (נאך ויקרא י"ז י"ג) דיא צו דעקקונג (אהנע זעגענשפרוך) וויא דאס בלוט דעם ווילדעם; מאן שלאכטעט עם ניכט אם פֿעסטטאגע, אונד וועז מאן עם געשלאכטעט, דארף מאן עם ניכט צורעקקעז; זיין אונשליטט פֿעראונרייניגט וויא דאס יעדעם אַזעם גלייך דעם פֿאם ווילד[4]), זיינע אונרייניגקייט נעמליך איזט נור אלס צוויפֿעלהאפֿט צו בעטראכטען; אונד מאן קאן מיט דעמזעלבען דיא ערשטגעבורט איינעם עזעלס ניכט אויסלעזען • (י) וויא גלייכט עם דעם פֿיה? זיין פֿעטט איזט אונערלויבט וויא דאס דעם פֿיהעם; דאך פֿערפֿעללט מאן דאדורך ניכט אין דיא שטראפֿע דער אויסראטטונג; מאן דארף עס ניכט פֿיר געלד פֿאם צוויישען צעהנט קויפֿען, אוס עס אין ירושלים צו פֿערצעהרען: מאן איזט שולדיג דאפֿאן שולטערשטיק, קינגבאקקע אונד מאגען אבצוגעבען • ר' אליעזר שפריכט הירפֿאן פֿריא, וויל „ווער פֿאם אנדערן עטוואס פֿארדערט, דען בעוויזן צו פֿיהרען האט"[5]) • (יא) וויא גלייכט עם וועדער דעם ווילדע נאך דעם פֿיהע? עס איזט מיט קיינעם פֿאן ביידען וועגען כלאים צו בעגאטטען; וועז אייגער זיינעם זאהנע זיין ווילד אונד[6]) זיין פֿיה פֿערשרייבט, האט ער איהם דאס כוי נאך ניכט פֿערשריבען; וועז אייגער זאגט: איך ווילל נזיר[7]) זיין, וועז דאס ניכט ווילד, אדער פֿיה איזט, זא איזט ער נזיר • — אין אללען איבריגען ריקזיכטען איזט עם דעם ווילד אונד דעם פֿיהע גלייך; עס מוס, וויא בייידע, געשלאכטעט וועדרען, עס פֿעראונרייניגט אלס אַאס וויא בייידע, אונד וויא בייא בייידען איזט אין־שטיק פֿאס לעבענדען אבגעשניטטען ניכט צו גענייסען ערלויבט •

לדם הצרע שאין חייבים עליו משום דם, ודוקא שהתרו בו משום דם, אין חייבים על דם הצרע, לכל לא התרו בו משום צרע, לוקה שדם הצרע ככצרו: (ח) כוי • לא הכריעו בו חכמים, אם הוא הים או הנהר: (ט) טעון כסוי • ואין מברכים על כסוי כיון דמפק הוא; כי"ט • דאמור לכסות דמו ואף ע"ג דעפר כירים מוכן הוא, מוכן הוא לודאי, ואין מוכן למפק; ואין שוחטין • מע"ג דאיכו עניו למוס לחיה כלל, תכי לי' משום דחכי שטעון כסוי, ס"ל דודאי טעון כסוי מטעריך למחכי, ואין שוחטין: ככלה • דכחלב בהמה טהורה כתיב וחלב נבלה וכו' יעשה לכל מלאכה, וזהו מפק הים לפיכך טומאתו במפק; ואין פודין • וכ"ש שאיכו קרב לגבי מזבח: (י) חיכה • וס"ס דאין לוקים עליו: כלקח • דלמקרבה חיכו יכול, דשמא הים היה, ולכשר תאוה חיכו יכול לאכול, שמא בהמה היה, ולריך למקרבה: (יא) חיתו וכהמתו • תע"ג דכתב לו שניים, דודאי כתב לו ולא מפק, והרמב"ם פי' דאם כתב לו שניהם קנה ממ"נ; תריהי נזיר • שזה הים לו שחצי

[1]) דער אכט מרטען אין ויקרא י"ח כ"ט • [2]) יעדאך כלייכט דיא דעם דעם נעווירמם דיא שולד וועגען ס"ת • [3]) זאלל לייכע מרט פֿאן כאם טהרך זיין, צוויישען שלף תוכ רעה; כאך רמ"כם לייכע כעזאכדערע גאטטונג, וועלכעם כיכט כעשטיממט דען ווילדען אדער דען כאהמען טהירען נאטוראלשן חיות • [4]) זיהע מסכת שוקלין, פ• ג• מ• ט• [5]) דיזעם לייכט לייכע אללגעמייכע רעכטסרעגעל • [6]) כאך רמ"כם: אדער • [7]) ז• מסכת נזיר, פ• ה• מ• ז•

בְּקַלָּתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְהָעֲנִיִּים מְבִיאִין אוֹתָם בְּסַלֵּי נְצָרִים שֶׁל עֲרָבָה קְלוּפָה, וְהַסַּלִּים וְהַבִּכּוּרִים נִתָּנִים לַכֹּהֲנִים: (ט) רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס אוֹמֵר, מְעַטְּרִין אֶת הַבִּכּוּרִים, חוּץ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים. רַ' עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מְעַטְּרִין אֶת הַבִּכּוּרִים, אֶלָּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים: (י) רַ' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִדּוֹת בַּבִּכּוּרִים, הַבִּכּוּרִים וְתוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים, וְעִטּוּר הַבִּכּוּרִים. תּוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים מִן בְּמִינוֹ, וְעִטּוּר הַבִּכּוּרִים מִן בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. תּוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים נֶאֱכֶלֶת בְּטָהֳרָה, וּפְטוּרָה מִן הַדְּמַאי, וְעִטּוּר הַבִּכּוּרִים חַיָּב בַּדְּמַאי: (יא) אֵימָתַי אָמְרוּ תּוֹסֶפֶת הַבִּכּוּרִים בַּבִּכּוּרִים? בְּזְמַן שֶׁהֵיא בָאָה מִן הָאָרֶץ, וְאִם אֵינָהּ בָּאָה מִן הָאָרֶץ אֵינָהּ בַּבִּכּוּרִים: (יב) לָמָּה אָמְרוּ הַבִּכּוּרִים כְּנִכְסֵי כֹהֵן? שֶׁהוּא קוֹנֶה מֵהֶם עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת. וּבְהֵמָה טְמֵאָה, וּבַעַל חוֹב נוֹטֵלָן בְּחוֹבוֹ, וְאִשָּׁה בִּכְתוּבָתָהּ, בְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין נוֹתְנִין אוֹתָם אֶלָּא לַחָבֵר בְּטוּבָה, וַחֲכָ"א נוֹתְנִין אוֹתָם לַאֲנָשִׁי מִשְׁמָר, וְהֵם מְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶם בְּקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ:

קערבען[1]) פֿאן זילבער אונד גאלד; דיא ארמען אבער בראג=טען זיא אין צוויי=קערבען אוים אבגעשעלטען וויידערגרוטהען; דיזע לעטצטערן קערבע וואורדען מיט דען ערשטלינגען דען פריסטערן געגעבען[2]). (ט) ר' שמעון זאהן ננס זאגט: מאן בעקרענצטע דיא ערשטלינגע אויך פֿאן פֿרוכטען, דיא ניכט פֿאן דען זיבען אַרטען זינד. ר"ע זאגט: נור דיא דער זיבען ארטען. (י) ר' שמעון זאגט: דרייא קלאססען זינד אן ערשט=לינגען צו בעמערקען: דיא ערשטלינגע, דיא צוגאבען צו ערשטלינגען, אונד דיא בעקרענצונג דער ערשטלינגע. דיא צוגאבע מוס פֿאן גלייכער פֿרוכטארט זיין; דיא בעקרענצונג קאן פֿאן אונגלייכארטיגעם זיין. דיא צוגאבע מוס אים צו=שטאנדע דער רייניהייט געגעסטען וועררען, אונטערליגט ניכט דעם דמאי=געזעטצע, אונד דיא בעקרענצונג דער ערשט=לינגע איזט דעם דמאי=געזעטצע אונטערוואורפֿען. (יא) אין וועלכעם פֿאללע האט מאן בעשטיממט דיא צוגאבע זייא גלייך דען ערשטלינגען זעלבסט? ווען זיא פֿאן דעם לאנדע ישראל קאממט, ווען זיא אבער ניכט פֿאן דאהער קעממט, איזט זיא ניכט דען ערשטלינגען גלייך צו אכטען. (יב) אין וועל=כער בעציהונג האט מאן געזאגט, דיא ערשטלינגע זייען וויא דאס אייגענטהום דעם פריסטערס אנצוזעהען? ער קאן דאמיט שקלאפֿען אונד ליגענדע גרינדע אונד אונרייניגעם פֿיה קויפֿען; דער גלייביגער דארף זיא אין צאהלונג נעהמען, דיא פֿרוכא ערהעלט דאפֿאן דען בעטראג איהרער כתובה (פֿערשריבענען מיטגיפֿט); אבער זיא בלייבען הייליג, וויא אייניגע פֿערקויפֿטע געזעטצראללע[3]). ר' יהודה זאגט: נור אין דער בעציהונג, דאס דער פריסטער זיא אייניגעם חבר אין וואהלוואללענדער. אבזיכט שענקען דיר=פֿע. דיא געלעהרטען זאגען; מאן דארף זיא אללען וואפֿע=האבענדען פריסטערן גיבען, אונד דיזע קענגען זיא אונטער זיך וויא אללערחייליגסטעם פֿערטהיילען.

---

[1]) קלתות, גריכיש καλαθος. לטינישע ערקלערט בערטהורם: בעלענט מיט זילבער אוכד גאלד. [2]) מען לעזע תי"ט הירלו. [3]) דער ניכט=פריסטער דארף כאן דען ערשטלינגען קיינען געברויך מאכען.

בכורים פרק ג

שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹמְדִים לִפְנֵיהֶם, וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָם, אַחֵינוּ, אַנְשֵׁי מְקוֹם פְּלוֹנִי, בָּאתֶם לְשָׁלוֹם: (ד) הֶחָלִיל מַכֶּה לִפְנֵיהֶם עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְהַר הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת, אֲפִילוּ אַגְרִפָּס הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל הַסַּל עַל כְּתֵפוֹ וְנִכְנָס עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֲזָרָה. הִגִּיעַ לָעֲזָרָה, וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר, אֲרוֹמִמְךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אוֹיְבַי לִי: (ה) הַגּוֹלָוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַסַּלִּים הָיוּ עוֹלוֹת, וּמַה שֶּׁבְּיָדָם נוֹתְנִים לַכֹּהֲנִים: (ו) עוֹדֶדּוּ הַסַּל עַל כְּתֵפוֹ, קוֹרֵא מַהַגֵּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַפָּרָשָׁה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי. הִגִּיעַ לָאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי, מוֹרִיד הַסַּל מֵעַל כְּתֵפוֹ, וְאוֹחֲזוֹ בְּשִׂפָּתוֹתָיו. זָכְתָה מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו, וּמְנִיפוֹ, וְקוֹרֵא מֵאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַפָּרָשָׁה. וּמַנִּיחוֹ בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ, וְהִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא: (ז) בְּרִאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת קוֹרֵא, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת, מַקְרִין אוֹתוֹ. נִמְנְעוּ מִלְּהָבִיא, הַתַּקִּינוּ שֶׁיְּהוּ מַקְרִין אֶת מִי שֶׁיּוֹדֵעַ וְאֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ: (ח) הָעֲשִׁירִים מְבִיאִין בִּכּוּרֵיהֶם

ירושלים [1]) שטאנדען פֿאר איהנען אויף אונד בעגריסטען זיא מיט דען וואָרטען: „ברידער! מענגער אויס דעם אונד דעם אָרטע! זייד אונס ווילקאממען!“ (ד) דיא פּפֿייפֿע ערטענטע פֿארט בים מאן אין דען טעמפּעל־בערג געלאַנגטע. דיער אבער נאהם איין יעדער, זעלבסט קעניג אגריפפא [2]), זיינען קארב אויף דיא שולטער אונד צאג הינויף בים ער אין דען פֿארהאף קאם. זאבאלד מאן דא אנלאנגטע שטיממטען דיא לויים דען געזאנג [3]) אן: „איך ערהעבע דיך גאטט, ווייל דוא מיך אויס דער טיפֿע געצאגען האסט, אונד ניכט מיינע פֿיינדע איבער מיך טריומפֿירען לים־עסט“. (ה) דיא טויבען וועלכע אן דען קערבען הינגען וואורדען צו בראנדאפּפֿערן געבראכט, אונד וואס זיא זאנסט אין דער האנד היעלטען [4]) גאבען זיא דען פריסטערן. (ו) וועהרענד מאן נאך דען קארב אויף דער שולטער האטטע, לאז מאן פֿאן דען וואָרטען: „איך ערקלערע הייטע פֿאר דעם העררן דיינען גאטט“ (דברים כ"ו ג') בים צו ענדע דעם גאנצען אבשניטטעס; ר' יהודה זאגט: בים: איין וואנדערנדער ארמי וואד מיין פֿאטער; בייא דיזען וואָרטען אבער נאהם מאן דען קארב פֿאן דער שולטער, פֿאסטע איהן אם ראנדע אן, דער פריסטער לעגטע זיינע האנד דארונטער שוועבקטע איהן, אונד דאן לאז דער דארבריגער פֿאן יענען וואָרטען אן בים צו ענדע דעם אבשניטטעס; זעטצטע דען קארב אם אלטאר הין, וואָרף זיך צור אנבעטונג נידער, אונד גינג הינוים. (ז) עהעמאלס לאז דעריעניגע, וועלכער לעזען קאנגטע, אונד וואר ניכט לעזען קאנגטע, דעם לאז מאן עס (צום נאכשפרעכען) פֿאר; דא דעסהאלב מאנכער קיינע ערשטלינגע בראכטע, זא וואָרד פֿערארדנעט, זא וואָרד דענען דיא לעזען קאנגטען, אלס דיא עס ניכט קאנגטען, פֿאר־צולעזען. (ח) דיא רייכען בראכטען איהרע ערשטלינגע אין

מעטריס בתלמים לחים, אם היו למוקים, מעטריס בענבים ואם היו תלמים ועכבים לחים מרחיס הטובים והיפים שבכולם למעלה: הפסות. סגני כהונה: סגניס. סגני לויס: כבוד. אם מרובים הכבכבים מרובים היונחים לקרקעת; בעלי חומות. לף ע"ב דאין נריכים לעמוד בפני ת"ק, בשעה שעוסקים במלאכתן, מ"מ מביכה מזוס בשעתס ויכיון לעמוד, ומטעם זה עומדים מפני כוחלי כמטה שהמת בו ומפני כוחלי התיכוק לכרית מיללה: (ד) על כתפו. שנריך ליתן הסל מידו ליד כהן; החליל. כלי זמר וקולו נשמע למרחוק: מגרפס. בעל כפס גדולה ושרוי רבה: (ה) ע"ב. לף ע"ב ממש, שלף יטכנס אלף לחורי הסלים: שבידס. הנחוצות שלף תלחוס בחחורי הסלים, ר"ל הכבורים שבידס: (ו) ידו תחתיו. שהסל היה על ידו של כהן והבעלים חוקיזס למעלה בשעת התנופה ולף שיניח הכהן ידו תחת יד הבעלים: בלד. בקרן דרומית מערבית: והשתחוה. משמע שלף סניף כ"ף תנופה לחת, ובספרי משמע שהניף פעם לחת בשעת הקריחה, ופעם שנית לאחר הקריחה; עד תרמי. ר"י מפרש דברי הת"ק שחומר עד שנומרים לאו למימרא דכל זה הוא נומר עד שהסל על כתפו זה הינו חלף עד תרמי, והסל על כתפו, ומשנים לתרמי, מוריד הסל ומוחז בשפתותיו: (ז) במקרא. מפני שהיו יודע. שמקרא בכורים בלה"ק: (ח) בקלתות. קופת מנופים כסף וזהב: והסלים. של ענייס הניס לכהנים,

---

[1]) מאן זאָס זוייסטען דאָס זיא מארגענלענדע פאר דער טויזטהיר זיא פרייען נעאַרבייטעט ווירד. [2]) עס גאָט צוויי קעניגע דיזעם נאמען הין דעס לעטצטען האלבען יאהרהונדערט דעס טעמפעלס. [3]) תהלים ל. [4]) רמ"כס זאגט: תנדערע טויבען. רא"כד וועלכ אבער דיא ערשטלינגע דאהונטער פערשטעהען.

בעריכטיגונגען

דף ב׳ אנמערקונג 1 שטאטט אהת ארובה איזט צו לעזען: מקום שאמרו.

— י״ז איבערזעטצונג ציילע 7 שטאטט וועגרי״מונג בעסטער: פֿארטשאפֿונג, אונד זא איממער פֿאן ביעור.

— מ״ג ע״ב איבערזעטצונג ציילע 11 ליעז: טיעפֿער אונטער .... העהער איבער.

— מ״ח ע״ב איבערזעטצונג ציילע 6 פֿאן אונטען זינד דיא ווארטע זיינער צייט צו שטרייכֿען.

— פ ע״ב איבערזעטצונג ציילע 4 אונד 3 פֿאן אונטען מוס שטאטט ודאי געלעזען ווערדען דמאי אונד אומגעקעהרט.

איבריגענס זינד אין דען ערשטען באגען אים טעקסטע נאך דרין אונד ווידער דיא לעזארטען דעס אונפונקטירטען טעקסטעס, וועלכֿער שטאטט דעס דגש חזק מיט פֿאראנגעהענדעם שורק איין ו, אדער נאך איינעם חירק איין י איינשיבט, אדער ווען זאלכֿעס אים י שטעהען זאללטע, דאסזעלבע געדאפפעלט זעטצט, וואס בייא איינעם פונקטירטען טעקסטע ניכֿט נעטהיג איזט, אוים פֿערזעהען שטעהען געבליבען, צ. ב. מְחוֹסָר, מְעוּשָׂר, כּוּלוֹ, מְקַיֵּים, חַיָּיב א. ז. וו. שטאטט מְחֻסָּר, מְעֻשָּׂר, כֻּלּוֹ, מְקֻיָּם, חַיָּב א. ז. וו. אין דער פֿאלגע ווערדען דערגלייכֿען ניכֿט פֿארקאממען, אונד דיא פונקטאציאן זיך קאנזעקווענט בלייבען.

דיאיעניגען ווערטער, דערען פונקטאציאן נאך צוויפֿעלהאפֿט אדער שטרייטיג איזט, ווערדען אם שלוסס דעס גאנצען ווערקעס אויפֿגעפֿיהרט אונד נעהער ערערטערט ווערדען. עבען זא דיאיעניגען שטעללען, דערען איבערזעטצונג צוויפֿעלהאפֿט אדער שטרייטיג איזט, אדער מיט זיכֿערהייט צו פֿערבעסערן זיין דירפֿטע.

NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL